

A
KÁPTALANI ISKOLÁK
TÖRTÉNETE
MAGYARORSZÁGON
1540-IG

AZ OLTVÁNYI-JUTALOMMAL KITÜNTETETT PÁLYAMŰ

IRTA

DR. BÉKEFI REMIG

A MAGY. TUD. AKADÉMIA RENDES TAGJA

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1910.

ELŐSZÓ.

Korunk a nemzetek művelődésének történetére nagy gondot fordít. Nálunk is egyre többen szentelik életüket nemzetünk művelődése egyes területeinek megmunkálására. Csakis így, a művelődés egyes tényezőinek monografiaszerű feldolgozása után foghatunk a nemzeti művelődés történetének egységes megírásához.

Kétségkívül ily magas szempont vezette a Magy. Tud. Akadémiát is, midőn az Oltványi-alapítványból 1902. évi májusi nagygyűlésén: „*Adassék elő az elemi vagy népoktatás története Magyarországon 1540-ig*“, — 1906-iki nagygyűlésén meg: „*A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig*“ című pályatételt kitűzte.

Jelen művemet, mely ez utóbbi kérdésre kívánt feleletet adni, a Magy. Tud. Akadémia 1909. évi áprilisi nagygyűlése — dr. *Karácsonyi* János és dr. *Ortvay* Tivadar rendes tagok bírálata alapján — a jutalomra érdemesnek ítélte.

Művem imígyen tagozódik. Van benne *Bevezetés*, két *Rész* és egy *Függelék*.

A *Bevezetés* három fejezetet ölel fel:

I. *Papnevelés a kereszténység megalapításától a magyarok megtéréséig.*

II. *A káptalanok története.*

III. *A papság kellékei és száma.*

Feladatomban megoldásánál széles alapra helyezkedtem. A káptalani iskoláknak megfelelő háttérrel akartam adni, hogy keletkezésüket és működésüket minél tisztábban láthassuk. Ezért volt szükség a Bevezetés megírására.

Az első Rész: „*A káptalani iskolák története Magyarországon 1540-ig*“ alkotja művem gerinczét s négy fejezetre oszlik.

I. *Káptalani iskolák Magyarországon 1540-ig.*

Ebben a fejezetben magukon az iskolákon kívül kiterjeszkedtem természetesen a tanférfiakra is. Kiváló gondot fordítottam arra, hogy ezek során a forrásokban kiböngészhető lectorokat, cantorokat, sublectorokat, succentorokat és scholasticusokat bemutatassam. Mivel ezek közül sokan hazai főpapjaink sorába emelkedtek, művem e fejezete a későbbi vizsgálódásokat nagyon megkönnyíti.

II. *A káptalani iskolák szervezete.*

III. *A papok szellemi műveltsége.*

IV. *Középkori iskolázás Magyarországon.*

E fejezetek a káptalani iskolák működését, életét, hatását s végül a középkori Magyarország szellemi életének a falusi, városi és káptalani iskolák szülte fejlődését tartalmazzák.

A második Rész Oklevéltár 1028—1558, mely 143 oklevelet ölel fel egész terjedelemben, részletben vagy regestában. Az oklevelek közül 58 most jelenik meg legelőször.

A *Függelék* azoknak a falusi és városi iskoláknak történeti mozzanatait és okleveles anyagát —

szám szerint 71-et — öleli fel, melyeket „*A nép-
oktatás története Magyarországon 1540-ig*“ című
munkám megírása óta nyomoztam ki s így most
ennek kiegészítéseül közlök. E Függelékben az
eddig ismert falusi és városi iskolák száma 116-tal,
a most először közölt okleveleké meg 52-vel gyara-
podott. A Függelék közlését e helyütt az tette
szükségessé, hogy művem I. Része IV. fejezetében
az eddig kikutatott falusi és városi iskolákról is
szólok s így állításaimnak kútfői alapra helyezése
kötelességemmé lőn.

Arra törekedtem, hogy mind az anyag, mind
a feldolgozás szempontjából tudományos és meg-
bízható művet nyujtsak. E célból a kiadott forrás-
anyagot, emberileg szólva, teljesen áttanulmányoz-
tam. Ezenkívül széleskörű levéltári tanulmányt
végeztem. Búvárkodtam a Magyar Országos a
Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Tudományos
Akadémia, a budapesti Kir. Magy. Tudomány-
egyetem, az Erdélyi Múzeum, az esztergomi primás
egyházi és világi, a zágrábi érseki és országos, a
nyitrai és pécsi püspöki, az egri, esztergomi, győri,
gyulafehérvári, nyitrai, pozsonyi, szepesi, vasvári,
veszprémi és zágrábi káptalan házi és országos,
a pannonhalmi szentmártoni főapátság, a jászai
és kolozsmonostori konvent s több város, falu és
család levéltárában.

Dr. Csánki Dezső, dr. *Fejérpataky* László, *Sörös*
Pongrácz és dr. *Tagányi* Károly tisztelt barátaim,
továbbá dr. *Holub* József, dr. *Iványi* Béla, *Jaku-*
bovich Emil, dr. *Molnár* István, dr. *Bártfai Szabó*
László, dr. *Tóth Szabó* Pál és dr. *Závodszy* Levente

kedves tanítványaim fogadják köszönetemet ama szivességükért, hogy bűvárlataim közben figyelme-
met egyes adatokra felhívták.

Végezetül benső köszönetemet fejezem ki mind-
azoknak, a kik művem megírása és kiadása köz-
ben bármily szivességgel voltak irántam.

Budapest, 1909 október 1.

Dr. Békefi Remig,

a Magy. Tud. Akadémia rendes tagja.

RÖVIDÍTÉSEK MAGYARÁZATA.

Anjouk. Okm. = Anjoukori Okmánytár.

Bánffy Okl. = *Varjú Elemér*: A Tomaj nemzetségbeli Losonczi Bánffy család története. Oklevéltár. I.

Erdélyi: Pannonhalma. = *Erdélyi László*: A pannonhalmi főapátság története

Fejér = *Fejér*: Codex Diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis.

Haz. Okl. = Hazai Oklevéltár.

Haz. Okm. = Hazai Okmánytár.

Héderváry Okl. = *Radvánszky—Závodszky*: A Héderváry-család oklevéltára.

Kár. Okl. = A nagykárolyi gróf Károlyi-család oklevéltára.

Knauz = *Knauz*: Monumenta Ecclesiae Strigoniensis.

Krassói Okl. = *Pesty Frigyes*: Krassó vármegye története. IV. kötet.

Kubinyi = Ifj. *Kubinyi Ferencz*: Magyar Történelmi Emlékek.

Smičiklas = *Smičiklas*: Codex Diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae.

Sopr. Okl. = *Nagy Imre*: Sopron vármegye története.

Sörös: Bakonybél = *Sörös Pongrácz*: A bakonybéli apátság története.

Sörös: Pannonhalma = *Sörös Pongrácz*: A pannonhalmi főapátság története.

Szörényi Okl. = *Pesty Frigyes*: A szörényi Bánság és Szörény vármegye története III. kötet.

Temesi Okl. = *Ortway Tivadar*: Oklevelek Temes vármegye és Temesvár város történetéhez I. kötet.

Tkalčić = *Tkalčić*: Monumenta Historica liberae regiae civitatis Zagrabiae.

Urkundenbuch = *Zimmermann—Werner*: Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen.

Wenzel = *Wenzel*: Árpádkori Új Okmánytár.

Zal Okl. = Zala vármegye története.

Zichy O. = A gróf Zichy-család Okmánytára.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	III
Rövidítések magyarázata	VII

BEVEZETÉS.

I. FEJEZET.

Papnevelés a kereszténység megalapításától a magyarok megtéréséig.

Jézus Krisztus az apostolokat és tanítványokat kiválasztja. — A katechetikai és catechumen iskolák. — Az egyházatyák paedagógiai működése. — Szent Ágoston szemináriuma; „De doctrina christiana“, „De ordine“, „De magistro“, „De musica“ és „De catechizandis rudibus“ című munkái. — A benedekrendiek a szellemi művelődés terén. — Cassiodorus és művei. — Szent Chrodegang regulája és a káptalani iskola. — Nagy Károly és a papnevelés. — Hrabanus Maurus „De institutione clericorum“-ja. A papnevelés a IX. és X. században 3

II. FEJEZET.

A káptalanok története.

1. A káptalanok megalakulása.

A káptalanok megalakulása szent Chrodegang regulája szerint. — Szent Gellért kanonokjai egy házban alusznak s a püspökkel együtt zsolozsmáznak. — Szent Gellért a kanonokokat testvéreknek hívja. — A káptalan neve konvent és capitulum. — A székes- és társas-káptalan keletkezésének módja 14

2. A káptalanok birtokai és szegénysége.

A püspök és káptalan birtokainak elkülönülése. — A káptalanok szegénysége. — A vespérmi, egri, zágrábi, székesfehérvári, esztergomi és erdélyi káptalan szegénysége s a IV. lateráni

zsinat. — A zágrábi, veszprémi, csanádi és kalocsai káptalan szegénységének egyéb okai. — A káptalan birtokjoga. — A kanonokok végrendelkező joga 18

3. A kanonokok életmódja.

A kanonokok közös zsolozsmázása. — Esztergomban a konventi misén és a Vesperason jelennek meg. — A kanonok köteles helyben lakni. — Egy hónapnál tovább senki sem lehet távol engedély nélkül. — A külföldön tanuló kanonok a harmadik év végén köteles megjelenni Esztergomban vizsgálatra. — A székesfehérvári káptalan életmódja 1480-ban. — A vasvári káptalan 1483-iki rendelkezése az istenítiszteleten való megjelenésről. — A zágrábi káptalan megjelenése az istenítiszteleten 1323, 1329 és 1489-ben. — A kanonokok együttélése és ennek megszűnése. — Erkölcsi állapot. — Ruházat 28

4. A káptalan szervezete.

Káptalani statutumok. — A prépost jogköre. — Az olvasókanonok (lector) joga és kötelessége. — Az éneklőkanonok (cantor) feladata és rangja. — Az őrkanonok (custos) kötelessége és joga. — A főesperes (archidiaconus) jogköre, kötelessége és kellékei. — A cathedraicum. — Dékán. — A kanonok mint plébános. — Sublector, succentor, alőr (alkincstartó, sekrestyész), orgonáló. — Kanonokok száma Esztergomban, Kalocsán, Pécsen, Veszprémben, Egerben, Váradon, Zágrábban, Gyulafehérvárott, Székesfehérvárott, Szepesen és Pozsonyban. — Praebendások. — Karbeli papok. — Kápolnamesterek vagy kápolnaigazgatók. — Oltárigazgatók vagy oltármesterek vagy oltárospapok. — Hajnali misének rectora. — Káptalan jegyzői és aljegyzői . . . 35

5. A káptalan mint hiteles hely.

Az 1231-iki törvény. — A káptalan hiteles helyi működése. — A káptalan privilegialis okleveleit az olvasókanonok pecsételi meg. — A káptalan kiadványait őrzi. — A hiteles helyi feladatokat végző káptalani kiküldött egyházi állása 49

III. FEJEZET.

A papság kellékei és száma.

1. A papság kellékei.

A pap egyéni és társadalmi tulajdonságai. — A szegény embert segítik, hogy pappá lehessen. — Az egyházi rendek feladata a püspök joga 52

2. A középkori papság nagy száma.

Lap.

A középkori papság nagy számának oka. — A klerikus vagy scholaris tartására vonatkozó zsinati határozatok. — Nagybányán a plébánoson kívül egy hitszónok és tizenegy káplán van. — Gyarmat, Marczali, Eperjes, Tasnád, Szalatnak, Szakácsi és Pápa papjai. — Rendkívüli alkalmak és új, — az egri, az esztergomi zöldmezei és a Szent-István első vértanúról nevezett — prépostságok szervezése növelik a papság számát. — Kanonokok tartanak klerikust, sőt miséspapot is. — A szülők szívesen adják gyermeküket a papi pályára 55

I. RÉSZ.

A káptalani iskolák története Magyarországon
1540-ig.

I. FEJEZET.

Káptalani iskolák Magyarországon 1540-ig.

I. Székeskáptalani iskolák.

Bács.

Iskola. — Olvasó- és éneklőkanonokok. — Sublectorok. — Succentorok 66

Bosznia.

Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok 69

Csanád.

Valter a csanádi iskola tanára. — Sok tanuló Csanádon. — Henrik meghívása tanárnak Székesfehérvárról. — Szent Gellért fel fogása a triviumról, a magyar tanulókról és a külföldiekről. — Mihály fia Eligius tanuló. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Succentorok 70

Eger.

Az egri iskola 1275 előtt. — Az egri püspök tanárokat kér a bécsi egyetemtől. — Torday Zsigmond egri iskolamester. — Az iskolamester élelmezése a püspök udvarbírája asztalánál. — János, Kelemen, István, János, István, Alföldi Mihály egri tanulók. — Az egri tanulók recordálása. — Tarnóczy Andrásné fia az egri püspök udvarában. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Sublectorok. — Succentorok 78

Esztergom.

Arnold éneket tanít. — A., András és Mihály iskolamester. — Az iskola 1397-ben. — Adomány tizenkét pap nevelésére. — Az eszter-

Lap.

gomi iskolában készült mű. — Pál, Fülöp, Ujfalusi Keresztély,
Vértesi István és Markházi Bertalan tanulók. — Az iskola
helye. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Scholas-
ticusok. — Sublector. — Succentorok 93

Győr.

Iskola. — Olvasó- és éneklőkanonokok. — Scholasticusok. — Sub-
lector. — Succentorok 104

Gyulafehérvár.

Iskolamester és jövedelme. — Éneklőkanonokok. — Sublector. —
Succentorok 114

Kalocsa.

Iskola. — Olvasó- és éneklőkanonokok. — Sublectorok. — Succentor 121

Kő.

Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Succentor 124

Nyitra.

Iskola. — Olvasó- és éneklőkanonokok. — Scholasticus. — Sublectorok.
— Succentorok 126

Pécs.

Iskola. — Olvasó- és éneklőkanonokok. — Sublector. — Succentorok 132

Vác.

Olvasó- és éneklőkanonokok. — Scholasticus. — Succentor . . . 139

Várad.

Várad iskolája 1374-ben. — A Vépi Péter alapította ispotály az iskola
mellett s annak igazgatói. — Szegedi László, Franczia Péter
és Mindszenty András tanárok. — Vitéz János hatása a váradi
iskolára. — Gordovai János, Orosi Imre, Antal, Váradi Péter,
Gerendi Miklós és Oláh Miklós tanulók. — A Sztárai Máté
másolta „Historia Troiana“ és a „Historiegraphus“ hihetőleg
a váradi iskola részére készült. — Az iskola színhelye. —
Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Sublectorok. —
Succentorok 145

Veszprém.

A veszprémi iskola elpusztulása Kún László alatt. — Veszprém-
ben nem volt egyetem, hanem káptalani (székesegyházi) iskola.
— Veszprém iskolája 1486-ban és 1508-ban. — János, Lukács,
Fülöp és Pál iskolamesterek. — János fia Miklós, János és
László fia István tanuló. — Olvasókanonokok. — Éneklő-
kanonokok. — Sublectorok. — Succentorok 160

Zágráb.

Lap.

Iskola. — Olvasó- és éneklőkanonokok. — Scholasticusok. — Sub- lectorok. — Succentorok	183
---	-----

II. Társaskáptalani iskolák.

Arad.

Olvasó- és éneklőkanonokok. — Sublector. — Succentorok . . .	190
--	-----

Buda. (Ó-Buda.)

Solti Tamás segédtanító. — István, Székesfehérvári Mátyás, Szent- endrei Márton és Damján fia János tanulók. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Scholasticusok. — Sublectorok. — Succentorok	196
--	-----

Csázma.

Olvasó- és éneklőkanonokok. — Sublector. — Succentorok . . .	211
--	-----

Dömös.

Olvasó- és éneklőkanonokok	214
--------------------------------------	-----

Hanta.

Olvasó- és éneklőkanonokok	214
--------------------------------------	-----

Háj-Szent-Lőrincz.

Éneklőkanonok	215
-------------------------	-----

Pozsega.

Olvasó- és éneklőkanonokok. — Scholasticusok. — Succentor . . .	215
---	-----

Pozsony.

Iskola. — Éneklőkanonokok. — Succentorok	216
--	-----

Szepes.

Iskola. — Olvasó- és éneklőkanonokok. — Scholasticus. — Sublector. — Succentorok	218
---	-----

Székesfehérvár.

Iskola. — Olvasó- és éneklőkanonokok. — Scholasticusok. — Sub- lectorok. — Succentorok	242
---	-----

Titel.

Olvasó- és éneklőkanonokok. — Sublector	232
---	-----

Vasvár.

Éneklőkanonokok	233
---------------------------	-----

II. FEJEZET.

A káptalani iskolák szervezete.

Lap.

A káptalani iskola és tanárának neve. — A magistratus, lectoria, scholastria, lector és scholasticus elnevezés. — A scholasticus jelképe. — A „professor“ értelme. — A lector szerepe a káptalani iskolánál. — A sublector mint tanár. — A cantor és succentor iskolai szerepe. — A tanárnak az egyéniséghez kell alkalmazkodnia. — Tantárgyak. Alapvető ismeretek: A vallás alapfogalmain kívül latin olvasás, írás, számolás és ének. — A trivium tárgyai: grammatika, retorika és dialektika. — Tankönyvek: Donatus, Priscianus és Alexander de Villa Dei művei és egyéb tankönyvek között a Historia Scolastica. — A quadrivium tárgyai: aritmetika, geometria, astronomia és musika. — Magyarországi György Arithmetikája. — Computus. — Peurbach „Tabulae Variensis“-e és Regiomontanus „Tabulae directionum“-a. — Physiologus, szemelvényt nyel. — A hittudomány és jog tanítása. — Tanulók és ezek helyzete. — Előadás ideje. — Fegyelem s Bovetus erre vonatkozó műve. — A tanférfiak ellátása és a tandíj 239

III. FEJEZET.

A papok szellemi műveltsége.

1. *Scholarisok.*

A „clericus“ és „scholaris“ értelme. — Scholarisok név szerint. — A világi deákok (litterati) 290

2. *A papok elméleti és gyakorlati tudása.*

A felszentelés előtti vizsgálat és ennek bizottsági tagjai. — A felszentelést megelőzőleg vizsgálatot tett egyének név szerint. — A felszentelés előtti vizsgálatnál megkövetelt ismeretek. — Az egyes papi hivataloknál megkövetelt ismeretek. — A kánonok nem mind tudnak írni s ennek oka. — Az egyházmegyei zsinatok mint a papok műveltségének előmozdítói. — A papnál megkövetelt ismeretek részletesen. — A papsághoz szükséges gyakorlati ismeretek megszerzése. — A budai zsinat utasítása a pap gyakorlati teendőire nézve. — A papság tudásának mértéke a XIV., XV. és XVI. századi zsinatok szerint. — Különbség a városi és falusi papság műveltsége között. — A plébánosok anyakönyvet vezetnek. — Westfáliai István fia Henrik csukárdi és Nagyszombati Mihály pozsonyi plébános s Csáczy Miklós miséspap könyvet másainak. — A nagyszombati

plébánia XIV. és XV. századi, Orbán soproni oltárospap 1400-iki, a csukárdi egyház 1437-iki, a császlóczi egyház 1444-iki, a körmöczi plébánia XIV. és XV. századi, a selmeczi plébánia 1501-iki, a kőszegi plébánia 1535-iki könyvtára, egyéb plébániai egyházak könyvtárának emlékei a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban, Henckel János könyvei. — A magyar papság theologiai, jogi és egyéb tudása. — Tanult magyar papok az egyetemek szervezése előtt és után 297

3. A papok szellemi kiművelésének hátráltatása.

Kanonokság, plébánia és oltárigazgatóság szabályszerű betöltése. — Az egyházi javadalmak adományozásának fentartása és ennek következményei. — Bullás kanonokok. — Az 1387-, 1397- és 1498-iki országgyűlés határozata és Zsigmond király 1403. és 1404-iki rendelete. — A kanonoki állások betöltése a későbbi gyakorlatban. — A kanonokok, sőt még a plébánosok és püspökök sem mindig fölszentelt papok 323

4. Káptalani könyvtárak.

Muthmerius szepesi prépost 1273-iki, László esztergomi prépost 1277-iki, a pozsonyi káptalan 1406 előtti, a pozsonyi káptalan 1425-iki, a veszprémi káptalan 1276-iki és 1429—1437-iki s a zágrábi káptalan 1425-iki könyvtára 331

5. Egyetemi fokozattal bíró papok.

Kanonokok, praebendások, oltárospapok, káplánok, hitszónokok, plébánosok, érsek és püspök egyetemi gradusa 337

IV. FEJEZET.

Középkori iskolázás Magyarországon.

A kereszténység és a királyság nemzetszentőrkölő mivolta. — A térítés munkásai. — A benedekrendiek érdeme. — A XI. századi főpapok. — A világi papság részvétele a magyar nemzet hitéletének szolgálatában. — A káptalani iskola és egyházmegye szervezése Csanádon és másutt. — A falusi papság nagy száma és nevelése a megyés egyháznál (plébánia) falun vagy városban. — Iskola mindegyik megyés egyháznál (plébániánál). — A falusi iskolák jelentősége. — Világi emberek mint litteratusok vagyis deákok. — A káptalani iskolák jelentősége. — A IV. lateráni zsinat fontossága. — A város és iskolájuk. —

Az egyetem és káptalani iskola viszonya. — A magyar papság jogi műveltsége a XIII. század óta. — Az Anjouk és az egyetemek. — A külföldi iskolázás. — A kolduló szerzetesrendek. — A világi emberek szellemi műveltsége. — Porpáczi Lukács iskolai könyvei. — A nemesi osztály könyvműveltségének hiánya. — Kont Miklós nádor és Zapolyai István Bécs kormányzójának nyelvi tudása. — Hunyadi János országkormányzó, Báthori István erdélyi vajda, Rozgonyi László és Gúthi László nem tudnak írni. — Ransanus, Werbőczy István és Heltai nyilatkozata a magyarok tanultságáról. — Káptalani iskolák időrendben és mivoltuk szerint csoportosítva. — Falusi és városi iskolák időrendben és földrajzi eloszlásuk szerint. — Az 1540 előtti iskolák összegezése 344

II. RÉSZ.

Oklevéltár 1028—1558.

- I. 1028 után. — A káptalani iskola megalapítása Szent Gellért által Csanádon és virágzása Székesfehérvárott 367
- II. 1030 táján. — Az Arnold bajor szerzetes készítette antiphonákat az esztergomi szerzetesek és kispapok betanulták és énekelték 367
- III. Nyitra. 1111. — Vilmos a nyitrai káptalan grammaticusa . . . 367
- IV. Róma. 1179. — A harmadik lateráni zsinat elrendeli, hogy minden székesegyháznál el kell látni javadalommal azt a mestert, a ki az egyház kispapjait és a szegény tanulókat ingyen tanítja 367
- V. 1205. — A. esztergomi iskolamester 368
- VI. Róma. 1215. — A negyedik lateráni zsinat meghagyja, hogy a székesegyházaknál és másutt is, ha telik, olyan mestert alkalmazzanak, a ki az egyházak kispapjait és másokat is ingyen oktat a grammatikai és egyéb tudományokra; az érseki székhelyeken meg egy-egy theologus legyen, a ki a papokat a szentírásra, de különösen a lelkipásztorkodásra megtanítsa . 368
- VII. 1251. — Babay Nemhisz fia Bódog hihetőleg a kalocsai káptalani iskolába járt 368
- VIII. Róma. 1254. — IV. Ince pápa, hogy a magyar papságot a bölcsészet- és hittudomány felé terelje, Angol-, Skót-, Spanyol- és Magyarországon és Walesben megtiltja az olyan papok előléptetését, a kik csak a római jogban jártasok 368
- IX. Zágráb. 1269. — Pribiszló ispán özvegyének eleit a zágrábi egyház gondozta és nevelte 368
- X. 1275. — Pál veszprémi püspököt gyermeksege óta az egri egyház nevelte 369

- XI. 1276. nov. 18. — Kún László megemlékezik a híres, de elpusztult veszprémi iskoláról és a (sió)-foki vámot a veszprémi székesegyháznak adományozza 369
- XII. 1277. — Kún László király a fölperzselt veszprémi székesegyházat, melynek sekrestyéje tele volt könyvekkel, újabb adományban részesíti 369
- XIII. 1288. máj. 8. — Lodomér esztergomi érsek IV. Miklós pápához írt levelében említi, hogy iskolásgyermek korában a költői olvasmányok közben megismerkedett az arcát változtató Proteussal; s Horatius nyomán megemlékezik Theon fogáról 369
- XIV. Szepes. 1301. — A szepesi káptalan tizenhat tagja közül nem mindegyik maga írja alá a nevét 370
- XV. Buda. 1309. máj. 8-tól júl. 14. — Az óbudai zsinat elhatározza, hogy az érseki székhelyeken egy-egy jogtanár, a püspökségek székhelyén meg egy-egy grammatikus legyen, a kik az egyház klerikusait, a szegény tanulókat és másokat tanítsanak . . . 372
- XVI. 1318 körül. — Márton székesfehérvári főesperes végrendeletében a többek között Miklós tanulóinak a veszprémi várban házakat hagy 373
- XVII. Szepes. 1323. — Tizenegy szepesi kanonok közül csak négy írja alá maga a nevét, a többi hét helyett Miklós scholasticus és Beke kanonok írja oda a nevét 374
- XVIII. Esztergom. 1327. jún. 11. — János veszprémi prépost Veszprém-ben járt iskolába 375
- XIX. Zágráb. 1334. — A zágrábi káptalan statutumainak a káptalani iskolára vonatkozó részletei 376
- XX. Esztergom. 1337. ápr. 23. — Csanád esztergomi érsek a Szent Györgyről nevezett esztergomi prépostságot újjászervezi és iskolásokról gondoskodik 376
- XXI. Visegrád. 1338. febr. 5. — Mihály pozsonyi prépost Somogyi János fia Miklóst, karbeli iskolást pozsonyi kanonokká nevezi ki 376
- XXII. Somogyvár. 1338. aug. 23. — A somogyi Szent-Egyed monostor konventjének jelentése szerint, Miklós klerikus gyulai nemes és törvényes születésű 376
- XXIII. Eger. 1339. márcz. 19. — István scholaris Egerben a Szent Miklós-oltár mestere 377
- XXIV. Pozsony. 1339. jún. 24. — Mihály pozsonyi prépost János mesternek, az ő egykori nevelőjének elhunytával megüresedett kanonokságot a káptalan beleegyezésével adományozza Somogyi Synke fia Mihálynak 377
- XXV. Pozsony 1341. jan. 7. — Mihály pozsonyi prépost általános helytartóját utasítja, hogy nevelőjének, Szalay Miklósnak a káptalan beleegyezésével adományozzon kanonoki javaadalmat 378
- XXVI. Pozsony. 1341. febr. 19. — Mihály pozsonyi prépost Miklós székesfehérvári kanonokot volt tanítójának nevezi 379

XXVII. 1342. márcz. 14. — Tanuk vallomása a pozsonyi káptalan tagjainak számáról és kiszemelések módjáról	379
XXVIII. Eger. 1348. okt. 18. — János borsodi főesperes és püspöki helytartó János és István egri tanulókra nézve elrendeli, hogy tanúbizonyítással élhetnek a tekintetben, vajjon Semjéni György jobbágnak János nevű fiát késsel önvédelemből bántalmazták-e vagy nem	381
XXIX. Veszprém. 1348. nov. 3. — János kanonok és az esztergomi szent-györgyi prépost helyettese, azelőtt a veszprémi káptalani iskola tanára hivatalos eljárásáról jelentést tesz.	383
XXX. Veszprém. 1352. jan. 31. — János veszprémi püspök László fia István tanuló részére VI. Kelemen pápától váci kanonokságot kér, ha az az egyházi rendet fölveszi	383
XXXI. Várad. 1357. okt. 13. — László váradi kanonok értesíti Orosi Simon fia Imre nevű rokonát, hogy a fiát küldje csak Váradra iskolába, a hol szívesen fogadják	383
XXXII. Visegrád. 1363. jan. 29. — Domokos deák Semjéni Mihályné nevű rokonától kér segítséget, hogy a Bovetus „De disciplina scholarium“ művéről irt magyarázatot megszerezhesse	384
XXXIII. Várad. 1374. — A váradi káptalan statutumainak a káptalani iskolára vonatkozó részletei	385
XXXIV. Kimpolung. 1382. febr. 28. — Gergely szőrényi püspök Köröspataki János acolythust, mivel alkalmasnak bizonyult, alszerpappá szenteli	385
XXXV. Róma. 1389. nov. 9. — IX. Bonifác pápa utasítja a pécsi prépostot, vizsgálja meg, vajjon János fia László pécsi kanonok tud-e jól olvasni, énekelni és fogalmazni a birtokában van-e az alapismereteknek, mert a káptalanban méltóságot és lelkészkedéssel járó javadalmat csak akkor kaphat, ha a vizsgálat kedvező eredményt állapít meg.	385
XXXVI. Esztergom. 1391. decz. 26. — A Szent István első vértanúról nevezett esztergomi várbeli prépostság alapítása közben énekelni tudó klerikusról esik szó	386
XXXVII. Esztergom. 1397. aug. 25. — András esztergomi iskola-mester az esztergom várbeli Szent István első vértanúról nevezett káptalan kanonokja	387
XXXVIII. Esztergom. 1397. — Az esztergomi egyházlátogatási jegyzőkönyvnek a káptalani iskolára vonatkozó részei	387
XXXIX. Aelius Donatus latin grammatikájának töredéke a XIV. századból	388
XL. Bács. 1402. márcz. 11. — Demeter, a kalocsai érsek segéd-püspöke Balázs fia Benedek acolythust, előzetes vizsgálat után, alszerpappá szenteli	394
XLI. Róma. 1402. szept. 28. — Mihály fia Eligius a csanádi iskola növendéke	395

XLII. 1406. jan. 14. — Zsigmond király megerősíti négyszáz aranyforintos adományát, melyet tizenkét esztergomi pap nevelésére és ellátására tett	395
XLIII. Esztergom. 1415. márcz. 9. — Pál esztergomi tanuló a perben mint megbízott szerepel	396
XLIV. Esztergom. 1418. ápr. 8. — Fülöp mester az esztergomi iskola tanulója a peresfél képében megjelenik a bíróság előtt	396
XLV. Eger. 1418. máj. 29. — Alföldi Mihály tanuló a perben mint az egyik fél képviselője szerepel	396
XLVI. Bécs. 1421. decz. 31. — A bécsi egyetem tanácsa elhatározza, hogy Tamás egri püspök kérésére küld Egerbe — bizonyára tanárnak — egy jog- és egy bölcsészettudóst	397
XLVII. Szepeshely. 1423. aug. 1. — Keresztély deák az esztergomi iskola növendéke	398
XLVIII. Eger. 1425. decz. 19. — Miklós egri püspöki helytartó közlése, hogy mikor lesz a papszentelés s az ezt megelőző vizsgálat s ennek kik a tagjai	398
XLIX. 1426. márcz. 10. — Eddei Bereczk fia Balázs veszpréme-egyházmegyei tanuló (scholaris) a szabálytalanság alól való fölmentésért folyamodik	399
L. Esztergom. 1426. márcz. 22. — Ujfalusi Miklós fia Keresztély, az esztergomi iskola klerikusa perben mint megbízott szerepel	399
LI. 1427—1448. — Vépi Péter váradi olvasókanonok a váradi iskola mellett ispotályt alapít	400
LII. Eger. 1428. decz. 18. — Miklós egri segédpüspök Kászonyi Miklós fia Vincze szerpapat előzetes vizsgálat után miséspappá szenteli	401
LIII. Eger. 1436. jan. 13. — Rozgonyi Péter a Szent-István magyar királyról nevezett egervári prépostságot megalapítja és a miséknél a tanulók közreműködését megszabja	401
LIV. Flórencz. 1439. márcz. 30. — A váradi Szent-Lélek ispotályt a betegek és szegények befogadása és nevelése végett építették	404
LV. Flórencz. 1439. jún. 19. — Róbert ügyhallgató helyesli Stock János szepesi prépost eljárását, melyet Bregai Miklós iskola-mesterrel szemben tanusított	405
VI. Várad. 1444. máj. 9. — Gordovai János, Váradon Szegedi László mester tanítványa, könyvet másol	405
LVII. Eger. 1444. júl. 4. — Az egri egyházmegyei zsinaton a kassai tizedek ügyében kifejezett tiltakozásnál a tanúk között megjelenik az egri iskolamester is	406
LVIII. Kolosmonostor. 1446. — Vépi Péter váradi olvasókanonok a tanulók részére a Szent-Lélekről nevezett ispotályt alapítja	407
LIX. Várad. 1448. máj. 26. — A váradi iskola Szent-Lélek kápolnájának igazgatója hiteleshelyi dologban jár el	407

- LX. Róma. 1451. ápr. 29. — V. Miklós pápa megengedi Vitéz Jánosnak, hogy Francia Péter zenetanárt továbbra is Váradon tarthassa 407
- LXI. Bécs. 1453. febr. 23. — A váradi iskola oldalán ispotály és kápolna áll, a melyek igazgatója Szegedi László. 409
- LXII. Győr. 1455. márcz. 1. — Ágoston győri püspök Arnsteini Koch Konrád fia Henrik acolythust előzetes vizsgálat után alszerpappá szentelte 409
- LXIII. Marczali. 1456. márcz. 11. — A szakácsi melletti Szent Domokos pálos kolostor ügyében tett nyilatkozatnál a Marczaliban élő papok is tanúskodnak 410
- LXIV. Bártfa. 1459. szept. 18. — Lipniki Bernát tanuló Stock Györgyöt egy öv miatt perli 410
- LXV. Lőcse. 1460. — A lőcsei zsinat meghagyja, hogy a tanulók hosszú ruhában és minden fényűzést mellőzve járjanak . . 410
- LXVI. Szalacs. 1460. — Becsky Balázs fia László tanuló mint perbeli végrehajtó szerepel 411
- LXVII. Lomnicza. 1461. ápr. 4. — Lomniczai és Otoki Ferencz zágrábi kanonok végrendeletében a zágrábi káptalani iskoláról és ennek szegény tanulóiról is megemlékezik 411
- LXVIII. Esztergom. 1463. — Az esztergomi iskolában 1463-ban fejezi be egy tanuló a „decem praecepta domini“ másolását . . 412
- LXIX. Eger. 1463. febr. 16. — Hédervári László egri püspök közvetítésével az egri káptalan a sublector, succentor és subcustos jövedelmét és jogviszonyát megállapítja 412
- LXX. Tasnád. 1468. decz 7. — Rápolthi László fia László tanuló mint egyik felperes jelenik meg a perben 414
- LXXI. Várad. 1475. — Sztárai Máté, Egervári László, a váradi püspökség kormányzója megbízásából, Guido de Columna „Historia Trojana“-ját másolja 415
- LXXII. Veszprém. 1478. márcz. 7. — Péter nándorfehérvári püspök, Vethési Albert veszprémi püspök helytartója Szakácsi Kacsó Bálintnak, előzetes vizsgálat után, az egyházi rendeket fokozatosan feladja 415
- LXXIII. 1479. aug. 18. — Péter fia Máté scholaris Fontana Ferencz királyi követ udvari embere 416
- LXXIV. Zágráb. 1481—1482. — Terjék Albert, Ozsvát zágrábi püspök személynöke a káptalani iskola szegény és recordáló tanulóinak ajándékot ad 416
- LXXV. 1482. máj. 11. — (Székes)-fehérvári Mátyás acolythus a római szentszéket kéri, hogy oldozza fel ama szabálytalanság alól, a melybe István nevű iskolatársának megsebzése következtében még mint tanuló esett 417
- LXXVI. Vasvár. 1483. decz. 11. — A vasvári káptalan belső életét saját jó szántából megreformálja 417

- LXXVII. 1484. márcz. 13. — Pál argyasi püspök, Geréb László erdélyi püspök helytartója Vulkáni Miklós fia Györgyöt, mivel koránál, erkölcsénél és tudományánál fogva alkalmasnak bizonyult, alszerpappá, majd szerpappá és végül miséspappá szentelte . 420
- LXXVIII. Róma. 1484—1492. — Kerwendi János erdély-egyházmegyei tanuló és a salzburg-egyházmegyei Rakinsburg megyés egyház igazgatója (rector) az egyházi rendek fölvételéért folyamodik VIII. Incze pápához 420
- LXXIX. Róma. 1484—1492. — György fia Tamás erdélyegyházmegyei tanuló a virtai (így) Szent Péter egyház Bold. Szűz oltárának örökös káplánja és Alvinczi Jost Mihály tanuló, Alvinczen a megyés egyház Szent János oltárának káplánja az egyházi rendek fölvételéért folyamodik 420
- LXXX. Róma. 1484—1492. — Tamás fia Tamás és Kerékgyártó Péter tanulók VIII. Incze pápához az egyházi rendek fölvételéért folyamodnak 421
- LXXXI. Róma. 1484—1492. — Balázs (de Bechen tanuló (scholaris) szent-mártoni (erdélyi egyházmegye) plébános 421
- LXXXII. Róma. 1484—1492. — Tamás fia István pécs-egyházmegyei tanuló a szaltnaki egyház Krisztus-teste oltárának káplánja 421
- LXXXIII. (Székes)-Fehérvár. 1486. jún. 15. — A veszprémi iskola Bold. Szűzről nevezett kápolnája és a Szent-Margit egyház Jutason birtokos. 421
- LXXXIV. Kecskemét. 1487. márcz. 31. — Kalán Gergely ciszterci szerzetes, fölszentelt püspök és váci segédpüspök Apostaghi Kele Benedek fia Imrét előzetes vizgálat után alszerpappá, majd szerpappá szenteli 421
- LXXXV. 1489. — Lukács, egykor veszprémi iskolamester, a veszprémi egyház részére egy miscskönyvet írt, s ezt gyönyörűen díszítette 423
- LXXXVI. Zágráb. 1489. jan. 3. — Tanulók jövedelme a kötelességeket esetleg nem teljesítő kanonokok büntetéspénzéből 423
- LXXXVII. Gyulafehérvár. 1489. ápr. 18. — Torjavásárhelyi János deák fia Miklós acolythus a nagyobb egyházi rendek fölvétele előtti vizsgálaton igazolja tanultságát, erkölcsi minősültségét és életkorát 423
- LXXXVIII. Pest. 1490. okt. 11. — Bellényi László és Skárosi Sándor a többek között Mihály esztergomi scholasticust és sublectort is hivatalos képviselőjükül jelentik ki 424
- LXXXIX. Róma. 1492. júl. 7. — A szegény tanulók esztergomi Krisztus-collegiuma VIII. Incze pápától néhány conservator kinevezését kéri 424
- XC. Róma. 1493. jan. 7. — Szentgyörgyi Benedek fia Gál a szabálytalanság alóli fölmentésért folyamodik 424
- XCI. Róma. 1493. jan. 8. — Iváncsi János bacs-egyházmegyei tanuló fölmentését kéri a szabálytalanság alól 424

XCII. Róma. 1493. jan. 11. — Benedek fia Mihály scholaris a tabajdi egyház Bold. Szűz oltárának papja	425
XCIII. Róma 1493. márcz. 19. — Csapó János fia Péter scholaris szóczi plébános	425
XCIV. Kolozsvár. 1493. aug. 23. — A váradi iskola oldalán épült ispotály és kápolna igazgatója Ladányi Pál	425
XCV. Eger. 1493–1496. — Iskolaügyi mozzanatok Bakócz Tamás egri püspök számadáskönyvében	425
XCVI. Krakkó. 1494. febr. 16. — Frigyes gnesnai primás-érsek és krakkói püspök segédpüspöke, Pál laodiceai püspök Okolicsnói Gáspár fia György esztergom-egyházmegyei klerikust, a megyés főpap engedelmével, előzetes vizsgálat után, acolythussá szenteli	426
XCVII. Krakkó. 1494. febr. 22. — Pál laodiceai püspök, Frigyes gnesnai primás-érsek és krakkói püspök segédpüspöke Okolicsnói Gáspár fia György esztergom-egyházmegyei klerikust előzetes vizsgálat után, az esztergomi érsek beleegyezésével, alszerpappá szenteli.	426
XCVIII. Esztergom. 1494. — Az esztergomi Bold. Szűz kápolnában működő papok száma, kötelessége és fizetése	427
XCIX. Róma. 1495. jan. 31. — Szentendrei Márton veszprémi-egyházmegyei klerikus és óbudai tanuló a szabálytalanság alól fölmentést kap	427
C. 1495. márcz. 2. — A pécsi nagyobb iskola növendékei a királyi pénztárból három forintot kapnak	428
CI. Róma. 1495. máj. 5. — Damján fia János óbudai tanuló	429
CII. Róma. 1495. máj. 18. — Óbudai Damján fia János scholaris az óbudai Szent-Péter egyház Szent-Katalin kápolnájának káplánja	429
CIII. 1496. — A tizedből a gyulafehérvári préposton, éneklő- és órkanonokon kívül a scholasticus is részesül	429
CIV. Róma. 1496. jan. 14. — Baksai Lukács scholaris Szent-Albert egyháza Boldogságos Szűz oltárának örökös káplánja	429
CV. Esztergom. 1496. ápr. 2. — Nagyrévi András, thermopylaei főlszentelt püspök és esztergomi érseki helytartó Gayr Ágoston fia Gáspárt az előzetes vizsgálat megejtése után szerpappá, majd meg miséspappá szenteli	430
CVI. Róma. 1496. aug. 2. — Saineriai Salczer Márton esztergom-egyházmegyei tanuló az összes egyházi rendek föl vételére engedelmet kap	430
CVII. Róma. 1496. aug. 3. — Podolini József esztergom-egyházmegyei tanuló	430
CVIII. Szepes. 1497. jan. 10. — Leudschit György szepesi éneklő-kanonok végrendeletében Henckel Jánosnak tanulmányai végzésére évenként húsz forintot, István tanulóknak meg a tunikáját és három forintot hagy	430

CIX. Róma. 1497. márczius 14. — Rusich Benedek zágrábi egyház- megyei tanuló belép a római Szent-Lélek-társulatba	431
CX. Róma. 1497. márczius 16. — Gál fia János scholaris a rajki egy- ház Szent-Katalin oltárának káplánja	431
CXI. Eger. 1499. február 23. — Pozsegavári Mátyás egri segéd- püspök Melletei Tamás fia Antal baccalaureust előzetes vizs- gálat után miséspappá szenteli	431
CXII. Róma. 1500. április 1. — Imre pécs egyházmegyei tanuló belép a római Szent-Lélek-társulatba	432
CXIII. Róma. 1500. április 6. — Turcsi Mihály fia Lukács veszprém- egyházmegyei scholaris a Szent-László egyház Bold. Szűz kápolnájának káplánja	432
CXIV. Selmecz. 1501. augusztus 4. — A selmeczi plébánia könyvtára Keck Simon plébános hivatalának elfoglalásakor	433
CXV. 1502. febr. 10. — Máté lesesi plébános András és István nevű unokaöccsére, tanulmányaik végzése céljából, pénzt hagyó- mányoz	434
CXVI. Székesfehérvár. 1504. július 2. — Nagycai Demeter, a Szent- Miklósról nevezett székesfehérvári káptalan tanára egy nőt kardjával megsebesít és két tanulóval a czinteremből eltávolíttat	434
CXVII. Gyulafehérvár. 1504. — A gyulafehérvári káptalan tizedjöve- delmének összeírása	435
CXVIII. Tihany. 1506. szeptember 1. — Kortó Mátyás succentor és Fülöp veszprémi iskolamester mint tanuk szerepelnek	437
CXIX. Zágráb. 1507. május 29. — István segédpüspök és zágrábi éneklékanonok Rapavczi Dragsics Márton alszerpapot a vizs- gálat megejtése után szerpappá szenteli	437
CXX. Esztergom. 1508. április 8. — János oropiai püspök, mint Bakócz Tamás esztergomi érsek helytartója bizonyítja, hogy Rózsa- hegyi Spetinger János fia István. klerikust, előzetes vizsgálat után, alszerpappá, majd szerpappá és végül miséspappá szentelte	438
CXXI. Eger. 1508. — Az iskola rectora az egri püspök asztalánál kap élelmezést	439
CXXII. Veszprém. 1508. — A veszprémi iskola Bold. Szűz kápolná- jának van egy háza Veszprém-ben, a vártól keletre, közel a Veszprém vizéhez	439
CXXIII. Szepesvár. 1510. január 9. — Zapolyai Istvánné, Hedvig tescheni hercegnő és fiai, János és György a szepesi Szent- Márton egyház Krisztus-teste kápolnája részére tett alapít- ványban négy iskolás tartását is kiköti	440
CXXIV. 1510. márczius 11. — Báthori Mihály, az esztergomi iskola sublector a perben mint megbízott szerepel	446
CXXV. Esztergom. 1513. április 2. — Nyási Demeter, Bakócz Tamás	

	Lap
esztergomi érsek helytartója Bessenyei György fia Gáspár szer- papot előzetes vizsgálat után misépappá szentelte	446
CXXXVI. Gyulafehérvár. 1513. — A gyulafehérvári káptalan tizedjöve- delmének összeírása	447
CXXXVII. 1516. szept. 5—15. — A Chesine András pápai közjegyző által kiadott oklevél bevezető sorai a káptalani iskola schola- sticusáról vagyis az olvasókanonokról is megemlékeznek	448
CXXXVIII. Csanád. 1516. november 14. — A csanádi káptalan kül- döttje Kovács Péter lippai bírónak és több polgártársának élő- szóval megmagyarázza az oklevelet, mivel nem írástudók.	448
CXXXIX. Pozsony. 1517. január 3. — Rómer Gáspár pozsonyi kano- nok végrendeletében a szentmisénél segédkező iskolamesterről és egy fől szentelés előtt álló szegény tanulórl is megemlékezik	449
CXXX. Eger. 1517. június 6. — Hámi Ákos egri püspöki helytartó és segédpüspök Liszka Dombi Miklóst, előzetes vizsgálat után, pappá szenteli	449
CXXXI. Bács. 1518. június 26. — László tanuló mint peres fél szerepel	451
CXXXII. Róma. 1519. június 11. — Dobozy Mihály székesfehérvári lector a római Szent-Lélek-társulat tagjai közé lép	451
CXXXIII. Sopron. 1521. február 16. — Sopron város hatósága Piesth Márton fia Mátyás szegény tanuló részére leköti a balfi plébániát, hogy misépappá szentelhető legyen	451
CXXXIV. 1524. július 29. — A váradi káptalan határozatai az egy- házi rendről és a fől szentelendőknél megvart tulajdonságokról	452
CXXXV. 1524. július 29. — A váradi zsinat határozata, hogy a misénél legyen klerikus vagy iskolás	454
CXXXVI. Adony. 1526. július 31. — II. Lajos király Batthyány Fe- rencz horvát-szlavon-dalmát bánt utasítja, hogy a zágrábi papokkal és tanulókkal saját és a püspök belátása szerint cselekedjék	454
CXXXVII. Róma. 1528. február 3. — Sbardellati János Ágost, esz- tergomegyházmegyei scholaris, a Bold. Szűz tiszteletére avatott esztergomi kápolnát kapja javadalmul VII. Kelemen pápától	455
CXXXVIII. 1532. — Ládi Demeter veszprémi olvasókanonok végren- deletének végrehajtói egyikkül Pál veszprémi iskolamestert nevezi meg	455
CXXXIX. Veszprém. 1534. április 4. — Miklóst, a nagyobb egyházi rendek fölvétele előtt, megbízott vizsgálók tudomány, életkor és erkölcs dolgában megvizsgálják	455
CXL. Brüsszel. 1535. január 30. — Oláh Miklós írja Gerendy Mik- lósnak, hogy midőn Váradon jártak iskolába, itt olvasta Aesopus Apologosát Cassiáról	455
CXLI. 1543. körül. — Az esztergomi olvasó- és éneklőkanonok jöve- delmei és kötelességei	456

- CXLII. Pozsony. 1549. május 25. — A m. kir. helytartótanács értesíti a királyt, hogy a győri püspök Olaszországból fogadott tudóst a gyermekek és ifjak tanítására; de mivel az a kiadásokat sokáig már nem tudja viselni, kéri a királyt, adományozza neki a Podmaniczky által elpusztított zirczi apátság javait, a pozsonyi országgyűlés határozata szellemében . . . 457
- CXLIII. Bécs. 1558. december 5. — Verancsis Antal írja egy pap barátjának, hogy a papok számának növelése végett már szerzett iskolát, a melybe vagy húsz ifjú jár; többet is tehetne, ha ő és püspöktársai püspökké volnának szentelve . . . 457

FÜGGELEK.

I. FEJEZET.

Falusi és városi iskolák Magyarországon 1540-ig.

- Adony. — Ajak. — Alczina. — Almás. — Alsó-Torja. — Ardó. — Ápold. — Bazin. — Bendorf. — Beregszász. — Bodok. — Bodola. — Bodrog. — Boldogváros. — Brezó. — Brulya. — Buda. — Budamér. — Csáb. — Cséb. — Dános. — Doborka. — Dobra. — Dombró. — Erked. — Felek. — Felmér. — Felső-Meczeneczéf. — Fenyőfalva. — Garád. — Gresencze. — Gyalu. — Halmágy. — Haraszi. — Hermány. — Hégen. — Holczmány. — Holdvilág. — Homoród. — Homoródbene. — Homoród-Darócz. — Hunyad. — Jakabfalva. — Jánosfalva. — Kacza. — Kakasfalva. — Kamarja. — Kapos. — Kálló. — Keresd. — Keresztes. — Kézsmárk. — Kóhalom. — Lapispatak. — Lemnek. — Leszna. — Lőcse. — Lucsivna. — Magaré. — Margitfalva. — Marpod. — Mártonhegye. — Mese. — Miklós-telke. — Mirkvásár. — Miskolcz. — Morgonda. — Nagy-ápold. — Nagysáros. — Nagysink. — Nagyszeben. — Nagyszőlős. — Németi. — Néthus. — Nyustya. — Omlás. — Osgyán. — Pápa. — Péterfalva. — Pilis. — Prázmér. — Prépostfalva. — Réten. — Rimabánya. — Rimaszombat. — Romosz. — Rozsonda. — Rudály. — Sár. — Sáros. — Sárvár. — Segesd. — Sellemberk. — Somogy. — Sövényység. — Szakol. — Szatmár. — Szász-Buda. — Szász-Dálya. — Szász-Fehéregyháza. — Szászkézd. — Szászorbo. — Szász-Szent-László. — Szász-Ugra. — Szászujfalu. — Százhalom. — Szeben. — Szelindek. — Szent-Ágota. — Szent-György. — Szent-Márton. — Szerdahely. — Sztropkó. — Tasnád. — Tiszolcz. — Tussa. — Ujgyház. — Ujhely. — Ujváros. — Varannó. — Vaska. — Veresmart. — Volkány. — Vurpod. — Zágráb. — Zombor. — Zsiberk. — Zsombor 461

II. FEJEZET.

Oklevéltár 1345—1538.

Lap.

- I. Kálló 1345. február 26. — Jakab szakoli (Szabolcs vm.) tanuló mint perbeli megbízott szerepel 483
- II. Várad. 1347. november 2. — Várad város hatósága felszólítja Kállai Simon fia Imrét és Pétert, hogy fizessék ki azt az összeget, a melylyel Bölcsi Czudar Dénes fia Sándor váradi tanuló korában adós maradt a háziasszonyának 483
- III. Buda. 1398. november 29. — Buda város hatósága hivatalos nyilatkozatában a Bold. Szűz budai plébániai egyházának iskolájáról beszél 484
- IV. Nagyszeben. XIV. század vége felé 485
- V. Szepes. 1417. június 2. — András lucsivnai iskolamester és Lőcsei Hover István a szepesi káptalan előtt saját maguk és rokonaik nevében bevallják, hogy „Chetena“ birtokukat Poprád közönségének 300 arany forintért örökre eladták 485
- VI. Eger. 1424. november 3. — Miklós egri vicarius a dobai és szócsi (de Zeus, Sáros vm.) plébánosoknak meghagyja, hogy János scholasticust idézzék meg 485
- VII. Buda. 1425. június 3. — Zsigmond király megparancsolja a leleszi konventnek, hogy tartson vizsgálatot Miklós fia János ellen, a ki Leszna falu iskolájában Márton főemberszolgát agyon akarta verni 486
- VIII. 1425. október 21. — Bazin város iskolájáról osztzkodás közben esik szó 486
- IX. Jánosfalva. 1430. márczius 13. — Márton jánosfalvi iskolamester tanú 488
- X. Jászó. 1430. október 21. — Alsó-Meczenzéf hatósága a felső-meczenzefi iskolamester részére szerződésileg évi nyolcz köből rozstot biztosít 488
- XI. Jászó. 1430. október 21. — Az egyességet, melyet a felső-meczenzefi iskolamester részére esedékes évi nyolcz köből rozsz ügyében Felső- és Alsó-Meczenzéf hatósága kötött, János jászai prépost és Dénes esztergomi érseki helytartó helybenhagyja 489
- XII. Zágráb. 1435. januárus 29. — Zágráb város egy üres telket, mely a fazekasok utcájában volt, Tamás fia Orbán segéd-tanítónak ad el 489
- XIII. Remetincz. 1438. augusztus 13. — István dombrói iskolamester tanúként szerepel 489
- XIV. Zágráb. 1438. november 7. és december 5. — Orbán zágrábi iskolamester felesége Ágotha 490

- XV. Zágráb. 1439. május 29. — Orbán zágrábi iskolamesternek az esküdtek esküt ítélnék meg 490
- XVI. Szeben. 1446. — Szeben város jogkönyvének készítése idején List Gergely már nem volt iskolamester 490
- XVII. Zágráb. 1447. febr. 3. — A Zágráb melletti Grec-hegy iskolamestere, János mint tanú 491
- XVIII. Kézsmárk. 1451. május 1. — Kis-lipniki Heres László nemesember kilenczven magyar forintos alapítványából, melyet Kézsmárk városának tett, az iskolamester évi három aranyforintot kap 491
- XIX. Miskolcz. 1453. április 22. — Mihály a szabad mesterségek baccalaureusa és miskolczy iskolamester végrendeleti tanú . . 492
- XX. Vác. 1453. augusztus 22. — Haraszi plébánosának két tanulóját hatalmaskodás alkalmával megsebesítik 492
- XXI. Kálló. 1454. július 13. — János kállai esperes-plébános jelenti, hogy Máté adonyi (Szabolcs megye) tanuló Albert kis-gúthi plébánost, a ki őt megverte és megsebezte, perbe fogta; s mivel Albert megszökött, helyette Orsolya asszony, Kisgúthi János özvegye tette jóvá a sérelmet 493
- XXII. Tasnád. 1456. május 22. — Gyulai Miklós váradi éneklőkanonok és Forrai István tasnádi plébános mint bírák jelentik, hogy Lőrincz dobrai plébános és Tamás dobrai iskolamester Becsky Lászlót hatalmaskodásról vádolták; de mivel bizonyítani nem akartak, az esküt az alperesnek ítélték meg 494
- XXIII. Tasnád. 1456. május 31. — Gyulai Miklós váradi éneklőkanonok és Forrai István tasnádi plébános mint bírák jelentik, hogy Becsky László a neki megajánlott esküt Lőrincz dobrai plébános és Tamás dobrai iskolamester ellenében letette . . 495
- XXIV. Gresencze. 1458. április 12. — Imre gresenczei iskolamester tanúskodik 496
- XXV. Gálszécs. 1460. márczius 10. — Sebestyén tussai iskolamester a tanúk sorában jelenik meg 496
- XXVI. Margithafalva. 1460. június 4. — László tanuló, a ki Margithafalván tartózkodott, a perben mint megbízott szerepel . . . 497
- XXVII. Vaska. 1466. május 9. — Balázs vaskai iskolamester tanú . 497
- XXVIII. Gyalu. 1466. augusztus 13. — Lőrincz deák, Gyalu mezőváros iskolamestere mint tanú jelenik meg 497
- XXIX. Szász. 1467. október 19. — Márton beregszászi iskolamester Balázs leleszi préposthoz a kaposi plébániáért folyamodik . . 497
- XXX. Bodrogh. 1468. január 14. — István bodroghi iskolamester a tanúk sorában jelenik meg 498
- XXXI. Wék. 1468. január 15. — Tamás bodolai iskolamester tanúskodik 499
- XXXII. Zombor. 1474. december 20. — Ágoston zombori iskolamester közjegyzői oklevélben mint tanú szerepel 499

- XXXIII. 1476. október 16. — Alsó- és Felső-Meczeneczéf községe megállapodik, hogy az iskola és templom javítására és fölszerelésére szükséges kiadások felét Alsó-Meczeneczéf viseli . 499
- XXXIV. Ujhely. 1477. — Esztergomi Dénes, Ujhely város iskolamestere és a szépművészetek baccalaureusa jelenlétében jogügyletet kötnek 500
- XXXV. Ujhely. 1479. július 27. — Péterfalvi Tamás közjegyző által Ujhelyen fölvetett ügyben Benedek, Ujhely új iskolamestere és János ardói iskolamester is tanúskodnak 500
- XXXVI. Ó-Buda. 1480. júl. 20. — Szondi Fábían a budavári Mária Magdolna egyház iskolájának mestere 500
- XXXVII. Cséb. 1481. szeptember 21. — Csébi Mihály felesége, Marzit végrendekezésénél Márton csébi iskolamester is jelen van 501
- XXXVIII. Bécs. 1481. október 16. — Rorbeck Pongrácz jeles iskolamester Budán 501
- XXXIX. 1482. július 21. — Eperjesi Márton, Liptai Benedek keresztesi (Sáros vm.) főember-szolgája végrendeletében a keresztesi tanulóknak egy forintot hagy, hogy a Szent-Kereszt egyházban zsoltárt énekeljenek 501
- XL. Bécs. 1483. június 29. — Czillei Bereczk Rorbeck Pongráczot jeles budai iskolamesternek tudja 502
- XLI. Hunyad. 1488. márczius 28. — Sombory Péter a perben ügyvédjeül többek között Miklós almási iskolamestert is megnevezi 502
- XLII. 1488. — Az erdélyi hét székben tartott népszámláláskor följegyzett iskolamesterek és iskolák 502
- XLIII. Ruzska. 1493. aug. 31. — Péter kaposi iskolamester tanú . 502
- XLIV. Tasnád. 1494. augusztus 4. — Márton tasnádi iskolamester, továbbá Mihály és Imre tanulók, mint tanúk szerepelnek . . 503
- XLV. Apagy. 1501. július 5. — Szabolcs vármegye hatósága jelenti, hogy Kállai Lőkös János Endesi Györggyel ama hatalmaskodás ügyében kibékült, melyet ez a kállai iskolamesterrel és tanulókkal szemben elkövetett 503
- XLVI. Kamarja. 1502. november 15. — Miklós kamarjai iskolamester feleséges ember 505
- XLVII. Gyulafehérvár. 1503. márczius 6. — Mihály deák szentmártoni (Erdélyben) iskolamester a tanúk között szerepel . . . 505
- XLVIII. Ajak. 1503. április 6. — Péter ajaki iskolamester tanúskodik 506
- XLIX. 1509. január 26. — Sáros város iskolamesterének, Györgynek a felesége, Erzsébet végrendelezik 506
- L. Pilis. 1510. február 5. — Mátyás pilisi (talán Szabolcs vm.) polgár végrendeletében egy „Holdas“ nevű lovat hagy az iskolamesternek, hogy érette zsoltárt énekeljen 506
- LI. Osgyán. 1510. október 23. Bakos István fia Mátyás végrendeletében János mesternek egy haczukát hagy 506

- LII. 1514—1518. — A szentgyörgyi iskolamester a plébános asztalánál étkezik és a tanulókkal nagymise és Vesperas alatt énekel 507
- LIII. 1515. február 23. — András brassai deák végrendeletében codexekről rendelkezik, melyek a sztropkói iskolamesternél vannak 507
- LIV. 1519. — Sár (Vas vm.) iskolájának épületéről esik szó, a melyhez fél telek tartozik 507
- LV. Pápa. 1520. április 14. — István somogyi iskolamester mint tanú szerepel 508
- LVI. Varannó. 1520. december 5. — János baccalarius varannói iskolamester tanú minőségben szerepel 508
- LVII. 1520. — A sári tanulók alamizsna és köszöntés (recordálás) fejében adományban részesülnek 509
- LVIII. 1522. november 7. — Sebestyén iskolamester tanú 509
- LIX. Hunyad. 1526. október 13. — A hunyadi iskolamester a várbeli kápolna keresztjét bucsú napján csókoltatás céljából körülhordozza 510
- LX. 1528. — Bátyai János, Németi plébánosa az ő tanítványa, Mohay Gergely részére 25 denárért könyvet vásárol 510
- LXI. Szathmár. 1528. aug. 10. — Báthory András testvérének jobbágysai és emberei a papokat, tanulókat, szűzeket és özvegyeket meztelenre vetkőztették 510
- LXII. Kassa. 1531. szeptember 9. — Kapy György néhai Lucza nevű felesége végrendeleti tanúul Gergely lapispataki plébánost, a ki később a kassai Szent-Mihály kápolna káplánja lett, továbbá János deákot, előbb lapispataki, majd budaméri iskolamestert nevez meg 510
- LXIII. 1533. márczius 21. — Pókateleki Szomor Balázs végrendeletében a szerdahelyi iskolamesterről is megemlékezik. Fábián iskolamesternek zsoltáráneklés és harangozás fejében még később is adósak voltak; de azután letörlesztették a hátralékot 511
- LXIV. Pápa. 1534. április 11. — Gyzdavith Péter pápai iskolamester figyelmezteti Nádasdy Tamást, hogy az embereknek ne higgyen, s igéri a tudósítást az ellene tervezett összeesküvésről 512
- LXV. Pápa. 1534. április 15. — Gyzdawyth Péter pápai iskolamester leveleiről értesíti és hűségéről biztosítja Nádasdy Tamást 513
- LXVI. Alsó-Torja. 1536. április 25. — Péter alsótorjai iskolamester mint tanú szerepel 514
- LXVII. Sárvár. 1536. december 27. — Erdősi (Sylvester János) sárvári iskolamester a könyvnyomtatás megtanulását tervezi 514
- LXVIII. Pozsony. 1538. április 23., május 9. és júl. 16. — Erdősi (Sylvester) János sárvári iskolamester 514

	Lap
LXIX. 1540. február 6. — Márton bodoki (Háromszék vagy Kolozs megye) iskolamester felesége Margit	514
LXX. Sárvár. XVI. század közepe. — A sárvári iskola tanulói Nádasdy Tamástól élelmiszert kérnek, mert nagy szükségben vannak .	515
LXXI. Besztercebánya. 1542. — Tiszolcz, Rimabrezó, Nyustya, Rimabánya. Rimaszombat és Csáb iskolamesterének adójáról esik szó	515
A műben levő ábrák	516
I. Név- és tárgymutató a mű feldolgozott részéhez	517
II. Név- és tárgymutató a két Oklevéltárhoz	576

BEVEZETÉS.

I. FEJEZET.

Papnevelés a kereszténység megalapításától a magyarok megtéréséig.

Jézus, Krisztus az apostolokat és tanítványokat kiválasztja. — A katechetikai és katechumen iskolák. — Az egyházatyák paedagogiai működése. — Szent Ágoston szeminárium; „De doctrina christiana“, „De ordine“, „De magistro“, „De musica“ és „De catechizandis rudibus“ című munkái. — A benedekrendiek a szellemi művelődés terén. — Cassiodorus és művei. — Szent Chrodegang regulája és a káptalani iskola. — Nagy Károly és a papnevelés. — Hrabanus Maurus „De institutione clericorum“-ja. A papnevelés a IX. és X. században.

A kereszténység alapítója, Jézus Krisztus az emberiség nevelője. „Egy a ti mesteretek, Krisztus“.¹ Az isteni Mester tanait élőszóval tanította, életével igazolta, halálával pedig megpecsételte. Egyszerű emberek közül tizenkét apostolt és hetvenkét tanítványt választott ki, a kik tanítását saját szájából hallották, tetteit szemeikkel látták és megbízatást tőle kaptak a krisztusi tanok terjesztésére. Ők ismét kiszemelték a hívek közül a hivatottakat a keresztény tanok megőrzésére és hirdetésére. Ezek közé bizonyára olyanok is kerültek, akik a római iskolát végezték, s így tanult emberek voltak. De ez csak átmenetnek volt jó; gondoskodni kellett a pap-ság rendszeres kiműveléséről. Ezt a célt szolgálták a *katechetikai iskolák*, melyekben a nyelvtan, szónoklattan, számtan

¹ Máté ev. 23, 10.

és philosophia tanításán kívül a szentírást magyarázták s ezzel kapcsolatban hittudományi ismereteket közöltek. A legjelesebb katechetikai iskolákat Alexandria, Antiochia, Caesarea, Edessa, Jeruzsálem és Nisibis városában látjuk.¹ Az egyes falvakban és városokban meg a megyéspap (plébános) tanitgatta a keresztény vallás fölvételére készülőköt és a gyermekeket a vallás alapismereteire. Ezek a *katechumenok iskolái*, a melyekből kifejlődtek a *plébániai iskolák*, a hol a falusi papság jó része nevelődött.

A keresztény vallás papjai sorában tudományukkal az *egyházatyák* tűntek ki. Közöttük többen vannak, a kik irodalmi működésükkal a nevelésügynek is szolgálatot tettek. Határozottan megállapítható, hogy a keleti egyházatyák a pogánykori szellemi művelődés termékeitől és irányzataitól nem idegenkedtek annyira, mint a nyugatiak. Ennek az is lehet az oka, hogy Keleten a művelődés világa nem zsugorodott össze a rhetoroknak nagyon sokszor kétesértékű ismereteire.² Különösen figyelmet érdemel *Alexandriai Szent Kelemen* „Paidagogos“-a, melyben Krisztust állítja oda a nevelés mintaképül; *Nagy Szent Basilius* a keresztény ifjakhoz intézett beszédében a pogány klasszikusok olvasásának helyes módjáról szól; *Aranyszájú Szent János* a nevelés czéljául az Isten képmásának kifejlesztését tűzi ki; *Szent Jeromos* a „*Laeta*“-hoz és „*Gaudentius*“-hoz írt levelekben a nőnevelésre vonatkozó nézeteit mondja el. Művem tárgya szempontjából azonban leginkább *Szent Ágoston* köti le a figyelmet *paedagogiai tevékenységével és műveivel*.

Szent Ágoston már a hippói püspöki szék elnyerése előtt saját magán és paptársain tapasztalta, hogy a papok együttes, monostori életmódja mennyire hasznos. Ezért mint Hippó püspöke papjait monostori életbe vonta. Velők

¹ *Kirsch*: Hergenröthers Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte I. 252—262. — *Mihályfi Ákos*: A papnevelés története és elmélete I. 16.

² *Franz Eggenstorfer*: Der heilige Augustinus als Pädagoge. 1907. 107—108.

egy házban lakott, együtt imádkozott és étkezett. Mivel különleges vagyona senkinek sem volt,¹ gondoskodott róla, hogy papjainak tisztességes ruhájuk legyen. Élelmök meglehetősen vékony: hüvelyes és egyéb főzelék; néha a gyengék és vendégek kedvéért hús is; bor azonban rendesen. Az ő asztalánál az olvasás és a vitatkozás a fő, s nem az eszem-iszom. Hogy az emberszólást a testületből kizárja, az ebédlő asztalára ezt iratta föl:

„Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam indignam noverit esse sibi“.²

A szegények segítése fő gondja volt s papjait is ebben a szellemben nevelte. Nőt a házába nem bocsátott be, még a saját nővérét sem. Nővel csak valamely klerikus társaságában beszélt. A haragot és gyűlölséget nem szenvedte. A ki hibába esett, de bocsánatot kért, nem hétszer, hanem hetvenhétszer is kész volt neki megbocsátani. A vallásos szellem és erkölcsi érzület fejlesztésén egész lélekkel csüngött. Nem kevésbé buzgólkodott azon, hogy papjait szellemileg kiművelje. Elbeszélései, vallástani fejtegetései, szentírásmagyarázatai és kifogyhatatlan tanácsai mind arra szolgáltak, hogy papjait ismeretekre oktassa és lélekben megerősítse. Az ő püspöki háza, így valóban a papság monostorává (monasterium clericorum), mondhatjuk, *szemináriumává* lön.³

A hippói monostor csakhamar nagy tekintélyre tett szert. Nemcsak Szent Ágoston egyházmegyéje kapott innét hivatásos papokat, hanem más egyházmegyék is iparkodtak főpásztorukat onnét kiszemelni. Ezek azután szintén a monostori életet vitték be papjaik közé. De nemcsak Afrika földjén virágzott ez az új intézmény, hanem átültették Európába is, főleg az itáliai félszigetre és a frankok földjére.⁴

¹ Sermo 355, n. 2.

² Van kiadás, melyben nem „indignam“, hanem „vetitam“ fordul elő. (Migne: Patrologia Tom. XXXII. 52., 3. jegyzet.)

³ Possidius: Vita S. Augustini cap. V., XI., XV., XVII., XVIII., XIX., XXII., XXV., XXVII., XXVIII., XXIX., XXXI. (Migne: Patrologia Tom. XXXII. 37—66.). — Sermo 355. De vita et moribus clericorum.

⁴ Possidius: Vita S. Aug. c. XI. (Migne: Patrolog T. XXXII. 42—43.)

Szent Ágoston irodalmi műveivel a krisztusi elveken sarkalló paedagógiának nagy szolgálatot tett. A „*De doctrina christiana*“-ban a papnevelés elméletét írja meg.¹ A keresztény nevelés középpontjába a szentírást helyezi. Első kérdés, hogy miként lehet a szentírást megérteni? S ha valaki már megértette, hogyan adhatja elő, hogy mások is megértsék.² Ezért az első könyv a vallástani ismereteket, a második a szentírás előtanát, a harmadik a szentírás magyarázatát, a negyedik meg az egyházi szónoklattant tartalmazza. Szent Ágoston a tanulmányok köréből nem zárja ki a világi ismereteket — történelem, természettudomány, orvostan, nemzetgazdaság, stb. — sem, mert a jó keresztény bárhol találja is az igazságot, tudja róla, hogy az az ő Uráé.³

A „*De ordine*“ erkölcstani fejtegetések s a tekintély (auctoritas) és ész (ratio) elvének tárgyalása után a tanulmányok sorrendjét tartalmazza. Kezdi a betűkkel, szótagokkal és szókkal, melyek után a grammatika, dialektika, retorika, musika, poetika, arithmetika, geometria és astronomia következik. Szent Ágoston úgy fogja fel a dolgot, hogy az ember az Isten megismerésére nem egyszerre juthat. Először szükséges a jámbor élet; azután az ész és a tekintély uralma alatt megszerzett ismeret a hét szabad művészetből. A ki ezek birtokában van, az a vallási igazságokat nem vakmerően keresi s nemcsak hiszi, hanem szemléli, megérti és megőrzi.⁴

A „*De magistro*“-ban Szent Ágoston arról értekezik, hogy miként szerzi az ember az ismereteket tapasztalás és ész útján s vajjon itt tanításnak van-e helye?⁵

A „*De musica*“ a zene rendszeres és részletes elméletét tartalmazza hat könyvben.⁶

A „*De catechizandis rudibus*“ megírására Deogratias

¹ Kiadva Migne: Patrologia. Ser. I. Tom. XXXIV. 15—122.

² ... „modus inveniendi, que intelligenda sunt, et modus proferendi, que intellecta sunt“. (U. o. 19.)

³ De Doctrina Christiana cap. XVIII. nr. 28. (U. o. 49.)

⁴ Migne: Patrologia Ser. I. T. XXXII. 977—1020.

⁵ U. o. 1194—1219.

⁶ U. o. 1082—1194.

karthagói szerpap adott alkalmat. Ő ugyanis arra kérte Szent Ágostont, közölje vele, hogy a kereszténység fölvetélére készülöket miként kell a vallás tanaira megoktatni. Szent Ágoston azt tanácsolja, hogy a szentírást a világ teremtetésétől fogva *egészen* adják elő, de nem minden részletében, hanem csak főbb vonásokban, a melyeket szívesen hallgatnak. Ne burkoltan és a figyelem köréből hirtelen kivonva, hanem úgy fejtegetssék a dolgokat, hogy a lélek egyideig az ismeretnél időzzék s ezt megoldja, kifejtse, belülről lássa és megbámulja. A tanítás *végző czélja* az Isten és emberek iránti szeretet, a mely tiszta szívből, jó lelkiismeretből és igaz hitből fakad. Azért is mind az anyag elrendezésében, mind a fejtegetésekben a megjelölt cél lebegjen szem előtt. Az oktatásban *alkalmazkodni kell az egyéniséghez*. Magam is másként járok el — úgymond — ha tanult vagy tanulatlan, gazdag vagy szegény, magános vagy hatalmon levő embert, polgárt vagy idegent, eme vagy ama nemzetségbeli, korú, nemű vagy felekezetű embert tanítok. Igaz, hogy mindenki iránt ugyanazt a szeretetet kell gyakorolni, de nem mindenkinek ugyanaz az orvosság való. Hiszen a szeretet is az egyiket valósággal megszüli, a másiknál gyengének bizonyul; az egyiknél azon van, hogy épülésére legyen, a másikat fél megsérteni; az egyikhez lehajol, a másikhoz felemelkedik; egyik iránt nyájas, a másikhoz szigorú; senkinek sem ellensége, mindenkinek édesanyja.

Jó kedvvel kell tanítani, hiszen a szentírás világosan mondja, hogy a jókedvű adakozót szereti az Isten. Bizony sokkal szívesebben hallgatnak bennünket, ha magunk is gyönyörködünk a munkánkban. Mert a beszéd fonálát a mi örömünk erősíti s az könnyebben és kedvesebben gomolyodik le. Azt nem nehéz dolog megmondani, hogy a vallásoktatást honnét, meddig és hogyan kell végezni; arra azonban a legnagyobb gondot kell fordítani, hogy miként lehet a vallástanítást jó kedvvel végezni.¹

¹ *Migne*: Patrologia Ser. I. T. XL. 290—348.; s különösen cap. I., III., IV., V.

Ezek az általános neveléstani elvek és a minta-katechezisek a „De catechizandis rudibus“-nak nagy értéket biztosítanak. De történeti szempontból is kiváló jelentősége van, mert neki tudhatjuk be, hogy a vallásoktatás kezdőfokán a bibliai történetek tanítását az újkor is feladatul jelelte meg.¹

A papnevelés történetében korszakot alkot a *nyugati szerzetesség megalakulása*. Szent Benedek (480—543.) ugyanis rendje szabályzatában a kézi munka mellett a lelki olvasmányt is előírja.² Igaz, hogy ezt nem tudományos bűvár-lat, hanem a lelki élet művelése céljából teszi; s éppen ezért nem az ókori klasszikusokat, hanem a szenirást és a szentatyák iratait jeleli meg olvasmányul. Szent Benedek szabályzata szerint kiskorú gyermekeket (oblati) is vettek föl a monostorba, a kiket szüleik Isten szolgálatára,³ vagyis szerzetesnek szántak. Ezeket is ki kellett művelni, hogy szerzetesek lehessenek. Ily viszonyok követelték, hogy a benedekrendi monostorokban iskolát állítsanak.

Szent Benedek rendjének szellemi életére döntő befolyással volt *Cassiodorus*, Nagy Theodorik egykori minisztere. Ő 540 körül állásától megvált és a benedekrendieknek általa alapított vivariumi (Bruttium) monostorába vonult vissza. Ő tovább megy Szent Benedeknél. Nem elégszik meg azzal, hogy a szerzetes a szentírással csak mint lelki olvasmányokkal foglalkozzék, hanem ezenkívül még tanulmányozza is azt. Műveljék a szerzetesek a világi, vagyis az óklasszikai tudományokat is; hiszen ezeket a szentatyák sem vetették meg, mert az ember szellemét a szentírás megértésére nem kevésbé edzik meg. Ilyen műveltség birtokában a szerzetes a könyvmásolásban is helyt áll, a mi pedig hivatásához méltó foglalkozás.⁴

¹ *Franz Xav. Eggersdorfer*: Der heilige Augustinus als Pädagoge und seine Bedeutung für die Geschichte der Bildung. 231—238. — *Walter Gyula*: Szent Ágoston hitoktatói működése. 29.

² *Regula S. Benedicti* cap. 48.

³ U. o. cap. 59.

⁴ *M. Aurelius Cassiodorus*: De institutione divinarum litterarum cap. XXVIII., XXX. (*Migne*: Patrologia Ser. I. T. LXX. 1141—1146.)

De Cassiodorus nemcsak buzdít és irányt jelel meg, hanem szavai követéséhez az eszközt is megadja, midőn tudományos kézikönyveket ír.

A „*De artibus et disciplinis liberalium litterarum*”-ban a hét szabad mesterség — grammatika, retorika, dialektika, számtan, zene, geometria és astronomia — tanát ismerteti tankönyvbe való módon.

Tudomány szempontjából magasabb színvonalon mozog a „*De institutione divinarum litterarum*”, a mely valóságos hittudományi vezérkönyv. Tartalma így tagolódik: A szentírás egyes könyvei (I—IX. fejj.); a szentírás megértésének hat módja (X. fejj.); a négy legrégebbi zsinat (XI. fejj.); a szentírás felosztása Szent Jeromos, Szent Ágoston, a régi fordítás és a Septuaginta szerint (XII—XIV. fejj.); a szentírás olvasásának főbb szabályai (XV. fejj.); a Szent Háromság és ennek legnevezetesebb írói (XVI. fejj.); a keresztény történetírók (XVII. fejj.); Szent Hilarius, Szent Cziprián, Szent Ambrus, Szent Jeromos, Szent Ágoston, Eugipius és Dionysius apát (XVIII—XXIII. fejj.); a szentírás olvasásának szabályai (XXIV.); a szerzeteseknek való cosmographia (XXV.); az írásjelek, a szerzetesek tudományának kiterjesztése a klasszikusokra is; a szerzetesekre vonatkozó részletek (XXVI—XXXIII. fejj.).¹

Cassiodorus felfogása a benedekrendi monostorokban általában érvényre jutott; a legkorábbi gyümölcsöket azonban angolszász és ír földön termette. Itt látjuk legelőbb, hogy a benedekrendiek nemcsak az egyházi, hanem a világi tudományokkal is foglalkoznak, olvasnak, tanulnak, másolnak és új műveket írnak. S ez azért nevezetes, mert a benedekrendi hittérítők innét jöttek Európa szárazföldjére és magukkal hozták a tudományos szellemet. Tours, Corvey, Fulda, Reichenau, Szent-Gallen és egyéb monostorok ily hatás alatt rendezkedtek be.

A benedekrendi monostorok befolyása a világi papság egész életén észlelhető. Az érsekek és püspökök nagy

¹ *Migne*: Patrologia. Ser. I. T. LXX. 1106—1150.

számmal kerülnek ki Szent Benedek monostoraiból, a hová velők az egyházas lelkület és a tudományos irányzat költözik be. Hatásuk meglátszik a papnevelésen is, a mint Szent Chrodegang regulája fényesen igazolja.

Chrodegang metzi püspök (742—766) úgy tapasztalta, hogy a püspökök és papjaik hivatásuknak nem egészen felelnek meg és a vallás ügyét elhanyagolják. Ekkor elhatározta, hogy papságát visszavezeti a helyes ösvényre s Szent Ágoston mintájára közös élethez szoktatja. E célból szabályzatot (regula) készített, a mely századokon át zsinórmértékévé lőn a kanonokok életének.

E szabályzat részletes tanulmányozása¹ meggyőz arról, hogy a forrása Szent Benedek regulája. *Chrodegang* ugyanis úgy tervezte, hogy papsága szerzetes módon együttéljen. Egész természetes tehát, hogy alapul Szent Benedek reguláját választotta. Ezen csak annyit változtat, a mennyit a dolog természete és a viszonyok követeltek. Így azután elmondhatjuk, hogy Szent Benedek regulája nemcsak a szerzetes, hanem a világi papság jórészének is *törvénykönyve* lett. S ezzel Szent Benedek regulájának világtörténeti jelentősége ismét növekedett.²)

Szent Chrodegang regulájával születik meg a *káptalani (székesegyházi) iskola*. Az ő regulája, miként Szent Benedeké, szintén befogad a kanonokok monostorába kis-korúakat, a kiknek neveléséről gondoskodni kellett.³ A neuchingi zsinat már 774-ben így beszél: ... Hogy a papok ne legyenek tudatlan emberek, hanem a szentírást olvasni

¹ *Békefi Remig*: A magyarországi káptalanok megalakulása és Szent Chrodegang regulája. 5—20.

² Szent Chrodegang reguláját kiadta *Mansi*: *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, 1769. Tom. XIV. 314—332. — Az acheni zsinaton megbővített alakját lásd u. o. T. XIV. 147—246. — *Schannat és Hartzheim*: *Concilia Germaniae*. Tom. I. 96—123. — *Schmitz Vilmos*: *S. Chrodegangi Metensis Episcopi (742—766) Regula Canonicorum*. Hannover. 1889. 1—25. — *Holstein*: *Codex regularum monasticarum et canonicarum*. II. 96—109. — Az acheni zsinaton kibővített szabályzatot kiadta *Baluzius és Harduinus*: *Sacrosancta Concilia*. Tom. X. 404—495.

³ *Holstein*: *Codex regularum*. II. 97.

és megérteni tudják: mindegyik püspök szervezzen a székhelyén iskolát és állítson élére okos tanítót, a ki a rómaiak hagyományai szerint tanít és vezeti az iskolát.¹

Nagy Károly birodalma határainak kitolása mellett a művelődés gondozásáról sem feledkezett meg. Udvarában, Augustus római császár és Chlodvig példájára, birodalma előkelősége részére középpontot teremt az udvari iskola (schola palatina) szervezésével; a nép műveltsége színvonalának emelésén fáradoz;² tervszerű eljárással meg a papság szellemi életének istápolására siet. A papságnak (786 táján) szemére lobbantotta, hogy műveltsége minő alacsony fokon áll. A szentírás és egyházi könyveik tele vannak hibával, úgy, hogy kijavításukra sok esetben még csak gondolni sem lehet, hanem egészen új szerkesztésre lesz szükség. Ennek azonban csak úgy lesz haszna, ha a papság jobban a tudományoknak szenteli erejét és a latin nyelv elsajátítására több gondot fordít. De meg a szentírás valódi értelmét is csak az tudja felfogni, a ki nagyobb tanultsággal fog olvasásához.³

A papság megértette Nagy Károly szándékát. Már mintegy három év múlva (789) elhatározza az acheni zsinaton, hogy mindegyik monostorban és püspökségben kell szervezni iskolát, melyben a gyermekeket zsoltárokra, éneklésre, írásra, az egyházi ünnepek kiszámítására és grammatikára tanítják.⁴

Maga Nagy Károly meg egyrésről a miséspapokat ismereteik hiányának pótlására sürgeti; másrésről elrendeli, hogy ezentúl bárkit is csak sikeres vizsgálat után lehet pappá szentelni. A vizsgálat anyaga pedig ez: Szent Athanáz symboluma, az apostoli hitvallás és a Miatyánk magyarázatosan; a szentségek könyve; a kánon; a különleges misék váltakozása; a haldoklók imádsága; a Poenitentialis

¹ *Specht*: Geschichte des Unterrichtswesens in Deutschland. 13—14.

² *Békefi Remig*: A népoktatás története Magyarország. 1540-ig. 5—6.

³ *Boretius*: Capitularia Regum Francorum. I. 79, 80. (Monumenta Germaniae Historica. Legum sectio II.)

⁴ *U. az*: U. o. I. 60. (U. o.)

könyv; a Computus; a zsolozsmák és a mise éneklése; az evangéliumok és szentleczkék megértése; az ünnepi és vasárnapi homiliák; Szent Gergely „Liber Pastoralis“-a és „Liber officiorum“-ja; Gelasius pásztori levele; okirat és levél írása.¹

A papság műveltségének emelésére jótékonyan hatott, hogy Nagy Károly a főpapokat csak tanult egyének közül szemelte ki.²

A papnevelés szempontjából *Hrabanus Maurus* (776—856) „De institutione clericorum“-ja³ érdemel figyelmet. Nem azért, mintha a szerző kiváló paedagogiai író volna, hanem a hatásért, melyet műve a papnevelésre gyakorolt. A legújabb kutatások kiderítették, hogy Hrabanus Maurus „De institutione clericorum“-ja tiszta compilatio, hogy ne mondjuk, plagium.⁴ Nagy Szent Gergely, Sevillei Izidor és Cassiodorus munkáján kívül leginkább Szent Ágoston „De doctrina christiana“-ját használta fel, mondhatni, egészen szolgailag. Ezt kivonatolja, rövidítgeti, toldja-foldja és részeiben fölcserélgeti. Jól jegyzi meg Eggersdorfer: „Ha lehetséges volna, hogy Szent Ágoston „Doctrina christiana“-ját a későbbi századok elfelejtették, az Hrabanus neve alatt mégis tovább élne.“⁵ Mentségére legyen mondvá, hogy jóhiszeműleg cselekedett, hiszen ez az irodalmi eljárás akkor gyakori volt. Cselekedetével annyit elért, hogy Szent Ágoston „De doctrina christiana“-ja így közvetve, Hrabanus művébe foglalva a középkori papság szellemi életére nagy hatással volt.

¹ *Boretius*: Capitularia Reg. Franc. I. 235. (U. o. II.)

² *Specht*: Geschichte des Unterrichtswesens in Deutschland. 22—23.

³ Kiadva *Migne*: Patrologia. Ser. II. T. VII. 293—420. — *Knoepfler*: Rabani Mauri „De Institutione Clericorum libri tres. Monachii“. 1901.

⁴ „Den Charakter der Schrift anlagend, so haben wir es mit einer reinen Compilation, um nicht zu sagen mit einem Plagiat, zu thun“. (*Knoepfler*: Rabani Mauri „De Institutione Clericorum“ XVIII.)

⁵ *Franz Eggersdorfer*: Der heilige Augustinus als Pädagoge und seine Bedeutung für die Geschichte der Bildung. 225—226. (Strassburger Theologische Studien VIII. B. 3. u. 4. Heft.)

Nagy Károly alatt a monostori és káptalani (székesegyházi) iskolákba világi ifjak is jártak. Mivel azonban ezt a szerzetes fegyelemre nem találták előnyösnek, az acheni zsinat (817) a világiakat kirekesztette a monostorok iskoláiból.¹ Ennek az lett az eredménye, hogy a káptalani (székesegyházi) iskolák ajtaja is bezárult a világiak előtt.

De ennek csakhamar szomorú eredménye lett; a műveltség színvonala alábbszállott. Miért is úgy segítettek a dolgon, hogy mind a monostorokban, mind a székesegyházaknál kettős — belső és külső — iskolát állítottak. A belsőt (schola interior) a papok, a külsőt (schola exterior) a világiak részére.²

A IX. és X. század politikai bonyodalmai nem kedveztek a szellemi életnek. Csak a X. század második felében kezdett derengeni, midőn a figyelem az ókori művelődésre irányult. Evvel az idővel esik egybe az a nevezetes tény, hogy az út a keresztyénség előtt Magyarországon is megnyílt. . . .

¹ *Boretius*: Capitularia reg. Franc. I. 346. (U. o.)

² *Specht*: Geschichte des Unterrichtswesens in Deutschland. 33—37.

II. FEJEZET.

A káptalanok története.

1. A káptalanok megalakulása.

A káptalanok megalakulása szent Chrodegang regulája szerint. — Szent Gellért kanonokjai egy házban alusznak s a püspökkel együtt zsolozsmáznak. — Szent Gellért a kanonokokat testvéreknek hívja. — A káptalan neve konvent és capitulum. — A székes- és társas-káptalan keletkezésének módja.

Szent Chrodegang regulájának vizsgálatából kiderül, hogy a püspök városában tartózkodó papság (clerus canonicus) szerzetesek módjára együtt élt, leszámítva azokat, kik lelkeszi teendőik miatt kinn laktak a városban. Ezek a kanonokok együtt zsolozsmáznak, közösen étkeznek és egy hálóteremben alusznak. Élükön áll a *primicerius* (prépost), akit a regula „*prior*”-nak is nevez. Van köztük főesperes, lector, egyházőr (custos), gazda (cellerarius), betegápoló (infirmarius) és kapus. A főesperes kivételével mind-megannyi szerzetes hivatal.

Mivel a káptalan¹ Európaszerte szent Chrodegang regulája szerint szervezkedett, már ezért is állíthatjuk, hogy nálunk is így kellett a dolognak lennie. De vannak erre határozott adataink is.

A Nagy-legenda szent István apostoli buzgólkodását rajzolván, elmondja, hogy mindenütt lerakják a szentegyházak

¹ A káptalan szó a „*capitulum*”-ból keletkezett, a melyre a szerzetesek és kanonokok naponként összegyűltek. Magát a helyiséget meg, a melyben összejöttek „*káptalanház*”-nak nevezték.

alapjait, létrejönnek a *kanonokok*¹ *kolostorai* s virágoznak a *szerzetes életmódot követő kanonokok testületeinek klastromai*.²

Egy napon harmincz új keresztény apa jött szent Gellérthez, oly kéréssel, tanítsa ki fiaikat és szentelje őket papokká. Ezekből lettek a Szentgyörgy-monostor első *kanonokjai*; ³ mert a püspök föladván nekik az egyházi rendeket, *kanonokokká* tette őket.⁴

Szent Gellért kanonokjai egy házban alusznak; nem engedi meg nekik, hogy bármelyikök is kinn a községben aludjék. Az utasok nem esnek e szabály alá. A ki a hajnali zsolozsmázáson (matutinae) nincs jelen, aznapra nem kap ennivalót (praebenda). Kéteshírű házakba egyenkint senkinek sém szabad bemennie; hiszen ha ilyeneket tennének — mondja szent Gellért — miben különböztök akkor a világi emberektől? Nem másban, mint hogy hajkoronátok van. A ki nem hajt a szóra s egész bizonyos, hogy bűnt követett el, javadalmát veszti.⁵ Szent István elvárja a fehérvári kanonokoktól, hogy a szabályszerű fegyelemmel (regulari disciplina) nem hagynak föl.⁶ A kanonokok tisztjét, Krisztus és az egyház tanítása szerint, a püspökök gondjaiba ajánlotta.⁷

Szent Gellért püspök — mint az apátok szerzeteseikkel

¹ A XI. században a „canonicus” elnevezést a „monachus”-szal szemben használták. Vagyis a világi papság a „clerus canonicus”, a szerzetes meg „monachus”. „Multi ex terris aliis *canonici* et *monachi* ad ipsum . . . confluebant.” *Maurus*: Vita SS. Zoerardi et Benedicti confess 1. (*Endlicher*: *Rer. Hung. Mon. Árp.* 134.)

² . . . „iaciuntur ubique sacrarum fundamenta domorum, surgunt *claustra canonicorum*, *florescunt claustra cenobia regulariter conversantium canonicorum congregationum*.” (*Legenda Maior. cap. III. M. Florianus*: *Font. Dom. I.* 17.) — A melki és a pesti kéziratban a „*claustra canonicorum*” hiányzik.

³ . . . „*isti sunt primi canonici in monasterio Beati Georgii ordinati*.” (*Vita S. Gerardi. c. 12. Endlichernél*: *Rer. Hung. M. Árp.* 219—220.)

⁴ . . . „*quos dominus episcopus ad sacros ordines promovens, canonicos faciebat*.” (*U. o.* 221.)

⁵ *Vita S. Gerardi c. 15. (Endlicher*: *Rer. Hung. Mon. Árp.* 225.)

⁶ *Hartvik*: *Vita S. Steph. cap. VI. (M. Flor.*: *Font. Dom. I.* 48.)

⁷ *Leg. Maior. cap. IV. (M. Flor.*: *Font. Dom. I.* 19.)

— kanonokjaival együtt végezte a zsolozsmázást Tisztelettel olvassuk és Krisztus társaságában gyakran énekeljük — úgy-mond — a szentírás e helyét:¹ „Nem akarta az áldást, távozzék hát tőle“.² Máskor meg egyenesen megmondja, hogy azért hagy föl az írással, mert elérkezett a zsolozsmázás ideje.³ Bizonyára a zsolozsmázásra gondolt akkor is, midőn mondá: „Némely elodázhatatlan dolgok várnak ránk“ ; „a testvérek várnak bennünket“.⁴ A zsolozsmának „Prima“ nevezetű része után a káptalanházba megy szent Gellért a testvérek — a kanonokok — közé és beszédet intéz hozzájuk. Egészen úgy, mintha csak valamely szerzetes monostorban volnánk.⁵

A kanonokokat már szent Gellért „testvér“-jeinek (fratres) nevezi.⁶ A későbbi püspökök is így, meg „confrater“ néven is emlegetik őket. A káptalan meg a püspököt atyjának és urának hívja.⁷

A kanonokok ősi szerzetes életmódja magyarázza meg, hogy a káptalannak eleinte rendszerint konvent (conventus) a neve.⁸ Még a Váradi Regestrum is rendesen a „conventus“ elnevezést használja. S ez annál érdekesebb, mert vagy a káptalan maga nevezi magát így, vagy pedig a Regestrumot vezető kanonok használja ezt a szót.⁹ A capitulum elnevezés a Regestruban csak néhányszor fordul elő.¹⁰ Theobald pápai követ 1184—1188 között *káp-*

¹ 108. Zsoltár. 18. v.

² *Batthyány*: S. Ger. Script. et act. 79.

³ Ugyanaz: U. o. 297.

⁴ Ugyanaz: U. o. 67.

⁵ *Batthyány*: S. Ger. Script. et act. 342.

⁶ *Batthyány*: S. Ger. Script. et act. 67.

⁷ 1156. ... „chorum fratrum“ ... „confratres meos ecclesiae sup-radiatae canonicos“. (*Knauz* I. 107.) 1181. (*Wenzel* I. 75.) 1199. (Haz. Okm. V. 2.) 1203. (*Fejér* IX/VII. 641, 642, 652.) 1208. (*Knauz* I. 187.) *Hartvik*: Vita S. Steph. cap. VI. (*M. Flor.*: Font. Dom. I. 49.). 1268. (*Kubinyi* I. 60.)

⁸ 1181. (*Wenzel* I. 75.) 1188. (*Knauz* I. 137.)

⁹ Vár. Reg. 32, 162, 310, 311, 313, 317, 357, 362.

¹⁰ Vár. Reg. 162, 361.

talánról (capitulum) beszél.¹ A szerzetes konvent is, midőn a gyűlésben hozott határozatát teszi közzé, néha káptalan-nak (capitulum) nevezi magát. Így látjuk ezt 1241-ben Pannonhalmán: „Mi Oros, Isten kegyelméből pannonhalmi szentmártoni apát és a monostor alázatos és ájtatos káptalana“.²

Régi forrásaink nemcsak a monostorokat, hanem a nagyobb egyházakat is „coenobium“-nak³ és „monasterium“-nak⁴ nevezik; a honnét a német „Münster“ elnevezés is keletkezett.

A kanonokok életét és élelmét a püspök az ő szabályzatuk értelmében írja elő.⁵ Ha valamelyik vendég (hospes) a kanonoki szabályzatnak önként aláveti magát, fiát semmi sem illeti meg, hacsak az apa is nem akarja.⁶

Ha most már tudjuk, hogy káptalanaink szent Chrodegang regulája alapján szervezkedtek, akkor keletkezésükkel is tisztában vagyunk. A püspök székhelyén, vagy másutt is, a hol nagyobb számú papság volt, a papok szerzetesek módjára, egy házban laktak, közösen zsolozsmáztak és aludtak. A káptalan viszonya a püspökhöz nagyjában olyan

¹ Mon. Episc. Veszpr. I. 4.

² Wenzel: II. 142.

³ „Deinde sanctus rex... cepit in medio civitatis (Buda) edificare grande coenobium in honore apostolorum Petri et Pauli“. (Chron. Pictum Vindob. XXXIX. *M. Florianus*: Font. Dom. II. 141.) ... „vivente sancto Stephano rege illud coenobium non potuit consumari“. (U. o. II. 142.)

⁴ Szent Lászlóról olvassuk: „in eadem hora sydus peculiaris fulgoris stetit supra in directo monasterii, ubi sanctum corpus ipsius positum erat“. (Legenda S. Ladisl. 11., *Endlicher*: Rer. Hung. Mon. Árp. 244.) ... „in parochia castri Bihor... proposuit (Ladislaus) constituere monasterium in honore Virginis Marie“. (Chron. Pict. Vindob. LXIV., *M. Florianus*: Font. Dom. II. 198.) Csanádról olvassuk: „Post hec veniens Chanadinus ad locum, ubi leonem in sompnis viderat, in honorem beati Georgii martiris monasterium edificavit“. ... „ubi monasterium in honore beati Georgii martiris edificabat“. (Vita S. Gerardi c. 10. és 11., *Endlicher*: Rer. Hung. Mon. Árp. 217—218.) 1527. ... „Monasterio seu Cathedrali ecclesie“ ... „ecclesiam seu monasterium Strigoniensem“. (Eszterg. kápt. mag. lev. Lad. 17. f. 1. nr. 20.)

⁵ Synod. Strig. prior. nr. 27. (*Endlicher*: Rer. Hung. Mon. 353.)

⁶ Syn. Strig. pr. nr. 28. (*Endlicher*: Rer. Hung. Mon. Árp. 353.)

volt, mint a szerzetesek konventjéé az apáthoz. Nem volt ekkor még külön birtoka a püspöknek és a káptalannak; hanem a birtok a püspökségé, az egyházé. Éppen úgy, mint a szerzeteseknél is, a birtok nem az apáté és a konventé külön-külön, hanem az apátságé. Ebből azután az is világos, hogy szent István nem alapított a püspökségek mellett még külön káptalanokat is. Hanem megalapította a püspökséget s ezt ellátta birtokokkal. A püspök azután a székhelyén élő papságot szent Chrodegang regulája szerint szervezte. Így jöttek létre a *székes-káptalanok*, vagy mint eleinte nevezték, *konventek* közös életmóddal, ellátásukat a püspökségtől nyervén. Így tettek a későbbi királyok is. Sőt egyes nagyobb, nem is püspöki egyházakat is megadományoztak terjedelmes birtokokkal, a melyekből tekintélyes számú papságot el lehetett tartani. Ily helyeken alakulnak meg a *társas-káptalanok* vagy *prépostságok* Székes-Fehérvárott, Pozsonyban, Aradon, Ó-Budán, Dömösön, Szebenben és Titelen.¹

A káptalanok élete azután a korrallal és a viszonyokkal karöltve fejlődött.

2. A káptalanok birtokai és szegénysége.

A püspök és káptalan birtokainak elkülönülése. — A káptalanok szegénysége. — A veszprémi, egri, zágrábi, székesfehérvári, esztergomi és erdélyi káptalan szegénysége s a IV. lateráni zsinat. — A zágrábi, veszprémi, csanádi és kalocsai káptalan szegénységének egyéb okai. — A káptalan birtokjoga. — A kanonokok végrendelkező joga.

A káptalanok idővel külön birtokos testületekké alakulnak. Az érsek vagy püspök a saját egyháza birtokaiból vagy jövedelmeiből annyit enged át a káptalan részére, a mennyit jónak lát. Így történt meg azután, hogy a káp-

¹ 1295. ... „collegiatarum ecclesiarum praepositurae“. (*Fejér*: VI/I. 350.) — 1253. ... „ecclesia... si cathedralis vel alias collegiata fuerit“. (*Theiner*: I. 216.)

talán a rövidebbet húzta, kevés birtokhoz jutott s ennél-fogva a legtöbb helyen szegény lett. Az érsekek és püspökök azonban lassankint belátják, hogy egyik-másik káptalan helyzete tarthatatlan. Segíteni akarnak rajtuk; ők is, mások is adományoznak nekik birtokot vagy jövedelmet biztosítanak részükre. Az ilyen esetekből azután nemcsak az egyes káptalanok anyagi viszonyait, hanem azt is megtudjuk, hogy a püspököktől külön birtokaik és jövedelmeik vannak.

Guden, Szent László királynak hosszú időn át főember-szolgája, a mije csak volt Paloznakon, mind — a templomot is — a *veszprémi* Szent-Mihály-egyháznak és pedig a kanonokoknak, s nem a püspöknek hagyja saját lelki üdvösségéért. Ezenkívül hagy még a kanonokoknak 5 család szolgát, 2 eke szántóföldet, 11 szőlőt, réteket, gyümölcsfákat és erdőt, olyan kikötéssel, hogy ezekből az ő emlékére minden évben lakomát tartsanak.¹

Martirius *esztergomi* érsek székesegyházában, 1156-ban a boldogságos Szűz tiszteletére oltárt állít. Meghagyja, hogy a testvérek kara (chorus fratrum), vagyis a kanonokok ide naponkint jöjjenek össze a boldogságos Szűz zsolozsmájából a „Matutinum“ és a „Vesperas“ elvégzésére; szombatonkint meg ugyanitt a boldogságos Szűzről ünnepélyes énekes misét mondjanak füstölő, gyertyatartók, viaszgyertyák és más egyházi szerek alkalmazásával, miként ez ünnepeken szokás. S mivel meg van írva, hogy a ki az oltárnak szolgál, az az oltárról éljen; s mivel az esztergomi kanonokok ez ideig a vacsorának híjával voltak: hogy ezentúl teljék nekik vacsora, 70 falu tizedét nekik adja a király és kormányja beleegyezésével, ugyanazokkal a jogokkal, mint a hogyan ő bírta.²

Az esztergomi káptalan tehát 1156-ban olyan szegény, hogy még vacsorára valója sincs. Ezért kapja 70 falu

¹ *Fejérpataky László*: Oklevelek II. István korából 7—8. (Akad. Értek. II. oszt. XVI. 4.)

² „... usque ad mea tempora cena caruisse“. (*Knauz* I. 107—108.) A káptalan részére tett többi adományokat lásd: *Kollányi Fer.*: Esztergomi kanonokok 1100—1900. IX—X. — *Knauz* I. 123, 137.

tizedét az érsektől. Világos, hogy ekkor, vagyis a XII. század közepén az érsekség és a káptalan már külön kezeli a jövedelmét.

I. István *zágrábi* püspök, tekintettel kanonokjai szegénységére, Sziszek, Odra, Pribisseu és Drencina jószágokat, melyek eddig püspöki birtokok voltak, 1215-ben nekik adományozza.¹ II. Endre egész határozottan meghagyja a Maros folyón működő sótiszteknak, hogy Szegeden, szent István-nap előtt minden évben 50 márka értékű sót adjanak a zágrábi kanonokoknak, de ne a püspöknek; s ha a kanonokok ezt a sót Zágrábba szállítják, vámot senki se szedjen tőlük.² Kataptán *egri* püspök a szerencsi plebánia tizedét 1217 előtt azért adományozza a káptalanának, hogy asztala fogyatkozásán segítsen. III. Honorius pápa ezt az adományt megerősíti.³

Szinte megdöbbenő az a kép, melyet káptalanaink anyagi helyzete a XII. és XIII. században elénk tár. Egyik szegényebb a másiknál. Ennek egyik főoka kétségkívül a káptalanoknak különválása a püspökségektől és érsekségektől. Ez azonban egymaga nem magyarázza meg káptalanaink e kori nyomorúságát. Kellett egyéb okoknak is lenni. S tényleg ismerjük is ezeket.

A IV. lateráni zsinat megtiltotta, hogy egyes kápolnákat a kanonokok praebendáihoz csatoljanak. Így természetesen a kanonokok jövedelme sok helyütt nagyon megcsappant. Nagyon megérezte ezt a *veszprémi* káptalan is. A szegénység nagy lett, mert a kanonokok praebendáikból nem tudtak megélni. Miért is egyesek elhagyták az egyházat és más szolgálatába szegődtek. Róbert veszprémi püspök segíteni akart a bajon. Személyesen fordul Rómába s arra kéri III. Honorius pápát, hogy adhasson káptalanának a saját egyházmegyéje plébániáinak és a püspökségnek jövedelméből. A pápa válaszában fölhatalmazza a püspököt,

¹ „... paupertate eorum circumspecta“. (*Thalcié*: Monum. Episc. Zagr. I. 36.)

² *Wenzel*: XI. 148—149.

³ „... ad supplendum vestre mense defectum“. (*Fejér*: III/I. 191.)

hogy egészen úgy cselekedjék, a mint Istenre és az egyetemes zsinat határozatára való tekintettel jónak látja. Róbert él is az alkalommal s nemeslelkűleg évi 100 márkát utalványoz káptalanára részére a saját jövedelméből. Majd megkéri a pápát, hagyná helyben rendelkezését. III. Honorius pápa 1221 november 10-én tudatja vele helybenhagyó intézkedését.¹ Rá néhány évre meg arra kéri a pápát, engedje meg egyes kápolnáknak a kanonoki praebendákhoz csatolását állandóra.

III. Honorius pápa 1225 január 29-én tudatja a veszprémi püspökkel, hogy az egyetemes zsinat határozatát nem akarja megfosztani érvényétől, miért is az eléje terjesztett kérelmet ily alakban hagyja helyben: Ha a szükség vagy az egyház java úgy kívánja, egyes kápolnákat állandóra a kanonoki praebendákhoz csatolhat ugyan, de a kápolna papjának is megfelelő rész maradjon az ily kápolnák jövedelméből.²

Róbert püspök él a jogával. Már 1226 elején így rendelkezik: Egyházmegyéje összes kápolnáit — leszámítva, a melyek valamely méltósághoz vannak csatolva — püspöksége praebendáihoz kapcsolja. A kápolnák összes — mind a tizedből, mind az adományokból befolyó — jövedelmét megfelelzi. Az egyik felét a kápolna papja, mondjuk a káplán, a másik felét meg a káptalan kapja. Mivel azonban azelőtt úgy volt, hogy a kápolna papját a jövedelemnek csak a harmada illette meg, azért mindaz, a mit az illető egyházak alamizsnaként kaptak vagy kapnak — legyen az birka, ökör, erdő, szántóföld, rét, legelő, halastó, rabszolga vagy rabszolgáló — egészen az illető egyház papjának, káplánjának jövedelmez; kivétel alá a malmok és a szőlők esnek, melyeknek jövedelmén a pap a káptalannal egyenlően osztozik. A mely jövedelem azután így befolyik, a káptalan tagjai egyenlően megosztottnak rajta; csak a prépost kap két részt.³

¹ Mon. Episc. Veszpr. I. 54—55.

² „... de redditibus prebendarum suarum, cum nimium sint, nequeant sustentari”. (U. o. I. 64.)

³ U. o. I. 68.

Éppen ilyen viszonyok közé jutott a IV. lateráni zsinat óta az *egri* káptalan is. Kilit egri püspök az ügyet a veszprémi püspökkel azonos kérelem kapcsán a római szentszék elé terjeszti. III. Honorius 1225-ben neki is ugyanazt a választ adja, mint a veszprémi püspöknek.¹

A *zágrábi* káptalannak 1227-ben még a mindennapi kenyere sincs meg egészen. Ezért azután úgy kellett összekoldulniok az élelmet. Erre meg sok idő ment rá s így az istentisztelet végzésétől gyakran elvoná őket.

István, *zágrábi* püspök ezt nem nézte jó szemmel. Miért is élelmükről akar gondoskodni. E célból nekik hagyja a goricziai tizedet, a püspöki éléskamrának esedékes tárgyak leszámításával; de innen kapnak 200 malaczt és 200 akó bort.²

A *zágrábi* káptalan szegénységén akart segíteni Pongrácz *zágrábi* éneklőkanonok. Kéri a *zágrábi* püspököt, adja el neki a Crogh nevű földet, a mely a püspökség és a káptalan között már annyi bajnak volt az oka, hűsz ezüst márkáért, de oly kikötéssel, hogy ő ezt a földet tüstént a káptalannak adja. II. István püspök 1235-ben készséggel teljesíti a kérelmet, mivel elég jól tudta, hogy püspöksége a birtokoknak bőségében van, a káptalan meg nagyon is rászorul az ilyen adományra.³

Káptalana anyagi érdekeinek biztosítására törekedett II. István *zágrábi* püspök ama rendelkezésével is, hogy a *zágrábi* káptalan méltóságait császári kanonokoknak sem ő, sem utódai nem adják; a káptalan tagjai meg tulajdonukról tetszésök szerint végrendelkezhetnek. Ha pedig végrendelet nélkül halnak el, kanonok-társaik lesznek az örökösök, a

¹ *Fejér*: III/II. 55—56.

² „Considerantes eciam insufficientiam et defectum cottidianorum victuum eorum, ne propter mendicata suffragia cogerentur aliquid de divinis omittere, ad eorum mense augmentationem“. (*Thalčič*: Monum. Episcop. Zagrab. I. 58.)

³ „propter amplitudinem possessionum et copiam aratorum, que in locis plurimis et diversis divino adiutorio acquisivimus, ordinavimus et multiplicavimus abundanter“. (*Fejér*: IV/I. 32.)

püspöknek meg semmi köze sem lesz az örökséghez. A püspök a káptalan népeihez nem szállhat be. Mindezt — mondja II. István püspök — azért rendeltük el, mivel ez irányban eddig nem volt semmi rendelkezés s mindezt valósággal elhanyagolták.¹

Midőn Jakab palestrinai püspök, mint pápai követ hazánkban járt, a többek között a káptalanok ügyeit is megvizsgálta. (Székes-) *Fehérvárott* jártában szerzett tapasztalatai alapján elrendelte, hogy Fehérvárott ezentúl, míg az anyagi körülmények meg nem javulnak, negyven kanonok legyen, köztük 17 miséspap. A kanonokok fekete kápában járjanak. A kik a clericusok közül feleségesek, az egyház szolgálatából el kell őket bocsátani. E rendelkezést IX. Ger-gely pápa 1234 június 21-én hagyja helyben.²

A fehérvári Szent-Miklós-egyház prépostja Rómában arról panaszkodik, hogy javadalmából nem tud tisztességesen megélni. IV. Incze pápa 1244-ben megengedi, hogy az egyetemes zsinat határozata ellenére is elfogadhat még egy javadalmat, a mely lekipáasztorkodással jár; de kiköti, hogy azután mind a két javadalommal járó kötelességeket teljesítse.³

Az *esztergomi* örkanonoknak 1286-ban olyan vékony és silány a jövedelme, hogy Lodomér érsek jónak látta az örkanonoksághoz egyszer s mindenkorra hozzácsatolni az esztergomi székesegyház Szent Lucza-oltárát a hozzátartozó birtokokkal — Urkut földdel és két esztergomi szőlővel — együtt.⁴

A káptalanok szegénységével — igaz, hogy más okból — később is találkozunk. Így Széchy Dénes az esztergomi káptalant 1464-ben a legszegényebbnek tudja.⁵

¹ 1237. (Wenzel: XI. 298—299.)

² 1234. (Mon. Episc. Veszpr. I. 99.)

³ *Fejér*: IV/I. 356.

⁴ Wenzel: IX. 446—447.

⁵ Széchy Dénes bibornok, esztergomi érsek, írja 1464-ben a királynak: „quatenus ipsum meum *pauperrimum capitulum*“. (Eszterg. kápt. mag. lev. Lad. 26. f. 4. nr. 19.)

Az esztergomi káptalan a XV. század végén annyira szegény volt, hogy az egyes kanonokok a jövedelemből alig tudtak megélni. Ezért azután egyesek egyházi dolgait elhanyagolták és világi foglalkozást kerestek az egyházi rendnek nem egyszer szégyenére. Miért is a káptalan 1493-ban arra kérte VI. Sándor pápát, csatolná az esztergomi székesegyház oldalán levő Bold. Szűz kápolnáját a káptalanhoz olyképen, hogy annak jövedelmét a kanonokok között naponként elosztásuk. E kérést támogatta II. Ulászló király is; VI. Sándor pápa meg 1493-ban teljesítette.¹

A káptalant azonban bántotta a dolog, mert nem egészen híven okolta meg kérelmét. Már 1495-ben felvilágosító adatokat küld Rómába. 1496-ban meg alapjában új fölterjesztésben adja elő az igazságot. E szerint a káptalan tagjai a templomtól távolabb laknak s így ide a szigorú őrség miatt nem is mehetnek mindenkor. Miért is a nappali és éjjeli istentiszteletet a sublector, succentor és tizenkét, a templom közelében lakó praebendás végzi. A szent misén és a Vesperason azonban ők is jelen vannak és világi dolgokba nem ártják magukat; sőt most az egyesítés után elhatározták, hogy a Bold. Szűz ünnepén és egyéb ünnepeken mindnyájan ott lesznek az istentiszteleten.²

Az esztergom-várbeli Szent István első vértanúról nevezett prépostság kanonokjai Hunyadi Mátyás király színe előtt, 1486 táján, *szegényeknek* vallják magukat.³

Az erdélyi püspök Rómában előadta, hogy kanonokjai nem tudnak megélni s ezért nem végzik a köteles szolgálatot. IV. Sándor pápa 1257 máj. 22-én értesíti a püspököt, hogy az erdélyi egyház baján segíteni akar. S ezért megengedi, hogy két egyházat vagy kápolnát, melyek a

¹ Az esztergomi főkáptalan fekvő s egyéb birtokaira vonatkozó okmányok tára. 43—44. — Tört. Tár. 1904. 167.

² Tört. Tár. 1904. 171. és 178.

³ „Eiusdem sacre Maiestatis vestre devoti oratores, pauperes canonici sancti Stephani de castro Strigoniensi“. (*Csánki Dezső*: Kuncz ispán majora Budán. Századok. 1906. 725.)

püspökséghez vagy a káptalanhoz tartoznak, a káptalan beleegyezésével az egyes praebendákhoz csatoljanak.¹

V. István király, tekintettel az erdélyi káptalan szegénységére, 1269 máj. 1-én neki adományozza a tordai sóbányát, melyhez a királyi tisztviselőknek semmi közük sem lesz; s a káptalan népeit fölmenti a királyi adó (collecta) alól.²

A IV. lateráni zsinat határozata tehát a káptalanokat az egész vonalon érzékenyen sújtotta.

Nem egyszer azonban egyes hatalmas *világiak*, sőt maguk a *megyés püspökök is okozói* voltak a káptalan szegénységének.

A mint III. Béla király 1181-ben a fehérvári törvénynapokat tartotta, megjelentek előtte a *zágrábi* kanonokok is. Elpanaszolták szegénységüket és sérelmeiket. Elmondták, hogy Toplicza pusztát Elek bán, fia halálakor, a zágrábi egyháznak adta. II. Béla idejében azonban Béla varasdi ispán ezt a birtokot elragadta az egyháztól s azt az ő örököse, Muthmer sem adta vissza. Mivel az országban zavarok voltak, a kanonokok igazukkal jobb időkre vártak. Ezért kéri most vissza régi birtokukat. III. Béla megvizsgálja az ügyet s a kanonokokon kívül kikérdezi a nemeseket is. Ekkor az előkelők tanácsára és egyetértésével Toplicza pusztát a zágrábi egyháznak adja vissza, ügyvédül Dénes bánt rendelve ki.³

A zágrábi püspökök egyike-másika a káptalan birtokját nem egyszer megsértette. A káptalan néhány birtokától kénytelen volt megkárosodva is megválni. Így Toplicza birtokot a püspök tőle féláron vette cserébe; Ugra és Zelina birtok is kisiklott kezéből.

II. István zágrábi püspök 1237-ben jóvá akarja tenni elődei hibáját. Topliczát tüstént visszaadja a káptalannak. Ugra és Zelina birtokokért meg — melyeket mind a királyi,

¹ Wenzel: II. 285.

² Wenzel: III. 201.

³ 1181. „Zagrabienſes canonici de ſua inopia et iniuriis ſibi illatis conqueſti ſunt“. (Wenzel: XI. 45.)

mind a pápai okiratok a káptalan birtokának vallanak — cserébe adja Podgoria birtokot tizedeivel, két szigetet a Száva mellett, melyek eddig Buzu és Albert kezén voltak.¹

II. István zágrábi püspök maga hirdeti 1235-ben, hogy a zágrábi káptalan nagyon szegény, egy kanonoknak évi jövedelme csak másfél márka. A püspökségről meg azt mondja, hogy Isten kegyelméből minden javakban bővelkedik. Segíteni akar pap-testvérein. Ezért adja Podgoria földet a rajta lakó népekkel, tizedekkel, nyestbőr-adóval és a többi összes tartozékokkal a káptalannak. Csak azt köti ki, hogy ezek a népek ősi szokás szerint, ezentúl is vegyenek évenként fél márka olajat a szent krizma megszentelésére s ezt virágvasárnap minden bizonynyal vigyék be Zágrádba. Ugyancsak megkapja a káptalan Podgoria vármegyének évenként 10 márkára rúgó tizedét. Megjegyzi azonban a püspök, hogy ez az adomány egyúttal viszonzás is akar lenni ama 120 ezüst márkáért, melylyel a káptalan őt akkor támogatta, midőn a pannonhalmi szentmártoni apáttal folytatott perben Rómába utazott.²

A *veszprémi* káptalannak Paloznakon lakó népeitől a veszprémi püspökök kezdték szedni a tizedet. A káptalan ezt egy ideig tűrte; de végre is elkezdte igazát keresni. Péter püspök hosszas mérlegelés után belátja, hogy a káptalan követelése jogos; miért is 1277-ben belenyugszik, hogy ezentúl a káptalan kapja a paloznaki népek tizedét.³

Ez időtájt a *csanádi* káptalan szegénységéről is hír érkezik Rómába. Csakhogy a csanádi püspök és káptalana egészen más okra vezeti vissza a káptalan nyomorúságát. Fölterjesztésökben elmondják, hogy a sok harcz és az idő többszörös gonoszsága miatt fogyatkozott meg a káptalan jövedelme — és pedig annyira, hogy sok kanonok odahagyta a kanonokságát, mert nem tudott megélni. Így azután annyira megfogyatkozott a papok száma, hogy már az egyházi teendők is kezdenek kimenni a gyakorlatból. E bajon csak

¹ *Wenzel*: XI. 297.

² *Tkalčić*: Mon. Episcop. Zag. I. 75.

³ *Fejér*: IX/VII. 697—698.

úgy lehetne segíteni, ha a kanonoki praebendákat a csanádi egyházmegye kápolnáinak jövedelméből megjavítanák.

III. Honorius pápa 1226 nov. 17-én utasítja az esztergomi érseket, hogy keresse föl a csanádi püspököt és káptalant, tárgyaljon velök és a körülmények mérlegelése után belátása szerint intézkedjék.¹

A *kalocsai* érsek és káptalan, saját vallomása szerint, 1252-ben olyan szegény, hogy nem tud kifizetni 15 márkát. Szegénységük okául azt a sok szükséget hozzák föl, melyek a tatárok pusztítása miatt sujtották őket.²

II. Ulászló király 1515-ben úgy tudja, hogy a *pozsonyi* káptalan tagjai csekély jövedelmükből alig tudnak megélni.³

A káptalanoknak e szegényes helyzetén eleget okultak. Ezért, midőn a XIII. század folyamán *Csázmán új káptalant* hoznak létre, gondoskodnak róla, hogy anyagi és jogi életét biztosítsák.⁴

A püspök és a káptalan birtokukat kölcsönös megegyezésükön kívül, csak a király hozzájárulásával adhatják vagy cserélhetik el.⁵

Az esztergomi kanonokoknak 1397-ben teljes végrendelező joguk van. Ha valamelyik kanonok végrendelet nélkül hal el, a káptalan végrendeleti végrehajtókat választ s a hagyatékról ezek rendelkeznek.⁶ A zágrábi püspökök 1500 előtt megengedték, hogy ha valamelyik kanonok végrendelet nélkül hal meg, vagyonát három részre kell osztani. Az egyik az egyházá; a másik alamizsnául jut; a harmadikat meg a hitelezők és szolgálattelvők kapják.⁷

¹ *Fejér*: III/II. 98—99.

² *Fejér*: IV/I. 157.

³ 1515. ... „ut scitis, alioquin iudem capitulares ob tenuitatem proventuum suorum vix sese alere possunt“. (Magy. Sion IV. 1866. 165.)

⁴ *Tkalčić*: Mon. Episc. Zagrab. I. 69—72.

⁵ 1297. (Haz. Okm. VII. 261—262.)

⁶ *Kollányi F.*: Visit. Canon. Strig. 1397. (Tört. Tár. 1901. 254.)

⁷ *Tkalčić*: III. 1.

3. A kanonokok életmódja.

A kanonokok közös zsolozsmázása. — Esztergomban a konventi misén és a Vesperason jelennek meg. — A kanonok köteles helyben lakni. — Egy hónapnál tovább senki sem lehet távol engedély nélkül. — A külföldön tanuló kanonok a harmadik év végén köteles megjelenni Esztergomban vizsgálatra. — A székesfehérvári káptalan életmódja 1480-ban. — A vasvári káptalan 1483-iki rendelkezése az istenitiszteleten való megjelenésről. — A zágrábi káptalan megjelenése az istenitiszteleten 1323, 1329 és 1489-ben. — A kanonokok együttélése és ennek megszűnése. — Erkölcsi állapot. — Ruházat.

Zsolozsmázás és istenitisztelet. — Már a szent Gellért korabeli püspökök kezdenek fölthagyni a közös zsolozsmázással.¹ Ez azonban csak kivétel volt, mert a püspök még 1199-ben is együtt zsolozsmáz a templomban a káptalanával.²

A kanonoktól megkövetelték, hogy helyben lakják és közösen végezze a naponkinti zsolozsmákat. Osztalékot csak olyan kanonoknak adnak, a ki helyben lakik és zsolozsmára a templomban megjelenik.³ Az egri káptalanak 1275 előtti életéből tudjuk, hogy a hajnali zsolozsmák (matutinae) végzésére naponkint fölkeltek.⁴ Ekkor tehát még egészen a szerzetesek módjára, vagyis napjában hét ízben végzik közösen a zsolozsmázást.

Esztergomban 1397-ben az összes javadalmasok kötelesek a naponkinti konventi misén és Vesperason megjelenni és pedig superpelliceumban s caputiummal. Eljön ide a sublector is az iskolásokkal és a gyermekekkel, a kik szintén superpelliceumot öltenek magukra. A többi „hora canonicá“-n azonban a kanonokok nincsenek jelen, hanem

¹ Batthyány: S. Ger. Script. et act. 202—203. Karácsonyi Ján.: Szent Gellért élete és művei. 126.

² Fejér: II. 358—361.

³ 1264. (Wenzel: VIII. 105, 107.)

⁴ „...et decimae villae Nagyfalú, Bezermen vocate, quae cedeban ratribus quotidie ad matutinas surgentibus“. (Fejér: V/II. 305.)

csak a succentor a praebendásokkal és a káptalan többi alsóbbrendű tagjával.¹ Így volt ez 1496-ban is.²

De azért a kanonokok saját breviariamukból a zsolozsmákat magánosan mindnyájan mondják, leszámítva hét káptalani embert, a kik közül öt nem miséspap.³

Az esztergomi érsek vagy helytartója és a káptalan beleegyezése nélkül egy káptalani tag sem maradhat egy hónapnál tovább távol a székhelyétől. A kik két vagy több éven át engedélylyel távol vannak. évenként egyszer, szent Adalbert napján kötelesek Esztergomban megjelenni s ekkor az egész nyolczad alatt ott vannak a konvent-miséen és a Vesperason.⁴ Még a külföldön tanuló esztergomi kanonok is a harmadik év végén köteles megjelenni Esztergomban, a hol megvizsgálják, mennyire jutott tanulmányaiban. Erre a határozatra az a tapasztalás adott okot, hogy némelyek külföldön nem a tanulmányoknak szentelték idejüket, hanem könnyelmű szórakozások és mulatozások között éltek.⁵

A *székesfehérvári* társaskáptalant pápai és királyi kiváltságlevelek a többiekkel szemben nagyon kitüntették. A kanonokok életmódja is általában soká megfelelt a hely előkelőségének. Egyesek azonban idővel megfeledkeztek magukról; az egyház szolgálatával kezdtek felhagyni, felkeresték a világi előkelőségek udvarházát, magukat az ő szolgálatukra bocsátották s világi és magánügyekkel foglalatoskodtak. Sőt mi több, kanonoktársaikat, a kik otthon tartózkodtak és kötelességöket teljesítették, fenyegetésekkel és levelekkel akarták kényszeríteni, hogy a napi osztalékban, a melyből pedig csak a jelenlevők szoktak kapni, ők is részesüljenek. Ebből aztán sok egyenetlenség támadt. Miért is a káptalan azt kéri IV. Sükösd pápától, hogy ezentúl a helyben nem levő kanonokok közül csak annak

¹ *Kollányi Fer.*: Visit. capit. Strig. (Tört. Tár. 1901. 247, 248, 258.)

² Tört. Tár. 1904. 179.

³ *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár. 1901. 251.)

⁴ *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár. 1901. 260.) — Magyar Sion IV. 256.

⁵ Visit. Capit. Strig. 1397. (Tört. Tár. 1901. 263.)

legyen része az osztalékban, a kinek a kanonokok kétharmada és a méltóságban levő két káptalani tag azt megállapítja. IV. Sükösd pápa 1480 júl. 13-án teljesíti a káptalan kérelmét, de a távollévők közül kivesszi azokat, a kik Rómában vagy egyetemen vannak.¹

A *vasvári* káptalan 1483-ban elrendeli, hogy az oltárigazgatók és a kanonokok köteles miséiket mondják el. A ki ok nélkül elmulasztja, — ha egyszerű miséspap — a legközelebbi vasárnap az örkanonoknak a sekrestyében minden miséért hét bécsi denárt fizet; ha pedig kanonok, az örkanonok egyszerűen lefogja a jövedelméből s ezenfölül még kenyéren és vizen böjtölés terhe alatt köteles az elhanyagolt miséket a jövő héten elmondani. A melyik kanonok a Matutinumon nem jelenik meg, tizennégy bécsi denárt fizet; ha a leczkéről marad el, hét bécsi denárt.²

István *zágrábi* püspök 1323. előtt így rendelkezik: A melyik zágrábi kanonok a naponkinti misén és Vesperason s kilencz leczkés ünnep és vasárnap ezenfölül még a Matutinumon sem személyesen, sem helyettese, vagy olvasni és énekelni tudó klerikusa útján sem jelenik meg, nyolczad köből bort fizet, a mit azután a szegények között osztanak ki.³

László zágrábi püspök azt tapasztalta, hogy a kanonokok egyházi kötelességeket nem mindig teljesítik. Miért is 1329-ben elrendelte, hogy a mi az istentiszteleti cselekményekből rájuk kötelességként vár, személyesen, vagy ha kellő okuk van, alkalmas helyettes útján végezzék el. A ki másként cselekszik, minden egyes mise vagy „Vesperas” elmulasztásáért egy köből bort vagy ennek megfelelő értéket fizet a kántor vagy succentor kezeihez, a kik azt a zsolozsmák végzésére eljáró szegény klerikusok között szétosztják.⁴

1489-ből ránk maradt a zágrábi káptalan kötelességének előírása, a mely tanulságos képben mutatja be a káptalan egész életét.

¹ *Theiner*: Monumenta Hist. Hungariae. II. 475—476.

² Oklevéltár LXXVI. okl.

³ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 65.

⁴ *Thalčić*: Mon. Hist. Episcop. Zagrab. II. 66. — *Fejér*: VIII/III. 373.

Így mindjárt megtudjuk, hogy a zágrábi székesegyházban ezek az ünnepek: Karácson, szent István első vértanú, szent János evangélista, Aprószentek, Kis-Karácson, Háromkirályok, Gyertyaszentelő-Boldogasszony, Gyümölcsoltó-Boldogasszony, Virágvasárnap, Nagycsütörtök, Nagypéntek, Nagyszombat, Husvét első-, másod- és harmadnapja, Áldozócsütörtök, Pünkösöd három napja, Szent-Háromság vasárnap, Úrnap, Keresztelő szent János, Sarlós-Boldogasszony, Havi-Boldogasszony, Nagy-Boldogasszony, szent István király, Kisasszony, szent Mihály főangyal, Mindenszentek, Boldogasszony szeplőtlen fogantatása és a templom felszentelésének évfordulója.

Ezek az ünnepeken az istenitiszteletet — a misét, zsoltosmázást, olvasást, evangéliumot és szentleczkét — a méltóságban levő és egyszerű kanonokok közül személyesen azok végezik, a kiknek nevét táblára írják.¹ Ha ezek bármelyikét valami akadályozná, maga helyett megfelelő helyettest állít, de legalább is kanonokot. S ez a kötelesség mind a jelenlevőkre, mind a távolmaradókra áll; mert ha a távollevők mindegyikének van megbízottja a jövedelem fölvételére, gondoskodjanak ilyenről az isteniszteleti ügyekben is.

Egyéb ünnepeken, melyeken a méltóságban levő és egyszerű kanonokok nevét táblára szokták írni, a misét azok végzik, a kik a táblán meg vannak jelelve; a zsoltosmázást és olvasást azonban végezhetik egyszerű miséspapok, praebendások vagy oltárospapok is. Olyan ünnepeken, midőn a nagy harangot meghúzzák, a Matutinumon minden méltóságbeli és kanonok megjelenik. Egyéb ünnepeken és vasárnapokon meg, midőn a nagy harang nem szól, de táblát írnak, — csak azok kötelesek Matutinumra menni, a kik részére táblát írtak.

A melyik kanonok — legyen méltóságbeli vagy csak egyszerű — a köteles misét elhanyagolja, 25 solidust vonnak le tőle. Ezt az összeget a helytartó (vicarius) annak adja, a ki a misét helyette elmondotta, ha az kanonok;

¹ ... „quibus scribetur tabula“ (Tkalčić: II. 470.)

ha pedig nem kanonok, akkor csak megfelelő részt kap belőle, s a többit szétosztják a *tanulók*, körmenetesek és szegények között. Egyéb mulasztást meg így büntetnek: A karbeli teendőik fejében 12, az olvasásért 6 solidus jár. Ha a püspök mondja a misét, mind az evangelium, mind a szentleczke elhanyagolása címén 25 solidus a fizetség. A heti mise fejében 30, az evangeliumért 10, a szentleczkéért meg 5 solidust vonnak le.

S minderre a kántor és a succentor ügyel föl; s ha szükséges, még a helytartó is kezökre jár.¹ Ezek azután tényleg szemmel tartották a jelenlevőket; a ki hiányzott, följegyezték s azután kirótták rá a megszabott büntetést.²

Együttélés. — A *dömösi* prépostság tagjai 1138-ban kolostorban (claustrum) laknak, közös hálószobában (dormitorium) alusznak, az ebédlőben (refectorium) együtt esznek s a két utóbbiban Marosról, Dalmadról, Tengöldről, Surányból, Koppányból és Hódosról való cselédnépek — névszerint Weitek, Lőrincz, Ipót, Nemereat, Banus, Jakab, Fili, Miklós, Hesendi, Batti, Japudi, Farkas, Vendég, Ábel és Gurk — szolgálnak nekik.³

Tiba *váczi* kanonok cselédjének (serviens) 1234-ben Szerető nevű rabszolgája van.⁴ Ez csak úgy lehetséges, ha a kanonokok külön háztartásban éltek.

Csázmán a káptalan már az alapításkor (1232) sem közös asztalnál étkezik. Bizonyítja ezt az, hogy a káptalan az élelmiszereket szétosztja a tagok között s az olvasó-, éneklő- és őrkanonok két részt kap.⁵ Igaz, hogy szó van a káptalan asztaláról is;⁶ de ez alatt nem közös asztalt,

¹ Oklevéltár LXXXVI. okl.

² *Thalčić*: XI. 323—324.

³ *Knauz*: I. 92. és 93.

⁴ Vár. Reg. 381.

⁵ 1232. ... „lectorie, cantorie, custodie eiusdem ecclesie in omnibus victualibus, que dividi solent, singulis duas partes“. (*Thalčić*: Mon. Episcop. Zagrab. I. 72.)

⁶ 1232. ... „contulimus capitulo ad usum mense communitatis“. (U. o. I. 72.)

hanem az egyes kanonokét kell érteni; mert különben maga az alapító püspök ellenmondott volna önmagának.

A *zágrábi* kanonokok 1227-ben nem közös lakásban, hanem szanaszét laktak a városban. Ennek azután az lett a következménye, hogy a kik messzebb laktak, nem egyszer elmaradtak az isteniszteletről. II. István zágrábi püspök ezen a bajon is segíteni akar. Saját kuriáját és a hozzátartozó házakat adja oda a káptalannak. Így legalább — úgy véli a püspök — a lakás távolságát senki sem hozhatja föl; hanem együtt lakván, az Isten házába eljárhatnak az Urat dicsőítő naponkinti zsolozsmák éneklésére.¹

Már I. István zágrábi püspök adott a káptalan *közös asztalára* (ad communem mensam) évenként 200 malacot és 200 akó bort.² Most II. István zágrábi püspök, tekintettel a káptalan szegénységére, mindehhez még 300 akó bort ígér minden évben.

Ezután II. István kárpótlásul ama jövedelemért, melyet az említett birtokokból a káptalan helyett a püspökség húzott, Zágrábban négy eke földet négy család szolgával a káptalannak enged át, hogy a *közös asztal* költségeit fedezzék, mert *előbb ilyet nem tartottak*. Pedig minden áron arra törekszem és iparkodom — mondja a püspök — hogy kanonokjaimnak *közös házuk, közös kuriájuk és közös asztaluk legyen*.

Mindebből egész világos, hogy a zágrábi káptalan 1237-ben már fölhagyott a közös lakással és együttes étkezéssel s a püspök ezt újra életbe akarja léptetni.³

A *győri* káptalan — saját vallomása szerint — 1250-ben

¹ *Tkalčić*: Mon. Episcop. Zagr. I. 58—59.

² *Tkalčić*: I. 4.

³ 1237. ... „ad communem mensam fratrum, cum prius... in communione non haberent; et nos ad hoc modis omnibus anhelamus et intendimus, quod et domum et curiam et mensam communem habeant et honestam. Quamobrem (et curiam) vicinam ecclesie ex parte septentrionis cum piscina iuxta eandem existente dedimus communitati eorum, cum etiam prius eorum fuerit a fundatione ecclesie... ibidem paranda hedificia ad communes usus fratrum promissione spontanea obligantes“. (Wenzel: XI. 298.)

karácsonkor, áldozócsütörtökön, pünkösdkor és Mária-ünnepeken az ebédlőben együtt eszik. Ilyenkor kellett az ételeket és a bort fölszolgálnia ama Csépán nevű szőlőművesnek, a kit Csépán prépost szolgálatából, ura kérésére, a káptalan szabadított föl¹ Győrben tehát a régi közös életből 1250-ben ennyi maradt meg.

Erkölcsei állapot. Az esztergomi káptalan tagjainak erkölcsi élete 1397-ben kifogástalan.² Korcsmába a kanonok nem mehet, mert különben öt forintot fizet.³ Szőlőben vadászkutyával nem szabad kanonoknak vadászni.⁴ A zágrábi kanonokok és a többi papok házukban nem egyszer korcsmát tartottak, a melyben visszaélések fordultak elő. Ezért a zágrábi káptalan 1484-ben elhatározta, hogy a kanonokok a házukban levő korcsmába gyanús nőket borozás és éjjeli tartózkodás céljából ne bocsássanak be. A ki ez ellen cselekszik, egy évre minden kanonoki jövedelmétől elesik. Ha praebendás vagy más klerikus vét ez ellen, három napra a toronyba zárják s itt kenyéren és vizen böjtöl. Ugyanígy bűnhődik az a kanonok és klerikus, a ki a korcsmában kockát játszik.⁵

A *vasvári* káptalan 1483-ban saját jó szántából reformálja magát. Elhatározza, hogy a melyik kanonok a consistoriumban botrányos szót ejt ki, egy hónapig nem vehet részt a consistoriumban. A ki meg ezt a kanonoki lakásban, kanonok előtt teszi meg, egy hónapra a káptalanból zárják ki. A ki a káptalan titkát világi ember előtt kibeszéli, két hónapra zárják ki. A melyik kanonok a másikat megüti, tizenkét hónapig nincs helye a káptalanban. A melyik kanonok nyilvános nőt enged a házába, egy hónapra kizárják a káptalanból; s ha többszörös intés után sem változtat a dolgon, a legsúlyosabb büntetés éri.⁶

¹ *Wenzel*: II. 219.

² *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár. 1901. 251.)

³ *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. 1397. (Tört. Tár. 1901. 264.)

⁴ U. o. 265, 266.

⁵ *Thalčič*: II. 426—427.

⁶ Oklevéltár LXXVI. okl.

A *pozsonyi* káptalan 1521-iki statutuma felpanaszolja, hogy kanonokságra olyanok is jutnak, a kik megbízhatatlanok, a nyelvökre nem tudnak vigyázni, a káptalan határozatait kifecsegek, részegesek, igriczek (ioculatores), játékosok, kóborlók, az egyház dolgaival nem törődnek, hasznavehetetlenek s a legfőbb gondjuk az, hogy jövedelmükhöz jussanak.¹

Ruházat. — Szent Gellért kanonokjai — miként az akkori papok egyáltalában — talárisban (reverenda) és bőrsarúban jártak. A karban (chorus) karinget (superpelliceum), kinn pedig kápát — kerek köpönyeget — is öltöttek magukra.² István zágrábi püspök még arról is gondoskodik, hogy káptalana évenként új kápát csináltathasson. E czélból adományozza neki 1227-ben a zágráb-megyei tizedkerület tizedjövedelmét; leszámítva, a mi gabonát, zabot, viaszt, mézet, lent, babot, bárányt és diót a püspöki éléstár részére szoktak beszállítani, továbbá a püspöki kancellár egynegyed márkáját és a pinczemester (pincerna) márkáját.³ A kanonokok Esztergomban 1397-ben a zsolozsmákon és misén, 1528-ban meg az alapítványos körmenetre is kanonoki ruhában, superpelliceumban és caputiumban jelennek meg.⁴

4. A káptalan szervezete.

Káptalani statutumok. — *A prépost jogköre.* — *Az olvasókanonok (lector) joga és kötelessége.* — *Az éneklőkanonok (cantor) feladata és rangja.* — *Az őrkanonok (custos) kötelessége és joga.* — *A főesperes (archidiaconus) jogköre, kötelessége és kellékei.* — *A cathedra.* — *Dékán.* — *A kanonok mint plébános.* — *Sublector, succentor, alőr (alkincstartó, sekrestyés), orgonáló.* — *Kanonokok száma*

¹ Magy. Sion. IV. 1866. 253—254.

² Vita S. Ger. 15. (Endlicher: Rer. H. Mon. Árp. 225.) — Wenzel: I. 186.

³ „... pro cappis suis singulis annis renovandis“. Tkalčić: Monum. Hist. Episcopatus Zagrab. I. 58.

⁴ 1528. ... „in habitu canonicali, superpelliciis et caputiis induti“. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 17. f. 2. nr. 8.)

Esztergomban, Kalocsán, Pécsen, Veszprémben, Egerben, Váradon, Zágrábban, Gyulafehérvárott, Székesfehérvárott, Szepesen és Pozsonyban. — Praebendások. — Karbeli papok. — Kápolnamesterek vagy kápolnaigazgatók. — Oltárigazgatók vagy oltármesterek vagy oltárospapok. — Hajnali misének rectora. — Káptalan jegyzői és aljegyzői.

A káptalanok szervezetét leginkább az ő *statutumaikból* ismerhetjük meg. Mindegyik káptalannak volt statútuma. Ezt régi okiratok, életben levő tények, hagyományok és újabb intézkedések alapján írták össze s az egész káptalan előtt felolvasták. Ha ez a tartalmát helyeselte, a statútum a káptalannak sajátjává lőn.¹

A legrégibb káptalani statútum, melynek emléke ránk maradt, a zágrábi 1334-ből.² Ennek határozatai százötvenhárom év alatt elavultak. Voltak benne olyan részek, melyeket személyi és tárgyi vonatkozásaikban meg sem lehetett tartani. S ez a körülmény nagyon kényes helyzetet teremtett, mert a káptalan tagjainak a statútum megtartására meg kellett esküdniök. Egyideig tűrte a káptalan ezt a kínos állapotot, de végre is ráúnt és VIII. Incze pápától engedélyt kért, hogy a statútumot a püspökkel egyetemben átvizsgálhassa s a mi benne idejét multa, kiküszöbölhesse, a mi meg jó, megtarthassa; vagy pedig, ha szükségesnek mutatkozik, egészen új statútumot készíthessen, a melyhez azután a római szentszék beleegyezését is kieszközli.

VIII. Incze pápa a kérelmet 1487. ápr. 7-én teljesíti.³

A zágrábi káptalan statútuma kimondotta, hogy a melyik kanonok távol van és nem teljesít szolgálatot, a kanonokság és praebendák jövedelmében nem részesül. De mivel ezt a statútumot a római szentszék még nem erősítette meg, a káptalan tagjai közül többen, sőt maguk a püspökök is nem egyszer figyelmen kívül hagyták. Pedig a

¹ *Bunyitay Vincze*: A váradi káptalan legrégibb statútumai. IV. és VI.

² *Kiadva Thalčić*: Monumenta Historica Episcopatus Zagrabienensis. II. Zagr. 1874.

³ *Thalčić*: II. 431—432.

káptalan úgy volt meggyőződve, hogy ha a távollevő és szolgálatot nem végező kanonokok a jövedelemben részesülnének, akkor kevés vagy egy kanonok sem laknék a székhelyén. Miért is kéri II. Gyula pápát, erősítse meg a káptalan statutumát. A pápa a kérelmet 1510. május 27-én teljesítette.¹

A váradi káptalan statutuma 1374-ből való.²

Az 1334-iki zágrábi és az 1374-iki váradi káptalan statutumait összehasonlítottam az 1350-iki prágai³ és az 1349 körüli olmützi káptalani statutumokkal.⁴ Kiderült, hogy a mi hazai statutumaink részletesebbek, kimerítőbbek mint a külföldiek; s a mi fő, ezektől tartalom, szerkezet és stílus dolgában különbözők és függetlenek, vagyis önállók.

1397-ben olvassuk, hogy volt az esztergomi káptalannak már azelőtt is statutuma. Az 1397-ikinek emlékét meg a „*Visitatio capituli E. M. Strigoniensis anno 1397*“ őrzí.⁵ Az esztergomi káptalan statutumáról 1520-ban is van tudomásunk;⁶ de szól róla 1543 körüli följegyzés is.⁷ A pozsonyi káptalannak 1521-iki statutumát ismerjük.⁸

¹ *Tkalčič*: III. 77—79.

² Kiadta *Bunyitay Vincze*: A váradi káptalan legrégibb statutumai. Nagyvárad. 1886.

³ *B. Dudík*: Statuten der Prager Metropolitankirche vom Jahre 1350. (Archiv für österreichische Geschichte 37. B. 422—455.)

⁴ *B. Dudík*: Statuten des Metropolit von Prag Arnost von Pardubitz für den Bischof und das Capitel von Olmütz um das Jahr 1349. (U. o. 41. B. 203—217.)

⁵ Kiadta *Kollányi Ferencz*: A Történelmi Tár 1901-iki évfolyamában. 257—272.

⁶ 1520. „*Nos capitulum ecclesie Strigoniensis damus pro memoria, quod cum alias sepe sepius venerabilis magister Ibrany custos dicte ecclesie Strigoniensis ac socius et concanonicus noster nostram venisset in presentiam postulassetque a nobis, ut nos stallum suum, quem, secundum statuta ecclesie Strigoniensis prefate immediate post cantorem haberet... iuxta eadem statuta canonice et pacifice nemine contradicente obtinuisset...*“ (Eszterházi kápt. m. levél. Lad. 51. fasc. 3. nr. 1.)

⁷ Oklevéltár CXXIV. okl.

⁸ Papirosra írt eredetije töredékben a pozsonyi kápt. könyvtárában 29. — Magy. Sion IV.

A káptalan élén áll a *prépost*. Az övé a karban (chorus) jobbfelől az első hely, a káptalanban (capitulum) — gyűlésen — meg az első szó. A kanonokokat gyűlésre hívja egybe, a kérdéseket előterjeszti s tapintatosan kitudakolja a hozzáértők véleményét. Szavazati joga csak a fölszentelt kanonoknak van. Elvárják a préposttól, hogy élete példás, eljárása meg kiméletes és szerény legyen.¹

Az *olvasókanonokot* (lector) magyarul is csak lectornak hívták. „Az zábrági *lector* mit ír az Velikai György (I) deják felől, azt im te kegyelmed megérti“, — írja még 1557 nov. 18-án is Kevendi Székely Lukács.²

Az *olvasókanonokot* a karban (chorus) balfelől az első hely, a káptalanban meg a prépost után az első szó illeti meg. A prépost távolléte esetén ő a helyettese. A székesegyházi iskola vezetője (rector) s ellenőrzi, hogy a sublector a tanításban alkalmazkodik-e a növendékek egyéniségéhez. Az iskolásokat a lector, vagy sublector tanítja meg a helyes hangsúlyozásra. A székesegyházban istenitisztelek alkalmával a lector ügyel föl az evangelium, az epistolák és prophetiák éneklésére s a leczkék olvasására és a rossz kiejtést vagy hangsúlyozást megigazítja. A fölszentelendőket vizsgáló bizottság tagja. A káptalan pecsétje alatt megjelenő oklevelet ő írja le, de ha akarja, mást is megbizhat vele.³ Az olvasókanonokot a pápák bírákul, a királyok meg követül küldik ki.⁴

Az *éneklőkanonok* (cantor) vezeti a kart (chorus), midőn ez a zsolozsmát a székesegyházban énekli. Gondja van rá — de ebben a succentor szokta helyettesíteni — hogy a zsolozsmázásra pontosan harangozzanak s így ez a maga idején megkezdődhessék. A székesegyházi (káptalani) iskola növendékeit (clericos) vagy ő maga, vagy a succentor tanítja énekre és zenére. A fölszentelést megelőző

¹ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 74.

² Tört. Tár. 1907. 543.

³ U. o. 77. — *Wenzel*: IX. 362—363. — *Haz. Okl.* 77, 87.

⁴ 1217. (*Fejér*: III/I. 228.) — 1299. (*Knauz*: II. 467.) — 1264. (*Fejér*: IV/II. 200.)

vizsgálatban ő is résztvesz. Gondoskodik róla, hogy az istenitiszteletnél, az ünnepek különfélesége szerint, megfelelő egyének az alkalomhoz illő ruhában segédkezzenek.¹ Feladata a káptalan tagjainak beiktatása.² A kántorra olyan nagy szükség volt, hogy ha a kántori állás betöltetlen volt, a káptalan néha más káptalantól kért kántort.³ A kántor nem mindig kanonok.⁴

Az olvasó- és éneklőkanonok rangja az istenitisztelek rendjén is érvényesült. Így Egerben az egyházi év kezdetén, vagyis advent első vasárnapján a püspök, a másodikon a nagyprépost, a harmadikon az olvasó-, a negyediken meg az éneklőkanonok misézett. A püspöknek két kanonok, a prépostnak és az olvasókanonoknak meg két karbeli pap segédkezett. Husvét hetében hétfőn a prépost, kedden az olvasó-, szerdán meg az éneklőkanonok mondja a misét, a melynél a prépostnak négyen, az olvasókanonoknak meg ketten segédkeznek. Nagyszombaton és pünkösd szombatján a prophetiákat a prépost, az olvasó-, éneklő- és őrkanonok éneklik sorban.⁵

Az *őrkanonok* (custos) ügyel föl a káptalani levéltárra és pecsétre, az egyház könyveire, kincseire, edényeire, ruháira, világítására és tisztaságára s a halottak kiharangozására. Jogilag — a zágrábi egyházmegyében — a főesperesek után következnek ugyan sorrendben, ezek azonban rendszeren meg szokták tisztelni elsőséggel.⁶

A (székes-)fehérvári őrkanonok nemcsak egyháza éksze-reit és kiváltságlevelleit, hanem a királyi koronát is őrizte. Kinevezése a fehérvári prépost joga, a ki nagy figyelemmel van rá, hogy alkalmas ember jusson ez állásra, a kinél

¹ *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagr. II. 81—82. — *Kollányi F.* Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár. 1901.)

² Oklevéltár CXLI. okl.

³ 1337. (Anjoukori Okm. III. 319—320.)

⁴ 1395. „Jacobus cantore canonico non existente“. (Urkundenbuch. III. 117, 160, 163, 166, 173.)

⁵ *Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye történelméhez. III., XV—XVI.

⁶ *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagr. II. 96—99.

nem lehet félni attól, hogy hanyagsága, tanulatlansága vagy hűtlensége következtében az ország becsülete, a korona megsértése által szenvedjen vagy pedig az egyház kárt valljon.¹

A *főesperesnek* (archidiaconus, archipresbyter,² dékán³) van kerülete (archidiaconatus). Itt lelki ügyekben a joghatóságot ő gyakorolja; tőle a püspökhöz föllebbezik az ügyet.⁴ Kerületét évenként beutazza és megvizsgálja az egyes lelkésziségekben, vajjon a pap tisztességesen él- és öltözködik-e? Az erkölcstelen, részeges, üzérkedő, verekedő, játékos, vadász, veszekedő, pénzvágyó, pazarió, kevély, haragos, irigy, szabálytalan (irregularis), vagy vétséget elkövető pap nem kerül el figyelmét. Megtudja, hogy a pap elvégzi-e a nappali és éjjeli zsolozsmát a templomban? Kiszolgáltatja-e a szentségeket? Teljesíti-e a kötelességét? Nem remeg-e a keze? Van-e jó szeme? Teljesen eszénél van-e s nem aggott-e el annyira, hogy a dolgát nem tudja végezni? Engedelmeskedik-e az előljárónak és a szomszéd plebánosok jogait nem csorbítja-e? Híveinek lelki üdvösségét szíven hordja-e s nem zaklatja-e őket jogtalan követelésekkel? Szóval arra vigyáz, hogy a papok és a hívek az Isten és az egyház parancsait megtartsák, vagy ha ezek ellen cselekedtek, a hibát jóvá tegyék s így körükben fegyelem és rend honoljon. Fölszentelés előtt a megvizsgálandókat főesperessége területéről ő mutatja be.⁵

Ily fontos kötelességekkel szemben elvárják, hogy az esperes legyen erkölcsös, buzgó, tudományos, ékesen szóló, józan ítéletű, megbízható, erős lelkű, kíméletes a parancsolásban, tevékeny, alázatos, óvatos s ne árulja el a titkot és ne hallgassa el, a mit el kell mondani.⁶

¹ 1198. (Mon. Episc. Veszpr. I. 7.)

² S. Ladisl. decr. lib. I. 4. — Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából. I. 271.

³ *Fejér*: III/I. 405.

⁴ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagr. II. 85—87.

⁵ *Kollányi Fer.*: Visit. Capit. Strig. 1397. (Tört. Tár. 1901. 101.)

⁶ *Decretales Gregorii Noni* Lib. I. Tit. XXIII. De officio Archidiaconi cap. 6. és 7.

Mivel — mondja a budai zsinat (1279) — részint a jog, részint az általános szokás értelmében a házassági kérdések megvizsgálása és elbírálása a főesperesek jogköréhez tartozik: ezentúl csak olyan egyének legyenek főesperesekké, a kik az egyházi jogban annyira otthon vannak, hogy a jogban és a szokásban gyökerező ítélet meghozására alkalmasak; vagy a kik a szabad mesterségek vagy egyéb tudomány terén annyira otthonosak, hogy a házasságjogot is könnyű szerrel megtanulhatják. S ha ez utóbbiak közül lesz valaki főesperes, köteles három évig egyházi jogot tanulni; s ez idő alatt az illető helyettest állít a főesperesi teendők végzésére. A három évi jogtanulás kötelezettsége kiterjed a már előbb kinevezett főesperesekre is, hacsak hibájokon kívül annyira nem szegények, gyengék és betegesek, hogy a tanulmányokra már elégtelenek. A ki ez intézkedés alól ki akarná magát vonni, a püspök még főesperesi állásától is megfoszthatja. Mig a főesperes egyházi jogi tanulmányait végzi, a főesperességgel járó jövedelmeket húzza, de a kenyértől és bortól elesik, a melyet naponkint vagy bizonyos napokon osztalék fejében szoktak kapni. Ez osztalékba a pénzjutalék nem vehető föl.¹

Midőn a főesperes az egyes plébániákat vizsgálja, őt és kíséretét — a zágrábi egyházmegyében legfőllebb hét embert és hét lovat — a plébánosok látják el. Ezenkívül mindegyik plébános fizet a részére évenként, szent Márton-nap táján, „*cathedraticum*“ néven 50 denárt.²

Van azonban rá eset, hogy a „*cathedraticum*“ fejében kelletténél többet is követeltek. Így történt az egri egyházmegyében, melynek plébánosai (rector) és plébános-helyettesei (vicarius) Rómában panaszkodnak, hogy a jogosnál nagyobb „*cathedraticum*“-ot rónak ki rájuk s jövedelmeik egy részét a püspök, a prépost, a főesperesek és a kánokok lefoglalják. IV. Incze pápa 1245-ben a szepesi

¹ Synod. Bud. art. 40. (Hube: Const. syn. Prov. Gnez. 98—100.)

² „... singula autem cathedratica faciunt denarios bonos banales quinquaginta, quorum singuli valere possint duodecim parvulos bagatinos“. (Thalčić: Mon. Hist. Episc. Zagr. II. 88.)

(Schawnik) cziszterczi apátot, a domokosok pataki perjelét és a szepesi prépostot utasítja, hogy az ilyen jogtalan követelésnek vágják útját s gondoskodjanak ama kár megtérítéséről, melyet a plébánosok és plébános-helyettesek szenvedtek.¹ Egyáltalán a főespereseknek és káptalannak anyagi dolgok miatt sok bajuk keletkezett a lelkeszkedő papsággal, főleg a kápolnák papjaival.²

A kanonokságtól meg kell különböztetni a praebendát, a méltóságot, a personatust s a lelkipásztorokodással kapcsolatos és nem kapcsolatos javadalmat.³ A prépostság méltóság; az olvasó- és örkanonokság személyes kitüntetés; a főesperesség meg hivatal,⁴ Zágrábban azonban méltóság.⁵

A *dékán* a káptalan jogi és gazdasági ügyeit vezeti és intézi. A káptalan tagjai egy évre szótöbbséggel választják. Újból a következő évben — Zágrábban négy évig — nem lehet megválasztani; s még ha megválasztják is, nem fogadhatja el a választást, leszámítva, ha ez egyhangú.⁶

A káptalanban az olvasó-, éneklő- s örkanonokon és dékánon kívül vannak még miséspapok, mesterek és egy-

¹ *Fejér*: IV/I. 372—374.

² 1233. „... quod vix nisi servilis conditionis presbyter invenitur“. (*Fejér*: III/II. 337—338.) — Haz. Okm. V. 35.; VIII. 63—64. — *Wenzel*: VII. 387. — V. ö. *Békefi Remig*: A magyarországi káptalanok megalakulása és Szent Chrodegang regulája. Budapest, 1901. 20—46.

³ 1363—1377. „... Data est potestas Michaeli episcopo Agriensi, ut auctoritate apostolica possit personis idoneis conferre tres canonicatus et prebendas ac duos personatus, dignitates aut officia et quinque alia beneficia curata vel non curata...“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 479.) — 1393. „... et nos sibi nuper de canonicatu sub expectatione prebende ac dignitatis, personatus vel officii, cum cura vel sine in Zagrabiensi ecclesiis gratiose concessimus provideri“. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 218.)

⁴ *Bunyitay V.*: A váradi káptalan legrégibb statutumai. 6, 90, 91.

⁵ 1510. „... et archidiaconi dicte ecclesie (Zagrabiensis) ratione suorum archidiaconatum, qui in eadem ecclesia dignitates existunt...“ (*Thalčić*: III. 78.)

⁶ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagr. II. 28. — *Bunyitay*: A váradi kápt. legrégibb statutumai. 64.

szzerű kanonokok. A mesterkanonokok rangban a miséspap-kanonok után következnek, de megelőzik¹ az egyszerű kanonokot (*canonicus simplex*).²

A kanonok néha plébános is.³ János 1416-ban pécsi és székesfehérvári kanonok s korponai plébános.⁴ Pozsonyban a Szent-Márton vagy a Szent-Üdvözítő, továbbá a Szent-Lőrincz és Szent-Mihály egyház plébánosai a káptalan tagjai voltak. Csak a két utóbbi egyháznál fordul elő néhányszor, hogy plébánosaik nem kanonokok.⁵

Néha meg a kanonokból lesz plébános. Henckel János 1509-ben főesperes és váradi kanonok; 1516-ban meg lőcsei plébános.⁶ Illyey Dyenessy Tamás váradi kanonok később (1519) szőlősi plébános.⁷

A káptalanban van még: *sublector*, *succentor*,⁸ alőr vagy sekrestyés,⁹ vagy alkincstartó¹⁰ és orgonáló.¹¹

¹ 1274. „Datum per manus magistri Ambrosii Scholastici Budensis, anno Domini Millesimo ducentesimo septuagesimo quarto. Magistro Johanne cantore, Petro custode, Benedicto decano, Zele sacerdote, Damiano, Elia et Stephano magistris, ceterisque canonicis existentibus“. (*Wenzel*: IX. 93.)

² *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagr. II. 65, 98. — Mon. Episc. Vespri. I. 68. — *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. 1397. (Tört. Tár. 1901. 257.)

³ 1415. ... „honorabilis vir dominus Benedictus canonicus Zagrabienensis et plebanus ecclesie de Nova villa“. (Magy. orsz. lev. Dl. 35922.)

⁴ 1416. ... „venerabilis vir dominus Johannes Quinqueecclesiensis et Albaregalis ecclesiarum canonicus prebendatus ac plebanus seu rector parochialis ecclesie de Korpona, Strigoniensis dioecesis...“ (*Fejér*: X/VIII. 582.)

⁵ *Ortvay Tiv.*: Pozsony város tört. III. 229, 230, 232.

⁶ Magy. Könyvszemle. 1899. 330, 331.

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 23236.

⁸ E kettőnek kötelességéről és jövedelméről részletesen szölok e műben: „A káptalani iskolák szervezete“ című fejezetben.

⁹ 1432. ... „Emericum sacerdotem, subcustodem seu sacristiarium ecclesie nostre“. (Magy. Tud. Akad. oklevelei. VIII.)

¹⁰ 1377. „Petro de Belenes subcustode seu subthesaurario dicte ecclesie nostre Waradiensis.“ (Egri kápt. mag. lev. Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 15.)

¹¹ 1446. „Et ego Nicolaus Gleywicz canonicus et organista premissis omnibus consensi et consentio sub iuramento per me prestito“. (Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 3. f. 1. nr. 15.)

Esztergomban 1330 előtt 38, 1397-ben 39,¹ 1525-ben meg 40 kanonok van.²

A kalocsai káptalan tagjainak száma 1356 előtt 14, a kik közül 4 méltóságban van, 10 meg kanonok. Ezt a létszámot azonban a káptalan szegénysége miatt 1356-ban hatra, más adat szerint hétre szállítják le. De már 1376-ra annyira javult a helyzet, hogy a kanonokok számát XI. Gergely pápa tízre emelte föl.³

A kanonokok száma Pécsen 1332- és 1337-ben 40,⁴ Veszprémben 1417-ben 22,⁵ Egerben 1446-ban 34,⁶ Váradon ősidőktől fogva 24,⁷ Zágrábban meg 32.⁸ A gyulafehérvári káptalanban 1540-ben van tizenhárom méltóság és huszonegy egyszerű kanonokság.⁹

A társas káptalanok között Székesfehérvárott 1234-ben 40 kanonok van, a kik között tizenhét miséspap.¹⁰ 1433 körül 34 kanonokot látunk.¹¹ A szepesi káptalannak 1301-ben — a prépost elhunytával — 16 tagja van.¹² Tanúk 1342-ben egyhangulag vallják, hogy Pozsonyban a prépost leszámításával tizennégy a kanonokok száma.¹³ 1521-ben is ugyanennyi.¹⁴

¹ *Kollányi Fer.*: Esztergomi kanonokok. XXV.

² 1525. ... „canonici Strigoniensis ecclesie, qui sunt numero quadraginta... „nisi me moveret canonicorum egestas de penuria... Canonicos, quibus vix alioquin quotidianus victus suppetit“. (Egyháztört. Emlékek a magy. orsz. hitújítás korából. I. 212.)

³ *Theiner*: Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium. I. 235. és 306.

⁴ 1332. és 1337. között: Item sunt duo canonici, quorum canonie vacant, videlicet Petrus archidiaconus cathedralis, et alius Johannes de Osyac, et sunt XL. canonici, et quelibet canonia fuit iurata et taxata per eos ad X. marcas, et ita quelibet marcam debet. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 236.)

⁵ *Fejér*: X/V. 797—798.

⁶ Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 3. f. 1. nr. 15.

⁷ *Bunyitay*: A váradi kápt. legrégibb statutumai. 7.

⁸ *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagr. II. 13.

⁹ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából. III. 454.

¹⁰ Mon. Episc. Vespr. I. 99.

¹¹ „Erant in ecclesia illa Albaregalensi 34 canonicatus.“ (*Fejér* X/VII. 270.)

¹² *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepusio. 331—333.

¹³ Oklevéltár XXVII. okl.

¹⁴ Magyar Sion. IV. 1866. 246—247.

A kanonokok segítségére voltak:

A *praebendások* (praebendarii, portionarii, asisini), a kik vagy miséspapok,¹ vagy klerikusok.² János szepesi prépost, 1348 aug. 15-én, Ivánosi (Iuanusy) falu adóját (censum), a tized felének leszámításával, a szepesi káptalannak hagyja olyan célzattal, hogy ebből az összegből a zsolozsmák végzésénél négy praebendást alkalmazzanak.³ István 1413-ban a pécsi egyház kara halottainak praebendarius.⁴ János 1425-ben a praebendások dékánja.⁵

Zágrábban 1334-ben a praebendások tizenketten voltak⁶ és a karban úgy helyezkedtek el, hogy mindegyik felére hat-hat jusson. Az istenitisztelet végzése, praebendások fejében, szigorúbb kötelességek, mint a karbeli papoknak. Ha valamelyik praebendás hanyagnak bizonyul, karbeli pappá lesz; helyébe meg a karbeli papok egyikét praebendásnak léptetik elő.⁷ Zágrábban a praebendásoknak collegiumuk van és 1516-ban huszonnégyen vannak benne.⁸ Eberhard zágrábi püspök 1417-ben a káptalannak meghagyja, hogy a praebendások testületét védelmezze meg szokásaikban, jövedelmeikben, főleg az áldozati adományok-

¹ 1378. ... „Dominicum sacerdotem, chori nostri prebendarium.“ (Fejér: IX/V. 272.)

² 1331. „Farcasius clericus prebendarius chori nostri.“ (Laszovszki: Cod. Turop. I. 48.)

³ ... „quod de ipsis et ad ipsa ordinentur per fratres nostros de capitulo quatuor prebendarii sacerdotes, qui ecclesie nostre deserviant in horis canonicis nocturnis pariter et diurnis.“ (Szepesi kápt. mag. lev. Scrin. 12. fasc. 1. nr. 2.)

⁴ 1413. „discretum virum dominum Stephanum, mortuorum chori dicte ecclesie nostre prebendarium.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 10091.)

⁵ 1425. „Johanne decano prebendariorum.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 11631.)

⁶ Váradon a XIV. században két-két praebendást osztottak be egy kanonoki praebendára. (Bunyitay V.: A váradi kápt. legrégibb statutumai. 68.)

⁷ Thalčić: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 32—36.

⁸ 1516. ... „totiusque communitatis seu collegii prebendariorum eiusdem ecclesie...“ (Thalčić: III. 161.) ... „per prebendarios eiusdem ecclesie, videlicet per personas viginti quatuor.“ (U. o. III. 169.)

ban, melyek három királyok napján és a kereszt alatt vezetett körmenetek alkalmával folynak be; mert ezekből negyed vagy másféle rész semmiféle plébánosnak sem jár.¹

A praebendát a kanonokok adományozzák a praebendásnak. Éppen ezért ezek a kanonokokat kegyuruknak tekintik. Ezt a viszonyt szépen kifejezi a zágrábi praebendások szabályzata (1466), midőn elrendeli, hogy a meghalt kanonokot temetéskor a négy legifjabb praebendás vigye a sírhoz az egyházba. Ha pedig a halott olyan nehéz volna, hogy négyen nem bírják el, másik négy fiatal praebendás segít nekik.²

A *karbeli papok* között van klerikus,³ alszerpap,⁴ szerpap,⁵ miséspap,⁶ Váradon 1336-ban huszonnégy karbeli pap van.⁷

A karbeli papok közül kerültek ki a *kápolnamesterek*⁸ vagy *kápolnaigazgatók*,⁹ más néven *káplánok*;¹⁰ továbbá

¹ Fejér: X/V. 827—828.

² Thalčić: III. 313.

³ 1366. ... „providum iuvenem, videlicet Stephanum literatum, chori nostri clericum transmisimus.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 5447.) — 1382. jan. 15. ... „Demetrium literatum, chori nostri clericum.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 6978.) — 1392. „Franciscum literatum, chori nostri clericum.“ (Egri kápt. m. lev. Num. 4. Div. 1. fasc. unic. nr. 7.)

⁴ 1299. ... „clericum ordinis subdiaconatus chori nostri.“ lev. (Kubinyi: I. 175.)

⁵ 1377. febr. 20. „Jacobum dyaconum, chori nostri clericum.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 6471.) — 1433. ... „Petrum, chori ecclesie nostre diaconum.“ (Kell. Melczer István: Okm. a Kell. Melczer család levéltárából. 64.)

⁶ 1411. „Urbanum, chori dicte ecclesie nostre presbyterum.“ (Apponyi Okl. I. 265.)

⁷ Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 60—62.

⁸ 1333. „Nota, quod Demetrius prepositus ecclesie Beate Virginis de magistratu suarum capellarum solvit XX. grossos“ ... „Item Jacobus archidiaconus de Zeghalm solvit mediam marcam pro archidiaconatu et pro magistratu vinee sue.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 62.)

⁹ 1500. ... „honorabilis magister Gregorius de Lossoncz presbyter, rector capelle sancti Andree apostoli in ecclesia katedrali Strigoniensi sub turri horologii a parte meridionali constructe.“ (Esz. kápt. m. lev. Lad. 71. f. 1. nr. 17, 18.)

¹⁰ Haz. Okm. VIII. 244.

az *oltárigazgatók* vagy *oltármesterek*,¹ más néven *oltáropapok*.²

Érdekes, hogy a váczai káptalan tagjai között meg 1330-ban János a Bold. Szűz hajnali miséjének rectoraként jelenik meg.³ Az oltárigazgatóság és a praebenda nem voltak lelkipásztorkodással egybekapcsolva.⁴ Az oltárigazgató lehet klerikus,⁵ szerpap,⁶ miséspap.⁷ Az oltáropapok az ő alapítványos oltáruknál miséztek vagy az istenitiszteletnél közreműködtek. Sánkfalvi Antal mint pozsonyi prépost s egyúttal főesperes és esztergomi érseki helytartó azt tapasztalta, hogy Nagyszombatban a Szent-Miklós egyház oltáropapjai életökben lazák, köteleességek teljesítésében meg hanyagok; hiszen az istenitiszteleten kevéssé vesznek részt, sőt azt hirdetik, hogy az érsek joghatósága rájuk nem terjed ki.

¹ 1389. ... „Johannem Nicolai rectorem, magistrum nuncupatum, altaris sancti Ladislai siti in ecclesia Jauriensi.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 43.) — 1401. „Blasii Ladislai, rectoris, *magistri nuncupati*, altaris beate Marie Alberegalis.“ (Mon. Episc. Veszpr. II. 332.) — 1402. ... „Blasius Ladislai rector, magister nuncupatus, altaris sancte Anne, magistratus nuncupati, siti in ecclesia beate Marie Alberegalis.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 435.)

² 1490 körül: ... „Dominus plebanus cum suis *altaristis* et magister civium cum suis iuratis civibus in opido Chepregh.“ (Magy. orsz. lev. t. Dl. 34991.)

³ ... „Joanne rectore matutinalis misse Virginis gloriose...“ (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi család levélt.)

⁴ 1391. jan. 4 ... „magistratus altaris beate Catherine virginis, siti in ecclesia Waradiensi, et perpetuum beneficium, Prebendarie nuncupatum, canonice unita ... magistratum et beneficium predicta, que sine cura sunt.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 123.)

⁵ 1465. ... „Paulum clericum, rectorem altaris beate Apolonie virginis et martiris in dicta ecclesia nostra fundati.“ (Esz. kápt. m. lev. t. Lad. 38. f. 3. nr. 20.) — 1493. jan. 11. Mihály a tabajdi (Fehér vm.) Szent-Benedek egyház Bold. Szűz oltáránál. (Monum. Episc. Veszpr. IV. 133.)

⁶ 1471. „Laurentium de Nyarhid *dyaconum*, rectorem altaris beati Osvaldi regis in predicta ecclesia nostra Nitriensi fundati.“ (Magy. orsz. lev. t. Dl. 17219.)

⁷ 1519. júl. 12. „nostrum hominem, videlicet arcium liberalium magistrum Andream presbyterum, rectorem altaris sanctorum duodecim apostolorum in eadem ecclesia nostra fundati...“ (Magy. orsz. lev. t. Dl. 26679.)

Sáncfalvi e tények láttára 1493-ban meghagyta, hogy az oltárospapok minden vasárnap, továbbá karácsony, újév, vízkereszt, húsvét, áldozócsütörtök, pünkösöd, szentháromságvasárnap s az ezt követő két napon, szent-kereszt, szent Adalbert, szent Ulrik, szent László és szent István király, szent Imre, szent Miklós, boldog Katalin, az angyalok, Minden-szentek, a Bold. Szűz és az apostolok ünnepein, továbbá a szent Miklós egyház fölszentelése napján az első és második „Vesperas“-on, a „Matutinum“-on, egyáltalán az egész zsolozsmán és a szent-miséen személyesen vagy helyettesök útján kötelesek megjelenni és azokat oly sorrendben végezni, a hogy őket a szent Miklós egyház papja a táblán — miként ez a székes- és társas káptalanoknál szokás — kijeleli.¹

A kor vallásossága sok alapítványos misét teremtett. Ezek elvégzésére sok pap és oltár kellett. Ez magyarázza meg, hogy az esztergomi székesegyházban 12 kápolna- és oltárigazgatóság van;² a veszprémi székesegyházban meg 1419—1437 17 oltár áll.³

A káptalan *jegyzője* kanonok,⁴ vagy klerikus,⁵ vagy világi ember.⁶

¹ Tört. Tár. 1904. 163.

² *Kollányi Fer.*: Visitatio capituli E. M. Strig. (Tört. Tár. 1901. 103—106, 239—241.)

³ *Békefi Remig.*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. 21—26.

⁴ 1334. okt. 26. „Michaele preposito, Petro Polono custode, Nicolao Marci canonico et notario ecclesie nostre existentibus.“ (Pozsonyi kápt. orsz. lev. Capsa 14. fasc. 10. nr. 5.) — 1341. „Eymerico canonico et notario ecclesie Albensis, Vesprimiensis diocesis.“ (Monum. Episcop. Vespri. II. 91.) — 1353. (*Fejér*: IX/II. 263.) — 1373. „Nos magister Georgius canonicus et notarius ecclesie Agriensis ac administrator archidiaconatus Abaujvár.“ (*Fejér*: IX/IV. 522.)

⁵ 1331. „Quod magistro Dominico clerico, filio quondam Martini clerici notarii nostri de villa nostra Olmagyar ex una parte, et Johanne rufo similiter clerico, socio eiusdem magistri Dominici ab altera.“ (Egri kápt. m. lev. N. 1. div. 4. f. 1. nr. 1.) — 1346. „Michael clericus, notarius ecclesie Transsilvane.“ (Teleki Okl. II. 406.)

⁶ 1420 ... „magistrum Petrum de Opun stili nostri notarium.“ (Zichy O. VI. 576.)

A káptalannak van *aljegyzője*, a ki néha klerikus,¹ máskor nem.²

Erre hivatalok sok embert foglalkoztattak, hiszen káptalanaink nemcsak egyházi testületek, hanem hiteles helyek is voltak.

5. A káptalan mint hiteles hely.

Az 1231-iki törvény. — A káptalan hiteles helyi működése. — A káptalan privilegialis okleveleit az olvasókannak pecsételi meg. — A káptalan kiadványait őrzi. — A hiteles helyi feladatokat végző káptalani kiküldött egyházi állása.

A káptalanoknak és konventeknek a jogélet terén 1231 óta előkelő szerepök volt. A törvény ugyanis ekkor kimondotta, hogy mivel az országban a hamis poroszlók révén sokakon sérelem esett, az ő idézéseik és bizonyosságaik nem érvényesek, hacsak hitelességüket a megyés püspök vagy a káptalan nem igazolja. A hamissággal vádolt poroszló is nagyobb ügyekben csak ezek bizonyosságával igazolhatja magát, kisebb ügyekben meg a szomszédos konventével vagy kolostorával.³

A káptalan ezóta hiteles helylyé lőn. A felek előtte vallják be az eladást, ajándékozást, cserét, zálogbavetést, kölcsönzést, osztozkodást, végrendelkezést, tiltakozást, perhalasztást, a per visszavonását és a jogélet egyéb tényeit.

A káptalan peres feleket idéz, tanukat hallgat ki, képviselőileg jelen van az inquisitiónál, határjárásnál és

¹ 1336. ... „magistro Johanne clerico subnotario dicti capituli.“ (Zichy O. I. 502.) — 1341. ... „magistrum Dominicum clericum, subnotarium nostrum.“ (Anjoukori Okmányt. IV. 75.) — ... „Nicolaum clericum subnotarium nostrum.“ (Anjouk. Okm. IV. 444.)

² 1357. ... „nostrum hominem providum iuvenem, videlicet magistrum Valentinum subnotarium nostrum.“ (Zichy O. III. 72. és 158.) — 1358. ... „providum iuvenem, videlicet Georgium subnotarium“. (Magy. orsz. lev. Dl. 4741.)

³ 1231. törv. 21. czikk.

birtokba iktatásnál; az előtte bevallott vagy tárgyalt ügyről oklevelet ad ki és ír át. Ezeket jegyzőkönyvbe foglalja. A Várad Regestrum a káptalan előtt végbement tüzes vaspróbakról szóló jegyzőkönyvet őrizte meg számunkra.

A káptalan privilegialis okleveleit az olvasó-kanonok pecsételte meg. Érdekesen bizonyítja ezt Gárdonyi Albert a káptalani privilegialis leveleknek eme záradékából: „Datum per manus N. N. lectoris ecclesie nostre“. Ez a formula ugyanis megfelel a királyi kiváltságlevél záradékának, a hol az alkanczellár neve szerepel, a ki az oklevelet megpecsételte.¹ Az is az olvasó-kanonok pecsételők munkája mellett szól, hogy Esztergomban a pecsételési díjának fele az olvasó-kanonoké, a másik fele meg a pecsételéskor jelen levő többi kanonoké.²

A káptalan az általa kiállított vagy a nála elhelyezett okleveleket a levéltárban (armarium, camera,³ sacristia, conservatorium⁴) őrizte.

A hiteles helyi teendők végzésére a káptalan rendszerint valamelyik kanonokot küldi ki.⁵ Ezen kívül a káptalan küldöttei között látunk scholasticust,⁶ sublectort,⁷ succentort,⁸ karbeli klerikust,⁹ szerpapot,¹⁰ miséspapot,¹¹

¹ Gárdonyi Albert: I. Károly király nagypecsétjei. 25.

² Kollányi F.: Visitatio Capit. Strig. (Tört. Tár. 1901. 93.)

³ Fejér: III/II. 470; VII/II. 156; IX/VII. 717. — Wenzel: I. 168; IV. 82; IX. 89, 386. — Haz. Okl. 123. — Haz. Okm. VIII. 366.

⁴ 1484. ... „in predicta sacristia vestra seu conservatorio dicte ecclesie vestre (Wesprimiensis).“ (Magy. orsz. lev. Dl. 18990.)

⁵ Anjouk. O. II. 375.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 35651. — Anjouk. O. III. 299.

⁷ Kár. Okl. I. 48. — Anjouk. O. III. 325. — Fejér: VIII/III. 137, 138.

⁸ Zal. Okl. I. 233.

⁹ 1334. ... „nostrum hominem, virum ydoneum, videlicet magistrum Johannem specialem clericum de choro nostro.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 38150. — Kár. Okl. I. 87.) — 1378. (Fejér: IX/V. 278.) — 1428. „Petrum literatum chori nostri clericum.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 13508.)

¹⁰ 1429. ... „nostrum hominem, videlicet Petrum, chori ecclesie nostre diaconum.“ (Teleki Okl. I. 517.)

¹¹ 1411. (Apponyi Okl. I. 265.)

plébánost,¹ oltárigazgatót,² baccalaureust,³ káptalani aljegyzőt,⁴ sekrestyést,⁵ orgonálót.⁶

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 34075.

² 1518. decz. 11. (Magy. orsz. lev. Dl. 29392.), decz. 24. (U. o. Dl. 38031.) — 1519. márcz. 9. (U. o. Dl. 29395.), ápr. 9. (U. o. Dl. 30550. és 31019.), ápr. 10. (U. o. Dl. 23137.)

³ 1469. márcz. 26. „magistrum Andream baccalarium, socium et concanonicum nostrum.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 16784.)

⁴ 1364. . . . „nostrum hominem providum Iuvenem, videlicet magistrum Johannem subnotarium nostrum transmisimus.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 5377.)

⁵ 1465. . . . „nostrum hominem, videlicet virum dominum Demetrium, sacristanum, chori dicte ecclesie nostre prebendarium.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 34496.)

⁶ 1456. jún. 21. . . . „nostrum hominem, videlicet honorabilem magistrum Jacobum organistam, socium et concanonicum nostrum nostro pro testimonio ydoneum duximus destinandum...“ (Magy. orsz. lev. Dl. 15073.)

III. FEJEZET.

A papság kellékei és száma.

1. A papság kellékei.

A pap egyéni és társadalmi tulajdonságai. — A szegény embert segítik, hogy pappá lehessen. — Az egyházi rendek feladása a püspök joga.

A ki a nagyobb egyházi rendeket föl akarja venni, egy nappal a fölszentelés előtt a püspöknél vagy helytartójánál bemutatják s ezután a vizsgáló bizottság megvizsgálja. Alszerpappá a tizenhatszadik, szerpappá a huszadik, miséspappá a huszonötödik év megkezdésével szentelhető fel. Törvényes születésű és tisztas életű legyen; jól tudjon olvasni és énekelni s az alapvető tudományokban valahogy otthon legyen.

Lelki szolgálatra olyanokat kell kiszemelni, a kik a szentségeket méltón tudják kiszolgáltatni. Miséspap az legyen, a ki mind Isten, mind az emberek előtt kedves, — mondja a váradi egyház 1524-iki szabályzata. Szabálytalan, házasság, házasság, szolga, testileg nyomorék, nehéz nyavalyás, simoniát űző, dühöngő, gyilkos, hamisan esküvő, vérfertőző, nyilvános házasságtörő, ünnepélyes bünbánatot tartó, nagy büntény elkövetője vagy egyházi akadályba ütköző egyén nem szentelhető föl.¹

Annál, a ki pap akart lenni, *társadalmi helyzetére* is figyeltek. Már a XI. századi esztergomi zsinat kimondotta, hogy a ki más szolgáját vagy olyan szolgálattelvőjét, a ki ura hozzájárulása nélkül nem idegeníthető el, vagy vala-

¹ Oklevéltár CXXXIV. okl.

mely várnépet urának tudtán és beleegyezésén kívül tudományra tanít vagyis pappá (clericus) tesz, váltságdíjat és büntetésül még ötven pensát fizet.¹ Szolga nem szentelhető pappá, hacsak ura előbb teljesen föl nem szabadította.²

A vácsi püspök Rómában 1207-ben ezt a kérdést vetette föl: Vajjon azok fiai, a kik az egyházhoz szolgálati viszonyban vannak, ha szüleik őket uruk beleegyezésével papi pályára adják, hogy Istennek ama egyházban szolgálnak, a melynek tulajdonát alkotják, fölszabadításuk után később más egyházhoz átmehetnek-e?

III. Incze pápa imígyen felelt: Ha a fölszabadítás föltétlenül történt, akkor meg kell engedni az ilyen papnak, hogy más egyházhoz mehessen. Ha pedig úgy szabadították föl, hogy egész életében egy bizonyos egyház papjaként szolgál, akkor máshová nem távozhatik.³

II. Endre király 1222-ben szigorúan megparancsolta, hogy udvarnoknak, várnépnek, vagy bármely szolgáló embernek egy főpap sem adhatja fel a papi hajkoronát (tonsura). A ki meg ezt már törvényesen fölvette, de nyereszkedés vagy nagyravágyás czéljából aljas dolgokkal foglalkozik, hogy az igazság példája helyett botránnyal ne szolgáljon, főpapja egyházi fenyítéssel (censura) tiltsa meg neki az ilyen foglalkozást.⁴

Lukács klerikus a XIV. század első felében Geredehy János ispán jobbágya.⁵

A jobbágyságot sújtó 1514-iki országgyűlés elrendeli, hogy a király érsekké vagy püspökké senkit se tegyen, a ki paraszt nemzetségből származott. S ha ilyent mégis azzá tenne, senki sem köteles neki dézsmát fizetni.⁶

¹ Synod. Strig prior c. 65.

² U. o. c. 30.

³ *Fejér*: III/I. 44—45.

⁴ *Fejér*: III/II. 380—381. — *Endlicher*: *Rer. Hung. Mon. Arp.* 418.

⁵ XIV. század első fele: „Lukachius clericus iobagio comitis Johannis de Gueredehy . . .” (Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián csal. lev. XIV. száz. év nélkül.)

⁶ 1514. országgyűlés 24-ik czikke.

Szépen gondoskodtak róla, hogy szegény ember is lehessen pappá.

Rómer Gáspár pozsonyi kanonok a szentföldre kívánt zarándokolni. E célra körülbelül négy és fél forintot rakosgatott össze. Erről 1517. jan. 3-iki végrendeletében úgy intézkedett, hogy ha időközben meghalna, a pénzt adják oda egy *szegény tanuló*nak, a ki az egyházi rendeket fölvenni óhajtja. S ezenfölül adjanak még neki három forintot.¹

Piesth Márton soproni polgár fia, *Mátyás* tanuló, szeretne volna az egyházi rendeket fölvenni, hogy mint miséspap élhessen. De családi vagyona nem volt annyi, hogy ebből megélhetett volna. Ekkor Sopron város hatósága felkarolta szülöttének az ügyét, a kinek szellemi műveltsége és erényes élete köztudomású volt. 1521. febr. 16-án magára vállalja, hogy Piest Mátyásról gondoskodik. Ezt a kötelezettségét mindjárt teljesíti is, midőn a Bold. Szűz tiszteletére avatott balfi (Wolfs) plébániát részére leköti.²

Az egyházi rendek feladásának joga a megyéspüspököt illeti meg. Tamás pápai követ 1523. nov. 6-án azonban megengedi, hogy Körmendi Rosos János acolythus a nagyobb egyházi rendeket bármelyik püspöktől fölvehesse.³

De tudunk egyetemlegesebb kivételtől is. A szebeni prépostság ugyanis közvetlenül az esztergomi érsek joghatósága alá tartozott. A papszentelés joga is tehát őt illette meg. Így a klerikusoknak nagy útát kellett megtenniök, hogy az egyházi rendeket fölvehessék. E nehézségen akart segíteni Fülöp esztergomi érsek, midőn 1264-ben megengedte, hogy a szebeni egyházmegye papjai azzal a püspökkel szenteltethetik föl magukat, a kivel tetszik. Az illető püspöknek azonban levélben kell elismernie, hogy ezt a cselekményt, ténykedést csak az esztergomi érsek helyett végezi. S ezt a nyilatkozatot a plébánosok megbízottjai kötelesek évenként bemutatni a tartományi zsinaton.⁴

¹ Oklevéltár CXXIX. okl.

² Oklevéltár CXXXIII. okl.

³ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából I. 102.

⁴ 1264. (*Fejér*: IV/III. 240—241.)

2. A középkori papság nagy száma.

A középkori papság nagy számának oka. — A klerikus vagy scholaris tartására vonatkozó zsinati határozatok. — Nagybányán a plébánoson kívül egy hitszónok és tizenegy káplán van. — Gyarmat, Marczali, Eperjes, Tasnád, Szalatnak, Szakácsi és Pápa papjai. — Rendkívüli alkalmak és új, — az egri, az esztergomi zöldmezei és a Szent-István első vértanúról nevezett — prépostságok szervezése növelik a papság számát. — Kanonokok tartanak klerikust, sőt miséspapot is. — A szülők szívesen adják gyermeküket a papi pályára.

A hívek vallásos életének gondozása, a katolikus egyház szervezete és működése, a káptalanok hiteles helyi tevékenysége s az a tény, hogy az írásbeli munkát jóideig mindenütt csaknem kizárólag papok végezték, sok papot követelt. A püspöki székhelyeken az egyházi rend minden fokán találkozunk papokkal. A kereszténység elterjedésével nagy számmal keletkeztek megyés egyházak (parochia) és plébániák. S hogy ezek a XII–XV. században éppen a Dunántúl, a magyarországi kereszténység bölcsőjében mily sűrűn voltak, „*A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban*“ című munkámban részletesen kimutattam.

Sok az énekes mise, a mely alatt a káplánok, klerikusok és iskolások, orgona-kiséret mellett, Gergely-féle (gregorianus) dallam szerint énekelnek.¹ A Kanizsai János esztergomi érsek által 1396-ban alapított Bold. Szűz kápolnában, Priolisi Györgynek 1494-iki rendelkezése szerint, ezentúl nem négyen, hanem nyolczan végzik a mindennapi istenitiszteletet. Ezek közül hatan miséspapok, a többi kettő pedig más énekes. Heten énekelnek, a nyolczadik pedig miséz.

¹ 1527. Misse „solemniter cum cantu et organo“ Esztergomban. (Esztt. kápt. m. lev. Lad. 17. f. 2. nr. 8. és 9.)

A hat miséspap, vagyis káplán három hónapra huszonegy, a másik két énekes meg három forintot kap.¹

Frank Tamás pozsonyi polgár és a felesége, Margit, továbbá Katalin özvegyasszony 1419-ben a pozsonyi Szent-Lőrincz egyházban énekes misét alapítanak, a melyet naponkint hajnalban vagy reggel, négy énekelni tudó ember éneke kíséretében kell elvégezni. A miséspapot és a négy énekest a plébános tartja az alapítvány czímén.²

Az 1382, 1450, 1489 és 1493-iki esztergomi, az 1494-iki nyitrai és az 1515-iki veszprémi zsinat egyenesen megparancsolja, hogy egy pap se misézzon egyedül, hanem legyen mindegyiknek *clericusa* vagy *scholarisa* (tanuló), a ki neki a misénél válaszol és a kivel, ha neki úgy tetszik, a zsoldárokat elmondhatja.³

A plébános klerikusával idézteti meg híveit, midőn házassági, hitbéri és végrendeleti ügyeikben intézkedett.⁴ Lovászpatonai Mihály meg 1511-ben a halotti misék igazgatója (rector).⁵

Így azután érthető, hogy egy-egy helyen több papi emberrel találkozunk. A *nagybányai* plébános 1387-ben szerződésszerűleg megígéri a városnak, hogy egy hitszónokot és tizenegy tisztességes káplánt tart, a kik a misét, Vesperast és Matutinumot naponkint éneklik. Élelmezésen a plébános asztalánál vannak s ebédre és vacsorára egy-egy pint bor jár nekik. Fizetésöket is a plébánostól kapják.⁶

Gyarmaton (Eszterg. egyházmegye) 1448-ban Lőrincz plébános, Márton káplán, András meg klerikus.⁷

¹ Oklevéltár XCVIII. okl.

² *Fejér*: X/VI. 246. és 248.

³ *Batthyány*: Leges Eccl. III. 270, 476, 554. — *Péterffy*: Sacra Concilia I. 209, 230, 267.

⁴ *Fejér*: VIII/VII. 163—164.

⁵ 1511. „Michaele de Loaszpatona, rectore misse defunctorum.“ (Sörös P.: Pannonhalma. III. 637.)

⁶ *Fejér*: X/VIII. 233—234. — *Batthyány*: Leges ecclesiasticae. III. 399.

⁷ Károlyi Oklevéltár. II. 268.

Marczaliban (Somogy vm.) 1456 márcz. 11-én Balázs esperes a plébános, Miklós a Szent László oltár igazgatója, németországi Miklós a szabad mesterségek baccalaureusa, a ki hihetőleg iskolamester volt; Ányos és Miklós megklerikusok.¹

Eperjesen 1474 máj. 8-án, Gáspár plébánoson kívül, a ki a szabad mesterségek és az egyházjog baccalaureusa volt, Lőrincz a magyarok, Péter a németek hitszónoka; ezenfölül Mihály, János és Miklós káplánok.²

Tasnádon 1494. aug. 4-én István helyettes-plébánoson kívül ott látjuk még István és László miséspapokat, Ferencz káplánt, Márton iskolamestert, Imre és Mihály tanulókat, továbbá Tamás íródeákot.³

Szalatnagon (Bar. vm.) 1494-ben a plébánoson kívül van még három praebendás is.⁴

Szakácsiban (Som. vm.) 1505-ben négy pap van. Mátyás a plébános, Tamás, Amand és Simon meg miséspapok.⁵

Pápán, 1520 ápr. 14-én, a Szent-István első vértanu tiszteletére avatott megyés egyház Bold. Szűz kápolnájának papja Tarnóczi Lőrincz, Szent-Katalin kápolnájáé meg Imre.

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 15038. — Oklevéltár LIII. okl.

² 1474. máj. 8. ... „Presentibus ibidem discretis et turisperitis viris domino ac Caspare arcium liberalium baccalaureo et iuris pontifici ac plebano in Epperies, domino Petro predicatore Thewtunorum, Laurentio predicatore Hungarorum, Michaelle, Johanne et Nicolao capellanis in predicta Epperies, Georgio Slesier, altero Georgio Grwnuall, Johanne Groman iuratis civibus in Epperies et quam pluribus aliis fidedignis personis ad hoc specialiter rogatis pariterque et vocatis.“ (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy család levéltára. 1474. máj. 8.)

³ Függelék. Oklevéltár XLIV. okl.

⁴ 1494. nov. 18. „Presentibus itaque ibidem honorabilibus ac circumspectis viris, primo et specialiter honorabili domino Petro plebano nostro, similiter honorabilibus Ladislao, Ambrosio, Dyonisio prebendariis ecclesie nostre in Zalathnok fundate ...“ (Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián csal. lev.)

⁵ Sörös: Pannonhalma. III. 593.

Kívülök egyidejűleg még István, János és Pál miséspap is ez egyház szolgálatában állanak.¹

Rendkívüli alkalmak pedig még növelték a papság számát. Így Husz János tanainak terjedése óvatosságra intette Magyarország főpapjait. Henrik pécsi püspök is, hogy a katolikus vallást a hívek lelkében erősítse, hitszónokról gondoskodott. Ezért alapította 1428-ban a pécsi székesegyház mellett a Szent-Móricz kápolnát, a melynek élén a hitszónok áll azzal a kötelezettséggel, hogy a papság és a hívek részére szentbeszédeket tart.²

A kocsin, melyen Zapolyai Istvánné, Hedvig tescheni hercegnő temetésekor a holttestet szállították, négyen ültek, a kik állandóan zsoltárokat olvastak.³

Egyes *prépostságok* életében is tanulságos mozzanatok magyarázzák meg, hogy miért volt sok papra szükség.

Az *egri* püspökségnek Szent-István korabeli két prépostsága közül az egyik a tatárjárás idején megszűnt. Rozgonyi Péter püspök ezt szerette volna új életre kelteni. Ezért V. Márton pápától 1430-ban kieszközli, hogy az új prépostság az egri székesegyháznak általa épített Bold. Szűz kápolnája után kapja a nevét; javadalmául részint a zempléni főesperesség jövedelme, részint meg a Rozgonyi által lekötött családi birtok szolgál;⁴ a misék alatt meg négy káplán és megfelelő számú klerikus énekel.⁵

Rá hat esztendőre, 1436-ban ugyancsak Rozgonyi Péter egri püspök kelti új életre a Szent István király tiszteletére avatott egervári prépostságot, a mely szintén a tatárjáráskor pusztult el. Ennek javadalmául az újbírói főesperesség jövedelmét jelöli meg s kiköti, hogy a misék

¹ Függelék. Oklevéltár LV. okl.

² *Fejér*: X/VI. 932—933.

³ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. I. 34.

⁴ *Fejér*: X/VII. 136—137., 271—273.

⁵ 1430. . . . „dignitatem preposituralem cum quatuor capellanis clericisque ad missarum solemniam decantanda sufficientibus ordinari fecimus.“ (*Fejér*: X/VII. 273.)

alatt négy káplán és *tanuló* énekeljen, a kiket a prépost az említett jövedelemből köteles ellátni.¹

A Szent-Györgyről nevezett *esztergomi zöldmezei* prépostság a XIV. század elején olyan szomorú sorsra jutott, hogy magának a templomnak a teteje tönkre ment s misét sem lehetett benne mondani; a négy kanonoknak is nyoma veszett s csak maga a prépost maradt meg.

Ezen a bajon segíteni akart Telegdi Csanád esztergomi érsek s 1337 ápr. 23-án így rendelkezett: Ezentúl a négy kanonok helyett nyolcz lesz; jövedelmül megkapják a gömöri tizedet, a mi négyszáz márkára rúg. A kanonokot a prépost szemeli ki. Ha valamelyik kanonok más javadalomhoz jut, megszűnik a Szent-György káptalan tagja lenni.²

Kanizsai János esztergomi érsek, a káptalan beleegyezésével, a *Szent-István első vértanu* tiszteletére avatott egyházat 1391-ben prépostsági egyházzá teszi s a préposti méltósághoz egy esztergomi kanonokságot csatol. A prépost alatt hat kanonok áll és ezekkel együtt társas káptalant alkot. Ha valamelyik kanonoki szék megüresedik, az egyént a prépost szemeli ki — és pedig a Szent-Adalbert egyház praebendásai közül. Ha azonban ezek között alkalmas ember nem akadna, akkor mást terjeszt megerősítés végett az érsek elé. Ez azonban csak olyan lehet, a ki egy év alatt miséspappá szentelhető. A ki a társas káptalan tagja, a székes káptalanban semmiféle javadalmat sem élvezhet. Egy hónapnál tovább senki sem lehet távol a társas káptalantól, ha engedélye nincs. A ki ezen túteszi magát, javadalmát veszti.

A prépost és a kanonokok misére és a Vesperas éneklésére naponként összejönnek a Szent István egyházban. A hetességet a prépost kezdi s a többi kanonok folytatja. Az énekes misét hétfőn a halottakért, kedden Zsigmond királyért, szerdán Szent-István első vértanu,

¹ Oklevéltár LIII. okl. — *Böhm János*: A Szent István királyról és Szent Péterről nevezett egervári prépostságok. Oklevelek. 3—5.

² Az esztergomi főkáptalan okmánytára. 83—86. — Oklevéltár XX. okl.

szombaton meg a Bold. Szűz tiszteletére mutatják be. A prépost egy káplánt, a kanonokok mindegyike meg egy-egy klerikust tart a saját költségén, a kik tudnak énekelni s mise alatt és Vesperas idején a préposttal és a kanonokokkal együtt énekelnek. Ezt az időt azonban úgy kell megállapítani, hogy mindezek a székesegyházban is megjelenhessenek a naponkinti misén és Vesperáson.¹

Mindezen fölül az egyes kanonokoknak is volt klerikusuk, a kit alattvalójukul tekintettek.² Illés klerikus 1308—1310 Sántos krasznai főesperes főemberszolgája.³ Váradon 1332-ben az olvasó-kanonoknak és Jakab főesperesnek egy-egy káplánja, az örkanonoknak meg egy miséspapja van.⁴

Ennek a nagy papi szükségletnek kielégítéséről maga az élet szépen gondoskodott. A középkori ember lelke ugyanis a vallás eszméiből készségesen táplálkozott. A szülők gyermekeiket szívesen taníttatták ama hitben, hogy fiuk a papi pályára lép. S miként részben még ma is, — főleg az édesanyák tudták magukat boldognak, ha a fiukból pap lett. E tekintetben nagyon tanulságos az az eset, mely Pesti Misér Gábor életéből tárul elénk. Ő 1538 jún. 9-én értesíti Budáról Peregi Albert pécsi prépostot, hogy hazaérkezésekor övét jó állapotban találta s ezek őt testvérileg fogadták. De nagy szomorúságot okozott nekik, midőn azt a régóta titkolt szándékát feltárta, hogy nem akar pap lenni. Főleg az édesanyjának esett ez nehezőre, a ki azt hitte, hogy minden gondja és fáradsága, a mit kora gyermekségétől fogva az ő nevelésére és tanítására fordított, egészen kárba vészett; *mert azt vélte, hogy minden tanításnak vége a papság*. Én meg, — úgymond — mivel így

¹ *Pór Antal*: Az esztergamtvárbeli Szent István első vértanuról nevezett prépostság története. 95—102. — *Fejér*: X/I. 695—703. — Oklevéltár XXXVI. okl.

² 1391. jún. 7. . . . „nostrum hominem Andream clericum, subditum magistri Andree concanonici et notarii nostri.“ (Magy. Nemz. Múz.)

³ 1308—1310. „Elias clericus, familiaris Santii archidiaconi de Kraszna. (Mon. Vat. Hung. Ser. I. Tom. II. 267.)

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 46.

szüleim iránt hálátlanságot követtem el, biztos állásom meg
nincs, — valósággal mélézővő lettem; s hogy egészen nem
keseredtem el, azt csak Krisztus bizalmat keltő szavainak
és Margit nevű jámbor és emberséges nővéremnek köszön-
hetem.¹

¹ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából. III. 258.

I. RÉSZ.

A KÁPTALANI ISKOLÁK TÖRTÉNETE
MAGYARORSZÁGON 1540-IG.

I. FEJEZET.

Káptaláni iskolák Magyarországon 1540-ig.

Már II. Jenő pápa elrendelte 826-ban, hogy mindegyik püspöki és plébániai egyháznál legyenek mesterek és doctorok, a kik a tudományokba beavatva a szabad mesterségeket és a dogmákat buzgón tanítsák.¹ A compostellai (1056) meg a római (1073) zsinat² is megköveteli a papoktól a tanultságot.

Ezeknek az intézkedéseknek bizonyára nálunk is megtett a hatásuk; mert itt ekkor volt a legnagyobb a búzgóság a kereszténység terjesztése és biztosítása ügyében. Mindenki, tehát a püspökök is szívesen és lelkesedéssel felkarolták e nemes cél elérésének eszközeit.

A III. lateráni zsinat (1179) meg elrendeli, hogy mivel némelyek szegénységek miatt nem tanulhatnak és tanulmányaikban előre nem mehetnek: minden székesegyháznál illő javadalommal kell ellátni azt a mestert, a ki az egyház papjait és a szegény tanulókat ingyen tanítja, — hogy így ő se szenvedjen szükséget, meg a tanulóknak is nyílják meg az út a tudományokhoz.³

Mivel azonban e határozatot sok helyütt — talán nálunk is — figyelmen kívül hagyták, a IV. lateráni zsinat (1215) megújította és azzal toldotta meg, hogy necsak minden székesegyháznál, hanem ha telik, másutt is a püspök a káptalannal vagy a káptalan nagyobb és józanabb

¹ *Mansi*: Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio XIV. 1008.

² *U. az*: U. o. XIX. 855.

³ *Mansi*: U. o. XXII. 228.

részével olyan mestert szemeljen ki, a ki az egyházak növendékeit és másokat is ingyen oktasson a grammatikai és egyéb tudományokra.

Az érseki székhelyekre meg egy-egy *theologust* is rendel a IV. lateráni zsinat, hogy az a papokat a szentírásra, de különösen a lelkipásztorkodás teendőire megoktassa.¹

A székes-káptalanokon kívül lassankint a társaskáptalanok is szerveztek iskolát. Az egyes káptalani iskolák létezéséről a következő emlékek beszélnek.

I. Székes-káptalani iskolák.

Bács.

Dakay Balázs miséspap testvére, *László*, hihetőleg bácsi tanuló 1518 jún. 26-án mint peres fél jelenik meg.²

1. Olvasókanonokok.

Sebestyén 1229. ³	Smaragd 1263—1272. ⁸
Zeno 1234—1244. ⁴	Fülöp 1279—1289. ⁹
András 1244—1254. ⁵	Lőrincz 1297—1299. ¹⁰
Saul 1255—1256. ⁶	Jakab 1303—1309. ¹¹
János 1263. ⁷	Tamás 1320—1323. ¹²

¹ *Mansi*: XXII. 999.

² Oklevéltár CXXXI. okl.

³ Haz. Okm. VII. 15. = *dc. 152.*

⁴ *Erdélyi* L.: Pannonhalma. I. 733. és *Wenzel*: I. 330. — 1237. (Haz. Okm. VII. 25.) — 1244. (*Wenzel*: VII. 181. — Haz. Okm. VIII. 44.)

⁵ *Wenzel* XI. 336. — 1247. (*Wenzel*: VII. 241.) — 1252. (*Fejér*: IV/II. 158.) — 1254. (Haz. Okm. VI. 81.)

⁶ *Zichy* O. I. 9. — 1256. (*Fejér*: IV/II. 408.)

⁷ *Fejér*: IV/III. 179.

⁸ Haz. Okm. VI. 118. — 1270. (*Wenzel*: VIII. 319. — *Fejér*: VII/III. 69. — *Smičiklas*: V. 577.) — 1272. (*Fejér*: V/I. 264.)

⁹ *Knauz*: II. 119. — 1282. (*Wenzel*: IX. 340.) — 1289. (*Fejér*: V/III. 473. — *Smičiklas*: VI. 679.)

¹⁰ Haz. Okm. VI. 429. — 1299. (*Wenzel*: X. 344.)

¹¹ *Anjouk*. O. I. 69. — 1308. (*Anjouk*. O. I. 144.) — 1309.

Gyulafehérvári káptalan levélt. I. 56., 61. és 62.)

¹² *Zichy* O. I. 190. — 1322. (*Theiner*: Monum. Hist. Hung. I. 483. — *Thalčić*: I. 105.) — 1323. (*Anjouk*. O. II. 108.)

György 1324. ¹	Lőrincz 1401. máj. 5-ike előtt. ⁸
Mihály 1325. ²	Gatalóczi Gergely fia Mátyás
Kanizsai Lőrincz fia István,	1401. máj. 5.—1411. ⁹
győri klerikus, majd budai	Bernát 1416—1418. ¹⁰
prépost 1343—1353. ³	Pápai Balázs 1447. szept. 5. ¹¹
Ulrik fia Albert 1353 júl. 2. ⁴	Matucsina Gábor 1470. ¹²
Mihály 1361. ⁵	Iztrói István 1475. ¹³
Miklós 1381. ⁶	Gergely 1494—1508. ¹⁴
Szenyéri Lukács 1395—	Bácskai György 1509. ¹⁵
1397. ⁷	Benedek 1517—1518. ¹⁶

¹ Zagr. orsz. lev. 1324-ik évi kel. okl.

² Anjouk. O. II. 211.

³ Soproni Okl. I. 173. — 1345. (Mon. Episcop. Veszpr. II. 110., 111. — *Theiner*: Mon. Hung. Hist. I. 700.) — 1348. (Anjouk. O. V. 166.) — 1353. júl. 2. előtt. (Supplic. Innoc. VI. a. I. p. II. vol. 24. fol. 8. Magy. Nemz. Múz. Fraknoi-gyűjtemény. CXCI. Okl. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 443. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 443.)

⁴ Supplic. Innoc. VI. a. I. p. II. vol. 24. fol. 8. (Magy. Nemz. Múz. Fraknoi-gyűjtemény. CXCI. Okl. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 443.)

⁵ *Fejér*: IX/III. 270.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 6829.

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 8103. — 1397. (Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 27, 328.)

⁸ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 328.

⁹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 328. — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 3949) — 1406. (Magy. orsz. lev. Dl. 9151, 9224. — Esztergomi kápt. mag. lev. Lad. 66. f. 1. nr. 16.) — 1411. (Magy. orsz. lev. Dl. 9802.)

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 33545. — 1418. (Magy. orsz. lev. Dl. 10682.)

¹¹ Supplic. Nic. V. Ann. I. vol. rubr. fol. 4. (Fraknoi-gyűjtemény a Magy. Nemz. Múzeumban.)

¹² Katholikus Szemle. 1896. 632.

¹³ *Theiner*: Monumenta Hist. Hung. II. 447.

¹⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 20233. — 1508. (Magy. orsz. lev. Dl. 34036.)

¹⁵ Monum. Episcop. Veszpr. IV. 177.

¹⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 22934. — 1518. (Magy. orsz. lev. Dl. 36814. — *Theiner*: Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium. I. 568.)

2. Éneklőkanonokok.

Ezsau 1158. ¹	Lőrincz 1332—1337. ¹¹
Jakab 1229—1237. ²	László 1348—1361. ¹²
Simon 1244—1254. ³	Bereczk 1369. ¹³
Redemptus 1255—1270. ⁴	János 1381. ¹⁴
János 1272. ⁵	György 1395—1411. ¹⁵
Lőrincz 1279—1289. ⁶	István 1416—1418. ¹⁶
Jakab 1297—1299. ⁷	Gyulai Bereczk 1439 július
Elek 1303. ⁸	8. ¹⁷
János 1308. ⁹	Bálint (de Van) egyházjog-
Imre 1320—1325. ¹⁰	doctor 1459—1467. ¹⁸

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 574. — *Fejér*: II. 149.

² Haz. Okm. VII. 15. — 1237. (Haz. Okm. VII. 25.)

³ *Wenzel*: VII. 181., XI. 336. — Haz. Okm. VI. 81. — 1247. (*Wenzel*: VII. 241.) — 1252. (*Fejér*: IV/II. 158.) — 1254. (Haz. Okm. VI. 81.)

⁴ Zichy O. I. 9. — 1256. (*Fejér*: IV/II. 408.) — 1263. (Haz. Okm. VI. 118.) — 1270. (*Fejér*: VII/III. 69.) — *Wenzel*: VIII. 319. — *Smičiklas*: V. 577.)

⁵ *Fejér*: V/I. 264.

⁶ *Knauz*: II. 119. — 1282. (*Wenzel*: IX. 340.) — 1289. (*Fejér*: V/III. 473. — *Smičiklas* VI. 679.)

⁷ *Wenzel*: XII. 603. — Haz. Okm. VI. 429. — 1299 (*Wenzel*: X. 344.)

⁸ Anjouk. O. I. 69.

⁹ Anjouk. O. I. 144.

¹⁰ Zichy O. I. 190. — 1323. (Anjouk. O. II. 108.) — 1324. (Zágr. országos lev. 1324-ik évi kel. okl.) — 1325. (Anjouk. O. II. 211.)

¹¹ „Item Laurentius cantor Baciensis“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 175.)

¹² Anjouk. O. V. 166. — 1361. (*Fejér*: IX/III. 270.)

¹³ *Fejér*: IX/IV. 191. és IX/VII. 291.

¹⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 6829.

¹⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 8103. — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 8949.) — 1406. (Magy. orsz. lev. Dl. 9151., 9224. — Eszterg. kápt. mag. lev. Lad. 66. f. 1. nr. 16.) — 1411. (Magy. orsz. lev. Dl. 9802.)

¹⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 33545. — 1418. (Magy. orsz. lev. Dl. 10682.)

¹⁷ Supplicatiók IV. Jenő pápához. (Fraknoi gyűjt. Vatikáni okirat. 1439 júl. 8. Magy. Nemz. Múz.)

¹⁸ Zichy Okm. X. 77. — 1460. (Magy. orsz. lev. Dl. 16762.) — 1467. (Mon. Episcop. Vespr. III. 185. — Katholikus Szemle. 1896. 624.)

Tholdi Gergely 1474.¹
Gergely 1494.²

Imre 1508.³
Szondi Pál 1519.⁴

3. *Sublectorok.*

Pál 1372.⁵

Mihály 1389.⁶

4. *Succentorok.*

Kozma 1342.⁷

János 1386.⁸

Bosznia.

1. *Olvasókanonokok.*

Péter 1333—1334.⁹

Kozma fia István 1401. márcz.

Bene 1346.¹⁰ 1356. febr. 29.
előtt.¹¹

22. előtt.¹⁴

Miklós fia Tamás 1401.

Znaimi Konrád fia János
1356.¹²

márcz. 22.¹⁵

Miklós 1420—1438.¹⁶

János 1369—1373.¹³

Gyulai Balázs 1448.¹⁷

¹ Kath. Szemle 1896. 634.

² Magy. orsz. lev. Dl. 20233.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 34036.

⁴ Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. V. 139.

⁵ Zichy O. III. 469.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 7485.

⁷ Anjouk. O. IV. 221.

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 7182.

⁹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 173. — 1334. (U. o. I. 173.)

¹⁰ Anjouk. O. V. 146.

¹¹ *Theimer: Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium* I. 233.

¹² Mon. Episcop. Vespr. II. 164.

¹³ *Fejér: IX/IV. 191; IX/VII. 291. Tört. Tár* 1892. 498. — 1373.

(*Theiner: Monumenta Hist. Hungariae* II. 142.)

¹⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 312.

¹⁵ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 312.

¹⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 33552. — 1438. (Magy. orsz. lev. Dl. 13216.)

¹⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 14186 és 33475.

2. Éneklőkanonokok.

Domokos 1332. ¹	1396) IX. Bonifác pápa
István 1332—1333. ²	1394. jan. 16-ika előtt fentar-
Kozma fia József 1359.	totta a boszniai káptalanban
ápr. 15. ³	az éneklőkanonokságot. ⁵
Lőrincz fia Miklós 1389.	István fia János 1396. ⁶
nov. 12. ⁴	Siklósi (de Saklus) János
Jakab fia Miklós-nak (1374—	1471. ⁷

Csanád.

Valter a csanádi iskola tanára. — Sok tanuló Csanádon. — Henrik meghívása tanárnak Székesfehérvárról. — Szent Gellért felfogása a triviumról, a magyar tanulókról és a külföldiekről. — Mihály fia Eligius tanuló. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Succentorok.

A csanádi⁸ iskoláról a Gellért-legendában ezt olvassuk: „Egyik nap harmincz új keresztény férfi jött a püspökhöz oly kéréssel, hogy gyermekeiket vegye át, taníttassa ki és szentelje papokká. Ő elfogadta, alkalmas házban elhelyezte és *Valter* mester kezére adta őket, hogy tőle a nyelvtani és zenei ismereteket (scientiis grammaticae et musicae) megszerezzék. Rövid idő alatt szép sikert mutattak

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 172.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 172. — 1333. (U. o. I. 173.)

³ Supplic. Innoc. VI. a. VII. fol. 46. (Fraknoi-gyűjtemény CCLXXXII. Okl., a Magyar Nemz. Múzeumban.)

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 21.

⁵ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 243. és 245. — 1396. máj. 1. (U. o. III. 322.)

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 68.

⁷ Magyar. orsz. lev. Dl. 33486.

⁸ Helyesebben „marosvári“-nak kellene neveznem, mert a XI. században így hívták. Mivel azonban a XII. századtól kezdve hivatalosan mindig a „csanádi“ egyházmegye elnevezéssel találkozunk, én is ezt használom. (*Karácsonyi János*: Szent-Gellért élete és művei. 103—104.)

föl. Ennek láttára a nemesek és előkelők átadták gyermekeiket az említett Valternak, hogy a szabad mesterségek tudományára (*scientie artis liberalis*) megoktassa őket. Ezek lettek Szent György monostorának első kanonokjai. Ezeket a püspök nagyon kedvelte, mert nem voltak idegenek, hanem hazafiak, s általok az Isten egyházára nagyobb dicsőség hárulhatott . . . A püspöknek nagy gondja volt a szegény iskolás gyermekekre, a szerzetesekre és a vendégek (idegenek). A kicsinyeket az ő házába hozták; ő meg átadta őket az iskolába. A tanítás oly buzgalommal folyt, hogy még az éjjelt is nappallá tették. Az első harmincz az olvasásban (*lectura*) és éneklésben (*cantu*) egészen otthonos lett; a püspök őket fölszentelte és kanonokokká tette. Küldött követeket a Dunántúlra is és összegyűjtötte a tanulókat. Ezeket azután pappá szentelte és a lelkészségek élére plébánosokul rendelte. Jött hozzá német, cseh, lengyel, francia és más nemzetiségű, akiknek fölszentelésök után egyházmegyéje javadalmait adományozta“. ¹

Ebből kitűnik, hogy Csanádon a szabad mesterségeket (*artes liberales*), különösen a grammatikai és zenei ismereteket tanítják. Kétségkívül most mindjárt kezdetben nem kimerítőleg, inkább csak a szükséges és alapvető részeket s a mi éppen futotta az időből. Szent Gellért a trivium tárgyairól így nyilatkozik: „Hogy a tudatlanok közül senki se mondhasa, nem tudom, ki teremtett, mivel a tudományokban járatlan vagyok, tanulságul adta — Isten — az eget a nyelvtan, a földet a szónoklattan, a napot, holdat és csillagokat a dialektika helyett, és egyebek helyett egyebet, hogy e szép tantárgyak által minden teremtmény megismerje a teremtőjét.“ ²

Érdekes, hogy a csanádi iskolának első növendékei nemzetiségre nézve magyarok, a kiket Gellért épen ezért nagyon szeretett. Ebből Gellért személyében a magyar

¹ Vita S. Gerardi cap. XII. (*Batthyány*: S. Ger. script. et act. 328—330.) — Oklevéltár I. okl.

² Deliberatio (*Batthyány*: S. Ger. Script. et act. 156.)

nemzet ügyét igazán szíven viselő püspökre ismerünk. Hiszen rokonszenvét a magyar ajkúak iránt az a természetes felfogás keltette fel, hogy a magyar nemzetet kereszténynyé csak oly egyének tehetik, a kik csontok a nemzet csontjából s vér a nemzet véréből, — s így a nemzet érzületének osztályosai s beszélői ama nyelvnek, melyet a nép szível is, ért is, s a mely épen ezért lelkét legkönnyebben hódíthatja meg a kereszténység eszmekörének.

De Gellért látta, tudta, hogy egyházmegyéjét nemcsak magyarok lakják. Ezek megtérítésére csak magyarul — s másként nem — beszélő egyén nem volt alkalmas. Ezért fogadja szívesen az országba érkező német, cseh, lengyel, francia és más nemzetiségű embereket, a kiket pappá szentel és egyházmegyéje plébániáinak élére állít. Így nemcsak a nem magyar ajkúak kereszténységének ügyét biztosította, hanem nagy szolgálatot tett a művelődésnek is; mert ezek az idegenek régi hazájok műveltségi készletét is magukkal hozták és itt nálunk gyümölcsöztették.

„A mint meg Valter mester — beszéli a Gellért-legenda — a tanulók számának növekedését látta, a munka terhének tapasztalatára, így szólt a püspökhöz: E nagy sokaságot kettős hivatalomban — az énektanításban és a lectorságban — elégtelen vagyok szolgálni. Küldj még egy mestert, — vagy lectort vagy kántort. A püspök Mór szerzetest elküldötte a király üdvözlésére, oly meghagyással, tekintsen majd be az iskolákba is, a *melyek ekkor Székes-
fehervárott virágzók voltak*, hogy a tanulók között doctort, vagyis oktatót találjon, a kit hozzon is el magával. Mór, a mint (Székes)-Fehervárra érkezik, a királynál dolgát végzi és bemegy az iskolába. Itt találta a német származású *Henriket*, ki a gyermekek segédmestere volt. Ez, a mint Mór felszólította, engedett a meghívásnak, fogta könyveit s Mórral együtt a püspökhöz ment. A püspök szívesen fogadta és a tanulók lectorává tette, Valter pedig az éneket tanította“.¹

¹ Vita S. Gerardi cap. XII. (*Batthyány*: S. Ger. Script. et act. 330—331.)

Hogy Csanádon 1402. szept. 28-án is volt iskola, különös esetből tudjuk meg.

Mihály fia Eligius, körülbelül tizenhatalc éves korában, a csanádi iskola növendéke volt. Egy ízben, a mint társaival Csanádnak tartva előadásra ment, útközben csupa szórakozásból elővette íjját, melyet magával hordott, s nyilát egy határjel felé röpítette. De a nyíl véletlenül egy, vele azonos korú ifjú fejébe fúródott, a ki pár nap mulva bele is halt sebébe.

Eligiusra az eset borzasztó hatással volt, annál is inkább, mert papi pályára készült. Mivel ártatlansága kézzelfogható volt, Rómában az emberölés bűnétől fölmentették, s megkapta az engedélyt, hogy alszerpappá és szerpappá szentelhessék s mint ilyen egyháziilag ténykedhessék. De Eligius szerette volna, ha áldozópappá (presbyter) is föl-szentelik IX. Bonifácshoz fordul és kéri fölmentését a szabálytalanság (irregularitas) alól, a melybe az emberéletnek véletlen kioltásával esett. A pápa teljesíti kérelmét és megengedi, hogy miséspap lehessen.¹

Ez esetben nemcsak az iskola létezése, hanem az is érdekel bennünket, hogy Eligius nem Csanádon, hanem valahol a vidéken lakott és hogy előadásra íjjal-nyíllal ment.

1. Olvasókanonokok.

B(enedek) 1299—1300.²

János 1332—1334.⁴

Péter 1308—1330.³

Gilfréd 1343—1345.⁵

¹ Mon. Vat. Hung. Ser. I. T. IV. 464—465. — Oklevéltár XLI. okl.

² Wenzel: X. 350. — 1300. (Magy. Nemz. Múzeum: Soós csal. lev. — Temesi Okl. I. 8.)

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 419. — 1322. (*Kellemesi Melczser István*: Okmányok a Kellemesi Melczser család levéltárából 19.) — 1323. (Anjouk. O. II. 109.) — 1329. (Anjouk. O. II. 419.) — 1330. (Zichy O. I. 364.)

⁴ Zichy O. I. 393. — 1334. János 1334-ben már megszűnt olvasókanonok lenni. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 150.)

⁵ Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. 1343. febr. 13. kel. okl. — 1344. (U. o. 1344 máj. 3-iki kel. okl.) — 1345. (Urkundenbuch II. 33.) — A lectorság 1349. máj. 13-án üresedésben (Anjouk. O. V. 276.)

Domokos fia Péter 1354. előtt.	a kezét az olvasókanonokságra. De mivel lelkészi javadalma is volt, IX. Bonifác pápa 1392. febr. 23-án úgy rendelkezett, hogy az olvasókanonokság Tamás fia Bálinté legyen. ⁷
Ulrik fia Albert 1350. és 1354 között. ¹	János 1396—1402. ⁸
Márk fia Miklós 1355—1361. ²	Balázs 1403—1404. ⁹
Jakab fia Jakab 1364—1374. ³	György fia András 1405—1406. ¹⁰
Péter fia László 1373. aug. 29. után. ⁴	Mátyás 1408—1437. ¹¹
János 1381—1392. ⁵	
Iván fia Domokos 1392. febr. 23-ike előtt. ⁶ Az ő halálával	
János fia Balázs tette rá	

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 450.

² Anjouk. Okm. VI. 410. — 1356. (Anjouk. Okm. VI. 458.) — 1357. (Anjouk. Okm. VI. 554). — 1358. (Magy. orsz. lev. Dl. 4789.) — 360. (Mon. Rom. Episc. Vespr. IV. 353.) — 1361. (Magy. Nemz. Múz. lev.: Törzsanyag 1361. III/6. kel. okl.)

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 509. — *Borovszky Samu*: Csanád vármegye története I. 394—395. — 1369. (Magy. Nemz. Múz. levéltára: Törzsanyag III/13. — Krassói okl. III. 92.)

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 515.

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 6770. — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7293. — Temesi Okl. I. 154, 161.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 7509. — Temesi Okl. I. 179.) — 1390. (Magy. orsz. lev. Dl. 7654., 30739. — Krassói Okl. III. 210. — Temesi Okl. I. 191.) — 1391. (Magy. orsz. lev. Dl. 7687. — Temesi Okl. I. 201.) — 1392. (Temesi Okl. I. 229.)

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 186.

⁷ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 186.

⁸ *Borovszky Samu*: Csanád vármegye története I. 395. — 1399. (Temesi Okl. I. 284.) — 1400. (*Ortvay-Szeniklár*: Történelmi Adattár II. 357. — Temesi Okl. I. 290., 293. — *Fejér*: X/II. 811.) — 1401. (*Fejér*: X/IV. 71. — Temesi Okl. I. 308.) — 1402. (Urkundenbuch III. 272. — Temesi Okl. I. 324.)

⁹ Magy. Nemz. Múz. levélt. 1403. decz. 22. kel. okl. — Magy. orsz. lev. Dl. 9144. — Krassói Okl. III. 244. — Temesi Okl. I. 336.)

¹⁰ Temesi Okl. I. 341. — 1406. (Supplic. VII. Inczéhez. Fraknoi-gyűjtemény. Vatik. magy. okirattár. 1406. júl. 23., Magy. Nemz. Múz.)

¹¹ *Fejér*: X/IV. 701. — 1409. (Magy. orsz. lev. Dl. 9493. — Temesi Okl. I. 407, 409, 412, 414.) — 1411. (Magy. orsz. lev. Dl. 29751, 29752, 29753. — Temesi Okl. I. 440.) — 1412. (*Fejér*: X/V. 374. —

Orbán 1440—1445.¹

János 1492.⁴

Boldizsár 1446—1475.²

Szeraphin 1497—1499.⁵

Balázs 1477—1487.³

Nylkai János 1522.⁶

Krassói Okl. III. 279. — Zichy O. VI. 190.) — 1414. (Zichy O. VI. 323.) — 1420. (Magy. orsz. lev. Dl. 10967.) — 1421. (*Ortvay-Szentkláray*: Tört. Adattár. II. 363. — Temesi Okl. I. 566.) — 1427. (Sztáray Okl. II. 258, 260, 264. — Krassói Okl. III. 318.) — 1429. (Magy. orsz. lev. Dl. 12165, 12166. — Krassói Okl. III. 334. — Temesi Okl. I. 628.) — 1430. (Magy. orsz. lev. Dl. 12217.) — 1434. (Szörényi Okl. I. 32.) — 1435. (Magy. orsz. lev. Dl. 29743.) — 1436. (Magy. orsz. lev. Dl. 12898.) — 1437. (Magy. orsz. lev. Dl. 30797.)

¹ (Magy. orsz. lev. Dl. 31135. és 37599. — Krassói Okl. III. 378. — 1443. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1444. (U. o. Gr. Forgách csal. lev.) — 1445. (*Borovszky Samu*: Csanád vármegye tört. I. 396.)

² Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag. 1446. máj. 26, okt. 5. kel. okl. — 1447. (Magy. Nemz. levélt. Törzsanyag. 1447. máj. 25. kel. okl. — Magy. orsz. lev. Dl. 14125.) — 1449. (Magy. orsz. lev. Dl. 14308. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1450. (Magy. orsz. lev. Dl. 14336.) — 1451. (Magy. orsz. lev. Dl. 14485, 14504.) — 1452. (Győri kápt. orsz. levélt. Cim. thec. IX. Nr. 599.) — 1454. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev. — Eszt. kápt. mag. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 2. — Magy. orsz. lev. Dl. 14845, 14859. — *Teleki*: Hunyadiak kora. X. 424. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana. II. 66.) — 1455. (Magy. orsz. lev. Dl. 14922, 14981, 29813. — *Teleki*: Hunyad. kora. X. 480.) — 1456. (Magy. orsz. lev. Dl. 29814. — *Mihályi*: Máramarosi Diplomák. 375.) — 1458. (Magy. orsz. lev. Dl. 15216.) — 1460. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. IX. nr. 600.) — 1461. (Magy. orsz. lev. Dl. 15566. — Haz. Okm. III. 411.) — 1466. (Magy. orsz. lev. Dl. 16388. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana. II. 75.) — 1469. (Magy. Tört. Tár. XII. 25.) — 1474. (Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev.) — 1475. (Magy. Nemz. Múz.: Sombory csal. lev. — Szörényi Okl. I. 87.)

³ Tört. Tár. 1896. 526. — 1481. (*Erdélyi Múzeum*: Bánffy család levéltára.) — 1483. (Magy. orsz. lev. Dl. 18854.) — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 19040, 36613. — 1486. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1487. (Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag 1487. XII/10 kel. okl.)

⁴ Szabolcs várm. levéltárának mohácsi vész előtti oklevelei 45.

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 20623. — 1499. (Magy. orsz. lev. Dl. 20856.)

⁶ 1522. nov. 26. ... „magistris Johanne de Nylka lectore, Mattheo de Zeech cantore.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 31165.)

2. Éneklőkanonokok.

Péter 1285—1300.¹

Miklós 1358—1399.⁴

Henrik 1322—1332.²

Lippai Péter 1400—1422.⁵

Mihály 1334—1357.³

István 1427—1458.⁶

¹ Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi csal. lev. — Krassói Okl. III. 4. — 1288. (Temesi Okl. I. 6. — *Wenzel*: IX. 486.) — 1299. (*Wenzel*: X. 350.). — 1300. (Magy. Nemz. Múz.: Soós család levéltára. — Temesi Okl. I. 8.)

² *Kellemesi Melczer István*: Okmányok a Kell. Melczer család levéltárából 19. — 1323. (Anjouk. O. II. 109.) — 1329. (Anjouk. O. II. 419.) — 1330. (Zichy O. I. 364.) — 1332. (*Borovszky Samu*: Csanád vármegye története I. 397.).

³ Haz. Okm. VIII. 12. — 1343. (Temesi Okl. I. 73. — Erdélyi Múz.: B. Wesselényi család levélt. 1343. febr. 13-iki kel. okl. — 1344. (U. o. 1344. máj. 3-iki kel. okl.) — 1349. (Anjouk. Okm. V. 276. — Temesi Okl. I. 76.) — 1355. (Anjouk. Okm. VI. 411.) — 1356. (Anjouk. Okm. VI. 458.) — 1357. (Anjouk. Okm. VI. 554.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 4789. — 1361. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. III/16. kel. okl.) — 1361., 1368. és 1374. (*Borovszky Samu*: Csanád várm. tört. I. 397., 398.). — 1369. (Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag III/13. kel. okl.). — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 6770.) — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7293. — Temesi Okl. I. 154., 161.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 7509. — Temesi Okl. I. 180.) — 1390. (Magy. orsz. lev. Dl. 7654., 30739. — Krassói Okl. III. 210.) — 1391. (Magy. orsz. lev. Dl. 7687. — Krassói Okl. I. 200., 201.) — 1392. (Temesi Okl. I. 229.) — 1399. (Temesi Okl. I. 284.)

⁵ Temesi Okl. I. 290., 293. — *Fejér*: X/II. 811. — *Ortvay-Szentkláray*: Történelmi Adattár II. 357. — 1401. (*Fejér*: X/IV. 71. — Temesi Okl. I. 308.) — 1402. (Urkundenbuch III. 272. — Temesi Okl. I. 325. — 1403. (Magy. orsz. levélt. Dl. 9144. — Magy. Nemz. Múz. törzsanyag 1403. XII/22. kel. okl. — Sztáray Okl. II. 29., 30.) — 1404. (Krassói Okl. III. 244. — Temesi Okl. I. 337.) — 1405. (Temesi Okl. I. 341.) — 1407. (Sztáray Okl. II. 51. — Temesi Okl. I. 389.) — 1408. (*Fejér*: X/IV. 701.) — 1409. (Temesi Okl. I. 408., 409., 412., 414. — Magy. orsz. lev. Dl. 9493.) — 1411. (Magy. orsz. lev. Dl. 29751., 29752., 29753., 29757. — Temesi Okl. I. 441.) — 1412. (Zichy O. VI. 190. — Krassói Okl. III. 279. — Temesi Okl. I. 467.) — 1414. (Zichy O. VI. 323.) — 1415. (Temesi Okl. I. 496.) — 1420. (Magy. orsz. lev. Dl. 10967.) — 1421. (Temesi Okl. I. 566.) — 1421. (Magy. orsz. lev. Dl. 11036. — Temesi Okl. I. 566. — *Ortvay-Szentkláray*: Tört. Adattár II. 363.) — 1422. (Magy. orsz. lev. Dl. 11188.)

⁶ Sztáray: Okl. II. 258., 260., 264. — Krassói Okl. III. 318. — 1429. (Magy. orsz. lev. Dl. 12165, 12166. — Krassói okl. III. 334. —

Péter 1458—1469.¹

Albert 1492—1497.⁵

Balázs 1474—1475.²

Kelemen 1505—1519.⁶

Máté 1477—1481.³

Széchy Máté 1522—1523.⁷

Illés 1483—1487.⁴

Temesi Okl. I. 628.) — 1430. (Magy. orsz. lev. Dl. 12217.) — 1434. (Szörényi Okl. I. 30.) — 1435. (Magy. orsz. lev. Dl. 29743.) — 1436. (Magy. orsz. lev. Dl. 12898. — Szörényi Okl. I. 32.) — 1437. (Magy. orsz. lev. Dl. 30797.) — 1438. (Supplic. IV. Jenő pápához (Fraknoi gyűjt. 1438 márcz. 28. kel. okl. Magy. Nemz. Múz.) — 1440. (Magy. orsz. lev. Dl. 31135. és 37599. — Krassói Okl. III. 378.) — 1443. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1444. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1447. (Magy. orsz. lev. Dl. 14125.) — Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag 1447 máj. 25. és nov. 6. kel. okl. — 1449. (Magy. orsz. lev. Dl. 14281, 14287, 14288, 14308, 29799. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1450. (Magy. orsz. lev. Dl. 14336.) — 1451. (Magy. orsz. lev. Dl. 14485, 14504.) — 1452. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. IX. nr. 599.) — 1454. (Magy. orsz. lev. Dl. 14845, 14859. — Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev. — Eszt. kápt. mag. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 2. — *Teleki*: Hunyadiak kora X. 425. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 66.) — 1455. (Magy. orsz. lev. Dl. 14922, 14981, 29813. — *Teleki*: Hunyadiak kora. X. 481.) — 1456. (*Mihályi*: Máramarosi diplomák 375. — Magy. orsz. lev. Dl. 29814.) — 1458. (Magy. orsz. lev. Dl. 15216.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 15216. — 1460. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. IX. nr. 600. — Haz. Okm. III. 411.) — 1466. (Magy. orsz. lev. Dl. 16388. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 75. — 1469. (Magy. Tört. Tár XII. 25. — *Borovszky Samu*: Csanád vármegye tört. I. 399.)

² Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev. — 1475. (Magy. Múz.: Sombory csal. lev. — Szörényi Okl. I. 87.)

³ Tört. Tár 1896. 526. — 1481. (Erdélyi Múzeum: Bánffy család levéltára.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 18854. — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 19040, 36613.) — 1486. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1487. (Magy. Nemz. Múz. levéltára: Törzsanyag 1487. decz. 10. kel. okl.)

⁵ Szabolcs vm. levéltárának mohácsi vész előtti okl. 46. — 1495. (Magy. orsz. lev. Dl. 20359.) — 1497. (Magy. orsz. lev. Dl. 20580. és 20623.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 21391. — 1519. (Magy. orsz. lev. Dl. 23232.)

⁷ 1522. máj. 21.... „Mattheo de Zeech cantore... canonico ecclesie Chanadiensis... Martino presbitero de Egres, Johanne pulsatore ecclesie Chanadiensis... Johanne Jane et Petro Horvath hostiariis castr. Chanadiensis.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 25018.) — Egyháztört. Emlékek a

3. Succentorok.

Ipót 1317.¹

Tamás 1333.²

Eger.

Az egri iskola 1275 előtt. — Az egri püspök tanárokat kér a bécsi egyetemtől. — Torday Zsigmond egri iskolamester. — Az iskolamester élelmezése a püspök udvarbirája asztalánál. — János, Kelemen, István, János, István, Alföldi Mihály egri tanulók. — Az egri tanulók recordálása. — Tarnóczy Andrásné fia az egri püspök udvarában. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Sublectorok. — Succentorok.

Pál veszprémi püspökről (1262—1275) írja 1275-ben András egri püspök, hogy gyermekkorától az egyház és az egri püspökség nevelte.³ Ez az adat az *egri iskola* létezését már az 1275 előtti időre követeli.

Tamás egri püspöknek 1421-ből érdekes tettét ismerjük. Ír a bécsi egyetemnek, hogy küldene hozzá két derék embert, — egy jogtudóst és a szabad mesterségek egy messterét (magister in artibus), — a kikről ő majd a káptalanában tisztességesen gondoskodik.

A püspök kétségkívül tanároknak való embert keresett a káptalani iskolába. S ez a cél vezette az egyetem tanácsát, midőn a rectort így utasítja: Nézzen utána, vajjon találkozik-e hamarosan két olyan egyén, a minőket az egri püspök keres. Ha igen, küldje el őket. Ha nem, írja meg a dolgot a püspöknek; magasztalja az ő szent és dicséretes

magy. hitújítás korából I. 61., 62., 63. — 1523. (Haan L.: Békés vármegye hajdana II. 142.)

¹ Anjouk. O. I. 425. — Temesi Okl. I. 11.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 145.

³ ... „cum educatus seu nutritus fuerit a pueritiae suae temporibus in ecclesia et per ecclesiam Agriensem“ (Fejér: V/II. 304. — Oklevéltár X. okl.)

szándékát és ígérje meg, hogy az egyetem minden áron igyekezni fog az ő kérését teljesíteni.¹

Az egri iskola mestere 1444 júl. 4-én *Tordai Zsigmond* erdélyi egyházmegyei pap és a szabad mesterségek bécsi baccalaureusa. Mint tanú szerepel az egri egyházmegyei zsinaton a kassai tizedek ügyében kifejezett tiltakozásnál.²

Az egri iskolamester, a ki bizonyára a káptalani iskola élén állt, 1508-ban az egri püspök udvarbirája asztalánál kap élelmezést. Kivüle még itt eszik több miséspap, négy káplán, az alór, az orgonista, a succentor, a gyóntató és az a hat ember, a ki a Bold. Szűz miséjét énekli.³

János és Kelemen mester 1334-ben Egerben karbeli iskolás klerikusok.⁴

István scholaris Egerben, 1339. márcz. 19-én a Szent Miklós oltár mestere.⁵

János és István egri tanulókat, a kik a chóruson is megjelentek, Lenge János semjéni nemes ember 1348-ban arról vádolta, hogy Semjéni György jobbágnak János nevű fiát késsel súlyosan megsebesítették. A vádlottak úgy védekeztek, hogy ők a bántalmazást önvédelemből követték el. János püspöki helytartó és borsodi főesperes elrendelte, hogy állításukat tanúkkal bizonyítsák be.⁶

Alföldi Mihály tanuló 1418. máj. 29-én a perben mint az egyik fél képviselője szerepel.⁷

A Szent István magyar királyról nevezett egervári prépost az 1436 jan. 13-iki alapítás értelmében köteles a

¹ A bécsi egyetem jegyzőkönyvében: Liber secundus Actorum Facultatis arcium. f. 47. (*Fraknoi*: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen. 15—16. — Oklevéltár XLVI. okl.)

² Oklevéltár LXII. okl.

³ Oklevéltár CXXI. okl.

⁴ 1334. júl. 7. . . „nostros homines viros idoneos, videlicet Clementem et Johannem magistros clericos sceciales de cholo (így) nostro transmisimus“ (Kár. Okl. I. 87.) — A „sceciales“ itt hibás szöveg: „scollares“-nak kell lennie.

⁵ Oklevéltár XXIII. okl.

⁶ Oklevéltár XXVIII. okl.

⁷ Oklevéltár XLV. okl.

misék alatti éneklés végzésére négy káplánt és *tanulót* (scolaris) tartani.¹

Az egri iskola tanulóiról az 1493—1496-ik években Bakócz Tamás egri püspök udvartartási számadáskönyve is értesít bennünket. Midőn Bakócz Tamás az egri várban legelőször megjelent, az üdvözlők (recordantes) sorában a tanulók is ott vannak. Ekkor 25, 1493 decz. 27-én (János Ev.) 50, júl. 2-án (Sarlós B.-Asszony) 10, júl. 15-én (Apost. oszlása) 16, aug. 5-én 10, szept. 8-án 6, jún. 22-én 24, Advent kezdetén 16, decz. 27-én 50, aug. 15-én 11, egy más alkalommal 40, szept. 8-án 40, szept. 29-én meg 16 denárt kaptak a recordálásért. Egyszer, midőn a püspök személyes jelenlétében recordáltak, 3 frtot, máskor aug. 24. meg, midőn Farkas Bálint váradi püspököt mint vendéget üdvözölték, 1¹/₂ forintot kaptak. Azoknak a tanulóknak, a kik nagyhéten a szent sirt őrizték és a zsoltárokat énekeltek, egy forint jutott. Két tanuló meg azért, mert néhány kiváltságlevelet másolt, 20 denárt kapott.²

Az egri püspök az országos bajok közepette még elég szerencsés volt. Udvara még 1561-ben is rendben van s nemes ifjak jönnek ide kiművelésök végett. Özvegy Tarnóczy Andrásné is ide szánta a fiát, 1561. szept. 10-én írja Nádasdy Tamásnak, hogy „im felkildettem s kenyergék N. mint kegyelmes uramnak, hogy visellye még is valami gongyát és az N. kezétől aggya és commendállya pispek uramnak és N. szólljon az pispek uram *hokmesterének* is, hogy tanéтанája, oktatnája és ha valami nyavalyája terténék, ne hadnája. Im kildettem ötven forintot ruházattýára, valamint N. parancsollya, cináltassa ugy öltözeteit, ha N. teczik, valamit az pénzből aggyanak az hokmesternek is, hogy job szeretettel lássa fíjamat“.³

Ez az adat közvetve oda utal bennünket, hogy a káptalani iskola is állhatott még 1561-ben.

¹ Oklevéltár LIII. okl.

² Oklevéltár XCV. okl. — V. ö. *Béhefi Remig*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig 101.

³ Tört. Tár 1907. 555—556.

1. Olvasókanonokok.

Orbán 1238.¹

Saul 1279—1295.³

Tamás 1252—1278.²

¹ Zichy O. I. 3.

² *Wenzel*: VII. 344. — *Fejér*: IV/II. 168. — 1254. (*Fejér*: IV/II. 260.) — 1255. (*Wenzel*: VII. 407, 408, 409. — *Knauz*: I. 425. — *Fejér*: VII/IV. 117; IX/III. 474. — *Magy. Sion* II. 681. — *Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye történetéhez II. 499.) — 1256. (Egri kápt. m. lev. Num. 12. Div. 3. f. unic. nr. 1. — *Haz. Okm.* VI. 81. — *Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye tört. II. 499.) — 1259. (*Wenzel*: VII. 515.) — 1262. (*Haz. Okm.* VI. 112.) — 1263. (*Haz. Okm.* VIII. 95.) — 1264. (*Fejér*: IV/III. 246. — *Kár. Okl.* I. 4.) — 1266. (*Fejér*: IV/II. 396; IV/III. 382.) 1268. (*Wenzel*: VIII. 217.) — 1269. (Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 3. fasc. 1. nr. 1. — *Wenzel*: VIII. 243.) — 1270. (*Haz. Okm.* VI. 179.) — 1271. (*Magy. Nemz. Múz.*: Hanvay cs. lev. — *Haz. Okm.* VII. 132. — *Wenzel*: VIII. 360.) — 1272. (*Wenzel*: VIII. 408. — *Fejér*: V/I. 266.) — 1273. (Egri kápt. mag. lev. Num. 17. div. 4. fasc. 1. nr. 1.) — 1275. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Rhédey csal. lev. — *Wenzel*: XII. 157. — *Haz. Okm.* VI. 212 és VIII. 182.) — 1276. (*Wenzel*: IX. 163; XII. 185.) — 1277. (*Wenzel*: IV. 91, XII. 215. — *Haz. Okm.* VIII. 189. — *Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye tört. II. 499. — *Magy. Nemz. Múz.*: Perényi család levéltára.) — 1278. (Egri kápt. mag. lev. Num. 7. div. 1. fasc. unic. nr. 1. — *Fejér*: V/II. 482, 484; IX/V. 283.)

³ Egri kápt. mag. lev. Num. 17. div. 4. fasc. 1. nr. 2. — Századok 1874. 512. — *Wenzel*: IX. 258. — Saul helyett a Memoria Dignitatum (*Leskó*: Adatok az egri egyházmegye történetéhez IV. 85—86.) néha Pált említ; de helytelenül. — 1280. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 1. — *Fejér*: V/III. 62, 63. — *Sztáray Okl.* I. 25.) — 1281. (*Magy. Nemz. Múz.*: Soós csal. lev. — *Haz. Okm.* VIII. 215. — *Wenzel*: XII. 345, 346. — *Zichy O. I.* 49.) — 1282. (*Magy. Nemz. Múz.*: Soós csal. lev. — Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 2. — *Wenzel*: IX. 341, 343, 344; XII. 368. — *Fejér*: V/III. 185.) — 1283. (*Magy. Nemz. Múz.*: Hanvay cs. lev. — *Zichy O. I.* 54. — *Wenzel*: XII. 403. — *Haz. Okm.* VII. 183.) — 1284. (*Haz. Okl.* 104. — *Haz. Okm.* VI. 309. — *Wenzel*: XII. 421.) — 1285. (*Wenzel*: XII. 160, 444. — *Magy. Orsz. levélt.* DI. 26735. — *Magy. Nemz. Múz.*: Perényi család levéltára.) — 1287. (*Magy. Nemz. Múz.*: Kövecsesi Dancs és Berzeviczy csal. lev. — *Haz. Okm.* VII. 203 és VIII. 255. — *Wenzel*: XII. 460. — *Fejér*: V/III. 382. — 1288. (*Magy. Nemz. Múz.*: Szinnyi Merse csal. lev. — *Haz. Okm.* VII. 205. és VIII. 264.) — 1290. (*Magy. Nemz. Múz.*: Hanvay csal. lev. 1479-iki átiratban. — *Haz. Okm.* VII. 215.) — 1291. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 3. 4. — Egri kápt. m. lev. Num. 28. fasc. 1. nr. 1. — *Wenzel*: X. 57, 58. —

János 1295—1305.¹

Péter 1308—1310.³

Miklós 1307.²

Kakas Miklós 1311—1334.⁴

Fejér: VI/I. 174.) — 1292. (Magy. Orsz. levélt. Dl. 31187. — Egri kápt. m. lev. Nr. 8. div. 1. fasc. 1. nr. 1. és Num. 15. div. 2. fasc. 1. nr. 2. — Haz. Okm. VI. 396. — *Wenzel*: XII. 532. — *Fejér*: VI/I. 210.) — 1293. (*Wenzel*: X. 125. — *Fejér*: VI/I. 267; VII/V. 521.) — 1294. (*Wenzel*: X. 161. — *Fejér*: VII/III. 105, 108. — Haz. Okm. VIII. 345.) — 1295. (*Fejér*: VII/V. 530.)

¹ Egri kápt. m. lev. Num. 15. div. 2. f. unic. nr. 3. — *Wenzel*: X. 202. — 1296. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy, Péchy és Perényi család levéltára. — Erdélyi Múzeum: Gyulay—Kún család levéltára. — Haz. Okl. 154. — *Wenzel*: X. 222; XII. 589.) — 1297. (Haz. Okm. VIII. 369. — *Fejér*: VI/II. 107. — *Wenzel*: X. 282; XII. 609.) — 1298. (Egri kápt. mag. lev. Num. 15. div. 2. fasc. 1. nr. 5. és Num. 28. fasc. 1. nr. 2. — Magy. Nemz. Múz.: Kende csal. levélt. — *Wenzel*: X. 316.) — 1299. (Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev. — *Fejér*: VI/II. 215. — *Wenzel*: XII. 641.) — 1300. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 4. fasc. unic. nr. 1. — Haz. Okm. VIII. 415. — *Wenzel*: X. 395, 397. — *Fejér*: VI/II. 271, 277.) — 1301. (Sztáray Okl. I. 39.) — 1302. (Egri kápt. m. lev. N. 8. div. 1. fasc. 1. nr. 2. és Num. 16. div. 2. fasc. 1. nr. 1. — Anjouk. O. I. 49. — *Fejér*: VI/II. 328; VIII/I. 106.) — 1304. (Anjouk. O. I. 92. — *Fejér*: VIII/I. 168.) — 1305. (Anjouk. O. I. 105.)

² Anjouk. O. I. 131.

³ Anjouk. O. I. 167. — 1309. (Anjouk. O. I. 191.) — 1310. (Anjouk. O. I. 218.)

⁴ Magy. Nemz. Múz.: Szinnyei Merse család levéltára. — Egri kápt. m. lev. Num. 3. div. 1. fasc. 1. nr. 2. — Anjouk. O. I. 246. — 1313. (*Fejér*: VIII/I. 519; VIII/VII. 107.) — 1314. (Magy. Nemz. Múz.: Szinnyei Merse család lev. — Egri kápt. mag. lev. Num. 28. fasc. 1. nr. 3. — Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi család lev. — Kár. Okl. I. 44. — *Fejér*: VIII/I. 552.) — 1315. (Anjouk. O. I. 390.) — 1318. (Gyulafehérvári káptalan levéltára V. 622. — Anjouk. O. I. 492. — *Fejér*: VIII/II. 143.) — 1319. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 6.) — 1320. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 7. fasc. 1. nr. 1. — Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev. — Anjouk. O. I. 593. — 1321. (*Fejér*: VIII/II. 307. és 308. — Zichy O. I. 209.) — 1322. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 7. — Anjouk. O. II. 58. — Századok 1871. 610.) — 1323. (Egri kápt. m. lev. Num. 4. div. 3. fasc. unic. nr. 1. — Anjouk. O. II. 111. — *Fejér*: VIII/V. 140.) — 1324. (Magy. orsz. levélt. Dl. 32132. — Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev. — 1324. „Nicolaus lector, Johannes decanus et Donatus magister canonici ecclesie nostre“ (Egri kápt. mag. lev. Num. 8. div. 3. fasc. unic. nr. 2.) — Anjouk. O. II. 171. — *Fejér*: VIII/II.

László 1334.¹ bolognai egyetem volt rec-
 János 1335—1342.² tora, 1343—1352. május
 Uzsai Domokos fia János, a 25. előtt.³

586. — Tört. Tár 1902. 597. — 1325. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 7. fasc. 1. nr. 2. — *Fejér*: VIII/II. 678. — Anjouk. O. II. 185, 233.) — 1326. (Erdélyi Múzeum levéltára. Törzsanyag. — *Schmauk*: Supplementum Analectorum terrae Scepusiensis Pars II. 65. — *Fejér*: VIII/III. 132, 134.) — 1327. (Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev. — Anjouk. O. II. 343. — Temesi Okl. I. 41. — *Fejér*: VIII/III. 253; VIII/V. 181.) — 1328. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy család levélt. — Sztáray Okl. I. 58. — *Fejér*: VIII/III. 316; VIII/VII. 212.) — 1329. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 8. — Anjouk. O. II. 388, 454. — *Fejér*: VIII/II. 264; VIII/III. 404.) — 1330. (Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev., továbbá ugyanitt: Kövecsesi Dancs csal. lev. 1358. nov. 11-iki átiratban. — Kár. Okl. I. 76.) — 1331. (Eszterg. kápt. mag. lev. Lad. 19. fasc. 1. nr. 8. — Haz. Okm. V. 107.) — 1332. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 10. — *Fejér*: VIII/III. 652. Nr. 10. — Magy. Nemz. Múz.: Szinnyei Merse csal. levélt. — *Fejér*: VIII/III. 652.) — 1332 és 1337 között. „Item Nicolaus lector Agriensis iuratus dixit, beneficium sui lectoratus non ultra XXV. marcas valere per annum, marcam ad L grossos computando, pro decima solvere debet CXXV. grossos infra XVIII. dies.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 205.) — 1333. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy és Soós család levélt., továbbá ugyanitt Máriássy csal. levéltára, 1483-iki átiratban. — Anjouk. O. III. 57.) — 1334. (Joób család levéltára Liptószentmiklóson. — Anjouk. O. III. 128. — Kár. Okl. I. 98.)

¹ Magy. Nemz. Múz.: Hanvay cs. lev.

² Magy. Nemz. Múz.: Hanvay cs. lev. — Kár. Okl. I. 116. — Anjouk. O. III. 236, 238. — 1339. (Egri kápt. orsz. levélt. A. B. Nr. 5. — *Fejér*: VIII/IV. 399; VIII/VI. 168.) — 1342. (*Fejér*: VIII/IV. 597; IX/I. 76. — Anjouk. O. IV. 244.)

³ Reg. Supplic. Clementis VI. a. II. pars. III. fol. 32. b. (*Ábel Jenő* kéziratai a Magy. Tud. Akad. könyvtárában.) — Zágr. érseki levélt.: Donationalia. Vol. I. nr. 7/16. — Mon. Episcop. Vespri. II. 95; IV. 331. — *Pór Antal*: Adatok a bolognai és padovai jogegyetemen a XIV. században tanult magyarokról. (Századok 1897. 770.) — 1344. (Eszterg. kápt. orsz. levélt. Caps. 18. fasc. 1. nr. 4.) — 1345. (Magy. Nemz. Múz.: Sombory csal. lev. — Zichy Okm. X. 376.) — 1346. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi család levéltára. — Egri kápt. m. lev. N. 8. div. 1. f. 1. nr. 5.) — 1347. (Magy. Nemz. Múzeum: Berzeviczy család levéltára. — Anjouk. O. V. 29, 52.) — 1348. (U. o. N. 8. div. 1. f. 1. nr. 7. — Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy család levéltára. — Anjouk. O. V. 253. — *Wenzel*: VII. 409.) — 1349. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Rhédey, Péchy

Küküllei, családi néven Tóth- István 1364—1374.³
 sólymosi Apród Miklós fia, Mihály fia István 1373 és
 János aradi olvasókanonok 1375 között.
 az egri olvasókanonokságot Szili István 1373 és 1375
 viseli 1352. május 25-től között.⁴
 1355. decz. 8. előtt.¹ Domokos fia István 1375.⁵
 Sándor fia Imre 1355. decz. Máté 1375.⁶
 8.² — 1363.

és Berzeviczy család levéltára és ugyanennek kakas-lomniczi levélt. —
 Egri kápt. m. lev. Num. 2. div. 1. fasc. 1. nr. 2. — *Schmauk*: Supple-
 mentum Analectorum terrae Scepusiensis P. II. 90. — Anjouk. O. V.
 279.) — 1352. máj. 25. előtt. (Supplic. VI. Kelemen pápához. Fraknoi-
 gyűjt. CLXXII. okl. 1352. máj. 25. Magy. Nemz. Múz.) — 1350. (Magy.
 Nemz. Múz.: Péchy és Szinnyei-Merse család levéltára.)

¹ Supplicatiók VI. Kelemenhez. (Fraknoi-gyűjt. CLXXII. okl. 1352.
 máj. 25. Magy. Nemz. Múz.) — 1353. (Egri kápt. m. lev. Num. 17. div.
 4. fasc. 1. nr. 9, 10. — Zágrábi érseki lev.: Donationalia Vol. III. nr.
 7/16. — Magy. Nemz. Múz.: Péchy csal. lev. — Zichy O. II. 538. —
Mihályi: Máramarosi Diplomák 32. — *Fejér*: IX/II. 260, 301.) — 1354.
 (*Fejér*: IX/VI. 68.) — 1355. decz. 8. előtt. (*Theiner*: Monum. Hist. Hung. II. 20.)

² *Theiner*: Monumenta Hist. Hung. II. 20. — Mon. Vatic. Hung.
 Ser. I. Tom. I. 449. — Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 7. f. 1. nr. 3.
 — *Mihályi*: Máramarosi Diplomák 36. — Zichy O. II. 607. — 1356.
 (Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 4. fasc. 1. nr. 11. — Anjouk. O. V.
 29; VI. 486. — *Fejér*: IX/II. 519. — Bánffy Oklevéltár I. 207. — 1358.
 (Magy. Nemz. Múz.: Hanvay cs. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 4759.) —
 1359. (Zichy O. III. 157.) — 1360. (Magy. Nemz. Múz.: Kapy csal.
 lev. 1414-iki átiratban.) — 1361. (Magy. orsz. lev. Dl. 38832. — Egri
 kápt. mag. lev. Num. 8. div. 2. f. 1. nr. 9.) — 1362. (Magy. orsz. lev.
 Dl. 5119. és 31304.) — 1363. (Magy. orsz. lev. Dl. 5185.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 5319. — Magy. Nemz. Múz.: Hanvay
 csal. lev. — 1365. (Magy. orsz. lev. Dl. 4732. — *Fejér*: IX/III. 512.) —
 1367. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 2. fasc. 1. nr. 1, 2. — Magy.
 orsz. lev. Dl. 5525. — Kár. Okl. I. 285. — Sztáray Okl. I. 353.) —
 1368. (Egri kápt. m. lev. Num. 13. div. 3. fasc. unic. nr. 1.) — 1370.
 (Zichy O. III. 405.) — 1371. (Magy. orsz. lev. Dl. 5947. — Sztáray
 Okl. I. 383. és 388. — *Fejér*: IX/VII. 314.) — 1372. (Sztáray Okl. I.
 390.) — 1373. (Magy. orsz. lev. Dl. 6159, 24685.) — 1374. (Magy.
 orsz. lev. Dl. 6193, 6194. — *Fejér*: IX/VI. 182, IX/VII. 360.)

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 483.

⁵ Mon. Episc. Vespri. IV. 357.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 6307.

Miklós 1376. szept. 30. ¹	Péter 1406—1417. ⁶
István 1376—1389. ²	István 1417. ⁷
Jakab 1391—1392. ³	Tamás 1418. ⁸
János 1392—1405. ⁴	Ferencz 1438—1443. ⁹
András 1405. ⁵	Pásztói István 1444—1454. ¹⁰

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 6384.

² Magy. Nemz. Múz.: Hanvay csal. lev. Ugyanitt Kövecsesi Dancs csal. levélt. 1479-iki átiratban. — *Fejér*: IX/V. 177. — 1377. (*Leskó Józs.*: Adatok az egri egyházm. tört. IV. 107.) — 1379. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 14. — Magy. orsz. levélt. Dl. 31311.) — 1380. (Magy. orsz. lev. Dl. 6745.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 6850. — Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev. — 1383. (Magy. orsz. lev. Dl. 7027. — Zichy O. IV. 258.) — 1386. (Magy. orsz. lev. Dl. 7200, 7214.) — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7245. — Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 9, 13.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 7479.) — Erről az Istvánról szó van még: Magy. Nemz. Múz.: Perényi család levélt., 1401-iki átiratban.

³ Magy. Nemz. Múz.: Kövecsesi Dancs csal. lev. 1406-iki átirat. — 1392. (Magy. orsz. lev. Dl. 7812. — Krassói Okl. III. 224.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 7780. és 7812. — 1396. (Egri kápt. m. lev. Num. 7. div. 1. fasc. 1. nr. 2. — Magy. orsz. lev. Dl. 6160, 8143, 8167.) — 1397. (Egri kápt. mag. lev. Num. 15. div. 2. fasc. unic. nr. 19.) — 1398. (Magy. orsz. lev. Dl. 7241, 7780, 8378.) — 1399. (Magy. orsz. levélt. Dl. 8409, 8412. — *Kandra Kab.*: Adatok az egri egyházmegye tört. II. 215.) — 1400. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 17.) — 1401. (Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 4. fasc. 1. nr. 25.) — 1404. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 2. f. 1. nr. 10, 11. és Num. 9. div. 2. fasc. 1. nr. 3.) — 1405. (Egri kápt. mag. lev. Num. 9. div. 2. f. 1. nr. 4.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 9092.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 9150. — 1407. (Egri kápt. m. lev. Num. 7. div. 1. fasc. unic. nr. 3.) — 1411. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi család levélt. — *Fejér*: X/V. 169.) — 1412. (Egri kápt. mag. lev. Num. 11. div. 1. fasc. 1. nr. 2. — Magy. orsz. lev. Dl. 9855.) — 1413. (Egri kápt. m. lev. Num. 10. fasc. 1. nr. 1. és Num. 18. div. 3. fasc. un. nr. 2, 3, 4.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 10287.) — 1415. (Egri kápt. m. levélt. Num. 18. div. 2. fasc. unic. num. 3.) — 1416. (Egri kápt. mag. lev. Num. 8. div. 1. fasc. 1. nr. 11. és 12.) — 1417. (Magy. orsz. lev. Dl. 10532. — Bánffy család Oklevéltára I. 549.)

⁷ Magy. orsz. levélt. Dl. 10600.

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 10737.

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 13214, 13233. — 1443. (Magy. orsz. lev. Dl. 13725.)

¹⁰ *Békefi Remig*: A pásztói apátság tört. I. 322. — 1445. (U. o.

Héti (Heethy) Benedek kánon- jogdoctor és az egri püspök helytartója 1456—1472. ¹	Kaplyon László 1532—1538. ⁴ Balduin (de Revellis) vesz- prémi prépost és bereg- szászi archipresbíter 1555. ⁵
Jenei Ambró 1482—1503. ²	
Bárczai János 1503—1516. ³	

I. 323, 325. — Magy. orsz. lev. Dl. 8713. — Héderváry Okl. I. 235.) — 1446. (Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 3. fasc. 1. nr. 15.) — 1447. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. levélt.) — 1449. (Magy. orsz. lev. Dl. 14224.) — 1450. (Magy. orsz. lev. Dl. 14327, 14390.) — 1451. (Magy. Nemz. Múz.: Kövecsesi Dancs csal. lev.) — 1452. (*Békefi Remig*: A pásztói apátság tört. I. 331.) — 1453. (Egri kápt. m. levélt. N. 12. div. 2. f. 1. nr. 1. és *Bartalos Gyula* úr gyűjteményében Egerben.) — 1454. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. lev.) — *Békefi R.*: A pásztói apátság tört. I. 333, 334, 335.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 15079. — Egri kápt. m. lev. Num. 19. div. 3. fasc. unic. nr. 2. — Eperjesi városi levélt. Cub. II. Loc. 3. fasc. E. — 1459. (Egr. k. m. I.: Num. 15. div. 2. fasc. 2. nr. 19.) — 1460. (Magy. orsz. lev. Dl. 15491. — Zichy O. X. 127.) — 1461. (Magy. orsz. lev. Dl. 15609.) — 1462. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. lev.) — 1463. (Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 3. fasc. 1. nr. 4. és Num. 1. div. 4. fasc. 1. nr. 30.) — 1470. (Magy. orsz. lev. Dl. 16966.) — 1471. (Magy. orsz. lev. Dl. 17262. — Magy. Nemz. Múz.: Szinnyei Merse család levéltára.) — 1472. (Magy. orsz. lev. Dl. 17350.)

² *Leskó Józ.*: Adatok az egri egyházmegye történetéhez IV. 156. — 1484. (Esz. kápt. mag. lev. Lad 23. f. 1. nr. 20.) — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 19070.) — 1492. (Egri kápt. m. lev. IV. 9. div. 2. f. 2. nr. 1, 2. és Num. 8. div. 1. f. 2. nr. 1. — Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag. 1492. IX/6. — Magy. orsz. lev. Dl. 19785. — Haz. Okl. 447. — 1493. (Magy. orsz. lev. Dl. 20067.) — 1494. (Esz. k. mag. lev. Lad. 17. fasc. 1. nr. 9.) — 1495. (Magy. orsz. lev. Dl. 24860.) — 1498. (Magy. orsz. levélt. Dl. 22524. — Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 4. fasc. unic. nr. 14.) — 1500 körül. (Magy. orsz. lev. Dl. 24864.) — 1503. (Egri kápt. m. lev. Num. 5. fasc. 2. nr. 1.)

³ Magy. Nemz. Múz.: Máriássy család levéltára 1503 körül. — *Leskó Józ.*: Adatok az egri egyházmegye történetéhez IV. 163. — 1505. (U. o. IV. 164.) — 1507. (U. o. IV. 164.) — 1511. (U. o. IV. 166.) — 1516. (Egri kápt. m. lev. Num. 14. div. 3. fasc. unic. nr. 1.)

⁴ Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 3. f. 1. nr. 7. — 1538. (*Leskó Józ.*: Adatok az egri egyházmegye tört. IV. 173.)

⁵ Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 6. fasc. 1. nr. 4.

2. Éneklőkanonokok.

Orbán 1233—1234.¹

Lőrincz 1285.⁵

Péter 1245—1249.²

Márk 1287.⁶

Farkas 1252—1277.³

Mátyás 1288—1298.⁷

Antal 1278—1285.⁴

¹ *Wenzel*: XI. 263. — 1234. (*Fejér*: III/II. 411. — *Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye történetéhez. II. 497.)

² *Wenzel*: VII. 201. — *Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye történetéhez. II. 498. — 1246. (*Wenzel*: VII. 213. — *Haz. Okl.* 15.) — 1247. (*Wenzel*: VII. 246.) — 1249. (*Leskó Józ.*: Adatok az egri egyházmegye tört. IV. 79.)

³ *Fejér*: IV/II. 168. — *Wenzel*: VII. 344. — 1253. (*Fejér*: IV/II. 210. — *Kár. Okl.* I. 1.) — 1254. (*Fejér*: IV/II. 260.) — 1255. (*Fejér*: VII/IV. 117. — *Wenzel*: VII. 407—409.) — 1256. (Egri kápt. m. lev. Num. 12. Div. 3. f. unic. nr. 1.) — 1259. (*Wenzel*: VII. 515.) — 1262. (*Haz. Okm.* VI. 112.) — 1263. (*Haz. Okm.* VIII. 95.) — 1266. (*Fejér*: IV/II. 396, IV/III. 382.) — 1268. (*Wenzel*: VIII. 217.) — 1269. (*Wenzel*: VIII. 243. — Egri kápt. mag. lev. Num. 17. Div. 3. fasc. 1. nr. 1.) — 1270. (*Haz. Okm.* VI. 179.) — 1271. (*Magy. Nemz. Múz.*: Hanvay cs. lev. — *Wenzel*: VIII. 360. — *Haz. Okm.* VII. 132.) — 1272. (*Wenzel*: VIII. 408. — *Fejér*: V/I. 266.) — 1273. (Egri kápt. mag. levélt. Num. 17. div. 4. fasc. 1. nr. 1.) — 1275. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Rhédey csal. lev. — *Wenzel*: XII. 157. — *Haz. Okm.* VI. 212.) — 1276. (*Wenzel*: IX. 163. és XII. 185.) — 1277. (*Wenzel*: IV. 91., XII. 215. — *Haz. Okm.* VIII. 189. — *Magy. Nemz. Múz.*: Perényi család levéltára.)

⁴ Egri kápt. m. lev. Num. 7. div. 1. fasc. unic. nr. 1. — *Fejér*: V/II. 482, 484. és IX/V. 283. — 1279. (Századok 1874. 512. — Egri kápt. mag. lev. Num. 17. Div. 4. fasc. 1. nr. 2. — *Wenzel*: IX. 258.) — 1280. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 1.) — 1281. (*Magy. Nemz. Múz.*: Soós csal. lev. — *Haz. Okm.* VIII. 215. — *Zichy O. I.* 49. — *Wenzel*: XII. 346.) — 1282. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. nr. 2. — *Magy. Nemz. Múz.*: Soós csal. lev. — *Wenzel*: IX. 341, 343; XII. 368. — *Fejér*: V/III. 185.) — 1283. (*Magy. Nemz. Múz.*: Hanvay csal. lev. — *Zichy O. I.* 54.) — 1284. (Sztáray Oklevélt. I. 31. és 32. — *Haz. Okl.* I. 104.) — 1285. (*Wenzel*: XII. 444. — *Magy. orsz. levélt.* Dl. 26735.)

⁵ *Wenzel*: XII. 160. — *Magy. Nemz. Múz.*: Perényi csal. levélt.

⁶ *Wenzel*: XII. 460.

⁷ *Leskó József*: Adatok az egri egyházmegye történetéhez. IV. 85. — 1291. (*Wenzel*: X. 56.) — 1292. (*Magy. orsz. levélt.* Dl. 31187. — Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 1. fasc. 1. nr. 1. és Num. 15. div. 2. f. 1. nr. 2. — *Wenzel*: XII. 532.) — 1293. (*Wenzel*: X. 125.) — 1294.

Simon 1301—1317.¹

Márton 1319—1344.³

Pál 1318.²

(Haz. Okm. VIII. 345.) — 1296. (Haz. Okm. VI. 396.) — 1297. (*Fejér*: VI/II. 107.) — *Wenzel*: X. 282; XII. 609.) — 1298. (Egri kápt. mag. lev. Num. 15. div. 2. fasc. unic. nr. 4. — *Magy. Nemz. Múz.*: Kende csal. levélt. — *Hazai Okm.* VIII. 386. — *Wenzel*: X. 316.)

¹ Sztáray Okl. I. 39. — 1302. (Anjouk. O. I. 49.) — 1304. (Anjouk. O. I. 92.) — 1307. (Anjouk. O. I. 131.) — 1308. (Anjouk. O. I. 167.) — 1309. (Anjouk. O. I. 191.) — 1310. (Anjouk. O. I. 218.) — 1311. (*Magy. Nemz. Múz.*: Szinyei Merse család levélt. — Egri kápt. mag. lev. Num. 3. div. 1. f. 1. nr. 2. — Anjouk. O. I. 246.) — 1313. (*Fejér*: VIII/I. 519; VIII/VII. 106—107.) — 1314. (Egri kápt. mag. lev. Num. 28. fasc. 1. nr. 3. — *Magy. Nemz. Múz.*: Szinyei Merse család levélt. — Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi család levélt. — *Fejér*: VIII/I. 552. — 1315. (Egri kápt. mag. lev. Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 4, 5. — *Knauz*: II. 705. — *Fejér*: VIII/I. 566; VIII/VII. 114. — Anjouk. O. I. 390.) — 1317. (Egri kápt. mag. lev. Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 6. — *Fejér*: VIII/II. 680.)

² Gyulafehérvári káptalan levélt. V. 622. — Anjouk. O. I. 492. — *Fejér*: VIII/II. 143.)

³ Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 6. — 1320. (*Magy. Nemz. Múz.*: Soós csal. levélt. — Anjouk. O. I. 592.) — 1321. (*Fejér*: VIII/II. 307, 308. — Zichy O. I. 209.) — 1322. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 7. — Anjouk. O. II. 58. — Századok 1871. 610.) — 1323. (Egri kápt. m. levélt. Num. 4. div. 3. fasc. unic. nr. 1.) — 1324. (Egri kápt. m. levélt. Num. 15. div. 2. fasc. unic. nr. 6, 9. — *Magy. orsz. levélt.* D. 32132. — *Magy. Nemz. Múz.*: Dessewffy csal. lev. — Tört. Tár 1902. 597. — Anjouk. O. II. 171. — *Fejér*: VIII/II. 586.) — 1325. (Egri kápt. mag. lev. Num. 9. div. 7. f. 1. nr. 2. — Anjouk. O. II. 233. — „Marco cantore“ (*Fejér*: VIII/II. 678.) — 1326. (Erdélyi Múzeum levéltára. Törzsanyag. — *Schmauk*: Supplementum Analectorum terrae Scepusiensis Pars II. 65. — Zichy O. I. 291. — *Fejér*: VIII/III. 132, 134. — 1327. (*Magy. Nemz. Múz.*: Dessewffy csal. lev. — Temesi Okl. I. 41. — *Fejér*: VIII/III. 254; VIII/V. 181, 240. — Anjouk. O. II. 343.) — 1328. (*Magy. Nemz. Múz.*: Berzeviczy család levélt. — *Fejér*: VIII/III. 316, VIII/VII. 212. — Sztáray Okl. I. 58.) — 1329. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 8. — *Magy. Nemz. Múz.* lev. 1329. szeptember 15. — Anjouk. O. II. 454. — *Fejér*: VIII/II. 264; VIII/III. 404.) — 1330. (*Magy. Nemz. Múz.*: Soós csal. lev.; ugyanitt Kövecsesi Dancs csal. lev. 1358. nov. 11-iki átiratban. — Kár. Okl. I. 76. — *Fejér*: VIII/III. 513.) — 1331. (Eszterg. kápt. mag. lev. Lad. 19. fasc. 1. nr. 8. — Haz. Okm. V. 107.) — 1332. (*Magy. Nemz. Múz.*: Szinyei-Merse csal. lev. — Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 10. —

Jakab 1347. jún. 23. — 1349.¹ Sándor 1349—1356.²

Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 205, 323. — *Fejér*: VIII/III. 652.) — 1333. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy és Soós csal. levélt.; továbbá ugyanitt Máriássy család levéltára, 1483-iki átiratban. — Anjouk. O. III. 57.) — 1334. (Magy. Nemz. Múz.: Hanvay család lev. — Joób család levéltára Liptószentmiklóson. — *Fejér*: VIII/III. 745. — Kár. Okl. I. 98. — Anjouk. O. III. 128.) — 1335. (Magy. Nemz. Múz.: Hanvay és gr. Forgách cs. levélt. — *Fejér*: VIII/VII. 273, 282. — Anjouk. O. III. 235, 236, 238. — Kár. Okl. I. 116. — *Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye tört. II. 209.) — 1336. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách és Kállay család levélt. — *Mihályi*: Máramarosi Diplomák 15. — Sztáray Okl. I. 119. — Anjouk. O. III. 304.) — 1337. (*Fejér*: VIII/IV. 255. — Sztáray Okl. I. 137. — Anjouk. O. III. 375. — Bánffy Oklevéltár I. 96.) — 1338. (*Fejér*: VIII/IV. 351. — Anjouk. O. III. 509. — *Fejér*: VIII/VII. 307.) — 1339. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi és Hanvay család levéltára. — Gr. Andrássy család levéltára Homonnán: II. d. 252. 1., fasc. 27. — *Fejér*: VIII/IV. 399; VIII/VI. 168. — Anjouk. O. III. 540, 543. — Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 5.) — 1340. (*Fejér*: VIII/VII. 335.) — 1341. (*Fejér*: VIII/IV. 520, 524. — Kár. Okl. I. 146. — Anjouk. O. IV. 105, 106. — Egri kápt. mag. lev. Num. 8. div. 1. f. 1. nr. 3.) — 1342. (Magy. Nemz. Múz.: Szinyei Merse család levélt. — *Fejér*: VIII/IV. 597; IX/I. 76. — Anjouk. O. II. 164; IV. 201, 244.) — 1343. (Sztáray Okl. I. 171.) — 1344. (Eszterg. kápt. orsz. levélt. Caps. 18. fasc. 1. nr. 4.)

¹ Supplicatiók VI. Kelemenhez. (Fraknoi-gyűjt. XVII. sz. okl. 1347. jún. 23. Magy. Nemz. Múz.) — Anjouk. O. V. 52. — VI. Kelemen pápa 1347. jan. 23-án fentartja Tamás háj-szent-lőrinczi kanonok részére. — Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy család levélt.) — 1348. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy család levélt. — Egri kápt. m. lev. U. o. N. 8. div. 1. f. 1. nr. 7. — Anjouk. O. V. 253. — *Wenzel*: VII. 409.) — 1349. (Egri kápt. m. lev. Num. 2. div. 1. fasc. 1. nr. 2. — Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy és Péchy család levélt.)

² Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy, Péchy és gr. Rhédey csal. lev. — *Schmauk*: Supplementum Analectorum terrae Scepusiensis P. II. 90. — Anjouk. O. VI. 279. — 1350. (Magy. Nemz. Múz.: Szinyei-Merse és Péchy család levélt. — *Fejér*: IX/I. 786.) — 1351. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 2. f. 1. nr. 7.) — 1352. (Magy. Nemz. Múz.: Hanvay cs. lev. — Anjouk. O. V. 566.) — 1353. (Magy. Nemz. Múz.: Péchy csal. lev. — Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 4. fasc. 1. nr. 9. és 10. — *Mihályi*: Máramarosi Diplomák 32. — Zichy O. II. 538. — *Fejér*: IX/II. 260.) — 1354. (*Fejér*: IX/VI. 68.) — 1355. (Egri kápt. mag. lev. Num. 9. div. 7. f. 1. nr. 3. — *Mihályi*: Máramarosi Diplomák 36. — Zichy O. II. 607.) — 1356. (Bánffy Oklevéltár I. 207.)

György 1356—1371. ¹	Béli János fia Miklós 1373—
Máté 1371. decz. 20—1372. ²	1381. ⁴
István fia György 1373 és	Imre 1383. ⁵
1375 között. ³	Péter 1383—1398. ⁶

¹ Anjouk. Okm. VI. 486. — *Fejér*: IX/II. 519. — 1358. (Magy. orsz. lev. Dl. 4759. — Magy. Nemz. Múz.: Hanvay csal. lev.) — 1359. (Zichy O. III. 157.) — 1360. (Magy. Nemz. Múz.: Kapy csal. lev. 1414-iki átiratban) — 1361. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 2. f. 1. nr. 9. — Magy. orsz. lev. Dl. 38862.) — 1362. (Magy. orsz. lev. Dl. 5119. és 31304.) — 1363. (Magy. orsz. lev. Dl. 5185.) — 1364. (Magy. orsz. lev. Dl. 5319. — Magy. Nemz. Múz.: Hanvay csal. lev.) — 1365. (Magy. orsz. lev. Dl. 4732. — *Fejér*: IX/III. 512.) — 1367. (Magy. orsz. lev. Dl. 5525. — Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 2. fasc. 1. nr. 1., 2. — Kár. Okl. I. 285. — Sztáray Okl. I. 353.) — 1368. (Egri kápt. m. lev. Num. 13. div. 3. fasc. unic. nr. 1.) — 1370. előtt. (*Fejér*: IX/IV. 157.) — 1370. (Zichy O. III. 405.) — 1371. (Magy. orsz. lev. Dl. 5947. — *Fejér*: IX/VII. 314. — Sztáray Okl. I. 383.)

² Sztáray Okl. I. 388. — 1372. (Sztáray Okl. I. 390.)

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 480. — 1374. nov. 6. (Magy. orsz. lev. Dl. 3244.)

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 480. — Magy. orsz. lev. Dl. 6159, 24685. — 1374. (Magy. orsz. lev. Dl. 6193, 6194. — *Fejér*: IX/VI. 182. és IX/VII. 360.) — 1375. (Magy. orsz. lev. Dl. 6307.) — 1376. (Magy. Nemz. Múz.: Hanvay csal. lev., ugyanitt Kövecsesi Dancs csal. lev. 1479-iki átiratban. — *Fejér*: IX/V. 177.) — 1377. (*Leskó József*: Adatok az egri egyházmegye-történetéhez. IV. 107.) — 1378. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 4. f. unic. 4. — Magy. Nemz. Múz.: Máriássy csal. lev.) — 1379. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 14. — Magy. orsz. levélt. Dl. 31311.) — 1380. (Magy. orsz. lev. Dl. 6745. — Sztáray Okl. I. 451.) — 1381. (Egri kápt. m. lev. N. 17. div. 4. f. 2. nr. 15. és Egri kápt. mag. lev. Num. 9. div. 4. fasc. unic. nr. 5. — Magy. orsz. lev. Dl. 6850. — Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev.)

⁵ Zichy O. IV. 258.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 7027. — 1386. (Magy. orsz. lev. Dl. 7200, 7214.) — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7245. — Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 9, 13.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 7479.) — 1391. (Magy. Nemz. Múz.: Kövecsesi Dancs csal. lev. 1406-iki átiratban.) — 1392. (Magy. orsz. levélt. Dl. 7812. — Krassói Okl. III. 224.) — 1393. (*Leskó József*: Adatok az egri egyházmegye tört. IV. 110.) — 1396. (Egri kápt. m. lev. Num. 7. div. 1. fasc. 1. nr. 2. — Magy. orsz. lev. Dl. 6160, 8143, 8167.) — 1397. (Egri kápt. m. lev. Num. 15. div. 2. fasc. unic. nr. 19.) — 1398. (Magy. orsz. lev. Dl. 7241, 7780, 8378.)

Miklós 1399—1407. ¹	András 1417—1418. ⁴
János (de Suhtha) 1405 de- cember 17. — 1412. ²	György 1425. ⁵
Szvatiszláv (Svecenzlaus, Swatozlaus, Svetezlaus)	Elweth János 1438—1447. ⁶
1412—1417. ³	Lukácsi István 1449—1454. ⁷
	Nagymihályi András 1456— 1474. ⁸

Erről a Péter éneklőkanonokról szó van még: Magyar Nemz. Múz.: Perényi csal. levélt. 1401-iki átiratban.

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 8409, 8412. — 1400. (Egri kápt. orsz. lev. A. B. Nr. 17. — *Kandra Kab.*: Adatok az egri egyházmegye tört. II. 215.) — 1404. (Egri kápt. m. lev. N. 8. div. 2. f. 1. nr. 10, 11. és Num. 9. div. 2. fasc. 1. nr. 3.) — 1405. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 2. f. 1. nr. 4.) — 1406. (Magy. orsz. lev. Dl. 9150.) — 1407. (Egri kápt. m. lev. Num. 7. div. 1. fasc. unic. nr. 3.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 9092. — 1409. (Magy. Nemz. Múz.: Kövecsesi Dancs csal. lev.). — 1411. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi család levélt. — *Fejér*: X/V. 169.) — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 9855.)

³ Egri k. m. lev. N. 11. D. 1. f. 1. nr. 2. — Magy. orsz. lev. Dl. 9947. — 1413. (Egri kápt. m. lev. Num. 10. fasc. 1. nr. 2. és Num. 18. div. 3. fasc. unic. nr. 2, 3, 4.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 10287.) — 1415. (Egri kápt. m. lev. Nom. 18. div. 2. fasc. unic. num. 3. Itt „Suantezlaó“ alakban fordul elő.) — 1416. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 1. fasc. 1. nr. 11, 12.) — 1417. (Magy. orsz. lev. Dl. 10532. — Bánffy család Oklevéltára I. 549.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 10600. — 1418. (Magy. orsz. lev. Dl. 10737.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 11026.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 13214, 26603. — 1443. (Magy. orsz. lev. Dl. 13725.) — 1446. (Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 3. f. 1. nr. 15.) — 1447. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. lev.)

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 14224. — 1450. (Magy. orsz. lev. Dl. 14327, 14390.) — 1451. (Magy. Nemz. Múz.: Kövecsesi Dancs csal. lev.) — 1453. (*Bartalos Gyula* úr gyűjteményében Egerben és Egri kápt. mag. lev. Nr. 12. div. 2. fasc. 1. nr. 1.) — 1454. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. lev.)

⁸ Egri kápt. m. lev. Num. 19. div. 3. fasc. unic. nr. 2. — Magy. orsz. lev. Dl. 15024, 15026, 15063. — 1459. (Magy. orsz. lev. Dl. 15424.) — 1460. (Magy. orsz. lev. Dl. 15491. — Magy. Nemz. Múz.: Kende csal. lev. — Zichy Okm. X. 127.) — 1461. (Magy. orsz. lev. Dl. 15609. — Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev.) — 1462. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. lev.) — 1463. (Egri kápt. mag. lev. Num. 1. div. 3. fasc. 1. nr. 4. és Num. 1. div. 4. fasc. 1. nr. 30.) — 1466.

Családi Miklós 1484—1498.¹ Székesfehérvári Bernát
Bodrogi Fülöp 1500—1503.² 1522—1526.³
Felnémethi Bernát 1511-1516. Gönczi Péter 1532.⁴

3. *Sublectorok.*

Domokos 1319.⁵ Mihály 1335.⁶
János 1326.⁶

4. *Succentorok.*

Farkas 1319.⁸ Mihály 1335—1336.¹⁰
Gotthárdmester aljegyző 1329.⁹ Szegedi (deZyged) János 1436.¹¹

(*Leskó József*: Adatok az egri egyházmegye tört. IV. 154.) — 1469. (U. o. IV. 154.) — 1471. (Bártfa város levéltárában 1471. jún. 5. kel. okl.) — 1473. (Eperjes város levéltárában 387. sz. 1473. ápr. 25. kel. okl.) — 1474. (Magy. orsz. lev. Dl. 17600.)

¹ Eszt. kápt. mag. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 20. — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 19070.) — 1489. (*Kandra Kab.*: Adatok az egri egyházmegye történetéhez. IV. 158.) — 1492. (U. o. IV. 158. — Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 1. f. 2. nr. 1. — Magy. orsz. lev. Dl. 19785.) — 1493. (Magy. orsz. lev. Dl. 20067.) — 1495. (Magy. orsz. lev. Dl. 24860.) — 1498. (Magy. orsz. lev. Dl. 22524.)

² *Leskó Józ.*: Adatok az egri egyházmegye tört. IV. 161. — 1503. (Egri kápt. mag. lev. Num. 5. fasc. 2. nr. 1.)

³ *Leskó Józ.*: Adatok az egri egyházmegye tört. IV. 166. — 1514. júl. 4. X. Leó pápa írja: „Mittimus ad te dilectum filium Bernardum, cantorem ecclesie Agriensis, familiarem cubicularium et nuntium nostrum“ (Magy. országos levéltár Dl. 22626. — 1515. (Mon. Episcop. Vesp. IV. 242. — Magy. országos levéltár Dl. 22680.) — 1516. (Mon. Episcop. Vesp. IV. 244.) — 1522. „Bernaldum de Albis cantorem et canonicum Agriensem.“ (Magy. Nemz. Múz. levéltár. Törzsanyag. 1522. V/21.) — 1524. (U. o. Törzsanyag. 1524. I/8. — *Sörös*: Pannonhalmi III. 749.) — 1526. (Egyháztört. Emlék, a magy. orsz. hitújítás kor. I. 288.)

⁴ Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 3. f. 1. nr. 7.

⁵ Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 7. — *Fejér*: VII/II. 236.

⁶ Zichy O. I. 280.

⁷ Anjouk. O. III. 185.

⁸ Egri kápt. mag. lev. Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 7. — *Fejér*: VIII/II. 236.

⁹ Zichy O. IV. 624.

¹⁰ Sztáray Okl. I. 91. — 1336. (Sztáray Okl. I. 104.)

¹¹ Egri k. m. lev. Num. 1. d. 3. f. 1. nr. 5. — Oklevéltár I. III. okl.

Esztergom.

Arnold éneket tanít. — A., András és Mihály iskolamester. — Az iskola 1397-ben. — Adomány tizenkét pap nevelésére. — Az esztergomi iskolában készült mű. — Pál, Fülöp, Ujfalusi Keresztély, Vértesi István és Markházi Bertalan tanulók. — Az iskola helye. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Scholasticusok. — Sublector. — Succentorok.

Arnold bajor szerzetest apátja 1028—1030. táján Magyarországra küldötte. Ő a Dunán hajózott le s útközben nem egyszer majdnem elnyelték a hullámok. Végre megérkezett Anasztáz érsekhez Esztergomba, a ki oly szívesen fogadta, hogy hat hétig nála maradt vendégül. Ezalatt Szent Emmeran tiszteletére antiphonákat csinált a megfelelő feleletekkel (responsorium). Ezeket az érsek a szerzetesekkel és a kis papokkal (clerici) betaníttatta s ezek a templomban Szent Emmerán napján énekeltek is.¹ *Esztergomban* tehát már Szent István életében énektanítással találkozunk.

1205-ben *A.* az esztergomi iskola mestere.² Az esztergom-várbeli Szent István első vértanúról nevezett prépostság hat kanonokja között egyik, *András* 1397-ben az iskolamesteri hivatalt viseli.³ 1490. okt. 11-én *Mihály* az esztergomi iskola tanára (scholasticus ac sublector).⁴

Esztergomban 1397-iki iskolájáról részletes tények is beszélnek.⁵ Ezt az állítást azonban: „nyoma van annak, hogy a XIV. században az esztergomi káptalani iskolának orvosi osztálya is volt“,⁶ — hiteles forrás nem támogatja.

¹ *Knauz*: I. 42. — Oklevéltár II. okl.

² 1205. . . „A magistrum Scholarum . . . canonicos Strigoniensis“ . . . (*Knauz*: I. 180. — *Fejér*: III/I. 26.) — Oklevéltár V. okl.)

³ Oklevéltár XXXVII. okl.

⁴ Oklevéltár LXXXVIII. okl.

⁵ Ezeket „A káptalani iskolák szervezete“ című fejezetben tárgyalom.

⁶ A felső oktatás Magyarországon. Budapest, 1896. 130.

Zsigmond király 1406. jan. 14-én megerősíti négyszáz aranyforintos adományát, melyet *tizenkét esztergomi pap nevelésére és ellátására* már előbb tett.¹

A bécsi cs. és k. udvari könyvtár 4723. számú papiros codexe az *esztergomi iskolában* készült 1463-ban. A 138a. levélen ugyanis ez a colophon olvasható: „*Expliciunt decem praecepta domini in schola Strigoniensi, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio*“. E szavakból kiderül, hogy a kéziratot az esztergomi iskolában — kétségkívül valamelyik tanuló — másolta. A codex tartalmát csillagászati és theologiai ismeretek, egyházi szertartási szabályok és szent beszédek alkotják. XV. századi bejegyzés szerint, a kézirat ekkor Benedek turai plébánosé volt.²

Pál esztergomi tanuló, 1415-ben, egy perben mint a fél képviselője van jelen.³

Fülöp mester, az esztergomi iskola tanulója, 1418. ápr. 8-án az egyik peresfél képében a bíróság előtt megjelent.⁴

Keresztély deák 1423. aug. 1-én az esztergomi iskolában tartózkodik.⁵ Ő talán ugyanaz a személy, mint akiről azt olvassuk, hogy *Ujfalusi Miklós fia Keresztély* az esztergomi iskola klerikusa, mint Visegrádi Dékán fia János feleségének, Scolasticának képviselője, 1426. márcz. 20-án megjelent Vicedominisi Máté esztergomi érseki helytartó és ügyhallgató bírósága előtt.⁶

Bakócz Tamás érsek esztergomi iskolájába járt *gyermekkorában Vértesi István* is, a ki 1565-ben Komárom megye főbírája és nagyléli lakos volt. Ugyancsak ennek az iskolának

¹ Oklevéltár XLII. okl.

² *Csontos J.*: Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. (Magyar Könyvszemle 1881. 211.) — *Knauz*: Kortan V. — Oklevéltár LXVIII. okl.

³ *Sörös*: Pannonhalma III. 472. — Oklevéltár XLIII. okl.

⁴ Oklevéltár XLIV. okl.

⁵ Oklevéltár XLVII. okl.

⁶ Esztergomi kápt. orsz. levélt. Capsa 2. Saecul. fasc. 9. nr. 9. — Oklevéltár L. okl.

volt a növendéke *Markházi Bertalan* felső-böki (Komárom vm.) birtokos nemes is, a ki mint tanú 1565-ben maga vallja, hogy *gyermeksége* idején az esztergomi iskolában tanult.¹

Esztergomban az *iskola* nem volt benn a várban. Hiszen csak így van értelme ama rendelkezésnek, hogy a sublectornak a kenyeret, bort és húst télen, midőn a vacsora későn van, s így a várban nem jelenhetik meg, az iskolába szállítják.²

1. Olvasókanonokok.

Jakab 1209—1218.³

Pál 1250—1255.⁷

Benedek 1225—1236.⁴

Sükösd⁸ 1255—1285.⁹ Ő

Rikárd 1231—1243.⁵

pappá levése előtt vil. házass

György 1244—1248.⁶

ember volt, mert 1287-ben

¹ Győri Tört. és Rég. Füzetek III. 96. és V. ö. *Békefi R.*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig 190—191. és 475—476.

² *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 92.)

³ *Knauz*: I. 193, 194. — 1210. (*Wenzel*: I. 104. — *Knauz*: I. 196. — *Erdélyi*: Pannonhalmi I. 617.) — 1218. (*Wenzel*: VI. 397. — *Knauz*: I. 219.)

⁴ *Wenzel*: VI. 430. — *Knauz*: I. 256. — *Magy. Sion* II. 214. — 1226. (*Knauz*: I. 261.) — 1227. (*Knauz*: I. 265. — *Haz. Okm.* VIII. 20.) — 1228. (*Wenzel*: VI. 462. — *Knauz*: I. 268.) — 1230. (*Wenzel*: VI. 488, 489. — *Knauz*: I. 273, 274.) — 1231. (*Knauz*: I. 279.) — 1232. (*Knauz*: I. 285. — *Fejér*: III/II. 307.) — 1236. (*Wenzel*: VII. 14. — *Knauz*: I. 316.)

⁵ *Wenzel*: VI. 501. — *Knauz*: I. 279. — 1233. (*Fejér*: III/II. 492.) — 1236. (Eszterg. kápt. orsz. lev. Caps. 2. Saecul. fasc. 9. nr. 1. — 1240. (*Knauz*: I. 335.) — 1243. (*Wenzel*: VII. 138. — *Knauz*: I. 356.)

⁶ *Magy. Nemz. Múz.*: Balassa csal. lev. — *Knauz*: I. 357. — 1245. (*Fejér*: IV/III. 309. — *Knauz*: I. 359.) — 1247. (*Knauz*: I. 369.) — 1248. (*Wenzel*: VII. 272. — *Knauz*: I. 375.)

⁷ *Haz. Okm.* VI. 57. — 1251. (*Magy. Nemz. Múz.*: Balassa és Ivánka csal. lev. — *Wenzel*: II. 221. — *Knauz*: I. 387.) — 1255. (*Knauz*: I. 425. — *Magy. Sion* II. 681. — *Fejér*: IX/III. 474.)

⁸ ... „Ompudynus de Machala, gener magistri Sixti, bone memorie quondam ecclesie nostre lectoris.“ (*Knauz*: II. 221.)

⁹ *Haz. Okm.* VIII. 1255. — *Knauz*: I. 424, 429. — 1257. (*Knauz*: I. 444.) — 1258. (*Knauz*: I. 451, 452. — *Sztáray Okl.* I. 9.) —

azt olvassuk, hogy Macsalai Cyprián 1286—1301.²
 Ompudinus a veje volt. Jakab 1305—1307.³
 Elefánt 1286 előtt.¹ János 1306—1315.⁴

1259. (*Fejér*: IV/II. 518. — *Knauz*: I. 454.) — 1264. (*Knauz*: I. 501, 517. — *Fejér*: IV/III. 200.) — 1266. (*Wenzel*: VIII. 155. — *Knauz*: I. 538.) — 1269. (*Magy. Nemz. Múz.*: Kövecsesi Dancs csal. lev. — *Wenzel*: VIII. 241. — *Knauz*: I. 563, 566.) — 1270. (*Wenzel*: VIII. 318. — *Knauz*: I. 581.) — 1271. (*Wenzel*: VIII. 356. — *Knauz*: I. 587.) — 1272. (*Knauz*: I. 591, 592, 598, 601, 607, 611. — *Haz. Okm.* I. 57. — *Fejér*: VII/IV. 146.) — 1273. (*Wenzel*: IV. 30. — *Knauz*: II. 26.) — 1274. (*Magy. Nemz. Múz.*: Balassa csal. lev. — *Knauz*: II. 45. — *Sopr. Okl.* I. 40.) — 1275. (*Knauz*: II. 49.) — 1276. (*Knauz*: II. 61. — *Fejér*: V/II. 349.) — 1277. (*Magy. Nemz. Múz.*: Balassa csal. lev. — *Wenzel*: IV. 93. — *Knauz*: II. 73, 78.) — 1278. (*Knauz*: II. 85.) — 1279. (*Knauz*: II. 114.) — 1280. (*Wenzel*: IV. 230.) — *Knauz*: II. 123, 124, 125.) — 1281. (*Knauz*: II. 146.) — 1282. (*Knauz*: II. 153.) — 1283. (*Knauz*: II. 162, 171.) — 1284. (*Egri kápt. mag. lev.* Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 3. — *Knauz*: II. 179.) — 1285. (*Knauz*: II. 196.)

¹ *Knauz*: II. 420.

² *Wenzel*: IX. 449. — *Knauz*: II. 216. — *Magy. Sion* III. 628. — 1287. (*Wenzel*: IV. 304. — *Knauz*: II. 221, 222, 224, 225. — *Fejér*: V/III. 373. — *Haz. Okm.* VIII. 252.) — 1288. (*Wenzel*: IV. 327. és IX. 484.) — *Knauz*: II. 245. — *Magy. Sion* III. 700.) — 1289. (*Knauz*: II. 248, 250. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 542.) — 1290. (*Eszt. kápt. orsz. lev.* Caps. 18. Saec. f. 3. nr. 1. — *Magy. Nemz. Múz.*: Balassa csal. lev. — *Wenzel*: V. 17; IX. 532, 533. — *Fejér*: X/III. 274—275. — *Magy. Sion* III. 706.) — 1291. (*Fejér*: VI/I. 171, 173; IX/VII. 706.) — 1292. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Rhédey csal. lev. — *Fejér*: VII/5. 513. — *Haz. Okm.* VI. 379. — *Wenzel*: XII. 535. — *Magy. Sion* III. 778, 784.) — 1293. (*Wenzel*: X. 138.) — 1294. (*Wenzel*: X. 155. — *Fejér*: VI/I. 321; VII/III. 102.) — 1295. (*Veszprémi kápt. házi lev.* 1295. Epp.: Chat. 2. — *Botka Tiv.*: Barsmegye monographiája 4. — *Fejér*: VII/III. 111.) — 1299. (*Wenzel*: XII. 640.) — 1300. (*Haz. Okm.* VIII. 413. — *Knauz*: II. 489. — *Fejér*: VI/I. 267.) — 1301. (*Knauz*: II. 491. — *Mon. Episc. Vespri.* II. 26.)

³ *Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Forgách csal. lev. — *Knauz*: II. 553. — *Fejér*: VIII/I. 180. — 1307. (*Knauz*: II. 579.)

⁴ Győri tört. és rég. füzetek II. 17. — 1308. (*Zal. Okl.* I. 128.) — *Knauz*: II. 584, 585. — *Anjouk. O.* I. 148.) — 1309. (*Knauz*: II. 606. — *Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T.* II. 300.) — 1310. (*Knauz*: II. 622.) — 1313. (*Knauz*: II. 683. — *Fejér*: VIII/I. 515.) — 1314. (*Knauz*: II. 694.) — 1315. (*Knauz*: II. 708.)

László 1317. ¹	Alsáni Bálint kánonjogdoctor,
János 1319—1321. ²	királyi alkanczellár, az esz-
László 1322—1335. ³	tergomi érsek unokaöccse
István 1332 és 1337 között. ⁴	1353. márcz. 3. — 1374. ⁸
László 1338—1339. ⁵	Bálint fia Gálháj-szent-lőrinczi
Tamás 1341—1345. ⁶	prépost 1374-ben eszter-
Kis Demeter 1346—1352. ⁷	gomi olvasókanonok lesz,

¹ Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 6. — *Knauz*: II. 742. — *Fejér*: VIII/II. 687.

² Anjouk. O. I. 494. — *Knauz*: II. 754. — 1320. (*Knauz*: II. 780. — Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 24. f. 2. nr. 3.) — 1321 (Anjouk. O. I. 618, 629, 642.)

³ *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok. 35, 36. — 1325. (*Fejér*: VIII/II. 664.) — 1326. (*Fejér*: VIII/III. 123, 124, 125.) — 1327. (Győri tört. és rég. füz. II. 18.) — 1329. (Eszterg. kápt. orsz. lev. Capsa 52. fasc. 6. nr. 2.) — 1333. (Anjouk. O. III. 52.) — 1334. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. — *Thalčić*: I. 145.) — 1335. (Primási egyh. lev. fasc. 3. nr. 38. Q. — *Fejér*: VIII/IV. 116.) — 1336. (Primási vil. lev. fasc. 1. nr. 16. T. — Anjouk. O. III. 408.)

⁴ „(Item dominus lector Stephanus extimavit) suum lectoratum ad X. marcas (per annum, et ita iuratus credidit) non ultra valere, et si plus appareret (valere, promisit se restitutum, solvit) mediam marcam. Item aliam mediam (marcam solvit et totum).“ (Monum. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 226.)

⁵ 1338. (*Fejér*: VIII/IV. 348.) — 1339. (Haz. Okm. III. 140.)

⁶ Pethő-Batiz család lev. — *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok. 47. — 1342. (Anjouk. O. IV. 180. — *Fejér*: VIII/IV. 596.) — 1343. (Zichy O. II. 59.) — 1344. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 66. fasc. 8. nr. 2. — *Fejér*: IX/I. 228.) — 1345. (*Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok. 47.)

⁷ Sopr. Okl. I. 189. — Apponyi Okl. I. 136. — *Fejér*: IX/I. 410.) — 1347. (*Fejér*: IX/VII. 68.) — 1349. (Rózsashegy város levéltára 1349. és 1415. kel. okl. 2. és 10.) — 1350. (Pannonhalmi rendi lev. C. 23. W. — *Wenzel*: XI. 5.) — 1351. körül. (*Fejér*: IX/II. 92.) — 1352. (*Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok. 54.)

⁸ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 442. — 1355. (Anjouk. Okm. VI. 343, 354.) — 1356. (Anjouk. Okm. VI. 460.) — 1358. (Magy. Tud. Akad. Okl. III. k.) — 1359. (Magy. orsz. lev. Dl. 4859.) — 1360. (Magy. Tud. Akad. Okl. III. k. — *Fejér*: IX/III. 177.) — 1364. (Haz. Okm. I. 247.) — 1365. (Eszterg. kápt. orsz. lev. Capsa 18. fasc. 8. nr. 19. — Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 15. nr. 49. — *Fejér*: IX/III.

midőn Alsáni Bálint a pécsi püspökségre jut.¹ A java-
dalmat azonban tényleg nem kapta meg, mert a többiről nem akart lemondani.² Mind e mellett 1378-
ban is mint esztergomi olvasókanonok szerepel).³
Farkasfalvi Frank Mihály fia István 1375—1417.⁴
Vicedominisi Máté mind a két jog doctora és esztergomi érs. helytartó 1418—1428.⁵

472.) — 1366. (Magy. orsz. lev. Dl. 5442.) — 1368. (Sörös P.: Bakonybél. I. 373.) — 1370. (Az esztergomi káptalan birtok. Okmánytára. 194.) — 1372. (Zágrábi érseki lev.: Juridica. Vol. I. 6/2.) — 1373. (Erdélyi Múzeum: Kemény József csal. lev. 1446. szept. 21-iki kel. okl. — Urkundenbuch II. 399, 412. — *Fejér*: IX/IV. 504. — Haz. Okm. II. 126.) — 1374. „Valentini, lectoris Strigoniensis, electi Quinqueecclesiensis, doctoris decretorum et aule nostre vicecancellarii.“ (Sörös P.: A bakonybéli apát. tört. I. 401. — Zichy O. III. 557, 558. — *Theiner*: Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium. I. 292.)

¹ Mon. Vatic. Hung. I. Ser. I. T. 470.

² U. o. I. 470, 504, 513.

³ *Fejér*: IX/V. 275.

⁴ Mon. Episc. Vespr. IV. 357. — 1388. (Esz. kápt. magán lev. Lad. 15. fasc. 3. nr. 7. és 8, 9, 10, 12. — *Fejér*: X/I. 464.) — 1390. (*Fejér*: X/I. 623.) — 1393. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 28. fasc. 1. nr. 7.) — 1394. (Magy. Nemz. Múz.: Szinyei-Merse család levéltára.) — 1397. (*Kollányi Fer.*: Visitatio Capit. Strig. — Tört. Tár 1901. 88, 246.) — 1399. (*Fejér*: X/II. 681.) — 1401. (Esz. kápt. m. l. Lad. 38. fasc. 2. nr. 5.) — 1403. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 2. f. 3. nr. 13.) — 1406. (Zichy O. V. 457, 458.) — 1412. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 38. f. 3. nr. 4. — Zichy O. VI. 177.) — 1413. (*Fejér*: X/V. 438.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 10275, 10278, 10292.) — 1415. (Zichy O. VI. 356, 357.) — 1416. (Magy. orsz. lev. Dl. 10408. — Zichy O. VI. 414.) — 1417. máj. 19-én meghalt. (Magy. Sion II. 1864. 307. — Győri Tört. és rég. füzetek. II. 126.)

⁵ Sztáray Okl. II. 193. — *Fejér*: X/VI. 147. — 1419. (Magy. Nemz. Múz.: Fejérpataky csal. lev. — Eszt. kápt. m. lev. Lad. 53. f. 3. nr. 4. — Pécsi püspöki könyvtár AA. III. 13. — Magy. Tud. Akad. Okl. VII. k. — *Fejér*: X/VI. 222, 225, 229.) — 1421. (Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev.) — 1422. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 46. f. 6. nr. 1.) — 1425. (Magy. Nemz. Múz.: Hanvay csal. lev. — Eszt. k. m. lev. Lad. 53. f. 2. nr. 5. 6.) — 1426. (Esz. kápt. orsz. lev. Caps. 2. Saecul. fasc. 9. nr. 9. — Magy. orsz. lev. Dl. 11794.) — 1428. (Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev. — Haz. Okm. IV. 291. — Az eszt. kápt. birtokainak Okmánytára 197.)

Miklós mind a két jog doctora és érseki helytartó 1421—1429. ¹	doctor, patراسى érsek 1457—1482. aug. 16. előtt. ⁶
Rekcsi Pál 1430—1432. ²	Imre fia Pál 1482. ⁷
Miklós 1432. ³	Kesztölczi Mihály 1486—1497. ⁸
Bolchárdi György 1439—1449. ⁴	Tamás szent-györgyi kano-nok 1496. ⁹
Örmény Tamás 1455. ⁵	Thurzó Zsigmond 1500-ban. ¹⁰
Trevisói Simon egyházjog-	Atyai Miklós 1504—1521. ¹¹

¹ Mon. Rom. Episc. Vesp. IV. 406. — *Fejér*: X/VI. 420. — 1429. (*Fejér*: X/VII. 133.)

² *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 92. — *Fejér*: X/VII. 416.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 12478. — *Fejér*: X/VII. 442.

⁴ Eszterg. kápt. orsz. levélt.: Caps. 9. f. 2. nr. 1. — 1440. (Esz. kápt. orsz. lev.: Caps. 18. fasc. 8. nr. 14.) — 1443. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 25. f. 2. nr. 5.) — 1446. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 51. f. 1. nr. 26, 31.) — 1449. (Esz. kápt. orsz. lev. Caps. 18. fasc. 2. nr. 12.)

⁵ Erdélyi Múzeum: Törzsanyag. 1456 márcz. 28-ik kel. okl.

⁶ Esztergomi kápt. m. lev. Lad. 25. f. 2. nr. 7. — 1460. (Primási egyh. lev. F. E. 15. pag. 3. Könyvalakba kötött eredetije hártayborítékba foglalva.) — 1467. (Magy. Nemz. Múz.: Szinnyei Merse csal. lev.) — 1477. (Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. 2. nr. 42. — *Vagner Józ.*: Adalékok a nyitr. kápt. tört. 436.) — 1482. aug. 16. előtt. (Mon. Episc. Vesp. III. 282.)

⁷ Mon. Episc. Vesp. III. 282.

⁸ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 53. f. 3. nr. 17. — *Knauz*: A pozsonyi káptalan kéziratái 88. — 1493. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 46. f. 3. nr. 11.) — 1496. (Mon. Episcop. Vesp. IV. 65. — Tört. Tár 1904. 178.) — 1497. (Mon. Episcop. Vesp. IV. 81.)

⁹ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 46. f. 3. nr. 21.

¹⁰ *Wenzel Gusztáv*: Négy egykorú Thurzó-püspök 12. (*Zalka J.*: Memoria Basilicae Strig 135.)

¹¹ *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 118. — 1506—1508. (*Knauz*: A pozsonyi káptalan kéziratái 30, 40, 50, 57, 59.) — 1508. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 27. f. 3. nr. 6.) — 1510. (Magy. orsz. lev. Dl. 22027.) — 1515. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 18. fasc. 5. nr. 16.) — 1516. „Ego Nicolaus de Athya lector et concanonicus Strigoniensis ac decimator presentis anni decimarum civitatis Thernaviensis“ Datum Strigonii, in vigilia Visitationis Beate Marie Virginis 1516. (Papirosra írt eredetije: Nagyszombat város levéltárában.) — 1519. (Esz.

Sidonius Márton, I. Ferdinánd titkára, 1530 előtt volt olvasókanonok s ez állásáról betegeskedése miatt unokaöccse, Sali Jeromos részére lemondott. Ennek azonban az esztergomi érsek csak azon föltétel alatt akarta az olvasókanonokság jövedelmének fölvételét megengedni, ha fél esztendő alatt az összes egyházi rendeket fölveszi.

Ekkor Sali azzal a kéréssel fordult a királyhoz, adjon neki négy évi határidőt, a mely alatt ő kedves tanulmányait befejezi, s erre az időre engedje meg neki, hogy az olvasókanonokság jövedelmét fölvegye.¹

Körmendi János 1524—1531. decz. 25.²

Josefit Ferencz 1538.³

Ibrányi István 1540.⁴

Hagymási Kelemen 1545.⁵

2. Éneklőkanonokok.

Gaufridus 1183.⁶

Domokos 1208—1210.⁷

Amand 1218.⁸

Domokos 1228.⁹

Hysi 1233.¹⁰

Péter 1243.¹¹

Bensa 1247—1255.¹²

Bálint 1259—1283.¹³

kápt. m. lev. Lad. 46. f. 4. nr. 13.) — 1521. (*Békefi R.*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig 99.)

¹ Egyháztört. Emlékek a magy. orsz. hitújítás kor. II. 108, 181. és 312.

² Magy. Nemz. Múz.: Sibrik csal. lev. — 1528. (*Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 126.) — 1531. decz. 25. (Magy. Sion II. 309.)

³ *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 142.

⁴ U. o. 126.

⁵ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 16. fasc. 3. nr. 1.

⁶ *Knauz*: I. 128.

⁷ *Knauz*: I. 186. — 1209. (*Knauz*: I. 193, 194.) — 1210. (*Knauz*: I. 196. — *Wenzel*: I. 104.)

⁸ *Wenzel*: VI. 397. — *Knauz*: I. 219.

⁹ Magy. Sion II. 286.

¹⁰ *Erdélyi*: Pannonhalma I. 721. — *Knauz*: I. 291. — 1250 előtt. (*Wenzel*: VII. 313.)

¹¹ *Wenzel*: VII. 138, 140. — *Knauz*: I. 355, 356.

¹² *Knauz*: I. 366, 371. — 1255. (*Knauz*: I. 425. — Magy. Sion II. 681. — *Fejér*: IX/III. 474.)

¹³ *Wenzel*: XI. 467. — *Knauz*: I. 456. — Magy. Sion II. 1864.

Urkundinus 1293—1295. ¹	nonoknak adományozta. ⁶
Jakab 1297. ³	Péter 1332 előtt. ⁷
Mátyás 1309. ³	Márk 1332—1346. ⁸
István 1317. ⁴	Márton 1347—1351 körül. ⁹
Jakab 1319—1322. ⁵	Márk 1353—1356. ¹⁰
XXII. János pápa az esztergomi éneklőkanonokságot 1322. ápr. 16-án Benedek fia Domokos boszniai ka-	Mihály 1364. ¹¹ Bálint fia Gál 1365. ¹³ Telegdy Miklós 1379. ¹³ Ferencz 1387—1400. ¹⁴

778. — 1265. (*Fejér*: IV/III. 274. — *Knauz*: I. 528.) — 1269. (Magy. Sion III. 1865. 58—59. — *Knauz*: I. 564, 568. — *Wenzel*: VIII. 243, 244.) — 1270—1272. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev. — 1271. (*Wenzel*: VIII. 356. — *Knauz*: I. 587.) — 1272. (*Knauz*: I. 607.) — 1277. (*Fejér*: V/II. 413. — *Knauz*: II. 72.) — 1283. (*Knauz*: II. 161.)

¹ *Wenzel*: X. 139. — 1294. (*Knauz*: II. 355.) — 1295. (Vespr. kápt. házi lev. 1295. Epp. Chat. 2.)

² *Wenzel*: X. 277, 287. — *Knauz*: II. 397, 398, 406. — Magy. Sion III. 1865. 944.

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 300. — *Knauz*: II. 606.

⁴ Egri kápt. m. lev.: Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 6. — *Knauz*: II. 742. — *Fejér*: VIII/II. 687.

⁵ *Knauz*: II. 754, 774. — Anjouk. O. I. 494. — 1320. (*Knauz*: II. 776. — *Fejér*: VIII/II. 284. és 285. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 17.) — 1321. (Anjouk. O. I. 629.) — 1322. (*Theiner*: Monumenta Hist. Hung. I. 483. — *Zichy*: O. I. 215. — *Thaléid*: I. 105.)

⁶ *Theiner*: Monumenta Hist. Hung. I. 483.

⁷ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 217, 234.

⁸ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 216, 218. — 1336. (Prim. vil. lev. Fasc. 1. nr. 16. T.) — 1341. (Pethő-Batiz csal. lev. — 1342. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi cs. lev. — Anjouk. O. IV. 180. — *Fejér*: VIII/IV. 596.) — 1346. (Sopr. Okl. I. 189. — *Fejér*: IX/I. 410.) — *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 39.)

⁹ *Fejér*: IX/VII. 68. — 1351. (*Fejér*: IX/II. 92.)

¹⁰ *Fejér*: IX/II. 152. és 229. — 1356. (Anjouk. Okm. VI. 460. — *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 39.)

¹¹ *Fejér*: IX/III. 301.

¹² Eszt. kápt. m' lev. Lad. 66. f. 1. nr. 12. — *Fejér*: IX/III. 472.

¹³ *Fejér*: IX/V. 349.

¹⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 28103, 30140. — 1388. (Eszt. kápt. m. lev. Lad. 15. fasc. 3. nr. 7, 8, 9 és 12. — U. o. Lad. 34. f. 1. nr. 10. — *Fejér*: X/I. 464. — 1390. (*Fejér*: X/I. 623.) — 1391. (*Pór Antal*: Az esztergom-vári

Ürményi László fia Gergely	1425—1447. ⁴
1397—1417. ¹	Mihály 1460. ⁵
István 1416—1417. ²	Soóki Miklós 1468—1469. ⁶
Comes 1418-ban, a ki mind a két jog doctora. ³	Ocskai György 1470 körül. ⁷
Temesvári Miklós kánonjog- doctor és érseki helytartó	Kálmáncsehi György 1476— 1477. ⁸

Szent István első vértanúról nevezett prépostság története 96. — *Fejér*: X/I. 696.) — 1393. (Eszterg. kápt. m. lev. t.: Lad. 28. f. 1. nr. 7.) — 1395. (*Fejér*: XI. 451.) — 1399. (*Fejér*: X/II. 681.) — 1400. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 211. — *Fejér*: X/II. 798.)

¹ *Kollányi Fer.*: Visitatio Capituli Strig. (Tört. Tár. 1901. 88, 246.) — 1400. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 211—212.) — 1401. (Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 38. f. 2. nr. 5.) — 1410. (Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 38. fasc. 3. nr. 4.) — 1414. (Magy. orsz. lev. t. Dl. 10275, 10278, 10292.) — 1416. (Magy. orsz. lev. t. Dl. 10408.) — 1417. (Győri tört. és rég. füz. II. 126.)

² Zichy O. VI. 414.

³ Sztáray Okl. II. 197.

⁴ Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 53. f. 2. nr. 5, 6. — 1429. (Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 72. fasc. 1. nr. 2.) — 1431. (Magy. orsz. lev. t. Dl. 12391. — Magy. Nemz. Múz.: Máriássy család lev. t.) — 1432. (*Fejér*: X/VII. 416.) — 1436. (Magy. orsz. lev. t. Dl. 12978.) — 1437. (Magy. Nemz. Múz.: Beniczky család lev. t.) — 1438. „Nicolaus decretorum doctor cantor et canonicus in ecclesia Strigoniensi, necnon reverendissimi in Christo patris et domini domini Georgii miseratione divina archiepiscopi ecclesie Strigonienis locique eiusdem comitis perpetui primatis et apostolice sedis legati nati regieque maiestatis regni Hungarie sumpni cancellarii vicarius in spiritualibus et causarum auditor generalis.“ (Papirosra írt eredetije: Pécsi püspöki könyvtár AA. III. 14.) — 1439. (Eszterg. kápt. orsz. lev. t. Caps. 9. fasc. 2. nr. 1.) — 1440. (Eszterg. kápt. orsz. lev. t. Caps. Saec. 18. fasc. 8. nr. 14.) — 1443. (Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 25. fasc. 2. nr. 5.) — 1446. (Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 51. f. 1. nr. 26. és 31. — Magy. orsz. lev. t. Dl. 14000.) — 1447. Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 53. f. 1. nr. 11, 12.) — 1457. előtt. (Magy. Sion II. 1864. 307.)

⁵ Primási egyh. lev. t. FE. 15. pag. 3. Könyvalakba kötött eredetije hártayborítékba foglalva.

⁶ Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 46. fasc. 2. nr. 20. — 1469. (Eszterg. kápt. m. lev. t. Lad. 53. f. 4. nr. 1. és 2.)

⁷ *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 106.

⁸ Magy. orsz. lev. t. Dl. 17770; 17885. — 1477. (*Vagner József*:

Péter 1479. ¹	nyeri el az éneklőkanonok-
György 1483—1486. ²	ságot, melynek évi jöve-
Márton háj-szent-lőrinczi pré- post 1489. ³	delme a pápai követ szerint 800 arany. ⁷
Peleskei Mihály 1500. ⁴	Kövendi Székely János 1533—
Cseregoni Mihály 1517 körül. ⁵	1536. ⁸
Szatmári Mihály 1518. ⁶	Pápai Pál 1556. ⁹
Brodarics István 1524-ben	

3. *Scholasticusok.*

Jakab 1211—1212. ¹⁰	András <u>szent-istváni kanonok</u>
Sükösd 1267—1272. ¹¹	1397. ¹²

4. *Sublector.*

Báthori Mihály 1510.¹³

Adalékok a nyitrai kápt. tört. 436. és Nyitrai kápt. mag. lev. fasc. X. Relig. 2. nr. 42.)

¹ *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 113.

² Eszt. kápt. m. lev. Lad. 27. f. 2. nr. 4. — 1486. (Eszt. kápt. m. lev. Lad. 53. f. 3. nr. 17.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 19491.

⁴ *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 121.

⁵ U. o. 128.

⁶ U. o. 127.

⁷ Monumenta Vaticana Hung. Ser. II. Tom. I. 91.

⁸ Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev. — 1536. (*Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok. 130.)

⁹ Eszt. kápt. m. lev. Caps. 14. Eccl. fasc. 1. nr. 6.

¹⁰ „Jacobus Scholasticus Strigoniensis“. (*Knauz*: I. 199.) — *Wenzel*: VI. 351. — *Fejér*: III/I. 130, 132. — 1212. (Mon. Episcop. Vespri. I. 21.)

¹¹ *Knauz*: I. 542. — 1268. ... „per manus magistri Sixti Scolastici Strigoniensis“. (Magy. Sion III. 1865. 57. — *Knauz*: I. 561.) — 1269. (Magy. Sion III. 58.) — 1272. ... „magister Syxtus scolasticus et cancellarius ecclesie Strigoniensis...“ (*Knauz*: I. 611.) — A legtöbbször „magister Sixtus lector Strigoniensis“ fordul elő. (*Knauz*: I. 601. és a Sükösd olvasókanonoknál idézett többi helyek.)

¹² *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok. 83.

¹³ Magy. Nemz. Múz.: Törzsanyag. 1510. III/11. kel. okl. — Oklevéltár CXXIV okl.

5. *Succentorok.*

Pál 1223. ¹	Tharnóczai Tamás 1461— 1462. ⁶
Ürményi Gergely 1397 körül. ²	
Péter 1400. ³	Madarasi Márton mester- kanonok 1471. ⁷
Péter kanonok és kápolna- ispán 1429—1436. ⁴	Oberczel Imre kanonok meg- halt 1497. júl. 17-én. ⁸
Váczi Tamás 1440. ⁵	

Győr.

Győr káptalani iskolájával 1549-ben találkozunk. Ujlaki Ferencz győri püspök Olaszországból hívott tanárokat. S midőn a püspök az iskolát a saját költségén nem tudta fentartani, a m. kir. helytartótanács 1549-ben azt javasolja a királynak, hogy az iskola fentartására kösse le a Podmaniczky által elpusztított zirczi apátság birtokait.⁹

A káptalani iskola Győrött a székesegyház déli szomszédságában emelkedett. 1566-ban a katonai hatóság lefoglalta és sütőhelyiséggé alakította.¹⁰

1. *Olvasókanonokok.*

Csépán 1240.¹¹ Sándor 1273.¹²

¹ Knauz : I. 242.

² Kollányi Fer. : Esztergomi Kanonokok. 80.

³ Fejér : X/II. 798.

⁴ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 66. f. 8. nr. 3. — Kollányi Fer. : Esztergomi Kanonokok. 93.

⁵ Eszt. kápt. orsz. lev. Caps. Saec. 18. f. 8. nr. 14.

⁶ Eszt. kápt. orsz. lev. Caps. 18. fasc. 3. nr. 9. — Kollányi Fer. : Esztergomi kanonokok. 106.

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 17186.

⁸ Magy. Sion II. 1864. 307.

⁹ Oklevéltár CXLII okl.

¹⁰ Villányi Szaniszló : Győr-vár és város helyrajza, erősítése, háztelék- és lakásviszonyai a XVI. és XVII. században 29.

¹¹ Pannonhalmi orsz. levélt. 5. és 6. sz. — Wenzel : VII. 111. — Fejér : IV/I. 191.

¹² Wenzel : IV. 29.

Hector 1278—1279. ¹	András 1304. decz. 19. ⁷
Mátyás 1281. ²	Mátyás 1306—1311. ⁸
Domokos 1281—1282. ³	András 1312—1317. ⁹
Hector 1286. ⁴	Mátyás 1318—1321. ¹⁰
Bors 1286—1296. ⁵	Mihály 1322. ¹¹
Mátyás 1299—1304. ⁶	Mátyás 1323—1332. ¹²

¹ Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család levélt. — Haz. Okm. VI. 234. — *Wenzel*: IX. 214. — 1279. (Haz. Okm. VI. 253. — *Wenzel*: IV. 206; IX. 260.)

² *Fejér*: V/III. 102.

³ *Kubinyi*: I. 123. — *Wenzel*: IX. 316. — *Fejér*: VII/II. 92. — Haz. Okm. I. 75. — 1282. (Sopr. Okl. I. 48.)

⁴ *Wenzel*: IV. 288.

⁵ *Sörös*: Pannonhalma II. 343. — 1287. (*Fejér*: V/III. 377.) — 1288. (*Fejér*: V/III. 444.) — 1289. (Haz. Okm. V. 72. — *Wenzel*: IX. 503.) — 1290. (*Wenzel*: IX. 536, 538.) — 1291. (*Fejér*: VII/II. 239.) — 1292. (Sopr. Okl. I. 60. — *Wenzel*: X. 88.) — 1293. (Haz. Okm. IV. 86.) — 1296. (Haz. Okm. V. 81.)

⁶ Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család levélt. — Haz. Okm. VII. 284. — *Fejér*: VI/II. 217. — *Wenzel*: X. 353. — 1302. (*Fejér*: VIII/I. 106.) — 1303. (*Fejér*: VIII/I. 146.) — 1304. (*Fejér*: VIII/I. 173. — Sopr. Okl. I. 66.)

⁷ Sopr. Okl. I. 64.

⁸ *Sörös P.*: Pannonhalma II. 350. — Anjouk. O. I. 109. — 1307. (Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag 1307. VIII/6. kel. okl. — Anjouk. O. I. 136. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 353.) — 1308. (Sopr. Okl. I. 69. — Anjouk. O. I. 155.) — 1309. (Pannonhalmi orsz. levélt. 18. sz. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 427, 428. — Haz. Okm. III. 58. — Sopr. Okl. I. 71. — *Fejér*: VIII/I. 364. — Anjouk. O. I. 184. — Héderváry Okl. I. 13.) — 1310. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 430.) — 1311. (U. o. Ser. I. T. II. 436.)

⁹ *Fejér*: VIII/I. 470. és 472. — 1313. (Anjouk. O. I. 321. — *Fejér*: VI/II. 335; VIII/I. 521.) — 1314. (Anjouk. O. I. 335.) — 1317. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. levélt. — Anjouk. O. I. 432.)

¹⁰ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 23—24. — 1321. (*Fejér*: VIII/II. 314.)

¹¹ Sopr. Okl. I. 91.

¹² Vasvári kápt. házi levélt. Lad. I. fasc. 2. nr. 2. — Haz. Okm. IV. 135. — 1324. (*Fejér*: VIII/II. 581.) — 1325. (Pozsonyi kápt. m. lev. Capsa C. fasc. 5. nr. 52. — *Knauz* kéziratai 1325. jún. 30. kel. okl. — Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 17. nr. 53. — Sopr. Okl. I.

Máté 1332. ¹	Bereczk 1353. ⁵
Mátyás 1332—1349. ²	László 1353. ⁶
Miklós 1350—1351. ápr. 20. ³	Ferencz 1355—1360. ⁷
Zempléni Marczell fia Ferencz 1352. nov. 10. ⁴	Miklós 1360—1382. ⁸

105. — Haz. Okm. III. 82. — *Fejér*: VIII/II. 654.) — 1326. (Pozsonyi kápt. m. lev. Capsa C. fasc. 4. nr. 39. — *Knauz* kéziratai 1326. máj. 5-iki okl. — *Fejér*: VIII/III. 127, 128, 130. — *Wenzel*: V. 72.) — 1327. (Pannonhalmi szentmártoni főapátság m. lev. Capsa 41. lit. N. — *Knauz* kéziratai 1327. jún. 29-iki okl. — Anjouk. O. II. 309. — *Sörös*: Pannonhalma II. 366.) — 1328. (Pannonhalmi orsz. levélt. 19. sz. — Anjoukori O. II. 364. — *Fejér*: VIII/III. 311.) — 1329. (Anjoukori O. II. 405, 411. — Haz. Okm. III. 105. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 367, 368.) — 1330. (Anjoukori O. II. 514. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 369.) — 1331. (*Fejér*: VIII/III. 550. — Sopr. Okl. I. 126.) — 1332. (*Fejér*: VIII/III. 650, 652. — Anjoukori O. II. 608.)

¹ Pannonhalmi szentmártoni főapátság magán levéltára. Capsa XXIII. T.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 183. — 1333. (Apponyi Okl. I. 87.) — 1337. (*Fejér*: VIII/IV. 262; VIII/VI. 144.) — 1338. (*Fejér*: VIII/IV. 351.) — 1339. (*Kell. Melczer Istv.*: Okmányok a Kell. Melczer család levélt. 32. — Sopr. Okl. I. 147, 153. — *Fejér*: VIII/VI. 169.) — 1341. (Sopr. Okl. I. 167.) — 1342. (*Fejér*: VIII/IV. 601.) — 1344. (Sopr. Okl. I. 176.) — 1346. (Sopr. Okl. I. 192.) — 1347. (Sopr. Okl. I. 202.) — 1349. (Anjouk. O. V. 291.)

³ *Fejér*: IX/I. 787. — 1351. ápr. 20. (Pannonhalmi rendi levéltár C. 29. K.) — 1358 előtt. (Haz. Okm. V. 132.)

⁴ Reg. Suppl. Clem. VI. a. XI. fol. XX. — (*Ábel Jenő*: kéziratai a Magyar Tud. Akad. könyvtárában.) — 1350 és 1354 között (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 451.)

⁵ *Sörös P.*: Pannonhalma II. 410.

⁶ Magyar. orsz. levélt. Dl. 5221. — *Fejér*: IX/II. 258.

⁷ Pannonhalmi orsz. lev. 25. — 1358. (Magy. orsz. levélt. Dl. 4776. — Sopr. Okl. I. 290. — *Fejér*: VIII/II. 197.) — 1359. (Magy. orsz. lev. Dl. 4848, 4873, 4876. — Sopr. Okl. I. 300. — Haz. Okm. IV. 198. — *Fejér*: IX/III. 90.) — 1360. (*Sörös P.*: Pannonhalma II. 462. — Sopr. Okl. I. 328.)

⁸ Sopr. Okl. I. 330. — 1361. (Magy. orsz. lev. Dl. 30678. — Haz. Okm. II. 111.) — 1362. (Győri kápt. m. lev. Cim. theca II. fasc. 17. nr. 54.) — 1365. (Magy. orsz. lev. Dl. 5382. — Sopr. Okl. I. 357. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 503.) — 1366. (Magy. orsz. lev. Dl. 5487. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 510.) — 1367. (*Fejér*: IX/IV. 82.) — 1369. (Magy.

Dénes 1382—1384. ¹	kanonokságért 1399-ben
János 1384. ²	perel. ⁸
Dénes 1384—1386. ³	Alsáni Bálint bibornok és
Mihály 1387. ⁴	pécsi püspök 1393—1405. ⁹
Lőrincz 1388. ⁵	Miklós 1406. ¹⁰
Mihály 1388—1390. ⁶	György 1409—1416. ¹¹
Tamás 1392. ⁷ Ő az olvasó-	

orsz. lev. Dl. 5221, 5751, 5758, 5787. — *Fejér*: IX/IV. 190, 203.) — 1371. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. I. fasc. 6. nr. 26. — Haz. Okm. II. 324, 327. — *Fejér*: IX/IV. 360.) — 1372. Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 17. nr. 55, 56, 57 és 58. — Haz. Okm. I. 271; III. 193.) — 1373. (Magy. orsz. lev. Dl. 6152.) — 1376. (Magy. orsz. ev. Dl. 6361. — Sopr. Okl. I. 419.) — 1378. (Magy. orsz. levél. Dl. 6512, 6542. — *Fejér*: IX/V. 281.) — 1379. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev.) — 1380. (*Fejér*: IX/V. 416, 417. — Haz. Okm. I. 281.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 5954. — Pannonhalmi rendi levél. c. 18. B.) — 1382. (Magy. orsz. lev. Dl. 6883, 6889. — Sopr. Okl. I. 460.)

¹ Héderváry Okl. I. 92, 97.

² Győri kápt. m. lev. Cim. thec. VI. Nr. 244.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 7060. — 1386. (Magy. orsz. lev. Dl. 7184, 7185. — *Fejér*: X/I. 317, 319.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 7292. — Haz. Okm. V. 171.

⁵ Sopr. Okl. I. 487.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 7397. — 1390. (*Fejér*: IX/VII. 496.)

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 7758.

⁸ 1399. . . . „Thomam super lectoratu ecclesie nostre certantem“ (Knausz kézíratai 1399 decz. 8-iki kel. okl.)

⁹ Magy. Orsz. lev. Dl. 7905. — 1394. (Pannonhalmi orsz. lev. 95. — Magy. Sion III. 8. — *Fejér*: X/II. 242; X/III. 163.) — 1395. (Magy. orsz. lev. Dl. 8066.) — 1396. (*Békefi Remig*: A pilisi apátság tört. I. 389.) — 1397. (Pannonhalmi rendi lev. c. 26. Gq. — Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 26. f. 8. nr. 8. — *Fejér*: X/II. 503; X/VIII. 432.) — 1400. (Magy. orsz. lev. Dl. 8539, 8571, 8572, 8581, 24699. — Haz. Okm. IV. 242. és Sopr. Okl. I. 536, 538. — *Fejér*: X/II. 810.) — 1402. (Magy. orsz. lev. Dl. 9488.) — 1403. (Knausz kézíratai 1403 január 24-ki kel. okl.) — 1404. (Héderváry Okl. I. 124.) — 1405. (Pannonhalmi hiteles helyi levél. 40.)

¹⁰ Magy. Sion III. 12.

¹¹ *Sörös*: Pannonhalma III. 455. — 1410. (Pannonhalmi rendi lev. C. 51. V.) — 1414. (Haz. Okm. III. 295.) — 1415. (Pannonhalmi orsz. lev. 46. — Héderváry Okl. I. 149.) — 1416. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. — Haz. Okm. III. 302.)

Miklós 1416. ¹	Amade 1455. ⁶
György 1418. ²	Székesfehérvári Mihály
Miklós 1420—1437. ³	1458—1469. ⁷
Máté 1439—1445. ⁴	Nyuli János 1468—1469. ⁸
Mihály 1446—1455. ⁵	György 1472—1475. ⁹

¹ Soproni Okl. II. 38.

² Magy. orsz. lev. Dl. 10683. — Soproni Okl. II. 43.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 25180. — *Fejér*: X/VI. 285. — 1421. (Magy. orsz. lev. Dl. 11090, 11115, 11146.) — 1422. (Magy. orsz. lev. Dl. 11231, 11248, 38470.) — 1424. (Haz. Okm. II. 328. — *Fejér*: X/VI. 640.) — 1426. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev.) — 1429. (Magy. orsz. lev. Dl. 12072, 12160. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1430. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 17. nr. 61. — Magy. orsz. lev. Dl. 12193. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev.) — 1431. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. nr. 603.) — 1434. (Sopr. Okl. II. 209.) — 1435. (Magy. orsz. lev. Dl. 10590.) — 1437. (Pannonhalmi rendi lev. C. 36. M.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 13418, 13431. — Magy. Nemz. Múz.: Sibrik csal. lev. 1453. év. — 1445. (Magy. orsz. lev. Dl. 11483.)

⁵ Primási vil. lev. Fasc. 2. nr. 36. Q. — 1447. (Magy. orsz. lev. Dl. 14121. — Héderváry Okl. I. 259.) — 1449. (Magy. orsz. lev. Dl. 12952, 25921.) — 1453. (Magy. orsz. lev. Dl. 14660. — Soproni Okl. II. 378.) — 1455. (Haz. Okm. II. 410.)

⁶ Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 17. nr. 62.

⁷ 1458. (Magy. orsz. lev. Dl. 15208. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. idősb ágának lev.) — 1459. (Magy. orsz. lev. Dl. 15406. — Magy. Nemz. Múz.: Bartal csal. lev.) — 1460. (Esz. kápt. orsz. lev. Caps. 8. fasc. 6. nr. 5. — Zichy O. X. 115.) — 1461. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. — Soproni Okl. II. 417.) — 1463. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev.) — 1464. (Esztergomi kápt. m. lev. Lad. 22. fasc. I. nr. 14. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. idősb ágának lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 16064, 16065, 16066, 16150. — Haz. Okm. III. 415. — Héderváry Okl. I. 308. és 309.) — 1465. (Magy. orsz. lev. Dl. 16212.) — 1466. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1466. V/4. kel. okl.) — 1467. (Magy. orsz. lev. Dl. 17927.) — 1468. (Magy. Nemz. Múz.: Dőry csal. lev.) — 1469. (Magy. orsz. lev. Dl. 16795.)

⁸ Győri kápt. m. lev. Cim. thec. IX. nr. 677, 678. — 1469. (Győri kápt. mag. lev. Cim. thec. VIII. nr. 526. — Veszpr. kápt. házi lev. 1469. Insula Magna 5. — *Teleki*: Hunyadiak kora. XI. 387.)

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 17293. — 1474. (Magy. orsz. lev. Dl. 17615.) — 1475. (Magy. orsz. lev. Dl. 17668, 17682. — Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.)

János 1478—1487. ¹	Nagylucsei István 1502—
Benedek kánonjogdoctor	1513. ⁴
1490. ²	Szelestei Tamás 1519. ⁵
Thakaró Gergely 1494—	Nagyváthi Pál 1534—1535. ⁶
1500. ³	

2. Éneklőkanonokok.

Beda 1210—1216. ⁷	Sükösd 1241—1247. ¹⁰
Miklós 1230. ⁸	Syke 1248 és 1254. ¹¹
Jónás 1240. ⁹	Jurko 1250—1269. ¹²

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 18054. — 1479. (*Teleki*: Hunyadiak kora. XII. 139. — *Sopr. Okl.* II. 523.) — 1480. (Magy. orsz. lev. Dl. 16833, 18309, 37532.) — 1481. (Magy. orsz. lev. Dl. 16833, 18448. — Győri kápt. m. lev. Cim. thec. VI. nr. 245; VIII. nr. 531.) — 1482. (Magy. orsz. lev. Dl. 18716.) — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 19028.) — 1486. (Magy. orsz. lev. Dl. 19170, 19207, 19208, 24757.) — 1487. (Magy. orsz. lev. Dl. 19251.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 19649.

³ Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 17. nr. 63, 64. — 1498. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.) — 1500. (*Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 121.)

⁴ Magy. orsz. lev.: Dl. 21134. — Pannonhalmi orsz. lev. 89. — *Tört. Tár* 1905. 37. — 1510. (Magy. orsz. lev. Dl. 22082.) — 1513. (Magy. Nemz. Múz. lev.: *Törzsanyag* 1513. kel. okl.)

⁵ Győri kápt. m. lev. Cim. theca VI. nr. 246. 1519. júl. 30. kel. okl.

⁶ *Sörös*: Pannonhalma III. 782. — 1535. (Magy. orsz. lev. N. R. A. fasc. 1604. nr. 38.)

⁷ *Erdélyi László*: Pannonhalma I. 618. és *Wenzel*: I. 100. — 1216. (*Erdélyi László*: Pannonhalma I. 642. és *Wenzel*: I. 140.)

⁸ *Sörös*: Pannonhalma III. 484.

⁹ *Wenzel*: VII. 111.

¹⁰ *Wenzel*: VII. 125. — 1245. (*Sörös*: Pannonhalma II. 285. és *Wenzel*: II. 187.) — 1247. (*Knauz*: I. 370.)

¹¹ *Wenzel*: VII. 272. — 1254. (*Sörös P.*: Pannonhalma II. 293.)

¹² *Haz. Okm.* VI. 58. — 1252. (*Haz. Okm.* VI. 76.) — 1255. (*Bánffy Oklevéltár* I. 10.) — 1256. (*Fejér*: IX/VI. 141.) — 1257. (*Wenzel*: II. 292; VII. 473.) — 1258. (*Sörös*: Pannonhalma II. 300, 306, 307.) — 1259. (*Sörös*: Pannonhalma II. 308. és *Wenzel*: II. 317.) — 1261. (*Mon. Episcop. Vespri* I. 140, 141. — *Fejér*: VII/V. 331. — *Wenzel*: XI. 515, 516.) — 1262. (*Wenzel*: VIII. 44.) — 1263. (*Fejér*: IX/VII. 675.) — 1264.

Hector 1269—1278. ¹	Fábián 1299—1314. ⁵
Ábrahám 1278—1282. ²	Mátyás 1317. ⁶
Domokos 1281—1293. ³	Miklós 1321—1326. ⁷
Mátyás 1296. ⁴	György 1327—1353. ⁸

(Sopr. Okl. I. 28. — *Knauz*: I. 519. — *Wenzel*: VIII. 112.) — 1265. (*Fejér*: IV/III. 302, 303, 306, 308. — Sopr. okl. I. 29.) — 1266. (*Wenzel*: VIII. 158.) — 1268. (*Fejér*: IV/III. 483. — Haz. Okm. I. 39.) — 1269. (*Wenzel*: VIII. 245, 247, 248. — *Kubinyi*: I. 66. — *Fejér*: IV/III. 541. — Héderváry Okl. I. 5.)

¹ *Wenzel*: VIII. 249. — *Kubinyi*: I. 65. — 1270. (Magy. Nemz. Múz.: Döry csal. lev. — *Wenzel*: VIII. 322. — *Fejér*: VII/III. 67.) — 1271. (*Sörös*: Pannonhalma II. 338. és *Wenzel*: III. 268.) — 1278. (*Fejér*: VII/II. 72.)

² Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család. levélt. — Haz. Okm. VI. 234. — *Wenzel*: IX. 214. — 1279. (Haz. Okm. V. 253. — *Wenzel*: IV. 206; IX. 260.) — 1281. (Haz. Okm. I. 75. — *Kubinyi*: I. 123. — *Fejér*: VII/II. 92. — *Wenzel*: IX. 313, 316.) — 1282. (Sopr. Okl. I. 48.)

³ *Fejér*: V/III. 102. — 1286. (*Sörös*: Pannonhalma II. 343 és *Wenzel*: IV. 288.) — 1287. (*Fejér*: V/III. 377.) — 1288. (*Fejér*: V/III. 444.) — 1289. (*Wenzel*: IX. 503. — Haz. Okm. V. 72.) — 1290. (*Wenzel*: IX. 536, 538.) — 1291. (*Fejér*: VII/II. 239.) — 1292. (*Wenzel*: X. 88. — Sopr. Okl. I. 60.) — 1293. (Haz. Okm. IV. 86.)

⁴ Haz. Okm. V. 81.

⁵ Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család levélt. — *Wenzel*: X. 353. — 1302. (*Fejér*: VIII/I. 106.) — 1303. (*Fejér*: VIII/I. 146. — Haz. Okm. IV. 103.) — 1304. (*Fejér*: VIII/I. 173. — Sopr. Okl. I. 64, 66.) — 1306. (*Sörös P.*: Pannonhalma II. 350. — Anjouk. O. I. 109.) — 1307. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzs. a. 1307. VIII/6. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 353. — Anjouk. O. I. 136.) — 1308. (Anjouk. O. I. 155.) — 1313. (Anjouk. O. I. 321. — *Fejér*: VI/II. 335; VIII/I. 521.) — 1314. (Anjouk. O. I. 335.)

⁶ Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev. — Anjouk. O. I. 432.

⁷ *Fejér*: VIII/II. 314. — 1322. (Veszpr. kápt. házi levélt. 1322. Epp. Miscell. 12. — Haz. Okm. IV. 135. — Mon. Episc. Veszpr. IV. 319.) — 1323. (Vasvári kápt. házi lev. Lad. I. fasc. 2. nr. 2.) — 1324. (*Fejér*: VIII/II. 581.) — 1325. (Pozsonyi kápt. m. lev. Capsa C. fasc. 5. nr. 52. — *Knauz* kéziratai 1325. jún. 30. kel. okl. — Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. f. 17. nr. 53. — Haz. Okm. III. 82. — Sopr. Okl. I. 105. — *Fejér*: VIII/II. 655.) — 1326. (Győri kápt. m. lev. Capsa C. fasc. 4. nr. 39. — *Knauz* kéziratai 1326. máj. 5-iki kel. okl. — *Fejér*: VIII/III. 127, 128, 130.)

⁸ Pannonhalmi szentmártoni főapátság m. lev. Capsa 41. lit. N.

János 1355.¹

János 1366—1394.³

Mihály 1358—1365.²

— *Knauz* kéziratai 1327. jún. 29-iki okl. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 366. — Anjoukori O. II. 309. — 1328. (Pannonhalmi orsz. lev. 19. — Anjoukori O. II. 364. — *Fejér*: VIII/III. 311. — 1329. (Anjoukori O. II. 405, 411. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 367, 368. — Haz. Okm. III. 105.) — 1330. (Anjoukori O. II. 514. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 369.) — 1331. (Sopr. Okl. I. 126. — *Fejér*: VIII/III. 550.) — 1332. (Pannonhalmi szentmártoni főapáts. lev. Capsa XXIII. T. — Anjouk. O. II. 608. — *Fejér*: VIII/III. 550. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 372, 374.) — 1333. (Apponyi Okl. I. 87.) — 1337. (*Fejér*: VIII/VI. 144. — *Fejér*: VIII/IV. 262.) Itt helytelenül: Remigius olvasható. — 1338. (*Fejér*: VIII/IV. 351.) — 1339. (*Kell. Melczer I.*: Okmányok a Kell. Melczer csal. lev. 32. — *Fejér*: VIII/VI. 169. — Sopr. Okl. I. 147, 153.) — 1341. (Sopr. Okl. 167.) — 1342. (*Fejér*: VIII/IV. 601.) — 1344. (Sopr. Okl. I. 176.) — 1346. (Sopr. Okl. I. 192.) — 1347. (Sopr. Okl. I. 202.) — 1349. (Anjouk. O. V. 291.) — 1350. (*Fejér*: IX/I. 787.) — 1351. (Pannonhalmi rendi lev. c. 29. K.) — 1353. (Magy. orsz. lev. Dl. 5221. — *Sörös*: Pannonhalma II. 410. — *Fejér*: IX/II. 258.)

¹ Pannonhalmi orsz. lev. 25.

² Pannonhalmi rendi levéltár c. 18. Aa; c. 22. F. — Magy. orsz. lev. Dl. 4776. — Sopr. Okl. I. 290. — *Fejér*: VIII/II. 197. — 1359. (Magy. orsz. lev. Dl. 4848, 4873, 4876. — Haz. Okm. IV. 198. — Sopr. Okl. I. 300. — *Fejér*: IX/III. 90.) — 1360. (*Sörös P.*: Pannonhalma II. 462. — Sopr. okl. I. 330.) — 1361. (Haz. Okm. II. 111.) — 1362. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 17. nr. 54.) — 1361—1365. az éneklő-kanonokság per tárgya Mihály és Balázs között. (Magy. orsz. lev. Dl. 5382. és 30678. és Sopr. Okl. I. 357.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 5487. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 510. — 1367. (*Fejér*: IX/IV. 82.) — 1368. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. VI. Nr. 240. — Haz. Okm. III. 186.) — 1369. (Magy. orsz. lev. Dl. 5221, 5751, 5758. — *Fejér*: IX/IV. 190.) — 1371. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. I. fasc. 6. nr. 6. — *Fejér*: IX/IV. 360. — Haz. Okm. II. 324, 327.) — 1372. (Haz. Okm. I. 271; III. 193.) — 1373. (Magy. orsz. lev. Dl. 6152.) — 1376. (Magy. orsz. lev. Dl. 6361. — Sopr. Okl. I. 419.) — 1377. (Haz. Okm. III. 198.) — 1378. (Magy. orsz. lev. Dl. 6512, 6542. *Fejér*: IX/V. 281.) — 1379. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család levélt.) — 1380. (Haz. Okm. I. 281. — *Fejér*: IX/V. 416, 417.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 5954. — Pannonhalmi rendi levélt. c. 18. B.) — 1382. (Magy. orsz. lev. Dl. 6883, 6889. — Sopr. Okl. I. 460. — Héderváry Okl. I. 92.) — 1384. (Magy. orsz. lev. Dl. 7060. — Héderváry Okl. I. 97. — *Fejér*: X/VIII. 145.) — 1385. (Magy. Sion II. 689, 690. — *Fejér*

Domokos 1394—1395. ¹	Tamás 1414—1437. ⁵
Jakab fia Mihály 1394. máj.	Antal 1439—1445. ⁶
27—1403 ³ .	István 1446—1453. ⁷
Tamás 1402—1412. ³	Bereczk 1455. ⁹
István 1413. ⁴	

X/VIII. 190. — Haz. Okm. I. 283. — 1386. (Magy. orsz. lev. Dl. 7184, 7185. — *Fejér*: X/I. 317, 319.) — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7292. — Haz. okm. V. 171.) — 1388. (Magy. orsz. lev. Dl. 7397. — Sopr. Okl. I. 486, 487.) — 1390. (*Fejér*: IX/VII. 496.) — 1392. (Magy. orsz. ev. Dl. 7758.) — 1393. (Magy. orsz. lev. Dl. 7905.) — Miklós fia János 1394. máj. 27. előtt. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 257.)

¹ Pannonhalmi orsz. levélt. 95. sz. — *Fejér*: X/II. 242; X/III. 163. — Magy. Sion. III. 8. — Zal. Okl. II. 265. — 1395. (Magy. orsz. lev. Dl. 8066.)

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 257. — 1396. (*Békefi R.*: A pilisi apátság tört. I. 389.) — 1397. (Pannonhalmi rendi levélt. c. 26. Gq. — *Fejér*: X/VIII. 432.) — 1400. (Magy. orsz. lev. Dl. 8539, 8571, 8572, 8581, 24699. — Haz. Okm. IV. 242. és Sopr. Okl. I. 536, 538.) — 1403. (*Knauz* kéziratai 1403. január 24-iki kel. okl.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 9488. — 1404. (Héderváry Okl. I. 124. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 614.) — 1405. (Pannonhalmi orsz. lev. 40.) — 1406. (Magy. Sion III. 1865. 12.) — 1412. (*Sörös*: Pannonhalma III. 462.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 10089.

⁵ Haz. Okm. III. 295. — 1415. (Pannonhalmi orsz. levélt. 46. — Héderváry Okl. I. 149.) — 1416. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család levélt. — Haz. Okm. III. 302. és Sopr. Okl. II. 38.) — 1418. (Magy. orsz. lev. Dl. 10683. — Sopr. Okl. II. 43.) — 1420. (Magy. orsz. lev. Dl. 25180. — *Fejér*: X/VI. 285.) — 1421. (Magy. orsz. lev. Dl. 11090, 11115, 11146.) — 1422. (Magy. orsz. lev. Dl. 11231, 11248, 38470.) — 1424. (Haz. Okm. II. 328. — *Fejér*: X/VI. 640.) — 1426. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család levélt.) — 1429. (Magy. orsz. lev. Dl. 12072, 12160. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1430. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 17. nr. 61. — Magy. orsz. lev. Dl. 12193. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család levélt.) — 1431. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. nr. 603.) — 1434. (Sopr. Okl. II. 209.) — 1435. (Magy. orsz. lev. Dl. 10590.) — 1437. (Pannonhalmi rendi levélt. c. 36. M.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 13418, 13431. — 1445. (Magy. orsz. lev. Dl. 11483.)

⁷ Primási vil. lev. fasc. 2. nr. 36. — 1447. (Magy. orsz. lev. Dl. 14121. — Héderváry Okl. I. 259.) — 1449. (Magy. orsz. lev. Dl. 12952, 25921.) — 1453. (Magy. orsz. lev. Dl. 14660. — Sopr. Okl. II. 378.)

⁸ Győri kápt. m. lev. Cim. thec. f. 17. nr. 62. — Haz. Okm. II. 410.

István 1458—1460.¹

Mihály 1461—1465.²

János 1474—1475.³

Pál 1478.⁴

András 1481.⁵

Ozsvát 1482—1487.⁶

Albert 1494—1502.⁷

Ludányi Péter 1519—1531.⁸

3. *Scholasticusok.*

Zempléni Marczell fia Ferencz Miklós 1372.¹⁰

1353.⁹

4. *Sublector.*

Demeter 1345.¹¹

5. *Succentorok.*

Pál 1359—1367.¹²

Csirke Miklós fia János 1394.

máj. 25-ike előtt.¹³

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 15208. — 1459. (Magy. Nemz. Múz.: Bartal csal. lev.) — 1460. (Zichy Okm. X. 115.)

² Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. — Sopr. Okl. II. 417. — 1464. (Magy. orsz. lev. Dl. 16064, 16065, 16066, 16150. — Eszt. kápt. m. lev. Lad. 22. fasc. 2. nr. 14. — Héderváry Okl. I. 308. és 309.) — 1465. (Magy. orsz. lev. Dl. 16212.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 17615. — 1475. (Magy. orsz. lev. Dl. 17668, 17682. — Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 18054.

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 16833, 18448.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 18716. — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 19026.) — 1486. (Magy. orsz. lev. Dl. 19170, 19207, 19208, 24757.) — 1487. (Magy. orsz. lev. Dl. 19251.)

⁷ Győri kápt. m. lev. Cim. thec. fasc. 17. nr. 63, 64. — 1498. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.) — 1502. (Pannonhalmi orsz. lev. 89.)

⁸ Győri kápt. m. lev. Cim. thec. VI. nr. 246. és 1519. július 30-iki okl. — 1527. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. nr. 38. és X. nr. 766.) — 1531. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. nr. 40.) — 1535. előtt. (Győri kápt. m. lev. Cim. thec. VI. nr. 249.)

⁹ Theiner: Monumenta Hist. Hung. II. 6.

¹⁰ Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 24. f. 2. nr. 12.

¹¹ Primási vil. lev. C. nr. 14.

¹² Fejér: IX/III. 104. — 1365. (Sörös P.: Pannonhalma II. 503.) — 1367. (Haz. Okm. IV. 204.)

¹³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 255.

Domokos fia Domokos 1394.	Nórápi Sebestyén fia Tamás
máj. 25. ¹	1398. márcz. 8-án. ³
János fia László 1396. ²	János 1422—1425. ⁴
	Bereczk 1437. ⁵

Gyulafehérvár.

István, a szabad mesterségek baccalarius, 1446-ban iskolamester (rector scholarum). Hihetőleg Gyulafehérvárott.⁶

A gyulafehérvári *iskolamester* 1496-ban, a préposton, az éneklő- és örkanonokon kívül szintén részesül a tizedből.⁷ 1504-ben is azt olvassuk róla, hogy a sebesi szék tizedeiből Kis- és Nagy-Csergőd (Alsó-Fehér vm.), Keresztényfalva (Brassó vm.) és Rosz-Csür (Malum Prandium, Szeben vm.) az iskolamesteré. A nagyenyedi polgárok szentgyörgy-napi tized fejében, 1504. jún. 8-án 100 arany forintot fizettek. Ebből harmadrész a préposté; de van még külön része az éneklőkanonoknak, az örkanonoknak, a dékánnak és az iskolamesternek is.

A hunyadi szék tizedeiből külön rész illeti meg a prépostot, az éneklőkanonokat, az örkanonokat, a dékánt és az iskolamestert. Ezen kívül az iskolamester jövedelme Hátszeg és Várhely. Az osztozkodás júl. 5-én történt.

1504. szept. 4-én osztozkodnak a méheken. A prépostnak, éneklőkanonoknak, örkanonoknak, dékánnak és iskolamesternek azokból is jut.

A káptalani birtokok bortizedét 1504. szept. 16-án osztják el. A harmadrész a préposté; van megfelelő része

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 255.

² Pannonhalmi rendi lev. c. 19. J.

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 47.

⁴ Pozsonyi kápt. orsz. lev. Capsa 63. fasc. 4. nr. 7. — *Sörös P.*: A bakonybéli apátság tört. I. 461.

⁵ Héderváry Okl. I. 182.

⁶ Gyulafeh. kápt. lev. VIII. 1049. — Az oklevélnek — sajnos — épen az a része hiányzik, a hol a tartózkodás helye volt följegyezve.

⁷ *Szeredai*: Notitia capit. Albensis Eccl. 110—115. — Oklevéltár CIII. okl.

a kántornak, őrkanonoknak, dékánnak és iskolamesternek is. Enyeden és Orbón (Alsó-Fehér vm.) a prépostnak csak ötödrésze van; Buzdon (Alsó-Fehér vm.) meg semmi sem jár neki. Az iskolamester Csergődön egy akót kap.

Az élelmiszerekből, melyeket szintén szept. 16-án osztottak szét, a prépost, az éneklő- és őrkanonok, a dékán és az iskolamester, továbbá a még föl nem szentelt kanonokok nem részesülnek.

A medgyesi dékánságból 1504. szept. 28. és nov. 23-án a káptalannak befizettek 12—12 ezüst márkát és hat-hat latot. Ebből azonban a prépost, az éneklőkanonok, az őrkanonok, a dékán és az iskolamester nem részesült. Az első esetben mindegyik kanonok egy, az utóbbiban meg fél márkát kapott.

1504. decz. 6-án a sebesi dékánságból kapott a káptalan 48 ezüst márkát, minden márkára négy és fél forintot számítva. Ebből az összegből a prépost és a dékán nem részesül; az éneklőkanonok, az őrkanonok és az iskolamester azonban kap belőle egy-egy forintot.¹

Zagor (Kis-Küküllő vm.) 1513-ban az iskolamesternek jövedelmez. A küküllői kisebb tizedekből Vidrászeg és Kerellő (Kis-Küküllő vm.) az iskolamesteré. A sebesi szék tizedéből 1513-ban is kap az iskolamester, továbbá az éneklőkanonok és őrkanonok is, de a prépost és a dékán nem. Rosz-Csür (Malum Prandium) 1513-ban is az iskolamesternek jövedelmez.²

1. Éneklőkanonokok.

Róbert 1213.³

Albert 1265—1269.⁵

Gergely 1264.⁴

Regulus 1268—1279.⁶

¹ Oklevéltár CXVII. okl.

² Oklevéltár CXXVI. okl.

³ Urkundenbuch I. 16.

⁴ *Fejér*: VII/V. 343.

⁵ Haz. Okm. VI. 135. — 1268. (Haz. Okm. VII. 112. és VIII. — *1187*. 114. — *Wenzel*: III. 194.) — 1269. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. — *Fejér*: IV/III. 539.)

⁶ Tört. Tár 1896. 497. — 1279. (Blagay Okl. 38.)

Gergely 1287—1301.¹ Sántos (Sanctus) 1318 —
 Tamás 1304—1313.² 1340.⁴
 Fülöp 1316.³

¹ Gyulafehérvári kápt. lev. V. 609. — *Wenzel*: IV. 303. — 1289. (Urkundenbuch I. 165. — *Haz.*³ Okl. 118.) — 1291. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev. — Gyulafehérvári kápt. lev. V. 611. — Urkundenbuch I. 186, 187, 189. — Teleki Okl. I. 13. — *Wenzel*: X. 62. — Székely Okl. I. 25. — *Haz.* Okm. VI. 377. és VIII. 56. — *Fejér*: VI/I. 169. és VII/IV. 218. — *Jakab E.*: Kolozsvár tört. I. 29. — Bánffy Oklevéltár I. 28.) — 1292. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. — Erdélyi Múzeum: Bánffy család lev. — *Wenzel*: X. 83.) — 1294. (*Wenzel*: V. 99. — Urkundenbuch I. 197. — *Fejér*: VII/II. 179. — *Haz.* Okm. VI. 414.) — 1295. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 614. — *Wenzel*: V. 132.) — 1296. (*Wenzel*: V. 155. — Urkundenbuch I. 202. — Székely Okl. V. 2.) — 1299. (*Wenzel*: V. 215. — *Haz.* Okm. VIII. 390.) — 1300. (*Wenzel*: V. 250.) — 1301. (*Fejér*: VI/II. 324. és VIII/I. 78. — Urkundenbuch I. 220.)

² Gyulafehérvári kápt. levéltára V. 617. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. 1455-iki átiratban. — 1305. (Erdélyi Múzeum levéltára: Törzsanyag. nov. 25. kel. okl. — Anjouk. Okm. I. 98. — Urkundenbuch I. 230.) — 1307. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 59. — Székely Okl. III. 7. — Urkundenbuch I. 237. — *Fejér*: VIII/I. 233. — *Szeredai*: Notitia capituli Albensis 12.) — 1308—1309. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 158, 168, 169, 174, 176.) — 1309. (*Theiner*: Monumenta Hist. Hung. I. 427—431.) — 1311. (Urkundenbuch I. 301. — Anjouk. O. I. 227.) — 1312. (Erdélyi Múzeum lev.: Törzsanyag. nov. 11. kel. okl. — Urkundenbuch I. 305. — Anjouk. O. I. 270.) 1313. (Urkundenbuch I. 308. — Anjouk. O. I. 304.)

³ *Szeredai*: Series Episcoporum 66—67.

⁴ Erdélyi Múzeum: Bánffy család lev. — Bánffy Oklevéltár I. 44) — 1319. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev. — Anjouk. Okm. I. 535, 536.) — 1320. (Urkundenbuch I. 345, 346.) — 1321. (Anjouk. O. I. 610.) — 1322. (*Fejér*: VIII/II. 372.) — 1323. (Urkundenbuch I. 372, 373.) — Anjouk. O. II. 62, 74.) — 1324. (Urkundenbuch I. 381. — VIII/II. 590.) — 1325. (Erd. Múzeum lev.: Törzsanyag 1338. júl. 5-iki átiratban és Bánffy család lev. 1325. aug. 2. kel. okl. — Urkundenbuch I. 391, 393. — Székely Okl. III. 9. — Teleki Okl. I. 39, 41. — *Fejér*: VIII/II. 652. — Bánffy Oklevéltár I. 52.) — 1327. (Erdélyi Múzeum levélt.: Törzsanyag máj. 10. kel. okl. — Anjouk. O. II. 280.) — 1329. (Urkundenbuch I. 426, 429. — Teleki Okl. I. 42. — Anjouk. O. II. 422.) — 1330. (Urkundenbuch I. 437. — Anjouk. O. II. 486. — *Fejér*: VIII/III. 482.) — 1331. (Urkundenbuch I. 451. — Anjouk. O. II. 546.) — 1332. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 105, 112. — Urkun-

Mihály 1341—1352. ¹	kapja meg az éneklőkano-
Benedek 1353. ²	nokságot. ⁴
Mihály 1355—1358. ³	András 1360—1367. ⁵
Salamon, másként Simon fia	Antal 1369. ⁶
Miklós 1358. márcz. 24-én	Bertalan 1369. ⁷
	András 1370—1372. ⁸

denbuch I. 453.) — 1333. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 118.) — 1334. (Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi család lev. aug. 1. kel. okl. és Bánffy család lev. aug. 8. kel. okl. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 124. — Teleki Okl. I. 49, 51.) — 1335. (Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi család lev. febr. 1. kel. okl.) — 1336. (Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi család lev. szept. 28. kel. okl. — Teleki Okl. I. 55. — Urkundenbuch I. 474, 475, 481. — Anjouk. O. III. 263. — *Fejér*: VIII/IV. 200.) — 1338. (Urkundenbuch I. 496. — *Fejér*: VIII/IV. 350.) — 1339. (Anjouk. O. III. 614.) — 1340. (Gyulafehérvári káptalan lev. I. 105. — Urkundenbuch I. 504.) — A Székely Oklevéltár I. 38. (1320. év) és a *Fejér*: VIII/VI. 86. és 134. (1325. év) által említett *Saul* hibás.

¹ *Fejér*: IX/VI. 29. — 1345. (Urkundenbuch II. 31, 34.) — 1346. (Supplicatiók VI. Kelemenhez. Fraknoi-gyűjt. II. okl. 1346. szept. 12. Magy. Nemz. Múz.) — 1347. (Urkundenbuch II. 51. — Anjouk. O. V. 141. — *Fejér*: IX/I. 527.) — 1349. (Urkundenbuch II. 58.) — 1351. (Gyulafehérvári káptalan levélt. V. 646, 648. — Urkundenbuch II. 78. — Anjouk. O. V. 429.) — 1352. (Urkundenbuch II. 85.)

² *Jakab Blek*: Kolozsvár tört. I. 51. — Urkundenbuch II. 102.

³ Urkundenbuch II. 116, 117. — *Fejér*: IX/VI. 71. — 1356. (Urkundenbuch II. 126. — Anjouk. O. VI. 519.) — 1357. (Erdélyi Múzeum: Bánffy csal. lev. aug. 27. kel. okl. és Kemény József gyűjteménye. — Urkundenbuch II. 134, 135. — Zichy O. III. 50. — Bánffy Oklevéltár I. 215.) — 1358. márcz. 24. (Urkundenbuch II. 151.)

⁴ Mon. Episc. Vespr. II. 173. — Urkundenbuch II. 153.

⁵ Teleki Okl. I. 118. — 1362. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. — Erdélyi Múzeum: Törzssanyag nov. 11. kel. okl. — Urkundenbuch II. 197.) — 1363. (Teleki Okl. I. 130.) — 1364. (*Szeredai*: Notitia capituli Albentis 52.) — 1365. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. — Urkundenbuch II. 225, 226.) — 1367. (Magy. orsz. lev. Dl. 30696. — Urkundenbuch II. 284.)

⁶ Urkundenbuch II. 323.

⁷ Gyulafehérvári kápt. lev. I. 181.

⁸ Erdélyi Múzeum: Bánffy csal. lev. ápr. 15. kel. okl. — Gyulafehérvári kápt. lev. V. 673, 675. — Urkundenbuch II. 356. — Bánffy Oklevéltár I. 301. — 1371. (Magy. orsz. lev. Dl. 29175. — Urkundenbuch II. 364.) — 1372. (Urkundenbuch II. 384. — *Fejér*: IX/IV. 474.)

Máté fia Tamás 1373.¹ Jakab 1395—1397.⁵
 Lussonetói János 1374. szept. Monich (Monch, Mumch)
 18. után — 1377.² János 1394. febr. 14. —
 Benedek 1378—1379.³ 1408.⁶
 Lőrincz fia László 1382—1394.⁴

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 29179. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 519.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 519. — 1377. (Urkundenbuch II. 455.)

³ Gyulafehérvári kápt. lev. I. 198. — „Benedicto cantore canonico non existente“. (Urkundenbuch II. 499.) — 1379. (Urkundenbuch II. 501.)

⁴ Urkundenbuch II. 558, 559. — Teleki Okl. I. 203. — 1384. (Magy. orsz. lev. Dl. 9722. — Urkundenbuch II. 586, 587, 588, 592.) — 1385. (Urkundenbuch II. 600. — Teleki Okl. I. 213.) — 1386. (Urkundenbuch II. 606—607. — Teleki Okl. I. 214, 215.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 30738.) — 1391. (Magy. orsz. lev. Dl. 7701. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. — Urkundenbuch III. 36. — Szörényi Okl. I. 14.) — 1392. (Magy. orsz. lev. Dl. 7761. — Urkundenbuch III. 40.) — 1393. (Erdélyi Múzeum: Bánffy csal. lev. — Urkundenbuch III. 64. — Bánffy Oklevéltár I. 450.) — 1394. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev. 1509-iki átiratban. — Urkundenbuch III. 78, 107. — Krassói Okl. III. 230, 231. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 247.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 31118. — „Jacobus cantore canonico non existente“. — Urkundenbuch III. 117, 160. — 1396. (Magy. orsz. lev. Dl. 8146. — Urkundenbuch III. 163, 166. — *Fejér*: X. 389.) — 1397. (Magy. orsz. lev. Dl. 8198. — Urkundenbuch III. 173.)

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 247. — 1395. ... „Johanne cantore canonico non existente“ (Teleki Okl. I. 253.) — Urkundenbuch III. 150. — 1397. (Magy. orsz. lev. Dl. 8262. — *Mihályi*: Máramarosi Diplomák 116. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. IV. 43. — Urkundenbuch III. 180. — „Johanne cantore canonico non existente“ (*Fejér*: X/II. 522.) — 1398. „Johanne cantore canonico non existente.“ (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 640, 693. — *Theil és Werner*: Urkundenbuch zur Geschichte des Mediascher Kapitels 24. — *Fejér*: X/II. 598. — Urkundenbuch III. 213.) — 1399. (Magy. orsz. lev. Dl. 5277.) — Urkundenbuch III. 230, 234, 238, 242, 245, 246. — 1400. (Erdélyi Múzeum levéltára: Törzsanyag. jún. 13. kel. okl. — Urkundenbuch III. 258, 259, 260. — *Jakab Elek*: Kolozsvár tört. I. 110.) — 1401. (Magy. orsz. lev. Dl. 8678.) — 1402. (Magy. orsz. lev. Dl. 8765.) — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 29215, 29217, 29218. — Székely Okl. V. 5. — Urkundenbuch III. 314.) — 1405. (Magy. orsz. lev. Dl. 28770. — Teleki Okl. I. 303. — Urkundenbuch III. 339, 366.) — 1406. (Urkundenbuch III. 410, 423.) — 1407. (Magy. orsz. lev. Dl. 30309. — Urkundenbuch III. 434, 437, 439.) — 1408.

György 1409.¹

Ródi György 1424—1447.⁵

János 1410—1415.²

Antal kánonjogdoctör 1448—

Vajda Mihály 1416—1421.³

1467.⁶

Márton 1423.⁴

(Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák család levéltára. — Magy. orsz. lev. Dl. 13700. — Urkundenbuch III. 445, 460, 462, 464. — Székely Okl. III. 26. és V. 7. — Teleki Okl. I. 248, 337.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 37591, 37592, 37593.

² 1410. (Urkundenbuch III. 490. — Teleki Okl. I. 253, 363.) — 1411. (Gyulafehérvári kápt. levélt. II. 245.) — 1412. (Urkundenbuch III. 518, 556.) — 1413. (Urkundenbuch III. 560, 563, 574, 591. — *Theil és Werner*: Urkundenbuch zur Geschichte des Mediascher Kapit. 30.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 30768. — Urkundenbuch III. 595.) — 1415. (Urkundenbuch III. 662, 682.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 30773. — Erdélyi Múzeum levélt.: Törzsanyag 1416. ápr. 5. kel. okl. és Gr. Toldalagi család lev. 1416. ápr. 25. kel. okl. — 1417. (Magy. orsz. lev. Dl. 9722, 10543, 10548.) — 1418. (Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. márcz. 5. kel. okl. és Gr. Toldalagi család lev. ápr. 4., máj. 13. és 18. kel. okl.) — 1419. aug. 5-én „*Vacul*“ (Magy. orsz. lev. Dl. 30156.) — 1420. (Magy. orsz. lev. Dl. 10864. — Teleki Oklevéltár I. 445.) — 1421. (Teleki Okl. I. 448, 453. — *Jakab Elek*: Kolozsvár tört. I. 111.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 30781.

⁵ Erdélyi Múzeum: Gr. Kemény József gyűjteménye. — 1425. (Magy. orsz. lev. Dl. 11725. — Teleki Okl. I. 481.) — 1427. (Teleki Okl. I. 500.) — 1428. (Magy. orsz. lev. Dl. 30787. — Teleki Okl. I. 213.) — 1429. (Magy. orsz. lev. Dl. 12053, 29771, 31130. — Teleki Okl. I. 517.) — 1430. (Magy. orsz. lev. Dl. 28360.) — 1431. (Magy. orsz. lev. Dl. 12418, 30311, 30790.) — 1433. (Magy. Tud. Akad. Okl. VIII.) — 1434. (Erdélyi Múzeum: Bánffy család lev.) — 1437. (Magy. orsz. lev. Dl. 27648, 29464.) — 1439. (Magy. orsz. lev. Dl. 29249. — Gyulafehérvári kápt. lev. II. 275. — Teleki Okl. II. 3.) — 1440. (Magy. orsz. lev. Dl. 28233. és 30174.) — 1441. (Magy. orsz. lev. Dl. 30179. — 1443. (Magy. orsz. lev. Dl. 30183. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag máj. 29. kel. okl. — 1444. (Magy. orsz. lev. Dl. 13794, 29252, 29254, 31140. — Erdélyi Múzeum: Bánffy család lev.) — 1445. (Teleki: Hunyadiak kora X. 199.) — 1447. (Magy. orsz. lev. Dl. 37606. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 29796, 29797.) — 1453. (Magy. Nemz. Múz.: Gaál csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 14605, 14622, 30190, 37623, 37625. — *Teleki*: Hunyadiak kora X. 399, 402. — *Jakab E.*: Kolozsvár tört. I. 187.) — 1455. (Krassói Okl. III. 402.) — 1459. (Magy.

Bertalan 1470. ¹	Modrusi (de Modurissia) Ber-
Máté 1476. ²	talán 1504—1509. ⁶
Gergely 1483—1486. ³	Gergely 1511—1515. ⁷ Vagy
Szebeni János a szabad mes-	ezt, vagy pedig az 1483—
terségek és a kánonjog	1485 között élő Gergely
doctora s püspöki helytartó	éneklőkánonokat „Bale-
1490—1493. ⁴	nessy“-nek hívták. ⁸
Megyericsey János 1498—	Gyalui Dénes 1517—1520. ⁹
1499. ⁵	Koppáni Gergely 1520-1532. ¹⁰

Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. — Székely Oklevéltár V. 17.) — 1463. (Tört. Tár 1907. 114.) — 1467. (Magy. orsz. lev. Dl. 28290, 28845.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 29301.

² Tört. Tár 1899. 15.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 30328. — Teleki Okl. II. 161. — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 30908.) — 1486. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev.)

⁴ Haz. Okm. V. 375. — Magy. orsz. lev. Dl. 30902. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. 1490. máj. 6. kel. okl. — 1493. (*Theil* és *Werner*: Urkundenbuch zur Geschichte des Mediascher Kapitels 24.)

⁵ „Johannes de Megerechye.“ (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev. 1498. — Magy. orsz. lev. Dl. 30945.) — 1499. (Magy. orsz. lev. Dl. 31157.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 30507. — 1505. (Magy. orsz. lev. Dl. 26114, 26115.) — 1509. (Magy. orsz. lev. Dl. 29315. — Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev.) — 1519 előtt. (*Szeredai*: Notitia capit. Alb. 134.)

⁷ Erdélyi Múzeum: Bánffy csal. lev. 1511. febr. 7. kel. okl. — 1512. (U. o. 1512. okt. 9. kel. okl. — Magy. orsz. lev. Dl. 30998.) — 1514. (Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi csal. lev. febr. 10. kel. okl.) — 1515. (Magy. orsz. lev. Dl. 22696.)

⁸ 1531. „Planeta condam venerabilis Gregorii Balenessy cantoris huius ecclesie de ciclade auro texta, albi coloris antiqua.“ (Gyulafehérvári kápt. levéltára VIII. 1094.)

⁹ Kolozsmonostori konvent oklevelei 132. — 1518. (Erdélyi Múzeum levéltára. Törzsanyag. 1518. jan. 7. kel. okl.) — 1519. (Magy. orsz. lev. Dl. 36360.) — 1520. (Magy. orsz. lev. Dl. 13646.)

¹⁰ *Szeredai*: Notitia capit. Albensis 138. — 1524. (Egyháztörténeti Emlékek a magyarorsz. hitújít. kor. I. 149. — Gyulafehérvári kápt. lev. II. 456.) — 1526. (Gyulafehérvári kápt. lev. II. 465. — Teleki Okl. II. 404.) — 1527. (Magy. Nemz. Múz. Törzsanyag. 1527.) — 1532. (U. o. 1532. május 29.)

János 1536—1539.¹

2. *Sublector.*

Miklós 1348 előtt.²

3. *Succentorok.*

János 1490.³

Pál 1499.⁴

Kalocsa.

Kalocsai iskoláról a következő esetből értesülünk: Babay Nemhisz nemes ember Bódog nevű fiát a kalocsai káptalannak ajánlotta föl harangozól. A fiú korban és tudományban szépen kezdett növekedni. Bizonyos, hogy a káptalan taníttatta őt, — természetesen a saját iskolájában. A mint a szülők gyermekük haladását látták, megbánták a tettüket s a fiú helyett 1251-ben Babay nevű birtokukat ajánlották fel a káptalannak. A káptalan tudta, hogy a fiú szolgálja állapotából neki több haszna lenne, mint a birtokból; de azért egyházi hivatásának vallotta, hogy a cserébe beleegyezzék.⁵

1. *Olvasókanonokok.*

Ugolin 1234.⁶

István 1292—1298.⁷

¹ Kolozsmonostori konvent oklevelei. Torda 25. — 1537. (Magy. Nemz. Múz. Törzsanyag. 1537. márcz. 20. — Ugyanez oklevél szerint Koppányi Gergely ekkor őrkanonok volt. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev.) — 1539. (Kolozsmonostori konvent oklevelei. 154.)

² Teleki Okl. I. 87.

³ Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. 1490. máj. 6. kel. okl. — Hazai Okm. V. 376. — Talán erről a Jánosról emlékezik ez az adat is: 1531. „Planeta condam venerabilis *Joannis succentoris* canonici huius ecclesie de ciclade auro texta cum pertinentiis.“ (Gyulafehérvári kápt. lev. VIII. 1094.)

⁴ *Szeredai*: Notitia capit. Alb. 119.

⁵ *Wenzel*: VII. 332. — Oklevéltár VII. okl.

⁶ *Fejér*: III/II. 385.

⁷ Haz. Okm. IV. 82. — *Fejér*: VI/I. 209. — 1298. (Pécsi püspöki könyvtár AA. III. 12. — *Fejér*: VI/II. 148.)

Lőrincz 1301. ¹	István 1384. ⁸
Pál 1309. ²	Szemere János 1390. decz. 12.
János 1320—1321. ³	előtt. ⁹
István 1332—1337. ⁴	Jakab fia István 1390. decz.
De Judicis Vilmos 1352. ⁵	12. — 1429. ¹⁰
Dorbes Tamás 1353. ⁶	Miklós 1488. ¹¹
János 1372 körül — 1381. ⁷	János 1502—1508. ¹²

2. Éneklőkkanonokok.

Antal 1234. ¹³	Tamás 1289. ¹⁵
Jakab 1247. ¹⁴	Lázár 1292. ¹⁶

¹ Zichy O. I. 106.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 338, 339, 354.

³ Zichy O. I. 179. — 1321. (Zichy O. I. 207.)

⁴ „Item Stephanus lector Colocensis“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 175.) — Zichy O. I. 389, 400. — 1333. (Anjouk. O. III. 36.) — 1334. (Zichy O. I. 422. — *Fejér*: VIII/V. 219.) — 1335. (Zichy O. I. 478.)

⁵ *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 57.

⁶ *Theiner*: Monum. Hist. Hung. II. 6.

⁷ Zichy O. III. 484. — 1380. *Fejér*: IX/V. 476.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 6794.)

⁸ *Fejér*: X/IV. 632.

⁹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. III. 106. — 1390. (*Fejér*: VI/II. 412.)

¹⁰ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 105. — 1402. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. IV. 414.) — 1407. (Zichy O. V. 510.) — 1409. (Magy. orsz. lev. Dl. 9508.) — 1412. (Zichy O. VI. 232.) — 1413. (Magy. orsz. lev. Dl. 10098. — Kár. Okl. I. 589.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 10248.) — 1422. (Magy. orsz. lev. Dl. 11215.) — 1423. (Magy. orsz. lev. Dl. 11303. — Zágr. orsz. lev. 1423. kel. okl.) — 1426. (Magy. orsz. lev. Dl. 11775.) — A lectorság 1438 szeptemberében üresedésben. (Magy. orsz. lev. Dl. 6964.) — 1429. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.)

¹¹ Magy. orsz. lev. Dl. 19447.

¹² Haz. Okm. V. 397. — 1507. (Magy. Nemz. Múz.: Törzsanyag 1507. VI/11. kel. okl.) — 1508. (U. o. 1508. II/5. kel. okl.)

¹³ *Fejér*: III/II. 385.

¹⁴ Haz. Okm. VIII. 51.

¹⁵ *Wenzel*: XII. 481.

¹⁶ *Fejér*: VI/I. 209. — Haz. Okm. IV. 82.

Jakab 1298. ¹	Péter 1390. ⁹
Miklós 1301. ²	István 1412—1414. ¹⁰
János 1308. ³	Gál 1422—1423. ¹¹
Mike 1309. ⁴	András 1438. ¹²
Miklós 1320—1335. ⁵	Miklós 1466—1468. ¹³
Bonifác (de Villanis) 1344 előtt. ⁶	Ágoston 1493-ban. ¹⁴
Durandus 1344. ⁷	Atádi Márton 1501—1502. ¹⁵
Lőrincz 1372 körül. ⁸	Máté 1508. ¹⁶

3. Sublectorok.

Benedek 1338—1340. ¹⁷	Mihály 1382. ¹⁹
Péter 1359. ¹⁸	Dávid 1400. ²⁰

¹ Pécsi püspöki könyvtár AA. III. 12. — *Fejér*: VI/II. 148.

² Zichy O. I. 106.

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 419.

⁴ Gyulafehérvári kápt. lev. I. 56, 61, 62.

⁵ Zichy O. I. 179. — 1322. (Zichy O. I. 207.) — 1332. (Zichy O. I. 389, 400.) — 1333. (Anjouk. O. III. 36.) — 1334. (Zichy O. I. 422. — *Fejér*: VIII/V. 219.) — 1335. (Zichy O. I. 478.)

⁶ *Theiner*: Mon. Hist. Hung. I. 679.

⁷ *Theiner*: Mon. Hung. Hist. I. 679.

⁸ Zichy O. III. 484.

⁹ *Fejér*: VI/II. 412.

¹⁰ Zichy O. VI. 232. — 1413. (Magy. orsz. lev. Dl. 10098. — Károlyi Okl. I. 589.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 10248.)

¹¹ Magy. orsz. lev. Dl. 11215. — 1423. (Magy. orsz. lev. Dl. 11303. — Zágrábi orsz. lev. 1423-iki kel. okl.)

¹² Magy. orsz. lev. Dl. 6964.

¹³ Zichy Okm. X. 362, 403. — 1468. (Magy. orsz. lev. Dl. 34911.)

¹⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. V. 33.

¹⁵ Monum. Episcop. Vespr. IV. 139. — 1502. (Haz. Okm. V. 397.)

¹⁶ Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1508. II/5.

¹⁷ Zichy O. I. 527, 537, 542, 543, 544. — *Fejér*: VIII/V. 270. — 1340. (Zichy O. I. 587, 588.)

¹⁸ Zichy O. III. 143.

¹⁹ Zichy O. IV. 229, 230.

²⁰ Zichy O. V. 211.

4. *Succentor.*

Gergely 1413.¹

Kő.

1. *Olvasókanonokok.*

Simon 1278—1287. ²	János fia András 1397—
Péter 1297. ³	1399. jún. 20. előtt. ¹¹
István 1308. ⁴	György fia Orbán 1399. jún.
László 1317. ⁵	20. — 1401. ¹²
Paduai Péter 1333. ⁶	János 1406. ¹³
János 1345—1350. ⁷	Gergely 1412. ¹⁴
Péter 1353. ⁸	Márk 1422—1428. ¹⁵
László 1360. ⁹	Ujlaki Balázs 1459. ¹⁶
Tamás 1393. ¹⁰	Albert 1466. ¹⁷

¹ Zichy O. VI. 231.

² Haz. Okm. VI. 235. — *Smičiklas*: VI. 278. — 1287. (*Fejér*: V/III. 384. — *Smičiklas*: VI. 609.)

³ *Wenzel*: XII. 610.

⁴ Anjouk. O. I. 164.

⁵ Magy. orsz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — *Fejér*: VIII/II. 139.

⁶ „Item magister Petrus Paduanus lector de Kw. solvit cum XXX. cubulis frumenti de canonja de ecclesia Chanadyensi solvit XX. grossos“. (Monumenta Vatic. Hungariae Ser. I. Tom. I. 145.)

⁷ Anjouk. O. IV. 487. — 1346. (Anjouk. O. IV. 585.) — 1350. (Anjouk. O. V. 360.)

⁸ Zichy O. II. 512.

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 4943.

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 7847.

¹¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 35. — 1399. jún. 20. előtt. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 140.)

¹² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 140—141. — 1401. (Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 4. f. 1. nr. 25.)

¹³ Magy. orsz. lev. Dl. 9147.

¹⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 9987.

¹⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 11238. — Temesi Okl. I. 578. — 1426. (Magy. orsz. lev. Dl. 33558, 33559.) — 1428. (Magy. orsz. lev. Dl. 12014.)

¹⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 15383.

¹⁷ Zichy O. X. 385, 388.

Balázs 1480.¹

Gothói János 1525.³

András 1493.²

2. Éneklőkanonokok.

S. 1250.⁴

Demeter 1330—1344.¹²

László 1265.⁵

Miklós 1345—1353.¹³

Péter 1271—1277.⁶

Jakab 1360.¹⁴

Jakab 1278.⁷

Péter 1368—1393.¹⁵

Bálint 1297.⁸

László 1394. jún. 5.¹⁶

János 1308.⁹

Péter 1395—1418.¹⁷

Demeter 1313—1317.¹⁰

Máté 1422—1426.¹⁸

László. 1317.¹¹

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 18381.

² 1493. „Andreas lector de Banmonostra etc.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 19965.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 36097.

⁴ *Fejér*: IV/II. 78.

⁵ Zichy O. I. 15.

⁶ Magy. Nemz. Múz.: Ivánka csal. lev. — 1277. körül. (*Kubinyi*: I. 99.)

⁷ Haz. Okm. VI. 235. — *Smičiklas*: VI. 278. — 1287. (*Fejér*: V/III. 384. — *Smičiklas*: VI. 609.)

⁸ *Wenzel*: XII. 610.

⁹ Anjouk. O. I. 164.

¹⁰ Anjouk. O. I. 326. — 1314. (Anjouk. O. I. 352, 354.) — 1317. (Esztergomi kápt. orsz. lev. Capsa I. fasc. 5. nr. 1. — *Knauz*: II. 729.)

¹¹ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — *Fejér*: VIII/II. 139.

¹² Anjouk. O. II. 511. — 1335. (Anjouk. O. III. 172.) — 1340. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 416.) — 1344. (Anjouk. O. IV. 410.)

¹³ Anjouk. O. IV. 487.) — 1350. (Anjouk. O. V. 360.) — 1353. (Zichy O. II. 512.)

¹⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 4943.

¹⁵ 1368. júl. 3. „Petrus cantor ecclesie Sancti Irenei“ (Magy. orsz. lev. Dl. 5681.) — 1378. (*Fejér*: IX/VII. 613.) — 1379. (Magy. orsz. lev. Dl. 33619.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 33522.) — 1382. (Magy. orsz. lev. Dl. 6892.) — 1393. (Magy. orsz. lev. Dl. 7847.)

¹⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 7955.

¹⁷ 1395. (Magy. orsz. lev. Dl. 8028.) — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 9987.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 10225.) — 1418. (Magy. orsz. lev. Dl. 10647.)

¹⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 11238. — Temesi Okl. I. 578. — 1426. (Magy. orsz. lev. Dl. 33558, 33559.)

György 1449.¹

Gáspár 1466.³

Győri Tamás 1459.²

Vaskapui György 1525.⁴

3. *Succentor.*

Máté 1335.⁵

Nyitra.

Nyitrán a püspökség alapítása után nem sokára, már 1111-ben *Vilmos* „grammaticus“-sal találkozunk.⁶

1. *Olvasókanonokok.*

Fábián 1236.⁷

Demeter 1248—1269.⁹

Márk 1248.⁸

Gergely 1270.¹⁰

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 38530.

² Kath. Szemle 1896. 609.

³ Zichy Okm. X. 385, 388.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 36097.

⁵ Anjouk. O. III. 212.

⁶ *Fejérpataky László*: Kálmán király oklevelei 43. (Akad. Értek. II. oszt. XV. köt. 5. szám. — Oklevéltár III. okl.

⁷ Eszt. kápt. orsz. lev. Caps. 2. Saecul. fasc. 9. nr. 1. — *Knauz*: I. 318.

⁸ Nyitrai kápt. m. lev. Fasc. X. Litt. CC. fasc. 4. nr. 9. m. nr. 77. — *Vagner Józ.*: Adalékok a nyitrai káptalan történetéhez 377.

⁹ Apponyi Oklevéltár I. 3. — 1251. (*Knauz*: I. 387.) — 1255. *Fejér*: IV/II. 363, 364. — Haz. Okm. VII. 49.) — 1258. (Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev. — Haz. Okm. VIII. 428.) — 1259. (Pannonhalmi orsz. lev. 11. — *Fejér*: IV/II. 516.) — 1260. (*Knauz*: I. 457.) — 1262. (*Fejér*: IV/III. 97. — *Knauz*: I. 473. — *Wenzel*: VII. 129.) — 1263. (*Wenzel*: III. 71. és *Sörös*: Pannonhalma II. 325.) — Az oklevél záradéka is kétségtelenné teszi, hogy itt a *nyitrai* káptalanról van szó. Ezt a nézetet támogatja az is, hogy az oklevél elején a káptalan neve az eredetiben hiányzik. Az oklevél kiadója azért hibásan közli így: „Capitulum (*Jauri*) ensis“ (*Sörös*: Pannonhalma II. 324.) — 1264. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa és Ghyczy csal. lev.; ez utóbbi 1274-iki átiratban. *Wenzel*: VIII. 113.) — 1265. (*Wenzel*: VIII. 138. — *Knauz*: I. 523. — Magy. Sion III. 56.) — 1268. (*Wenzel*: VIII. 219. — Haz. Okm. VII. 111. — *Fejér*: IV/III. 477.) — 1269. (*Knauz*: I. 568.)

¹⁰ *Knauz*: II. 473.

Bertalan 1270—1272.¹

Farkas 1287—1308.⁵

Kelemen 1274.²

Kelemen 1309—1320.⁶

Bertalan 1274—1285.³

András 1322.⁷

Tamás 1285.⁴

¹ *Wenzel*: VIII. 323. — *Magy. Sion* III. 147. — 1271. (*Fejér*: VII/III. 70. — *Wenzel*: VIII. 363.) — 1272. (Haz. Okm. VII. 137.)

² *Wenzel*: XII. 125.

³ *Magy. Nemz. Múz.*: Ghyczy csal. lev. — 1276. (Győri tört. és rég. füzet. III. 112. — Haz. Okm. VI. 215.) — 1278. (Haz. Okm. VII. 168.) — 1282. (Haz. Okm. III. 38. — *Wenzel*: XII. 372.) — 1283. (*Magy. Nemz. Múz.*: Ghyczy csal. lev., 1451-iki átiratban. — Haz. Okm. III. 39. — *Wenzel*: IX. 363. — *Fejér*: VII/V. 462.) — 1284. (*Wenzel*: IX. 406. — *Knauz*: II. 180. — *Magy. Sion* III. 545.) — 1285. körül. (*Wenzel*: V. 182.)

⁴ Haz. Okm. VII. 196. és VIII. 243.

⁵ Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Praeligat. 2. nr. 54. — 1288. (Az eszterg. kápt. birtok. okmánytára 118. — *Magy. Sion* III. 696. — *Knauz*: II. 241.) — 1289. (Haz. Okm. VIII. 269.) — 1290. (Haz. Okl. 121. — Haz. Okm. VII. 209.) — 1291. (Haz. Okm. VIII. 297. — *Magy. Sion* III. 770. — (*Fejér*: VI/I. 176.) — 1292. (*Knauz*: II. 334. — Haz. Okl. 132.) — 1293. (*Wenzel*: X. 127. — Haz. Okl. 137. — Haz. Okm. VIII. 323. — *Fejér*: VI/I. 278.) — 1294. (*Magy. Nemz. Múz.*: Szentiványi csal. lev. — *Wenzel*: X. 162. — Apponyi Okl. I. 25. — *Fejér*: VI/I. 327.) — 1295. (Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. I. nr. 6. — *Magy. Nemz. Múz.*: Törzsanyag 1384. I/25. kel. átirat. — *Fejér*: VI/I. 357, 366.) — 1297. (Haz. Okm. VI. 427. — *Wenzel*: XII. 612. — Apponyi Okl. I. 36.) — 1298. (Haz. Okm. VII. 270.) — 1299. (*Fejér*: VI/II. 216.) — 1300. (Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. I. nr. 7. — Haz. Okm. VII. 305. — *Wenzel*: XII. 659. — *Knauz*: II. 482, 491. — *Fejér*: VII/II. 202.) — 1301. (Anjouk. O. I. 2.) — 1304. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 12. f. 1. nr. 2. — *Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Forgách csal. lev. — *Knauz*: II. 547.) — 1305. (Haz. Okm. I. 100.) — 1306. (Anjouk. O. I. 107.) — 1307. (*Fejér*: VIII/V. 34.) — 1308. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Teleki csal. nagyabláthi lev.)

⁶ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 6. f. 4. nr. 1. — 1311. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 6. f. 4. nr. 2. — *Knauz*: II. 641.) — 1313. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Forgách csal. lev. — *Magy. Tud. Akadémia* Okl. II. — Anjouk. O. I. 287, 310. — *Fejér*: VIII/I. 531.) — 1316. (*Magy. Nemz. Múz.*: Motesiczky csal. lev. — *Magy. Tud. Akad. Okl.* II. — Anjouk. O. II. 394.) — 1319. (Esz. kápt. orsz. lev. Caps. I. fasc. 5. nr. 18. — *Knauz*: II. 767.) — 1320. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Forgách csal. lev. — *Fejér*: VIII/II. 288.)

⁷ *Magy. Nemz. Múz.*: Br. Mednyánszky csal. lev. 1410-iki átiratban.

István 1324—1340.¹

Bálint 1370.⁴

György 1330.²

István 1373—1384.⁵

János 1341—1367.³

János 1385—1387.⁶

¹ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách és Balassa csal. lev. — 1325. (Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. 1. nr. 24. — Apponyi Okl. I. 70, 72, 73.) — 1326. (Apponyi Okl. I. 76.) — 1327. (Pozsonyi kápt. orsz. lev. Capsa 14. fasc. 15. nr. 14. — *Knausz* kézirat. 1327. jun. 6-iki okl. — Eszt. kápt. orsz. lev. Caps. 1. Saecul. fasc. 3. nr. 2. — Apponyi Okl. I. 80. — *Fejér*: VIII/III. 250.) — 1328. (*Fejér*: VIII/III. 294.) — 1330. (Anjouk. O. II. 506.) — 1331. (Eszt. kápt. m. lev. Lad. 40. f. 1. nr. 26.) — 1332. (Anjouk. O. II. 610.) — 1332 és 1337 között. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 200.) — 1333. (Magy. Nemz. Múz.: Báró Mednyánszky csal. lev. — Magy. Tud. Akad. Okl. II.) — 1334. (Magy. Nemz. Múz. Törzsanyag. 1334. IX/1. kel. okl.) — 1335. (*Fejér*: VIII/IV. 114.) — 1336. (Nyitrai kápt. m. lev. fasc. II. nr. 8. — Apponyi Okl. I. 100.) — 1337. (Apponyi Okl. I. 106.) — 1340. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1340. II/28. kel. okl. — *Fejér*: VIII/IV. 460.)

² *Fejér*: VIII/III. 488.

³ Nyitrai kápt. m. lev. fasc. I. Relig. I. nr. AA. 20. — 1343. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1344. (Magy. Nemz. Múz.: Beniczky csal. lev. — Apponyi Okl. I. 127.) — 1347. (Apponyi Okl. I. 145, 167.) — 1350. (Pannonhalmi rendi lev. c. 34. U. — *Wenzel*: XI. 7.) — 1352. (Magy. Tud. Akad. Okl. III. — Magy. orsz. lev. Dl. 16108. — *Botka Tiv.*: Barsmegye monogr. 35.) — 1355. (Anjouk. O. VI. 392.) — 1357. (*Fejér*: XI. 554.) — 1358. (Magy. orsz. lev. Dl. 4760.) — 1359. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Berényi csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 4899. — Eszt. kápt. m. lev. Lad. 2. f. 3. nr. 3.) — 1360. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1362. (Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev. 1425-iki átiratban.) — 1363. (*Vagner József*: Adalékok a nyitrai kápt. történetéhez 394.) — 1366. (Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev.) — 1367. (Magy. orsz. lev. Dl. 5617. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.)

⁴ Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. 1. nr. 6.

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 6095. — Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1373. VI/18. kel. okl. — 1375. (Magy. orsz. lev. Dl. 6257, 6301, 6355.) — 1377. (*Fejér*: IX/VII. 390.) — 1378. (Magy. orsz. lev. Dl. 6176, 6538. — Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. levélt.) — 1379. (Magy. orsz. lev. Dl. 6628.) — 1380. (Magy. orsz. lev. Dl. 6690.) — 1383. (Palásthyak Oklevéltára. I. 163. — *Botka Tiv.*: Barsmegye monogr. 69.) — 1384. (Magy. orsz. lev. Dl. 7071. — Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag. 1384. I/25. kel. okl.)

⁶ Magy. Nemz. Múz.: Br. Mednyánszky csal. lev. 1410-iki átiratban. — *Fejér*: X/VIII. 192. — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7329.)

Tamás 1391—1392. ¹	Miklós 1420—1426. ⁵
Demeter 1393—1399. ²	János 1430—1435. ⁶
Tamás 1401—1416. ³	Ferencz 1435—1457. ⁷
Lőrincz 1416. ⁴	Demeter 1469. ⁸

¹ Apponyi Okl. I. 225. — 1392. (Magy. orsz. lev. Dl. 7775.)

² Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. I. nr. 26. — 1394. (Magy. orsz. levélt. Dl. 7945. — *Fejér*: X/III. 149.) — 1395. (Nyitrai püspöki lev. D. L. II. 6. — Primási vil. lev. fasc. 1. nr. 5. L. — Magy. orsz. levélt. Dl. 8078. — Magy. Nemz. Múz.: Ghyczy csal. levélt. — *Fejér*: X/II. 319.) — 1396. (Magy. orsz. lev. Dl. 6538.) — 1397. (Magy. orsz. lev. Dl. 8225, 8239, 8240. — Nyitrai kápt. m. levélt. fasc. X. nr. 27. — Primási vil. lev. fasc. 1. nr. 3., 4. — M. Tud. Akad. Okl. VI. k. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — *Fejér*: X/II. 499.) — 1399. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1399. VI/6. kel. okl.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 8646, 8649. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — 1406. (Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. 1. nr. 29. és Relig. 2. nr. 6; fasc. XI. Relig. 1. nr. 17. — Nyitrai kápt. orsz. lev. 2. Prot. fol. 20. — Magy. orsz. lev. Dl. 9158.) — 1407. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1408. (Magy. orsz. lev. Dl. 9416, 9417, 9453.) — 1410. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Mednyánszky csal. levélt.) — 1411. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách és Br. Mednyánszky csal. lev.) — 1412. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 2. fasc. 1. nr. 4. — Nyitrai kápt. m. lev. fasc. XI. Relig. 1. nr. 8.) — 1413. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Magy. Tud. Akad. Okl. II., VII. k. — Magy. orsz. lev. Dl. 35032.) — 1415. (Magy. orsz. lev. Dl. 10366.) — 1416. (Apponyi Okl. I. 274.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 10511. — Apponyi Okl. I. 274.

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 7021, 10979. — 1422. (Magy. orsz. lev. Dl. 12828. — 1423. (Magy. orsz. lev. Dl. 12830.) — 1424. (Magy. Nemz. Múz. lev.: Törzsanyag 1424. XI/19. kel. okl., továbbá Gr. Forgách, Kubinyi és Br. Mednyánszky csal. lev.) — 1425. (Magy. Nemz. Múz.: Ghyczy csal. lev.) — 1426. (Magy. orsz. lev. Dl. 11825.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 9369, 12230. — 1432. (Magy. Tud. Akad. Okl. VIII. k.) — 1435. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 22. fasc. 1. nr. 8. — Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. 1. nr. 2.)

⁷ Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. 1. nr. 14. — *Fejér*: X/VII. 688. — 1436. (Magy. orsz. lev. Dl. 12912.) — 1437. (Magy. orsz. lev. Dl. 12991.) — 1438. (Magy. orsz. lev. Dl. 13123, 13142. — Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev.) — 1440. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1448. (Magy. orsz. lev. Dl. 14206.) — 1451. (Nyitrai kápt. orsz. lev. 43. prot. fol. 231.) — 1457. (Magy. orsz. lev. Dl. 15127.)

⁸ *Vagner Józ.*: Adalékok a nyitrai kápt. tört. 104.

Baáni Gáspár püspöki hely- Kamonczai Demeter 1543—
tartó 1481—1506.¹ 1551.²

2. Éneklőkanonokok.

Demeter 1276. ³	János 1382. ⁸
István 1322—1332. ⁴	Lukács 1395—1397. ⁹
De Iudicis Vilmos 1352. ⁵	Márk 1406. ¹⁰
Kozma 1353—1357. ⁶	Lukács 1411. ¹¹
Lőcsei Miklós (de Leucha) 1353—1357. ⁷	Tamás 1424. ¹²
	János 1448—1457. ¹³

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 18569. — 1485. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Statut. Sec. XV. Nr. 5. — Magy. orsz. lev. Dl. 19021.) — 1486. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 1. f. 6. nr. 16. és Lad. 4. fasc. 2. nr. 10. — Magy. orsz. lev. Dl. 19157, 19183, 19184.) — 1489. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Nr. 422. és 680. és Lit. A. a. Nr. 3. és 5. — Magy. orsz. lev. Dl. 37667.) — 1491. (Magy. orsz. lev. Dl. 19735. — Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Nr. 766.) — 1492. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Nr. 544. — Magy. Tud. Akadémia Okl. XI. k.) — 1499. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1499. III/14. kel. okl.) — 1501. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Nr. 237, 493.) — 1502. (U. o. Lit. B. Nr. 17.) — 1503. (Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev.) — 1506. (U. o. Nr. 846. — Magy. Tud. Akad. Okl. XII. k.)

² Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XVI. Nr. 820. — 1545. (Esz. kápt. orsz. lev. Caps. I. fasc. 4. nr. 24.) — 1551. (Eszterg. kápt. mag. lev. Lad. 1. f. 8. nr. 17.)

³ Haz. Okm. VI. 215.

⁴ Anjouk. O. II. 47. — *Fejér*: VIII/IV. 460. — 1332. (*Fejér*: VIII/III. 655.)

⁵ *Kollányi Fer.*: Esztergomi Kanonokok 57.

⁶ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 2. f. 1. nr. 9. és Lad. 8. fasc. 2. nr. 6. — 1357. (*Fejér*: XI. 554.)

⁷ *Theiner*: Monum. Hist. Hung. II. 6. — 1357. (Urkundenbuch II. 147.)

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 6923.

⁹ Nyitrai püsp. lev. D. L. II. 6. — 1397. (Magy. orsz. lev. Dl. 8225.)

¹⁰ Nyitrai kápt. orsz. lev. 2 Prot. fol. 20.

¹¹ Pannonhalmi orsz. levéltár 34. sz.

¹² Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.

¹³ Nyitrai kápt. orsz. lev. 43. Prot. 231. — 1453. (*Vagner József*: Adalékok a nyitrai káptalan történetéhez 103.) — 1456. (Magy. orsz. lev. Dl. 15089.) — 1457. (Magy. orsz. lev. Dl. 15127.)

István 1465. ¹	Baáni Venczel 1516—1528. ⁴
Pathy Antal 1468—1475. ²	Pogrányi János 1536—1538. ⁵
Keresztúri Balázs 1493— 1503. ³	Pécsi Basó Pál 1542—1543. ⁶

3. *Scholasticus.*

János 1330.⁷

¹ Nyitrai kápt. orsz. lev. Statut. Sec. XV. nr. 157.

² Magy. orsz. levélt. Dl. 16627, 16726. — 1470. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Nr. 52. — Magy. orsz. levélt. Dl. 17016.) — 1475. (Magy. orsz. lev. Dl. 17741.)

³ Nyitrai kápt. orsz. levélt. Stat. Sec. XV. L. M. m. nr. 146. és Stat. Sec. XV. Nr. 126, 661 és 682. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách és Motesiczky csal. lev. — 1494. (Nyitrai kápt. orsz. levélt. Stat. Sec. XV. Nr. 1019. — Primási vil. lev. N. f. 1. nr. 11. — Magy. orsz. lev. Dl. 20214, 20215.) — 1495. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Nr. 267. és 624. — Magy. Nemz. Múz.: Ghyczy csal. lev.) — 1496. (Nyitr. kápt. orsz. levélt. Stat. Sec. XV. L. W. w. nr. 2. és Nr. 461. és Stat. Sec. XV. Lit. A. Nr. 692. — Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 66. f. 2. nr. 9.) — Magy. orsz. lev. Dl. 20397. — 1497. (Nyitrai kápt. orsz. levélt. Stat. Sec. XV. Lit. P. p. 2.) — 1498. (Magy. orsz. lev. Dl. 24997.) — 1500. (Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag 1500. IX/14. kel. okl.) — 1502. (Nyitr. kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XVI. Nr. 3, 291, 304 és 385.) — 1503. (Nyitr. kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XVI. Nr. 822.)

⁴ Nyitrai kápt. m. lev. Fasc. III. Religatura 2. és 3. — 1518. (Magy. orsz. lev. Dl. 23033.) — 1520. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XVI. nr. 967.) — 1522. (Magy. orsz. lev. Dl. 23628.) — 1523. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XVI. 1560 szept. 12. kel. okl.) — 1523. („Nos Venceslaus de Baan cantor vicariusque reverendi in Christo patris domini domini Stephani de Podmanyn episcopi ecclesie Nittriensis in spiritualibus generalis ac Paulus de Ilmer archidiaconus Trinchiniensis, canonici eiusdem ecclesie Nittriensis.“ Nagyszombat város levéltárában. Hártyára írva 1523. évi decz. 21-iki kelettel.) — 1526. (Nyitrai kápt. orsz. lev. 1. Prot. fol. 124.) — 1527. (Magy. orsz. lev. Dl. 17605.) — 1528. (N. N. A. fasc. 384. nr. 9. és f. 417. nr. 16.)

⁵ Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XVI. Nr. 842. — 1538. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XVI. Nr. 228.)

⁶ Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XVI. L. W. et X. nr. 1. — U. o. Stat. Saec. XVI. Lit. G. nr. 1. — 1543. (Stat. Saec. XV. Nr. 18.)

⁷ Anjouk. O. II. 476. — *Fejér*: XI. 554.

4. *Sublectorok.*

Bereczk 1265. ¹	két ekényi örökös birtokát
Mihály 1348. ²	a garam - szent - benedeki
Jakab 1369. ³ Talán ő az a	apátságnak adományozza. ⁴
sublector, a ki 1372-ben	

5. *Succentorok.*

Bálint 1356. ⁵	1489—1505. ⁷
András 1446—1470. ⁶	Werebélyi György II. Ulászló
Nyitrai György kanonok	alatt. ⁸

Pécs.

Pécs első püspöke Hilduint Fulbert chartresi püspökhöz azért küldi, hogy tőle Priscianus művének egy példányát kérje el.⁹ Erre hihetőleg nem Bonipertnek magának, hanem

¹ *Knauz*: I. 522. — *Wenzel*: VIII. 137. — *Magy. Sion* III. 56.

² *Anjouk. O. V.* 175.

³ *Magy. Nemz. Múz.*: Törzsanyag, másolatok.

⁴ *Fejér*: IX. 321.

⁵ *Magy. Nemz. Múz.*: Motesiczky csal. lev. 1380-iki átiratban.

⁶ *Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Forgách csal. lev. — Apponyi Okl. I. 298. — 1457. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 15127.) — 1461. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 15544, 15546.) — 1464. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 15966.) — 1466. (*Eszt. kápt. m. lev. Lad.* 22. f. 2. nr. 1.) — 1470. (*Apponyi Okl.* I. 338.)

⁷ *Eszt. kápt. m. lev. Lad.* 5. f. 2. nr. 1. — *Magy. orsz. lev. Dl.* 19592. — *Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Nr.* 115. és 987. — *Apponyi Okl.* I. 359. — 1493. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Forgách csal. lev.) — 1494. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 20150. — *Apponyi Okl.* I. 389.) — 1495. (*Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Nr.* 960.) — 1496. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 20447. — *Nyitrai kápt. orsz. lev. Lit. O. nr.* 13.) — 1497. (*U. o. Stat. Sec. XV. nr.* 320.) — 1499. (*U. o. Nr.* 596.) — 1500. (*Magy. Nemz. Múz.*: Br. Mednyánszky csal. lev.) — 1501. (*Nyitrai k. orsz. lev.*: *Stat. Sec. XV. Nr.* 633.) — 1503. (*U. o. Nr.* 1040.) — 1504. (*U. o. Prot. parv. fol.* 26. — *U. o. Nr.* 196.) — 1505. (*U. o. Lit. Un. nr.* 1. — *U. o. Nr.* 676.)

⁸ *Nyitrai kápt. orsz. lev. Stat. Sec. XV. Fasciculus secundus continens cognomina sub literis G, H, J, K, L, M. Számozatlan levél egy protocollumból.*

⁹ *Fejér*: I. 287—288.

pécsi iskolájának volt szüksége, mivel Priscianus ekkor a trivium tanárainak vezérkönyve volt.

A pécsi nagyobb iskola alatt, melynek tanulói 1495. márcz. 2-án a királyi pénztárból 3 forintot kapnak, a káptalani iskolát kell érteni.¹

1. Olvasókanonokok.

Tamás 1232—1244. ²	Wenzel 1275—1278. ⁷
Péter 1247—1258. ³	István 1287—1293. ⁸
Gönczöl 1259—1263. ⁴	Gál 1296. ⁹
Dénes 1265. ⁵	Péter 1312. ¹⁰
János 1269. ⁶	

¹ Oklevéltár C. okl. — *Békefi R.*: A pécsi egyetem 49.

² *Wenzel*: VI. 513. — 1234. (Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián csal. levélt. — Haz. Okl. 1.) — 1239. (*Koller*: Hist. Episcop. Quinque-Ecclesiarum II. 113. — *Fejér*: IV/I. 170. — *Smičiklas*: IV. 74, 81.) — 1240. (*Wenzel*: VII. 112, 113. — *Smičiklas*: IV. 121.) — 1243. *Smičiklas*: IV. 204.) — 1244. (Haz. Okl. 10. — *Smičiklas*: IV. 215.)

³ *Wenzel*: VII. 247, 248. — *Knauz*: I. 366. — Az esztergomi kápt. birtokainak okmánytára 183. — 1248. (*Wenzel*: VII. 273, XI. 366. — *Fejér*: IV/II. 25. — *Smičiklas*: IV. 377.) — 1249. (*Sörös*: Pannonhalma II. 287.) — 1250. (*Smičiklas*: IV. 418.) — 1251. (*Wenzel*: XI. 52. — Haz. Okm. VI. 5. — *Zichy O. I.* 7. — *Fejér*: IV/II. 124. — *Smičiklas*: IV. 447.) — 1255. (*Wenzel*: VII. 412. — *Fejér*: IV/II. 334, 347.) — 1258. (*Knauz*: I. 451. — Magy. Sion II. 776. — Az esztergomi káptalan birtok. okmánytára 184.)

⁴ *Fejér*: IV/II. 521. — 1260. (Eszterg. kápt. orsz. lev. Capsa 14. fasc. 6. nr. 22. — *Knauz*: kéziratok 1342. márcz. 9-iki oklevélben átírva. — Tört. Tár 1908. 379.) — 1262. (*Wenzel*: VIII. 45.) — 1263. (Haz. Okm. VI. 113.)

⁵ Haz. Okm. V. 134.

⁶ Zágr. érs. levélt. Privilegialia Vol. I. nr. 12. — *Tkalčić*: Monumenta Hist. Episcop. Zagreb. I. 143. — Haz. Okl. 57.

⁷ *Wenzel*: XII. 163. — 1278. (*Zichy O. I.* 41.)

⁸ *Fejér*: V/III. 375. — 1290. (Haz. Okm. VI. 372. — *Fejér*: VI/I. 68.) — 1291. (*Fejér*: VII/II. 162.) — 1292. (Zágrábi érseki lev.: Juridica. Vol. I. 5/4. — *Tkalčić*: Monum. Episc. Zagr. I. 230. — *Fejér*: VI/I. 212.) — 1293. (*Wenzel*: XII. 543. — *Fejér*: VI/I. 266. — *Aigl*: Hist. Capituli Quinque. Eccl. 52.)

⁹ *Wenzel*: X. 232, 242.

¹⁰ Anjouk. O. I. 252.

Endre királyi alkanczellár	János 1332—1364. aug. 9-ike
1312—1324. ¹	előtt. ⁴
János 1324—1325. ²	Miklós 1373—1397. ⁵
András 1330. ³	Vathi Miklós 1398—1401. ⁶

¹ Zichy O. I. 138. — 1313. (Anjouk. O. I. 308, 324. — Zichy O. I. 145, 146.) — 1314. (Anjouk. O. I. 357.) — 1317. (Anjouk. O. I. 449.) — 1322. (Zichy O. I. 210.) — 1323. (Zágr. érseki lev. : Liber privilegiorum monasterii B. V. Mariae de Toplica 41. okl. — Zichy O. I. 247, 251. — *Thalčić*: I. 107. — Haz. Okm. IV. 137. — Anjouk. O. II. 93, 96, 102, 104, 105. — Krassói Okl. III. 9. — Temesi Okl. I. 37. — *Boika Tiv.*: Barsmegye monographiája 16. — *Fejér*: VIII/II. 409, 415, 418, 456, 471; VIII/V. 130, 148. — Urkundenbuch I. 377.) — 1324. (Primási egyh. lev. Nr. 23. — Magy. Nemz. Múz.: Kállay család levélt. Nr. 138. a. — *Theiner*: Monum. Hist. Hung. I. 496. — Urkundenbuch : 382, 384. — *Fejér*: VIII/II. 503, 506, 510, 513, 521, 523, 530, 534, 536, 544—545, 557, 561 és 564. — Anjouk. O. II. 117, 119, 126, 130, 150, 151. — (*Thalčić*: I. 109. — Apponyi Okl. I. 68.)

² Pozs. kápt. orsz. lev. Caps. 13. f. 1. nr. 5. — *Knauz* kéziratai 1324. decz. 6-iki okl. — *Fejér*: VIII/II. 582. és 585. — 1325. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Anjouk. Okm. II. 181.)

³ Blagay Okl. 113.

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 240. — 1333. (U. o. I. 271, 282.) — 1334. (U. o. I. 291. — Zágrábi érseki lev. : Privilegia. Vol. I. nr. I/24.) — 1335. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách család levélt. — *Fejér*: VIII/IV. 112.) — 1338. (Anjouk. O. III. 456.) — 1341. (Anjouk. O. IV. 176.) — 1343. (Zágr. kápt. m. levélt. fasc. 1. nr. 6. és fasc. 23. nr. 2. és 25. — Zágrábi érseki levéltár: Privilegialia. Vol. I. nr. 1/28. — *Thalčić*: I. 163.) — 1344. (*Fejér*: IX/VII. 46.) — 1345. (Zichy O. II. 153.) — 1351. (Zichy O. V. 199.) — 1353. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 442. — *Fejér*: IX/II. 250.) — 1359. (Magy. orsz. lev. Dl. 4879.) — 1364. előtt. (*Fejér*: IX/III. 455.) — 1364. aug. 9-ike előtt. (Magy. orsz. lev. Dl. 5333.)

⁵ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 514. — 1377. (Magy. orsz. levélt. Dl. 6395.) — 1382. (Magy. orsz. lev. Dl. 34643, 34646, 34647, 34648. — *Fejér*: IX/V. 612.) — 1387. (Magy. orsz. levélt. Dl. 7287. — Haz. Okm. V. 176.) — 1391. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 128—129.) — 1392. (*Thalčić*: I. 334.) — 1393. (Magy. orsz. levéltár. Dl. 7903. — *Fejér*: X/II. 136. — *Aigl*: Hist. Capit. Quinque-Eccl. 59.) — 1397. (Magy. orsz. lev. Dl. 8214.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 8333, 38097. — 1399. (Magy. orsz. lev. Dl. 8405, 8479, 8480.) — 1401. (Zichy O. V. 250.)

Miklós (dictus Vicarius) halála után Tamás fia Miklós és Miklós fia Tamás versenyeztek az olvasókanonokságért, melyet IX. Bonifác pápa 1401. június 10-én Simon fia Pálnak adományozott. Az ő olvasókanonoksága terjed 1401. jún. 10. — 1413. ¹	Barnabás kánonjogdoctor 1438. ⁴
Miklós 1412. febr. 1. ²	Bertalan 1443—1448. ⁵
Rendői Tamás 1421—1431. ³	Imre 1455—1458. ⁶
	Péter 1461. ⁷
	Imre 1469. ⁸
	Garázda Péter 1478. ⁹
	István 1485. ¹⁰
	Nagyvátayi (de Nagwach) Albert 1487—1495. ¹¹
	Turoni Kelemen egyházjogdoctor 1503. ¹²

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 335—340. — 1402. (Zágrábi kápt. m. lev. fasc. 55. nr. 4.) — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 8951. — Magy. Nemz. Múz.: Görgey csal. lev. — *Fejér*: X/IV. 328. — *Koller*: Hist. Episc. Quinque-Eccl. III. 281.) — 1405. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 23. nr. 11.) — 1406. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 27. f. 4. nr. 6, 7.) — 1407. (Magy. orsz. lev. Dl. 37590.) — 1408. (Magy. orsz. lev. Dl. 9465.) — 1411. (Apponyi Okl. I. 264, 266.) — 1413. (Magy. orsz. lev. Dl. 10089.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 8613.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 11023. — 1423. (Magy. orsz. lev. Dl. 11362.) — 1430. (Magy. orsz. lev. Dl. 12254.) — 1431. (Magy. orsz. lev. Dl. 12411.)

⁴ Primási egyházi lev. F. E. 15. pag. 141.

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 13701. — 1444. (Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi csal. lev.) — 1445. (Magy. orsz. lev. Dl. 13867, 13878.) — 1447. (Magy. orsz. lev. Dl. 14114, 14904.) — 1448. (Magy. orsz. lev. Dl. 14185.)

⁶ Erdélyi Múzeum: Gr. Kemény József gyűjteménye. 1455. kel. okl. — 1457. (Magy. orsz. lev. Dl. 15154, 15155.) — 1458. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 18. nr. 43.)

⁷ *Aigl*: Hist. capit. Quinqueecl. 70.

⁸ Katholikus Szemle 1896. 640.

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 18057.

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 33441.

¹¹ Magy. orsz. lev. Dl. 19326. — 1495. (*Aigl*: Hist. Capit. Quinqueecl. 75.)

¹² Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1503. I/28. kel. okl. és 1505-iki átirat.

Neszmélyi Antal 1506. júl. Sasvári Márton fia Péter 1506.¹
7-ike előtt.

2. Éneklőkanonokok.

Lőrincz 1217—1231. ²	Terestyén 1263—1266. ⁹
György 1232—1234. ³	Rudolf 1267—1269. ¹⁰
Jurco ⁴ 1239—1251. ⁵	János 1275. ¹¹
Terestyén 1255—1259. ⁶	Demeter 1278. ¹²
Henrik 1260. ⁷	Terestyén 1283. ¹³
Pál 1262—1263. ⁸	István 1287—1296. ¹⁴

¹ *Aigl*: Hist. Capit. Quinqueecl. 76.

² *Wenzel*: XI. 154. — 1231. (Haz. Okm. VIII. 28.)

³ *Wenzel*: VI. 513. — 1234. (Haz. Okl. 1.)

⁴ *Koller*: Hist. Episc. Quinque-Eccl. II. 113. hibásan „Furco“-t ír.

⁵ *Fejér*: IV/I. 170. — *Smičiklas*: IV. 74 és 81. — 1240. (*Wenzel*: VII. 112, 113. — *Smičiklas*: IV. 121.) — 1243. (*Smičiklas*: IV. 204.) — 1244. (Haz. Okl. 10. — *Smičiklas*: IV. 215.) — 1247. (*Wenzel*: VII. 247, 248. — *Knauz*: I. 366. — Az esztergomi kápt. birtokainak okmánytára 183.) — 1248. (*Fejér*: IV/II. 25. és VII/I. 294. — *Wenzel*: VII. 273, 274; XI. 366. — *Smičiklas*: IV. 377.) — 1249. (*Sörös*: Pannonhalma II. 287.) — 1250. (*Smičiklas*: IV. 418.) — 1251. (*Wenzel*: XI. 52. — *Fejér*: IV/II. 122. — Haz. Okm. VI. 5. — *Smičiklas*: IV. 447.)

⁶ *Wenzel*: VII. 412. — *Fejér*: IV/II. 334, 347. — 1256. (Zichy O. I. 9.) — 1258. (*Knauz*: I. 451. — Magy. Sion II. 776. — Az eszterg. kápt. birtokainak okmánytára 184.) — 1259. (*Fejér*: IV/II. 521.)

⁷ Eszterg. kápt. orsz. lev. capsza 14. fasc. 6. nr. 22. — *Knauz* kéziratai 1342. márcz. 9-iki oklevélben átírva. — Tört. Tár 1908. 379.

⁸ *Wenzel*: VIII. 45. — 1263. (Haz. Okm. VI. 113.)

⁹ *Fejér*: IV/III. 169. — 1264. (*Fejér*: IV/III. 238. — *Theiner*: Mon. Hist. Hung. I. 277.) — 1266. (*Fejér*: IV/III. 372.)

¹⁰ Haz. Okm. VI. 150. — (*Fejér*: IV/III. 426. — *Smičiklas*: V. 439. — 1269. (Zágr. érseki lev.: Privilegialia. Vol. I. nr. 1/1₂. — Monumenta Hist. Episcop. Zagrab. I. 143. — Haz. Okl. 57.)

¹¹ *Wenzel*: XII. 163.

¹² Zichy O. I. 40.

¹³ Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián csal. lev.

¹⁴ *Fejér*: V/III. 375. — 1290. (Haz. Okm. VI. 372. — *Fejér*: VI/I. 68.) — 1291. (Haz. Okm. VI. 375. — *Fejér*: VII/II. 162. — *Knauz*: II. 307.) — 1292. (Zágr. érseki lev.: Juridica. Vol. I. 5/4. — *Fejér*: VI/I. 212.) — 1293. (*Wenzel*: XII. 543. — *Fejér*: VI/I. 266. — *Aigl*: Hist. Capit. Quinqueecl. 52.) — 1296. (*Wenzel*: X. 232, 242.)

Miklós 1303—1317.¹

János 1359.⁷

István 1322.²

László 1387.⁸

Pál 1324—1325.³

Márton fia Miklós 1389. decz.

Miklós 1332—1338.⁴

6-ika előtt — 1392.⁹

Pál 1341—1345.⁵

Henrik 1398—1399.¹⁰

Zágrábi Miklós 1351—1358.

Miklós 1401—1406.¹¹

május 26. előtt.⁶

¹ Anjouk. O. I. 64. — 1304. (Anjouk. O. I. 87.) — 1307. (Zichy O. I. 115.) — 1308. (*Fejér*: VIII/I. 283—310. — Anjouk. O. I. 143. — *Knauz*: II. 589.) — 1309. (*Fejér*: VIII/I. 313—324.) — 1308—1309. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 126—153.) — 1309. (*Theiner*: Monum. Hist. Hung. I. 437—439.) — 1310. (Zichy O. I. 127.) — 1312. (Zichy O. I. 138. — Anjouk. O. I. 252.) — 1313. (Anjouk. O. I. 308. — Zichy O. I. 145, 146.) — 1317. (Anjouk. O. I. 449.)

² Mon. Episcop. Vespr. IV. 318. — Zichy O. I. 210.

³ Pozs. kápt. orsz. lev. caps. 13. fasc. 1. nr. 5. — *Knauz* kéz-
iratai 1324. decz. 6-iki okl. — *Fejér*: VIII/II. 582, 585. — 1325. (Magy.
Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Anjoukori O. II. 181.)

⁴ 1332 és 1337 között. Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 236.)
— 1333. (U. o. I. 271.) — 1334. (Zágr. érs. lev.: Privilegialia Vol. I. nr.
1/24.) — 1335. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 303. — *Fejér*: VIII/IV.
112.) — 1338. (Anjouk. O. III. 456.)

⁵ Anjouk. O. IV. 176. — 1343. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 1. nr.
6. és fasc. 23. nr. 2. és 25. — Zágr. érs. lev. Privilegialia.: Vol. I. nr.
1/28. — *Thalács*: I. 163.) — 1344. (*Fejér*: IX/VII. 46.) — 1345. (Zichy
O. II. 153.)

⁶ Zichy O. V. 199. — 1358. máj. 26. előtt. (Supplic. Innocentii
VI. a. VI. fol. 146. Magy. Nemz. Múz.: Fraknoi-gyűjtemény. CCLXXI. okl.)

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 4879.

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 7287. — Haz. Okm. V. 176.

⁹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 51—52. — 1391. (*Fejér*: X/I.
693.) — 1392. (*Thalács*: I. 334.) — 1407. ápr. 30-ika előtt. (Supplicatiók
XII. Gergely pápához. Fraknoi gyűjt. Vatik. okirat. 1407. április 30.
Magy. Nemz. Múz.)

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 8333, 38097. — 1399. (Magy. orsz. lev.
Dl. 8405, 8479, 8480.)

¹¹ Zichy O. V. 250. — 1402. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 55. nr. 4.)
— 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 8951. — Magy. Nemz. Múz.: Görgey
csal. lev. — *Fejér*: X/IV. 328. — *Koller*: Hist. Episc. Quinq. Eccl. III.
281.) — 1405. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 23. nr. 11.) — 1406. (Esz.
kápt. m. lev. Lad. 27. f. 4. nr. 6. 7.)

Csáki Balázs fia János 1407. ápr. 30. ¹	Mátéegyházjogdoctor 1485— 1487. ¹⁰
Szigfrid 1407—1409. ²	Imre 1495. ¹¹
Henrik 1412. febr. 1. ³	Máté 1503. ¹²
István 1411—1423. ⁴	Máté (de Vmograd) 1518. ¹³
András 1430—1448. ⁵	Harsányi Illés 1537. márcz. 21. előtt. ¹⁴
Szegedi Miklós 1455—1458. ⁶	Szentgyörgyi István 1537. márcz. 21. ¹⁵
János 1467. ⁷	
Miklós 1474. máj. 4. előtt. ⁸	
Gyárfás 1478. ⁹	

3. Sublector.

Mihály 1342.¹⁶

György 1348.¹⁷

¹ Supplicatiók XII. Gergelyhez. (Fraknói gyűjt. Vatik. Okirat. 1407. ápr. 30. Magy. Nemz. Múz.)

² Magy. orsz. levélt. Dl. 37590. — 1408. (Magy. orsz. levélt. Dl. 9465.) — 1409. (*Fejér*: X/IV. 784.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 8613.

⁴ Apponyi Okl. I. 264, 266. — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 9933.) — 1421. (Magy. orsz. lev. Dl. 11023.) — 1423. (Magy. orsz. lev. Dl. 11362.)

⁵ Magy. orsz. levélt. Dl. 12254. — 1431. (Magy. orsz. levélt. Dl. 12411.) — 1439. (*Aigl*: Historia capit. Quinqueeccles. 62.) — 1443. (Magy. orsz. lev. Dl. 13701.) — 1444. (Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi csal. lev.) — 1445. (Magy. orsz. lev. Dl. 13867, 13878.) — 1447. (Magy. orsz. lev. Dl. 14114, 14904.) — 1448. (Magy. orsz. lev. Dl. 14185.)

⁶ Erdélyi Múzeum: Kemény József gyűjteménye. — 1457. (Magy. orsz. lev. Dl. 15154, 15155.) — 1458. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 18. nr. 43. — *Aigl*: Hist. Capit. Quinqueeccles. 69.) — 1472 előtt. (*Fraknói Vilm.*: Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez. 44—45.)

⁷ Kath. Szemle 1896. 624.

⁸ *Koller*: Hist. Episc. Quinque eccl. IV. 399.

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 18057.

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 33441. — 1487. (Magy. orsz. lev. Dl. 19326.)

¹¹ *Aigl*: Hist. Capit. Quinque-Eccl. 75.

¹² Magy. Nemz. Múz. lev. Törzs. a. 1503. I/28. — *Aigl*: Hist. Capit. Quinqueecccl. 76.

¹³ Magy. orsz. lev. Dl. 38025.

¹⁴ Erdélyi Múzeum: Gr. Kemény József gyűjt.

¹⁵ U. o. — *Pertri M.*: Szilágy vármegye monographiája I. 508.

¹⁶ Gyulafehérvári kápt. lev. I. 107.

¹⁷ Zichy O. II. 320.

4. Succentorok.

Tamás 1332—1348.¹

Péter 1400.²

Vác.

1. Olvasókanonokok.

Benedek 1227.³

Domokos 1282.⁹

Jób 1237.⁴

András 1290—1293.¹⁰

Gergely 1256.⁵

Henrik 1296—1303.¹¹

Ábrahám 1260.⁶

Lőrincz 1304—1310.¹²

Jónás 1264—1270.⁷

János 1312.¹³

Pál 1271—1282.⁸

Benedek 1322—1325.¹⁴

¹ Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián csal. levélt. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 235. — 1333. (U. o. I. 282.) — 1345. (Zichy O. V. 156.) — 1348. (Zichy O. V. 296.)

² Zichy O. V. 154.

³ Wenzel: VI. 447.

⁴ Wenzel: VII. 47.

⁵ Haz. Okm. VIII. 69.

⁶ Wenzel: VII. 538.

⁷ Wenzel: VIII. 115. — 1268. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. levélt. — Wenzel: III. 196.) — 1270. (Wenzel: VIII. 324. — Knauz: I. 581. — Magy. Sion III. 145.)

⁸ Wenzel: VIII. 366. — 1274. (Wenzel: IV. 48.) — 1275. (Wenzel: IX. 140.) — 1276. (Haz. Okm. VIII. 187. — Wenzel: IX. 166.) — 1277. (Fejér: V/II. 417.) — 1278. (Kubinyi: I. 108.) — 1279. (Haz. Okm. VIII. 205. — Wenzel: XII. 274.) — 1281. (Wenzel: IX. 321.) — 1282. (Haz. Okm. VI. 279.)

⁹ Fejér: VII/V. 455.

¹⁰ Wenzel: IX. 541. — 1292. (Knauz: II. 320. — Haz. Okm. VIII. 314. — Fejér: VI/I. 214, 230.) — 1293. (Fejér: VI/I. 268, 269 és VII/V. 519. — Kubinyi: I. 156.)

¹¹ Wenzel: X. 246. — Haz. Okm. IV. 93.) — 1297. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. levélt. — Wenzel: V. 178. és X. 285.) — 1299. (Wenzel: V. 228.) — 1300. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. levélt. — Wenzel: V. 255 és X. 403. — Fejér: VI/II. 281.; VII/V. 563.) — 1303. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. levélt. — Kubinyi: II. 56.)

¹² Anjouk. O. I. 75. — 1309. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 265, 266.) — 1310. (Knauz: II. 621.)

¹³ Mon. Episcop. Vespr. II. 33—34.

¹⁴ Anjouk. O. II. 52. — 1325. (Anjouk. O. II. 179.)

János 1329. ¹	János 1366—1374. ⁷
Pál 1330. ²	Domokos 1374. ⁸
Frigyes 1331. ³	Mátyás 1378—1390. ⁹
Miklós 1341—1361. ⁴	Péter 1390. ¹⁰
Albert, Nagy Lajos orvosa 1361. febr. 4. ⁵	László 1391—1395. ¹¹ Péter 1395—1396. ¹²
Mihály 1361. febr. 12. ⁶	

¹ *Kubinyi*: II. 94.

² *Magy. Nemz. Múz.*: Kubinyi csal. lev.

³ *Békefi Remig*: A pásztói apátság tört. I. 262. — Anjouk. O. II. 535.

⁴ *Magy. Nemz. Múz.*: Balassa és Kubinyi csal. lev. — 1344. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 656.) — 1350. (Pannonhalmi rendi lev. c. 13. K. — *Wenzel*: XI. 7.) — 1357. (*Kell. Melczer Istv.*: Okmányok a Kell. Melczer csal. lev. 39.) — 1361. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 5099.)

⁵ *Pór Antal*: De Surdis II. János esztergomi érsek 49.

⁶ *U. az*: U. o. 49.

⁷ *Magy. Nemz. Múz.*: Balassa csal. lev. — 1367. (*Magy. orsz. Dl.* 5623, 5624.) — 1372. (*Magy. Nemz. Múz.*: Balassa csal. lev.) — 1373. (Kubinyi II. 263.) — 1374. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 6244. — *Fejér*: X/IV. 634. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 562.)

⁸ *Fejér*: IX/VII. 356.

⁹ Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 5. fasc. unic. nr. 6, 11. — *Magy. Nemz. Múz.*: Balassa csal. lev. — 1380. (Egri kápt. m. lev. Num. 1. div. 1. fasc. 1. nr. 17.) — 1381. (Primási vil. lev. N. fasc. 1. nr. 6. — *Fejér*: IX/VII. 438.) — 1382. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 6890. — *Magy. Nemz. Múz.*: Kubinyi és Motesiczky csal. lev.) — 1383. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 7018. — *Sopr. Okl.* I. 475.) — 1385. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Rhédey csal. lev. — *Magy. orsz. lev. Dl.* 7123.) — 1386. (Bánffy Oklevéltár I. 384.) — 1387. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 7251.) — 1388. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 15. fasc. 3. nr. 7, 8, 9, 10. és Primási vil. lev. J. fasc. 2. nr. 19. — *Magy. orsz. lev. Dl.* 7374. — *Fejér*: X/I. 463, 466.) — 1390. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 7594.)

¹⁰ *Magy. orsz. lev. Dl.* 7594, 7596. — *Békefi R.*: A pásztói apátság tört. I. 282, 356.

¹¹ Egri kápt. m. lev. Num. 12. div. 3. f. unic. nr. 4. — *Magy. orsz. lev. Dl.* 29739. — 1393. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 28. f. 1. nr. 7.) — 1394. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 7934, 28763. — *Eszterg. kápt. m. lev. Lad.* 26. f. 8. nr. 6.) — 1395. (*Fejér*: X/II. 326.)

¹² *Magy. orsz. lev. Dl.* 8116. — 1396. (Egri kápt. m. lev. N. 18. div. 1. fasc. unic. nr. 5.)

Gergely 1400.¹

Miklós 1439.⁶

Dénes 1399—1409.²

Demeter 1446—1463.⁷

István 1412.³

Debreczeni Mihály 1465—

Dénes 1412—1416.⁴

1466.⁸

Barnabás 1419—1438.⁵

Vidfy Miklós 1468—1483.⁹

¹ *Fejér*: X/II. 798.

² Urkundenbuch III. 242. — 1400. (Magy. orsz. lev. Dl. 8554.) — 1401. (Magy. orsz. lev. Dl. 8672.) — 1402. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Mednyánszky csal. lev.) — 1403. (Magy. orsz. lev. Dl. 8918.) — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 8954. — Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev.) — 1407. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.) — 1408. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 2. f. 2. nr. 1. — U. o. Num. 17. div. 3. f. 1. nr. 2.) — 1409. (Magy. Tud. Akad. Okl. VI. — *Fejér*: X/VIII. 500.)

³ Zichy O. VI. 300.

⁴ Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 9954. — 1413. (Magy. orsz. lev. Dl. 10052.) — 1416. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Berényi csal. lev.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 10817, 34367, 34849. — 1420. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 3. fasc. unic. nr. 4. — Magy. orsz. lev. Dl. 10961. — Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. 1.) — 1423. (Primási vil. lev. fasc. 2. nr. 53. F.) — 1425. (Magy. orsz. lev. Dl. 11612. — Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.) — 1427. (*Fejér*: VII/V. 455, 519., X/VI. 909.) — 1428. (Egri kápt. m. lev. N. 7. div. 2. f. 1. nr. 2.) — 1429. (Magy. orsz. lev. Dl. 26596.) — 1431. (Primási vil. lev. fasc. 3. nr. 64. F.) — 1436. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.) — 1438. (Primási vil. lev. fasc. 3. nr. 80. F. — Eszt. kápt. orsz. lev. Caps. 1. fasc. 3. nr. 21.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 13414, 13426. — Magy. Nemz. Múz.: Péchy csal. lev.

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 13982, 13984. — 1457. (Magy. orsz. lev. Dl. 15177.) — 1458. (Magy. orsz. lev. Dl. 15203.) — 1461. (Egri kápt. m. lev. Num. 4. div. 1. fasc. 2. nr. 13.) — 1463. (Egri kápt. m. lev. Num. 4. div. 1. f. 2. nr. 26.)

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 16166, és 16180. — 1466. (Primási vil. lev. T. fasc. 3, nr. 64. — Körmendi lev.: Acta antiqua Arm. V. Lad. I, nr. 72.)

⁹ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 18. f. 4. nr. 28. — 1469. (Magy. orsz. lev. Dl. 16805.) — 1470. (Magy. orsz. lev. Dl. 16922. — Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. IX. nr. 622. — Haz. Ökm. V. 302.) — 1472. (Nyitrai kápt. m. lev. fasc. XIII. Relig. 1. nr. 8.) — 1474. (Eszt. kápt. m. lev. Lad. 26. f. 2. nr. 3. és Lad. 45. f. 9. nr. 9. — Mon. Episc. Vespri. IV. 461.) — 1475. (*Sörös P.*: A bakonybéli apátság tört. II. 534.)

Mihály 1497.¹

Pápay Tamás 1532.³

Wajai Ibrányi Pál 1528.²

2. Éneklőkanonokok.

Gergely 1227—1237.⁴

Domokos 1290—1299.⁹

Ábrahám 1256.⁵

János 1300—1310.¹⁰

Gurk 1260.⁶

Ditmár 1322—1331.¹¹

Máté 1264—1268.⁷

Demeter 1338.¹²

András 1270—1283.⁸

Gublinus 1341.¹³

— 1482. (Egri kápt. m. lev. N. 12. d. 8. f. un. nr. 3. — Magy. orsz. lev. Dl. 18600.) — 1483. (*Theiner*: Monum. Hist. Hung. II. 483.)

¹ Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 1. f. 2. nr. 3.

² 1528. . . „magistrum Paulum Hibrany de Waya“. (Magy. orsz. lev. N. R. A. f. 604. nr. 9.)

³ Tört. Tár 1897. 692.

⁴ *Wenzel*: VI. 447. — 1237. (*Wenzel*: VII. 47.)

⁵ Haz. Okm. VIII. 69.

⁶ *Wenzel*: VII. 538.

⁷ *Wenzel*: VIII. 115. — 1268. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. — *Wenzel*: III. 196.)

⁸ Magy. Sion III. 145. — *Wenzel*: VIII. 324. — *Knauz*: I. 581. — 1271. (*Wenzel*: VIII. 366.) — 1274. (*Wenzel*: IV. 48.) — 1275. (*Wenzel*: IX. 140.) — 1276. (*Wenzel*: IX. 166. — Haz. Okm. VIII. 187.) — 1277. (*Fejér*: V/II. 416.) — 1278. (Kubinyi I. 108.) — 1279. (Haz. Okm. VIII. 205. — *Wenzel*: XII. 274.) — 1281. (*Wenzel*: IX. 321.) — 1282. (Haz. Okm. VI. 279. — *Fejér*: VII/V. 455.) — 1283. (Haz. Okm. VII. 184.)

⁹ *Wenzel*: IX. 541. — 1292. (*Knauz*: II. 320. — Haz. Okm. VIII. 314. — *Fejér*: VI/I. 214, 230.) — 1293. (*Fejér*: VI/I. 268, 269 és VII/V. 519. — *Kubinyi* I. 157.) — 1296. (Haz. Okm. IV. 93. — *Wenzel*: X. 246.) — 1297. (Balassa csal. lev. — *Wenzel*: V. 178 és X. 285.) — 1299. (*Wenzel*: V. 229.)

¹⁰ Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. — *Wenzel*: V. 255. és X. 403. — *Fejér*: VII/V. 563. — 1304. (Anjouk. O. I. 75.) — 1310. (*Knauz*: II. 621.)

¹¹ Anjoukori O. II. 52. — 1325. (Anjoukori O. II. 179.) — 1329. (*Kubinyi*: II. 94.) — 1330. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.) — 1331. (*Békefi R.*: A pásztói apátság tört. I. 262. — Anjouk. O. II. 535.)

¹² Eszt. kápt. m. lev. Lad. 22. f. 3. nr. 26.

¹³ Magy. Nemz. Múz.: Balassa és Kubinyi csal. lev.

Miklós 1347. ¹	Jakab 1374. ⁵
Péter (de Podio Aniciensí) 1353—1366. ²	Miklós 1374—1381. ⁶
Miklós 1372—1373. ³	János 1382. ⁷
István 1374. ⁴	Demeter 1383. jún. 21. — 1416. ⁸

¹ Anjouk. O. V. 159.

² *Theiner*: Monum. Hist. Hung. II. 6. — Monum. Episcop. Vespri. IV. 341. — 1357. (*Kell. Melczer Istv.*: Okm. a Kell. Melczer család lev. 39.) — 1361. (Magy. orsz. lev. Dl. 5099.) — 1366. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev.)

³ Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. — 1373. (*Kubinyi*: II. 263.)

⁴ *Fejér*: X/IV. 634.

⁵ *Sörös P.*: Pannonhalma II. 562.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 6244. — *Fejér*: IX/VII. 356. — 1378. (Egri kápt. m. levélt. Num. 8. Div. 5. fasc. unic. nr. 6, 11. — Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. levélt.) — 1381. (Prim. vil. lev. IV. f. 1. nr. 6. — *Fejér*: IX/VII. 438.)

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 6890. — Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi és Motesiczky csal. lev.

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 7018. — Sopron. Okl. I. 475. — 1385. (Magy. orsz. lev. Dl. 7123. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Rhédey csal. lev.) — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7251. — Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.) — 1388. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 15. f. 3. nr. 7, 8, 9, 10. — Primási vil. lev. J. fasc. 2. nr. 19. — Magy. orsz. lev. Dl. 7374. — *Fejér*: X/I. 463, 466. — 1390. (Magy. orsz. lev. Dl. 7594, 7596. — *Békefi Remig*: A pásztoi apátság tört. I. 282.) — 1391. (Egri kápt. m. lev. Num. 12. div. 3. f. unic. nr. 4. — Magy. orsz. lev. Dl. 29739.) — 1393. (Esz. kápt. m. lev. L. 28. f. 1. nr. 7.) — 1394. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 26. f. 8. nr. 6. — Magy. orsz. lev. Dl. 7934, 28763.) — 1395. (Magy. orsz. lev. Dl. 8116. — *Fejér*: X/II. 326.) — 1396. (Egri kápt. m. lev. Num. 18. div. 1. fasc. unic. nr. 5.) — 1399. (Urkundenbuch III. 242.) — 1400. (Magy. orsz. lev. Dl. 8554.) — 1401. (Magy. orsz. lev. Dl. 8672.) — 1402. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Mednyánszky csal. lev.) — 1403. (Magy. orsz. lev. Dl. 8918.) — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 8954. — Magy. Nemz. Múz.: Békassy csal. lev.) — 1407. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.) — 1408. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 2. fasc. 2. nr. 1. — U. o. Num. 17. div. 3. fasc. 1. nr. 2.) — 1409. (Magy. Tud. Akad. Okl. VI. k. — *Fejér*: X/VIII. 500.) — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 9954. — Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.) — 1413. (Magy. orsz. lev. Dl. 10052.) — 1416. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Berényi csal. lev.)

György 1420—1438.¹

Domokos 1446—1458.⁵

Hosszúasza István (de Hozy-
wazo) 1437—1440.²

Balázs 1461—1482.⁴

Leébi Imre 1491—1497.⁵

3. *Scholasticus.*

A váczi scholasticussal 1225-ben találkozunk.⁶

4. *Succentor.*

Pál 1332 és 1337 között.⁷

¹ Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 3. fasc. unic. nr. 4. — Magy. orsz. lev. Dl. 10961. — Nyitrai kápt. m. lev. fasc. X. Relig. 1. — 1423. (Primási vil. lev. fasc. 2. nr. 53. F.) — 1425. (Magy. orsz. lev. Dl. 11612. — Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.) — 1427. (*Fejér*: VII/V. 455, 519.; X/VI. 909.) — 1428. (Egri kápt. m. lev. Num. 7. div. 2. f. 1. nr. 2.) — 1429. (Magy. orsz. lev. Dl. 26596.) — 1431. (Primási vil. lev. fasc. 3. nr. 64. F.) — 1435. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 45. f. 3. nr. 7. — *Fejér*: X/VII. 689.) — 1438. (Esz. kápt. orsz. lev. Caps. 1. fasc. 3. nr. 21.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 13094. — 1438. (Primási vil. lev. F. 3. nr. 80. F. — Magy. orsz. lev. Dl. 13148.) — 1439. (Magy. orsz. lev. Dl. 13414, 13426. — Magy. Nemz. Múz.: Péchy csal. lev.) — 1440. (Magy. orsz. lev. Dl. 13516, 13517.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 13982, 13984. — 1457. (Magy. orsz. lev. Dl. 15177.) — 1458. (Magy. orsz. lev. Dl. 15203.)

⁴ Egri kápt. m. lev. Num. 4. div. 1. fasc. 2. nr. 13. — 1463. (Egri kápt. m. lev. Num. 4. div. 1. fasc. 2. nr. 26.) — 1465. (Magy. orsz. lev. Dl. 16166.) — 1466. (Primási vil. lev. T. fasc. 3. nr. 64.) — 1468. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 18. f. 4. nr. 28.) — 1469. (Magy. orsz. lev. Dl. 16805.) — 1470. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. IX. nr. 622. — Magy. orsz. lev. Dl. 16922. — Haz. Okm. V. 302.) — 1478. (Egri kápt. m. lev. Num. 7. div. 1. f. 2. nr. 15.) — 1482. (Egri kápt. m. lev. Num. 12. div. 8. fasc. unic. nr. 3. — Magy. orsz. lev. Dl. 18600.)

⁵ Mon. Episc. Vesp. III. 321. — Tört. Tár 1902. 523. — 1497. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 1. f. 2. nr. 3.)

⁶ 1225. ... „scolastico Waciensi“. (Mon. Episc. Vesp. I. 63.)

⁷ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 409.

Várad.

Várad iskolája 1374-ben. — A Vépi Péter alapította ispotály az iskola mellett s annak igazgatói. — Szegedi László, Franczia Péter és Mindszenty András tanárok. — Vitéz János hatása a váradi iskolára. — Gordovai János, Orosi Imre, Antal, Váradi Péter, Gerendi Miklós és Oláh Miklós tanulók. — A Sztárai Máté másolta „Historia Troiana” és a „Historie-graphus” hihetőleg a váradi iskola részére készült. — Az iskola színhelye. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Sublectorok. — Succentorok.

Várad iskolájáról már 1374-ben értesülünk.¹

Vépi Péter váradi olvasókanonok (1427—1447.) szép bizonyítékát adta a művelődés iránti érdeklődésének, midőn a váradi² iskola mellett a Szent-Lélek tiszteletére ispotályt alapított s ezáltal sok szegény tanuló sorsán enyhített.³ Ezt az ispotályt, a betegek és szegények befogadása és nevelése végett, 1439. márcz. 30-ika előtt egészen alapjaiból fölépítették. Kápolnáját a hívek nagy számmal látogatták.⁴ Ennek 1448. máj. 26-án⁵ és 1453. febr. 23-án Szegedi László,⁶ 1493-ban Ladányi Pál,⁶ 1507-ben meg Váradi István az igazgatója.⁷ Vingárti Geréb János 1446-ban a kolosmonostori konvent előtt tiltja Fejérházi Salamon fia Mihályt attól, hogy Spring és Kissebes birtokokat és ezek tartozékait a gyulafehérvári káptalannak vagy a Szent-Lélekről nevezett váradi ispotálynak hagyja.⁸

A váradi iskolába járt 1444-ben Gordovai János, a kinek mestere Szegedi László volt. E tény emlékét a német-

¹ E műben: I. Rész. II. Fejezet.

² Oklevéltár LI. okl.

³ Oklevéltár LIV. okl.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 14161. — Oklevéltár LIX. okl.

⁵ Oklevéltár LXI. okl.

⁶ Oklevéltár XCIV. okl.

⁷ Bunyitai Vincze: A váradi püspökség története. II. 167.

⁸ Oklevéltár LVIII. okl.

ujvári ferenczesek könyvtárának XV. századi kéthasábos papiros codexe őrizte meg, melynek colophonjából kiderül, hogy Gordovai János másolta, a ki Szegedi László tanárkodása idején volt a váradi iskola növendéke.¹

Gordova (a régi Körösmegyében) Verőczétől délnyugatra; ma megfelel neki a két Grgyevacz helység, melyek a Grgyevicza folyó völgyében terülnek el. Gordova a somogyi eredetű Fancsok (Fancsi, Fancsf) adományos birtoka. Ez a család már a XIII. században megjelenik. Gordovai László Zsigmond korában országos méltóságra jut és a királytól több birtokadományban részesül. Gordovai László fiai — János, Imre, Bertalan és László — 1424-ben birtokon osztozkodnak.² Hihetőleg ezek valamelyikének a fia a váradi iskolában élénk tűnő Gordovai János is.

Vitéz János váradi püspök idejében Váradon *Francia* Péter jánosvitéz, ügyes zenész, volt a kar vezetője és a gyermekek oktatója a zenében. A püspök házában lakott s neki nagy élvezetet szerzett művészetével. Vitéz kérésére V. Miklós pápa 1451. április 29-én megengedte, hogy Pétert, míg feladatának megfelel, még rendi engedély nélkül is magánál tarthatja; sőt Váradon lelkészkedés nélküli, Váradon kívül meg még lelkészkedéssel járó javadalmat is adhat neki.³

Ez a tény kézzelfoghatólag bizonyítja, hogy Vitéz a váradi iskola ügyét szíven viselte. De még e nélkül is el tudjuk gondolni, mily nagy hatással lehetett Várad iskolájára az a tudományos szellem, melyet Vitéz János püspöki székhelyén teremtett. Ő maga klasszikailag kiváló mértékben kiművelt férfiú. Udvarában a külföldi humanisták közül Vergerio Péter Pál, Podacataro Fülöp és Sanocki Gergely. Ezek a magyarországi művelt férfiakkal itt Váradon, Vitéz udvarában valóságos kis akadémiát alkotnak, a melyről

¹ *Fejérpataky László*: A németújvári szentferencz-rendi zárda könyvtára. (Magyar Könyvszemle 1883. 110—111.) — Oklevéltár. LVI. okl.

² *Csánki Dezső*: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II. 670—671. — *U. az*: Körösmegye a XV. században 24. és 129. (Akad. Értek. II. oszt. XV. köt. 12.)

³ Oklevéltár LX. okl.

önérzettel írhatjuk le Sanocki szavait: . . . „magasztosabb és szentebb társaságot, mint a mely ott együtt volt, képezni sem lehet“.¹

A váradi káptalani iskola életének vége felé (1557 előtt) találkozunk *Mindszenty András* tanár nevével.²

László váradi kanonok, dékán és szeghalmi főesperes úgy hallja, hogy rokona *Orosi Simon fia Imre* a fiát hozzájuk akarja adni a váradi iskolába. 1357. okt. 13-án értesíti, hogy a fiút e levél vivőjével küldje el Váradra, a hol jól fogadják és tisztességesen bánnak vele.³

Antal 1472-ben a váradi iskola deákja (clericus).⁴

A váradi iskola növendékei közül való *Váradi Péter* kalocsai érsek, *Gerendi Miklós* erdélyi püspök és *Oláh Miklós* esztergomi primás is.⁵ Oláh Miklós Thurzó Zsigmond váradi püspök korában (1506—1512) járt Váradon iskolába. Brüsszelből 1535. január 30-án írta Gerendy Miklós erdélyi püspöknek, hogy midőn Váradon együtt látogatták az iskolát, emlékezete szerint olvasták Aesopus Apologosát Cassiaról, a kiről Aulus Gellius is megemlékezik.⁶

Egervári László, a váradi püspökség kormányzója (gubernator) megbízásából másolta Sztárai Máté 1475-ben *Guido de Columna* „Historia Trojana“-ját, mely ma a budapesti tudományegyetem könyvtárában van. A papiroskézirat ívrét, egy hasábos és góth betűs. Colophonja így hangzik: „Explicit hoc opus . . . Quod fecit fieri magnificus et egregius dominus Ladislaus de Egerwara, gubernator episcopatus Waradiensis per me Mattheum de Stara. Anno Domini Millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto“.⁷

¹ *Fraknoi Vilmos*: Vitéz János esztergomi érsek élete 148—156.

² *Bunyitay Vincze*: A váradi püspökség tört. II. 184.

³ Oklevéltár XXXI. okl.

⁴ *Bunyitay Vincze*: A váradi püspökség tört. II. 151.

⁵ *U. az*: U. o. II. 125.

⁶ Oklevéltár CXL. okl.

⁷ *Csontos János*: Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. (Magyar könyvszemle 1879. 302.) — Könyvkiállítási Kalauz 1882. 17. — Oklevéltár LXXI. okl.

Ez a kézirat bizonyára a *váradí iskola részére készült*; hiszen Guido de Columna „*Historia Trojana*“-ját, miként Anonymus esete is mutatja, az iskolákban szokták olvasni.

Sztárai Máté 1474-ben másolta a „*Historiegraphus*“-t is, és pedig hihetőleg szintén Egervári László megbízásából, a *váradí iskola részére*. A hártycodex megvan a budapesti kir. magy. tud. egyetem könyvtárában. A codex I^{ab} lapja üres. Az I^b lapon ez olvasható: „Incipit liber, qui vocatur Historiegraphus“.

I^a—83^b Gesta Romanorum. A 47^a oldalon olvasható: „1474 Varadiensis“.

84^a—104^b Historia septem sapientum magistrorum et philosophorum bene moralisita de quodam filio regis famosissimi et boni. (Historia de Pontiano rege). Explicit: „pervenire etc. 1474. Reductio narrationis 4-ti magistri“.

105^a—107^b üres. A 107^b oldalon ez az epigramm van:

Si modo sum degens, non debet me spernere gens,
Cristus pauper erat, et nunc super omnia regnat.
Quando bibo vina, facio mihi commoda (m) viam.

A 82^a oldalon ez olvasható: „*Hogh yhathnam*“.¹

A *váradí iskolát* káptalani területen, külön épületben helyezték el ama kanonoki lakás mellett, melyet Báthori András püspök (1329—1345) a Szent-András kápolna magistorségéhez kapcsolt.² Bunyitay szerint ennek az iskolának a Hétközhelyen (a mai vásártér) kellett lennie. Itt több más ház is volt, melyek az *iskolasoron* terültek el. A *váradí káptalan* megszüntével vége lett³ az iskolának is.⁴

¹ A budapesti egyetemi könyvtár codexeinek címjegyzéke 12—13. l. 25. sz. — Szól róla Csontos János a „Könyvkiállítási Emlék“ 17. l. 39. sz.

² Bunyitay: A váragi káptalan legrégibb stat. 20.

³ Bunyitay: A váradí püspökség tört. II. 18, 26, 184, 223.

⁴ A váradí iskola szervezetét művem I. Részének II. Fejezetében tárgyalom, a káptalani iskolák szervezetéről szótomban.

1. Olvasókanonokok.

Ányos, mint egyúttal káp-	Imre 1281—1285. ³
talani jegyző a tűzesvas-	István 1288—1292. ⁴
próbáknál szerepel 1217—	Ivánka 1294—1304. ⁵
1235. ¹	Csanád 1306—1318. ⁶
Gergely 1262. ²	János 1318—1333. ⁷

¹ *Karácsonyi-Borovszky*: Regestrum Varadiense Nr. 165. (213. 1.)
— 1235. *Karácsonyi-Borovszky*: Regestrum Varadiense. Nr. 383. (304. 1.)

² *Fejér*: IV/III. 99. és VI/II. 332. — *Kár. Okl.* I. 3.

³ *Wenzel*: IV. 234, 235. — 1282. (*Wenzel*: XII. 377. — *Kár. Okl.* I. 14. — *Fejér*: V/III. 132, 145; VII/IV. 187; IX/V. 617. — 1283. (*Wenzel*: IV. 261—262.) — 1284. (Magy. Nemz. Múz.: Kapy és Kölcsey csal. lev. — Erdélyi Múzeum: Gr. Kemény József gyűjteménye. — *Fejér*: V/III. 272. — *Kár. Okl.* I. 16. — *Zichy O. I.* 56.) — 1285. (Urkundenbuch I. 148.)

⁴ *Fejér*: VII/III. 40. — *Kár. Okl.* I. 19. — 1289. (*Wenzel*: IX. 506.) — 1290. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Wenzel*: IX. 543.) — 1291. (Tört. Tár 1907. 81.) — 1292. (*Wenzel*: X. 93.)

⁵ *Wenzel*: X. 169. — 1295. (*Wenzel*: V. 137. — *Kár. Okl.* I. 24. — *Fejér*: VI/I. 380, 396.) — 1296. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Wenzel*: X. 248. — *Fejér*: VI/II. 50.) — 1298. (*Fejér*: VI/II. 153, 164.) — 1299. (*Knauz*: II. 469.) — 1300. (*Wenzel*: XII. 665. — *Haz. Okm.* VI. 455. — Gróf Andrássy család homonnai lev. II. El. 81. I. fasc. 1. — 1301. (*Fejér*: VIII/V. 19.) — 1302. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 52. — Urkundenbuch I. 222.) — 1304. (*Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 9.)

⁶ Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev. — *Anjouk. O. I.* 115. — 1311. (Erdélyi Múzeum levéltára. Törzsanyag. 1311. júl. 1. kel. okl. — *Anjouk. O. I.* 231.) — 1313. (*Zichy O. I.* 143. — *Tört. Tár* 1907. 82.) — 1314. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi család levélt.) — 1315. (Gyulafehérvári kápt. levélt. I. 70. és V. 621. — Urkundenbuch I. 318.) — 1318. (*Bunyitay Vincze*: A váradi püspökség tört. I. 38.)

⁷ Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. — *Mon. Vat. Hung.* Ser. I. T. I. 28. — *Anjouk. O. I.* 457. — 1319. (*Zichy O. I.* 167.) — 1321. (Prim. vil. levélt. F. 1. nr. 14. T. — Magy. Nemz. Múz.: Ibrányi és Perényi csal. lev. — Erdélyi Múzeum: Br. Wesselényi család levélt. — *Történelmi Tár* 1907. 84.) — 1323. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 4. fasc. un. nr. 2. — U. o. Num. 16. div. 1. fasc. unic. nr. 1. — *Zichy O. I.* 226. — *Tört. Tár* 1907. 84.) — 1327. (*Anjouk. O. II.* 275.) — 1328. (*Zichy O. I.* 309.) — 1329. (Egri kápt. mag. lev. Num. 17. div. 4. fasc.

László 1333—1348.¹

Vigánti Benedek 1349—1367.²

1. nr. 4.) — 1330. (Gyulafehérvári kápt. levélt. I. 92. — Urkundenbuch I. 435.) — 1332. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 41, 48. — Zichy O. I. 385.) — 1333. (Zichy O. I. 413, 416.) — 1333. „Item Johannes lector bone memorie“ (U. o. I. 61.)

¹ ... „vacante canonie magistri Ladislai lectoris“ — (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 41.) — 1335. (U. o. I. 77.) — 1337. (Anjouk. O. III. 320.) — 1339. (Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 4. fasc. 1. nr. 7. — U. o. Num. 8. div. 2. fasc. 1. nr. 2. — Gyulafehérvári kápt. levélt. I. 103, 104. — Urkundenbuch I. 499, 501.) — 1340. (Anjouk. O. IV. 31.) — 1341. (Zichy I. 604. — *Fejér*: VIII/IV. 417, 418.) — 1342. (Gyulafehérvári kápt. levélt. I. 71, 117. — *Fejér*: VIII/I. 605; VIII/IV. 599; IX/I. 75. — Zichy O. II. 16. — 1343. Magy. orsz. lev. Dl. 5269. — Gyulafehérvári kápt. lev. V. 637, 652. — Teleki Okl. I. 73. — Urkundenbuch II. 8, 9. — *Fejér*: IX/I. 130, 160.) — 1344. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 639, 684, 685. — *Fejér*: IX/I. 232, 233, 234, 236. — Anjouk. O. IV. 412.) — 1345. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 651, 653. — Supplicatio VI. Kelemenhez. Fraknoi gyűjtem. LXIV. okl. 1345. szeptember 28. Magy. Nemz. Múz. — Urkundenbuch II. 25. — Anjouk. O. IV. 484. — *Fejér*: IX/I. 313, 314.) — 1347. (Magy. Nemz. Múzeum: Kállay család levéltára. 806. és 807. — Erdélyi Múzeum: Gr. Esterházy család levélt. 1347. nov. 16. kel. okl. — Bánffy Oklevéltár I. 145.) — 1348. (Gyulafehérvári kápt. levélt. I. 122. — Urkundenbuch II. 53, 55. — Anjouk. O. V. 177.)

² Gyulafehérvári kápt. lev. I. 124. — Zal. Okl. I. 485, 486. — 1350. (Magy. Nemz. Múzeum: Thaly csal. lev. X/24. — Haz. Okm. IV. 175. — Anjouk. O. V. 364. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 23.) — 1351. (Primási vil. lev. F. 1. nr. 18. T. — Erdélyi Múzeum: Gr. Teleki csal. lev.) — 1352. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 112, 120, 129, 133, 134; V. 637, 651, 652, 653. — Anjouk. O. V. 553, 585, 619. — Kár. Okl. I. 214. — Urkundenbuch II. 86. — *Fejér*: IX/II. 177, 759.) — 1353. (Anjouk. O. VI. 66.) — 1354. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 85, 154. — Anjouk. O. VI. 256.) — 1355. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 71, 117; V. 657.) — 1356. (*Fejér*: IX/II. 523. — Kár. Okl. I. 234.) — 1357. (Magy. orsz. lev. Dl. 38170, 38171. — Anjouk. O. VI. 540, 599. — Zichy O. III. 56.) — 1358. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 155. — Urkundenbuch II. 155. — Zichy O. III. 127. — *Fejér*: IX/VII. 177.) — 1359. (Magy. Tud. Akad. Okl. III. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. 1365-iki átiratban.) — 1360. (Magy. orsz. lev. Dl. 4975.) — 1362. (Magy. Nemz. Múz.: Kölcsey csal. lev. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. jún. 19. kel. okl.) — 1364. (Magy. Nemz. Múz.: Hanvay csal. lev. — Magy. Tud. Akad. Okl. IV.) — 1366. (Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 1. fasc. un. nr. 3. — Magy. orsz. lev. Dl. 5448. — Magy. Nemz. Múz.: Kende

Péter 1369. ¹	tényleges birtokába nem
Imre 1370 — 1376. ²	jutott. ³
Bálint fia Gál 1372. Ő azon-	Péter 1378—1384. ⁴
ban Váradon nem jelent	Mihály 1386. ⁵
meg s levelet sem küldött;	Felső-Babindali János 1386—
s így az olvasókanonokság	1410. ⁶

csal. lev. — *Fejér*: IX/III. 606.) — 1367. (Magy. orsz. lev. Dl. 30393. — Urkundenbuch II. 289. — Kár. Okl. I. 289. — *Fejér*: IX/IV. 84. — Teleki Okl. I. 154.)

¹ Zichy O. IV. 633.

² Magy. orsz. lev. Dl. 5854, 30128. — Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev. — 1373. (Magy. orsz. lev. Dl. 6127, 31106. — *Fejér*. IX/IV. 681.) — 1374. (*Bunyitay* V.: A váradi káptalan legrégibb statutumai 5.) — 1376. (Magy. orsz. lev. Dl. 6371.)

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 468, 470.

⁴ Erdélyi Múzeum: B. Bánffy csal. lev. — Bánffy Oklevéltár I. 339. — 1380. (Magy. orsz. lev. Dl. 27281.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 5184.) — 1382. (Magy. orsz. lev. Dl. 6920, 30725. — Kár. Okl. I. 382.) — 1382. (Magy. orsz. lev. Dl. 38195.) — 1383. (Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. febr. 20. kel. okl. — Urkundenbuch II. 583.) — 1384. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 664, 666, 687.)

⁵ Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. márcz. 23. kel. okl.

⁶ Magy. Tud. Akad. Okl. V. k. — Erdélyi Múzeum: Br. Wesselényi csal. lev. 1386. júl. 31. kel. okl. — 1388. (Magy. orsz. lev. Dl. 38199, 38200. — Erdélyi Múzeum: Br. Wesselényi család lev. júl. 11. kel. okl.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 38204.) — 1390. (Egri kápt. m. lev. Num. 18. div. 1. fasc. unic. nr. 4. — *Fejér*: X/I. 636.) — 1392. (Magy. orsz. lev. Dl. 29740. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. 1392. nov. 11. kel. okl.) — 1393. (Magy. orsz. lev. Dl. 7861, 7866, 7878, 29205, 30747, 33529. — Erdélyi Múzeum levéltára. Törzsanyag, 1393. jan. 8. kel. okl.) — 1394. (Pécsi püspöki könyvtár AA. III. 13. — Magy. Tud. Akad. Okl. V. k. — *Fejér*: X/II. 239.) — 1395. (Prim. vil. lev. fasc. 3. nr. 49. Q.) — 1396. (Magy. orsz. lev. Dl. 7283. — Magy. Tud. Akad. Okl. V. k. — Temesi Okl. I. 263, 271. — Kár. Okl. I. 479. — *Fejér*: X/II. 382.) — 1398. Magy. orsz. lev. Dl. 8310, 8319. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi család lev. — 1399. (Magy. orsz. lev. Dl. 8406, 38127. — (Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Fejér*: X/II. 595.) — 1400. (Szabolcs vármegye levéltárának mohácsi vész előtti oklevelei 15.) — 1401. (Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. febr. 7. kel. okl.) — 1402. (Primási vil. lev. fasc. 2. nr. 29. T. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. 1402. júl. 25. kel. okl. és gr. Kemény József gyűjt. 1402. év. — Urkundenbuch III. 282, 283.) — 1403.

László püspöki helytartó	István 1422—1425. ⁸
1412—1415. ¹	Wépi Péter kánonjogdoctor
Konrád (de Cardinis de Flo-	1427—1449. ⁴
rentia) 1411—1421. ³	

(Magy. orsz. lev. Dl. 8882, 8892.) — 1405. (Magy. orsz. lev. Dl. 9061, 9080, 9105. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. 1405. aug. 24. kel. okl. — Zichy O. V. 393; VI. 358. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 37. — Héderváry Okl. I. 136.) — 1406. (Magy. orsz. levélt. Dl. 8772, 9157. — Zichy O. V. 481.) — 1407. (Magy. orsz. levélt. Dl. 9311. — Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi család lev. 1407. ápr. 7. kel. okl. — *Fejér*: X/IV. 622.) — 1408. (Magy. orsz. levélt. Dl. 38220. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. levélt. 1408. szept. 7. kel. okl. — Magy. Tud. Akad. Okl. VI. k. — *Fejér*: X/IV. 840. — Kár. Okl. I. 552.) — 1409. (Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. jún. 24. kel. okl.) — 1410. (Magy. orsz. lev. Dl. 7878, 9644, 9703, 38223. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. júl. 2. kel. okl. és B. Wesselényi család levélt. jan. 22. és márcz. 12. kel. okl. — *Fejér*: X/V. 101. — Magy. Sion X. 818.)

¹ Magy. Tud. Akad. Okl. VII. k. — 1413. (Magy. orsz. lev. Dl. 30766. — Tudomány-egyetemi könyvtár oklevelei: Theca XIV.) — 1414. (Kár. Okl. II. 3, 11—12, 39.) — 1415. (Magy. orsz. lev. Dl. 10328, 10337. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 42.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 28142, 30416. — Zichy O. VI. 147. — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 9880. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. jan. 24. kel. okl.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 31122.) — 1415. (Magy. orsz. lev. Dl. 10405.) — 1416. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1516. V/22-iki átirat. — Egri kápt. m. lev. Num. 19. div. 1. fasc. 1. nr. 7. és Num. 21. div. 5. fasc. 1. nr. 5. — Magy. orsz. lev. Dl. 31123, 38234. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. okt. 5. kel. okl. — Zichy O. VI. 396. — *Fejér*: X/V. 741.) — 1417. (Magy. orsz. lev. Dl. 10558, 10570, 10615, 38236.) — 1418. (Magy. orsz. lev. Dl. 10708. — *Theiner*: Monumenta Hist. Hung. II. 199. — Kár. Okl. II. 39.) — 1419. (Magy. orsz. lev. Dl. 10835.) — 1420. (Magy. orsz. levélt. Dl. 10914, 10964. — Zichy O. VI. 610.) — 1421. (*Ortway-Szentkláray*: Történelmi Adattár II. 359. — Krassói Okl. III. 297.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 11256. — 1424. (*Fejér*: X/VI. 637.) — 1425. (Magy. orsz. lev. Dl. 11666, 11728. — Magy. Nemz. Múz.: Berzevichy és Perényi csal. lev. — Tört. Tár 1907. 92.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 11902. — 1428. (Magy. orsz. lev. Dl. 7521. — Kár. Okl. II. 115.) — 1429. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 605, 619, 699. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. decz. 20. kel. okl. — *Fejér*: VIII/VI. 111.) — 1430. (*Fejér*: X/VII. 306.) — 1431. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev.) — 1432. (Magy. Nemz. Múz.:

András 1449—1451.¹

Illyei Dyenssy Tamás apostoli

Gúthi Péter 1453—1466.²

főjegyző 1496—1515.⁴

Monay Gergely 1469—1490.³

Kende csal. lev.) — 1433. (Magy. orsz. lev. Dl. 30169. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 54, 56.) — 1435. (Magy. orsz. lev. Dl. 12754. — Kár. Okl. II. 165. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 60.) — 1436. (Kár. Okl. II. 168.) — 1437. (Magy. orsz. levélt. Dl. 13094.) — 1438. (Magy. orsz. lev. Dl. 38105. — Kár. Okl. II. 211.) — 1439. (Haz. Okm. VII. 459.) — 1440. (Magy. orsz. lev. Dl. 38278. — Szabolcs vármegye lev. mohácsi vész előtti okl. 20. és 23.) — 1442. (Magy. orsz. lev. Dl. 13688.) — 1443. (Magy. orsz. lev. Dl. 13714. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — Kár. Okl. II. 234.) — 1444. (*Mihályi*: Máramarosi Diplomák 328.) — 1445. (Magy. Nemz. Múz.: Kövecsesi Dancs csal. lev.) — 1446. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 4. fasc. un. 9. — Magy. orsz. lev. Dl. 13918, 13983, 14177.) — 1447. (*Teleki*: Hunyadiak kora X. 217. — Kár. Okl. II. 264.) — 1449. (Bánffy Oklevéltár I. 669.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 22491. — 1450. (Magy. orsz. lev. Dl. 14423.) — 1451. (Magy. orsz. lev. Dl. 14508, 37612. — *Teleki*: Hunyadiak kora X. 283.)

² Erdélyi Múzeum levéltára: Törzsanyag 1453 máj. 9. kel. okl. — *Laszowszki*: Codex Turo. I. 309. — 1454. (Erdélyi Múzeum: B. Wessclényi család lev. márcz. 14. kel. okl.) — 1457. (Magy. orsz. lev. Dl. 15170.) — 1458. (Magy. orsz. lev. Dl. 15291. — Kár. Okl. II. 321.) — 1459. (Magy. orsz. lev. Dl. 15332. — Zichy O. X. 75.) — 1460. (Erdélyi Múzeum levéltára. Törzsanyag 1469. decz. 4. kel. okl.) — 1464. (Kár. Okl. II. 361.) — 1465. (Magy. orsz. lev. Dl. 38343.) — 1466. (Magy. orsz. lev. Dl. 16386.)

³ *Jakab E.*: Kolozsvár tört. I. 234. — 1472. (Magy. orsz. lev. Dl. 17344.) — 1474. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev.) — 1476. (Magy. orsz. lev. Dl. 17864.) — 1478. (Magy. orsz. lev. Dl. 18075, 18086, 30474.) — 1482. (Magy. orsz. lev. Dl. 18645.) — 1483. (Magy. Nemz. Múz.: Ibrányi csal. lev.) — 1487. (Magy. orsz. lev. Dl. 19261. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 104.) — 1488. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev.) — 1490. (Magy. orsz. lev. Dl. 19688.) — 1500 előtt. (Veszpr. kápt. h. lev. 1500. kör. Simig. decim. 21.)

⁴ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. 1501-iki átiratban. — 1499. (Magy. orsz. lev. Dl. 29891.) — 1504. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1504. VIII/18. kel. okl.) — 1508. (Magy. orsz. lev. Dl. 21807.) — 1510. (Magy. orsz. lev. Dl. 21998. — 1510. máj. 5. (U. o. Dl. 22024. — Dóczy Ferencz írja 1511. okt. 21-én ... „Dyenesy Thamasnak az waradi lectornak és az w atthaffaynak“ (Magy. orsz. lev. Dl. 22213.) —

Maghi Sebestyén 1516— Mursinay Gáspár 1524.²
1522.¹ Ilosvay István 1547.³

2. Éneklőkanonokok.

M. 1199.⁴ Iván (néhány esetben János
Valerián 1213—1215.⁵ néven) 1260—1301.⁷
Mihály 1229.⁶ Csanád 1295—1304.⁸
Miklós 1306.⁹

U. o. DL. 22221. — Haz. Okl. 452. — 1513. (Kár. Okl. III. 91.) — 1515. (Teleki Okl. II. 435.)

¹ Magy. orsz. lev. DL. 16571. — 1521. (Kár. Okl. III. 136.) — 1522. (Kár. Okl. III. 138. — *Ortway-Szentkláray*: Tört. Adattár III. 87.)

² Magy. orsz. lev. DL. 26687.

³ *Bunyitay Vincze*: A váradi püsp. tört. II. 56, 179.

⁴ *Fejér*: II. 351.

⁵ *Karácsonyi-Borovszky*: Registr. Varad. Nr. 54. (174. l.) — 1215. (U. o. Nr. 112. (193. l.) — Szó van még róla: U. o. Nr. 389. (307. l.)

⁶ *Karácsonyi-Borovszky*: Registr. Varad. Nr. 361. (292.)

⁷ *Wenzel*: VII. 539. — 1262. (*Fejér*: IV/III. 99. és VI/II. 332. — Kár. Okl. I. 3.) — 1271. (*Wenzel*: VIII. 367.) — 1272. (*Fejér*: V/I. 265, 269.) — 1277. (*Fejér*: V/I. 75, V/II. 419.) — 1278. (Magy. orsz. lev. DL. 38129. — Haz. Okm. VIII. 443.) — 1279. (Haz. Okm. VI. 255. — *Wenzel*: IV. 209.) — 1280. (*Fejér*: IV/III. 60.) — 1281. (*Wenzel*: IV. 235.) — 1282. (*Fejér*: IV/III. 132, 145; VII/IV. 187; IX/V. 617. — Kár. Okl. I. 14. — *Wenzel*: XII. 377.) — 1283. (*Wenzel*: IV. 262.) — 1284. (Magy. Nemz. Múz.: Kapy és Kölcsey csal. lev. — Erdélyi Múzeum: Gr. Kemény József gyűjt. — Zichy O. I. 56. — Kár. Okl. I. 16. — *Fejér*: IV/III. 272.) — 1288. (Kár. Okl. I. 19. — *Fejér*: VII/III. 40.) — 1289. (*Wenzel*: IX. 506.) — 1290. (*Wenzel*: IX. 543.) — 1290. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Wenzel*: IX. 543.) — 1291. (Tört. Tár 1907. 81.) — 1292. (*Wenzel*: X. 93.) — 1294. (*Wenzel*: X. 169.) — 1295. (*Fejér*: VI/I. 380, 396.) — 1296. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Wenzel*: X. 248.) — 1298. (*Fejér*: VI/II. 153, 164.) — 1300. (Haz. Okm. VI. 455. — *Wenzel*: XII. 665. — Gr. Andrassy csal. homonnai lev. II. El.; 81. l., fasc. 1. — 1301. (*Fejér*: VIII/V. 19.)

⁸ *Wenzel*: V. 137. — Kár. Okl. I. 24. — 1299. (*Knauz*: II. 468.) — 1302. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 52. — Urkundenbuch I. 222.) — 1304. (*Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 9.)

⁹ Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev. — Anjouk. O. I. 115.

János 1311—1315. ¹	Kis-Tárkányi Fülöp 1339—
Jakab 1318. ²	1345. ⁶
Báthori András 1319—1323. ³	Gergely fia László 1347—
Miklós 1325—1330. ⁴	1357. ⁷
Kálmánherczeg 1332—1335. ⁵	

¹ Erdélyi Múzeum levéltára. Törzsanyag 1311. júl. 1. kel. okl. — Anjouk. O. I. 231. — 1313. (Zichy O. I. 143. — Tört. Tár 1907. 82.) — 1314. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev.) — 1315. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 70. és V. 621. Urkundenbuch I. 318.)

² Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. — Anjouk. O. I. 457.

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 30. — Zichy O. I. 167. — 1321. (Primási vil. lev. F. 1. nr. 14. T.) — Magy. Nemz. Múz.: Perényi, Kállay és Ibrányi csal. lev.) — 1323. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 4. fasc. un. 2. — U. o. Num. 16. div. 1. fasc. un. nr. 1. — Zichy O. I. 226.)

⁴ *Bunyilay Vincze*: A váradi püspökség története II. 72. — 1327. Anjouk. O. II. 275.) — 1328. (Zichy O. I. 309.) — 1329. (Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 4. fasc. 1. nr. 4.) — 1330. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 92. — Urkundenbuch I. 435.)

⁵ „Colomano duce centore“ (Zichy O. I. 385.) — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 49. — 1333. (Zichy O. I. 413, 416. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 61.) — 1334. (U. o. Ser. I. T. I. 62.) — 1335. (U. o. Ser. I. T. I. 77.)

⁶ Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 4. fasc. 1. nr. 7. — U. o. N. 8. div. 2. fasc. unic. nr. 1. — Gyulafehérvári kápt. levéltára I. 103, 104. — Urkundenbuch I. 501. — 1340. (Anjouk. O. IV. 31.) — 1341. (Zichy O. I. 604. — *Eejér*: VIII/IV. 417, 418.) — 1342. Gyulafehérvári kápt. lev. I. 71, 117. — *Fejér*: VIII/I. 605; VIII/IV. 599; IX/I. 75.) — 1343. (Magy. orsz. lev. Dl. 5269. — Gyulafehérvári kápt. lev. I. 637, 652. — Urkundenbuch I. 8, 9. — Teleki Okl. I. 73. — *Fejér*: IX/I. 130, 160—161.) — 1344. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 639, 684, 685. — *Fejér*: IX/I. 232, 233, 234, 236. — Anjouk. Okm. IV. 412.) — 1345. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 651, 653. — Urkundenbuch II. 25. — Anjouk. O. IV. 484. — *Fejér*: IX/I. 313, 314.) — 1350 előtt. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 449—450.)

⁷ Magy. Nemz. Múz.: Kállay csal. levélt. 806. és 807. — Erdélyi Múzeum: Gr. Eszterházy csal. levélt. 1347. nov. 16. kel. okl. — Bánffy Oklevéltár I. 145. — 1348. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 122. — Anjouk. O. V. 177. — Urkundenbuch II. 53, 55.) — 1349. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 124. — Zal. Okl. I. 486.) — 1350. (Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. 1350. X/24. — Haz. Okm. IV. 175. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 23. — Anjouk. O. V. 364.) — 1351. (Primási vil. lev. f. 1.

István 1362—1364. ¹	Jakab fia Jakab 1373. aug. 30. ⁶
Fülöp 1363. ²	István 1376—1383. ⁷
István 1364—1366. ³	Bereczk 1384. ⁸
György 1366. ⁴	Upori Imre fia István 1386—
István 1366—1373. ⁵	1394. ⁹

nr. 18. T. — Erdélyi Múzeum: Gr. Teleki család lev. I. 124.) — 1352. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 112, 120, 129, 133, 134; V. 637, 651, 652, 653. — Urkundenbuch II. 86. — *Fejér*: IX/II. 178, 759. — Anjouk. O. V. 553, 585, 619. — Kár. Okl. I. 214.) — 1353. (Anjouk. Okm. VI. 66.) — 1354. (Gyulafehérvári kápt. levélt. I. 85, 154. — Anjouk. Okm. VI. 256. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 450.) — 1355. (Gyulafehérvári kápt. levélt. I. 71, 117; V. 657.) — 1356. (Kár. Okl. I. 234. — *Fejér*: IX/II. 523.) — 1357. (Magy. orsz. lev. Dl. 38170, 38171. — Zichy O. III. 56. — Anjouk. O. VI. 540, 599.) — 1358. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 155. — Zichy O. III. 127. — Urkundenbuch II. 155. — *Fejér*: IX/VII. 177.) — 1359. (Magy. Nemz. Múzeum: Perényi család levéltára 1365-iki átiratban. — Magy. Tud. Akad. Okl. III. k. — Az éneklőkkanonokság 1360. aug. 5-én üresedésben. (Magy. orsz. lev. Dl. 4975.)

¹ Magy. Nemz. Múz.: Kölcsey csal. lev. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. levélt. jún. 19. kel. okl. — 1364. (Gyulafehérvári kápt. lev. 1364-ik év.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 5269.

³ Magy. Tud. Okl. IV. k. — Magy. Nemz. Múz.: Hanvay csal. lev. — 1366. (Magy. Nemz. Múz.: Kende csal. lev.)

⁴ *Fejér*: IX/III. 606.

⁵ Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 1. fasc. un. nr. 3. — Magy. orsz. lev. Dl. 5448. — 1367. (Magy. orsz. lev. Dl. 30393. — Urkundenbuch II. 289. — Teleki Okl. I. 154. — Kár. Okl. I. 289. — *Fejér*: IX/IV. 84.) — 1369. (Zichy O. IV. 633.) — 1370. (Magy. orsz. lev. Dl. 5854, 30128. — (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev.) — 1373. (Magy. orsz. lev. Dl. 6127, 31106. — *Fejér*: IX/IV. 681. — Istvánt 1373-ban csanádi olvasó-kanonokká nevezik ki. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 509.)

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 509.

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 6371. — 1378. (Erdélyi Múzeum: Báró Bánffy csal. lev. — Bánffy Oklevéltár I. 339.) — 1380. (Magy. orsz. lev. Dl. 27281.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 5184.) — 1382. (Magy. orsz. levélt. Dl. 6920, 30725. — Kár. Okl. I. 382.) — 1383. (Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi család lev. febr. 20. kel. okl. — Urkundenbuch II. 583.)

⁸ Gyulafehérvári kápt. lev. V. 664, 666, 687.

⁹ Magy. Tud. Akad. Okl. V. k. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. levélt. 1386. márcz. 23. és júl. 31. kel. okl. — 1388. (Magy. orsz.

Domokos 1395.¹

Miklós 1407.⁴

Lukács 1396—1405.²

András 1408—1421.⁵

Jakab 1405—1407.³

levt. Dl. 38199, 38200. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. júl. 11. kel. okl.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 38204.) — 1390. (Egri kápt. m. lev. Num. 18. div. 1. fasc. unic. nr. 4. — *Fejér*: X/I. 636.) — 1392. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 207—208. — Magy. orsz. levélt. Dl. 29740. — Erdélyi Múzeum levélt. Törzsanyag. 1392. nov. 11. kel. okl.) — 1393. (Magy. orsz. levélt. 7861, 7866, 7878, 29205, 30747, 33529. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. jan. 8. kel. okl.) — 1394. (Pécsi püspöki könyvtár. AA. III. 14. — Magy. Tud. Akad. Okl. V. k. — *Fejér*: X/II. 239.)

¹ Prim. vil. lev. fasc. 3. nr. 49. Q

² Magy. Tud. Akad. Okl. V. — Magy. orsz. lev. Dl. 7283. — Károlyi Okl. I. 479. — Temesi Okl. I. 263, 271. — *Fejér*: X/II. 382. — 1398. (Magy. orsz. lev. Dl. 8310. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev.) — 1399. (Magy. orsz. lev. Dl. 8406, 38127. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Fejér*: X/II. 595.) — 1400. (Szabolcs várm. lev. mohácsi vész előtti oklevelei 15.) — 1401. Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. febr. 7. kel. okl.) — 1402. (Primási vil. lev. f. 2. nr. 29. T. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. 1402. júl. 25. kel. okl. és Gr. Kemény József gyűjt. 1402. kel. okl. — Urkundenbuch III. 282, 283.) — 1403. (Magy. orsz. lev. Dl. 8882, 8892.) — 1405. (Magy. orsz. lev. Dl. 38593.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 9061, 9080, 9105. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. 1405. aug. 24. kel. okl. — Zichy O. V. 393; VI. 358. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 37. — Héderváry Okl. I. 136. — 1406. (Magy. orsz. lev. Dl. 8772, 9157. — Zichy O. V. 481.) — 1407. (Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi csal. lev. 1407. ápr. 7. kel. okl.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 9311. — *Fejér*: X/IV. 622.

⁵ Magy. Tud. Akad. Okl. VI. k. — Magy. orsz. lev. Dl. 38220. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. 1408. szept. 7. kel. okl. — Kár. Okl. I. 552. — 1409. (Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag jún. 24. kel. okl.) — 1410. (Magy. orsz. lev. Dl. 7878, 9644, 9703, 38223. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag júl. 2. kel. okl. és B. Wesselényi csal. lev. jan. 22. és márcz. 12. kel. okl. — *Fejér*: X/V. 101. — Magy. Sion X. 818.) — 1411. (Magy. orsz. lev. Dl. 28142, 30416. — Zichy O. VI. 147.) — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 9880. Magy. Tud. Akad. Okl. VII. k.) — 1413. (Magy. orsz. lev. Dl. 30766. — Tudomány-egyetemi könyvtár oklevelei. Theca XIV.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 31122. — Kár. Okl. II. 3. 12.) — 1415. (Magy. orsz. lev. Dl. 10328,

János 1412—1416.¹

Pál 1435—1438.⁵

Miklós 1422—1425.²

Gál 1439—1442.⁶

Dénes 1427.³

Gyulay Miklós 1443—1466.⁷

Antal 1428—1433.⁴

10337, 10405. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 42.) — 1416. (Egri kápt. m. lev. Num. 19. div. 1. fasc. 1. nr. 7. és Num. 21. div. 5. fasc. 1. nr. 5. — Magy. orsz. lev. Dl. 31123, 38234. — Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1516. V/22-iki átiratban. — Zichy O. VI. 396. — *Fejér*: X/V. 741.) — 1417. (Magy. orsz. lev. Dl. 10558. 38236.) — 1418. (Magy. orsz. lev. Dl. 10708. — Kár. Okl. II. 39.) — 1419. (Magy. orsz. lev. Dl. 10835.) — 1420. (Magy. orsz. lev. Dl. 10914, 10964. — Zichy O. VI. 610.) — 1421. (*Ortvay-Szentkláray*: Történelmi Adattár II. 359. — Krassói Okl. III. 297.)

¹ Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. 1412. jan. 24. kel. okl. — 1416. (U. o. 1416. okt. 5. kel. okl.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 11256. — 1424. (*Fejér*: X/VI. 637.) — 1425. (Magy. orsz. lev. Dl. 11666, 11728. — Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy és Perényi csal. lev. — Tört. Tár 1907. 92.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 11902.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 7521. — Kár. Okl. II. 115. — 1429. (Gyulafehérvári kápt. lev. V. 6C5, 619, 699. — Erdélyi Múz.: B. Wesselényi csal. lev. decz. 20. kel. okl. — *Fejér*: VIII/VI. 111.) — 1430. (*Fejér*: X/VII. 306.) — 1431. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev.) — 1432. (Magy. Nemz. Múz.: Kende csal. lev.) — 1433. (Magy. orsz. lev. Dl. 30169. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 54, 56.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 12754. — Kár. Okl. II. 165. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 60. — 1436. (Kár. Okl. II. 168.) — 1437. (Magy. orsz. lev. Dl. 13094.) — 1438. (Kár. Okl. II. 211.)

⁶ Haz. Okm. VII. 459. — 1440. (Magy. orsz. lev. Dl. 38278. — Szabolcs várm. lev. mohácsi vész előtti okl. 20. és 23.) — 1442. (Magy. orsz. lev. Dl. 13688.)

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 13714. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — Kár. Okl. II. 234. — 1444. (*Mihályi*: Máramarosi Diplomák 328—329.) — 1445. (Magy. Nemz. Múz.: Kövecsesi Dancs csal. lev.) — 1446. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. fasc. un. 9. — Magy. orsz. lev. Dl. 13918, 13983, 14147.) — 1447. (*Teleki*: Hunyadiak kora X. 217. — Kár. Okl. II. 264.) — 1449. (Magy. orsz. lev. Dl. 22491. — Bánffy Oklvt. I. 669.) — 1450. (Magy. orsz. lev. Dl. 14423.) — 1451. (Magy. orsz. lev. Dl. 14508, 37612. — *Teleki*: Hunyadiak kora X. 283.) — 1452. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev. — Egri kápt. orsz. lev. AB. Nr. 24.) — 1453. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. 1453. máj. 9. kel. okl.) — 1454. (Erdélyi

Márton 1472—1476. ¹	1496. ⁷
András 1478. ²	Mihály 1504. ⁸
Miklós 1478. ³	Verbai Callixtus 1513—1516. ⁹
Farkas Bálint 1482—1483. ⁴	Szászvárosi Miklós 1522—
Ostfy ⁵ Miklós 1487—1493. ⁶	1524. ¹⁰
Benedek trinopolisi püspök	Mátyás 1529—1531. ¹¹

3. Sublectorok.

Demeter 1332—1336. ¹²	László 1337—1339. ¹³
----------------------------------	---------------------------------

Múzeum: B. Wesselényi csal. lev. márcz. 14. kel. okl. — Kár. Okl. II. 301.) — 1456. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev. — Függelék Oklevéltár XXII. és XXIII. okl.) — 1457. (Magy. orsz. lev. Dl. 15170.) — 1458. (Magy. orsz. lev. Dl. 15291. — Kár. Okl. II. 322.) — 1459. (Magy. orsz. lev. Dl. 15332. — Zichy O. X. 75.) — 1460. (Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. 1469. decz. 4. kel. okl.) — 1464. (Kár. Okl. II. 361.) — 1465. (Magy. orsz. lev. Dl. 38343.) — 1466. (Magy. orsz. lev. Dl. 16386.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 17344. — 1474. (Magy. Nemz. Múz.: Békassy csal. lev.) — 1476. (Magy. orsz. lev. Dl. 17864.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 18075, 18086.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 30474.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 18645. — 1483. (Magy. Nemz. Múz.: Ibrányi csal. lev.)

⁵ Tört. Tár. 1904. 164.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 19261. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 104. — 1488. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev.) — 1490. (Magy. orsz. lev. Dl. 19688.) — 1493. (Tört. Tár. 1904. 164.)

⁷ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev. 1501-iki átiratban.

⁸ Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1504. VIII/18.

⁹ Kár. Okl. III. 91. — 1516. (Magy. orsz. lev. Dl. 16571.)

¹⁰ *Ortvay-Szentkláray*: Történelmi Adattár III. 87. — Kár. Okl. III. 138—139. — 1524. (Magy. orsz. lev. Dl. 26687.)

¹¹ *Bunyitay Vincze*: A váradi püspökség története II. 177. — 1531. (U. o. II. 178.)

¹² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 48. — 1335. (U. o. I. 77.) — 1336. (U. o. I. 84.)

¹³ ... „(va) cante canonie magistri Ladislai sublectoris.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 41.) — Anjouk. O. III. 319. — 1339. (*Fejér*: VIII/IV. 428.) — 1348 előtt. (Teleki Okl. I. 85.)

4. Succentorok.

Jakab 1332—1344.¹

Pál fia Demeter 1371. jún. 11.³

István 1357.²

István 1399.⁴

Veszprém.

A veszprémi iskola elpusztulása Kún László alatt. — Veszprém-ben nem volt egyetem, hanem káptalani (székesegyházi) iskola. — Veszprém iskolája 1486-ban és 1508-ban. — János, Lukács, Fülöp és Pál iskolamesterek. — János fia Miklós, János és László fia István tanuló. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Sublectorok. — Succentorok.

A veszprémi iskoláról már 1896-ban ⁵ kimutattam, hogy nem egyetem, hanem káptalani (székesegyházi) iskola volt. Ennek élettörténete művemből nem maradhatott ki. Miért is vizsgálódásom eredményét összefoglalólag közlöm.

A hercegi intézmény, majd az ifjabb királyság az Árpádok korában gyakori meghasonlásnak, küzdelemnek és háborúnak lett szülőanyja. A főurak hatalma sohasem nehezedett oly veszedelmesen a nemzetre, mint a XIII. század utolsó évtizedeiben. Ekkor ugyanis az országos érdeket szinte feledni látszanak. Egyes főuri családok tagjai valóságos dynastákként viselkednek. Egyéni sérelem, vagy családi szempont elégséges ok a fegyveres mérkőzésre. Gyászosan, de tán leghívebben mutatja be e kort a Kőszeghyek és Csákok versengése.

E két család és rokonságuk Kún László alatt már a politikai hatalomért versenyez. Készek minden lépésre, csak

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 46. — 1333. (U. o. I. 60.) — 1335. (U. o. I. 77.) — 1337. (U. o. I. 89.) — 1344. (*Bunyitay Vincze*; A váradi püspökség tört. II. 89.)

² Magy. orsz. lev. DI. 38170, 38171.

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 507.

⁴ Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev.

⁵ *Békefi Remig.*: Árpádkori közoktatásügyünk és a veszprémi egyetem létkérdése. (Századok 1896. 321—337.)

hogy egymásnak ártsanak. Ily körülmények között rontanak Csák Péter nádor¹ hadai — hihetőleg 1276. május vagy június² havában — Veszprémre, melynek püspöki székében ekkor a gyűlölt Henrikfiak egyike, Kőszeghy (Németujvári) Péter ül.³

Borzasztó a pusztítás, melyet ezek véghez visznek. A kincseket és drágaságokat, melyeket egyes főurak megőrzés végett ide hoztak, továbbá magának az egyháznak ékszereit, aranyát, ezüstjét, edényeit, ruhaneműit, szőnyeget és könyveit elrabolják; a püspökségnek s másoknak itt őrzött okiratait megsemmisítik; az oltárokat, mint akár nagy pénteken, minden ékességeitől megfosztják;⁴ a prépostokat, főespereseket, kanonokokat és az egyszerű papokat meztelenre vetköztetik, lóhoz kötve körülhurcolják⁵ s közülök — szolgálkat is beleszámítva — vagy hatvannyolczt az oltár mögött meggyilkolnak.⁶ S mindennek betetőzéséül a *templomot és iskolát* majdnem izzé-porrá égetik.

Sajátságos, hogy Veszprém iskolájának életéből, míg létezett, egyetlen mozzanat sem maradt ránk. Elmondhatjuk, hogy létezésére csak poraiban ismerünk rá. Katonáé az érdem, hogy a veszprémi káptalan levéltárából közrebocsátotta⁷ IV. László királynak 1276. nov. 18-iki keletű oklevelét, mely Árpádkori művelődésünknek ez ősi fészkeről egyedül beszél.⁸

¹ *Pauler* nem látja bebizonyítva (A magyar nemzet tört. II. 706), hogy ezt a rablást a Kőszeghyek elleni bosszúból követte el Péter nádor. Igaz, okiratos adatunk nincs rá; de ha tekintetbe vesszük a Csákok és Kőszeghyek közötti viszonyt és politikai ellentétet, — aligha marad kétségünk a bosszú munkájára nézve.

² *Pauler Gy.*: A magy. nemz. tört. II. 706.

³ *Szabó Kár.*: Kún László. 36. (Magy. tört. Életrajzok II. k.)

⁴ *Fejér*: IX/VII. 694.

⁵ *U. az*: VII/II. 48.

⁶ *U. az*: IX/VII. 694.

⁷ *Katona*: Hist. Crit. Regum. Hung. stirpis Mixtae. Tom. I. Ordine VIII. a praefatióban. — Oklevéltár XI. okl.

⁸ Ezt az oklevelet én már nem találtam meg a veszprémi káptalan levéltárában.

Sajnos azonban, hogy a Katona kezébe került okirat nem volt ép. Egyes szavait az idő vasfoga megemésztette. S nagy szerencsétlenségre, az olvashatatlaná lett helyeknek mindjárt az elseje oly fontos, hogy ennek kiegészítése a veszprémi iskola természetének megállapítását is bizonyos fokig befolyásolja.

Én az oklevelet így egészítem ki és fordítom: Tudja meg mindenki, hogy Veszprém városában attól az időtől fogva, melyben Magyarországon a katolikus vallás meggyökerezni kezdett, Isten kegyelméből a szabad mesterségeket, melyek által leginkább az isteni parancsok világosabban megmagyaráztatnak, miként Párisban Franciaországban, a tanítók tudományának kitünősége és a tanulók tömeges látogatása által, egész Magyarország egyházai fölött a virágzó hírnév eddig egyre növekedő fénynyel ragyogta be és a jogtudomány, az ország jogainak megőrzése céljából, ugyanott első rangra emelkedett.¹

Íróink a legújabb időig *egyetemnek* tartották a veszprémi iskolát. Kérdés, helyes-e ez a felfogás?

Mindenek előtt a középkori egyetem *nevével* és *keletkezésével* kell tisztába jönnünk, hogy az egybevetés munkáját elvégezhessük.

A tanintézetet még a XIII. század legelején is „scolae”-nak hívták; a tanítás jelzésére meg a „studium” szolgált.² De ekkor már változás esik a dologban. A „studium” tanintézet értelemben lesz használatos.³ Természetes dolog, hogy a kevéssel előbb létrejött, vagy ekkor keletkező egyetemeket is eleinte ezen néven nevezték.

A szervezetében és egész lényében új tanintézet, az egyetem azonban a régi elnevezéssel nem éri be, mert ez nem fejezte ki híven a természetét. Így születik meg a „studium generale” név, a mely írásban csak 1233—34-ben fordul

¹ Erről a nagy veszprémi pusztulásról szó van még *Wenzel*: IV. 255, 257, 258.

² *Denifle*: Die Universitäten des Mittelalters I. 9—10.

³ *U. az*: U. o. I. 7.

elő legelőször, — habár bizonyára előbb is használták.¹ Az új elnevezés (studium generale) azonban nem tudja a régit (studium) egyszerre kiszorítani, sőt ez a XIII. században még gyakrabban fordul elő,² mint amaz.³

A veszprémi iskoláról szóló 1276-iki oklevélben IV. László király „studium“-nak nevezi a tanintézetet.⁴ Ez az elnevezés azonban nem döntő. Mert ekkor nemcsak az egyetemeket, hanem a többi tanintézeteket is, sőt egy helynek összes tanintézeteit is „studium“ néven ismerték.⁵ S így IV. László is használhatta a „studium“ elnevezést, ha nem egyetemet, hanem egyszerűen csak iskolát értett is alatta. *Szóval a veszprémi iskolának „studium“ elnevezéséből a tanintézetnek egyetemi volta mellett és ellen egyenlően alkotunk bizonyítékot.*

Az egyetemek (studium generale) létrejövését a legújabb időkig kétféleképen magyarázták. Az egyik felfogás az egyetem létrehozásában az egyházi befolyás megszüntetésére s a székesegyházi, káptalani és kolostori iskolák ellensúlyozására irányuló törekvést ismeri föl; a másik szerint meg a studum generale a székesegyházi (káptalani) és kolostori iskolából keletkezett részint *belső fejlődés*, részint *külső kapcsolódás*, — hozzátétel útján.⁶

A középkor szelleme és világnézete, de különösen az a bámulatos egyetértés, melylyel a pápa és a világi hatalom a „studium generale“-k létrehozásánál és szervezésé-

¹ Denifle : Die Universitäten des Mittelalt. I. 2.

² U. az : U. o. I. 3, 5.

³ A „studium generale“ elnevezés kifejeződött alakjában olyan tanintézetet jelent, melyet mindenki látogathat. Ezt tehát nemzeti különbözőség nélkül mindenki fölkereshette. A ki a tanfolyamokat itt elvégezte, vizsgálatra bocsátották, akadémiai fokot szerezhetett magának, tanulmányi végzettségét és jogát a tanításhoz mindegyik studium generalén elismerték; — csak Páris és Bologna biztosított magának kiváltságos helyzetet. (Denifle : Die Universitäten des Mittelalters. I. 19, 21 és 22.)

⁴ . . . ut ibidem studium, quod hactenus floruerat, reformatur. (Katona : Hist. Crit. T. I. Ord. VIII. a praefatióban. — Fejér : V/II. 347.)

⁵ Denifle : Die Universitäten des Mittelalt. I. 7.

⁶ U. az : U. o. I. 653—654.

nél mindenkor eljárt, egyszerre kirántják az alapot az első tábor állítása alól.¹ S így ezzel részletesen foglalkozni megokolatlan dolog.

Vizsgáljuk tehát a második felfogás jogosultságát. Az az első kérdés: Vajjon studium generale keletkezett-e kolostori iskolából — akár belső fejlődés, akár külső kapcsolódás útján? *Sehol a világon nincs rá eset, hogy a studium generale kolostori iskolából keletkezett volna — akár belső fejlődés, akár külső kapcsolódás útján.* Ez az oka annak, hogy a középkorban sehol sem volt egyetem ott, a hol előbb a híres kolostori iskolák léteztek.

Most már az a kérdés: Vajjon studium generale keletkezett-e székesegyházi (káptalani) iskolából — akár belső fejlődés, akár külső összetétel útján? Az olaszországi egyetemekenél — a XV. századig — nincs rá egyetlen eset sem, hogy valamelyiknek székesegyházi (káptalani) iskola képezte volna a csiráját.² Az Olaszországon kívül eső egyetemekkel már nem egészen így áll a dolog. De lássuk a kérdést a maga részleteiben.

A studium generale a hittudományt a székesegyházi iskolától nem vehette át, mert a legtöbb studium generale-nak nem is volt hittudományi kara.³ De a hol volt is theologia, vagy az egyetem alapítása után jóval később állították föl; vagy az egyetemmel egykorú ugyan, de kézzelfoghatólag be tudjuk bizonyítani, hogy az egyetem mint tanintézet egészen újból vagy pedig városi iskolából keletkezett.⁴

Az egyetem jogi kora sem fejlődhetett ki a székesegyházi (káptalani) iskolából. Mert jogot — egyházit úgy, mint világit (római) — minden studium generalén adtak elő; sőt többenél éppen a római jog játszotta a főszerepet. A székesegyházi (káptalani) iskolákban meg a világi (római) jognak nem volt helye. S a hol ezt mégis tanították, csak

¹ Denifle : Die Universitäten des Mittelalt. I. 738—741. és 792—796.

² U. az : U. o. I. 738.

³ U. az : U. o. I. 703.

⁴ U. az : U. o. I. 704—709.

visszaélés útján történt. S így ezen iskoláktól a studium generale a világi jogot át sem vehette.¹

Az orvosi tudománnyal szintén így van a dolog. Hiszen a világi papságnak III. Honorius pápa alatt, a szerzeteseknek meg már egy századdal előtt megtiltották az orvosi tudomány művelését.²

A bölcsészeti karra nézve így áll a dolog: A III., majd a IV. lateráni zsinat (1179, 1215) mindegyik székesegyháznak előírja, hogy az egyház papjai és a szegény tanulók részére kellően javadalmazott mesterről gondoskodjanak, a ki azután ezeket ingyen oktatja a szabad mesterségekre (in grammatica facultate) és a lehetőség szerint másra is.³ Ezekben az iskolákban tehát tanították az „artes liberales”-eket. S így a lehetőség megvan, hogy egyik-másik studium generale, eme tárgyakat tekintve, a székesegyházi (káptalani) iskolából keletkezett. Denifle azonban kimutatja, hogy még az „artes liberales”-t tekintve is, belső fejlődés útján egyetlen studium generale sem keletkezett a székesegyházi (káptalani) iskolából. S mindössze is csak két német és két spanyol egyetemnél állapítható meg, hogy külső kapcsolódás útján jöttek létre székesegyházi (káptalani) iskolából.⁴

Ha már most mindezeket a veszprémi iskolára alkalmazzuk, ily eredményre jutunk:

A veszprémi iskola kolostori iskolából egyáltalán nem jött létre. Igaz, hogy ennek ellenkezőjét soha senki sem állította, de azért mint ténynek megállapítása nem fölösleges.

A veszprémi iskola székesegyházi (káptalani) iskolából sem keletkezett belső fejlődés útján.

De arra is elenyészőleg csekély, majdnem semmi a valószínűség, hogy a veszprémi iskola a székesegyházi vagy káptalani iskolából *külső egyesülés* útján nőtte volna ki magát „studium generalé”-vá. Hiszen az egyetemek története Itálián kívül erre mindössze is csak négy esetet tud fel-

¹ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters. I. 695—702.

² U. az: U. o. I. 703.

³ Mansi: Coll. Conc. XXII. 228. 999.

⁴ Denifle: Die Universitäten I. 722. és 728.

mutatni. Más szóval *a lehetősége ugyan nincs kizárva, de teljesen valószínűtlen, hogy a veszprémi iskola székesegyházi (káptalani) iskolából külső kapcsolódás útján emelkedett studium generalévé.*

A két utóbbi eredmény elseje teljesen lehetetleníti azt a régi felfogást, melyet Ábel így fejezett ki: „Nem valószínűtlen, hogy úgy, mint többnyire a régibb egyetemek, úgy a veszprémi is a helybeli káptalani iskolából fejlődött”.¹ A második meg arra utal bennünket, hogy hagyjunk föl ama nézettel is, mely szerint Veszprémben a studium generale a székesegyházi, vagy káptalani iskolából külső kapcsolódás által keletkezett. *Mert ez lehetetlennek ugyan nem lehetetlen, de valószínűnek teljesen valószínűtlen.*

Most már a veszprémi iskola, ha studium generale volt, csak egy módon, — egészen újból, egyszerre studium generalé-nak szervezve, jöhetett létre. Erre azonban pozitív adat nincs; sőt ezt a felfogást IV. László királyunknak sokszor emlegetett 1276-iki oklevele ki is zárja. Hiszen studium generale a legjobb esetben is csak a XII. század végén, vagy a XIII. elején keletkezhett volna. Pedig eme oklevélben olyan veszprémi iskoláról van szó, melyben „a szabad mesterségeket a virágzó hírnév attól az időtől fogva ragyogta be egyre növekedő fényvel, melyben Magyarországon a katolikus vallás meggyökerezni kezdett”.² Más szóval a veszprémi iskola és jó hire-neve a kereszténységgel egykorú; — s így „studium generale“-nak nem születhetett.

Az eddigiek összegezéséül most már kimondhatjuk, hogy *a veszprémi iskola sem keletkezésekor, sem később nem volt studium generale, vagyis egyetem.*

De nem is volt oly egyszerű dolog egy „studium generale” létrejövése. A tudományok valamelyikének új módszerben, vagy legalább új alakban kezelése, a kiváltságok megszerzése, majd meg a „corporatio“-k megalakulása mind-

¹ Ábel Jenő: Egyetemeink a középkorban 4.

² Katona: Hist. Crit. T. I. Ord. VIII. a praefatióban; Fejér: V/II. 347.

megannyi föltételekké lesznek, hogy studium generale keletkezhessék.¹

A veszprémi iskola mivoltának megállapításában segítségre jó IV. Lászlónak 1276-iki ismeretes oklevele is. Ennek egyik helyén ugyanis a király szembe állítja a veszprémi iskola kitünőségét Magyarország többi *egyházaiéval*. Már eme párhuzam is sejteti, hogy itt papi, egyházi iskoláról van szó.

E sejtelmet meggyőződéssé emeli az okiratnak ez a helye: A város (Veszprém) sanyargattatása után, már több ízben visszahelyeztetett régi fényébe a szabad mesterségek iskolája, mely most ugyanez egyház ellenségeinek gonoszsága következtében majdnem izzé-porrá égett. A mely pusztítást és rombolást a könyörület részvételével körülfogni óhajtván és új felvirágoztatását összes törekvésünkkel elérni lélekből igyekeztvén, hogy ott az iskola, a mely eddig virágzott, újjáalakíttassék és a jogtudomány művelése s az istenisztelet eszközei, melyek fölfüggesztettek, visszaállíttassanak: a (sió)foki vám ama részét, mely eddig a somogyi ispánnak járt, kegyünk teljességéből *ugyane veszprémi egyháznak* örök és sérthetetlen joggal adjuk, saját pusztulásának és rombadöltségének megszüntetése végett.²

E sorok között különösen méltó a megszívlelésre ama részlet, melylyel a király a siófoki vámot *a veszprémi egyháznak adja* oly czélzattal, hogy a fölperzselt iskola és

¹ Denifle: Die Universitäten des Mittelalters. I. 45—135.

² „Civitate exagitata, sepius in lucem fulgentem restaurata sunt, quae nunc, malignitate persecutorum eiusdem ecclesie faciente, pene redacta fuerant in cinerem et favillam. Cuius nos destructioni et vastationi miserendi compassione condescendere cupientes, eiusque re(staurationem conatu) omni asse(qui) ex animo aspirantes, ut ibidem studium, quod hactenus floruerat, reformetur et cultus iustitiae divineque laudis organa, quae suspensa fuerant, restaurentur: portionem tributi, quam in Fuk comes Symigiensis percipere consueverat usque modo, eidem Wesprimiensi ecclesie, in sue desolationis remedium et ruine, de nostre gratie plenitudine, duximus conferendam, perpetuo, irrefragabiliter possidendam.“ (Katona: Hist. Crit. Tom. I. Ord. VIII. a praefatióban. — Fejér: V/II. 347—348.)

templom újjáépüljön. Ha a veszprémi iskola studium generale volt volna, ez adomány bizonyára nem a *veszprémi egyház*, hanem a *studium generale javára* történik vala. Mert a studium generale autonom testület volt, mely birtokjogot élvezett és saját anyagi és szellemi ügyeit és javait maga kezelte és intézte. Mivel tehát az adományozás a veszprémi *egyház* részére szólt, következik, hogy az iskola is, melyet a vámból újjá kellett alkotni, a veszprémi egyházé volt. Más szóval ebből az adatból megtudjuk, hogy *Veszprémben káptalani (székesegyházi) iskola volt.*

Ez állítást szépen támogathatjuk még egy-két adattal.

Az 1276-iki pusztulás idején a veszprémi káptalannak tizenöt tagja kettős — kánoni és római — jogdoktor. Mindmégannyi hivatott egyén, hogy a székesegyházi iskolában a tanítást végezzék. A tanárok egyrésze bizonyára közülök került ki. De — miként az említett öldöklésből tudjuk¹ — volt Veszprémben még kívülök is igen sok pap. S így tanárnak való ember bőven lehetett közöttük. Ki is emeli IV. László király a veszprémi tanárok *künnőségét* a többi egyházakéival szemben.²

Tudjuk ezenkívül, hogy a rombolás alkalmával csak maga Pál prépost 1000 márkányi kárt szenvedett könyvekben. Tönkre mentek továbbá a káptalanbeli tizenöt jogdoktornak összes egyházi és római jogi könyvei; ³ úgyszintén a többi tudományokba vágó könyvek is, melyek a sekrestyének egy szobáját egészen megtöltötték.⁴

Érdekes dolgok ezek. Nemcsak azért, mert megtudjuk, hogy nálunk már a XIII. század második felében mily gazdag könyvtár létezett; hanem, hogy ez a szép könyvtár a sekrestyének egyik külön szobájában, szóval *a templomban* állt. Mivel pedig a veszprémi híres iskola tanárainak ez a könyvtár nyújtotta a szellemi táplálékot, következik, hogy a tanárok a veszprémi egyház szolgálatában álló papok, s

¹ *Fejér*: IX/VII. 694.

² U. o. V/II. 347.

³ U. o. VII/II. 47.

⁴ U. o. IX/VII. 693. — Oklevéltár XII. okl.

nem egy „studium generale“ testületéhez tartozó egyének voltak. Mert ellenkező esetben a könyvtárt sem a sekrestyében, hanem a studium generale körében helyezték volna el. Szóval a könyvtár elhelyezése is oda utal bennünket, *hogy Veszprémben nem egyetem (studium generale), hanem káptalani (székesegyházi) iskola volt.*

Azt mondhatná valaki, hogy a veszprémi iskolát maga IV. László király is *a párisi iskolához* hasonlítja.¹

De mélyedjünk el csak kissé az okiratban s nyomozzuk az igazi értelmet.

IV. László király azt mondja 1276-iki oklevelében, hogy a veszprémi iskola a többi magyarországi egyházak iskolái között, tanítóinak kitűnősége és tanulóinak nagy száma által, úgy tündöklött, mint Páris iskolája a franciaországi iskolák között.² E szavak tehát nem azt jelentik, hogy Veszprémben is egyetem volt, miként Párisban; hanem, hogy a veszprémi iskola is — tanárainak képzettségét és tanulóinak létszámát tekintve — ép úgy első volt az összes magyarországiak között, mint a párisi valamennyi francia iskolával szemben. Szóval IV. László király Páris és Veszprém iskoláját nem egyetemi fokukat, hanem tanáraik tanultságát és a hallgatók számát tekintve vonta párhuzamba. Eddig éppen az volt a tévedés oka, hogy az összehasonlítás alapjául Páris és Veszprém iskolájának egyetemi rangját tekintették.

Az előzőnél kissé nyomósabbnak látszik az a tény, hogy IV. László király szavai szerint a veszprémi iskolában, a hazai jog megőrzése céljából, a jogtudományt is művelték, *sőt ez játszotta a legfőbb szerepet.*³

Már ekkor két külön tudománykört képezett a kánoni és a római jog. A hazai jogról, mint rendszerről, természetesen még szó sincs ekkor; — s így tanításáról sem beszélhetünk. IV. László király okirata is tehát csak e kettő egyikéről szólhat De kérdés, melyikről?

A római jogról nem; mert nálunk a jogélet nem a

¹ „prout Parisiis in Francia“ (Fejér: V/II. 347.)

² U. az: U. o.

³ Fejér: V/II. 347.

római jog alapelvein nyugodott, — s így tanításának sem volt célja. S ha tanították volna is, szerepe mindig csak másodrendű marad vala a kánoni joggal szemben.

Nem marad tehát más hátra, mint hogy az oklevél szavait a kánoni jogra értsük. S ebbe teljesen bele nyugodhatunk. Mert az államélet irányítása nagyrészt az egyháziak kezében volt; ezek jogviszonyait meg igen sok tekintetben, sőt még másokét is több dologban csak a kánoni jog szabta meg, — s így a kánonjognak nálunk gyakorlatban volt részét bizonyos értelemben hazai jognak is tarthatták és megtanulására méltán kiváló gondot fordíthattak.

Ha pedig az oklevél szavait a kánoni jogra vonatkoztathatjuk, akkor semmi nehézség sincs; mert kánoni jogot nem egy székesegyházi iskolában adtak elő,¹ — s így a veszprémiben is túlsúlyra juthatott a trivium és quadrivium tárgyaival szemben.

A veszprémi iskola egyetemi voltát — látszatra — talán legerősebben támogatja IV. Incze pápának egy 1254-iki oklevele, melyet Francia-, Angol-, Skót-, Spanyol- és Magyarország s Wales főpapjaihoz intézett. Készerűen panaszozza el ebben a pápa, hogy e helyek papsága — a hit-tudományokról nem is szólva — a bölcséleti tanulmányokkal felhagyott s a világi (római) jog tanulására adta magát. A legtöbb országban előkelő papi állásra csak a római jog avatottjai jutnak, — pedig éppen az ilyenek előtt kellene az emelkedés útját elvágni. A kik a bölcséleti tudományokat kora gyermekségüktől fogva tanulták s egészen bele nevelődtek, kenyér nélkül s nyomorúságosan ruházkodva kénytelenek az emberek elől bújdokolni, mint az éjjeli baglyok. A római jogot végzett főpapok meg lóháton, arannyal, ezüsttel és drágakővel ékesített bársony és selyem ruhákban járnak, — nem mint az Üdvözítő helyettesei, hanem mint Luczifer örökösei. Bárhol jelennek meg, látványosságot idéznek elő s a világi emberek méltatlankodását és gyűlöletét keltik föl személyök, sőt — a mi nagyobb baj —

¹ *Denifle*: Die Universitäten des Mittelalters I. 698.

az egész egyház ellen. Mert azt mondják a világiak: Íme az emberek, a kik nem Istent tették segítőjökké, hanem gazdagságuk nagyságával dicsekesznek, a mit gőgjök és hozzájuk nem illő viseletök eléggé bizonyít. Úgy látszik, beteljesedett, a mit a pogány jós mondott: Mindaz, a mi a természettel ellenkezik, törvénynyé lesz. Most Sára szolgál, Ágár meg parancsol. A szabadokat elnyomják, a szolgák meg főszerepet játszanak.

De ezen a gőgön — mondja a pápa — változtatni akarunk. Miért is, hogy annál tökéletesebben foglalkozzunk a hittudománnyal, mely az üdvösség útját egyenesen mutatja, vagy legalább a bölcséleti tanulmányokkal, melyekből hiányzik ugyan a jámborság, de legalább tudásra vezetnek és kiölik a vágyat, melyet minden rossz gyökerének és a bálványok szolgaságának tartanak: sérthetetlen intézkedésünkkel elrendeljük, hogy a római jog tudósai közül senki se jusson a nagyobb és kisebb egyházi javadalmakra — bármily kiváló legyen is e téren, — hacsak a szabad mesterségekben is nem jártas, élete és erkölce meg nem kifogástalan. Ha valamelyik főpap e rendelet ellen cselekszik, elveszti a javadalom adományozásának jogát; ismétlődés esetén meg javadalmától is megfoszthatják.

Francia-, Angol-, Skót-, Spanyol- és Magyarország s Wales területén — folytatja IV. Incze — a világiak ügyeit nem a császári törvények, hanem a szokásjog alapján, az egyháziakét meg a Szent-Atyák határozatai értelmében kezelik. Pedig a római jog — főleg gonosz volta miatt — inkább zavar, mint segít az egyházi és szokásjogban. Miért is a püspökök és szerzetesek tanácsa és kérése következtében elrendeljük, hogy ez országokban világi jogot ne tanítsanak. Ha azonban az uralkodó akaratából mégis tanítanának, az első rendeletnek, mely a római jog tudósait a papi javadalmakból kizárja, jogereje és kötelező volta ez esetben is fenmarad.¹

Bonczoljuk csak szét ezt az oklevelet, hogy igazi értelmét kinyomozhassuk.

¹ *Fejér*: IV/II. 254—256.

Az okiratot értelmi tekintetben két részre tagolhatjuk.

Az egyikben IV. Incze pápa elmondja, hogy Francia-, Angol-, Skót-, Spanyol- és *Magyarországban* és Wales fejedelemségben azok a papok, a kik a római jogban képezték ki magokat, igen nagy számmal vannak s a nagyobb és kisebb javadalmakat szinte előzőnlötték. S mivel szellemök nem egyházas s éppen ezért a világiakat megbotránkoztatja, — ez országok főpapjainak megtiltja az ilyen papok beültetését az egyházi javadalmakba.

Látjuk tehát, hogy a magyar papok, főleg a főpapok, a XIII. század közepén római jogi képzettséggel bírtak. Ez pedig más szóval annyit jelent, hogy a magyar papok a XIII. század első felében sűrűn keresték föl a külföldi „studium generale“-k jogi tanfolyamait.

Az okirat e része tehát a veszprémi iskola kérdését nem érinti. De annál több figyelmet követel a második része.

Ebben kimutatja a pápa, hogy az említett országokban, tehát Magyarországon is fölösleges a római jog tanítása. Mert itt a világiak dolgát a szokásjog — más szóval a hazai jog, — az egyháziakét meg a kánoni jog szerint bírálják el. Mivel pedig a római jog fölösleges, el is rendeli IV. Incze, hogy ez országokban ne tanítsák, — hacsak az uralkodó nem akarja.

IV. Incze az okirat első részében már kizárta a római jogot végzett papokat az egyházi hivatalokból. Most a második részben még a lehetőségét is ki akarja zárni, hogy római jogi képzettségű tanárok az említett országokban, tehát nálunk is még jövőre is legyenek. Ezért rendeli el, hogy a római jogot ez országokban, tehát Magyarországon se tanítsák.

E tilalomból azonban nem következik, hogy nálunk a római jogot ezelőtt tanították, — s így kellett lennie „studium generale“-nak is. Mert a mi papjaink a római jogi tanfolyamokat szép számmal hallgathatták és hallgatták is külföldön, főleg Bolognában és Paduában. Hogy a jövőre nézve meg Magyarországból is kitiltja a pápa a római jogot, az oklevél első részében rajzolt viszonyok mérlegelése után egész természetesnek találhatja bárki is.

De meg az is könnyen érthető, hogy IV. Incze pápa a római jog tanítása ügyében éppen úgy intézkedik Magyarországra, mint amaz országok mindegyikére nézve, melyekben a baj is egyenlő volt a miénkkel. S ezt még akkor is megtehetette, ha a többi országokban már a multban is előadták a római jogot studium generale-kon, — s ha nálunk meg — itthon — római jogi tanítás a multban nem volt is, — a mint tényleg nem is volt. Hiszen a baj is, a cél is egyenlő, — tehát az eszközben, a római jog tanításának megtiltásában sem lehetett eltérés. Vagyis Európa országait a pápa két csoportba foglalta. Az egyik csoportba azok tartoztak, a hol a római jog elvei életben voltak; a másikba, a hol nem ezek szerint bíráskodtak. Ide tartozott Magyarország is. Ezt is bele kellett tehát foglalni a többiek közé, midőn az e csoportba eső országokra nézve egyetemlegesen intézkedett. Így tehát nem kell föltenni, hogy itt — nálunk — is tényleg tanítottak római jogot.

Szóval IV. Incze pápa rendeletének Magyarországra nézve nem az az értelme, hogy a római jog eddigi tanítását szüntessék be; hanem hogy a *római jogot eszentül se tanítsák*.

Ezek szerint tehát *Veszprém*ben nem egyetem (*studium generale*), hanem *káptalani* (*székesegyházi*) iskola volt.

A veszprémi iskola Bold. Szűz kápolnája 1486-ban Jutason birtokos.¹ 1508-ban van háza is Veszprém²ben, a vártól keletre, közel a Veszprém vizéhez.²

János 1348. nov. 3-ika előtt tanított a veszprémi káptalani iskolában. A jelzett időben már kanonok és Lászlónak, az esztergomi szent-györgyi prépostnak helyettese.³

Lukács Veszprém²ben 1489 előtt volt iskolamester. Később egyházjog-doctor, a Mindenszentekről nevezett várbeli egyház prépostja, veszprémi székesegyházi főesperes és kanonok lett. 1489-ben meg már egri prépost és kanonok. Lelke azonban Veszprémtől ekkor sem szakadt el. Iratott

¹ Oklevéltár LXXXIII. okl.

² Oklevéltár CXXII. okl.

³ Oklevéltár XXIX. okl.

és gyönyörűen díszítettett egy misekönyvet s ezt a veszprémi egyháznak ajándékozta.¹

1506. szept. 1-én *Fülöp* a veszprémi iskolamester.²

Pál veszprémi iskolamestert Ládi Demeter veszprémi olvasókanonok 1532-ben egyik végrendeleti végrehajtóul nevezi meg.³

János fia Miklós veszprémi tanuló nagybátyjától, Márton székesfehérvári főesperestől, 1318 körül, Veszprém várában házakat örököl.⁴

János veszprémi prépost 1327-ben vallja, hogy mint gyermek Veszprémbe járt iskolába.⁵

László fia István tanuló, a ki még semmiféle egyházi rendnek sem volt birtokában, kedvelt híve volt János veszprémi püspököknek. Ez 1352. jan. 31-én arra kéri VI. Kelemen pápát, hogy ha László fia István az egyházi rendet fölveszi, kapjon váczai kanonokságot. A pápa a kérelmet teljesítette.⁶

1. Olvasókanonokok.

Gordinus 1214.⁷

Róbert 1243—1260.⁹

János 1222—1240.⁸

¹ *Knausz*: A pozsonyi káptalan kéziratai 10—11. l. 6. sz. — Oklevéltár LXXXV. okl.

² Oklevéltár CXVIII. okl.

³ Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából. II. 226. — Oklevéltár CXXXVIII. okl.

⁴ Oklevéltár XVI. okl.

⁵ Oklevéltár XVIII. okl.

⁶ Mon. Episcop. Veszpr. II. 146. — Oklevéltár XXX. okl.

⁷ Haz. Okm. V. 6.

⁸ *Wenzel*: XI. 170. — 1226. (*Wenzel*: VI. 436.) — 1227. (*Wenzel*: VI. 448.) — 1228. (Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. — *Wenzel*: VI. 463. — Haz. Okm. V. 12.) — 1230. (*Wenzel*: VI. 493.) — 1232. (*Wenzel*: VI. 514.) — 1233. (*Wenzel*: VI. 533. — Haz. Okm. VI. 28; VIII. 29.) — 1235. (Haz. Okm. V. 16.) — 1237. (Veszpr. kápt. házi lev. 1320. Veszpr. oppid. 14. — *Fejér*: IV/I. 76.) — 1238. (*Wenzel*: VII. 65.) — 1239. (*Fejér*: IV/I. 167. — *Wenzel*: VII. 90, 92. — Haz. Okm. III. 4.) — 1240. (Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 404.)

⁹ *Fejér*: IV/I. 308. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 520. — 1251. (*Fejér*: IV/II. 117. — Zal. Okl. I. 23, 24. — *Erdélyi L.*: A tihanyi

János 1260. ¹	Ármin 1274—1302. ⁶
Fábián 1262. ²	Domokos 1304—1320. ⁷
Pál 1263—1265. ³	Pál 1320. ⁸
Bogyiszló 1268—1271. ⁴	Bereczk 1328—1329. ⁹
Kozma 1273. ⁵	Pál 1334—1335. ¹⁰

apátság tört. I. 523.) — 1252. (*Tkalčić*: Monumenta Hist. Episcop. Zagrab. I. 98. — *Wenzel*: II. 231. — *Smičiklas*: IV. 522.) — 1256. (Vasvári kápt. orsz. lev. Metales. fasc. 4. nr. 7.) — 1257. (Pannonhalmi orsz. lev. nr. 9. — *Wenzel*: II. 294. — *Fejér*: IV/II. 443.) — 1258. (*Wenzel*: II. 311. — *Fejér*: IX/VII. 672.) — 1259. (*Wenzel*: VII. 517, 519.) — 1260. (Haz. Okm. V. 33. és Zal. Okl. I. 39. — *Wenzel*: VII. 540.)

¹ Mon. Episc. Vespr. I. 139.

² *Wenzel*: III. 30.

³ Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. — *Wenzel*: VIII. 77. — Haz. Okm. III. 13. — 1265. (*Wenzel*: III. 127. és VIII. 137.)

⁴ *Kubinyi*: I. 60. — 1269. (*Fejér*: IV/III. 537. — Haz. Okm. IV. 47. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 533.) — 1270. (*Fejér*: V/I. 79. és VII/III. 66. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 534.) — 1271. (Veszpr. kápt. házi lev. 1320. Veszpr. Oppid. 14. — *Wenzel*: III. 270, 271 és VIII. 368. — Haz. Okm. I. 54.)

⁵ *Sörös*: Pannonhalma II. 341. és *Wenzel*: IV. 31.

⁶ Pannonhalmi orsz. lev. nr. 15. — *Fejér*: V/II. 230. — *Wenzel*: IV. 49; IX. 99. — 1275. (*Fejér*: V/II. 295, 353.) — 1276. (*Fejér*: V/II. 353. — Haz. Okm. I. 69; V. 54.) — 1279. (*Wenzel*: XII. 276.) — 1280 körül. (*Sörös*: Bakonybél I. 300.) — 1282. (*Wenzel*: XII. 380. — Zal. Okl. I. 93.) — 1283. (*Fejér*: VII/II. 97.) — 1288. (Veszpr. kápt. házi lev. 1288. Epp. Zepezd. 2.) — 1296. (Haz. Okm. V. 79. és VIII. 366.) — 1297. (Haz. Okm. V. 86.) — 1302. (Anjouk. O. I. 45. — *Fejér*: VIII/VI. 2.)

⁷ Zal. Okl. I. 124. — 1307. (Haz. Okm. I. 104.) — 1309. (Veszpr. kápt. házi lev. 1309. Ábrahám 5. — Haz. Okm. IV. 118. — Zal. Okl. I. 131.) — 1312. (Zal. Okl. I. 141.) — 1315. (Veszpr. kápt. házi lev. 1315. Gyulakeszi 6.) — 1316. (Veszpr. kápt. házi lev. 1316. Alsó-Örs 9.) — 1317. (Anjouk. O. I. 418.) — 1318. (Zal. Okl. I. 150.) — 1319. (Anjouk. O. I. 504.) — 1320. (Zal. Okl. I. 156.)

⁸ Anjouk. O. I. 553.

⁹ Zal. Okl. I. 219. — 1329. (*Fejér*: VIII/III. 381.)

¹⁰ Veszpr. kápt. házi lev. 1334. Nagy- és Kis-Berény 18. — Haz. Okm. IV. 153. és Zal. Okl. I. 278, 287. — Tört. Tár 1908. 170. — 1335. (Veszpr. kápt. házi lev. 1335. Epp. Newegh 2. — Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. 1335. VI/26. kel. okl. — Haz. Okm. IV. 155. — *Fejér*: VIII/V. 232.)

Miklós 1336—1337. ¹	fosztotta az olvasókanonok-
János. ²	ságtól, mert távol volt és
Sebestyén 1345 körül. ³	több méltóságot s praeben-
Zalai János fia Bereczk 1346.	dát tartott kezei között. ⁶
szept. 12. előtt — 1368.	Morombai György (Gergely ?)
okt. 28. előtt. ⁴	fia András 1369. febr. 6. —
András fia János 1341—	1370. ⁷
1369. febr. 6. ⁵	Demeter 1377—1381. ⁸
András fia Jánost V. Orbán	György 1384—1412. ⁹
pápa 1369. febr. 6-án meg-	

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 425—426. — Mon. Episc. Veszpr. II. 92. — 1337. (Veszpr. kápt. házi lev. 1337. Veszpr. oppid. 21. — Zichy O. I. 522.)

² Magy. Nemz. Múz.: Jeszenák csal. lev.

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 187. — *Theiner*: I. 690.

⁴ *Theiner*: Mon. Hist. Hung. I. 727. — Mon. Episc. Veszpr. II. 119, 136. — 1350 és 1354 között. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 446. — 1350. (*Fejér*: IX/I. 801; IX/VII. 486.) — 1352. (Mon. Episc. Veszpr. II. 144.) — 1368. okt. 28-ika előtt megfosztották az olvasókanonokságtól, mert Veszprémtől távol volt és több javadalomnak volt a birtokában. (Mon. Episc. Veszpr. II. 227.)

⁵ 1341. (Magy. Nemz. Múz.: Vidos csal. lev.) — 1343. (Magy. Nemz. Múz.: Vidos csal. lev. 1493-iki átiratban. — Anjouk. O. IV. 348.) — 1346. (Mon. Episc. Veszpr. II. 118—119. — Anjouk. O. IV. 644.) — 1347. (Mon. Episc. Veszpr. IV. 335. — Anjouk. O. V. 158.) — 1348. (Monum. Episcop. Veszpr. IV. 337.) — 1352. (Monum. Episcop. IV. 340. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 442.) — 1350 és 1354 között. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 446.) — 1353. (Anjouk. Okm. VI. 62, 131.) — 1361. (Haz. Okm. I. 238. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 479.)

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 486.

⁷ Mon. Episc. Veszpr. II. 227. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 486. — 1370. (Haz. Okm. V. 156.)

⁸ Veszpr. kápt. házi lev. 1377. Veszpr. oppid. 34. — 1378. (Veszpr. kápt. házi lev. 1507. Pothvására 18.) — 1381. (*Fejér*: IX/V. 536.)

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 7074. — 1390. (Magy. orsz. lev. Dl. 7560.) — 1391. (Veszpr. kápt. házi lev. 1466. Gyulakeszi 40.) — 1394. (Zal. Okl. II. 265.) — 1399. (*Fejér*: X, II. 696.) — 1400. (Magy. orsz. lev. Dl. 8605.) — 1401. (Veszpr. kápt. házi lev. 1401. Sárberény 17. — Haz. Okm. II. 184.) — 1403. (Haz. Okm. V. 195, 196.) — 1404. (Veszpr. kápt. házi lev. 1455. Jutas 25.) — 1407. (Haz. Okm. IV. 251.) —

Saári György 1417—1429. ¹	doctor és püspöki hely-
Novai Péter 1430—1439. ²	tartó 1469—1472. ⁴
Kecskeméthy Tamás 1452—	Gyulay Balázs 1472—1507. ⁵
1466. ³	Petthry Miklós 1520—1525. ⁶
Csepei Benedek kánonjog-	

1410. (Haz. Okm. III. 270. — Teleki Okl. I. 360.) — 1411. (*Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 621.) — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 9990.)

¹ Veszpr. kápt. házi lev. 1417. Veszpr. eccl. et capit. 35. — *Fejér*: X/V. 797—798. — 1418. (Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. 1418. III/3. kel. okl. — Mon. Episc. Veszpr. III. 14, 16.) — 1424. (Egri kápt. m. lev. N. 2. div. 1. fasc. 1. nr. 4.) — 1425. (Veszpr. kápt. házi lev. 1418. Epp. Cholta 6.) — 1427. (Magy. orsz. lev. Dl. 11930.) — 1429 előtt. (Tört. Tár 1886. 571.) — 1429. . . „Georgii de Saar lectoris“ (Veszpr. kápt. házi lev. 1429. Epp. Cholta 3.) — 1429. (Haz. Okm. III. 357.)

² *Sörös*: Pannonhalma III. 504, 505. — 1433. (*Sörös*: Pannonhalma III. 507.) — 1436. (Magy. orsz. lev. Dl. 12932.) — 1439. (Veszpr. kápt. házi lev. 1439. Csátár A. — Haz. Okm. IV. 316.)

³ Haz. Okm. V. 252. — 1453. (Eszt. kápt. mag. lev. Lad. 45. fasc. 4. nr. 14, 16, 19.) — 1466. (Veszpr. kápt. házi lev. 1466. Füle 6.)

⁴ Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzsanyag. 1469. V/3. kel. okl. — 1471. (Vasvári kápt. orsz. lev. Episcop. Veszpr. fasc. 3. nr. 15. — Győri kápt. orsz. lev. Cim. theca V. nr. 210.) — 1472. (Zal. Okl. II. 596.)

⁵ Veszpr. kápt. házi levélt. 1472. Litér 7. — 1473. (U. o. 1473. Veszprém oppid. 57. A. — Erdélyi Múzeum: Br. Bánffy család lev.) — 1475. (Veszpr. k. h. l. 1475. Veszpr. eccl. et capit. 55.) — 1484. márczius 16. . . „Ego Michael Kornys... executores meos constituo honorabiles dominos Blasium lectorem, Thomam cantorem“ . . . (Veszpr. kápt. orsz. lev. Testamenta Ecclesiasticorum 2, de anno 1484.) — 1488. (Veszprémi kápt. házi lev. 1488. Veszpr. eccl. et capit. 63.) — 1489. (Magy. orsz. levélt. Dl. 19546.) — 1489. . . „honorabilibus Blasio lectore, Thoma cantore, Mathia succentore et Emerico Rezi canonicis ecclesie Vesprimiensis“ . . . (Oklevélszlet, közölve *Németh Gábor*: Adatok Nagy-Vázsony történetéből. Veszprém. 1901. 40.) — 1490. (Veszpr. kápt. házi lev. 1490. Veszpr. oppid. 66.) — 1494. (Veszpr. kápt. házi levélt. 1494. Epp. Udvari 1.) — 1495. (U. o. Bosuk. 7. — Haz. Okm. V. 385. — 1496. (Magy. orsz. lev. Dl. 20465.) — 1497. (Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. 1497. VI/22. kel. okl.) — 1499. (Magy. orsz. levélt. Dl. 20860.) — 1500 körül. (Veszprémi kápt. házi levélt. 1500 körül. Simig. decim. 21.) — 1507. (U. o. 1507. Peremarton 25. — Haz. Okm. I. 400.) — 1515. szept. 8-án már nem él. (Veszpr. kápt. házi lev. 1515. Veszpr. eccl. et capit. 74.)

⁶ Veszpr. kápt. házi lev. 1520. Rátót 4. — 1523. (Pannonhalmi

Ládi Demeter a káptalan- zett ispotály-kápolna mes-
 utczában, a Gyümölcsoltó tere 1532.¹
 Boldog Asszonyról neve- Szentkirályszabadjai Albert
 1539—1544.²

2. Éneklőkanonokok.

Enusardus 1181.³ János 1232—1239.⁶
 Mihály 1207—1210.⁴ Lőrincz 1239—1240.⁷
 Salamon 1214—1230.⁵ Simon 1243—1256.⁸

rendi lev. c. 59. Jii.) — 1524. (Egyháztört. Emlékek a magy. orsz. hit-
 útítás korából I. 131.) — 1525. (Mon. Episc. Vesp. IV. 300.)

¹ *Békefi Remig*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig
 442. — Egyháztört. emlékek a magyarországi hitujítás korából II. 226.

² Veszpr. kápt. házi lev. 1539—1543. Vesp. eccl. et. capit. 80. —
 Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitujítás korából III. 319. — 1543.
 (*Csete Antal*: A veszprémi székesegyház ékszerének leltára 1543. évről.
 Magy. Sion V. 1867. 357.) — 1544. szept. 21. ... „per honorabiles
 magistros Albertum de Zenthkyralzabadya lectorem, Andream Horvath
 cantorem ... ecclesie Wesprimiensis“. (Veszpr. kápt. házi lev. 1544.
 Vesp. eccl. et. capit. 82.) — *Békefi Remig*: A Balaton környékének
 egyházai és várai a középkorban 46.)

³ *Wenzel*: I. 76.

⁴ *Wenzel*: VI. 320. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 502. —
 1210. (*Fejér*: III/I. 103.)

⁵ Haz. Okm. V. 6. — 1222. (*Wenzel*: XI. 170.) — 1226. (*Wenzel*:
 VI. 436.) — 1227. (*Wenzel*: VI. 448.) — 1228. (Magyar Nemz. Múz.:
 Thaly csal. lev. — *Wenzel*: VI. 463. — Haz. Okm. III. 1.) — 1230.
 (*Wenzel*: VI. 493.)

⁶ *Wenzel*: VI. 514. — Haz. Okm. VIII. 30. — 1233. (*Wenzel*:
 VI. 533.) — 1235. (Haz. Okm. V. 16.) — 1237. (Veszpr. kápt. házi lev.
 1320. Vesp. oppid. 14. — *Fejér*: IV/I. 76. — Haz. Okm. V. 18. —
 Zal. Okl. I. 15.) — 1238. (*Wenzel*: VII. 66.) — 1239. (Haz. Okm. III. 4. —
Wenzel: VII. 90.)

⁷ *Fejér*: IV/I. 167. — *Wenzel*: VII. 92. — Lőrincz már 1233-ban
 is előfordul (Haz. Okm. VI. 28); de ez a keltezés hibás lesz. — 1240.
 (Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 404.)

⁸ Veszprémi kápt. orsz. lev. Episcop. Vesp. fasc. C. nr. 41. —
 Haz. Okm. VI. 42. — *Fejér*: IV/I. 308. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság
 tört. I. 520.) — 1244. (Haz. Okm. V. 19.) — 1245. (Mon. Episc. Vesp.
 I. 121.) — 1246. (*Fejér*: IX/VII. 661.) — 1247. (Haz. Okm. V. 20; VII.
 47. — Zal. Okl. I. 21.) — 1248. (Veszpr. kápt. házi levélt. 1320. Vesp.

Lodomér 1257—1260.¹

Péter 1288—1316.⁵

Lőrincz 1260.²

Mihály 1317—1318.⁶

Küngösi ³ Pál 1262—1283.⁴

Bereczk 1320.⁷

oppid. 14. — *Fejér*: IV/II. 117.) — 1251. (Zal. okl. I. 23, 24. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 523.) — 1252. (*Thalčić*: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 98. — *Wenzel*: II. 231. — *Smičiklas*: IV. 522.) — 1256. (Vasvári kápt. orsz. lev. Metales fasc. 4. nr. 7.)

¹ Pannonhalmi orsz. lev. nr. 9. — *Wenzel*: II. 293, 294. — *Fejér*: IV/II. 443. — 1258. (*Wenzel*: II. 311. — *Fejér*: IX/VII. 672.) — 1259. (*Wenzel*: VII. 517, 519.) — 1260. (*Wenzel*: VII. 540. — Haz. Okm. V. 33. — Zal. Okl. I. 39.)

² Mon. Episc. Vespr. I. 139.

³ *Wenzel*: V. 19.

⁴ *Wenzel*: III. 30. — 1263. (Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. levélt. — *Wenzel*: VIII. 77. — Haz. Okm. III. 13.) — 1265. (*Wenzel*: III. 127. és VIII. 137.) — 1268. (*Kubinyi*: I. 60. — *Wenzel*: VIII. 221. — 1269. (Haz. Okm. IV. 47. — *Fejér*: IV/III. 538. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 533.) — 1270. (*Fejér*: V/I. 79. és VII/III. 66. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 534.) — 1271. (Veszpr. kápt. házi lev. 1320. Vespr. oppid. 14. — *Wenzel*: III. 268, 270, 271; VIII. 368. — Haz. Okm. I. 54.) — 1273. (*Sörös*: Pannonhalma II. 341. és *Wenzel*: IV. 31.) — 1274. (Pannonhalmi orsz. lev. nr. 15. — *Wenzel*: IV. 49. és IX. 99. — *Fejér*: V/II. 230. — 1275. (*Fejér*: V/II. 295, 353. — *Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 536.) — 1276. (Haz. Okm. I. 69; V. 54. — *Fejér*: V/II. 353.) — 1279. (*Wenzel*: XII. 276.) — 1282. (*Sörös*: Bakonybél I. 300. — *Wenzel*: XII. 380. — Zal. Okl. I. 93.) — 1283. (*Fejér*: VII/II. 97.)

⁵ Veszpr. kápt. házi lev. 1288. Epp: Zepezd. 2. — Haz. Okm. VIII. 263. — *Sörös P.*: Bakonybél I. 300. — 1291. (Zal. Okl. I. 101.) — 1293. (Zal. Okl. I. 110.) — 1295. (*Wenzel*: V. 162.) — 1296. (Haz. Okm. V. 79; VIII. 367. — *Fejér*: IX/VII. 724.) — 1297. (*Knauz*: II. 415. — *Fejér*: IX/VII. 727. — Haz. Okm. V. 86.) — 1298. (*Wenzel*: X. 309. — Haz. Okm. VIII. 375. — Mon. Episc. Vespr. II. 381.) — 1299. (Zal. Okl. I. 118.) — 1302. (Haz. Okm. IV. 100. — Anjouk. O. I. 45. — *Fejér*: VIII/VI. 2; IX/VII. 732.) — 1303. (Haz. Okm. IV. 103, 107.) — 1304. (Zal. Okl. I. 125.) — 1307. (Haz. Okm. I. 104. és Zal. Okl. I. 126.) — 1309. (Veszpr. kápt. házi lev. 1309. Ábrahám 5. — *Theiner*: Monum. Hist. Hung. I. 427. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 160. — Haz. Okm. IV. 118. — Zal. Okl. I. 131.) — 1311. (Zal. Okl. I. 136.) — 1312. (Zal. Okl. I. 141.) — 1313. (Veszpr. kápt. házi lev. 1313. Márkó 6.) — 1315. (U. o. 1315. Gyulakeszi 6.) — 1316. (U. o. 1316. Alsó-Örs 9.)

⁶ Anjouk. O. I. 418. — 1318. (Veszpr. kápt. házi lev.: Epp. Miscell. 144. — Zal. Okl. I. 150.)

⁷ Zal. Okl. I. 156.

Márk 1320. ¹	Sebestyén 1353—1358. ⁷
Péter 1328. ²	Miklós 1361—1372. ⁸
Pál 1330. ³	Imre 1372. ⁹
Márk 1334—1346. ⁴	György 1377—1394. ¹⁰
Sebestyén 1347—1349. ⁵	Imre 1403. febr. 9. előtt. ¹¹
János 1350. ⁶	Gergely 1399—1418. ¹²

¹ Anjouk. O. I. 553.

² Zal. Okl. I. 219.

³ Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. 1330. III/30. kel. okl.

⁴ Veszpr. kápt. házi lev. 1334. Nagy- és Kis-Berény 18. — Haz. Okm. IV. 153. — Tört. Tár 1908. 170. — 1335. (Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. 1335. VI/26. kel. okl. — Haz. Okm. IV. 155. — *Fejér*: VIII/V. 233.) — 1341. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. theca V. nr. 220. — Magy. Nemz. Múz.: Vidos csal. lev.) — 1342. (Magy. Nemz. Múz.: Jeszenák csal. lev.) — 1343. (Anjouk. O. IV. 349.) — 1346. (Anjouk. O. IV. 644.)

⁵ Anjouk. O. V. 158. — 1349. (Pannonhalmi rendi lev. c. 5. Ll.)

⁶ *Fejér*: IX/I. 801; IX/VII. 486.

⁷ Anjouk. O. VI. 62, 132. — 1357. (Haz. Okm. II. 101. — *Sörös P.*: Pannonhalma II. 433.) — 1358. (Tört. Tár 1908. 183.)

⁸ *Sörös P.*: Pannonhalma II. 479. — Haz. Okm. I. 238. — 1369. (Veszpr. kápt. házi lev. 1369. Pathvására 11.) — 1370. (Haz. Okm. V. 156.) — 1372. (Zal. Okl. II. 66.)

⁹ *Sörös P.*: A bakonybéli apátság tört. I. 387. — Zal. Okl. II. 58, 61.

¹⁰ Veszpr. kápt. házi lev. 1377. Veszpr. oppidum 34. — 1378. (U. o. Pathvására 18.) — 1379. (U. o. 1379. Epp.: Kajár 4.) — 1384. (Magy. orsz. levélt. Dl. 7074. — Veszpr. kápt. házi lev. 1384. Palaznak 38. — Haz. Okm. IV. 221.) — 1386. (Zal. O. II. 210.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 7510.) — 1390. (Magy. orsz. lev. Dl. 7560.) — 1391. (Veszpr. kápt. házi levélt. 1391, 1466. Gyulakeszi 40.) — 1393. (Zal. Okl. II. 260.) — 1394. (Zal. Okl. II. 265.)

¹¹ Mon. Episcop. Veszpr. II. 343.

¹² *Fejér*: X/II. 696. — 1400. (Magy. orsz. lev. Dl. 8605.) — 1401. (Veszpr. kápt. házi lev. 1401. Szárberény 17. — Haz. Okm. II. 185.) — 1404. (Veszpr. kápt. házi levélt. 1455. Jutas. 25.) — 1407. (Haz. Okm. IV. 251.) — 1410. (Teleki Okl. I. 360.) — 1411. (*Erdélyi L.*: A tihanyi apátság tört. I. 621.) — 1417. (Veszpr. kápt. házi lev. 1417. Veszpr. eccl. et capit. 35.) — 1424. decz. 23. előtt. (Mon. Episcop. Veszpr. III. 46.) — 1429. előtt. (*Békefi R.*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban 34, 35, 36, 43, 45. — Tört. Tár 1887. 187, 189.) — 1417-re (*Fejér*: X/IV. 798.) György éneklőkanonokot említ. De ez kétségt kívül hibás;

Ölvedi Demeter fia János	Csákvári Péter 1462—1482. ⁶
1424. nov. 27. — 1427. ¹	Miley Tamás 1484—1490. ⁷
Fehérvári Péter 1429—1430. ²	Gyümölcsényi (de Gymel- chen) Elek 1494—1499. ⁸
Hédervári László 1436. ³	Péter 1500 körül. ⁹
Szabadi Tamás 1443—1453. ⁴	Aranyasi István 1507—1508. ¹⁰
Karosi Péter veszprémi éneklő- kanonok és székesfehérvári dékán s kanonok 1457. ⁵	Nágocsi Gáspár 1510— 1513. ¹¹

mert még 1418. márczius 3-án is *Gergely* a veszprémi éneklőkanonok. —
Magy. Nemz. Múz.: Thaly csal. lev. 1418. III/3.)

¹ Mon. Episcop. Vesp. III. 46. — Pannonhalmi rendi lev. C. 51.
N. 4. — Egri kápt. m. levélt. Num. 2. div. 1. fasc. 1. nr. 4. — 1425.
(Veszpr. kápt. házi levélt. 1425. Epp. Cholta 6.) — 1427. (Magy. orsz.
lev. Dl. 11930. — Tört. Tár 1903. 362.)

² Veszpr. kápt. házi levélt. 1429.: Epp. Cholta 3. — Haz. Okm.
III. 357. — 1430. (Sörös: Pannonhalma III. 505.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 12932.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 13743. — 1447. (Mon. Vatic. Hung.
I. T. V. 2. — Tört. Tár 1886. 574.) — 1452. (Haz. Okm. V. 252.) —
1453. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 45. fasc. 4. nr. 14, 16 és 19.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 15182.

⁶ Veszpr. kápt. házi lev. 1462. Jutas. 27. — 1466. (U. o. 1466.
Füle. 6.) — 1469. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1469. V/3. kel.
okl.) — Mon. Episc. Vesp. III. 196, 213.) — 1471. (Győri kápt. orsz.
levélt. Cim. theca V. nr. 210.) — 1473. (Veszpr. kápt. házi lev. 1473.
Vespr. oppid. 57. A. — Erdélyi Múzeum: B. Bánffy csal. lev.) — 1479.
(Mon. Episc. Vesp. III. 257.) — 1482. (Zágrábi érseki levélt. Decimania.
II. 3/45.)

⁷ Veszprémi kápt. orsz. lev. Testamenta Ecclesiasticorum nr. 2. —
1486. (Veszpr. kápt. házi lev. 1486. Vespr. oppid. 63.) — 1487. (U. o.
1487. Paloznak 63.) — 1488. (U. o. Vespr. eccl. et capit. 63.) — 1489.
(Magy. orsz. levélt. Dl. 19546.) — 1490. (Veszpr. kápt. házi lev. 1490.
Vespr. oppid. 66.)

⁸ Veszpr. kápt. házi lev. 1494. Vespr. oppid. 69. — 1496. (Magy.
orsz. levélt. Dl. 20465.) — 1499. (Magy. orsz. levélt. Dl. 20860.)

⁹ Veszpr. kápt. házi lev. 1500. körül. Simig. dec. 21.

¹⁰ Haz. Okm. I. 400. — 1508. „cantorem et canonicum ecclesie
Vesprimiensis, in presbyteratus ordine constitutum, litterarum scientia
peditum, vite ac morum honestate decorum . . .” (Monum. Episcop.
Vespr. IV. 171.)

¹¹ Veszpr. kápt. házi lev. 1510. Vespr. oppid. 74. — 1511. (Mon.

Statilius Miklós 1516.¹ 15. előtt.³
Szepey Bálint 1518—1520.² Horváth András 1538 aug.
Mihálovics János 1538 jan. 7. — 1544.⁴

3. *Sublectorok.*

Kelemen 1328.⁵ Vincze 1478.⁷
János 1348—1353.⁶

4. *Succentorok.*

Kozma 1318 körül — 1327.⁸ János 1371—1372.¹⁰
Tamás 1329.⁹ László 1417.¹¹

Episcop. Veszpr. IV. 200.) — 1512. (Veszprémi kápt. házi levéltár. 1512. Felső-Örs 14. a.) — 1513. (Pannonhalmi orsz. lev. 109.) — 1519 előtt. Vasvári kápt. orsz. lev. Episcop. Veszprim. fasc. C. nr. 49.)

¹ Veszpr. kápt. házi lev. 1516. Veszpr. oppidum 74.

² *Theiner*: Monum. Hist. Hung. II. 624. — Mon. Episcop. Veszpr. IV. 257. — 1520. (Veszpr. kápt. házi lev. 1520. Rátót 4.)

³ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából III. 221—222.

⁴ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából III. 282—283. — 1539. (Veszpr. kápt. házi levélt. 1539—1543. Veszpr. eccl. et cap. 80. — Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából III. 319.) — 1543. (*Csete Antal*: A veszprémi székesegyház ékszereinek leltára 1543. évről. Magyar Sion V. 1867. 357.) — 1544. (Veszpr. kápt. házi lev. Veszpr. eccl. et capit. 82. — *Békefi R.*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban 46.)

⁵ Zal. Okl. I. 216.

⁶ Haz. Okm. I. 203. — 1350 előtt. (*Fejér*: IX/I. 800; IX/VII. 485.) — 1353. június 15-ike előtt. (Magy. Nemz. Múz. lev. : Thaly család lev. jú 15. kel. okl. — Haz. Okm. V. 128.) — 1354 előtt (Anjouk. O. VI. 248.)

⁷ Győri kápt. orsz. lev. Cim. theca V. nr. 211; VIII. Nr. 517. — Haz. Okm. V. 345.

⁸ ... „Cosma succentore“ (Veszpr. kápt. orsz. levélt. Testamenta ecclesiasticorum. nr. 1. — Oklevéltár XVI. okl. — 1327. ... „Item Cosmas succentor chori Wesprimiensis“ ... (Veszpr. kápt. h. levélt. 1327. Kolon 6. — Zal. Okl. I. 202.)

⁹ Zal. Okl. I. 233.

¹⁰ Magy. orsz. levélt. Dl. 5922. — 1372. (*Sörös P.*: A bakonybéli apátság tört. I. 387.)

¹¹ 1417. „Ladislao, presbytero chori, eiusdem ecclesie succentore“ *Sörös P.*: Pannonhalma III. 489.)

Mátyás 1427. ¹	Szalánkeméni Mihály 1429
Miklós 1427. ²	előtt. ⁶
Köröshegyi László 1429	Kutasi János 1471. ⁷
előtt. ³	Zákáni Máté 1478. ⁸
Szalai Mihály 1429 előtt. ⁴	Mátyás 1489—1491. ⁹
Máté 1429 előtt. ⁵	Korthói Mátyás 1507. ¹⁰

Zágráb.

Pribiszló ispán özvegyének eleit 1269 előtt a zágrábi egyház nevelte.¹¹

Zágráb káptalani iskolájáról 1334-ben is értesülünk.¹²

Lomniczai és Otoki Ferencz zágrábi kanonok végrendeletében 1461 ápr. 4-én *Miklós praebendásnak*, a ki az iskolánál tevékenykedik, sárga köpenyét, — vánkosit (pulvinaria) meg *négy beteg tanulónak* hagyja. *Összes grammatikai, logikai, filozófiai és theologiai könyveit a zágrábi káptalani iskola* örökli. Egy szőlőt meg oly kikötéssel hagy Demeter praebendásra, hogy ő és hivatali utódai kará-

¹ Tört. Tár 1903. 362.

² Pannonhalmi rendi lev. C. 57. S.

³ *Békefi R.*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. 39. — Tört. Tár. 1886. 569; 1887. 175, 177.

⁴ *Békefi R.*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban 38. — Tört. Tár 1887. 175.

⁵ *Békefi R.*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. 39. — Tört. Tár. 1887. 176.

⁶ *Békefi R.*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban 32. — Tört. Tár. 1887. 179.

⁷ Vasvári kápt. orsz. lev. Episcop. Veszpr. fasc. C. nr. 15.

⁸ Győri kápt. orsz. lev. Cim. theca V. nr. 211; VIII. nr. 517. — Haz. Okm. V. 345.

⁹ *Németh Gábor*: Adatok Nagy-Vázsony történetéből. 40. — 1491. (Magy. orsz. lev. Dl. 19702.)

¹⁰ Veszpr. kápt. házi levélt. 1507. Peremarton. 25. — *Erdélyi L.* A tihanyi apátság története. I. 687.

¹¹ Oklevéltár IX. okl.

¹² I. Rész. II. Fejezet.

csony táján évenként négy szekér fát szállítanak a káptalani iskola részére, s így az istenitiszteletnél szolgálók melegedhetnek.¹

II. Lajos király a mohácsi csata előtt egy hónappal, 1526 júl. 31-én utasítja Batthyány Ferencz dalmát-horvát-szlavon bánt, hogy hadművelet tekintetében a zágráb-egyházmegyei papokkal és *tanulókkal*² saját és a püspök belátása szerint cselekedjék.³

1. Olvasókanonokok.

János 1228—1236.⁴

Drisa 1268—1269.⁷

Baranus 1242—1244.⁵

Gogan 1289.⁸

Mihály 1247—1265.⁶

Domokos 1297—1307.⁹

¹ Oklevéltár LXVII. okl.

² Oklevéltár CXXXVI. okl.

³ A zágrábi káptalani iskola belső életéről I. Rész. II. fejezetben, a káptalani iskolák szervezete keretében szólok.

⁴ Laszowszki: Cod. Turop. I. 5. — 1234. (Wenzel: VI. 560. és XI. 274.) — 1236. (Wenzel: VII. 21. — Smičiklas: IV. 21.)

⁵ Laszowszki: Cod. Turop. I. 7. — Smičiklas: IV. 177. — 1243. (Wenzel: VII. 149. — Smičiklas: IV. 210.) — 1244. (Wenzel: VII. 185. — Smičiklas: IV. 262.)

⁶ Zágr. érs. lev. Privilegalia, Vol. I. nr. 1/4. — Tkalcic: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 90. — Tkalcic: I. 21. — 1249. (Zágr. orsz. lev. 1249-iki kel. okl. — Smičiklas: IV. 414.) — 1252. (Fejér: IV/II. 170. — Smičiklas: IV. 516.) — 1256. (Tkalcic: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 114. — Smičiklas: V. 48, 49.) — 1257. (Haz. Okm. VII. 75. — Smičiklas: V. 78, 83, 119.) — 1258. (Wenzel: XI. 455.) — 1260. (Zágr. érseki lev. Privilegalia, Vol. I. nr. 1/9. — Tkalcic: Monum. Hist. Episc. Zagrab. I. 125. — Wenzel: VII. 447. — Smičiklas: V. 182, 184.) — 1261. (Smičiklas: V. 204, 205.) — 1262. (Smičiklas: V. 241, 243.) — 1263. (Smičiklas: V. 281.) — 1264. (Blagay Okl. 16. — Smičiklas: V. 326, 327.) — 1265. (Laszowszki: Cod. Turop. I. 18. — Smičiklas: V. 332.)

⁷ Tkalcic: Monumenta Hist. Episcop. Zagrab. I. 137. — 1269. (Tkalcic: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 148. — Wenzel: XI. 587.)

⁸ Tkalcic: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 224, 225. — Smičiklas: VI. 653.

⁹ Tkalcic: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. 239. — Knauz: II. 530, 531. — 1299. (Zágr. érseki lev. Donationalia, Vol. I. nr. 12.) — 1307. (Tkalcic: I. 79.)

Jakab 1322. ¹	1414. szept. 13. előtt.
János 1332—1334. ²	Miklós (de Senatibus) pécsi
Simon fia Jakab 1337—1342. ³	kanonok 1414. szept. 13. ⁹
Elek fia Lukács 1342. szept.	Gellért 1417—1422. ¹⁰
15. után — 1362. ⁴	Osvát 1428. ¹¹
Mihály 1362. nov. 29—1363. ⁵	Eberhard 1433. ¹²
Pensaurói János kánonjog-	Vrbovai Miklós 1439. ¹³
doctor 1379—1380. ⁶	Péter 1439. ¹⁴
Dabóczi Domokos 1399—	Csupor Demeter 1447. aug.
1400. ⁷	23. előtt.
Péter 1404. ⁸	Cirkewczai Péter 1447. aug.
Henrik püspök (Sabinensis)	23. ¹⁵

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 34368. — *Tkalčič*: I. 102.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 162, 163, 167, 168. — 1333. (U. o. I. 164, 169.) — 1334. (U. o. I. 165, 170.)

³ *Tkalčič*: I. 150. — 1340. (*Fejér*: VIII/IV. 471.) — 1342. (Supplicatiók VI. Kelemen kor. Fraknoi-gyűjt. IX. okl. 1342. aug. 8., Magy. Nemz. Múz. — *Theiner*: Mon. Hist. Hung. I. 649.)

⁴ Supplicatiók VI. Kelemen pápa korából. (Fraknoi-gyűjt. X. okl. 1342. szept. 15., Magy. Nemz. Múz.) — *Tkalčič*: I. 157. — *Theiner*: Mon. Hist. Hung. I. 649. — 1344. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 40. f. 2. nr. 21. — 1351. máj. 7. és 1352. máj. 6. között. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 445.) — 1359. (*Tkalčič*: IV. 147.) — 1362. (*Tkalčič*: IV. 204, 205, 206.)

⁵ *Tkalčič*: IV. 247. — 1363. (*Tkalčič*: IV. 266, 268, 312.)

⁶ Zágr. kápt. m. lev. fasc. 23. nr. 54. — *Pór Antal*: Adatok a bolognai és padovai jogegyetemen a XIV. században tanult magyarokról (Századok 1897. 782.) — 1380. (*Tkalčič*: I. 291.)

⁷ Zágr. orsz. levélt. 1399. nov. 19. kel. okl. — 1400. decz. 12. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. IV. 291.)

⁸ Zágr. kápt. m. lev. fasc. 59. nr. 20.

⁹ Supplicatiók XXIII. János pápához (Fraknoi-gyűjt. 1414. szept. 13. kel. lev.)

¹⁰ *Tkalčič*: II. 22. — *Fejér*: X/V. 827. — 1422. Zágrábi kápt. m. lev. fasc. 10. nr. 8. — *Tkalčič*: II. 29, 30.)

¹¹ *Tkalčič*: II. 64.

¹² *Tkalčič*: II. 74.

¹³ Magy. orsz. lev. Dl. 34115.

¹⁴ *Tkalčič*: II. 180.

¹⁵ Supplic. Nicolai V. (Fraknoi gyűjt. 1447. aug. 23. Magy. Nemz.

Aloch István 1455. ¹	requiscat in sancta pace.
Staini Alok János 1456—1481. ²	Amen. MCCCCXCVIII.
Szentgyörgyi Mihály 1491 előtt. ³	A sírkő egykor a zágrábi székesegyházban volt. ⁵
Myzoliai Péter 1490—1494. ⁴	Bertalan 1500. ⁶
Meghalt 1498-ban. Sirfelirata a következő: Sepulchrum Venerabilis Quondam Dni Petri de Mysolia Lectoris et canonici huius alme ecclesie Zagrabienensis. Qui obiit in festo S. Regis Stephani hora vesper. In medio Fori in oppido Toplicensi illincque Reductus et hic tumulatus. Cuius anima	Bacsini (Bachyn) István 1500—1508. ⁷
	Miklós 1509. ⁸
	Bedennyczai Dobrytel Máté (Mátyás) 1511—1514. ⁹
	Grangyai Péter 1515—1536. ¹⁰
	Ő 1535. márcz. 29-én föl-kéri a páduai egyetemet látogató Grangya György zágrábi kanonokot, hogy csendben ránduljon át Vencelczébe és keresse föl

Múz.) — *Fraknoi Vilmos*: Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez 30—31.

¹ Tört. Tár 1901. 178.

² *Tkalčić*: II. 244. — 1458. (*Tkalčić*: II. 265.) — 1460. (*Tkalčić*: II. 276.) — 1465. (Magy. orsz. lev. Dl. 33991.) — 1467. (*Tkalčić*: II. 318.) — 1468. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1468. I/7. — *Tkalčić*: III. 292.) — 1469. (Zágr. érs. lev. Decimalia. Vol. III. 3/91.) — 1476. (*Tkalčić*: II. 380.) — 1478. (*Tkalčić*: II. 395, 397.) — 1481. (*Tkalčić*: II. 417.)

³ *Tkalčić*: XI. 294.

⁴ Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 10. nr. 65. — 1492. (*Tkalčić*: II. 482.) — 1493. (Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 9. nr. 2.) — 1494. (*Tkalčić*: II. 493.) — 1500. előtt. (*Tkalčić*: XI. 291, 294, 297, 298.)

⁵ *Tkalčić*: II. 533.

⁶ *U. az*: XI. 297.

⁷ *U. az*: III. 10, 12, 49, 50, 51; XI. 297. — 1501. (*Tkalčić*: III. 12.) — 1506. (*Tkalčić*: III. 49, 50, 51, 52.) — 1508. (*Tkalčić*: III. 62, 63, 71, 72; XI. 305.)

⁸ *Tkalčić*: III. 75; XI. 301.

⁹ *U. az*: III. 95, 96, 101, 105, 109, 110, 111. — 1513. (Magy. orsz. lev. Dl. 34606.) — 1514. (*Tkalčić*: III. 128. — A jelzett források egyszer Máténak, máskor meg Mátyásnak mondják.)

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 34613. — *Tkalčić*: III. 145, 146.

Lucantonius de Giunta firenzei könyvkereskedő nyomdáját. S mivel ő volt az, a ki 1505-ben, Lukács zágrábi püspök idején, Pap János budai könyvkereskedő költségén a breviariumot nyomtatta, — kérdezze meg tőle, hogy a breviariumot nagyobb és kisebb alakban, kétszáz pél-

dányban mennyiért nyomtatná ki. Nagy-Boldog-Aszszonykor zsinat lesz, s ekkorra jó volna a példányokat elhozatni vagy megrendelni. Klerikusaink sehol sem tudnak breviariumhoz jutni.¹

Gregoriancz Pál püspöki helytartó 1540—1548.²

Lukács 1552—1553.³

2. Éneklőkanonokok.

Pongrácz 1228.⁴

Pugrinus (talán Ugrinus)
1230.⁵

Pongrácz 1234—1236.⁶

Péter 1242—1247.⁷

András 1249.⁸

¹ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából III. 25 — 26. — 1517. (Magy. Nemz. Múz. : Vizeki Tallián csal. lev. — *Tkalčič*: III. 178.) — 1523. (*Tkalčič*: III. 237.) — 1534. (Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából II. 351—352.) — 1535. (Erdélyi Múzeum: Gr. Gyulay-Kún csal. lev. jún. 15. kel. okl. — Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából III. 25—27.) — 1536. (U. o. III. 33—35.)

² Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1540. máj. 29. — 1543. Zágr. érs. lev. Testamentaria. Vol. I. nr. 6.) — 1548. (*R. Kiss István*: A magyar helytartótanács I. Ferdinánd korában 154.)

³ Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 23. nr. 51. — 1553. (Zágrábi érs. lev. Politicum. Vol. I. nr. 6/13.)

⁴ *Laszowszki*: Cod. Turop. I. 5.

⁵ *Tkalčič*: Mon. Hist. Episcop. Zagrab. I. 67.

⁶ *Wenzel*: VI. 560. és XI. 273. — 1235. (*Tkalčič*: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 75. — *Tkalčič*: I. 10. — *Fejér*: IV/I. 32.) — 1236. (*Smičiklas*: IV. 21. — *Wenzel*: VII. 21.) — Nem lehetetlen azonban, hogy a *Pugrinus* és *Pancratius* valósággal egy személy.

⁷ *Laszowszki*: Cod. Turop. I. 7. — *Smičiklas*: IV. 177. — 1243. *Wenzel*: VII. 149. — *Smičiklas*: IV. 210.) — 1244. (*Wenzel*: VII. 185. — *Smičiklas*: IV. 262.) — 1247. (Zágr. érs. lev.: Privilegialia. Vol. I nr. 1/4. — *Tkalčič*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. I. 90. — *Tkalčič*: I. 21.)

⁸ Zágrábi orsz. lev. 1249-iki kel. okl. — *Smičiklas*: IV. 414.

Buza 1261. ¹	Pál 1358—1380. ¹²
Péter 1269. ²	Miklós 1384. ¹³
Buza 1269. ³	András 1387. ¹⁴
Karácson 1270. ⁴	Dénes fia Miklós 1390—1398.
Buza 1272. ⁵	jún. 14-ike előtt. ¹⁵
Pál 1291. ⁶	György fia János 1398. jún.
Pál fia János 1322—1326. ⁷	14. — 1418. ¹⁶
Péter 1328. ⁸	Miklós 1425 előtt. ¹⁷
Márton 1332—1334. ⁹	Kapronczai György fia János
Miklós 1342. ¹⁰	1421—1434. ¹⁸
István 1350. ¹¹	

¹ *Tkalčić*: I. 32.

² *U. az*: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 141. — *Wenzel*: XI. 594.

³ *Tkalčić*: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 148. — *Blagay* Okl. 19.

⁴ *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. I. 154. — *Wenzel*: XII. 37.

⁵ *Fejér*: V/I. 259.

⁶ *Tkalčić*: I. 68.

⁷ *U. az*: I. 105. — 1323. (*Tkalčić*: I. 108.) — 1326. (*Tkalčić*: I. 407.)

⁸ *Blagay* Okl. 108.

⁹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 162, 163, 167, 168. — 1333. (U. o. I. 164, 169.) — 1334. (U. o. I. 165, 170.)

¹⁰ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 435.

¹¹ Zágr. érseki lev. Privileg. Vol. I. nr. 27.

¹² *Fejér*: IX/II. 660. — 1360. (*Tkalčić*: IV. 160.) — 1361. (Zágr. kápt. m. lev. f. 24. nr. 4. — *Tkalčić*: I. 223.) — 1363. (*Tkalčić*: IV. 286, 311, 319.) — 1373. (*Laszowszki*: Cod. Turop. I. 92.) — 1376. (*Tkalčić*: I. 252, 455.) — 1380. (*Tkalčić*: I. 291.)

¹³ Magy. orsz. lev. Dl. 35272.

¹⁴ *Tkalčić*: IX. 30.

¹⁵ Zágrábi orsz. lev. 1390/1391. évi kel. okl. — 1391. (*Tkalčić*: I. 326.) — 1398. jún. 14-ike előtt. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 74.)

¹⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 74. — 1399. (*Tkalčić*: I. 400, 401. — *Fejér*: X/II. 697, 707.) — 1417. (*Fejér*: X/V. 827. — *Tkalčić*: II. 22.) — 1418. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 48. nr. 7.)

¹⁷ *Tkalčić*: XI. 161.

¹⁸ *Theiner*: Monum. Hist. Hung. II. 202—203. — 1422. (Zágrábi érseki lev. Juridica. Vol. I. 5/19.) — 1424. (Zágrábi orsz. lev. 1424-iki kel. okl.) — 1426. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 14. nr. 42. — *Tkalčić*: II. 56.) — 1427. (*Fejér*: X/VI. 884. — *Tkalčić*: II. 57.) — 1428. (*Tkalčić*: II. 65.) — 1431. (Magy. orsz. levélt. Dl. 12410.) — 1432. (*Tkalčić*: II. 70.)

Imre 1435. ¹	szépművészetek, a kánon-
János 1438—1444. ²	jog és a hittudomány doc-
László 1446. ³	tora s püspöki helytartó
János 1448—1451. ⁴	1503—1506 ⁸
Stani (de Stein) Bertalan	István 1505—1508. ⁹
1454—1476. ⁵	Máté 1516 előtt. ¹⁰
Mátyás 1501. ⁶	Kápolnai Bertalan 1515—
Szerafin csanádi prépost,	1520. ¹¹
Lukács zágrábi püspök	Brumanus Mátyás 1543. ¹²
testvére 1502. ⁷	Benedek 1552. ¹³
Csesius (Chesius) András a	

— *Fejér*: X/VII. 439.) — 1433. (*Tkalčić*: II. 74, 82. — 1434. (Zágrábi kápt. m. lev. fasc. 10. nr. 11. — *Tkalčić*: II. 92, 97.)

¹ *Blagay Okl.* 312.

² *Tkalčić*: II. 160. — 1439. (Zágrábi érs. lev. Ecclesiastica. Vol. I. 3/7. — *Magy. orsz. lev. Dl.* 34714.) — 1441. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 35572.) — 1444. (*Tkalčić*: X. 37.)

³ *Tkalčić*: X. 62.

⁴ *U. az*: II. 531. — 1451. (*U. az*: II. 218.) — 1460. május 20-ika előtt. (Supplicatiók II. Piushoz. Fraknoi gyűjtemény. Vatikáni Okirat. *Magy. Nemz. Múz.*)

⁵ *Tkalčić*: II. 242, 244. — 1458. (*U. az*: II. 265.) — 1460. máj. 20. (Supplicatiók II. Piushoz. Fraknoi gyűjt. Vatikáni Okirat. *Magy. Nemz. Múz.*) — 1460. (*Tkalčić*: II. 276.) — 1467. (*U. az*: II. 318.) — 1468. (*U. az*: III. 292.) — 1469. (Zágrábi érs. lev. Decimalia. Vol. III. 3/91.) — 1471. (*Tkalčić*: II. 333.) — 1472. (Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 2. nr. 36. — *Tkalčić*: II. 342, 343.) — 1475. (*U. az*: II. 364.) — 1476. (*U. az*: II. 380.)

⁶ *Tkalčić*: XI. 85, 291, 298, 299, 303. — *U. az*: III. 17.

⁷ *U. az*: III. 17.

⁸ *U. az*: III. 21. — 1504. (*U. az*: III. 24, 26, 30.) — 1506. (*U. az*: III. 55.)

⁹ *U. az*: XI. 290. — 1507. (*Blagay Okl.* 443.) — 1508. (Zágr. érseki lev. Decimalia. Vol. III. 3/91.)

¹⁰ *Tkalčić*: III. 169.

¹¹ *U. az*: III. 131. — 1516. (*U. az*: III. 169.) — 1520. (*Laszowszki*: Cod. Turp. I. 441.)

¹² Zágr. érs. lev. Testamentaria. Vol. I. nr. 6.

¹³ Zágrábi kápt. m. lev. fasc. 23. nr. 51.

3. *Scholasticusok.*

Lukács 1370.¹ Dabóczi Domokos 1400.
decz. 12.²

4. *Sublectorok.*

Martinus 1417.³ főesperes 1447.⁵
István 1438.⁴ Kapronczai Bálint 1457.⁶
Stolbiczi György varasdi György 1511.⁷

5. *Succentorok.*

Berendi György praeben- Bertalan 1506. decz. 4. —
dás 1407.⁸ 1508.¹¹
Ferencz 1428.⁹ Ludbregi János 1511.¹²
Mihály 1435.¹⁰

II. Társas-káptalani iskolák.

Arad.

1. *Olvasókanonokok.*

Fülöp 1269.¹³ sólymosi Apród Miklós fia
Küküllei, családi néven Tóth- János 1352.¹⁴

¹ *Tkalčić*: I. 237.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 291.

³ *Tkalčić*: II. 22. — *Fejér*: X/V. 828.

⁴ *U. az*: II. 152.

⁵ Zágr. kápt. m. lev. fasc. 6. nr. 1.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 34724. — Zágrábi orsz. lev. 1383/1457. kel. okl.

⁷ *Tkalčić*: III. 113.

⁸ Zichy O. V. 517.

⁹ *Laszowszki*: Cod. Turop. I. 215.

¹⁰ *Tkalčić*: VI. 219.

¹¹ *U. az*: III. 56. — 1508. (Zágr. érs. lev. Decimalia. Vol. III. 3/91.)

¹² *Tkalčić*: III. 113.

¹³ Zichy O. I. 20.

¹⁴ Bártfa város levéltára 1352. máj. 20. kel. okl. — Supplicatiók VI. Kelemenhez Fraknoi-gyűjt. CLXXII. okl. 1352. máj. 25. Magy. Nemz. Múz. — *Fejér*: IX/III. 663.

Jakab 1355—1359. ¹	Imre 1409—1414. ⁷
Pál 1364. ²	Péter 1418—1420. ⁸
János 1369. ³	János 1421—1423. ⁹
András 1390—1397. ⁴	Vitus 1424—1426. ¹⁰
György 1398—1401. ⁵	János 1426.okt.31. — 1428. ¹¹
Mátyás 1404—1405. ⁶	Gergely 1429. ¹²

¹ Anjouk. Okm. VI. 361. — 1358. (Magy. orsz. lev. Dl. 4790, 4791.) — 1359. (Magy. orsz. lev. Dl. 4865.)

² Magy. Nemz. Múz.: Justh csal. lev. 1420-iki átiratban. — Temesi Okl. I. 562.

³ Kár. Okl. I. 314.

⁴ Urkundenbuch II. 652. — Temesi Okl. I. 188, 198. — Bánffy Oklevéltár I. 434. — 1392. (Magy. orsz. lev. Dl. 29743, 30144. — Szörényi Okl. I. 15. — 1393. (Magy. Nemz. Múz.: Gróf Forgách csal. lev. — Temesi Okl. I. 239.) — 1394. (Magy. Nemz. Múz.: Gaál csal. lev. — Temesi Okl. I. 250.) — 1397. (Temesi Okl. I. 273—274.)

⁵ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. 1444-iki átiratban. — Temesi Okl. I. 281. — 1401. (Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev. — Temesi Okl. I. 316.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 37589. — 1405. (Egri kápt. m. lev. N. 19. div. 1. fasc. unic. nr. 3. — Magy. orsz. lev. Dl. 9000. — Temesi Okl. I. 345.)

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 30144. — Temesi Okl. I. 417. — 1411. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 9785. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. aug. 10. kel. okl. — Krassói Okl. III. 273, 276. — Temesi Okl. I. 452, 454.) — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 6687, 9921, 9941. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Temesi Okl. I. 463, 468, 470. — *Fejér*: X/V. 367, 376. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 41.) — 1414. (Magy. orsz. lev. Dl. 10245, 10267.) — 1420 előtt. (Magy. orsz. lev. Dl. 30426.)

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 10716. — Temesi Okl. 550. — 1420. (Magy. orsz. lev. Dl. 11004, 11005. — Magy. Nemz. Múz.: Justh csal. lev. — Zichy O. VI. 611. — Temesi Okl. I. 562, 563.)

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 11116, 11158. — 1422. (Magy. orsz. lev. Dl. 11171, 11227, 11257, 11258. — Temesi Okl. I. 574, 577.) — 1423. (Magy. orsz. lev. Dl. 11307. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 13.)

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 11531. — 1425. (Magy. orsz. lev. Dl. 11651.) — 1426. (Magy. orsz. lev. Dl. 11762, 11839. — Temesi Okl. I. 596. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 53.)

¹¹ Magy. orsz. lev. Dl. 11852. — 1427. (Temesi Okl. I. 609. — Bánffy Oklevéltár I. 586.) — 1428. (Krassói Okl. I. 609.)

¹² Magy. orsz. lev. Dl. 12031. — Krassói Okl. III. 332. — Temesi Okl. I. 622.

Pál 1438—1439. ¹	Kovácsi (de Kovazy) István
Mihály 1440—1442. ²	1471—1477. ⁵
György 1444—1453. ³	Somlyai László 1481—1489. ⁶
Gyulay János 1453—1470. ⁴	

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 13244, 13245. — 1439. (Magy. orsz. lev. Dl. 13304, 13375. — Krassói Okl. III. 369. — Szörényi Okl. I. 39.)

² Krassói Okl. III. 380. — 1442. (Krassói Okl. III. 386.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 13785. — 1445. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1446. (Magy. orsz. lev. Dl. 13973. — Kár. Okl. II. 252.) — 1447. (Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi csal. levélt. ápr. 24. kel. okl. — Szörényi Okl. I. 50, 53.) — 1448. (Magy. Nemz. Múz.: Sombory csal. lev. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. márcz. 2. kel. okl. — Szörényi Okl. I. 56.) — 1451. (Magy. orsz. levéltár. Dl. 14472, 29271.) — 1452. (Szörényi Okl. I. 64, 65.) — 1453. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 14680, 30191. — *Teleki*: Hunyadiak kora X. 411) — 1454. (Magy. orsz. levéltár. Dl. 14724, 14775 és 14800. — Erdélyi Múzeum: Gr. Gyulay-Kún csal. lev. júl. 7. kel. okl. — *Teleki*: Hunyadiak kora X. 415. — Krassói Okl. III. 397.) — 1455. (*Teleki*: Hunyadiak kora X. 435.) — 1456. (Magy. orsz. lev. Dl. 15076, 15095. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. levélt.) — 1458. (Zichy Okm. X. 27, 39. — Szörényi Okl. I. 77.) — 1461. Magy. orsz. levélt. Dl. 37640). — 1463. (Magy. orsz. levélt. Dl. 15818.) — 1464. (Magy. orsz. levélt. Dl. 16085, 30206. — Krassói Okl. III. 413, 416.) — 1465. (Magy. orsz. lev. Dl. 16157.) — 1466. (Magy. orsz. lev. Dl. 16455.) — 1467. (Szörényi Okl. I. 80.) — 1468. (*Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 77.) — 1469. (Magy. orsz. lev. Dl. 16843. — Szörényi Okl. I. 83.) — 1470. (Magy. orsz. lev. Dl. 17076, 31152. — Krassói Okl. III. 424.)

⁵ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. levélt. — 1472. (Magy. orsz. lev. Dl. 17273, 17304. — Krassói Okl. III. 434.) — 1477. (Magy. orsz. lev. Dl. 17967.)

⁶ *Teleki*: Hunyadiak kora XII. 180. — Szörényi Okl. I. 92. — 1482. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 18619, 18620. — Erdélyi Múzeum: B. Bánffy csal. lev. ápr. 18. kel. okl.) — 1483. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 15.) — 1484. (Magy. orsz. lev. Dl. 18896, 30223. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Az esztergomi káptalan birtokainak Okmánytára 145.) — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 19084. — Szörényi Okl. I. 97.) — 1486. (Magy. orsz. lev. Dl. 19142.) — 1487. (Magy. orsz. lev. Dl. 30224.) — 1488. (Magy. orsz. lev. Dl. 30225.) — 1489. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — *Teleki*: Hunyadiak kora XII. 472. — Szörényi Okl. I. 104.)

Aradi Pál 1491. ¹	Kenderesi Pál 1515—1522. ⁶
Turoni Kelemen kánonjog- doctor 1493—1495. ²	András 1525. jún. 1. előtt. ⁷
Mátyás 1498—1501. ³	Simándi Benedek 1542 febr. 19. ⁸
Gyulai Márton 1504—1509. ⁴	Tolnai Péter 1548. ⁹
Bessenyődi Ferencz 1512— 1515. ⁵	

2. Éneklőkanonokok.

Pál 1269.¹⁰

Péter 1344.¹¹

¹ Magy. Nem. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Teleki Oklevéltár II. 182.

² Magy. orsz. lev. Dl. 19954. — 1494. (Magy. orsz. lev. Dl. 20226 és 20240. — Magy. Tud. Akad. Okl. XI. k.) — 1495. (Magy. Nemz. Múz.: Sombory csal. lev. — Szörényi Okl. I. 120, 122.)

³ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — 1499. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. lev.) — 1500. (Szörényi Okl. I. 134.) — 1501. (Szörényi Okl. I. 142.)

⁴ 1504. decz. 23. „Datum per manus magistri Martini de Gywla lectoris, socii et concanonici nostri . . . Michael de Somlyo cantore“. (Magy. orsz. lev. Dl. 21349.) — 1504. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1505. (Magy. Nemz. Múz.: Sombory csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 38442. — Krassói okl. III. 481.) — 1508. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1509. (Magy. orsz. lev. Dl. 20157.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 19658. — 1513. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1514. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev. — Haan L.: Békés vármegye hajdana II. 120, 128.) — 1515. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 22701, 22718. — 1516. (Magy. orsz. lev. Dl. 37989. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách és Gaál csal. lev.) — 1517. (Magy. Nemz. Múz.: Gaál csal. lev.) — 1519. (Szörényi Okl. I. 166.) — 1520. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.) — 1522. (Ortvay-Szentkláray: Történeti Adattár III. 85.) — 1535-ben a lectorság üresedésben. (Krassói Okl. IV. 19.)

⁷ 1525. jún. 1. . . . „ex resignatione venerabilis magistri Andree lectoris et canonici ecclesie Orodienensis ac plebani dicti opidi Simand. (Magy. orsz. lev. Dl. 38091.)

⁸ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. IV. 7.

⁹ Krassói Okl. IV. 40.

¹⁰ Zichy O. I. 20.

¹¹ Anjouk. O. IV. 395.

Demeter 1345 okt. 12. ¹	Vid 1420—1423. ⁵
Zubogyi Péter 1353—1369. ²	Pál 1424—1425. ⁶
Balázs 1390—1397. ³	János 1429. ⁷
István 1398—1418. ⁴	Mátyás 1438. nov. 24.—1448. ⁸

¹ Supplicatiók VI. Kelemenhez. (Fraknoi gyűjt. LXXII. okl. 1345. okt. 12. Magy. Nemz. Múz.)

² Zichy O. II. 538. — 1355. (Anjouk. O. VI. 361.) — 1358. (Magy. orsz. lev. Dl. 4790, 4791.) — 1359. (Magy. orsz. lev. Dl. 4865.) — 1364. (Magy. Nemz. Múz.: Justh csal. lev. 1420-iki átiratban. — Temesi Okl. I. 562.) — 1369. (Kár. Okl. I. 314.)

³ Temesi Okl. I. 188, 198. — Urkundenbuch II. 652. — 1392. (Szörényi Okl. I. 15. — Magy. orsz. lev. Dl. 29743, 30144.) — 1394. (Temesi Okl. I. 250.) — 1397. (Temesi Okl. I. 273—274.)

⁴ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. 1444-iki átiratban. — Temesi Okl. I. 281. — 1401. (Magy. Nemz. Múz.: Desseffy csal. lev. — Temesi Okl. I. 316.) — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 37589.) — 1405. (Magy. orsz. lev. Dl. 9000. — Temesi Okl. I. 345. — Egri kápt. mag. lev. Nr. 19. div. 1. fasc. unic. nr. 3.) — 1407. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. 1445-iki átiratban.) — 1409. (Magy. orsz. lev. Dl. 30144.) — 1411. (Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. aug. 10. kel. okl. és Gr. Forgách csal. lev. — Krassói Okl. III. 273, 276. — Temesi Okl. I. 452, 454. — Magy. orsz. lev. Dl. 9785.) — 1412. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 6687, 9921, 9941, 10023. — *Fejér*: X/V. 367, 376. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 41. — Temesi Okl. I. 463, 468, 470.) — 1414. (Temesi Okl. I. 486, 491.) — 1418. (Temesi Okl. I. 550. — Magy. orsz. lev. Dl. 10716, 30426.)

⁵ Magy. Nemz. Múz.: Justh csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 11004, 11005. — Zichy O. VI. 611. — Temesi Okl. I. 562, 563. — 1421. (Magy. orsz. lev. Dl. 11116, 11158. — Magy. Nemz. Múz.: Justh csal. lev.) — 1422. (Magy. orsz. lev. Dl. 11171, 11257, 11258. — Temesi Okl. I. 574, 577.) — 1423. (Magy. orsz. lev. Dl. 11307. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 13.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 11531. — 1425. (Magy. orsz. lev. Dl. 11651.)

⁷ Krassói Okl. III. 333.

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 13244, 13245. — 1439. (Magy. orsz. lev. Dl. 13304, 13375. — Krassói Okl. III. 369. — Szörényi Okl. I. 39.) — 1440. (Krassói Okl. III. 380.) — 1444. (Magy. orsz. lev. Dl. 13785. és 13799.) — 1445. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1446. (Magy. orsz. lev. Dl. 13973. — Kár. Okl. II. 252.) — 1447. (Erdélyi Múzeum: Gr. Toldalagi csal. lev. ápr. 24. kel. okl. — Szörényi Okl. I. 50, 53.) — 1448. (Magy. Nemz. Múz.: Sombory csal. lev. — Erdélyi Múzeum lev. Törzsanyag. márcz. 2. kel. okl. — Szörényi Okl. I. 56.)

István 1454. ¹	Pál 1477. ⁵
László 1455—1458. ²	Barnabás 1481—1495. ⁶
Demeter 1461—1465. ³	Csapó Márton 1498—1501. ⁷
Csanádi Ambró 1466—1472. ⁴	Somlyai Mihály 1504—1516. ⁸

¹ Erdélyi Múzeum: Gr. Gyulay-Kún csal. lev. júl. 7. kel. okl.

² Tört. Tár 1901. 184. — 1456. (Magy. orsz. levélt. Dl. 15076, 15095. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1458. (Szörényi Okl. I. 77. — Zichy O. X. 27, 29.)

³ Magy. orsz. levélt. Dl. 37640. — 1463. (Magy. orsz. levélt. Dl. 15818.) — 1464. (Magy. orsz. lev. Dl. 16085, 30206. — Erdélyi Múz.: Gr. Kemény József gyűjt. — Krassói Okl. III. 413, 416.) — 1465. (Magy. orsz. lev. Dl. 16157.)

⁴ Magy. orsz. levélt. Dl. 16455. — 1467. (Magy. orsz. levélt. Dl. 16594. — Szörényi Okl. I. 81.) — 1468. (Magy. orsz. lev. Dl. 16671, 27047. — Békés vármegye hajdana II. 77.) — 1469. (Szörényi Okl. I. 84.) — 1470. (Krassói Okl. III. 424. — Magy. orsz. lev. Dl. 31152.) — 1471. (Magy. orsz. lev. Dl. 17263. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1472. (Magy. orsz. lev. Dl. 17273, 17304. — Krassói O. III. 434.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 17967.

⁶ *Teleki*: Hunyadiak kora XII. 180. — Szörényi Okl. I. 92. — 1482. (Magy. orsz. lev. Dl. 18620. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1483. (Magy. orsz. lev. Dl. 18784. — Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 15.) — 1484. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. levélt. — Az eszterg. kápt. birtokainak Okmánytára 145.) — 1485. (Magy. orsz. lev. Dl. 19084.) — 1486. (Magy. orsz. lev. Dl. 19142.) — 1487. (Magy. orsz. levélt. Dl. 30224.) — 1488. (Magy. orsz. levélt. Dl. 30225.) — 1489. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Szörényi Okl. I. 104. — *Teleki*: Hunyadiak kora XII. 472.) — 1491. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Teleki Okl. II. 182.) — 1493. (Magy. orsz. lev. Dl. 19954.) — 1494. (Magy. orsz. lev. Dl. 20240. — Magy. Tud. Akad. Okl. XI. k.) — 1495. (Magy. Nemz. Múz.: Sombory család lev. — Szörényi Okl. I. 121, 122.)

⁷ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. levélt. — 1499. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. levélt.) — 1500. (Szörényi Okl. I. 134.) — 1501. (Szörényi Okl. I. 143.)

⁸ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 21349. — Krassói Okl. III. 481. — 1505. (Magy. orsz. levélt. Dl. 38442. — Magy. Nemz. Múz.: Sombory csal. levélt.) — 1507. (Magy. orsz. lev. Dl. 37796.) — 1508. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1509. (Magy. orsz. lev. Dl. 20157.) — 1510. (Magy. orsz. lev. Dl. 21982.) — 1512. (Magy. orsz. lev. Dl. 19658.) — 1513. (Magy.

Makófalvi (Makai) György Szabolcsi Balázs 1535.²
1517—1525.¹ Mohácsi István 1548.³

3. Sublector.

Péter 1326.⁴

4. Succentorok.

Jakab 1318—1319.⁵ György 1426—1427.⁶

Buda. (Ó-Buda.)

Solti Tamás segédtanító. — István, Székesfehérvári Mátyás, Szentendrei Márton és Damján fia János tanulók. — Olvasókanonokok. — Éneklőkanonokok. — Scholasticusok. — Sublectorok. — Succentorok.

(Székes)-fehérvári Mátyás acolythus 1482. máj. 11-én e kéréssel fordul a római szentszékhez:

Mintegy tizenöt évvel ezelőtt, még mint ifjú (in adolescentia), iskolába járt. Mivel szegény volt, egyik tanuló-társával, *Istvánnal*, az élelmet maguknak is, meg tanítójuknak is (informer) úgy szokták összekérezgetni.⁷ Történt

Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1514. (Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 120, 128.) — 1515. (Magy. orsz. lev. Dl. 22701, 22714, 22718. — Magy. Nemz. Múz.: Br. Radák csal. lev. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 128.) — 1516. (Magy. orsz. lev. Dl. 37989. — Magy. Nemz. Múz.: Gaál cs. lev.)

¹ Magy. Nemz. Múz.: Gaál csal. lev. — 1519. (Szörényi Okl. I. 167.) — 1520. Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.) — 1525. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev.)

² Krassói Okl. IV. 19.

³ *Ortvay-Szentkláray*: Történelmi Adattár III. 305. — Krassói Okl. IV. 40.

⁴ *Fejér*: VIII/III. 138. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 17.

⁵ Anjouk. O. I. 474. — Temesi Okl. I. 35. — 1319. (Temesi Okl. I. 17.)

⁶ Temesi Okl. I. 600. — 1427. (Temesi Okl. I. 608.)

⁷ ... „propter ipsorum paupertatem victum et alimentum mendi-

egyik nap, hogy midőn ő az iskolában az élelmet — a mit alamizsnaként adtak — összekoldulta, az ő István társának a tanítója, *Solli Tamás* így szólt hozzá: Hozz vizet a Dunából.

Folyamodó, mivel éhes volt, erre így válaszolt: Küldje el a saját tanítványát.

Tamás tanító ezért megdorgálta és veréssel fenyegette.

Erre ő fogta az edényt és hozott vizet.

A mint visszaérkezett, tanuló társa nevetve és pirongatva így szólt hozzá: Óh, te nem akartál vízért menni? Kötelességed, hogy az én tanítómnak, mint uradnak szolgálj.

Erre ő kijelentette, hogy két úrnak nem soká szolgál.

Tanuló társa, István, ismét nevetve és pirongatva így szólt: De bizony szolgálsz!

Ezután, a mint szó szót ért és a perlekedés egyre fokozódott, folyamodó kérte Istvánt, hogy hagyja békében, mert különben hozzávágja a kis bögrét a bene levő köleskása-levessel,¹ a mit alamizsnaként kapott.

Ekkor István háromszor is mondotta neki, hogy nem mered a bögrét hozzám vágni.

Erre én — mondja folyamodó — haragra lobbantam, nem tudtam magamat mérsékelni s a bögrét úgy vágtam István társamhoz, hogy az arczát a vér előntötte.

A következő éjjel István tanítója és egy társa folyamodót ágyában, levetkőzve, megragadták. Egyik a haját és kezeit, a másik meg a lábait tartotta; megforgatták s a hátát, hasát és mind a két oldalát véresre verték. A nagy lármára a többi tanulók is fölébredtek s ágyukból fölkelve folyamodónak segítségére indultak. De nem tudtak hozzája jutni, mert az ajtó be volt csukva. Ő a verés után két hétig nem tudott fölkelni. Az ő tanuló társa, István meg másnap elment az orvoshoz, a ki egy hét alatt kigyógyította.

A két iskolatárs egymással kibékült. Folyamodó azután

canter in dies sibi que ac eorum *informatoribus* quererent, una die contigit, quod cum ipse orator famelicus mendicaret in scola alimentum, quod pro elemosina datum sibi fuerat.“ (Mon. Episc. Vesp. III. 278.)

¹ ... „unam parvam olliculam simul cum ministro de multo (milio in ea existente.“ (Mon. Episc. Vesp. III. 278.)

elment szülőhelyére, (Székes)-Fehérvárra. István meg átment a Dunán Soltra, szőlő őrzése végett. Ebbe azután belebetegedett, sőt bele is halt.

Folyamodó visszatért ismét az iskolába tanulmányai folytatása végett. Ekkor néhány iskolatársa azzal állt elő, hogy István a tőle kapott sebbe halt bele. Tamás tanító meg azt mondogatta, hogy őrizkedjék István rokonaitól, mert meggyúlhatik a baja. Az iskolatársak közül meg többen azzal vigasztalgatták, hogy nem ő az oka István halálának.

Mivel folyamodó az eset történetkor tizennégy éves volt s így a tényállást megállapítani nem tudta; mivel István elpusztulásában nincs része; s ha lett volna, lelkéből bánja és az elhunytért imádkozik az Istenhez: kéri a római pápát, hogy őt a gyilkosság vétkétől, ha ugyan beleesett, oldozza föl, s így az acolythusság után következő egyházi, vagyis a felsőbb rendeket is annak idején fölvehesse és ezeket gyakorolhassa.

Az egész esetből kitűnik, hogy olyan iskoláról van szó, a mely közvetlen a Duna melletti városban volt. Ez szerintem Buda lehetett.

A tanulók egy házban laktak. Több tanítójuk volt. Ezt mutatja az a kijelentés, hogy „két úrnak nem soká szolgálok.“ A tanítót „*informer*“-nak hívták.¹

Ez iskolánál a szegény tanulók alamizsnából éltek s ezt naponként kiosztották nekik.

Minden mozzanat oda utal, hogy itt káptalani iskoláról van szó. De ebbe jártak olyan fiúk is, a kik nem papnak készültek. Ilyen volt István is, a ki szőlőpásztornak ment haza.²

Szentendrei Márton, veszprém-egyházmegyei acolythus ifjú korában Ó-Budán járt iskolába. Itt történt egy ízben, hogy az iskolamester szülőföldjéről bort hozatott. S mint-hogy hamarjában nem volt helye, a hová a bort tegye, a

¹ Mon. Episc. Vesp. III. 278—279. — Oklevéltár LXXV. okl.

² V. ö. *Békefi Remig*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig 96, 98, 329.

szállítmányt éjjelre kinn hagyta a háza előtt és melléje öröket állított. Éjnek idején észrevette az iskolamester, hogy az öröket megtámadták és megsebeztek, a bort meg ellopták. Fölébresztette már ágyban pihenő tanítványait s felszólította őket, hogy jöjjenek vele a tolvajok keresésére és segítség megmenteni a borát. A tanulók most elosztották egymást és megindultak a rablók keresésére. E közben Szentendrei Márton egy emberrel találkozott. Ráfogta ijját, a nyilat kilőtte, és a kit eltalált, nem a tolvaj, hanem az ő kedves iskolatársa volt. Ez még akkor éjjel meghalt.

Szentendrei Márton szerette volna a nagyobb egyházi rendeket is felvenni. Ezért a római szentszékhez fordult, hogy neki a szelidség hiányából származó szabálytalanság alól fölmentést adjon. Ezt 1495. jan. 31-én meg is kapta;¹ de csak 1497. máj. 27-én adták ki róla az oklevelet.²

Damján fia János óbudai tanuló emlékét ez az eset őrizte meg: Krisztina asszony Ó-Budáról egy világi embert úgy megütött, hogy ez sebeibe belehalt. Az asszony most menekülöre fogta a dolgott. A világi hatóság üldözőbe vette. A bíróság embere az úton találkozott akkor a körülbelül tizenkét éves Jánossal és kérdezte tőle, merre ment Krisztina asszony. János mit sem sejtve, megmondotta neki az igazi utat. Így azután a hatóságnak sikerült az asszonyt elfognia, a kit ki is végeztek.

Damján fia János úgy vélte, hogy e miatt szabálytalanságba esett. Miért is 1495. máj. 5-én kéri a római szentszéknél a feloldozást.³

1. *Olvasókanonokok.*

Ambró 1246—1285. Ez és	Ambrót, mint scholasticust
Ambró scholasticus ugyan-	a scholasticusok során
az a személy. De azért	adom. ⁴

¹ Monum. Episcop. Vespri. IV. 38—39. — Oklevéltár XCIX. okl.

² Monum. Episc. Vespri. IV. 78—80.

³ Monum. Episcop. Vespri. IV. 48. — Oklevéltár CI. okl.

⁴ *Fejér*: IV/I. 440. — 1247. (Eszk. kápt. orsz. lev. Capsa 53.

László 1284—1297.¹

Péter 1315—1327.⁴

Pál 1297—1309.²

László 1328—1329.⁵

Budavári György fia János
1311.³

Péter 1330.⁶

László 1331—1342.⁷

fasc. 7. nr. 2. — *Knauz*: I. 371.) — 1250. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. — *Wenzel*: II. 217, 218; VII. 314. — *Knauz*: I. 383. — Magy. Sion II. 597.) — 1253. (Mon. Episc. Vespr. I. 133. — *Fejér*: IV/II. 200.) — 1255. (*Wenzel*: II. 258.) — 1279. (*Wenzel*: IX. 255. — *Fejér*: V/III. 18.) — 1280. (Haz. Okm. VI. 258.) — 1281. (Haz. Okm. VIII. 214.) — 1283. (*Kubinyi*: I. 129. — *Wenzel*: IX. 362. — Győri tört. és rég. füzetek III. 301. — *Knauz*: II. 174.) — 1285. (*Knauz*: II. 197.)

¹ Eszt. kápt. orsz. lev. Caps. I. fasc. 4. nr. 22. — *Knauz*: II. 190. — *Fejér*: VII/III. 90. — 1285. (*Fejér*: V/III. 285. — *Knauz*: II. 196.) — 1286. (*Fejér*: V/III. 328. — *Wenzel*: XII. 367. — Haz. Okm. VIII. 251. — *Smičiklas*: VI. 573.) — 1290. (*Wenzel*: IX. 535.) — 1291. (Haz. Okl. 131.) — 1292. (*Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye tört. I. 151. — *Knauz*: II. 322. — Magy. Sion III. 779.) — 1293. (*Wenzel*: X. 123.) — 1294. (*Wenzel*: X. 158. — *Knauz*: II. 364.) — 1296. (*Wenzel*: XII. 589.) — 1297. (*Wenzel*: V. 174.)

² *Wenzel*: X. 281; XII. 605. — 1298. (Erdélyi Múzeum levéltára. Törzsanyag. 1326-iki átiratban. — *Wenzel*: X. 313.) — 1299. (*Wenzel*: X. 345.) — 1300. (Haz. Okm. VII. 294.) — 1301. (Veszpr. kápt. házi lev. Epp. Decimae episcopales 6. — *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepusio 332. — Uj Magy. Múzeum 1856. I. 440. — Mon. Episc. Vespr. IV. 314. — *Kellemesi Melczer István*: Okmányok a Kellemesi Melczer család levéltárából 12. — Anjouk. O. I. 7, 13. — *Knauz*: II. 496.) — 1302. (Anjouk. O. I. 38.) — 1303. (*Kubinyi*: II. 54.) — 1309. (Anjouk. O. I. 190. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 171.)

³ 1311.... „ego Johannes Georgi de castro Budensi, lector ecclesie beati Petri de Buda veteri, canonici iuris professor, vicarius venerabilis patris domini Vincentii archiepiscopi Colocensis generalis“... (*Knauz*: II. 635. — *Fejér*: VIII/I. 425.)

⁴ *Knauz*: II. 715, 716. — 1316. (Anjouk. O. I. 406.) — 1320. (Temesi Okl. I. 23. — Anjouk. O. I. 592.) — 1321. (Anjouk. O. I. 640.) — 1323. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. — Anjouk. O. II. 111. — *Fejér*: VIII/II. 495.) — 1324. (Kár. Okl. I. 54.) — 1325. (Zichy O. I. 274.) — 1326. (Szentiványi csal. lev. 1445-iki átiratban. — *Fejér*: VIII/III. 56.) — 1327. (Anjouk. O. II. 339.)

⁵ Anjouk. O. II. 346. — 1329. (Eszt. kápt. m. lev. Lad. 41. f. 1. nr. 8.)

⁶ *Fejér*: VIII/III. 490.

⁷ Anjouk. O. II. 572. — 1332. (Anjouk. O. II. 636, 637.)

Benedek 1343—1348.¹ Albert 1361—1372.⁴
Domokos fia Péter 1347— Udvardi Lukács fia Miklós
1351.² 1372 decz. 19. — 1380.⁵
Dénes 1351—1360.³

— 1333. (Anjouk. O. III. 21, 38, 40.) — 1334. (Haz. Okm. V. 99.) — 1335. (Anjouk. O. III. 232, 326.) — *Fejér*: VIII/IV. 120, 122.) — 1339. (Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 1. fasc. un. 1 és 2.) — 1340. Ápponyi Okl. I. 109. — *Fejér*: VIII/IV. 453. — Anjouk. O. IV. 8.) — 1342. (Zichy O. II. 12.)

¹ Zichy O. II. 89. — 1344. (Anjouk. O. IV. 432. — Zichy O. II. 115.) — 1345. (Anjouk. O. IV. 483, 551.) — 1346. (Anjouk. O. IV. 637. — Zichy O. III. 199. — *Fejér*: IX/I. 434.) — 1347. (Magy. orsz. lev. : Monial. Poson. fasc. 57. nr. 15. — Anjouk. O. V. 151.) — 1348. (Anjouk. O. V. 246. — Zichy O. III. 318.)

² Mon. Episc. Vespri. IV. 336. — 1351. (Mon. Episc. Vespri. II. 137.)

³ Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. levélt. — Anjouk. O. V. 528. — 1352. (Eszterházi kápt. m. lev. Lad. 29. f. 1. nr. 14. — Az eszterházi kápt. birtok. Okmánytára 120. — Új Magyar Múzeum 1856. I. 440. — Győri tört. és rég. füz. II. 26. — Anjouk. O. V. 547, 557, 614. — *Fejér*: IX/VII. 118. — Kár. Okl. I. 206. és 209.) — 1353. (Magy. Nemz. Múzeum : Szinyei-Merse csal. levélt. — Anjouk. O. VI. 41, 81, 113, 128, 148.) — 1354. (Anjouk. O. VI. 192, 212, 215, 220. — *Fejér*: IX/II. 340. — Zal. Okl. I. 558.) — 1355. (Anjouk. Okm. VI. 303.) — 1357. (Anjouk. Okm. VI. 609. — Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 16. nr. 51. — Haz. Okm. I. 218.) — 1358. (Eszterházi kápt. m. levélt. Lad. 26. f. 3. nr. 3. — Magy. orsz. lev. Dl. 4725, 4733, 4765.) — 1359. (Magy. orsz. lev. Dl. 4861.) — 1360. (Magy. orsz. lev. Dl. 4919.)

⁴ Magy. orsz. levélt. Dl. 5049, 5086. — Krassói Okl. III. 46. — *Fejér*: IX/III. 275. — 1362. (Magy. orsz. levélt. Dl. 5121, 5138, 5142. — *Fejér*: IX/III. 333; X/VIII. 151.) — 1363. (Magy. orsz. levélt. Dl. 5186, 5192, 5193, 5194, 5198, 5204, 5239. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. 1395-iki átirat.) — 1364. (Magy. orsz. lev. Dl. 5280, 34824.) — 1365. (Zágr. érseki levélt. Liber privilegiorum monast. B. V. Mariae de Toplica. 56. okl.) — 1366. (Magy. orsz. lev. Dl. 5458, 5510.) — 1367. (Magy. orsz. levélt. Dl. 5527. — Zichy O. III. 325, 326.) — 1368. (Magy. orsz. levélt. Dl. 5664, 5682, 5692, 5696.) — 1369. (Magy. orsz. lev. Dl. 5743.) — 1371. (Magy. orsz. lev. Dl. 5914, 5942, 5946, 5979.) — 1372. (Magy. orsz. lev. Dl. 6006, 6010, 6029. — *Fejér*: IX/IV. 438.)

⁵ Magy. orsz. levélt. Dl. 6079. — 1373. (Magy. orsz. levélt. Dl. 6090, 6097.) — 1374. (Magy. orsz. lev. Dl. 6213, 6218, 6220. — Mon. Episc. Vespri. II. 233. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 493.) —

Székely Miklós 1383— Wrede) János 1402 aug.
1401.¹ 18. — 1415.²
Wrod (Wroda, Wrode, Bálint 1416—1452.³

1376. (Magy. orsz. lev. Dl. 6384. — *Fejér*: IX/V. 121.) — 1377. (Magy. Nemz. Múz.: Kapy csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 6431, 6442, 6446, 30134. — *Fejér*: IX/VII. 600.) — 1378. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev.) — 1379. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi cs. lev.) — 1380. (Magy. orsz. lev. Dl. 6697.)

¹ Egri kápt. mag. lev. Lad. 24, f. 2. nr. 14. — Magy. orsz. lev. Dl. 7012, 7022, 7036. — Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev. — Sopr. Okl. I. 473. — *Fejér*: X/I. 108. — 1384. (Magy. orsz. lev. Dl. 7116, 11462. — Apponyi Okl. I. 213. — *Fejér*: X/I. 175.) — 1385. (Magy. orsz. lev. Dl. 7127, 7138, 7164.) — 1386. (Magy. orsz. lev. Dl. 7205, 7740.) — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7238. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen csal. lev.) — 1388. (Magy. orsz. lev. Dl. 7371, 7428, 7434, 7503, 7504. — Magy. Nemz. Múz.: Kende csal. lev.) — 1389. (*Fejér*: X/I. 505, 511, 543.) — 1390. (Magy. orsz. lev. Dl. 7580, 7611, 7612. — Magy. Nemz. Múz.: Kapy csal. lev.) — 1392. (Magy. orsz. lev. Dl. 7760, 7810. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — Apponyi Okl. I. 229.) — 1393. (Magy. orsz. lev. Dl. 7831, 7850, 7904. — Sopr. Okl. I. 514.) — 1394. (Primási vil. lev. Fasc. 3. nr. 46, 47, 48. Q. — Magy. orsz. lev. Dl. 7972, 7981. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Fejér*: X/II. 236, 238.) — 1395. (Esztt. kápt. mag. lev. Lad. 46. f. 1. nr. 5. — Magy. orsz. lev. Dl. 8036.) — 1396. (Magy. orsz. lev. Dl. 8152.) — 1397. (Magy. orsz. lev. Dl. 8234. — *Fejér*: X/II. 489. hibásan Jakab olvasható.) — 1398. (Magy. orsz. lev. Dl. 8363. — Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián csal. lev.) — 1401. (Magy. orsz. lev. Dl. 8662. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Fejér*: X/IV. 71.) — 1402. aug. 18. előtt. (Mon. Episcop. Vesp. II. 339. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 449.)

² Mon. Episcop. Vesp. II. 339. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 448—449. — 1403. (Egri kápt. m. lev. Num. 14. div. 2. f. 2. nr. 1.) — 1405. (Esztt. kápt. mag. lev. Lad. 37. f. 1. nr. 4.) — 1407. (Magy. orsz. lev. Dl. 9300. — Kár. Okl. I. 541.) — 1409. (Magy. orsz. lev. Dl. 9586.) — 1410. (Magy. orsz. lev. Dl. 4973, 7703, 9669.) — 1412. „Johannes Wroda lector et Nicolaus cantor ecclesie nostre Budensis.“ (Veszpr. kápt. orsz. lev. Metales 1356. — Magy. Nemz. Múz.: Kapy csal. lev. — *Fejér*: X/V. 319, 323.) — 1415. „Johannes Wrode in artribus magister, lector ecclesie beati Petri Veteris Budensis et canonicus Varadiensis.“ (Zágrábi kápt. mag. lev. fasc. 2. nr. 10.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 37252. — Magy. Nemz. Múz.: Justh csal. lev. — 1418. (Esztt. kápt. m. lev. Lad. 37. f. 2. nr. 2.) — 1419.

Máté 1462.¹

Jakab fia Máté 1464—1476.³

Bálint 1463.²

Márton 1481.⁴

(Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 37. f. 1. nr. 10. — Magy. orsz. levtk. Dl. 10773, 10775.) — 1421. (Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 37. f. 1. nr. 14. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. levtk. — *Fejér*: X/Vl. 418.) — 1423. (Magy. orsz. levtk. Dl. 11402, 11424.) — 1424. (Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 37. f. 1. nr. 19. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi csal. levtk. ápr. 3. kel. okl.) — 1425. (Esztk. kápt. mag. levtk. Lad. 37. f. 2. nr. 3.) — 1428. (Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. levtk. 1450-iki átiratban.) — 1429. (Haz. Okm. VII. 451.) — 1430. (Magy. orsz. levtk. Dl. 12325.) — 1431. (Magy. orsz. levtk. Dl. 12377, 12378.) — 1432. (Magy. orsz. levtk. Dl. 12478. — *Fejér*: X/VII. 416—417, 442.) — 1433. (Primási egyházi levtk. Q. fasc. 4. nr. 73. és Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 30. f. 1. nr. 4. és 5.; U. o. Lad. 45. f. 2. nr. 2. és 3.) — 1436. (Magy. orsz. levtk. Dl. 12939. — *Békefi R.*: A pilisi apátság tört. I. 405.) — 1437. (Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 46. f. 2. nr. 10.) — 1438. (Magy. orsz. levtk. Dl. 13201.) — 1439. (Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 37. f. 2. nr. 4. és Lad. 48. f. 1. nr. 9. — Magy. orsz. levtk. Dl. 13168, 13302, 13447, 13448, 13452, 13453, 25955. — Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. levtk. — *Fejér*: XI. 350.) — 1440. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. levtk.) — 1442. (Magy. orsz. levtk. Dl. 13672. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Teleki csal. nagyzebláthi levtk.) — 1443. (Egri kápt. m. levtk. Num. 8. div. 2. fasc. 2. nr. 11.) — 1444. (Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. levtk. — Győri kápt. m. levtk. Okmánytárlat. fasc. 1. nr. 18.) — 1445. (Magy. orsz. levtk. Dl. 13828. — Héderváry Okl. I. 219.) — 1446. (Magy. orsz. levtk. Dl. 13919, 13944, 24733.) — 1447. (Magy. orsz. levtk. Dl. 14083, 14095, 14119.) — 1448. (Magy. orsz. levtk. Dl. 14197, 14198, 14228.) — 1449. (Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 46. f. 2. nr. 12. és f. 3. nr. 62. — Magy. Nemz. Múz.: Justh csal. levtk.) — 1450. (Egri kápt. m. levtk. Num. 15. div. 2. fasc. 2. nr. 11, 12. — Magy. orsz. levtk. Dl. 14351, 33801.) — 1452. (Mon. Episc. Vespr. III. 143.)

¹ Tört. Tár 1907. 326.

² 1463. (Primási egyházi levtk. F. E. 15.)

³ Mon. Episc. Vespr. III. 177. — Katholikus Szemle 1896. 613. — 1465. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. levtk.) — 1466. (Egri kápt. m. levtk. N. 9. div. 7. fasc. 1. nr. 5.) — 1467. (Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 46. fasc. 2. nr. 18. — Zichy O. X. 436.) — 1468. (Magy. orsz. levtk. Dl. 16735. — Esztk. kápt. m. levtk. Lad. 18. f. 4. nr. 27.) — 1471. (Magy. orsz. levtk. Dl. 17227. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 89. — *Teleki*: Hunyadiak kora XI. 449.) — 1476. (*Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 94.)

⁴ Egri kápt. m. levtk. Num. 17. Div. 2. fasc. unic. nr. 4. — Magy. orsz. levtk. Dl. 16833, 18447.

Venczel 1482. ¹	György 1524. ⁷
Márton 1482—1483. ²	Losonczy Mátyás 1537—1538,
László 1484. ³	együttal ugocsai főesperes,
Márton 1486. ⁴	gyulafehérvári kanonok és
Fülöp 1489—1493. ⁵	az erdélyi püspök tasnádi
Laskai Miklós 1497—1520. ⁶	helytartója. ⁸

2. Éneklőkanonokok.

Pál 1211. ⁹	Jónás 1237—1243. ¹²
Dénes 1227. ¹⁰	Áron 1246—1258. ¹³
János 1228—1232. ¹¹	

¹ Egri kápt. m. lev. Num. 10. f. 1. nr. 2.

² Magy. orsz. lev. Dl. 18677. — 1483. (Magy. orsz. lev. Dl. 18748.)

³ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 19.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 19100, 19101, 19102, 26033.

⁵ Egri kápt. m. levélt. Num. 9. div. 2. fasc. 1. nr. 12. — 1490. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1491. (Magy. orsz. lev. Dl. 19693, 30862, 33454.) — 1492. (Magy. orsz. lev. Dl. 19829, 19904 és 33453. — Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 2. f. 2. nr. 3.) — 1493. (Magy. orsz. lev. Dl. 19960.)

⁶ Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1497. VIII/30. kel. okl. — 1500. (Eszt. kápt. m. lev. Lad. 71. f. 1. nr. 17, 18.) — 1501. „capellanus Nicolaus de Lasko, lector et canonicus ecclesie Budensis“ (Kassa város levéltárában 817.) — 1503. (Magy. orsz. lev. Dl. 21207.) — 1504. (Eszt. kápt. orsz. lev. Caps. 4. fasc. 4. nr. 1. — Magy. Sion IV. 1865. 127.) — 1509. „Reverendus dominus Nicolaus de Lasko episcopus Bodonensis, lector ecclesie nostre prefate socius et concanonicus noster“ (Pozs. kápt. lev. Prot. Bud. III. 143.) — 1520. (Székely Okl. II. 3.)

⁷ Nyitr. kápt. orsz. lev. 1. Pr. fol. 99.

⁸ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából III. 176. — 1538. (Gyulafehérvári kápt. levélt. III. 500. — *Petri Mór*: Szilágy várm. monogr. I. 506.)

⁹ *Erdélyi*: Pannonhalma I. 621. — *Fejér*: III/I. 103.

¹⁰ Haz. Okm. VII. 13.

¹¹ *Knauz*: I. 268. — Magy. Sion II. 1864. 285. — 1232. (*Wenzel*: VI. 510.)

¹² Zal. Okl. I. 12. — 1240. (*Wenzel*: II. 110.) — 1243. (*Wenzel*: VII. 141.)

¹³ *Fejér*: IV/I. 440. — 1247. (*Wenzel*: I. 371.) — 1250. (Magy.

Miklós 1268—1274.¹

János 1297—1309.⁴

János 1274—1283.²

Péter 1315—1332.⁵

Pál 1284—1299.³

Nemz. Múz.: Balassa cs. levélt. — *Wenzel*: II. 217, 218; VII. 314. — *Knauz*: I. 383. — Sztáray Okl. I. 8.) — 1255. (*Wenzel*: VII. 404.) — 1257. (*Knauz*: I. 445.) — 1258. (*Wenzel*: II. 306.)

¹ Zichy O. I. 16. — 1270. (*Wenzel*: III. 246. és XI. 601. — *Fejér*: V/I. 84.) — 1272. (*Wenzel*: XII. 333. — *Smičiklas*: VI. 18.) — 1274. (*Fejér*: V/II. 159.)

² *Wenzel*: IX. 93. — 1275. (*Wenzel*: IX. 135.) — 1276. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Wenzel*: IX. 157. — Haz. Okl. 77. — Mon. Episcop. Veszpr. I. k. CXXXI. 1.) — 1277. (*Wenzel*: IV. 90.) — 1279. (*Wenzel*: IX. 255—256. — Haz. Okl. 87.) — 1280. (Haz. Okm. VI. 258.) — 1281. (Haz. Okm. VIII. 214.) — 1283. (*Knauz*: II. 174. — Győri tört. és rég. füz. III. 301. — *Wenzel*: IX. 362. — *Kubinyi*: I. 129.)

³ Eszterg. kápt. orsz. lev. Caps. 1. fasc. 4. nr. 22. — *Knauz*: II. 190. — *Fejér*: VII/III. 90. — 1285. (*Knauz*: II. 196.) — 1286. (*Wenzel*: XII. 367. — Haz. Okm. VIII. 252. — *Fejér*: V/III. 328. — *Smičiklas*: VI. 573.) — 1289. (*Wenzel*: IV. 342. — Haz. Okm. VI. 344.) — 1290. (*Wenzel*: IX. 535. — *Fejér*: VII/II. 128.) — 1291. (Haz. Okl. 131.) — 1292. (*Knauz*: II. 322. — *Kandra Kabos*: Adatok az egri egyházmegye tört. I. 151.) — 1293. (*Wenzel*: X. 123. — Haz. Okm. VIII. 335.) — 1294. (*Wenzel*: X. 158.) — 1295. (*Wenzel*: XII. 589.) — 1297. (*Wenzel*: V. 175.)

⁴ *Wenzel*: X. 281; XII. 605. — 1298. (Erdélyi Múzeum levélt. Törzsanyag. 1326-iki átiratban. — *Wenzel*: X. 313.) — 1299. (*Wenzel*: X. 345.) — 1300. (Haz. Okm. VII. 294.) — 1301. (*Kell. Melczer István*: Okm. a Kell. Melczer család levéltárából. 12. — Anjouk. O. I. 13. — Új Magy. Múz. 1856. I. 440.) — 1303. (*Kubinyi*: II. 54.) — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 102, 103, 105 és 110. — 1309. (Gyulafehérvári kápt. lev. I. 56, 61, 62. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 223, 234 és 238. — Urkundenbuch I. 269, 274, 278. — Anjouk. Okm. I. 190. — Tört. Tár 1889. 580.)

⁵ *Knauz*: II. 715. — 1316. (Anjouk. O. I. 406.) — 1321. (Anjouk. O. I. 640.) — 1323. (Veszpr. kápt. házi lev. 1323. Epp. Miscell. 15. — Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. — Anjouk. O. II. 112. — *Fejér*: VIII/II. 495. — Kár. Okl. I. 54.) — 1325. (Prim. egyh. lev. Nr. 24. — Zichy O. I. 274.) — 1326. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev. 1445-iki átiratban. — *Füssy Tamás*: A zalavári apátság története 514.) — 1327. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 29. f. 1. nr. 8. — Anjouk. O. II. 339. — Tört. Tár 1908. 399.) — 1328. (Anjouk. O. II. 346.) — 1329. (Anjouk. O. II. 451. — Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 41. f. 1. nr. 8.)

Meszesi Demeter 1332— Bene fia Péter 1349—1367.³
 1343.¹ Vilmos 1371—1373.⁴
 Jakab 1348.²

— 1330. (*Fejér*: VIII/III. 490.) — 1331. (Anjouk. O. II. 572.) — 1332. (Anjouk. O. II. 637.)

¹ 1332. . . „Item magister Demetrius cantor Budiensis ac sublector Waradiensis.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 48.) — Anjouk. O. II. 636. — 1333. (Anjouk. O. III. 21, 38, 40.) — 1334. (Haz. Okm. V. 99.) — 1335. (Anjouk. O. III. 232. — *Fejér*: VIII/IV. 120, 122.) — 1337. (Anjouk. O. III. 319, 326.) — 1339. (Egri kápt. m. lev. Num. 17. div. 1. fasc. un. nr. 1. és 2.) — 1340. (Apponyi Okl. I. 109.) — 1341. (Anjouk. O. IV. 91, 150.) — 1342. (Supplicatiók VI. Kelemenhez. Fraknoi-gyűjt. III. okl. 1342 máj. 9. Magy. Nemz. Múz.) — 1343. (Zichy O. II. 89. — Mon. Episc. Vespri. IV. 330.)

² Zichy O. II. 323.

³ Anjouk. O. V. 292, 310, 333. — Mon. Episc. Vespri. II. 266. — 1350. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev. — Anjouk. O. V. 351, 393, 408.) — 1351. (Magy. Nemz. Múz.: Becsky csal. lev. — Anjouk. O. V. 464, 528.) — 1352. (Anjouk. O. V. 547, 557, 614. — *Fejér*: IX/VII. 118. — Kár. Okl. I. 206, 209. — Új Magy. Múzeum: 1856. I. 440. — Győri tört. és rég. füz. II. 26. — Az esztergomi kápt. birtok. okmánytára 120. — 1353. (Magy. Nemz. Múz.: Szinnyei-Merse család lev. — Anjouk. Okm. VI. 41, 81, 113. 128, 149.) — 1354. (Anjouk. Okm. VI. 192, 213, 215, 220. — Zal. Okl. I. 558. — *Fejér* IX/II. 341, 350. — 1355. (Anjouk. Okm. VI. 301, 303, 324. — *Fejér*: IX/II. 435, 437.) — 1357. (Anjouk. Okm. VI. 609. Győri kápt. m. lev. Cim. thec. II. fasc. 16. nr. 51. — Haz. Okm. I. 218. — 1358. (Eszter. kápt. m. lev. Lad. 26. f. 3. nr. 3. — Magy. orsz. lev. Dl. 4725, 4733, 4765. — Mon. Episc. Vespri. II. 176. — Reg. Supplic. Innoc. VI. A. VI. fol. 238a (*Ábel* Jenő kéziratai a Magy. Tud. Akad. könyvtárában.) — 1359. (Magy. orsz. lev. Dl. 4843, 4844, 4861.) — 1360. (Magy. orsz. lev. Dl. 4919, 4986, 4987.) — 1361. (Magy. orsz. lev. Dl. 5086. — Krassói Okl. III. 46. — *Fejér*: IX/III. 275.) — 1362. (Magy. orsz. lev. Dl. 5121, 5142. — *Fejér*: IX/III. 333 és X/VIII. 151.) — 1363. (Magy. orsz. lev. Dl. 5186, 5192, 5193, 5194, 5198, 5204, 5239. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. 1395-iki átirat.) — 1364. (Magy. orsz. lev. Dl. 5280, 34824.) — 1365. (Zágr. érs. lev. Liber privilegiorum monast. B. M. Mariae de Toplica 56. és 59. okl.) — 1366. (Magy. orsz. lev. Dl. 5458, 5510.) — 1367. (Magy. orsz. lev. Dl. 5527.)

⁴ Magy. orsz. levélt. Dl. 5914, 5942, 5946, 5979. — 1372. (Magy. orsz. levélt. Dl. 6006, 6010, 6029, 6079. — *Fejér*: IX/IV. 438.) — 1373. (Magy. orsz. lev. Dl. 6090, 6097.)

Bogáthi János fia András Veszprémi Miklós 1403—
1374—1396.¹ 1419.⁴
György 1397—1398.² Péter 1419.⁵
Kelemen 1401—1402.³ Benedek 1419—1421.⁶

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 6213, 6218, 6220. — 1376. (Magy. orsz. lev. Dl. 6384. — *Fejér*: IX/V. 121.) — 1379. (Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.) — 1380. (Magy. orsz. lev. Dl. 6697. — *Fejér*: IX/V. 479.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 6766, 6794.) — 1383. (Magy. orsz. lev. Dl. 7012, 7022, 7036, 30727. — Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev. — Sopr. Okl. I. 473.) — 1384. (Magy. orsz. lev. Dl. 7116, 11462. — *Fejér*: X/I. 175. — Apponyi Okl. I. 213. — 1386. (Magy. orsz. lev. Dl. 6943, 7205, 7740.) — 1387. (Magy. orsz. lev. Dl. 7238. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Bethlen család lev.) — 1388. (Magy. orsz. levélt. Dl. 7371, 7428, 7434, 7503, 7504. — Magy. Nemz. Múz.: Kende csal. lev.) — 1389. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 24. fasc. 2. nr. 14. — *Fejér*: X/I. 548, 543.) — 1390. (Magy. orsz. lev. Dl. 7580, 7611, 7612. — Magy. Nemz. Múz.: Kapy csal. lev.) — 1391. (Urkundenbuch III. 22, 23.) — 1392. (Magy. orsz. lev. Dl. 7760, 7810. — Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — Apponyi Okl. I. 229.) — 1393. (Magy. orsz. lev. Dl. 7831, 7904. — Sopr. Okl. I. 514. — Mon. Episcop. Vespri. II. 286. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 211.) — 1394. (Magy. orsz. lev. Dl. 7972, 7981. — Primási vil. lev. fasc. 3. nr. 47. és 48. Q. — *Fejér*: X/II. 238.) — 1395. (Magy. orsz. lev. Dl. 8036. — Eszt. kápt. m. lev. Lad. 46. f. 1. nr. 5.) — 1396. (Magy. orsz. lev. Dl. 8152.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 8234. — *Fejér*: X/II. 390. — 1398. (Magy. orsz. lev. Dl. 8363. — Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián család lev.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 8662. — *Fejér*: X/IV. 72. — 1402. (Magy. orsz. lev. Dl. 8691.)

⁴ Egri kápt. m. lev. Num. 14. div. 2. fasc. 2. nr. 1. — 1405. (Esz. kápt. m. levélt. Lad. 37. f. 1. nr. 4. — Magy. orsz. lev. Dl. 9149.) — 1407. (Magy. orsz. lev. Dl. 9300. — Kár. Okl. I. 541.) — 1409. (Magy. orsz. lev. Dl. 9586.) — 1410. (Magy. orsz. lev. Dl. 4758, 4973, 7703, 9669. — *Fejér*: X/V. 99.) — 1412. (Veszpr. kápt. orsz. levélt. Metales 1356. — Magy. orsz. lev. Dl. 9927. — Magy. Nemz. Múz.: Kapy csal. lev. — *Fejér*: X/V. 323.) — 1413. (*Fejér*: X/V. 431.) — 1416. (Magy. orsz. lev. Dl. 37252. — Magy. Nemz. Múz.: Justh cs. lev.) — 1417. (Magy. orsz. lev. Dl. 10563.) — 1418. (Eszterg. kápt. m. lev. Lad. 37. f. 2. nr. 2.) — 1419. (Magy. orsz. lev. Dl. 10773.)

⁵ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 37. f. 1. nr. 10.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 10775. — 1421. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi család levélt. — Eszt. kápt. m. lev. Lad. 37. f. 1. nr. 14. — *Fejér*: X/VI. 418. — Az eszterg. kápt. birt. okmánytára 126.)

Imre 1423—1428.¹

Mátyás 1429.²

Imre 1431—1445.³

Mátyás 1440—1445.⁴

Gergely 1455—1456.⁵

Gál 1456—1468.⁶

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 11402, 11424. — Erdélyi Múzeum: B. Wesselényi család levélt. ápr. 3. kel. okl. — 1424. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 37. f. 1. nr. 19.) — 1425. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 37. f. 2. nr. 4.) — 1428. (Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev., 1450-iki átiratban.)

² Haz. Okm. VII. 451.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 12366, 12377, 12378. — 1433. (Prim. egyh. lev. Q. fasc. 4. nr. 73. — Eszt. kápt. m. lev. Lad. 30. fasc. 1. nr. 4. és 5.) — 1436. (*Békefi R.*: A pilisi apátság tört. I. 405. — Magy. orsz. lev. Dl. 12939.) — 1437. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 46. f. 2. nr. 10.) — 1438. (Magy. orsz. lev. Dl. 13201.) — 1439. (Magy. orsz. lev. Dl. 13168, 13302, 13447, 13448, 13452, 13453. — Eszt. kápt. m. lev. Lad. 37. f. 2. nr. 4. — Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi cs. lev.) — 1442. (Magy. orsz. lev. 13672.) — 1443. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 2. f. 2. nr. 11.) — 1445. (Magy. orsz. lev. Dl. 13828.)

⁴ Magy. Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev. — 1442. (Primási vil. lev. f. 4. nr. 98. F.) — 1444. (Győri kápt. m. lev. Okmánytárlat. fasc. A. nr. 18. — Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. lev.) — 1445. (Héderváry Okl. I. 220.) — 1446. (Magy. orsz. lev. Dl. 13919, 13944, 24733.) — 1447. (Magy. orsz. lev. Dl. 14054, 14083, 14095, 14119.) — 1448. (Magy. orsz. lev. Dl. 14197, 14198, 14228.) — 1449. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 46. f. 2. nr. 12. és f. 3. nr. 6. — Magy. Nemz. Múz.: Justh csal. lev.) — 1450. (Egri kápt. orsz. lev. Num. 15. div. 2. fasc. 2. nr. 11, 12. — Magy. orsz. lev. Dl. 14351, 33801.) — 1451. (Sopr. Okl. II. 366. — Magy. orsz. lev. Dl. 14465, 14467.) — 1452. (Magy. orsz. lev. Dl. 14517.) — 1453. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. 1464-iki átiratban. — Magy. orsz. lev. Dl. 14620, 14630, 37619, 37621.) — 1454. (Magy. orsz. lev. Dl. 14776, 14857.)

⁵ Egri kápt. m. lev. Num. 4. div. 1. fasc. unic. nr. 19. — Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev. — 1456. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 37. f. 2. nr. 7. — Magy. orsz. lev. Dl. 14910, 14935, 14955, 14999. — 1456. (Magy. orsz. lev. Dl. 15058.)

⁶ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev. — 1457. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 45. f. 5. nr. 19. — Magy. orsz. lev. Dl. 15131, 15176, 15178, 15180, 29816. — Pannonhalmi rendi lev. c. 44. C.) — 1459. (Magy. orsz. lev. Dl. 15395, 15408, 15410, 35807.) — 1460. (Magy. orsz. lev. Dl. 15400, 15422, 15467.) — 1461. (Magy. orsz. lev. Dl. 14625, 15557, 15572, 15601, 15642. — Magy. Nemz. Múz.: Jeszenák csal. lev.) — 1462. (Magy. Nemz. Múz.: Dessewffy csal. lev., továbbá ugyanitt Gr. Forgách csal. lev. 1464-iki átiratban. — Magy. orsz. lev.

Tamás 1470—1484. ¹	Peleskei Mihály 1500—1505. ⁴
Barnabás 1484. ²	Dengelegi Miklós 1507—
Karai Tamás 1486—1496. ³	1513. ⁵

Dl. 15677. — Tört. Tár 1907. 326.) — 1463. (Magy. orsz. lev. Dl. 15744. — Haz. Okm. I. 361.) — 1464. (Magy. orsz. lev. Dl. 16021. — Magy. Nemz. Múz. Törzsanyag. 1464. V/27.) — 1465. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. — Zichy Okm. X. 331. — Kár. Okl. II. 367.) — 1466. (Egri kápt. m. lev. N. 9. div. 7. fasc. 1. nr. 5.) — 1467. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 46. f. 2. nr. 18. — Zichy O. X. 436.) — 1468. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 18. f. 4. nr. 27. — Magy. orsz. lev. Dl. 16735.)

¹ Kár. Okl. II. 412. — 1471. (Magy. orsz. lev. Dl. 17227, 17261. — *Teleki*: Hunyadiak kora XI. 449.) — 1472. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 26. f. 5. nr. 9. — Magy. orsz. lev. Dl. 17351. — *Teleki*: Hunyadiak kora XI. 488. — *Haan L.*: Békés vármegye hajdana II. 92.) — 1473. (Egri kápt. m. lev. N. 8. div. 2. f. 3. nr. 10. és Num. 8. div. 2. fasc. 1. nr. 3.) — 1474. (Magy. orsz. lev. Dl. 17580. — Egri kápt. mag. lev. Num. 7. div. 1. f. 2. nr. 6.) — 1475. (Magy. orsz. lev. Dl. 17641, 17752.) — 1476. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 18. f. 2. nr. 25. Lad. 27. f. 6. nr. 10. és Lad. 30. f. 1. nr. 6. — Magy. orsz. lev. Dl. 17281, 34032.) — 1477. (Egri kápt. mag. lev. Num. 7. div. 1. fasc. 2. nr. 12. és Num. 8. div. 2. fasc. 3. nr. 6.) — 1479. (Magy. orsz. lev. Dl. 18182, 18293.) — 1481. (Egri kápt. mag. lev. Num. 17. div. 2. fasc. unic. nr. 4. — Magy. orsz. lev. Dl. 16833, 18447.) — 1482. (Egri kápt. mag. lev. Num. 10. fasc. 1. nr. 2.) — 1483. (Magy. orsz. lev. Dl. 18725.) — 1484. (Magy. orsz. lev. Dl. 18906, 18907.)

² Eszt. kápt. mag. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 19.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 19100, 19101, 19102, 26033. — 1487. (Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 2. nr. 17. — Zágrábi érseki lev. Decimalia II. 3/63.) — 1489. (Egri kápt. m. lev. Num. 9. div. 2. fasc. 1. nr. 12.) — 1490. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1491. (Magy. orsz. lev. Dl. 19693, 30862 és 33454.) — 1492. (Magy. orsz. lev. Dl. 19829, 19904 és 33453. — Egri kápt. mag. lev. Num. 9. div. 2. f. 2. nr. 3.) — 1493. (Magy. orsz. lev. Dl. 19960.) — 1495. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 71. fasc. 1. nr. 13.) — 1496. (Magy. orsz. lev. Dl. 20433.)

⁴ Eszt. kápt. mag. lev. Lad. 71. f. 1. nr. 17, 18. — 1505. (Mon. Episcop. Vesp. IV. 158.)

⁵ Eszt. kápt. mag. lev. Lad. 26. f. 2. nr. 4. — Eszt. kápt. orsz. lev. caps. 53. fasc. 3. nr. 30. — 1511. „venerabilem dominum Nicolaum de Dengeleg cantorem ac honorabilem magistrum Georgium de Labad socios et concanonicos.“ ... „ad domum habitationis prefati domini Nicolai predicti Bude in platea Sancti Georgii martyris sitam et habitam.“

Tamás 1514—1519 előtt.¹ Losonczi Mátyás 1538.⁴
Tatai Kelemen 1522.² Tétényi György 1540.⁵
László 1524.³

3. *Scholasticusok.*

Ambró 1253, 1270—1277.⁶ Péter 1336.⁷
Róla mint lectorról az János 1353. decz. 18. előtt.⁸
olvasókanonokok között Mátyás 1360—1363.⁹
esik szó. István 1465.¹⁰

4. *Sublectorok.*

Péter 1319—1326.¹¹ János 1332.¹²

(Pozs. kápt. lev. Protocoll. Budense III. fol. 9. b.) — 1513. (Magy. Tört. Tár XII. 80.)

¹ Magy. Tört. Tár XII. 83. — 1519. ... „illarum duarum vinearum, quarum videlicet unam alias venerabilis quondam dominus Thomas cantor ecclesie nostre prefate discretioni ac voluntarie electioni venerabilis quondam domini Nicolai de Dengeleg, similiter cantoris eiusdem ecclesie nostre testamentalii scilicet ac immediati successoris sui in hac parte se confidens submittendo“ ... „Item quondam dominus Nicolaus cantor tandem post mortem scilicet dicti quondam domini Thomé cantoris...“ (Pozs. kápt. lev. Prot. Bud. III. fol. 509.)

² Magy. orsz. lev. Dl. 23648.

³ Nyitrai kápt. orsz. lev. 1. Pr. fol. 99.

⁴ *Petri Mór*: Szilágy vármegye monographiája I. 506.

⁵ Magy. Tört. Tár XII. 107.

⁶ *Fejér*: IV/II. 205. — 1270. ... „per manus magistri Ambrosii Scolastici Budensis,“ (*Wenzel*: III. 246. és XI. 600—601. — *Fejér*: V/I. 84.) — 1272. (*Wenzel*: XII. 333. — *Smičiklas*: VI. 18.) — 1274. (*Wenzel*: IX. 93. — *Fejér*: V/II. 158.) — 1275. (*Wenzel*: IX. 135.) — 1276. (Magy. Nemz. Múz.: Perényi csal. lev. — *Wenzel*: IX. 157. — Haz. Okl. 77.) — 1277. (*Wenzel*: IV. 90.)

⁷ Anjouk. O. III. 299.

⁸ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 444.

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 4972. — 1363. (Magy. orsz. lev. Dl. 5216.)

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 35651.

¹¹ Zichy O. I. 169. — Kár. Okl. I. 48. — 1326. (*Fejér*: VIII/III. 137, 138.)

¹² Anjouk. O. II. 606.

Péter 1337.¹

András 1402.³

Balázs 1344.³

5. *Succentorok.*

Miklós 1245—1249.⁴

László 1452.⁷

Tamás 1346—1347.⁵

György 1452.⁸

Benedek 1357.⁶

Máté 1494.⁹

Csázma.

1. *Olvasókanonokok.*

Pál 1246—1247.¹⁰

Gurliczi Theodorik fia Miklós

Péter 1307.¹¹

1399. júl. 30—1404.¹⁶

S. 1332 és 1337 között.¹²

Pál 1419. máj. 4. — 1420.,

Miklós fia Miklós 1374.¹³

helytartója István kemleki

Farkas fia Balázs 1374.

főesperesnek, mint Eber-

Márton fia Mátyás 1374.¹⁴

hard zágrábi püspökhelyet-

János fia Balázs 1399. júl. 30.

tesének.¹⁷

előtt.¹⁵

¹ Anjouk. O. III. 325.

² Anjouk. O. IV. 432.

³ Veszpr. kápt. házi lev. 1402. Szárberény 19.

⁴ Wenzel: VII. 197. — 1249. (*Fejér*: IV/II. 45.)

⁵ *Fejér*: IX/I. 429. — 1347. (Anjouk. O. V. 126.)

⁶ Anjouk. O. VI. 599.

⁷ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 45. f. 12. nr. 9.

⁸ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 45. fasc. 4. nr. 5.

⁹ Mon. Episc. Vespr. IV. 31.

¹⁰ *Smičiklas*: IV. 304. — 1247. (Haz. Okm. VII. 34. — *Smičiklas*: VII. 312.)

¹¹ Anjouk. O. I. 127.

¹² ... „lector S. Chasmensi.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 235.)

¹³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 504.

¹⁴ U. o. I. 504. és 505.

¹⁵ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 147.

¹⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 147. — 1402. (Zágr. érs. lev. Privileg. Vol. I. nr. 41. — *Fejér*: X/IV. 177.) — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 35316, 35317, 35318, 35319, 35320.)

¹⁷ „Paulus lector et canonicus ecclesie Chasmensis, locumtenens venerabilis viri domini Stephani archidiaconi de Kemlek et canonici in

Márton császári helytartó 1442. máj. 3. ¹	Lőrincz püspöki helytartó és a szabad művészetek mes- tere 1499—1513. ⁷
Ivanics Pál 1451 körül. ²	Kelemen 1513. ⁸
János, a zágrábi püspök hely- tartója 1477—1486. ³	Koschyth Márton püspöki helytartó 1521—1523. ⁹
Péter 1490. ⁴	Mihály püspöki helytartó 1531. ¹⁰
István 1491 és 1495 között. ⁵	
János püspöki helytartó 1495—1498. ⁶	

ecclesia Zagrabiensi, reverendique in Christo patris domini Eberhardi
episcopi Zagrabiensis etc. vicarii in spiritualibus generalis...“ (Vjesnik.
1905. VII. 5.) — 1420. „Nos Paulus lector et canonicus ecclesie Chasmensis
locumtenens venerabilis viri domini Mathye prepositi et canonici ecclesie
Zagrabiensis, necnon venerabilis capituli loci eiusdem sede episcopali
vacante vicarii.“ (Zágrábi érseki lev. Testamentaria. Vol. I. nr. 2/2.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 35574.

² *Bunyitay V.*: A váradi püspökség története II. 135.

³ Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 5. nr. 53. — 1479. (Magy. orsz.
lev. Dl. 32783, 32786, 32787.) — 1480. (Magy. orsz. lev. Dl. 32789,
32790, 32792, 32794. — Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 5. nr. 53.) — 1484.
(Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 5. nr. 46.) — 1485. (Zágr. érseki lev. Decim.
II. 3/51.) — 1486. (Magy. orsz. lev. Dl. 33629.)

⁴ Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 2. nr. 38.

⁵ *Tkalčić*: XI. 293.

⁶ Zágr. kápt. orsz. lev. 1495. márcz. 3-iki kel. okl. — 1498.
(Zal. Okl. II. 639.)

⁷ „Laurentius artium liberalium magister, lector canonicus et locum-
tenens ecclesie Chasmensis“ (Zágrábi érseki lev. Juridica Vol. I. nr. 5/78.)
— 1500. (U. o. Juridica. Vol. I. nr. 5/79. és 5/80.) — 1501. (Magy.
Orsz. lev. Dl. 34149.) — 1504. (Magy. orsz. lev. Dl. 35761.) — 1506.
(*Tkalčić*: III. 50.) — 1509. (Magy. orsz. lev. Dl. 35771.) — 1513.
(Zágrábi kápt. m. levélt. fasc. 6. nr. 2. és fasc. 18. nr. 7. — Zágrábi
érseki lev. Decim. III. 3/95.)

⁸ *Tkalčić*: XI. 206.

⁹ Zágrábi érseki lev. Juridica. Vol. II. nr. 178. — 1523. (U. o.
Vol. III. nr. 5/172.)

¹⁰ Magy. orsz. lev. N. R. A. fasc. 1209. nr. 50.

2. Éneklőkanonokok.

Jakab 1246—1247. ¹	Mikó fia András 1391. febr.
János 1296. ²	24. ¹⁰
Miklós 1323. ³	Izdenczi Hielko fia Miklós
De-Surdis Domokos fia János	1395—1398. ¹¹
1349—1351. ⁴	Tamás 1432. ¹²
János 1364. ⁵	János 1453. ¹³
Szent-mártoni Péter fia Kele-	Pál 1464. ¹⁴
men 1372. aug. 9. ⁶	Imre 1481—1486. ¹⁵
Mihály fia Domokos 1374.	János 1491—1493. ¹⁶
aug. 28. óta. ⁷	Tamás 1496—1499. ¹⁷
Benedek 1382. ⁸	Mihály 1516—1517. ¹⁸
Cseh Jakab 1384. ⁹	Fejérvölgyi Mátyás 1531. ¹⁹

¹ *Smičiklas*: IV. 304. — 1247. (Haz. Okm VII. 34. — *Smičiklas*: IV. 312.)

² *Wenzel*: X. 220.

³ *Thalčič*: I. 108.

⁴ *Pór Antal*: De-Surdis II. János esztergomi érsek 47, 48.

⁵ *Thalčič*: I. 406.

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 502.

⁷ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 504.

⁸ *Thalčič*: V. 167—168.

⁹ *U. az*: IX. 18. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 140.

¹⁰ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 140.

¹¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 298. — 1398. (Magy. orsz. lev. Dl. 34046.)

¹² *Thalčič*: II. 70.

¹³ *Laszowski*: Cod. Turop. I. 309. — *Thalčič*: II. 236.

¹⁴ Zágr. kápt. m. lev. fasc. 71. nr. 1.

¹⁵ Zágrábi orsz. lev. 1484-iki kel. okl. — 1483. (Magy. orsz. lev. Dl. 33438.) — 1484. (Zágrábi kápt. m. lev. fasc. 5. nr. 46.) — 1486. (Magy. orsz. lev. Dl. 33151. — Zágr. érseki lev. Juridica Vol. I. nr. 5/46.)

¹⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 35725. — 1493. (Zágr. orsz. lev. 1493-iki kel. okl.)

¹⁷ Tört. Tár 1904. 176. — 1499. (*Thalčič*: II. 521.)

¹⁸ *Thalčič*: III. 171. — 1517. (*Thalčič*: III. 186. — Zágrábi orsz. lev. 1517. kel. okl.)

¹⁹ 1531. „Mathias de Feyerkeu cantor canonicus et locumtenens surrogatus ecclesie Chasmensis ... datum Chasme, feria tertia proxima

3. *Sublector.*

Mátyás 1379.¹

4. *Succentorok.*

Balázs 1334.²

György 1506.³

Dömös.

1. *Olvasókanonokok.*

Máté vagy Mátyás 1302— Pataki László 1342—1347.⁵
1303.⁴

2. *Éneklőkanonokok.*

Máté 1280—1281.⁶ prépost tanult s a jogban
Péter (de Montilio) pozsegai jártas ember 1353.⁷

Hanta.

1. *Olvasókanonokok.*

Farkas 1253.⁸

2. *Éneklőkanonokok.*

Ipót 1253.⁹

Azariás 1267.¹⁰

post festum Sancti Dionisii episcopi, a. 1531.“ (*Ábel Jenő* kéziratai a Magy. Tud. Akadémia könyvtárában. Vegyes levelezések. 1.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 34641, 34830.

² Anjouk. O. III. 85.

³ *Thalčič*: III. 50.

⁴ 1302. „Matheum lectorem ecclesie Dymichiensis“ (Haz. Okm. IV. 100.) — 1303. „Mathya lectore dymisiensi“ (U. o. IV. 103.)

⁵ Mon. Episcop. Vespr. II. 382—383. — 1347. (Zichy O. II. 251.)

⁶ *Fejér*: V/III. 49. — 1281. (*Fejér*: VI/II. 182.)

⁷ *Fejér*: IX/II. 245.

⁸ *Sörös*: Pannonhalma II. 290.

⁹ *Sörös*: Pannonhalma II. 290.

¹⁰ *Sörös*: Pannonhalma II. 332 és *Wenzel*: III 171.

Háj-Szent-Lőrincz.

Éneklőkanonok.

Lázár 1280.¹

Pozsega.

Olvasókanonokok.

Theofil (dictus Puer) 1299—	1358—1362. ⁶
1311. ²	Vestfáliai Henrik 1363. jún.
Péter 1326—1328. ³	3-ika előtt. ⁷
János 1338. ⁴	Demeter 1366. ⁸
Aradi (Orodiensis) Péter	Péter fia Péter 1368. ⁹
1345—1352. ⁵	Bálint 1374. ¹⁰
Moraviai (Moraviensis) Péter	Márton 1391. ¹¹

2. *Éneklőkanonokok.*

Sempiternus 1220 körül. ¹²	Sebestyén 1268. ¹⁴
Róbert alszerpap 1264. ¹³	Demeter 1311. ¹⁵

¹ Wenzel: XII. 314.

² Magy. orsz. lev. Dl. 31190. — Haz. Okm. VI. 445. — 1300. (Zágrábi érseki lev. Donationalia. Vol. I. 7/7.) — 1311. Anjouk. O. I. 245.)

³ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 29. f. 1. nr. 4. — Tört. Tár 1908. 395. — 1328. (Anjouk. O. II. 368.)

⁴ Anjouk. O. III. 338.

⁵ Zágrábi kápt. m. lev. fasc. 23. nr. 5. — 1352. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy csal. lev.)

⁶ Zágr. kápt. m. lev. fasc. 48. nr. 4. — 1361. „Petri Moravyensis“ (Magy. orsz. lev. Dl. 33743.) — 1362. (Magy. orsz. lev. Dl. 5113.)

⁷ Supplic. Urb. V. (Fraknoi-gyűjtemény CCCXLIV. okl., a Magy. Nemz. Múzeumban.)

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 5457.

⁹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 498.

¹⁰ Magy. orsz. lev. Dl. 33618.

¹¹ Zágr. érseki lev. Juridica. Vol. I. 5/13. — *Fejér*: X/I. 721.

¹² Haz. Okm. VIII. 18.

¹³ Wenzel: III. 79, 112. — *Fejér*: IV/III. 219—220.

¹⁴ Haz. Okm. VIII. 116. — Wenzel: III. 185, 187, 189, 192 és VIII. 207.

¹⁵ Anjouk. O. I. 245.

Péter 1332—1337.¹

1351—1363.²

Kassai Péter fia Mátyás

Miklós 1481.³

3. *Scholasticusok.*

Miklós 1353.⁴

és 1393. máj. 12-én is talál-

A pozsegai káptalan scolasticusával 1389. nov. 14-én⁵

kozunk.⁶

4. *Succentor.*

János 1345.⁷

Pozsony.

Pozsonyban a Szent-Márton egyház iskolája részint a városé, részint a káptalané. Ez az oka a Pozsony város és a káptalan között lefolyt sok egyenetlenségnek, melyeket az iskola történetének keretében részletesen ismertettem. Miért is, ismétlés elkerülése végett, e helyütt rá hivatkozom.⁸

Ezekén kívül még néhány új adattal is bővíthetem a pozsonyi iskola multját.

Rómer Gáspár pozsonyi kanonok 1517. jan. 3-iki végrendeletében száz arany forintot oly czélból hagy, hogy a pozsonyi Szent-Márton egyház plébánosa a Bold. Szűz fájdalmára minden szombaton énekes misét mondjon kettős segédlettel. Egy-egy miséért a plébános 100 bécsi denárt kap; de ebből

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 240, 269. — 1335. (U. o. I. 315.) — 1336. (Zágr. érs. lev. Privilegia, Vol. I. nr. 1/26.)

² *Pór Antal*: Adalékok Jegerndorfi Pál életéhez. (Századok 1906. 922.) — 1359. (Mon. Episc. Vespri. IV. 349.) — 1363. (Supplic. Urb. V. Fraknoi-gyűjt. CCCXLV. okl. a Magy. Nemz. Múzeumban.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 34233.

⁴ Anjouk. O. VI. 121.

⁵ 1389. nov. 14. . . . „Scolastico ecclesie beati Petri de Posegha, Quinque-ecclesiensis diocesis“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 27.)

⁶ U. o. III. 217.

⁷ Zágr. kápt. m. lev. fasc. 23. nr. 5.

⁸ *Békefi Remig*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 143—148.

a két segédkezőt — a hitszónokot és az *iskolamestert* — is köteles kielégíteni.¹

Mihály pozsonyi prépost Somogyi János fia Miklós karbeli iskolást 1338. febr. 5-én pozsonyi kanonokká nevezi ki.² Róla 1338. augusztus 23-án megtudjuk, hogy gyulai nemes és törvényes születésű.³ A pozsonyi egyház iskolájának János nevű növendékéről 1342. márcz. 14-ike előtt értesülünk.⁴

1. Éneklőkanonokok.

Jakab 1253.⁵

Péter 1351.⁸

László 1260.⁶

Péter fia Mátyás 1363.⁹

Ivánka 1332 és 1337 között.⁷

2. Succentorok.

Pál 1396.¹⁰

A pozsonyi succentor 1496-ban egy alkalommal egy ortót (negyed forintot) kapott, mivel a gyermekekkel a templomban énekelt.¹¹ A pozsonyi társas káptalan

egyházának succentoráról 1531-ben is esik szó. Neki, úgy látszik, része volt azokban a durvaságokban, melyekkel Hochpreth János iskolamester a feleségét illette.¹²

¹ Oklevéltár CXXXIX. okl.

² Oklevéltár XXI. okl.

³ Oklevéltár XXII. okl.

⁴ Oklevéltár XXVII. okl.

⁵ *Wenzel*: VII. 359.

⁶ *Rimely*: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis 250.

⁷ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 190.

⁸ *Pór Antal*: Jegerndorfi Pál nyitrai főesperes. (Századok, 1905. 701.)

⁹ *Pór Antal*: De-Surdis II. János esztergomi érsek 50.

¹⁰ *Fejér*: X/VIII. 421.

¹¹ *Békefi Remig*: A népoktatás története Magyarországon 146. és 252.

¹² *U. az*: U. o. 147. és 435—437.

Szepes.

Szepesen 1439. június 19-ike előtt *Bregai Miklós* klerikus volt az iskolamester. Mivel azonban György szepesi prépost kincseiből lopott, Stock János szepesi prépost megfosztotta javadalmától és börtönbe vetette. Bregai Miklós azonban nem nyugodott meg sorsában s krakkai bírák elé vitte az ügyet. Elgot János a szepesi prépostot el is marasztalta. Most meg ez föllebbezi meg a dolgot. Ekkor Róbert ügyhallgató 1439-ben bírótársaival ily végzést hoz: Helyteleníti és megsemmisíti Elgot János ítéletét; Stock János eljárását, s ennek föllebbezését meg helybenhagyja; vakmerőségnek és igazságtalanságnak nyilvánítja mindazt, a mit a préposttal a letartóztatás miatt tettek; végül a prépostot egész eljárására nézve a jövőben minden felelősségtől fölmenti, Miklós papot meg az összes költségek megtérítésére ítéli és az egész kérdésben hallgatásra utasítja.¹

Eddig tévesen azt hittem, hogy ez a Bregai Miklós „a szepesi prépostsági kerület *iskoláinak* rectora“ volt.² Pedig valóban csak a szepesi prépostság területén volt iskolamester. Mert a rector „*scholarum*“ czímnzés az iskolamester elnevezésére közkeletű. Így azután nem áll meg az az állítás sem, „hogy Stock János prépost idejében (1437.) a szepesi prépostság kerületében levő iskolák élén, mint rector, egy egészen külön ember állt“. ³

Lipniki Bernát tanuló Stock Györgyöt beperelte egy öv miatt.⁴

Leudeschit György szepesi éneklőkanonok 1497. jan. 10-én *István tanuló*nak (scolaris) tunikát és három forintot hagy végrendeletében.⁵

¹ *Fejér*: XI. 348—350. — *Wagner*: *Analecta Scepus*. III. 58—59.
— Oklevéltár LV. okl.

² *Békefi R.*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 261.

³ *U. az*: U. o. 49.

⁴ Oklevéltár LXIV. okl.

⁵ Oklevéltár CVIII. okl.

Zapolyai István özvegye, Hedvig tescheni hercegnő, továbbá fiai — János és György — 1510. január 9-én alapítványt tesznek az apjuk által a szepesi Szent-Márton egyháznál épített Krisztus-teste kápolna javára. Neki adományozzák Somogyi mezővárost a vámokkal Abaúj-vármegyében; a Kisfalu és Szegi (Zemplén vm.) határába eső birtokrészeket; Kolbach (Szepes vm.) birtokukat, az általuk épített kőházzal és a még jövőben megteremtendő kerttel a Szent-Márton egyház temetője mellett; s a mindezekhez tartozó haszonvételeket.

Az alapítók egyebek között kikötötték, hogy a kápolnagazgató, ha káptalani tag, a saját költségén hat, — ha nem káptalani tag, öt káplánt tartson. Ezenkívül köteles még *négy tanuló*t tartani a zsoltárok éneklésére. A hat káplán és a négy tanuló Zapolyai Imre és István halálának évfordulóján a halotti ájtatosságot (Placebo, Requiem és Vigílias) éneklik.¹

1. Olvasókanonokok.

Jakab olasz plébános 1275—	Kassai Jakab 1339. ⁶
1278. ²	Henrik fia János 1345. nov. 3. ⁷
Ipoly 1286—1301. ³	István 1356. ⁸
Kristóf 1329. ⁴	Péter 1364. ⁹
János 1337—1338. ⁵	

¹ Oklevéltár CXXIII. okl.

² *Hradszky Józs.*: Initia capituli de Monte Scepusio 302. — 1277. (*Schmauk*: Supplementum Analectorum terrae Scepusiensis Pars II. 65. — *Fejér*: V/II. 414.) — 1278. (*Wenzel*: IX. 214, 215. — *Haz. Okm.* V. 59.)

³ *Knauz*: II. 208. — 1295. (*Haz. Okm.* VII. 246.) — 1300. (*Fejér*: VI/II. 246.) — 1301. (*Knauz*: II. 495.)

⁴ *Hradszky Józs.*: Initia capituli de Monte Scep. 334.

⁵ Pozsonyi kápt. m. lev. Scrin. XI. f. 2. nr. 21. — *Fejér*: VIII/IV. 257. — 1338. (*Hradszky Józs.*: Initia capituli de Monte Scep. 337.)

⁶ *Hradszky Józs.*: Initia capit. de Monte Scep. 337.

⁷ Supplicatiók VI. Kelemenhez. (Fraknoi-gyűjtem. LXXXVI. okl. 1345. nov. 3. Magy. Nemz. Múz.)

⁸ Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy csal. Berzeviczei ágának lev.

⁹ Magy. orsz. lev. DI. 29696. — *Fejér*: IX/III. 452.

István 1366. ¹	Rozgonyi Simon 1401. szept.
Péter 1369—1372. ²	12. után. ⁸
Pál 1375. ³	Strelny Miklós 1407. ⁹
Imre 1378—1385. ⁴	Zana Gergely 1411. ¹⁰
Domokos fia Márk 1393— 1397. ⁵	Békássy Mihály 1418. ¹¹
István fia Benedek 1401. szept. 12-ike előtt. ⁶	Odorinói András 1418— 1423. ¹²
Fülöp marsicói (Szicília) püspök és Nienhageni Sasse Keresztély küzdöttek az olvasókanonokságért, de IX. Bonifác pápa 1401. szept. 12-én Mocsolyai Arnold részére ítéli meg. ⁷	Arnold és András (de Odorino) 1423-ban egymással perlekednek az olvasókanonokságért; ¹³ de még ez évben Arnold visszanyeri a tőle álnokul elvett olvasókanonokságot. ¹⁴
	Odorinói András 1425—1437. ¹⁵

¹ Schmauk : Supplem. Anal. ter. Scepus. P. II. 131. — *Fejér* : IX/III. 624.

² Magy. Nemz. Múz. : Görgey csal. lev. 1474-iki átiratban. — *Fejér* : IX/IV. 195. — 1370. (*Fejér* : IX/IV. 273.) — 1372. (Szent-Miklósi és Óvári Pongrácz család andrásfalvi levéltára 11. sz.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 26564.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 6543. — 1385. (Magy. Nemz. Múz. : Soós csal. lev.)

⁵ *Fejér* : X/II. 139. — 1394. (*Fejér* : X/II. 247.) — 1396. (Magy. Tud. Akad. Okl. V. k.) — 1397. (*Hradszky József* : Initia Capituli de Monte Scepus. 350. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 372.)

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 372.

⁷ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 372—373. — *Fejér* : VI/II. 305 ; VIII/I. 78.

⁸ *Hradszky József* : Initia capituli de Monte Scepus. 353.

⁹ *Hradszky József* : Initia capituli de Monte Scepus. 350.

¹⁰ *Kollányi Ferencz* : Esztergomi Kanonokok 86.

¹¹ *Hradszky* : Initia capituli de Monte Scepus. 358.

¹² U. o. 358—359.

¹³ *Fejér* : X/VI. 530.

¹⁴ U. o. X/VI. 556—557.

¹⁵ *Varjú Elemér* : A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magy. Könyvszemle 1900. 49.) — *Hradszky* : Initia capituli de Monte Scepus. 359. — 1436. (Magy. Nemz. Múz. : Szentiványi csal. lev. 1436. III/9. kel. okl.)

Uszfalvy János 1434.¹

Privigyei Mihály egyházi jogi
licentiatús 1440.²

Késmárki Tamás érseki hely-
tartó 1465—1473.³ Róla
Aranyasi Gellérti János
codex a 187ª levélen imi-
gyen emlékezik meg: „*hec
Thomas lector Canonicus
et vicarius in Scepus
1470*“.⁴

Szent-Miklósi Miklós 1478—
1479.⁵

Csobádi László 1495.

Ambró 1497.⁶

Szemercsényi (Szmrecsányi)
Kristóf a szabad mester-
ségek doktora 1513—1518.⁷
Ő 1518-ban egy nyomta-
tott Pelbártot adományo-

zott a lőcsei Szent-Jakab
egyháznak, a melynek
címlapján ez olvasható:
„Ex bonis domini lectoris
Scepusiensis Christophori
de Zemerchen, ecclesie
beati Jacobi assignatus, ut
utentes orent deum pro
anima illius. 1518“.⁸

Batthyány Miklós 1531. jún.
25-ike előtt.⁹

Szádelői Ambró 1543. febr.
10. előtt megkapta ugyan
az olvasókanonokságot, de
székét nem foglalhatta el.¹⁰

Nagykőrösi Ferencz 1537—
1543. jún. 20. Együttal a
szepesi Szent-Márton egy-
házhoz épített kápolna igaz-
gatója.¹¹

¹ *Hradszky*: Initia capit. 359.

² Eszt. kápt. orsz. lev. Caps. 18. Sec. fasc. 8. nr. 14.

³ *Schmauk*: Supplem. Analect. terrae Scepus. Pars. II. 287.

⁴ *Csontos János*: Aranyasi Gellérti János codex a 1462—1473-ból.
(Magy. Könyvszemle 1879. 76.) — 1473. (Magy. Nemz. Múz. levélt.
Törzsanyag. 1473.)

⁵ *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepus. 372. — 1479. (Magy.
Nemz. Múz.: Szentiványi csal. lev.)

⁶ *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepus. 375, 376.

⁷ *Hradszky*: Initia, progressus... capituli de Monte Scepusio.
376. — Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából I.
4, 64. — 1518. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy csal. lev.)

⁸ *Varjú Elemér*: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magy.
Könyvszemle 1899. 215. és 228.)

⁹ Magy. Nemz. Múz.: Szirmay csal. lev. 1531. jún. 25. kel. okl.

¹⁰ Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából IV. 206.

¹¹ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából III. 178—
179. — 1543. (U. o. IV. 195. és 272.)

2. Éneklőkanonokok.

Alpernus (Harpernus, Habenus) 1275—1278. 1265 óta egyúttal szepes-vár-aljai plébános. ¹	János 1337—1344. ⁶ Miklós fia János 1350-ig. ⁷ Utána 1350-ben András fia István lesz. ⁸
Merclinus 1279—1301. ²	Pál 1356. ⁹
Kristóf 1318. febr. 9. ³	János 1360 körül. ¹⁰
Bagomér 1323. ⁴	Pál préposti helytartó
Mátyás 1327. ⁵	1361—1401. ¹¹

¹ *Hradszky*: Initia Capituli de Monte Scepusio 298. — *Schmauk*: Supplem. Analect. terrae Scepusiensis P. II. 224.

² *Fejér*: V/II. 566. — 1286. (*Knauz*: II. 209.) — 1301. (*Knauz*: II. 495, 496. — Oklevéltár XIV. okl.)

³ Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 14. — *Knauz*: II. 773.

⁴ *Fejér*: VIII/II. 482 és 484. — Oklevéltár XVII. okl.

⁵ Magy. Nemz. Múz.: Máriássy csal. lev. — *Fejér*: VIII/V. 179.

⁶ *Fejér*: VIII/IV. 257. — 1344. (Eszk. kápt. m. lev. Lad. 40. f. 2. nr. 21.)

⁷ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 440.

⁸ U. o. I. 440.

⁹ Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy csal. Berzeviczei ágának lev.

¹⁰ *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepusio 344.

¹¹ Magy. Nemz. Múz.: Gr. Rhédey csal. lev. — *Schmauk*: Supplementum Analect. terrae Scepus. P. II. 65. — 1362. (Magy. orsz. lev. Dl. 37251.) — 1364. (Magy. orsz. lev. Dl. 29696. — *Fejér*: IX/III. 452.) — 1366. (*Fejér*: IX/III. 623—624. — *Schmauk*: Supplementum Analect. terrae Scepus. P. II. 131.) — 1369. (Magy. Nemz. Múz.: Görgey csal. lev. 1474-iki átiratban. — *Fejér*: IX/IV. 195.) — 1371. (*Fejér*: IX/IV. 368.) — 1373. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy csal. lev. — 1374. (Magy. Nemz. Múz.: Görgey csal. lev.) — 1375. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Rhédey csal. lev. — *Kalmár Elek*: A szepesmegyei történelmi társulat évkönyve 1908. 12.) — 1378. (Magy. orsz. lev. Dl. 6543. — Magy. Nemz. Múz.: Görgey csal. lev. — *Fejér*: IX/V. 298.) — 1379. (Magy. orsz. lev. Dl. 13486, 26743. — Magy. Nemz. Múz.: Gr. Rhédey csal. lev. — *Sörös*: Pannonhalma III. 38.) — 1382—1392. (*Békefi R.*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 230—231.) — 1383. (Haz. Okm. IV. 220.) — 1386. (Magy. Nemz. Múz.: Görgey csal. lev.) — 1387. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy csal. lev.) — 1393. (Magy. Nemz. Múz.: Berzeviczy csal. Kakas-lomniczi és Gr. Rhédey csal. lev. — *Fejér*: X/II. 139.) — 1394. (*Fejér*: X/II. 246, 261.) — 1396. (Magy. Tud. Akad. Okl. V. k.) — 1401. (Magy. orsz. lev. Dl. 26744.)

Keresztély 1409. ¹	1488—1497. ⁸ Összesköny-
Sasse (de Nienhagen) Keresz-	veit Henckel Jánosnak, az
tély Joachim 1414. ²	ő barátocskájának (ami-
Késmárki Tamás 1445—	culus) hagyta. ⁹
1450. ³	Csobádi László 1502 előtt.
Kapi András 1459. ⁴	Görgey Benedek 1502. decz.
Karácsonmezey Benedek fia	13. ¹⁰
Miklós Tamás 1466. ⁵	Henckel János 1519. ¹¹
Zágrábi Bálint 1478. ⁶	Lőcsei (Kirschner) Sándor
Znoyma Pál 1481. ⁷	1533. ¹²
Lewdeschit György a szabad	Makófalvi (Makai) Tamás
mesterségek mestere és	1535—1545. ¹³
azegyházjogbaccalaureusa	

3. *Scholasticus.*

Miklós Beke 1323.¹⁴

4. *Sublector.*

András 1369.¹⁵

¹ *Schmauk*: Supplem. Anal. ter. Scepus. P. II. 153, 161.

² *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepusio 352.

³ U. o. 366. — 1450. (Bártfa város levéltára 1450. ápr. 11. kel. okl.)

⁴ U. o. 367.

⁵ U. o. 365.

⁶ U. o. 372.

⁷ U. o. 373.

⁸ *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepus 373.

⁹ *Varjú Elemér*: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magyar Könyvszemle 1899. 217. és 241.) — 1497. (Magy. orsz. lev. Dl. 20515.)

¹⁰ Magy. Nemz. Múz.: Görgey csal. lev.

¹¹ *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepusio 389.

¹² U. o. 388.

¹³ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából III. 57. — 1545. (Magy. Nemz. Múz.: Soós csal. lev.)

¹⁴ *Wagner*: Analecta Scepusii I. 313—314. — *Hradszky*: Initia capituli de Monte Scepusio 334, 339. — Oklevéltár XVII. okl.

¹⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 5748.

5. Succentorok.

György 1344—1353. ¹	Tarnóczi Simon 1429—1434. ⁷
István miséspap 1366. ²	Jakab 1445. ⁸
Miklós 1371. ³	János 1446. ⁹
Mátyás 1378. ⁴	Szegedi András 1448—1452. ¹⁰
Miklós 1380. ⁵	Márton 1466. ¹¹
János 1402. ⁶	

Székesfehérvár.

Szent Gellért úgy tudja, hogy Székesfehérvárott virágzó iskola van. Ide küldi Mór szerzetest, a ki Henriket, az itteni segédmestert, hozta el magával Csanádra Valter segítségére.¹²

Nagykai (de Nathan) *Demeter* 1504. júl. 2-án Székesfehérvárott a Szent-Miklósról nevezett társas káptalan kano-nokja és tanára (scolasticus). Ő a város falain kívül a Szent-Miklós egyháznál lakott. Egyszer éjjel hallotta, hogy a templom ajtaján zörgetnek. Meg akarván tudni, hogy mi történik, fegyveresen kiment és egy asszonyon kívül, a kit a hangjáról megismert, a sötétben senkit sem látott. Rákiáltott az asszonyra, hogy az ördög hozta ide, s kirántván kardját, a czombján súlyosan megsebezte. Ezután két tanulóval

¹ *Fejér*: IX/I. 241. — *Hradszky József*: Initia capituli de Monte Scep. 341, 343.

² Magy. orsz. lev. Dl. 5460.

³ *Hradszky*: Initia capit. de Monte Scep. 221.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 31332.

⁵ Magy. Nemz. Múz. levéltára. Törzsanyag. 1380. decz. 20. kel. okl.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 32164.

⁷ *Hradszky József*: Initia capit. de Monte Scep. 361, 364, 368. — 1430. (Tarnóc község levélt. Nr. 3. és 4.)

⁸ U. o. 221.

⁹ U. o. 364, 369.

¹⁰ U. o. 221

¹¹ U. o. 370.

¹² *Batthyány*: S. Ger. Script. et act. 330—331. — Oklevt. I. okl.

a czinteremből kivonszolták és paizsszal néhányat az alfelére vertek. S mivel az asszony rá egy hétre meghalt, Nagykai Demeter fölmentését kéri, ha esetleg szabálytalanságba esett.¹

1. *Olvasókanonokok.*

Vasvári Márton fia Zlandus	1354 között. ⁶
1236. ²	Benedek 1350—1367. ⁷
Pál 1300—1309. ³	Balázs 1374. ⁸
György 1338. ⁴	Péter fia Tamás 1390—1391. ⁹
Tivadar fia Miklós 1340—	Rogerius az egyházi és római
1348. ⁵	jog doctora 1395—1406. ¹⁰
Székesfehérvári Miklós 1350	Tamás 1404—1406. ¹¹
és 1354 között.	Péter 1410—1418. ¹²
Aszottvári (de Ozothwar)	Antal 1426. ¹³
János fia Péter 1350 és	

¹ Oklevéltár CXVI. okl.

² Zal. Okl. 10. — Haz. Okm. VI. 30. — *Wenzel*: VI. 433.

³ Haz. Okm. I. 95. — *Fejér*: IX/VII. 732. — 1309. (*Fejér* VIII/I. 367.)

⁴ *Fejér*: IV/I. 142.

⁵ *Fejér*: VIII/IV. 465. — 1348. aug. 15. ... „Nicolaum Theodori lectorem“ (Szepesi kápt. m. lev. Scrin. 12. fasc. 1. nr. 2.)

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 446, 448. — Mon. Episcop. Veszpr. II. 136.

⁷ Haz. Okm. IV. 173. — 1354. (Veszpr. kápt. házi levélt. 1354 Jutas 13.) — 1367. (*Fejér*: IX/VI. 146.)

⁸ Veszpr. kápt. házi lev. 1374. Bogárfölde 5.

⁹ Magy. Nemz. Múz. lev. Thaly csal. lev. aug. 17. kel. okl. — 1391. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 166, 168. — Mon. Episc. Veszpr. II. 280—281.)

¹⁰ Haz. Okm. III. 254. — 1402. (Veszpr. kápt. házi levélt. 1402. Epp.: Tátika 8. — Magy. orsz. levélt. Dl. 8742.) — 1403. (U. o. 1403. Csopak 22. — Haz. Okm. V. 199.) — 1404. (Magy. orsz. lev. Dl. 8947.) — 1405. (*Fejér*: X/IV. 457.) — 1406. (*Fejér*: X/IV. 563.)

¹¹ *Fejér*: X/IV. 334. — 1405. (Magy. Nemz. Múz.: Dőry család lev.) — 1406. (*Fejér*: X/IV. 565.)

¹² Magy. orsz. levélt. Dl. 9683. — Haz. Okm. III. 272. — 1414. (Magy. orsz. levélt. Dl. 6742. — 1415. (Haz. Okm. III. 299.) — 1418. (Veszpr. kápt. házi lev. 1418. Epp. Miscell. 45.)

¹³ Veszpr. kápt. házi lev. 1426. Jutas 20.

Mátyás 1433 körül. ¹	Bácsi Gergely 1477—1479. ⁶
Borhi Benedek 1443—1457. ²	Albert pécsi püspöki hely-
Temesvári András 1458—	tartó 1482. ⁷
1468. ³	Sárváry Bálint 1484. ⁸
Györgyi vagy Györki (de	Szentlőrinczi Bálint 1488—
Gerky) ⁴ Bodó Mátyás	1490. ⁹
1469—1472. ⁵ γ.	Ujlaki Gergely 1494—1508. ¹⁰

¹ Fejér: X/VII. 269.

² Magy. orsz. lev. Dl. 13721, 13733. — 1444. (Zágrábi orsz. lev. 1444-iki kel. okl.) — 1445. (Magy. orsz. lev. Dl. 13863, 13865, 13888, 13933, 13986, 14915, 37601, 37602. — *Teleki*: Hunyadiak kora X. 63.) — 1446. (Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev.) — 1447. (Egri kápt. m. lev. N. 14. div. 2. f. 1. nr. 2. — Magy. orsz. lev. Dl. 14117, 14118.) — 1448. (Zal. Okl. II. 536.) — 1450. (Zágrábi orsz. lev. 1450-iki kel. okl.) — 1451. (Magy. orsz. lev. Dl. 14468.) — 1453. (Magy. orsz. lev. Dl. 14621.) — 1454. (Eszt. kápt. m. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 1. — Magy. orsz. lev. Dl. 14726.) — 1455. (Eszt. kápt. m. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 4. — Magy. orsz. lev. Dl. 14915.) — 1456. (Magy. orsz. lev. Dl. 15057.) — 1457. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev.)

³ Haz. Okm. IV. 395. — 1459. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev.) — 1462. (Magy. orsz. lev. Dl. 35081, 35082, 35083.) — 1464. (Magy. Nemz. Múz.: Salamon csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 35995.) — Haz. Okm. IV. 414. — 1466. (Veszpr. kápt. házi lev. 1466. Rátót 2.) — 1468. (Haz. Okm. IV. 422.) — 1469 előtt. (Mon. Veszpr. III. 160, 197.)

⁴ Héderváry Okl. I. 364.

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 16768. — 1470. (Magy. orsz. lev. Dl. 17120, 17121. — Veszprémi kápt. házi lev. 1470. Epp.: Bicske 2.) — 1471. (Magy. orsz. lev. Dl. 16976. — Héderváry Okl. I. 364. — 1472. (Magy. orsz. lev. Dl. 17391, 33359.)

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 17908, 33429, 33430. — 1478. (Magy. orsz. lev. Dl. 18143.) — 1479. (Magy. orsz. lev. Dl. 18150, 18198, 18225, 18228. — Krassói Okl. III. 453.)

⁷ 1482. „Albertus artium et decretorum doctor, lector Albensis, eiusdemque et Quinqueecclesiensis ecclesiarum canonicus“ (Magy. orsz. lev. Dl. 34526.)

⁸ Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 1. f. 1. nr. 17.

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 18252. — 1490. (Supplicatiók VIII. Inczéhez. Fraknoi-gyűjtemény. Vatikáni magy. okirat. 1490. jan. 17. kel. lev. Magy. Nemz. Múz. — Tört. Tár 1900. 14.)

¹⁰ Veszpr. kápt. házi lev. 1494. Csopak. 46. — Magy. orsz. lev. Dl. 20159. — 1495. (Magy. orsz. lev. Dl. 20279, 20314, 20333. —

Dobozi Mihály 1513—1519.¹ Kelemen Mihály 1520—1528.²

2. Éneklőkanonokok.

Péter 1184.³

Márton 1237—1238.⁷

Felicián 1229-ben.⁴

Jakab 1243—1256.⁸

Márton 1233.⁵

Gergely 1257—1264.⁹

Péter 1236.⁶

Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1496. VI/22. kel. okl. — U. o. : Jeszenák csal. lev.) — 1496. (Magy. orsz. lev. Dl. 20315.) — 1498. (Veszpr. kápt. házi lev. 1498. Veszpr. oppidum 71.) — 1501. (Magy. orsz. lev. Dl. 22536.) — 1502. (Veszpr. kápt. házi lev. 1502. Jutas 37.) — 1504. (Magy. orsz. lev. Dl. 21240, 21241, 21242. — Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1504. II/2. kel. okl. — Veszpr. kápt. házi lev. 1504. Jutas 38. — Héderváry Okl. I. 498, 500.) — 1505. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1505. V/18. kel. okl.) — 1507. (Veszpr. kápt. házi lev. 1507. Peremarton 25.) — 1508. (Magy. Nemz. Múz. lev. 1508. IX/29. — Veszpr. kápt. házi lev. 1508. Kis-Pécsel 16.)

¹ Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1513. III/28. kel. okl. — 1518. (Sörös P.: Pannonhalma III. 713.) — 1519. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. V. 138. — Mon. Episc. Veszpr. IV. 272.)

² Pozsonyi kápt. lev. Protocoll. Bud. III. fol. 526. — Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1520. III/27. kel. okl. — 1524. (Mon. Rom. Episc. Veszpr. IV. 299.) — 1528. (Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából I. 374.)

³ *Fejér*: II. 220. — *Erdélyi László*: A tihanyi apáts. tört. I. 501.

⁴ *Fejér*: III/II. 184. — *Wenzel*: VI. 474.

⁵ *Wenzel*: VI. 532.

⁶ *Fejér*: VII/V. 251.

⁷ Magy. Nemz. Múz. lev. Kisfaludy csal. lev. — Haz. Okm. III. 3. — *Wenzel*: VII. 43, 45, 46. — 1238. (Haz. Okm. VII. 14.)

⁸ *Wenzel*: VII. 142, 143. — *Fejér*: IX/VII. 660. — 1244. (Veszpr. k. h. I. Epp.: Litt. adiunctae 3. — *Wenzel*: VII. 182.) — 1246. (*Fejér*: VII/III. 29; IX/VII. 662.) — 1247. (Haz. Okm. V. 22. és VII. 37.) — 1248. (*Wenzel*: VII. 275.) — 1249. (*Wenzel*: II. 212. és VII. 301. — Haz. Okm. V. 23. — *Fejér*: IX/VII. 666.) — 1250. (Sörös: Pannonhalma II. 288.) — 1251. (*Fejér*: IV/II. 119, 121. — *Knauz*: I. 385. — *Fejér*: IX/VII. 667, 668.) — 1255. (*Fejér*: IV/II. 335. — Haz. Okm. V. 26.) — *Wenzel*: VII. 410.) — 1256. (*Fejér*: X/II. 384. — Haz. Okm. VII. 51, 52.) — *Wenzel*: II. 276.)

⁹ Pannonhalmi rendi lev. Caps. XIV. M. — *Wenzel*: II. 291. és VII. 471. — 1258. (Sörös: Pannonhalma II. 302. és *Wenzel*: XI. 454. —

Mike 1266—1279.¹

János 1309.⁴

Miklós 1281.²

Péter 1318—1346.⁵

Ezsau 1287—1298.³

Haz. Okm. VI. 61. — *Smičiklas*: V. 95.) — 1259. (Haz. Okm. V. 32. — *Fejér*: VII/I. 311; IX/VII. 671.) — 1261. (*Sörös*: Pannonhalma II. 312. és *Wenzel*: III. 13; VIII. 18. — Haz. Okm. III. 12, 14. és VI. 108.) — 1262. (*Sörös*: Pannonhalma II. 315. és *Wenzel*: III. 27; VIII. 42. — Zal. Okl. I. 41.) — 1263. (*Wenzel*: VIII. 74. — *Fejér*: IX/VII. 674.) — 1264. (Zal. Okl. I. 48.)

¹ *Fejér*: IX/VII. 677. — 1267. (*Wenzel*: III. 170.) — 1268. (*Wenzel*: III. 170; VIII. 220. — *Fejér*: VII/III. 63.) — 1269. (*Wenzel*: VIII. 244. — *Knauz*: I. 565. — Zal. Okl. I. 53. — *Magy. Sion* III. 59.) — 1270. (*Sörös*: Bakonybél I. 299. — Haz. Okm. VII. 122. — *Smičiklas*: V. 534.) — 1272. (Zágr. kápt. m. lev. fasc. 1. nr. 1. — Zágr. érs. lev.: Privilegalia. Vol. I. nr. 1/16, 1/17. — *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. I. 162. — *Knauz*: I. 612. — *Fejér*: V/I. 232.) — 1273. (Haz. Okm. V. 50.) — 1274. (Haz. Okm. VI. 199. — *Wenzel*: IX. 95, 137. — *Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag* I/11. és IX/11. kel. okl.) — 1275. (*Fejér*: V/II. 311.) — 1276. (Haz. Okm. V. 55.) — 1277. (*Fejér*: V/II. 423. — Zal. Okl. I. 87.) — 1278. (*Fejér*: VII/III. 83.) — 1279. (*Magy. Nemz. Múz.*: Sibrik csal. lev. — Haz. Okm. III. 31.)

² Haz. Okm. IV. 61. — *Wenzel*: IX. 311.

³ *Wenzel*: IX/456. — 1290. (Tört. Tár 592.) — 1291. (*Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag* 1291. VIII/II. és IX/23. kel. okl. és másolatok 1291. — Haz. Okm. VI. 370. és VII. 223. — *Wenzel*: X. 61.) — 1298. (*Fejér*: VI/II. 166.)

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 305. — *Knauz*: II. 600. — *Fejér*: VIII/I. 334, 367.

⁵ Veszprémi kápt. házi lev. 1318. Barnagh 1. — *Fejér*: VIII/II. 194. — Haz. Okm. IV. 129. — 1320. (Veszpr. kápt. házi lev. 1320. Veszpr. oppid. 14. — Haz. Okm. V. 97.) — 1323. (Veszpr. kápt. házi lev. 1320. Veszpr. oppid. 16. — Zal. Okl. I. 171.) — 1324. (Anjouk. O. II. 112.) — 1328. (*Fejér*: VIII/III. 328.) — 1329. (*Magy. Nemz. Múz.*: Gr. Rhédey csal. lev.) — 1334. (Anjouk. O. III. 122. — Haz. Okm. III. 126.) — 1336. (Anjouk. O. III. 307. — Mon. Episc. Veszpr. II. 88.) — 1337. (Veszpr. kápt. házi lev. 1337. Veszpr. oppid. 21.) — 1338. (Veszpr. kápt. házi lev. Badacson 2. — Anjouk. O. III. 504. — Haz. Okm. IV. 164.) — 1339. (Veszpr. kápt. házi lev. Badacson 3.) — 1340. (*Fejér*: VIII/IV. 465, 467, 475, 476.) — 1341. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 424. — *Fejér*: VIII/IV. 528. — Mon. Episc. Veszpr. II. 91. — Zichy O. I. 602.) — 1342. (Zichy O. II. 10.) — 1343. (Veszpr. kápt. házi lev. 1343. Veszpr. oppid. 52. — Haz.

János 1346—1358. ¹	ápr. 19. előtt. ⁵
Miklós 1361—1366. ³	Péter fia István 1401. ápr.
István 1367. ³	19. — 1406. ⁶
Antal 1369—1385. ⁴	Imre 1410. ⁷
Póóki Miklós 1389—1401.	Csebres Balázs 1414—1424. ⁸

Okm. III. 148.) — 1344. (Magy. Nemz. Múz. lev. Kisfaludy csal. lev.) — 1346. előtt. (Zal. Okl. I. 429.) — 1346. (Anjouk. O. IV. 393.)

¹ Veszpr. kápt. házi lev. 1346. Paloznak 29. — 1347. (Héderváry Okl. I. 40.) — 1349. (*Sörös P.*: Pannonhalma II. 403.) — 1350. (Veszpr. kápt. házi lev. 1350. Veszpr. eccl. et cap. 21. A. — Haz. Okm. IV. 173.) — 1351. (Veszpr. kápt. házi lev. 1351. Hahót 1. — Haz. Okm. III. 163.) — 1352. (Veszpr. kápt. házi lev. Veszpr. oppid. 27.) — 1353. (Anjouk. O. VI. 111.) — 1354. (Veszpr. kápt. házi lev. 1354. Jutas 13.) — 1356. (Primási vil. lev. fasc. 1. nr. 20. T.) — 1358. (Zichy O. III. 119.)

² *Fejér*: IX/III. 270. — 1363. (Magy. orsz. lev. Dl. 5214, 5215. — *Fejér*: IX/III. 368.) — 1364. (Eszk. kápt. m. lev. Lad. 26. f. 12. nr. 2.) — 1366. (Veszpr. kápt. házi lev. Epp. Szent-Miklós 3.)

³ *Fejér*: IX/VI. 146.

⁴ Haz. Okm. I. 267. — 1372. (Veszpr. kápt. házi lev. 1372. Szentkirályszabadja 6. — *Fejér*: IX/VII. 331.) — 1374. (Veszpr. kápt. házi lev. 1374. Bogárfölde 5. — *Fejér*: IX/IV. 625, 626, 627.) — 1381. (Haz. Okm. III. 216.) — 1384. (Veszpr. kápt. házi lev. 1384. Epp. Csajágh 1.) — 1385. (*Fejér*: X/I. 235. és X/III. 56.)

⁵ Zal. Okl. I. 240. — 1390. (Magy. Nemz. Múz. lev. Thaly csal. lev. aug. 17. kel. okl.) — 1395. (Veszpr. kápt. házi lev. 1395. Berchen 15. és Nagy-Pécel 19. — Magy. orsz. lev. Dl. 7920. — Haz. Okm. III. 254. és V. 191.) — 1396. (*Fejér*: X/II. 385.) — 1397. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. márcz. 15. kel. okl. — Magy. orsz. lev. Dl. 8284.) — 1399. (Veszpr. kápt. házi lev. 1399. Lovas 5.) — 1400. (*Sörös P.*: Pannonhalma II. 608. — 1401. ápr. 19. előtt. (Mon. Episcop. Veszpr. II. 331. — Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 325.)

⁶ Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 325. — 1402. (Magy. orsz. levélt. Dl. 8742. — Veszpr. kápt. házi levélt. 1402. Epp.: Tátika 8.) — 1403. (Veszpr. kápt. házi lev. 1403. Csopak. 22. — Haz. Okm. V. 199.) — 1404. (Magy. orsz. levélt. Dl. 8947. — *Fejér*: X/IV. 334.) — 1405. (Magy. Nemz. Múz.: Döry család levélt. — *Fejér*: X/IV. 457.) — 1406. (*Fejér*: X/IV. 563, 565.)

⁷ Magy. orsz. lev. Dl. 9683. — Haz. Okm. III. 272.

⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 6742. — 1415. (Haz. Okm. III. 299.) — 1418. (Veszpr. kápt. házi lev. 1418. Nagy- és Kis-Berény 20. és Epp.: Miscell. 45.) — 1420. (Veszpr. kápt. h. lev. 1420. Keszi 18. és Veszpr.

Tólszéki Péter (de Theultzek) Szathai (de Zatha) Mátyás
 1431. jún. 20.¹ 1448—1459.³
 Szerémi Imre 1424—1451.² Borhi Mihály 1462—1474.⁴

eccl. et capit. 35. A.) — 1421. (Magy. orsz. lev. Dl. 11142.) — 1422. (Magy. orsz. lev. Dl. 24511.) — 1423. (Magy. orsz. lev. Dl. 11480.) — 1426. febr. 25. előtt. (Mon. Episcop. Vesp. III. 52.)

¹ Mon. Episcop. Vesp. III. 67, 69.

² *Fejér*: X/VI. 634. — 1426. ápr. 24. (Mon. Episc. Vesp. III. 54.) — 1426. (Haz. Okm. III. 352.) — 1427. (Haz. Okm. IV. 289.) — 1428. (*Fejér*: X/VI. 940.) — 1429. (Magy. orsz. lev. Dl. 12086, 12143.) — 1430. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. IX. nr. 621. — Magy. orsz. lev. Dl. 12223, 12257, 12306.) — 1431. (Primási egyh. lev. Nr. 45. — *Békefi Remig*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban 160. — Mon. Episc. Vesp. III. 66.) — 1433. (Héderváry Okl. I. 178.) — 1433 körül. (*Fejér*: X/VII. 269.) — 1435. (Veszpr. kápt. házi lev. 1435. Hantha 10. — (*Fejér*: X/VII. 835, 836.) — 1436. (Magy. orsz. lev. Dl. 12856, 12913. — Veszpr. kápt. házi lev. 1436. Keszi 19. — Magy. Nemz. Múz.: Salamon csal. lev.) — 1437. (Magy. orsz. lev. Dl. 13099. — *Fejér*: X/VII. 888, 890.) — 1438. (Magy. orsz. lev. Dl. 13172, 13173. — Magy. Nemz. Múz.: Jeszenák csal. lev. — Héderváry Okl. I. 190.) — 1439. (Nyitrai kápt. orsz. lev. Statut. Sec. XV. nr. 1072. — Magy. orsz. lev. Dl. 13399. — *Fejér*: XI. 354, 356.) — 1440. (Magy. orsz. lev. Dl. 13446, 13526, 13544. és 13546.) — 1441. (Magy. orsz. lev. Dl. 13615, 13616, 24732. — Veszpr. kápt. házi lev. 1441. Vámos 16.) — 1443. (Magy. orsz. lev. Dl. 13721. és 13733.) — 1444. (Zágr. kápt. orsz. lev. 1444. kel. okl.) — 1445. (Magy. orsz. lev. Dl. 13863, 13865, 13888, 13933, 13986, 37601, 37602. — *Teleki*: Hunyadiak kora X. 163.) — 1446. (Veszpr. kápt. házi lev. Szentkirályszabadja 10.) — 1447. (Egri kápt. m. lev. Num. 14. div. 2. fasc. 1. nr. 2. — Magy. orsz. lev. Dl. 14117, 14118. — Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev. 1454-iki átiratban.) — 1448. (Veszpr. kápt. házi lev. 1448. Arács 11. — Zal. Okl. II. 536.) — 1450. (Zágr. kápt. orsz. lev. 1450. kel. okl.) — 1451. (Magy. orsz. lev. Dl. 14468.)

³ Veszpr. kápt. házi lev. 1448. Ábrahám 16. — 1452. (Veszpr. kápt. házi lev. Bere 14.) — 1453. (Magy. orsz. lev. Dl. 14621.) — 1454. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 1. — Magy. orsz. lev. Dl. 14726.) — 1455. (Esz. kápt. m. lev. Lad. 23. f. 1. nr. 1.) — 1456. (Magy. orsz. lev. Dl. 15057.) — 1457. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev.) — 1458. (Haz. Okm. IV. 395.) — 1459. (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev. okt. 31. kel. okl.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 35081, 35082, 35083. — 1464. (Esz. kápt. mag. lev. Lad. 26. f. 4. nr. 14. — Magy. orsz. lev. Dl. 35995. —

Nyujtódi Miklós kánonjog-	Nagylaki István 1494—1498. ⁴
doctor s megválasztott és	Dessycz György 1501—1513. ⁵
megerősített knini püspök	András 1520. ⁶
1477—1484. ¹	Ferencz (de Nesthke) 1542.
László 1484. ²	nov. 15. ⁷
Miklósegyházjogdoctor 1488. ³	

Magy. Nemz. Múz.: Salamon csal. lev. — Haz. Okm. IV. 414.) — 1466. (Veszpr. kápt. házi lev. 1466. Rátót 2.) — 1468. (Haz. Okm. IV. 422.) — 1469. (Magy. orsz. lev. Dl. 16768. — Mon. Episc. Veszpr. III. 197.) — 1470. (Magy. orsz. lev. Dl. 17120, 17121. — Veszpr. kápt. házi lev. 1470. Epp. Bicske 2.) — 1471. (Magy. orsz. lev. Dl. 16976. — Héderváry Okl. I. 364.) — 1472. (Magy. orsz. lev. Dl. 17391, 33359.) — 1473. (Monum. Episcop. Veszpr. IV. 452, 453, 459.) — 1474-ben káptalani helytartó. (Magy. orsz. lev. Dl. 17563, 17592. — Mon. Episcop. Veszpr. III. 226, 227.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 17908, 33429, 33430. — 1478. (Magy. orsz. lev. Dl. 18143.) — 1479. (Magy. orsz. lev. Dl. 18150, 18198, 18225, 18228. — Krassói Okl. III. 453.) — 1483. (Mon. Episc. Veszpr. III. 283.) — 1484. (Egri kápt. m. lev. Num. 8. div. 1. f. 1. nr. 17. — Mon. Episc. Veszpr. III. 290.)

² Veszpr. kápt. házi lev. 1484. Jutas 32.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 18252.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 20159. — Veszpr. kápt. házi lev. Csupak 46. — 1495. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1496. V/22. — Ugyanitt: Jeszenák csal. lev. — Magy. orsz. lev. Dl. 20279, 20314, 20333.) — 1496. (Magy. orsz. lev. Dl. 20315.) — 1498. (Veszpr. kápt. házi lev. Veszpr. oppid. 71.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 22536. — 1502. (Veszpr. kápt. házi lev. 1502. Jutas 37.) — 1504. (Magy. orsz. lev. Dl. 21240, 21241, 21242. — Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1504. II/12. — Veszpr. kápt. házi lev. 1504. Jutas 38. — Héderváry Okl. I. 498, 500.) — 1505. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1505. V/18.) — 1507. (Veszpr. kápt. házi lev. Peremarton 25.) — 1508. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1508. IX/29. — Veszpr. kápt. házi lev. 1508. Kis-Pécsel 16.) — 1512. ... „Georgii cantorís et canonici ecclesie Albensis ac rectoris capelle beati Emerici ducis in area civitatis Albe Regalis fundate“ (Pozs. kápt. Prot. Bud. III. fol. 117.) — 1513. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1513. III/18.)

⁶ Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag 1520. III/27.

⁷ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából IV. 127.

3. *Scholasticusok.*

III. Incze pápa 1216-ban, a győri püspökön és a nyitrai főesperesen kívül a (székes)- fehérvári scholasticust is megbizzá, hogy a János- vitézekkel négy hónap alatt	bizonyíttassák be, vajjon a pannonhalmi szent-mártoni apátság somogyi tizedjoga velök szemben elévült-e vagy nem. ¹ Péter fia Tamás 1391. ²
---	--

4. *Sublectorok.*

Imre 1335. ³	János 1349 előtt. ⁴
-------------------------	--------------------------------

5. *Succentorok.*

Gál 1232. ⁵	Ferencz 1439—1441. ⁷
Miklós 1324. ⁶	

Titel.

1. *Olvasókanonokok.*

Péter 1237. ⁸	Jakab 1301. ¹¹
Karácson 1272. ⁹	Darabos Tamás 1359—
András 1280. ¹⁰	1368. ¹²

¹ Erdélyi László: Pannonhalma I. 638. — Mon. Episc. Vespr. I. 36. — 1217. (Mon. Episc. Vespr. I. 40.)

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 168. — Mon. Episc. Vespr. II. 280—281.

³ Zichy O. I. 454, 468, 471.

⁴ Haz. Okm. IV. 172.

⁵ Wenzel: VI. 511.

⁶ Anjouk. O. II. 138.

⁷ Fejér: XI. 356. — 1440. (Magy. orsz. lev. Dl. 13900.) — 1441. (Magy. orsz. lev. Dl. 24732.)

⁸ Haz. Okm. VI. 35. — Smiřiklas: IV. 45.

⁹ Fejér: V/I. 210.

¹⁰ Haz. Okm. VI. 264.

¹¹ Anjouk. O. I. 1.

¹² Magy. orsz. lev. Dl. 4920. — Vatikáni levéltár. Supplic. Innoc. VI. a. VII. fol. CCXIII. a. (Ábel Jénő: kéziratai a Magy. Tud. Akadémia könyvtárában.) — 1360. (Magy. orsz. levélt. Dl. 4920.) — 1368. (Esz. kápt. m. lev. I. ad. 47. f. 1. nr. 15.)

János 1378.¹

Bálint 1456—1461.³

Lázár 1449.²

Marczelházi László 1484.⁴

2. Éneklőkanonokok.

Redemptus 1237.⁵

János 1360.⁹

András 1280.⁶

Bertalan 1378.¹⁰

István 1301.⁷

János 1449—1461.¹¹

Szegedy Miklós fia János
1348.⁸

Sárosi János 1482—1483.¹²

3. Sublector.

Márk 1399.¹³

Vasvár.

Éneklőkanonokok.

János 1235—1236.¹⁴

Róbert 1239—1246.¹⁵

¹ Tört. Tár. 1908. 514.

² Magy. orsz. lev. Dl. 29801.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 15115. — 1458. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1461. (Magy. orsz. lev. Dl. 15675.)

⁴ 1484. ... „lectorem ecclesie Tituliensis ac socium et concanonicum nostrum“. (Magy. orsz. lev. Dl. 19010.)

⁵ Haz. Okm. VI. 35. — *Smičiklas*: IV. 45.

⁶ Haz. Okm. VI. 264.

⁷ Anjouk. O. I. 1.

⁸ *Theiner*: Mon. Hist. Hung. I. 767.

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 4920.

¹⁰ Tört. Tár 1908. 514.

¹¹ Magy. orsz. lev. Dl. 29801. — 1456. (Magy. orsz. levélt. Dl. 15115.) — 1458. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.) — 1461. (Magy. orsz. lev. Dl. 15675.)

¹² Magy. orsz. lev. Dl. 30905. — 1483. (Magy. Nemz. Múz.: Gr. Forgách csal. lev.)

¹³ Magy. orsz. lev. Dl. 8482.

¹⁴ Haz. Okm. VIII. 421. — 1236. (Haz. Okm. VIII. 33.)

¹⁵ *Fejér*: IV/I. 157. — 1243. (Haz. Okm. VIII. 426.) — 1244. (Haz. Okm. IV. 31. — *Wenzel*: VII. 183, 184.) — 1245. (Haz. Okm. VIII. 48.) — 1246. (*Wenzel*: VII. 216.)

Olivér 1254—1277.¹

Eguke² 1278—1284.²

Kozma 1289—1297.⁴

Tamás 1299—1307.⁵

Péter 1307—1311.⁶

György 1312.⁷

András 1313—1319.⁸

Mihály 1319—1323.⁹

János 1325—1326.¹⁰

Mihály 1326—1332.¹¹

¹ Haz. Okm. VIII. 59. — *Wenzel*: VII. 376. — 1255. (*Wenzel*: VII. 414.) — 1256. (*Magy. Nemz. Múz.*: Jeszenák csal. lev. — Haz. Okm. VII. 61.) — 1257. (*Wenzel*: VII. 474.) — 1260. (Haz. Okl. 39. — Haz. Okm. V. 34. — *Fejér*: IV/III. 30.) — 1263. (Haz. Okm. VI. 120. — *Wenzel*: VIII. 85.) — 1264. (*Wenzel*: VIII. 117.) — 1265. (Haz. Okm. V. 38. és VI. 137. — *Wenzel*: III. 124.) — 1266. (Haz. Okm. VI. 144.) — 1268. (Haz. Okm. VII. 113.) — 1270. (Haz. Okm. VIII. 137.) — 1272. (Haz. Okm. V. 49.) — 1274. (*Wenzel*: IX. 98; XII. 128.) — 1275. (Haz. Okm. VII. 156. és VIII. 442. — *Fejér*: V/II. 306; X/VI. 689.) — 1277. (*Wenzel*: IX. 183.)

² Néhány forrás ezt a nevet hibásan Gyulának írja.

³ *Wenzel*: IX. 217. és Győri tört. és rég. füz. II. 306. — 1279. (Haz. Okm. IV. 58. és VIII. 203. — *Wenzel*: IX. 263. — *Fejér*: V/II. 595; VII/II. 226; VIII/III. 323.) — 1281. (Haz. Okm. III. 33. és VI. 271.) — 1282. (Haz. Okm. VI. 288. — *Wenzel*: IX. 345.) — 1283. (Haz. Okm. V. 69. — *Fejér*: VII/V. 461.) — 1284. (*Wenzel*: IX. 410.)

⁴ Haz. Okm. VI. 349. — 1290. (Haz. Okm. VIII. 291.) — 1291. (Haz. Okm. I. 88.) — 1292. (Haz. Okm. V. 75. és Zal. Okl. I. 110. — *Wenzel*: X. 94.) — 1293. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 37371. — Haz. Okm. III. 45. és VI. 402; VII. 237; VIII. 333. — *Wenzel*: X. 129; XII. 549.) — 1297. (Haz. Okm. III. 47.)

⁵ *Wenzel*: XII. 646. — 1302. (*Fejér*: VIII/I. 114.) — 1307. (Anjouk. O. I. 138.)

⁶ Anjouk. O. I. 141. — 1308. (Anjouk. O. I. 168. — Zal. Okl. I. 130. — Sopr. Okl. I. 70.) — 1310. (Haz. Okm. V. 95.) — 1311. (Zal. Okl. I. 136.)

⁷ Anjouk. O. I. 282.

⁸ Anjouk. O. I. 295, 331. — Sopr. Okl. I. 76. — *Fejér*: VIII/VI. 26. — 1314. (Anjouk. O. I. 347, 370, 374.) — 1316. (*Fejér*: VIII/I. 601, 602.) — 1317. (*Magy. Nemz. Múz.*: Balassa csal. lev.) — 1319. (Anjouk. O. I. 540.)

⁹ Anjouk. O. I. 539. — 1321. (*Magy. Nemz. Múz.*: Kisfaludy csal. lev. — Haz. Okm. IV. 131. — Haz. Okm. I. 115.) — 1323. (*Fejér*: VIII/VII. 157.)

¹⁰ *Fejér*: VIII/VI. 87; VIII/VII. 177. — 1326. (Haz. Okm. III. 92. és Zal. Okl. I. 196. — Anjouk. O. II. 253.)

¹¹ Haz. Okm. V. 105. — 1328. (*Magy. orsz. lev. Dl.* 37371. —

Péter 1333.¹

Mihály 1358—1368.⁴

Mihály 1336—1344.²

Péter 1368—1389.⁵

Domokos 1348—1359.³

Magy. Nemz. Múz.: Vidos csal. lev. — Haz. Okm. III. 92, 94, 95, 96, 98; IV. 140; V. 103, 104, 105. — *Fejér*: VIII/III. 312, 318, 323—324; VIII/VI. 105; VIII/VII. 217.) — 1329. (Haz. Okm. III. 99.) — 1331. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev. — *Fejér*: VIII/III. 547.) — 1332. (Magy. Nemz. Múz.: Kubinyi csal. lev. — *Fejér*: VIII/III. 664. — Zal. Okl. I. 262. — Anjouk. O. II. 631.)

¹ Vasvári kápt. házi lev. Lad. 1. fasc. 2. nr. 5.

² Anjouk. O. III. 192. — Zal. Okl. I. 320. — 1340. (Anjouk. O. IV. 19, 41. — Zal. Okl. I. 363. — *Fejér*: VIII/IV. 457.) — 1341. (Haz. Okm. V. 118.) — 1342. (*Kell. Melczer Istv.*: Okm. a Kell. Melczer csal. lev. 34. — Anjouk. O. IV. 259. — Zal. Okl. I. 397, 406. — Sopr. Okl. I. 170.) — 1343. (Anjouk. O. IV. 374.) — 1344. (Magy. Nemz. Múz.: Kiszaludy csal. idősb ágának lev. 1474-iki átiratban.)

³ *Fejér*: X/VI. 26. — 1349. (Haz. Okm. III. 159.) — 1350. (Haz. Okm. III. 161.) — 1351. (Sopr. Okl. I. 226.) — 1353. (Haz. Okm. IV. 180. és Zal. Okl. I. 550.) — 1354. (*Fejér*: IX/II. 331, 334.) — 1355. (Magy. Nemz. Múz.: Salamon. csal. lev. — Zal. Okl. I. 563. és Sopr. Okl. I. 248.) — 1356. (Haz. Okm. III. 168. és Zal. Okl. I. 576.) — 1357. (Zal. Okl. I. 578.) — 1358. (Vasvári kápt. orsz. lev. fasc. B. nr. 1. — Haz. Okm. V. 134.) — 1359. (Magy. Tud. Akad. Okl. III. k. — Zal. Okl. I. 598, 601. — Sopr. Okl. I. 311. — *Füssy Tamás*: A zalavári apátság tört. 529.)

⁴ Magy. Tud. Akad. Okl. III. k. — 1360. (*Fejér*: IX/VII. 499.) — 1361. (*Fejér*: IX/III. 688; IX/VII. 504.) — 1364. (Zichy O. VI. 10.) — 1366. (Magy. orsz. lev. Dl. 5429.) — 1367. (Magy. orsz. lev. Dl. 5622, 5630, 24331.) — 1368. (Magy. orsz. lev. Dl. 5653.)

⁵ *Füssy T.*: A zalavári apátság tört. 535. — 1369. (Magy. orsz. lev. Dl. 29171.) — 1370. (Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián csal. lev. — Haz. Okm. I. 269.) — 1371. (Vasvári kápt. orsz. lev. fasc. B. nr. 5. — Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1504. II/8-iki átirat.) — 1372. (Magy. Nemz. Múz.: Kiszaludy csal. idősb ágának lev.) — 1374. (Magy. orsz. lev. Dl. 6191. — Zal. Okl. II. 121.) — 1376. (Magy. Nemz. Múz.: Kiszaludy csal. levélt. — *Fejér*: IX/V. 173.) — 1377. (Magy. orsz. lev. Dl. 6405, 6437. — Sopr. Okl. I. 424.) — 1378. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. levélt. — Magy. orsz. levélt. Dl. 6519. — Haz. Okm. III. 203; V. 159.) — 1379. (Magy. orsz. levélt. Dl. 6592, 6633. — *Fejér*: IX/V. 337, 349. — Haz. Okm. III. 206.) — 1380. (*Fejér*: IX/VII. 426.) — 1381. (Magy. orsz. lev. Dl. 6772, 6801, 6802. — *Fejér*: IX/V. 506.) — 1382. (Magy. Nemz. Múz.: Kiszaludy csal. lev.) — 1383. (Magy. orsz.

Mátyás 1390—1393.¹

Gergely 1404. aug. 17.⁴

Lukács 1392—1395.²

Miklós 1406—1427.⁵

Péter 1397—1405.³

levt. Dl. 6993. — *Fejér*: X/I. 116. — 1384. (Vasvári kápt. házi levélt. Lad. I. fasc. 3. nr. 15. — Magy. orsz. lev. Dl. 7062.) — 1385. (Magy. orsz. lev. Dl. 7181. — Zal. Okl. II. 207.) — 1386. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev.) — 1387. (Magy. orsz. levélt. Dl. 7339. — Zichy O. V. 598.) — 1388. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. id. ágának lev.) — 1389. (Magy. orsz. lev. Dl. 7467, 7468, 7469. — Vasvári kápt. orsz. lev. fasc. B. nr. 5. — Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev., továbbá ugyanitt Sibrik csal. lev. 1390-iki átiratban. — Zal. Okl. II. 230, 234.)

¹ Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. — Sopr. Okl. I. 502. — 1391. (Magy. orsz. levélt. Dl. 7681. — Magy. Nemz. Múz.: Rajky csal. lev.) — 1393. (Haz. Okm. III. 246. és Zal. Okl. II. 250—260.)

² Zal. Okl. II. 256. és Sopr. Okl. I. 521. — 1393. (Magy. orsz. lev. Dl. 7161, 7289, 7759, 7851, 7860, 31117. — Magy. Nemz. Múz.: Jeszenák csal. lev. — *Fejér*: X/II. 146, 147, 148, 150.) — 1394. (Magy. orsz. lev. Dl. 4875, 8024. — Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev. — Ugyanitt: Kisfaludy csal. levélt. 1535-iki átiratban. — Zal. Okl. II. 263. — *Fejér*: X/VIII. 391—392.) — 1395. (Vasvári kápt. házi lev. Lad. I. fasc. 3. nr. 22. — Magy. orsz. lev. Dl. 7398. — *Fejér*: X/II. 336. — Haz. Okm. I. 287.)

³ Haz. Okm. II. 161. — *Fejér*: X/II. 497. — 1398. (*Fejér*: X/II. 597; X/VIII. 447.) — 1399. (Magy. orsz. lev. Dl. 8411.) — 1401. (Magy. orsz. lev. Dl. 8633.) — 1402. (Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián és Br. Mednyánszky csal. lev. — 1405. (Magy. orsz. lev. Dl. 9015, 9027.)

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 6802.

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 9128. — Vasvári kápt. orsz. lev. fasc. B. nr. 6. — Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1504. II/8-iki átirat és Gr. Forgách csal. lev. 1406-ik év. — Zal. Okl. II. 328. — Tört. Tár 1908. 561.) — 1407. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1504. II/8. kel. okl. — Magy. orsz. lev. Dl. 9294. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. — Haz. Okm. IV. 254. és Zal. Okl. I. 35.) — 1409. (Magy. orsz. lev. Dl. 9569. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy és Jeszenák csal. lev. — Sopr. Okl. I. 602, 605.) — 1410. (Magy. orsz. lev. Dl. 9662.) — 1411. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev. — Vasvári kápt. házi lev. Lad. I. fasc. 4. nr. 12. — Magy. orsz. lev. Dl. 9758. — Zichy O. VI. 130. — *Fejér*: X/V. 203.) — 1412. (Magy. orsz. lev. Dl. 9893. — *Fejér*: X/V. 366; X/VIII. 535.) — 1413. (Magy. Nemz. Múz. lev. Törzsanyag. 1510. I/26-iki átirat és Vidos csal. lev. 1413.) — 1414. (Magy. Nemz. Múz.: Zalabéri Horváth csal. lev.) — 1415. (Vasvári kápt. orsz. lev. fasc. B. nr. 7. — Magy. orsz. lev. Dl. 10354, 10360, 10361. —

Tamás 1429—1454.¹

Pál 1460—1483.³

Miklós 1457—1459.²

Tört. Tár 1908. 570. — *Fejér*: X/VIII. 557.) — 1416. (Magy. orsz. lev. Dl. 9893. — *Fejér*: X/V. 707.) — 1417. (Magy. orsz. lev. Dl. 10567, 10579. — Magy. Nemz. Múz.: Dóry csal. lev. — *Fejér*: X/V. 846; X/VI. 716; X/VIII. 594.) — 1418. (Magy. orsz. lev. Dl. 10719. — *Fejér*: X/VI. 113, 137, 169. — Sopr. Okl. II. 45.) — 1419. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev.) — 1420. (Magy. orsz. lev. Dl. 10761. — Haz. Okm. III. 314. — *Fejér*: X/VI. 255, 289.) — 1421. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. IX. Nr. 623. — Magy. orsz. lev. Dl. 6772, 11067, 11143. — *Fejér*: X/VI. 358, 427, 429, 699. — *Teleki*: Hunyadiak kora XII. 467. — Haz. Okm. IV. 281.) — 1422. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. — *Teleki*: Hunyadiak kora XII. 468. — Haz. Okm. III. 319.) — 1424. (Magy. orsz. lev. Dl. 11530. — Magy. Nemz. Múz.: Vidos csal. lev.) — 1425. (*Fejér*: X/VI. 719, 724.) — 1426. (Magy. orsz. lev. Dl. 11813. — Haz. Okm. V. 223.) — 1427. (*Fejér*: X/VI. 911, 914.)

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 12158. — Sopr. Okl. II. 142. — 1430. (Magy. orsz. lev. Dl. 12912, 12318. — Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev.) — 1433. (Győri kápt. orsz. lev. Cim. thec. IX. nr. 624. — Haz. Okm. III. 367.) — 1435. (Vasvári kápt. házi lev. Lad. 1. fasc. 5. nr. 18.) — 1436. (Magy. orsz. lev. Dl. 12905.) — 1438. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev. — Haz. Okm. I. 339.) — 1439. (Magy. orsz. lev. Dl. 38642. — Haz. Okm. IV. 325.) — 1444. (Magy. orsz. lev. Dl. 13784.) — 1445. (Magy. orsz. lev. Dl. 13879, 14140. — Vasvári kápt. házi lev. Lad. I. fasc. 6. nr. 5. — Magy. Nemz. Múz.: Vizeki Tallián csal. lev.) — 1446. (Zal. Okl. II. 422.) — 1447. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev. — Haz. Okm. III. 379—380.) — 1448. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev.) — 1450. (Magy. orsz. lev. Dl. 5630, 24331, 24540. — Vasvári kápt. házi lev. Lad. I. fasc. 6. nr. 1.) — 1451. (Magy. orsz. lev. Dl. 7173, 7195. — Haz. Okm. IV. 367.) — 1453. (Magy. orsz. lev. Dl. 14685. — Vasvári kápt. házi lev. Lad. I. fasc. 6. nr. 17.) — 1454. (Magy. orsz. lev. Dl. 14793, 14860.) — 1455. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy és Békássy csal. lev.) — 1455. júl. 30-án a kántorság már üresedésben van. (Magy. orsz. lev. Dl. 14979.) — Ugyanígy találjuk 1457. jún. 13-án is. (Pannonhalmi rendi levéltár c. 53. P.)

² Magy. Nemz. Múz.: Balassa család lev. — 1459. (Magy. orsz. lev. Dl. 15379.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 15515. — Magy. Nemz. Múz.: Vidos csal. lev. — Sopr. Okl. II. 409. — 1462. (Sopr. Okl. II. 422.) — 1464. (Haz. Okm. III. 415, 416.) — 1466. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. lev.) — 1467. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. — Haz. Okm. IV. 420.) — 1468. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. lev. — Sopr. Okl. II. 452.)

Dalos Miklós 1485—1489.¹ Szombathelyi György 1523—
Gergely 1493—1494.² 1543.⁵
Rastpiczi³ (de Raspycz) János 1549.⁶
Venczel 1495—1522.⁴

— 1470. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy család levélt. — Haz. Okm. V. 303.) — 1471. (Magy. orsz. levélt. Dl. 17230, 17239.) — 1476. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. levélt.) — 1478. (Magy. orsz. levélt. Dl. 12892. — Haz. Okm. IV. 432.) — 1480. (Vasvári kápt. orsz. levélt. fasc. E. nr. 16.) — 1481. (Vasvári kápt. házi levélt. Lad. I. fasc. 7. nr. 16.) — 1482. (Magy. orsz. levélt. Dl. 18719.) — 1483. (Magy. orsz. levélt. Dl. 18815.)

¹ Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. levélt. — 1486. (Magy. orsz. levélt. Dl. 19133.) — 1487. (Magy. orsz. levélt. Dl. 19204, 19296.) — 1489. (Magy. Nemz. Múz.: Kisfaludy csal. idősb ágának levélt.)

² Magy. orsz. levélt. Dl. 20098. — 1494. (Magy. orsz. levélt. Dl. 20173.)

³ Zágr. kápt. m. levélt. fasc. 5. nr. 5.

⁴ Magy. orsz. levélt. Dl. 20264 és 20268. — Magy. Nemz. Múz.: Békássy és Vizeki Tallián család levélt. — 1496. (Magy. Nemz. Múz.: Sibrik család levélt.) — 1498. (Magy. orsz. levélt. Dl. 20801.) — 1499. (Győri kápt. m. levélt. Cim. theca IX. nr. 679. — Sopr. Okl. II. 591.) — 1500. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. levélt.) — 1501. (Magy. orsz. levélt. Dl. 21063. — Magy. Nemz. Múz.: Dőry és Sibrik csal. levélt.) — 1502. (Magy. Nemz. Múz.: Sibrik csal. levélt.) — 1503. (Magy. orsz. levélt. Dl. 38818. — Magy. Nemz. Múz.: Sibrik csal. levélt.) — 1505. (Vasvári kápt. házi levélt. Lad. II. fasc. 9. nr. 12, 13. — Magy. Nemz. Múz.: Rajky csal. levélt.) — 1511. (Magy. Nemz. Múz. levélt. Törzssanyag. 1511. I/27. kel. okl.) — 1512. (Magy. orsz. levélt. Dl. 22264.) — 1519. okt. 10. „Venceslaus de Slesia cantor . . . canonicus collegiate ecclesie Castriferrei . . . (Magy. orsz. levélt. Dl. 29401.) — 1522. (Magy. orsz. levélt. Dl. 24331.)

⁵ Magy. orsz. levélt. Dl. 23729, 23843. — Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. levélt. — 1524, 1526, 1530, 1533, 1534, 1535, 1538, 1540. (Magy. Nemz. Múz.: Békássy csal. levélt.) — 1535. (Magy. Nemz. Múz.: Sibrik csal. levélt.) — 1543. „venerabilis magister Georgius de Sabaria, cantor et canonicus capituli ecclesie Castri Ferrei“ (Vasvári kápt. házi levélt. Lad. II. fasc. 10. nr. 4.)

⁶ Vasvári kápt. házi levélt. Lad. II. fasc. 11. nr. 2.

II. FEJEZET.

A káptalani iskolák szervezete.

A káptalani iskola és tanárának neve. — A magistratus, lectoria, scholastris, lector és scholasticus elnevezés. — A scholasticus jelképe. — A „professor“ értelme. — A lector szerepe a káptalani iskolánál. — A sublector mint tanár. — A cantor és succentor iskolai szerepe. — A tanárnak az egyéniséghez kell alkalmazkodnia. — Tantárgyak. Alapvető ismeretek: A vallás alapfogalmain kívül latin olvasás, írás, számolás és ének. — A trivium tárgyai: grammatika, retorika és dialektika. — Tankönyvek: Donatus, Priscianus és Alexander de Villa Dei művei és egyéb tankönyvek között a Historia Scolastica. — A quadrivium tárgyai: aritmetika, geometria, astronomia és musika. — Magyarországi György Arithmetikája. — Computus. — Peuerbach „Tabulae Varadienses“-e és Regiomontanus „Tabulae directionum“-a. — Physiologus, szemelvényyel. — A hittudomány és jog tanítása. — Tanulók és ezek helyzete. — Előadás ideje. — Fegyelem s Bovetus erre vonatkozó műve. — A tanfériai ellátása és a tandíj.

A káptalani székhelyeken alapított papi iskolát *káptalani* (schola capitularis)¹ vagy *székesegyházi* iskolának nevezték. A káptalani iskola tanára legrégebben „magister“ néven fordul elő.² Ha a papi rendhez tartozó ember (ordo

¹ Oklevéltár LXVII. okl.

² *Bunyitay*: A váradi kápt. legrégebb stat. 91. — *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 77, 78. — *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. 1397. (Tört. Tár. 1901. 93.)

clericalis) ludat, tyúkot, almát vagy effélét lop, a lopott tárgyat adja vissza, *mestere* (magister) pedig virgácsolja meg. Ha pedig értékesebb tárgyat lop, a püspök foszszja meg egyházi rendjétől és a rendes (világi) bíróságnak adja át.¹

Esztergomban 1397-ben,² Egerben 1463-ban³ és Gyulafehérvárott 1496., 1504. és 1513-ban találkozunk a „*rector schole*” elnevezéssel is.⁴ Rendesen azonban „*scholasticus*”-nak hívják.⁵

Eleinte a káptalani iskolában az olvasókanonok (lector) volt a tanár. Ez az oka annak, hogy a „magistratus”, „lectoria” és „scholasteria” értelme még később is ugyanaz.⁷ Éppen így a lectort később scholasticusnak is nevezik.⁸ Szemléletesen észlelhető ez művemben az egyes

¹ S. Lad. reg. decret. art. 11.

² Oklevéltár XXXVII. okl.

³ Oklevéltár LXIX. okl. — *Szeredai*: Notitia Capit. eccl. Albensis 110—115.

⁴ *Szeredai*: Notitia Capit. eccl. Albensis 110—115. — Oklevéltár CXVII. és CXXVI. okl.

⁵ *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. statutumai 92. — *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 78, 79.

⁶ 1350. és 1354. között: „De magistratu sive lectoria Sancti Nicolai Albaregalensi.” (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 446. és Mon. Episcop. Vespri. II. 136.)

⁷ 1353. júl. 2. „De lectoratu seu scolasteria ecclesie Sancti Pauli Baciensis, Colocensis dyocesis.” (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 443.) — 1373. decz. 30—1374. decz. 29. „Collatio et provisio facte Nicolao Luce de Odward presbytero Strigoniensis diocesis de officio lectoratus sive scolastric ecclesie collegiate Sancti Petri de Veteri Buda.” (Monumenta Episcopatus Vespri. II. 233.) — 1392. ... „lectoratum, qui alias Scolastria nuncupatur.” (Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 187.) — 1399. ... „scolastriam alias lectoratum.” (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 126.)

⁸ 1274. ... „lectorem seu scholasticum Quinqueecclesiensis ecclesie Kathedralis.” (*Wenzel*: IV. 43.) — 1331. ... „domino Bricio lectore seu scolastico ecclesie Vespriensis.” (Monum. Episcop. Vespri. IV. 322.) — 1370. decz. 12. „Nos Luchas lector seu scolasticus Zagrabienis, cause et partibus subscriptis executor a sede apostolica specialiter deputatus.” (*Tkalčić*: I. 237.) — 1372. „*Nicolaus lector seu Scolasticus ecclesie Jauriensis, conservator prepositi et capituli ecclesie Strigoniensis.*” (Esz. kápt. m. lev. Lad. 24. f. 2. nr. 12.) — 1380. „*Mathias lector seu*

káptalanok lectorainak és scholasticusainak egybevetéséből is. Jóllehet ebből az is kiderül, hogy nem minden scholasticus lector is egyúttal; sőt van olyan scholasticus is, a ki sublector.¹ A római pápák azonban a lectort és a scholasticust meg is különböztetik egymástól.²

A középkor a scholasticust (lectort) vagyis a tanárt találóan jelképezte. Sükösd esztergomi (lector) scholasticus 1272-iki pecsétjén, a mely mandorla-alakú, a scholasticus majdnem bokáig érő bő tunikában ül egy padon; előtte könyvvállvány s ezen nyitott könyv, a melyben jobb kezével lapoz. A pecsét körirata

1. ábra. Sükösd esztergomi iskolamester.

scholasticus ecclesie Vachiensis.“ (Egri kápt. m. lev. Num. 1 div. 1. fasc. 1. nr. 17.) — 1391. okt. 2. ... „pro parte dilecti filii Thome Petri Scolastici, Lectoris nuncupati, ecclesie Beate Marie Alberegalis, Vesprimiensis diocesis.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 166. és Monum. Episcop. Vespri. II. 280.) — 1400. decz. 12. ... „Lector seu Scolasticus ecclesie Zagrabiensis, lectoratum seu scolastriam ipsius ecclesie.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 291.) — „Bonifacius etc. ... dilectis filiis Scolastico et Cantori ecclesie beate Marie Alberegalis.“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 63.)

¹ 1402. ... „*Andreani sublectorem seu scholasticum ecclesie nostre predictae*“ (Budensis). (Veszpr. kápt. házi lev. 1402. Szárberény 19.)

² 1397. ... „*venerabilis fratris nostri ... episcopi Vespriemiensis et dilectorum filiorum prepositi ... decani ... scolastici ... lectoris et capituli singulorumque canonicorum et personarum ecclesie Vespriemiensis.*“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 17.) — 1397. ... „*venerabilis fratris nostri episcopi Jauriensis et dilectorum filiorum prepositi, decani, lectoris, cantoris, scolastici, thesaurarii et capituli ecclesie Jauriensis.*“ (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 34.)

ez: S. MAGRI. SIXTI SCHOLASTICI STRIGON. (Vagyis: Sigillum Magistri Sixti Scolastici Strigoniensis.¹)

A „*professor*“ szónak a középkorban több értelme van. Így az egyik jelentése az volt, a mi a mai „*professzus*“-nak, — vagyis valamely szerzetes rend fogadalmasa.²

De jelentett a „*professor*“ annyit is, hogy valaki valamely tudományágnak szakavatottja. Mintha például ma azt mondjuk valakiről, hogy *theologus*, *jogász*, *orvos* vagy *bölcsész*. Az ilyen természetesen, vagy már a múltban, vagy esetleg akkor, mikor róla szó esik, nem egy esetben tanította is az illető tudományszakot.³

¹ A pecsét eredetijét a Magyar Nemzeti Múzeum levéltára őrzi. Törzsanyag. 1272. június 12. A pecsét lenyomatát már közöltem: *Az oktatásügy állapota. (Czobor—Szalay: Magyarország történeti emlékei az ezredéves országos kiállításon. I. 80.)*

² 1469. márcz. 1. „Nos Nicolaus de Moravia, *sacre religionis Ordinis Minorum regularis observantie professor*, loci Sancte Marie de Compassione in Sacolcza Gardianus ac auctoritate apostolica et reverendissimi domini domini legati commissarius generalis...“ (Magy. Nemz. Múz.: Motesiczky csal. lev.) — 1484. január 26. „In Cristo sibi carissimo egregio Nicolao de Pastoh frater Gregorius de Gywla, *ordinis Minorum regularis observantie professor*, custos custodie de Zechen...“ (Magy. Nemz. Múz.: Görgy csal. lev.) — 1494. szept. 30. „In Cristo sibi carissimo egregio domino Francisco Balasy frater de Sopronicha, *ordinis Minorum regularis observantie professor*, reverendissimi in Christo patris ministri generalis in vicariatu regni Hungarie quoad fratres dicti ordinis vicarius, licet immeritus...“ (Magy. Nemz. Múz.: Balassa csal. lev.)

³ XIV. század: „Haec summa compilata est per venerabilem dominum Ioannem de Kesmark *sanctae paginae professorem*, quondam plebanum in Olassy et tandem per honorabilem dominum Franciscum presbiterum cecum mihi Johanni Henckel donata pro gratificatione alimentorum 1519.“ (Csontos J.: Adalék a magyarországi XIV. és XV. századi könyvmásolók és betűfestők történetéhez. Magyar Könyvszemle 1879. 138.) — 1422. „Explicit Rosarius editus per magistrum Arnoldum *professorem* peritissimum in septem artibus de nova villa anno domini M. CCCC XXII. Scriptus per Silvestrem“. (Csontos János: Magy. orsz. könyvmásolók és betűfestők a középkorban, a Magy. Könyvszemlében 1881. 206.) — 1425. jan. 20. „Presentibus... Thoma decretorum Nitriensi et magistro Joanne artium *professore*, in medicinis doctoribus Huntensi, ... Andrea de Scepus artium liberalium *professore*“... (Péterffy: Sacra Concilia I. 178.) — 1501. aug. 16. ... „frater Valentinus Helye de Kysdh divine theologie

A váradi és zágrábi statutumok szerint a székesegyházi iskola élén a „lector” áll.¹ A helyes hangsúlyozásra a „lector”, vagy helyette a „sublector” tanítja az iskolásokat. De a székesegyházban az istenitisztelet alkalmával már csak a lector ügyel föl, hogy az evangéliumot, az epistolákat, a prophetiákat és a lectiókat helyesen éneklék-e; a rossz kiejtést vagy hangsúlyozást szintén ő igazítja ki.²

A tanításban a lector helyettese a *sublector*. Vagyis, ha a lector a tanításra elégtelen vagy pedig nem akar tanítani, sublectort fogad, kinevezi s rábízza az iskolát. Mielőtt azonban ez működését megkezdené, a lector bemutatja és ajánlja az egyházmegye főpapjának és a káptalan tagjainak valamely káptalani helyiségben.³

Ha a lector maga tanít, őt egyedül saját lelkiismerete ellenőrzi. Ha azonban a sublector végezi a tanítást, az ő hivatalos ellenőre a lector.⁴

professor ac per totum regnum Hungarie prior provincialis Ordinis Predicatorum“... (Magy. Nemz. Múz.: Kende család levélt.) — 1509. jún. 7. ... „Fratr Lucas de Segusdino Ordinis Minorum, Sacre pagine professor provincieque regni Hungarie minister ac reverendissimi patris generalis Minister in eadem vicarius et commissarius cum plenitudine potestatis, licet immeritus“... (Magy. Nemz. Múz.: Br. Mednyánszky csal. lev.) — 1515. okt. 20. „Andreas Chezeus prothonotarius apostolicus, artium et decretorum doctor ac *sacre theologie professor*, necnon prepositus et canonicus ecclesie Zagrabiensis“ (Erdélyi Múzeum: Kemény József gyűjt.) — 1522. febr. 1. „In Christo sibi devotissimo filio egregio viro Georgio de Csap frater Anthonius de Segesd, Ordinis Minorum et *sacre Theologie professor*, provincieque regni Hungariae minister et servus, quamvis immeritus, ac reverendissimi patris Generalis ministri in eadem vicarius et commissarius cum plenitudine potestatis“... (Magy. Nemz. Múzeum: Soós csal. lev. Hiteles másolatban.)

¹ *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 90. — *Thalčič*: Monumenta Hist. Episc. Zagrab. II. 77. — *Kollányi Fer.*: Visit. capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 91.)

² *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 90.

³ *Kollányi Fer.*: Visitatio capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 91.) — Oklevéltár LXIX. okl. — *Thalčič*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 79.

⁴ *Bunyitay*: A váradi kápt. legr. stat. 90. — *Thalčič*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 77.

Esztergomban 1397-ben a sublector mellett több segéd-tanítót látunk. A „*canonica visitatio*“ ugyanis elrendeli, hogy az iskolaépületben lakó társak (*socii*), vagyis segéd-tanítók közül senki se tanítson a saját szobájában, hanem alantosait kiki az iskolában oktatgassa. E rendelkezés a sublector tekintélyét akarja biztosítani az összes iskolások fölött. Ugyancsak ide czéloz ez az intézkedés is: A társak közül senki se tanítsa rokonait, se a többi iskolásokat a magister (sublector) beleegyezése, vagy különös megbízása nélkül. A sublector képzettségét nemcsak tanárkodása, hanem az a kötelessége is bizonyítja, hogy a papságnak ő mond beszédet nagycsütörtökön, a zsinat első napján és midőn az officiumban az „*O sapientia*“ fordul elő.¹

A székesegyházi iskolában tanított a „*cantor*“ (éneklő-kanonok) és a „*succentor*“ (aléneklő) is. A „*cantor*“ rendszerint a „*succentor*“-ra bízta a dolgot. A *succentor* kiszemelése az éneklőkanonok feladata, de az illetőt köteles a püspöknek és a káptalannak bemutatni.² A *succentor* a karba (*chorus*) járó *clerius*okat zenére és az istenitisztelet énekeire oktatgatja.³ Az esztergomi „*canonica visitatio*“-ból is azt látjuk, hogy az éneket és zenét nem a *cantor*, hanem a *succentor* tanítja.⁴

A *succentor* állítja össze és írja le a táblát is, mely az istenitiszteletnél végzendő szolgálatok sorrendjét a személyek nevével együttesen tartalmazza.⁵

A XIV. században tehát mind a lector, mind a cantor ritkán tanított személyesen. Ők ekkor a tanítás terén már inkább a méltóságot, a címet viselték, de nem a hivatalt. A lector már nem annyira tanár, hanem inkább az igazgatói cím birtokosa.

¹ Kollányi Fer.: *Visit. can. Strig.* (Tört. Tár 1901. 92.)

² Oklevéltár LXIX. okl.

³ *Bunyilay*: A vár. kápt. stat. 95. — *Tkalčič*: *Mon. Hist. Episc. Zagrab.* II. 82.

⁴ Kollányi F.: *Visit. can. Strig.* (Tört. Tár 1901. 95.)

⁵ U. o. 1901. 94. — Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából I. 6.

Érdekes az *elv*, melyet a statutumok a tanításban zsinórmértékül megszabnak. E szerint az oktatás alakjának és anyagának az egyes növendékek szellemi erejéhez kell alkalmazkodnia. Vagyis nem mindegyik növendéket kell azonos módon és ugyanarra az ismeretre tanítani. Hiszen az ügyes orvosok is a test különféle betegségeit más és más orvosszerrel gyógyítják; mert mindegyik bajnak megvan a maga orvossága. És már Szent Izidor megírta: Az okosság első erénye az, hogy megbecsüli az egyént, a kit tanítani kell.¹

Az egyediséghez alkalmazkodó oktatás — a statutumok szerint — az egyházra dicsőséget áraszt. Mert a tanulók ily vezetés mellett szépen fejlődnek és a magasabb tudományok megszerzésére is alkalmassá válnak; s ennek birtokában úgy a székesegyházban, mint az egyházmegye egyéb helyein vagy bárhol másutt, egyházi szónoklataikkal örökös csillagként ragyognak.²

Ily felfogás alapján érthető, hogy a statutumok szigorúan megkövetelik a „scholasticus“-tól a tanulók egyéniségének tekintetbe vételét. A ki ezen túltenné magát, elmozdítja a tanítástól.³ Sőt még a succentornak is erősen a lelkére kötik, hogy jól megnézzé ám, vajjon az iskolások közül, kiket tanít reggel, délben és más alkalommal; s hogy megszívlelje és szem előtt tartsa mindazt, a mi, az oktatás szellemét és módját tekintve, testületi törvényynyé lőn.⁴

Tantárgyak. A káptalani statutum megköveteli, hogy a lector vagy a sublector az iskolásokat legalább is azokra az *alapvető ismeretekre* tanítsa meg, melyeket hasonló helyeken elő szoktak adni.⁵

Íme, a mi iskoláink berendezése lényegben mennyire

¹ *Bunyitay*: A vár. kápt. legrég. stat. 90. — *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 77.

² *Bunyitay*: A váradi kápt. statut. 90.

³ *Thalčić*: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. T. II. 78. — *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 92.

⁴ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 82.

⁵ *Bunyitay*: A váradi kápt. legrégibb stat. 90.

egyezik a külföldiekével. Hiszen a *káptalani* (székesegyházi) és *kolostori* iskolákban Európaszerte megvolt az *elemi oktatás*.

Először bizonyára megtanulták a Miatyánkot, Hiszek-egyet és a keresztény vallás aaptanait s ezután rátértek a *latin olvasásra*.¹ Ennek megtanulása végett — egészen a görögök és rómaiak módjára² — kis táblácskákat vagy lapokat használtak, melyekre a betűket *abc* rendben írták föl. A betűk megismerése után a folyékony olvasást a zsol-táros-könyvben gyakorolták. Az olvasás tanításánál arra nagyon figyeltek, hogy a gyermekek a szótagokat szabato-san és érthetően ejtsék ki és jól hangsúlyozzák. Ennek oka pedig az volt, hogy a kar-imánál és az étkezés alatti olvasásnál nagyon kényesek voltak a jó olvasásra. Az olvasás begyakorlása czéljából többször ismételték a zsol-tárok szövegét. Így a zsol-tárokat kívülről is megtanulták, de Olaszországon kívül legnagyobb részt nem értették,³ mert a zsol-tárok szövege latin volt.⁴ Míg az olvasást s vele a zsol-tárokat megtanulták, három év is bele telt.

Az *írást* rendszerint akkor tanulták, midőn már tudtak olvasni. A tanítás egészen úgy történt, mint a rómaiak-nál. A táblát bekenték viaszszal; s hegyes íróvesszővel, melynek másik vége lapos volt, viaszba vészték a betűket. A tanító előbb maga írta a táblára a betűket, a fiúk azután ezt utánozták. Ha szükségesnek látszott, a tanító még a kezét is vezette a növendéknek. A viaszba írás azonban később csak a fogalmazásnál és a számolásnál maradt szokásban.⁵

A ki viaszba már tudott írni, nádtollat kapott a kezébe.

¹ Koldewey: Schulordnungen der Stadt Braunschweig XXXII. (Mon. Germ. Paedagogica I.)

² Fináczy Ernő: Az ókori nevelés története. 74, 229—230.

³ Specht: Geschichte des Unterrichtswesens in Deutschland. 1885. 67—70.

⁴ Denk Ottó: Geschichte des gallofränkischen Unterrichts- und Bildungswesens. 217.

⁵ Specht: Geschichte des Unterrichtswesens. 70—71.

A lúdtollat a X. századtól használják. A déli országokban papyrusra, az északiakban meg pergamenre, esetleg fa kergére írtak tintával. A tintát koromból, borkőből, szénből, majd vitriolból csinálták. Tintatartóul a szarvat használták, melyet az íróasztalba erősítettek.¹

Az írás tudása nem kis jelentőségű volt, mert a könyvmásolás kiváló foglalkozás számba ment. A szorgalmas tanulók már csak azért is megtanultak írni, hogy így maguknak vagy másoknak könyvet (codex) ír hassanak. Az az eredeti dolog is megtörtént, hogy olyan gyermekek másolták a latin szövegű iratokat, a kik nem tudtak latinul. Ezek azonban sok hibát ejtettek. Miért is a szentírás és a liturgikus könyvek másolásától eltiltották őket. A mely codex-et ily gyermek másolt „puerili police scriptus“-nak nevezték.²

Hogy az ünnepeket, főleg a húsvétot ki tudják számítani, tanították a *számolást* is. Ebben egészen a rómaiakat követték, mert az abakust s az ujjakat használták ők is. Ezeket hajlították, görbítették s helyezték egymásra, midőn valamely számot ki akarták fejezni.³ Természetesen hosszú gyakorlatra volt szükségök, míg a számjeleket és az egyszerűt megtanulták.

A gregorián *ének* megtanítására nagy súlyt fektettek, mert a gyermekeket az istenitiszteletről és a karban alkalmazzák az éneklésre.⁴ Az éneklés megtanulása nehéz dolog volt. Csak az egy grammatika volt az, melylyel többet bajlódtak, mint az énekkel. Magok a hangjelek, ezeknek megtanulása és olvasása, az ütem megtartása, a mélyebb és magasabb hang alkalmazása s a hangszínezet kellő

¹ *Stöckl*: Lehrbuch der Geschichte der Pädagogik. 125.

² *Baumeister*: Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höhere Schulen. I. 26.

³ *Denk Ottó*: Geschichte des gallofränkischen Unterrichts- und Bildungswesens 222. — *Günther Zsigmond*: Geschichte des mathematischen Unterrichtes im deutschen Mittelalter. 9. és köv. l., 88., 92. (Mon. Germ. Paed. III.)

⁴ *Koldewey Fr.*: Schulordnungen der Stadt Braunschweig XXXII. (Monum. Germ. Paedag. I. B.)

változtatása nagy fáradságot tételezett föl. A jó éneklésre nagyon kényesek voltak.¹

A kezdő fokon tanulták még a *latin nyelvet* is. A beszédrészek-, névejtegetés- (declinatio) és igehajlítással kezdték; ezután szókat tanultak és gyakorolták magukat a beszélgetésben. E célra egyes jelesebb tanférfiak készítettek beszélgetéseket, melyek tárgyát az élet különféle jele-
neteiből vették. E beszélgetések segítségével, a ki akarta, beleyakorolhatta magát a nyelvbe.²

Az elemi tanulmányok befejeztével a *hét szabad mesterség* (septem artes liberales) tanítása következett. Ezek is görög-római örökségként szállottak a középkorra.³

A „septem artes liberales“ tárgyai: a grammatika, rhetorika, dialektika (Trivium), az arithmetika, muzsika, geometria és asztronómia (Quadrivium). A *trivium* tárgyai a nyelvészeti, a quadriviumé pedig a matematikai csoportot alkották.⁴ Amazok feladata volt az alaki, emezeké a tárgyi képzés. Az első csoportot fontosabbnak tartották a másodiknál. Mind a hét tárgyat természetesen nem mindenütt, hanem csak oly helyeken tanították, a hol volt arra való ember. A ki valamennyit kitanulta, nyolcz évig is kellett munkálkodnia.

A „septem artes liberales“ legfontosabb s alapvető tárgya a „*grammatika*“ (nyelvtan) volt;⁵ vele foglalkoztak legtovább és legtöbbet. A grammatika Rhabanus Maurus szerint „scientia interpretandi poetas atque historicos et recte scribendi loquendique ratio“.⁶ E szerint tehát a gram-

¹ *Denk Ottó*: Gesch. d. gall. fränk. Unterrichts- und Bildungswesens 219—222. — *Specht*: Gesch. d. Unterrichtswesens. 73—75.

² *Specht*: Gesch. d. Unterrichtswesens. 75—78.

³ *Finácsy Ernő*: Az ókori nevelés története 50, 127—131, 232—238, 252—253, 271.

⁴ *Specht*: Gesch. d. Unterrichtswes. 82.

⁵ *Reichling*: Das Doctrinale des Alexander de Villa-Dei, III. (Mon. Germ. Paed. XII.)

⁶ *Baummeister*: Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre für höh. Schul. I. 26.

matikát azért tanulták, hogy az írókat megérthessék s jól tudjanak (latinul) írni és beszélni.

A grammatika tanításánál *Donatus* „Ars minor“-ját¹ használták a tanulók; a tanároknak pedig jó szolgálatot tett a sokkal bővebb „Ars grammatica“. Az iskolában nagyon szerették *Donatus* „Ars minor“-ját, mert katechetikai módszerével nagyon közel férközött a tanulók felfogásához. *Donatus* művével azonban a középkori tanulók meg voltak akadva. Mert ez eredetileg latin ajkúak részére készült; s így hiányoztak belőle azok a dolgok, melyek a nyelvtanulás kezdetéhez szükségesek. E bajon egyesek azután segíteni akartak. A munkát átdolgozták és a hiányzó részletekkel ellátták. Így sok selejtes munka is jött létre, de a jelesebb férfiaktól is — *Rhabanus Maurus*, tiszteletre méltó *Beda* (*Beda Venerabilis*), *Alkuin* — maradtak ránk.²

Aelius Donatus 350 körül tanított Rómában. Latin grammatikáját nálunk is használták; miként hazánkban a XIV. századból fennmaradt példányok igazolják. Egyet töredékében már régebben közöltem;³ egyet meg, szintén mint töredéket e helyütt mutatok be.⁴

Ugyancsak beszámolok *Donatus* „Ars Minor“-ának 1517-iki nyomtatott példányáról, melyet Esztergomban sikerült kinyomoznom.

Czíme:

Donatus Minor.

Ez alatt van egy kép:

A Bold. Szűz ölében a kis Jézussal. Körülötte három király és a pásztorok (férfiak és nők); a három király ajándékot nyújt.

A kép alatt:

Urbanus		Kaym
Librarius	(Monogramm.)	Buden(sis)

¹ *Reichling*: Id. műv. XIII. (U. o.)

² *Specht*: *Gesch. d. Unterrichtswesens* 86—90.

³ *Békési Remig*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 233—239.

⁴ Oklevéltár XXIX. okl.

A másik lapon Krisztus a kereszten függ; a keresz alatt balról Szent János, jobbról a Bold. Szűz.

Az első initiale „P“ betű. Ebben kathedrán, fején főpapi süveggel, tunicában ül egy szakállas és bajszos mester, a ki a jobb kezét magyarázat közben fölemeli; előtte tunicában egy tanuló áll. A tanító balján két ablak világít be a falon.

Artes orationis quot
sunt: Octo. Que: No
men: pnomem: verbū:
aduerbiū: participiū:
coniunctio: prepositio:
interiectio. Nomē qd
est: Pars orationis cū
casu. corpus aut rem.

2. ábra. Tanár és tanuló az iskolában 1517-ből.

Még több initialénál is találunk az iskolai életre vonatkozó képeket.

A „magister szónál az „M“ betűben kathedrán hihetőleg maga az Üdvözítő ül. A kathedra elején kiterjesztett szárnyú és (heraldikailag) balra néző sas.

Magistr nomē appellatiuū: ge
neris masculini: numeri sin
gularis: figura simplicis: ca
sus nti. z vocatiuū qd declina
biť sic. N tō hic magistr: Etō

3. ábra. Az isteni Mester a kathedrán (1517-ből).

A „Pronomen“ „P“ kezdőbetűjében három egymással szemben álló tanuló. Rajtuk a felső czombig érő dolmány; kettőnek a fején keskeny karimájú kalap, a harmadik meg hajadon fővel áll.

Pronomen quid est? Pars oratiōis que pro nomine posita tantundem pene significat personāq; interdū recipit. Pronomini quot acci-

4. ábra. Tanulók 1517-ből.

Az „Adverbium“ „A“ betűjében tanuló áll, rajta tunika, fején süveg, jobb kezében lúdtol.

Adverbiū qd est? Pars orōnis q̄ adiecta vbo significatiōem ei' explanat atq; implet. Ad uerbis quot accidunt? Tria. Que? Significatio: cōpara-

5. ábra. Tanuló 1517-ből.

Ezek a képek, melyek — az alábbi colophon tanúsága szerint — 1517-ből valók, nagyon érdekesek, mert az akkori tanárok és tanulók ruházatát olyan könyvben tárják elénk, a melyet Kaym Orbán budai könyvtárús költségen nyomtattak Velenczében.¹

¹ Papirosra nyomtatott és bőrbe kötött eredetije: Esztergomi főegyházmegyei könyvtár. Incunabul. II. 133.

A colophon szövege ez:

**Dyalogus magistri Bonati grammatici
fundatissimi: iuuenib⁹ scholarib⁹
perutilissimus: explicit. Impēsis
Urbanī kaym Bibliopole Bu-
densis. Impressus. Venetijs
in edib⁹ Petri Liechten-
stein. Anno salutifere ī
carnationis . 1517.
Die. 13. februarij.**

Laus deo.

*Bellum Cruciferorum orta erat in
tota hungaria et insurrexerant
cruciferi cum Georgio Zekel, quem
tandem per memoriam, Johannes de Zapolya
tunc Wayvoda Transilvanien-
sis profligauerat
In Anno Domini . 1514.*

6. ábra.

A colophon alá egykorú kéz ezt jegyezte be:

Bellum Cruciferorum orta (igy) erat in tota Hungaria
et insurrexerant cruciferi cum Georgio Zekel, quem
tandem memorie Johannes de Zapolya tunc Wayvoda Transil-
vaniensis profligauerat in anno Domini Millesimo quingen-
tesimo decimo quarto.

Donatus grammatikájának egy példányát a gyöngyösi ferenczesek könyvtára is őrzi e cím alatt: *Dyalogus Magistri Donati grammatici: iuvenibus scholaribus perutilis*. Impressum Vienne. 1522.

Donatus művét kiadta: *Lindermann*: Corpus grammaticorum latinorum I. k. (1831.) — *Keil*: Grammatici latini III. k. (1864.)

A tanárok és tanultabb egyének nagy sikerrel használták *Priscianus* „Institutio de arte grammatica“-ját.¹ Ez, melyet 1855—1859. *Hertz* adott ki Lipcsében, 18 könyvből áll. A 16 első könyvet „*Volumen maius*“, a két utolsót meg „*Volumen minus*“ néven ismerték.

Priscianus művét nálunk is használták.

Bonipert pécsi püspök Szent István idejében a külföldre küld érte embert.²

Hartviknak — saját mondása szerint — valamikor a kisújjában volt az egész Priscianus; később, törődött korában azonban csak rémlett előtte.³ Priscianus műve nagyon alkalmas volt arra, hogy segítségével a tanár Donatus „Ars“-át jól megmagyarázhassa.

Az Angelus Politianus által Hunyadi Mátyás király részére 1489-ben küldött könyvek sorában ott találjuk *Priscianust*.⁴ Esztei Hippolyt esztergomi érsek könyvtárának 1490-iki jegyzékében is előfordul. „*Uno prisciano*.“⁵

Priscianus Grammaticus Caesarensis, liber de octo partibus orationis. Sec. XV. — Olaszos írás, egy hasámban. A XV. század derekáról. A gyulafehérvári Batthyanaeum tulajdona.⁶

Priscianus per Joannem de Heundorf descriptus XIV. századi hártya-codexben megvan a Magy. Nemz. Múzeum könyvtárában. 4r. Quart. lat. 97.

¹ *Reichling*: Idézett műve XIV.

² *Fejér*: I. 287—288.

³ *Hartviens*: Vita S. Stephani regis. (*M. Florianus*: Font. Dom. I. 33.)

⁴ *Teleki*: Hunyadiak kora XII. 479.

⁵ Magyar Könyvszemle 1878. 145.

⁶ *Varjú Elemér*: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magyar Könyvszemle 1900. 348.)

Priscianus 1511-iki nagyon becses kiadását őrzi az
esztergomi főegyházmegyei könyvtár. Sec. (XVI. I. 63.)
A mű alkatrészeiről a következő sorok tájékoznak:

Habes candide lector |
in hoc opere Prisciani volumen maius cum expo- |
sitione elegantissima clarissimi philosophi Joannis de Aingre. |
Habes insuper eiusdem volumen minus et de duodecim |
carminibus, ac etiam de accentibus cum expositione |
viri eloquentissimi Danielis Caietani nunc |
primum edita. Habes praeterea de nume- |
ris, ponderibus et mensuris, de prae- |
exercitamentis rhetoricae. De |
versibus comicis, de decli- |
nationibus, necnon de |
situ orbis. Omnia quip- |
pe accuratissi- |
me emen |
data.

Impressum Mediolani per magistrum Leonardum Pachel.
Anno Domini MCCCCCXI. Die IIII. Junii.

Priscianus, az 1540 előtti időből, három példányban
megvan a Magy. Nemz. Múzeumban:

Priscianus Grammaticus.

Opera, cum commentariis Ioannis De Aingre. Venetiis
Arrivabene György. 1488. 2-r. 345. l.

Magy. Nemz. Múz. Inc. c. a. 467.

Prisciani Caesariensis.

Grammaticorum (avis nostris ita censentibus) facile
principis: quae ad grammaticalem eruditionem praecipue
conducunt, institutiones multa vigilantia recognitae cum
indice seu repertorio literario.

Venundantur a Lodovico Badio Ascensio 1515. 110. l.

Colofon :

Explicitus est liber de Constructione. Parrhisijis apud Badium,
Anno Millesimo quingentesimo decimoquinto. XVII. Calen.
Junias.

Magy. Nemz. Múz. A. lat. 217. 2. r. 110 l.

Prisciani grammatici Caesariensis libri omnes :

De octo partibus orationis XVI. deque constructione earun-
dem II.

De XII. primis Aenei librorum carminibus.

De accentibus tam nominum, quam verborum.

De ponderibus et mensuris.

De praexercitamentis rhetoricis ex Hermogene.

De versibus comicis.

Rufini item de metris comicis et oratoris numeris.

Colonia. 1528. 2-r. 374. l.

Magy. Nemz. Múz. A. lat. 219.

Priscianus Grammaticus. Opera. (Venetiis, Vendelinus de Spira. 1470; és egy másik: Venetiis, Philippus Pincius Mantuanus 1492.)

Mindkettő a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban. Az utóbbi Henckel János tulajdona volt, miként ezek a bejegyzések tanúskodnak: „Joannis Henckel sum De Lewchowia“ és „Hic liber est Johannis Henckel de Lewchowia comparatus Cracouie, 1498.“¹

Donatus és Priscianus művét később részben kiszorította vagy legalább háttérbe tolta a ferenczes *Alexander de Villa Dei* (1199) „*Doctrinale*“-ja, a mely leonini-versekben írt tankönyv.²

A *Doctrinale kéziratban* nálunk két codexben maradt fenn. Az egyik a Magy. Nemz. Múzeumban, Mss. Lat. med. avei 111. jelzettel. Hártára írva, negyedré, 161 oldal. Tartalmazza a *Doctrinale* harmadik részét, melyet Waech-

¹ *Varjú Elemér*: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magyar Könyvszemle 1899. 234, 236.)

² *Reichling*: Idézett műve XV. — A *Doctrinale* teljes szövege a 7—118. lapokon olvasható.

linger István, a szabad mesterségeknek bécsi egyetemi baccalaureusa 1450-ben írt.¹

A másik a budapesti tudományegyetem könyvtárának 24. számú codexe. Hártya, negyedré, 72 oldal. Benne van az egész Doctrinale Ludovicus de Guastis magyarázatával.²

Megvan a Doctrinale *nyomtatásban*, Donatus imént említett grammatikájához kötve, a gyöngyösi ferenczesek könyvtárában.³

Ezenkívül egy rendkívül becses példányra akadtam az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban, melyet a következő sorokkal mutatok be.

A mű így kezdődik:

Prima pars doctrinalis Alexandri cum sententiis notabilibus et vocabulorum lucida expositione, nonnullis annexis argumentis. Cum eorundem replicis ad novellorum in grammatica incipientium profectum cum quibusdam aliis additis pro in scientiis aliquid provecitis.

Ezután egy kép következik, a melyen a tanár cathedrában ül; tőle előre menve, jobbra és balra egy-egy padban 4—4 tanuló ül. A kathedra hátsó része felszökik magasra; az elején tulipán nyiladozik. A padok oldalán egy-egy növény fut föl hét levéllel, melyek közül kettő-kettő áll egymással szemben. A tanár és tanítványok tunicában vannak; amannak pikkelyszerű gallérja is van. Bajúszuk és szakálluk nincs; hosszú haját viselnek. Fejükön pörge kalap. A tanártól jobbra és balra egy-egy színes ablak, melyet 35—35 kis fehér kör tölt ki; ezek között fekete mezővel.

A kép alatt:

URBANI KEYM (Monogramm.) LIBRARII BUDENSIS.

Ugyanilyen képet látunk Alexander De Villa Dei harmadik és negyedik részének homlokán is.

¹ Mon. Germ. Pred. B. XII., CXLV. 1.

² U. o.

³ Az ezredéves országos kiállítás történelmi főcsoportjának katalógusa II. B. füzet. 470. I. 8093. szám.

**Tertia ⁊ quarta partes doctrinalis magistri
Alexandri cum cōmento valde vtili ter
tus dante intelligentia ⁊ summaria.
Quarū tertia docet de quātitate
syllabarū. quarta vero de ac
centuatione cū nouis qui
busdam sententiarum
additionibus.**

* ○ *

7. ábra. Iskola, tanárral és tanulókkal 1519-ből.

A mű szövege így indul meg:

Prologus.

Tanquam parvulis ut lac potum dedi vobis, inquit Paulus prima Cor. III., quam propositionem nostro proposito applicare congrue mihi visum fuit. Stb.

Finis Alexandri grammatici. Venetiis in edibus Petri Liechtenstein. | Impensis Urbani Keym librarii Budensis. Anno 1519.

Papirostra nyomtatott eredetije: Esztergom-főegyházmegyei könyvtárban, bőrbbe kötve, negyedrét, Incunab. II. 133. 1—279. old.

Pap János budai könyvtárús költségén 1509-ben, Velenzében jelent meg egy latin grammatika, melynek töredékét, mint Knauz Nándor tulajdonát, az ezredéves országos kiállításon láttuk.¹ Ez óta nyoma veszett.

Wolfhard (Adrianus) Transsylvanus. Grammatica opus novum. Viennae 1512. 4r. *Első ismert nyelvtan, melyet magyar ember írt.* Ma a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona.

Huszonhét évvel később jelent meg latin nyelven az *első magyar nyelvtan* e címmel: „Grammatica Hungarolatina in usum puerorum recens scripta Joanne Sylvestro Pannonio auctore. Neanesi, Anno 1539. die 14. Junii.

A grammatikai oktatásnál a névejtegetésen és igehajlításon kívül a helyesírásra és az írásjelekre is kiterjedt a figyelem, mert a könyvmásolásra nagy súlyt fektettek.

A mint a tanulók a grammatika lényegesebb részeivel tisztában voltak, rátértek az olvasmányokra. Használatban voltak *Avianusnak* Aesopus meséi és *Catonak* verses erkölcsi mondatai (Disticha moralia). Ezeket fordították, kívülről betanulták, mértéköket elemezték és az egyes szótagokat ejtették.

Cato művét 1517-iki kiadásban az esztergomi főkapitán könyvtára őrzi.

¹ Az ezredéves orsz. kiállítás tört. főcsoportjának katalógusa. II. B. füzet. 8090. szám.

Catho Moralissimus.

(Kép.)

Cum animadverterem, quod plurimos homines graviter
errare in via morum stb.
Explicit Catho moralissimus Anno domini MDXVII. Laus Deo.

Ezt is Kaym Orbán költségén nyomtatták, mint a Donatust.

Papirosra nyomtatott eredetije: Esztergomi főegyházmegyei könyvtár
Incunab. II. 133.

Cato „Disticha Moralia“-ja 1446-iki kéziratban meg-
van a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban is hártýára
írva: N 5. V. 11.

Ez a kézirat nagyon becses. Az eleje egy 1446-iki
latin nyelvtan, a mely után következik Cato műve.

Figyelemkeltés végett röviden bemutatom a tartalmát
ennek a kéziratnak.

A kezdete így hangzik:

„Animalium rudibus primam cupientibus artem |
Hec sine me quisquam rite periturus erit. |

Nam genus et casum speciem numerumque figuram | “
Még hat sor latin vers következik. Ezután jön:

„Poeta que pars est? Nomen est. Quare est nomen?
Quia signum ac substantiam et qualitatem propriam vel
communem nomini, quod etc.

Ezután még egy jó féloldal szöveg; ezután kezdődik
a névejtegetés.

Nominativo: hic poeta, genitivo: huius poete . . . tovább
a többi esetek.

Nominativo: *hec musa* stb.

„ hic et *hec advena* stb.

„ hoc *pascha* stb.

Következik még Adam, dominus, deus, stb. .

Quot sunt gradus comparationis? Tres; qui positivus,
comparatus et superlativus.

Bonus, Malus, Magnus, Parvus, stb. fokozása.

Amo que pars est? Verbum est. Quare est verbum? stb.

Amo, amas, amat, stb.

Doceo, doces, docet, stb.

Lego, legis, legit, stb.

Audio, audis, audit, stb.

Ezután következnek: Sum, Volo, Fero, Edo, Eo, Audeo stb. hajlítása.

Az utolsó bekezdés ez: Quid est coniunctio? Est pars orationis indeclinabilis stb. . . . *quia coniungit ceteras partes orationis*. Ez a vége. Ezután jön: *Incipit opus Catonis*.

Nota quod partes orationis sunt? Octo. Scilicet nomen, verbum, participium, pronomen, prepositio, proverbium, interiectio et coniunctio . . .

Nota, quod adiectivum cum suo substantivo tenetur concordare in quatuor; in quibus? genere, numero et casu, etc

Incipiunt verbalia.

Nota, quotuplex est verbum, scilicet personale et impersonale? Etc.

A mű így végződik:

. . . ut a magistro studeri scholaribus, et a scholaribus satisfieri magistro. Placet michi et Ambrosio ac domine Catarine parentibus meis quam plurimum honorandissimis.

Laus Christo.

1446.

Nem a káptalani iskolákkal való kapcsolata, hanem tárgyi érdekessége miatt emlitem itt meg, hogy Cato művét Honterus is kiadta ily cím alatt: „*Catonis disticha moralia*. Sententiae septem sapientum ex Ausonio. Ex eodem opusculum de monosyllabis. M. D. XXXIX. Ex inclyta Transsylvaniae Corona.”¹

A versmérték megtanulására nagy gondot fordítottak. Erre is voltak kézi könyveik, melyek leginkább Maximus Victorinus műve alapján készültek.

¹ Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde IV. 138.

A könnyebb prózai és verses olvasmányok után elővették a fogósabb prózáírókat; a költők közül meg leginkább Vergiliust olvasták. Hogy a vallásos irányú középkor Vergiliust nem szorította ki az iskolából, arra sokat tett Donatus és Priscianus kézi könyve, mert ezekben a példák legnagyobbbrészt Vergilius műveiből valók. De meg az is döntött a dologban, hogy Vergilius negyedik Eklogáját Krisztusra vonatkozó jövendölésnek tartották.

Hogy Vergiliust nálunk a káptalani iskolákban már a XIII. században olvasták, kézzelfoghatólag igazolja Lodomér esztergomi érsek, a ki 1288 máj. 8-án¹ azt írja, hogy mikor mint kis gyermek a költői hiábavalóságokat tanulta, megismerte a saját arcát haszontalan alakokra változtató *Proteust*. Erről a vízi istenről pedig Vergilius „*Georgicon*”-jában IV. könyv, 387. és következő sorokban van szó.

Főlkarolták *Ovidiust*, sőt *Horatiust* is. Ez utóbbit már tanuló korából jól ismeri Lodomér esztergomi érsek is, midőn 1288 máj. 8-iki levelében a „*Theonino dente dilanians*” kifejezést használja. Horatius ugyanis *Epistolarum* I. 18, 78—84 soraiban így írja le, hogy a rágalmazó Theon fogával harap:

Fallimur et quondam non dignum tradimus: ergo,
Quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri.
At penitus notum, si tentent crimina, serves
Tuterisque tuo fidentem praesidio; qui
Dente Theonino cum circumroditur, ecquid
Ad te post paulo ventura pericula sentis?

Mindezekén kívül olvastak más latin költőt is. A hol azonban a pogány költőkről mit sem akartak tudni, ott Juvencust, Seduliust és Prudentiust olvasták.

Olvasmányul szolgált a szentírás is.

Míg a tanulók a latin nyelvet nem értették, a tanár az olvasmányban az egyes szókat az anyanyelvre fordította s grammatikai és lingvisztikai szempontból fejtegette. Később

¹ Oklevéltár XIII. okl.

már csak körülírta, megmagyarázta — a régiségtani, mythologiai és történeti adatok közbeszövésével. E célból a tanárok és tanulók a kommentárokat egyaránt használták.

Rendelkezésekre álltak a *szótárak* is. A hazai földön használt szótárak közül ránk maradt:

„*A beszterczei szószedet*“, a XV. század első negyedéből,¹ a melyet Tótországi György beszterczei tanító írt össze régi e fajta művekből. Ez a szószedet e *nemben a legrégibb tankönyvünk*. Vele teljesen egykorú:

„*A schlägli magyar szójegyzék*“.²

Vocabularium latino-germanicum predicatoribus utile, propter almanicum. XV. századból. Papiros kézirat, 4-rét, 294. levél.

1513-iki kéz a szöveget megelőző levélre ezt írta:

„Scripsit hunc vocabularium dominus Sigismundus propriis manibus et petit legentes in eo, ut saltem unum ave maria pro anima sua dicant, requiescat in pace amen. Tollit autem carnis debitum prefatus dominus Sigismundus Senftleben de podolino nomine pudleyn terre Scepusiensis Civitatis seu castellum (sic) Baccalaureus Viennensis, altaris S. Barbarae altaris Capelle sancti Georgii Leutschowie a. d. 1513 id est millesimo quingentesimo tredecimo in vigilia S. Briccii, cuius anima feliciter vivat.“³

*Murmeli*us latin-német-magyar szótára 1533-ból, melynek ez a címe: „*Lexicon Joannis Murmelii*, in quo latina rerum vocabula in suas singula digesta classes, cum germanica et hungarica interpretatione. Ut autem quodvis vocabulum facile inveniatur, praestabit index copiosus.“

¹ Kiadta *Finály Henrik* e cím alatt: *A Beszterczei Szószedet*. Latin-magyar nyelvemlék a XV. századból. (Akad. Értekezések II. oszt. XVI. köt. 1.) — E szószedet korát helyesen *Tagányi Károly* állapította meg „*A beszterczei szószedet kulturtörténeti jelentősége*“ című becses tanulmányában. (Századok 1893. 308.)

² Kiadta *Szamota István*: *A schlägli magyar szójegyzék*. A XV. század első negyedéből. Budapest, 1894.

³ *Csontos Ján.*: Adalék a szepességi XV. századi könyvtárakhoz. (Magy. Könyvszemle 1880. 351.)

A címclapon a magyar czímer. Kolofonja: „Cracoviae per Hieronymum Vietorem. Anno ab urbe redempto M. D. XXXIII.“¹

Pesti (Misér) Gábor 1538 márcz. 27-én írja Pereghy Albert pécsi prépostnak, hogy „Nomenclatura sex lingvarum“ című munkája már kikerült sajtó alól. A könyvnyomtató azonban, a kivel előzetesen szerződést nem kötött, nagyon szűkkeblűen bánt el vele, mert csak tíz példányt adott neki. Ezek közül küld egyet a prépostnak, egy másikat meg Lévai Gábor részére. A még nála levő öt példányt meg pár nap mulva Ujlaky Ferencz győri püspöknek küldi meg. A hozzá írt levélben értesíti a püspököt, hogy az ő nevével megkezdett művet Isten kegyelmével befejezte; de hogy mily szerencsésen, azt az ő ítéletére bizza. De azt határozottan állíthatom — úgymond — hogy akartam is, meg semmi munkát sem kíméltem, hogy a mű minél tökéletesebben jelenjék meg. S hogy én mekkora munkát végeztem, akkor tűnik ki, ha művemet összevetik azzal a barbarismusokkal telt művel, a melyből az enyém készült.²

A grammatikai oktatásnál, az ejtegetésen és hajlításon kívül, a helyesírásra és az írásjelekre is kiterjedt a figyelem. Ezt már maga az a tény követelte, hogy a könyvmásolás fontosságát általánosan elismerték. A mi az írásjeleket illeti, az ókoriakat kezdték ismét használni.

A tanár úgy győződött meg fáradozásának eredményéről, hogy a tanulók az értelmezett szöveget a magok szavaival előadták. — De — főleg a költői műveknél — szokásban volt a szóról szóra betanulás is. Ezzel csak könnyebben akarták elérni a célt, a latin nyelv megtanulását oly fokban, hogy előszóban és írásban könnyen kezeljék.³

¹ *Szamota István*: A Murmelius-féle latin-magyar szójegyzék 1533-ból (Akad. Értekez. I. oszt. XVI. köt. 7.) — *Varjú Elemér*: Murmelius Lexicon a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában. (Magyar Könyvszemle 1899. 97—111.)

² Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából III. 237—238.

³ *Specht*: Gesch. d. Unterrichtswes. 93—103.

Ugyane célra szolgáltak az *írásbeli dolgozatok* (dictamina) is. Ezek kétfélék: prózaiak (dictamen prosaicum) és költőiek (dictamen metricum). A költői dolgozatnak nagyobb beceje volt; a tanulók szellemi fejlettségét ennek a sikere után ítélték meg. A tanulók latin nyelven fogalmaztak. Megkövetelték tőlük, hogy a szók és a kifejezések megválasztásában gondosak legyenek, mert a szónak fednie kell a gondolatot. A képek és a hasonlatok alkalmazásánál a szerzők hű utánzása a feladat.¹

A trivium második tárgya a *rhetorika* (szónoklattan). Mielőtt azonban valaki e fokra lépett, szigorú vizsgálatot kellett kiállania a grammatikai tanulmányokból. Éppen az a körülmény, mely a rómaiak iskolájában a szónoklat tanításánál oly nagy figyelmet követelt, a középkori iskolánál a szónoklat tanítását háttérbe szorította. A római fórumon és senatusban ugyanis a szónoki erő érvényesülhetett, míg a nyugati államoknál a szónoklatra nem igen volt szükség.² Megelégedtek tehát azzal, hogy a tanulók a szónoki beszéd lényegesebb fajaival, fő részeivel, a műszókkal és a szónoklat alapszabályaival megismerkedjenek. Ezeket leginkább *Cicero*³ beszédein mutatták be és magyarázták meg. Tankönyvül *Cicero*-nak „De inventione” és „Rhetorica ad Herennium” művét, továbbá *Quintilián*-t, sőt *Martianus Capella*, *Alcuin* és *Beda* munkáját is használták.

A szónoklás megtanulása helyett sokkal nagyobb gondot fordítottak a „*dictamen prosaicum*”-ra, — vagyis arra, hogy a tanulók levelet és okiratot jól tudjanak fogalmazni. Ez nagyon érthető. Mert az írásmesterséghez leginkább a papok értettek, s így őket alkalmazták a kancelláriáknál és a főurak a levelezés végzésére. S hogy erre vállalkozhassanak, elő is kellett őket készíteni. Beavatták őket az egyházi és római jog és a történelem ismereteibe

¹ Theob. Ziegler: Geschichte der Pädagogik. (Baumeister: Handbuch d. Erziehungs- und Unterrichtslehre I. 27.)

² Denk Ottó: Geschichte d. gall.-fränk. Unterrichts- und Bildungswesens 236.

³ Stöckl: Lehrbuch der Geschichte der Pädagogik. 130.

is, mert a levelek és okiratok tartalmában nagyon sokszor jogi kérdés s történelmi vonatkozás fordult elő.¹

A történelmi oktatásnál tankönyvül szolgált a *Historia scolastica* seu *historiae ecclesiasticae libri IV*. A középkorban nagy becsben volt és a XV. században sok kiadást ért. Szerzője *Petrus Commestor* vagy *Manducator*, a párisi egyetem kancellára. Meghalt 1178-ban.

A mű kezdődik a Genesissel s végig halad az egész ó-szövetségen, a próféták leszámításával; tárgyalja az új szövetséget is s záródik az Apostolok cselekedeteivel.²

A *Historia Scolasticá*t szemlélhetjük *Muthmerius* szépesi prépost 1273-iki,³ László esztergomi prépost 1277-iki,⁴ a pozsonyi káptalan 1425-iki,⁵ a zágrábi káptalan 1425 körüli,⁶ A veszprémi káptalan 1429—1437-iki,⁷ és a nagyzebeni plébánia XV. századi könyvtárában.⁸

A *dialektika* (szorosabb értelemben: logika, vitatkozástan) lassan jutott ahhoz a tekintélyhez, melylyel később bírt. Alcuin szerint az a tudomány, melynek segítségével az ember vizsgálódhatik, a fogalmakat meghatározza, a dolgokat kifejtheti s az igazat a valótlantól megkülönböztetheti (potens quaerendi, diffiniendi et disserendi, etiam vera a falsis discernendi.)⁹ Rhabanus Maurus „disciplina disciplinarum”-nak nevezi. S ez érthető; mert a dialektika napról napra jobban érvényre jutott. A hittudományban már a XI. század óta alkalmazzák; s így lassankint a grammatika fölé küzd

¹ *Specht*: *Gesch. d. Unterrichtswes.* 115—122.

² *Knauz*: A pozsonyi kápt. kéziratai 22—23.

³ *Knauz*: II. 27.

⁴ *Knauz*: II. 71.

⁵ *Ipolyi Arnold*: A pozsonyi kápt. XIV. századi könyvtára. (Új Magy. Múz. VI. évfoly. (1856), I. k. 162—171.

⁶ *Thalčić*: XI. 164.

⁷ *Tört. Tár* 1886. 572.

⁸ *Békefi Remig*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 351. — *Varjú Elemér*: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Magyar Könyvszemle 1900. 136, 137, 143.)

⁹ *Theob. Ziegler*: *Gesch. d. Paedagogik.* — (*Baumeister*: *Handbuch der Erzieh.* 27—28.)

magát. Az lett a felfogás, hogy „littera sordescit, logica sola placet“. A dialektika tanításánál Boethius logikai tanulmányai, s az ő fordításában Aristoteles „kategóriái“ és „de interpretatione“ című könyve, továbbá Porphyriusnak „Isagoge“-ja, Martianus Capella, Cassiodorus, Izidorus munkája és főleg Alcuin kivonata szintén használatban voltak.

Bizonyára magyar iskolák részére készült az a dialektika is, mely Kaym Orbán budai könyvtárúrs költségén jelent meg ily címmel:

„*Michael Vratislaviensis*: Introductorium dialectice: quod congestum logicum appellatur“. Argentinae. 1515.¹

Szokásosak voltak a *vitatkozások* is. Ezek a dialektika egyes részeiről és ezeknek gyakorlati alkalmazásáról folytak. Az egyik meghatározta a fogalmat, a többiek pedig, ha nem voltak vele egy véleményen, megtámadták. A vitatkozók gyakran nagyon is neki hevültek. S midőn már személyeskedéstől lehetett tartani, a tanár felfüggesztette a vitatkozást, melyet csak másnap lehetett folytatni.²

A hazai káptalani statutumok határozottan megmondják, hogy a trivium tárgyait a mi káptalani iskoláinkban is tanították. Az esztergomi „*visitatio canonica*“ a sublectortól megvárja, hogy naponként három előadást tartson.³ A váradi statutumból megtudjuk, minő előadásokról van itt szó. E szerint reggel előadták a *grammaticát*, és pedig oly keretben, a mint a tanulók összessége⁴ megbírta. Ezután mindjárt közvetlenül, vagy ha czélszerűbbnek mutatkozott, csak délebben, a felnőttebbek és a tanulókönyebbak részére, bővebben értelmezték a grammatikai szabályokat, vagy pedig a *logicát* adták elő.⁵ Ezt a logicát a középkorban közönségesen „*dialectica*“-nak hívták.⁶

¹ Az ezredéves orsz. kiállítás tört. főcsoportjának katalógusa II. B. füzet. 8092.

² *Specht*: Gesch. d. Unterrichtswesens 122—126.

³ *Kollányi F.*: Visit. capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 92.)

⁴ *Thalčić*: Monumenta Hist. Episcop. Zagrab II. 78.

⁵ *Bunyitay*: A váradi kápt. legr. stat. 92.

⁶ A *grammatica* és *dialectica* előadásának módját és eszközeit lásd

Az auctorok *rendszeres* olvasására az iskolában nem fordítottak nagy gondot. Úgy gondolkodtak, hogy a ki az előbb érintett dolgokat megtanulta, a szöveg szellemét és értelmét magától is, vagy legföllebb kevés segítséggel felfogja, — a mint a tapasztalás igazolja.¹ A váradi statutu-mokból tudjuk, hogy itt voltaképen költői művekről van szó; hiszen a szövegben „Poeticalia“-t olvasunk.²

Délután Zágrábban a „Vesperae“ után, Váradon meg a „Nona“ és „Vesperae“ között, vagy a mikor alkalmas-nak ígérkezett, a *szónoklattal* foglalkoztak. Erre azért fordítottak gondot, hogy az elmét fejlesszék s a növendéket a helyes latin kiejtésre³ megtanítsák.⁴

A váradi statutum szabad kezét enged abban, hogy a scholasticus az elülírt órákon kívül, vagy énekes s ünnepnapokon bölcséleti vagy más ismeretekre oktathatja növendékeit, — a mint tudniillik alkalmasnak vagy szükségességeknek látja.⁵

A trivium bevégeztével a tanuló a *quadrivium* — Platon szerint *physika* — tárgyait tanulta. Ezek fontosságát és természetét már Platon fölismerte és méltatta.⁶ Megtanulásukat nehéznek tartották s velök ellentétben a trivium tárgyairól csak mint „gyermekjáték“-ról beszéltek. Miért is a quadrivium tárgyait egészen csak azok végezték el, a kik tehetségesebbek voltak; a többiek csak egyet-mást tanultak belőlök.⁷

A quadrivium tárgyai között először a *számtant*

Békefi R.: *Árpádkori közoktatásiügyünk és a veszprémi egyetem létkérdése* (Századok. 1896. 215—219.)

¹ *Tkalčić*: Monumenta Hist. Episc. Zagrab. II. 79.

² „Poeticalia vero non videntur esse legenda.“ (*Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 92.)

³ *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 78. — *Bunyitay*: A váradi kápt. legr. stat. 92.

⁴ *Tkalčić*: Monum. Hist. Episc. Zagr. II. 78.

⁵ *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 92—93. — *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 79. — *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 92.)

⁶ *Finácsy Ernő*: Az ókori nevelés története 127—130.

⁷ *Specht*: Gesch. d. Unterrichtswes. 127.

(arithmetika) tanulták. Nagy súlyt fektettek a „Computus“-ra,¹ hogy az egyházi ünnepek kiszámításához s így az egyházi naptár megkészítéséhez mindegyik tanuló értsen.² Ehhez is *Boëthius* írt kézikönyvet (*Institutio arithmetica*), midőn *Nikomachus* művét lefordította. A római számokkal nagyon nehezen mentek a számtani műveletek; pedig az arab számok ismeretét csak *Gerbert* ültette át a XI. században az araboktól, a kik az algebra ismeretével is megajándékozták Európát. A szorzást úgy végezték, hogy ismételtén összeadtak. Az osztásnál kerek számmal dolgoztak. Az abakust a quadriviumi tanításnál is használták, csakhogy már módosított alakban.³ Nagy előszeretettel fürkészték a számok titokzatos (*mysticus*) jelentését is.⁴ S még a legnagyobb tudósok is — mint *Alcuin* és *Rhabanus Maurus* — abban a hitben éltek, hogy minden számnak van titkos jelentése is.⁵ Miért is ezt meg kell ismerni, hogy a szentírás egyes helyeit, a hol t. i. számok fordulnak elő, annál jobban megérthesse az ember.

Ránk maradt Magyarországi György Arithmetikája 1499-ből ily czímmel: „*Arithmetice summa tripartita Magistri georgii de hungaria*“.

A mű három részre oszlik. „Az elsőben az arithmetika kilencz speciesét: ú. m. a számlálást, összeadást, kivonást, kétszerezést, felezést, sokszorozást, osztást, haladványokat és a gyökvonást számjegyekkel tárgyalja; a második részben pedig a négy műveletet a számok vetése útján magyarázza s végül a harmadik részben a hármas- és arany-szabályt többrendbeli példával világosítja meg.“⁶

¹ *Günther Zsigm.*: Geschichte des mat. Unterrichtes. 88. (Monum. Germ. Paedagogica. III.) — *Cantor M.*: Vorlesungen über Geschichte der Mathematik I. 771—857.

² *Baumeister*: Handbuch der Erzieh. I. 28.

³ *Specht*: Gesch. des Unterrichtswesens. 130—136.

⁴ *Denk Ottó*: Gesch. des gall.-fränk. Unterrichtes. 237—238. — *Browning*: A nevelés elmélet. történ. 37.

⁵ *Specht*: Gesch. d. Unterrichtsw. 134—135.

⁶ *Szily Kálmán*: Magyarországi György mester Arithmetikája 1499-ből. (Magy. Könyvszemle 1892/93. 87.)

Szily Kálmán a szakember hivatottságával állapította meg, hogy szerző „a hét első speciést elég részletesen (noha a felvilágosító példák hiánya miatt itt-ott zavarosan és nehezen érthetően) adja elő; kevesebbet ér, a mit a haladványokról mond; éppenséggel értéktelen pedig az, a mit a számok vetéséről és a gyökvonásról beszél. Látszik, hogy legtöbb öröme telt a hármasszabályra vonatkozó példák megoldásában, mert a húsz oldalból nyolczat kizárólag erre szentel s itt egész világosan meg is bírja magát értetni“.¹

Megérdemli a figyelmet az az *arithmetica* is, melyet az esztergomi főegyházmegyei könyvtár ily cím alatt őriz:

Incipiunt duo libri de Arithmetica anitii manilii severini Boetii viri clarissimi et illustrissimi exconsulis ordinarii patricii ad patricium simmachum.

(Eszterg. főegyházmegyei könyvtár. II. 23. Sec. XVI.)

Az egyházi naptár készítésének kötelezettsége az egyházakra nézve természetszerűleg követelte az *asztronómiai* ismeretek tanítását is.² A csillagászati ismeretek ekkor még elég szűk körben mozogtak és sokszor inkább az asztrológia körébe esnek. Az égi jelenségeket bizonyos események előjelének tartották. Tanulmányozták a nap járását, a nap- és holdfogyatkozást, a hold fényváltozatait s a csillagok állását; ismerték a nap- és holdéveket, az ókori népek naptárát, az állócsillagokat és a bolygókat,³ az állatövet, a solstitiumot, az aequinoctiumot,⁴ az aranyszámot és az epaktát. Volt naptáruk is, — a Cisio-Janus-féle.⁵ A kezdő

¹ Szily Kálmán: Magyarországi György mester Arithmetikája 1499-ből. (Magy. Könyvszemle 1892/93. 87—88.)

² Günther: Gesch. d. mathem. Unterrichtes. 126. (Mon. German. Paed. III.)

³ U. az.: 125. (U. o.)

⁴ Specht: Gesch. d. Unt. 137.

⁵ A középkori naptárakra nézve részletes tájékozást nyújtanak Heinrich Gusztávnak „A Cisio-Janus történetéhez“ (Egyet. Philologiai Közl. 1879. III. évfoly. 537—554.) és „A magyar cisiók“ (Egyet. Phil. Közl. 1880. IV. évfoly. 140—145. és 246—253.) cz. értekezései.

szótól nevezték így. Ebben a naptárban volt 24 sor vers. Mindegyik hónapra kettő esett. A verssorban a szótag sor-száma jelentette, hogy az illető nap hányadik a hónapban. Voltak külön asztronómiai tankönyveik; de e célra használták a „Computus“-t is.¹

Ilyen Computus nyomtatásban nálunk is sok forog köz-kézen. Egy 1515-iki példány sajátom; egy 1520-iki pedig az esztergomi főegyházmegye könyvtáráé.

Computus novus et | ecclesiasticus totius fe | re Astro-
nomie fundamentum pul | cherrimum continens. Clerico | non
minus utilis quam necessarius | cum additionibus quibus-
dam | noviter apressis.

(Tartalom.)

Vienne Pannonie per Joannem Singre | nium. Anno
salutis. M. D. XX.

Papirostra nyomtatva 22 oldalon, bőrkötésben az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban: Incunabul. II. 23.

Kézirati mivoltánál fogva érdekes a következő példány:

Computus Ecclesiasticus |
Magistri Georgii Peurba |
chii Mathematici acutissimi |
1536. |
Vita authoris: |

„Georgius Peurbach in limitibus bavarie et austrie
natus, arcium et philosophie magister studii Viennensis, in
collegio civium collega“ stb.

Prefacio in magistri Peurbachii mathematici Computum.

Quid sit Computus?
Unde dictus?
Et bis duplex est.
De aureo numero ad annos.

¹ *Denk Ottó*: Gesch. d. gall. fr. Unt. 239.

Laus Deo finis huius operis |
Facta est septimo idus Janua | (így)
Anno incarnationis domi | (így)

1537.

Georgii Transilvani
Computus
Telos

Papirosra irt eredetije bőrkötésben, 38 negyedrért oldalon az esztergomi főegyházmegyei könyvtárban : Incunabul. II. 23.

A váradi iskola tanulói előtt bizonyára nem voltak ismeretlenek a „*Váradi táblák*“ (Tabulae Varadienses), melyeket Peuerbach György, bécsi egyetemi tanár és kiváló csillagász, éppen Vitéz János biztatására készített. Peuerbach a váradi délkört veszi kiinduló-pontul s így állítja össze a táblákat, melyek segítségével a nap- és holdfogyatkozások előre kiszámíthatók.

Ezek a váradi tanulók kétségkívül velünk együtt épülő lélekkel olvasták Peuerbachnak, ennek a kitünő tudósnak Vitézhez irányított ajánló levelét, melylyel a „Váradi táblák“ közrebocsátotta. „Az összes északi népeknél — írja Peuerbach — a tudományoknak te vagy egyik legnagyobb ápolója, művelője és megújítója. A meglevőt, nehogy elenyészszék, fentartod és támogatod; azt pedig, mi ekkorig nem juthatott el hozzánk, a te buzgalmad és gondoskodásod ismerteti meg velünk. Benned tiszteli az a dús könyvtár alkotóját, melynek kincseivel Erdélyt és Magyarországot gazdagítod... Köztudomású, mily gonddal és mennyi költséggel gyűjtöd egybe különféle országokból a bölcseségre oktató könyveket, melyek bőkezűségednek és emelkedett szellemednek hírért a késő nemzedékre is át fogják szállítani“.¹

Méltán föltételezzük, hogy az esztergomi iskola tanárai és tanulói meg tudomást szereztek *Joannes Regiomontanus* „Tabulae directionum“-áról, melyet ez a jeles tudós Esztergomban Vitéz biztatására irt az égi testek mozgásáról.

¹ *Fraknói Vilmos* : Vitéz János eszt. érsek élete. 159.

Ő is művét Vitéznek ajánlja, ily nemes szavakkal: „Minden tudományyal és erénnyel csodálandó mértékben dicsek-szel. Az isteni és világi tudományokban tökéletesen jártas vagy. Késznek nyilatkozol ugyan tanulni a tudomány minden művelőitől, de mindannyit fölülmúlod ismereted gazdagsága által; és tanítványaiddnak vallják magokat, a kik mint tanárok közelednek hozzád“.¹

Az elemi iskola *zenei* képzését folytatták. Zenetanítókat Nagy Károly még Rómából is hozatott; de ilyeneket egyes nevesebb helyeken — mint a metzi székesegyházi és a szent-galleni kolostori iskola — is neveltek. A kik a zenében kitűntek, „cantor“ czímet kaptak. Gondot fordítottak a gyakorlati zenei ismeretekre is; miért is a fúvó és húros hangszerek kezelésére is megtanították az ifjakat. Ily húros hangszerük volt az egy húrral fölszerelt „monochord“, mely a mai zongora őséül tekinthető. A fősúlyt azonban az elméleti zeneoktatásra fektették. A zenét a matematika ágának tekintették s a zenei időközök és a matematikai arányosság között kapcsolatot láttak. A zenei ismereteket *Boëthiusnak* „De musica“ című öt könyvéből merítették. E műben Boëthiusnak főleg Pythagoras volt a forrása. A zenetanárok szorgalmasan tanulmányozták Boëthius „De musica“-ját, sőt a tankönyveket is ennek nyomán készítették.²

A *geometriára* alig hogy ügyet vetettek; de a kör, a három- és négyszög területét ki tudták számítani. Tankönyvük is alig volt. Cassiodorust és Marcianus Capella encyklopaediáját tanulmányozták, mígnem Gerbert a XI. században megtalálta Boëthiusnak „De geometria“ cz. művét, melyet Euclidesből kivonatolt. Egyeseknek, főleg a műépítő szerzeteseknek fejlett geometriai ismeretekkel kellett bírniok. Hiszen stílszerű templomaik és kolostoraik oly szakavatottságot tételeznek föl, melynek korunk is szíves készséggel nyújtja az elismerést.

¹ *Fraknoi Vilmos*: Vitéz János eszt. érsék élete. 231.

² *Denk Ottó*: Gesch. d. gall. fr. Unt. 240. — *Specht*: Gesch. d. Unt. 140—143. — *Günther Zsig.*: Geschichte des math. Unterrichtes 71. (Mon. Germ. Paed. III.)

A geometria helyett leginkább *földrajzot* tanítottak. Ennek tárgya volt: a föld alakja és nagysága; a világrészek és országok; a hegyek, folyók és tengerek; a tengeri és légköri áramlások; a földövek s a föld lakói és állatai. Érdekes, hogy a földrajzot már ekkor a természetrajzzal kapcsolatban adták elő.

Földrajzi tankönyvük „*Dicuil*”-nek „*De mensura orbis terrae*” volt; segédkönyvül pedig *Solinus* „*Collectanea rerum memorabilium*”-át használták. Iskoláikban voltak térképek is, melyeket a régiek nyomán magok készítettek. Az állattanhoz a „*Physiologus*”-t, s a természetrajzhoz egyáltalán *Sevillai Izidor* „XX. libri Originum seu Etymologiarum”, majd később *Rhabanus Maurus* „*De universo*” című művét használták.¹

„*Physiologus* seu *Historia Mystica Animalium*” XV. századi kéziratban van a körmöczbányai plebániái,² a pozsonyi káptalani³ és a magyar nemzeti múzeumi könyvtárban.⁴ A pozsonyi káptalan példányából közlöm az oroszlán, sas és kígyó leírását.

De Leone.⁵

Incipit physilogus (így) de naturis duodecim animalium. Primo de leone, quod habet tres naturas. Prima est ista, quod in monte habitat et in monte tantum unum puerum generat et non plures. Secunda natura, quod puerum generat mortuum et dimittit mortuum tribus diebus iacere et solus vadit de monte, vadit ad aliquam vallem et solet sua cauda linire sua vestigia, ne venator vel canes inveniant puerum suum, et tunc tertia die reddit (így) ad puerum

¹ Günther Zs.: Gesch. d. math. Unt. 73. (Mon. Germ. Paed. III.) — Denk Ottó: Gesch. d. gall. fr. Unter. 240—241. — Specht: Gesch. d. Unterrichtes. 143—149. — V. ö. Békefi Remig: Árpádkori közoktatás-ügyünk és a veszprémi egyetem létkérdése 9—17. — U. az: Székes-egyházi iskoláink szervezete az Anjoukorban 4—20.

² Magyar Könyvszemle 1876. 236—237.

³ Knauz: A pozsonyi káptalan kéziratai. 105.

⁴ Cod. lat. Med. aevi 58. és 63.

⁵ Az állat neve a címmnél pirossal írva.

mortuum, suscitans eum a morte per magnum rugitum. Tertia natura leonis est, quod semper dormit apertis oculis, etc.

De Aquila.¹

Aquila habet tres naturas. Prima est, quod alte solet volare sub nube et altius, quam alie aves et volans sub nube, videt, quod latet inter spinas, scilicet lepus et aliud, quod solet in alta arbore nidificare. Secunda natura eius est, quod solet tantum tres pueros procreare et facit eos omnes radios solis inspicere diligenter; et quicumque puero- rum non inspicit attente solis radium, statim eum de nido eicit ad terram. Hec aquila Christum significat, qui habet tres pueros et triplicem populum, scilicet christianum, iuda- ycum et gentilem. Et quicumque non intuetur radium solis et quicumque non habet firmam fidem ad Deum, nec facit opera eius, illum puerum Deus eicit de nido et de vita in mortem eternam. Tertia natura eius est, quod quando senescit, querit fontem, a quo rivus semper exit et tunc volat sub celum et sol sibi ambas alas exurit, et ipsa cadens ad fontem illum, mergitur ibi, et surgens ad petram volat et sedet ibi tribus diebus non comedens; tertia autem die percutit petram cum rostro et cadit sibi scoma de naso et penne antique de corpore et renovatur, ut prius, et tunc primo summit cibum. Per aquilam intellige quemlibet pecca- torem penitentem, qui se renovavit undis et lacrimis. Quia dicit Ysydorus, quod lacrimae penitentis pro baptismo repu- tantur apud Deum. Aquila dicitur a cacumine oculorum, quia pre ceteris avibus subtilius videt, etc.

De Serpente.

Serpens habet tres naturas. Prima est, quod cum senuerit et cum caligant oculi eius et cum vult novus esse, ieiunat quadraginta diebus ante; deinde querens angustum foramen in petra et intrat strictum foramen et transiens per illud, deponit antiquam pellem et fit novus. Sic tu homo, quum te sentis gravatum peccatis et longo tempore in hiis

¹ Az egyes állatok czíme az eredetiben nincs külön bekezdésben, leszámítva az elsőt, vagyis a „De Leone“-t.

iacuisse, habeas abstinentionem cibi et aliorum malorum et quere petram et Christum, quia ipse est nobis via ad celum et transiens foramen artum per primam contritionem et confessionem et satisfactionem et depone pellem antiquam et conscientie vitiorum et sic fies novus in Christo. Secunda natura serpentis est, quod cum ad aquam venit, non portat secum venenum, sed in foramen evomit. Ita tu, cum venis ad ecclesiam, non debes in corde tuo ferre venenum, vel invidiam, vel odium cum ceteris vitiis adversus proximum tuum. Tertia natura eius est, quod cum videt nudum hominem, fugit ab eo et timet eum. Si autem videt vestitum, saltat in eum. Ita primus homo, cum in paradyso fuit ullum vitium habens, serpens timuit eum; sed postquam, vestitus fuit malo consilio et opere, saltavit in eum serpens et dyabolus et momordit. Ita dum serpens occiditur per omnia membra, caput custodit. Ita et tu homo in adversitatibus huius seculi custodire precipue debes animam tuam et fidem tuam, ne perdas eam propter parvum quid et hanc sapientiam serpentis tene. Serpens tria timet: cervum, cyconiam et cignum. Cervus significat filium Dei, cyconia dyabolum, cignus mortem. Hec tria quilibet homo christianus debet timere.¹

A *zene* és *ének* — mint a cantor, de főleg a succentor főntebb leírt teendőiből kiviláglik — a hazai káptalani iskolákban szintén tantárgy.

A *hittudomány* azonban nincs a tantárgyak sorában. Ennek egyszerű oka van. A középkor első részében a hittudományt külön egyáltalán nem tanították, hanem beleosztották a többi tárgyakba. Hiszen ekkor minden tárgy a vallás szolgálatában állt. Az olvasást is a szentíráson kezdték s főleg a zsoltárokon gyakorolták be. Tárgyi olvasmányul meg, a klasszikusokon kívül, szintén a szentírást és az egyházatyák műveit használták.²

¹ A pozsonyi káptalan könyvtárában a 37-ik szám alatt levő codex 134—135. lapjain.

² *Békefi R.*: Árpádkori közoktatásügyünk és a veszprémi egyetem létkérdése. (Századok. 1896. 26.)

A IV. lateráni zsinat (1215) azonban már szakít a régi állásponttal. Minden érseki székhelyre egy-egy *theologust* rendel, hogy ez a papokat a szentírás ismeretére, de különösen a lelkipásztorkodás teendőire megtanítsa. Itt találkozunk tehát először külön hittudományi szakoktatással.

Hihető, hogy e rendelet nálunk is életbe lépett. Az utolsó Árpádok zavaros kormányja majd az örökös harcokban lefolyó interregnum (1301—1308) azonban az új keletű intézményt kiszorította az életből. Bizonyítja ezt az 1309-iki budai zsinat, mely első sorban őszintén megvallja, hogy távol akarja tartani a lelkek veszélyeit, az egyházak nehézségeit és sérelmeit, melyek — miként a tapasztalás bizonyítja — tudatlanságból s leginkább egyházi jogi képzettség hiányából keletkeznek. Majd meg, egészen a IV. lateráni zsinat hatása alatt, elrendeli, hogy mindegyik érseki egyháznál egy *kánonjogilag* képzett, a püspökségeknél pedig a *grammatikai tanulmányokban* (in grammatica seu logica facultate) jártas egyénről kell gondoskodni. Ezek azután az egyház klerikusait és a szegény tanulókat tanítsák ingyen, — a többieket meg, amint telik. De hogy ezt megtehessek, az egyházmegye feje és a káptalan gondoskodjék részökre egy „*praebenda*“ teljes jövedelméről, vagy ennek megfelelő értékről. S ezt mindaddig kapják, a míg csak tanítanak.¹

Nevezetes e határozatban, hogy a zsinat tanulatlan-ságot lobbant a papság szemére. S ennek a jövőben úgy akarja útját vágni, hogy az érseki székhelyre kánonjogtanárt, a püspöki egyházakhoz meg grammatikust rendel.

Tanulók. — A káptalani iskolát látogatták első sorban a kispapok (clericus), továbbá a szegények és — a budai zsinat tanúsága szerint — más tanulók is.² Ezek egy része olyan ifjú volt, akik, bár nem akartak papi pályára lépni, koruk műveltségét sem kívánták nélkülözni. Így Esztergomban a XVI. században Markházi Bertalan és Vértesi István

¹ Oklevéltár XV. okl.

² *Bunyitay*: A váradi kápt. legrégibb statut. 91. — *Thalčić*: Mon. Hist. Episcop. Zagreb. II. 78. — Oklevéltár XV. okl.

nevével találkozunk.¹ Sőt még olyan világi ifjak is fölkeresték a káptalani iskolát, akik az egyetemi előtanulmányokat nem az egyetem bölcsészeti karán, hanem itthon akarták elvégezni.²

Mihály fia Eligius csanádi tanuló a vidéken lakott s innét járt be Csanádra, ijjal-nyállal fölfegyverkezve az iskolába.³ Budán a káptalani iskolában a tanulók egy házban közösen is laktak s több segédtanítójuk (informator) volt. A szegény tanulók összekoldult alamizsnából éltek és ezt naponkint szétoosztották közöttük.⁴ Kolduló tanulót 1453 körül Erdélyben is ismernek.⁵ A váradi iskola mellett a Szent-Lélek ispotály a betegek és szegények befogadására és nevelésére alapult.⁶ Egyes kanonokok is tartottak tanulókat. János 1342 előtt a pozsonyi örkanonok tanulója (scolaris) volt s erről az időről mint szolgálatról (servierit) beszél.⁷

A káptalani iskola tanulói egyes alkalmakkal a püspököt vagy vendégét énekléssel tisztelik meg, vagyis recorálnak, — miként Bakócz Tamás egri püspökkel tettek Egerben. Máskor meg nagyhéten a szentsírt őrzik és zsolnárokat énekelnek.⁸

A lőcsei zsinat 1460-ban meghagyja, hogy a tanulók (scholares) hosszú és illő ruhában járjanak; arany vagy ezüst gyűrűt az ujjukon ne hordjanak. Aranyos övet, táskát, kengyelt és nyergét nyilvánosan ne használjanak; sőt mind-ezeknél még a velencei rezeset se alkalmazzák. Hajkoronájuk megfelelő legyen; zárt ruhát viseljenek, vörös vagy zöld

¹ I. Rész. I. Fejezet. Esztergom.

² *Denifle*: Die Universitäten des Mittelalters I. 97—98.

³ Oklevéltár XLI. okl.

⁴ Oklevéltár LXXV. okl.

⁵ XV. század közepéről: „Nota, tria genera mendicantium. Primi sunt mendicantes de domo ad domum et vocantur vulgariter dy hus bettler, ut sunt *scolares* et viri religiosi etc.” (Archiv für siebenbürg. Landeskunde B. XVII. 8.)

⁶ Oklevéltár LIV. okl.

⁷ Oklevéltár XXVII. okl.

⁸ Oklevéltár XCV. okl.

harisnyát ne hordjanak. Általában tisztességesen és illően viselkedjenek, hogy ez az ő javukra váljék, a világiak megszólása pedig elmaradjon.¹

Az előadások ideje. — Előadás a trivium tárgyaiból az évnek minden napján van, leszámítva az ének- és zene-tanításra szánt napokat és az ünnepeket, melyeket Isten és a szentek tiszteletére az egyház jog, vagy az egyházi hatóság állapított meg.² Az éneket és zenét ezeken a napokon tanították: Karácsony és husvét előtt nyolcz nap, — ez utóbbiba virágvasárnap, nagycsütörtök nagypéntek és nagyszombat nincs beszámítva; az öt³ Mária ünnepet (Gyertyaszentelő, Gyümölcsoltó, Havi Boldogasszony, Nagy-Boldogasszony és Kisasszony), a kereszt felmagasztaltatásának két ünnepét, Keresztelő Szent János, Szent Mihály arkangyal, Minden-szentek, Péter-Pál, Szent István és Szent László király napját és az oly ünnepeket megelőző napokon, melyeknek saját lectióik vannak; minden szombaton, — de ha ekkor ünnep van, pénteken. A napot itt attól a pillanattól számították, a mint az első „Vesperas“-ra a harang megkondult. Tehát nemcsak a megszabott nap egészen, hanem még ez előtt is a nap egy kis része rendelkezésre állt. Ez utóbbit arra használták, hogy a tanulók a tanítás napján szükséges ének szövegét és hangjegyeit leírták. Ez késő esteig is eltartott.⁴

Esztergomban a lector ügyelt föl, hogy a sublector az előírt előadásokat megtartsa és ezeket tanításra használja föl.

Az előadás órájának megállapítását, sőt az egész napi rendet nagy mértékben befolyásolta az a tény, hogy az iskolások, élükön a sublectorral, minden nap jelen voltak a nagy misén és a „Vesperas“-on.⁵ Maga a káptalan is tudtunkra

¹ Oklevéltár LXV. okl.

² *Bunyitay*: A vár. kápt. legrég. stat. 92. — *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 78.

³ A zágrábi statutum csak négy Mária-ünnepről beszél. (*Thalčić*: Mon. Hist. Episcop. Zagrab. II. 82.)

⁴ *Bunyitay*: A vár. kápt. legrég. stat. 95—96.

⁵ *Kollányi Fer.*: Visitatio Capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 92.)

adja 1397-ben, hogy az iskolások tényleg eljárnak a templomba.¹

Fegyelem. — A sublector a tanulókkal egyetemben teljesen a lector joghatósága alatt áll. A fegyelmezés joga is egészen őt illeti meg. De ha megtörténnék, hogy a lector a fegyelmezésben nem bírna a sublectorral, akkor a lector az ügyet — Esztergomban — az érsek, vagy a vikárius, esetleg a káptalan elé terjeszti; s a büntetést ezek szabják meg. Mivel a lector a XIV. században nem igen tanított, nagyon természetes, hogy az iskolások fölötti fegyelmet is a tényleges oktató, a sublector gyakorolta. S csak az esetben, ha valamelyik növendék a sublectoron kifogna, kerül az ügy a lector, vagy a vikárius elé. A belakó iskolások közül — Esztergomban — senki sem hagyhatja el az iskola épületét a magister (sublector) engedélye nélkül. A melyik tanuló még napnyugta után egy órával is az utcán kóborol, a magister elzáratja és belátása szerint bünteti. Nehogy visszaélésre alkalom nyíljk, az esztergomi canonica visitatio nem engedi meg az iskolásoknak a hosszú kés, vagy más ártalmas fegyver viselését.

Fenyítő eszköz a (plagáló) vessző és az ostor. Ha valamelyik tanuló ezt a büntetést semmi áron sem akarja kiállani, a magister az iskolások közül szólít elő segítséget. S ha ezek megtagadnák a társuk elleni közreműködést, a magister ezzel egyetemben őket is elzáratja.

A mely napon az iskolában éneket s zenét tanítanak, a fegyelmezés joga a succentorra háramlik át. Miért is, a ki rászolgál, megbünteti. Ebben azonban — főleg az énektanításnál — mérséklet a jelszó, hogy botrány ne forduljon elő; s így a tanulókat inkább megnyerjék a tanulásnak, mint elriaszszák tőle.

Érdekes, hogy a középkornak a tanulók fegyelméről is volt közkézen forgó könyve. Domokos deák ugyanis tanulmányai folytatása végett könyveket akar vásárolni. Többek között leginkább *Bovetus* „De disciplina scolarium“

¹ *Batthyány: Leges eccl. T. III. 329. nr. 34.*

czímű könyvéről írt magyarázatot iparkodott megszerezni, mert a költővel azt vallotta, hogy rostával meríti a vizet az, a ki könyv nélkül akar tanulni. De nem volt pénze. Miért is 1363. jan. 29-én ír rokonának, Klára asszonynak, a ki Semjéni Mihály felesége volt, s tőle kért pénzbeli segítséget.¹

Az iskolások lelki ügyeiről Esztergomban a székes-egyház gondoskodik. Itt azonban nincs egyetemleges lelkipásztorkodás, mert hozzája mindössze is csak a vár, a káptalan és az iskola tartozik. Miért is a nép számára soha, hanem bizonyos időben csak a papság részére tartanak szent beszédet. A szentségeket a szent-kereszt oltárának igazgatója (rector) szolgáltatja ki. Az iskolások évenként legalább egyszer — husvét táján — gyóntak és az áldozáshoz a székesegyházban járultak.²

A tanférjak ellátása és a tandíj. — Tudjuk már, hogy a lector és kántor az iskolának vezér-embere. Lássuk tehát első sorban az ő javadalmazásukat.

A zágrábi statutum értelmében a *lectort*, ha kanonok, két kanonoki praebenda illeti meg. Ha pedig nem kanonok, neki, mint lectornak, az egy kanonoki praebenda után eső összes jövedelem kijár, — éppen úgy, mint a scholasticusnak, vagyis a magisternek, tehát a sublectornak.

A *lectort* megilleti a negyed (quarta) Bačun, Szent-Simon, Štefanovec, Dešćevec, Critanovec vagy Vrhovec, Felső-Trnava, Bidrag (Bidrovec?), Vidovec, Felső-Jalševac, Dankovec, Velika dolnja falvak bortizedéből, továbbá az ugrai, sopnicai, felső-blinjai, kraljeveci, mikuliéi, pertoviéi és slanoveci várnépek és praedialisok bortizedéből.

Ezt a negyedrészt azonban nem szabad egészen szószertint érteni. Mert a valóságban úgy volt a dolog, hogy a lector az említett bortizedek egynegyed részének a háromnegyedét kapta. A másfajta tizedből azonban, a hol — az

¹ Oklevéltár XXXII. okl.

² *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 90. — *Tkalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagr. II. 77. — *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 91—93, 95, 105, 252.)

említett helyek közül — a püspöknek járt a tized, a lector egészen megkapta a tized negyedét; de ha a káptalan volt a tized tulajdonosa, a lector ismét csak a csonka tized-negyedhez jutott, mert egy rész (sextadecima) a prépostnak esett.

A lectoré a Medvedička hegy másik részén levő Planina és Toplice bor- és egyéb tizedének a negyede. Ezenkívül László zágrábi püspök 1334-ben Lukács lectornak megengedte, hogy a bogovićii és čučerjei tizedet élvezhesse. A Crog mezőn egész Kalinovicaig levő vetések tizedének teljes negyede, Zágráb földjéről a gabonatized huszada és a zagorjei s a Száván túl eső tized huszada szintén a lectoré. A čučerjei Szűz-Mária, a zágrábi Szent-Imre és a hegyaljai Szent-Simon-Judás egyházak plébánosai megkarácsonykor, husvétkor és Szent-István napjára két-két kappant és annyi gyertyát adnak a lectornak, a mennyi a markába fér.¹

A *váradí* statutum így részletezi a lector jövedelmét: A lector jövedelmét alkotja: Mindenből egy rész, a mi osztzkodás tárgya; a káptalan bortizedének tizede; a közös vámjövedelmek tizedrésze; a gabonatized, földbér és áldozati adomány (oblatio) egy része.² E jövedelmek összevéve fölértek egy kanonoki praebendával. Csakis ez esetben van értelme, hogy a lectornak, ha egyúttal kanonok is, két része (duplicata porcio), „duplá“-ja van.

A canonica visitatio (1397) szerint *Esztergomban* ilyen a lector jövedelme: A kisnyitra-vármegyei dézsma-kerület (cultellus) tizedéből a negyed (quarta). E negyed és a prépostnak járó ötöd levonása után fenmaradó tizedből ismét a tizedrész. A hol a prépost ötödöt (quinta) kap, ott a lectornak tized jár. A szakolyai bor és gabona-negyed fejében — a melyet a lector helyett a plébános kap meg — a szakolyai plébános minden évben Szent-Márton napján (nov. 11.) egy ezüst márkát fizet. Damásd falu háromnegyed

¹ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 79, 80.

² *Bunyilay*: A váradí kápt. legrég. stat. 93.

része szintén a lectoré, sőt még a negyedik rész is, ha ő egyúttal kanonok is.¹

1543 táján is Esztergomban az olvasókanonok mind-ama káptalani jövedelemből tizedet kap, a miből a prépostnak ötöd jár. Kis-Nyitra vármegyében meg tizedet és negyedet kap. Damásd pusztá is az övé, a honnét tizedet, adót és ajándékot kap.²

Mivel azonban a lector a káptalani kiadványoknak az írója is, e czímen is volt jövedelme. Így Zágábban minden oklevél után, a melyre a káptalan pecsétjét ráakasztotta, 12 denár, a nyílt levelek (*litterae patentes*) után 6 denár, a zárt levelek után pedig 3 denár járt neki.³ Váradon meg, ha a lector maga végezte a jegyzői teendőket, a nyílt és zárt levelek után esedékes összeg kétharmada (16, illetőleg 8 denár), a privilegialis levél árának meg egyharmada (egy-harmad aranyforint) jutott neki. De ha a lector helyett a jegyző dolgozik, ez esetben csak a nyílt és zárt levelek árából kap, és pedig csak a harmadrészt.⁴ Esztergomban a káptalan pecsétjével ellátott levél után az esedékes összeg fele a lectoré. A levelek ára pedig ez volt: A patens levélé 24, a nyílté 12 denár, a privilegialis levélé meg 100 denár. Ha pedig ez kiváló nagy fontosságú, az utána eső összegben külön állapodnak meg.⁵

A lector, mint földesúr, birói jogot is gyakorolt. A damásdi jobbágyokról — 1376-ból — tudjuk a többek között, hogy — a tolvajlást, rablást és gyűjtogatást leszámítva — minden peres ügyükben az esztergomi lector, vagy tisztségviselője (*officialis*) s a helybeli bíró és esküdtek bíraskodtak. Ha pedig ezek feladatuknak hanyagul felelnének meg, a királyi, nádori vagy országbirói törvényszék elé idézik őket.⁶

¹ Kollányi F.: *Visit. Capit. Strig.* (Tört. Tár 1901. 93.)

² Oklevéltár CXLI. okl.

³ Thalčić: *Mon. Hist. Episcop. Zagrab.* II. 79.

⁴ Bunyitay: A váradi kápt. legrég. stat. 26. és 93.

⁵ Kollányi F.: *Visit. Capit. Strig.* (Tört. Tár 1901. 93.)

⁶ Fejér: IX/V. 88—89.

A pécsi olvasókanonokok évi jövedelme 1332 és 1337 között 10,¹ a veszprémié 1346-ban 20 ezüst márka², az esztergomié 1418-ban 400, a váradié 1427-ben 120,³ a székesfehérvárié meg 1460-ban 75 arany forint.⁴ A kőí káptalan olvasókanonokja pápai tized fejében 1332 és 1337 között évenként $1\frac{1}{2}$ márkát fizet.⁵ Az egri püspökök többek között az olvasókanonokok javadalmazására oly jövedelmeket és tizedeket kötöttek le, melyek a püspökség tulajdonai voltak. IX. Bonifác pápa 1399 ápr. 28-án hozzájárul, hogy e püspöki jövedelmek az olvasókanonokok tulajdonába menjenek át.⁶

A *kántor* (éneklokanonok) jövedelme Zágrábban egy kanonoki praebenda összes bevételeivel, melyek a kanonokok között elosztásra kerülnek, — éppen úgy, mint a lectorsnak. A kántor kapja a bortizedből a csonka negyedét Glavnicáról s Arland fiainak vagy unokáinak birtokairól, melyek a Medvedička hegynek ezen részén terülnek el. E helyeknek többi tizedeiből, a Medvedička hegyen túli valamennyi hely és Krapina — a meddig a zágrábi főesperességé, leszámítva Toplicet — összes tizedeiből szintén a kántoré a csonka negyed. Vagyis az összes tizedből háromnegyed rész a káptalané; a negyedik negyedből három rész a kántoré, egy meg a préposté.⁷

A váradi statutum már figyelembe veszi, vajjon a kántor kanonok-e, vagy nem. Ha kanonok, ezen a címen egy praebendának összes jövedelmét kapja, s ezenfelül még a kántori illetéket. Ha nem kanonok, természetesen csak ez utóbbira számíthat. Ezt pedig a következők alkotják: Egy kanonoki rész a bor- és gabona-tizedből, a földbérből, az összes vámokból — leszámítva a széplakit — és

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 235.

² Mon. Episc. Vespr. II. 119.

³ Tört. Tár 1895. 286—288.

⁴ Mon. Episc. Vespr. III. 160.

⁵ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 180.

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 126.

⁷ *Thalčič*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 82—83.

az áldozati adományokból, a melyek nagy csütörtökön, pünkösdkor és Szent László ünnepén az ő fejénél és két kezénél befolytak.¹ A kántoré Volf falu is és egy szőlő, a melyek fejében köteles a naponkinti Mária-miséhez egy szerpapot és alszerpapot adni.²

A veszprémi éneklőkanonok kap 1333-ban 15, 1334-ben 20 pensát kis denárokból, 1335-ben meg egy márkát garasokban; ³ az erdélyi még 1334-ben 8 pensát denárokból.⁴ A váradi éneklőkanonokok jövedelme 1318-ban 8,⁵ a pécsié meg 1332 és 1337 között 10 márka,⁶ a veszprémié 1424-ben 80 arany forint.⁷ Az esztergomi éneklőkanonok 1543 körül a nagy-honti káptalani tized negyedén kívül Kis-Hont és Nógrád-megyéből és a Mátyusföldről is kap jövedelmet. Az érseki jövedelemből jár neki 80 sarlai szapú gabona, a mi fölér 160 nagyszombati mérővel; továbbá 100 budai köböl bor, a mi fölér 20 akóval.⁸

Esztergomban 1397-ben a kántor részére is külön ház és kuria volt. Ennek a területén épült Szent-Erzsébet kápolnája, melyet János, a Szent-Istvánról nevezett prépost, újjáépített és a honti főesperességhez kapcsolt. A kántori állás részére Lénárd zenggi püspök is odaadományozta a házat és kuriáját, mely a káptalanszeren volt, s a melyben 1397-ben János esztergomi érsek vicarius a s egyszersmind visitator lakott. Kikötötte azonban, hogy a házba és a kuriába a kántor csak az ő halála után költözködhetik be.⁹

Már a III. lateráni zsinat (1179.) elrendelte, hogy mindegyik székesegyháznál megfelelő javadalma legyen a *magisternek*, a ki az egyház clericusait és a szegény tanuló-

¹ *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 89.

² *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 96—97.

³ Mon. Episcop. Vespri. II. 71, 79. és 83.

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 124.

⁵ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 29. — A váradi prépost jövedelmét ugyanekkor ötven ezüst márkára becsülik. (U. o. Ser. I. T. I. 28.)

⁶ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 235.

⁷ Tört. Tár 1895. 286—288.

⁸ Oklevéltár CXLI. okl.

⁹ *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 255—256.)

kat ingyen tanítsa; így a tanító nem szenved szükségét, a tanulóknak meg a tudományhoz megnyílik az útjuk.¹ A IV. lateráni zsinat ugyanezt megismételte s még szélesebb alapot fektette.²

III. Incze erélyes keze életet adott ennek a rendeletnek. A magyarországi káptalanok is meghódoltak előtte, s a „magister“-ről gondoskodtak. Káptalanainkat a nagy pápa szelleme járja át. Érzik, hogy a tanulókat édesgetni kell az iskolába, s az útból el kell távolítani minden akadályt. Nem akarják, hogy a növendékeket a lector vagy sublector kapzsisága elriaszsza az iskolától.³ Ezért szabályozzák a magister fizetését és a tandíjat.

A zágrábi statutum szerint a magister mindazt kapja, ami a kanonoki praebenda után pénzben, gabonában és borban egy-egy tagnak esik.

Ezzel azonban egyes magisterek nem elégedtek meg, s elkezdtek az iskolásokat zsarolni. Zágráb szent életű püspöke, Ágoston, azonban nem hagyta így a dolgot. Elejét akarja venni hasonló eljárásnak a jövőben. Miért is elrendeli, hogy a magister a kanonoki praebenda jövedelmét ezentúl is megkapja; de az olyan iskolásoktól, akik koldulnak vagy koldulnának, ha senki sem segítené őket, semmit sem fogadhat el a tanításért, — még munka, vagy szolgálat alakjában sem. Olyan iskolásoktól azonban, akik nem koldulnak, hanem szülőik vagy rokonaik látják el őket, — még ha ezeknek nincs is birtokuk, vagy olyan jövedelmök, hogy ebből kényelmesen tudnának élni, sőt saját kezök munkájával keresik kenyerüket, — követelhet a magister karácsonyra egy kappant és négy rendes kenyeret; húsvétra a négy kenyéren kívül még egy sajtot, vagy húsz tojást; Szent-István napra meg a négy kenyérhez egy csirkét,

¹ *Mansi*: Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio. Tom. XXII. 228.

² *Mansi*: U. o. T. XXII. 999.

³ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 77. — *Bunyilay*: A váradi kápt. legr. stat. 90—91.

más egyebet azonban semmi szín alatt sem. Az olyan iskolás után meg, a ki az előbbi két csoport egyikébe sem tartozik, az említett ünnepek mindegyikére 12 denárt kérhet a magister; vagy megelégedhetik 6 denárral is, ha az iskolás a másik hatért megfelelő értékű ajándékot ad. A kívülről bejáró (forensis) iskolás meg, ha szülői módosak, 20 denárt fizet, vagy ugyanily értékű ajándékot ad a jelzett alkalmakkor. S ha az ilyen iskolás ezenfölül bármit ajánl is föl, a magister bátran elfogadhatja.¹

A váradi statutum szerint a magister részére már régi idő óta szintén egy kanonoki praebendát biztosított a káptalan. Az osztalékba azonban nem értette bele a jobbágyságot, vagyis a falvakat, a kanonoki szőlőket és a hiteleshelyi kiadványok után esedékes jövedelmet. A magister megfelezte a lectorral mindazt, a mi gabonatized, földbér vagy áldozati adomány (oblatio) czímén ennek esett.

Azért ily bőkezű a káptalan, hogy a magistert kielégítse, s így a szegényeket a tandíjfizetéstől megkímélje. Ki is fejezi tiltakozását az ellen, hogy a magister a mendikánsoktól, vagy a kik kénytelenek volnának koldulni, ha mások irgalomból nem segítenék őket, bármily alakban valamit is követeljen. Azt azonban megengedi neki, hogy a nem szegény iskolások mindegyikétől, — legyenek ezek benlakók, vagy kívülről bejárók — a kik szülőik vagy rokonaik költségén élnek, kérhet karácsonra egy kappant és két kenyeret, husvételre két kenyeret, egy sajtot és nyolcz tojást, Szent Gál napjára (okt. 16.) egy kakast vagy egy tyúkot, a circartor (iskolaszolga) részére havonként egy denárt, télen pedig fűteni való fát, amint másutt szokás. Ha az iskolások maguk, vagy szüleik, esetleg barátaik saját jó szántukból valamit még ezenfölül adnak, nyugodtan elfogadhatja.²

A fűteni való fára nézve a zágrábi statutum már más-ként intézkedik. E szerint a scolasticus a tanulókat nem

¹ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 77—78.

² *Bunyitay*: A vár. kápt. legrég. stat. 91—94.

kényszerítheti, hogy az ő részére, vagy saját használatukra tüzelő fát hozzanak az iskolába. Ez nagyon érdekes adat; mert a fűtés egyáltalán tilos volt az iskolában, nehogy a tanulók a tűznél melegedéssel az időt elfecséreljék. Kivétel alá csak a fiatalabb tanulók estek, a kik nem tudták a hideget elszenvedni. Ezek hozhattak magukkal fát az iskolába, a mikor szükségesnek látták.¹ Ebből tehát megtudjuk, hogy az iskolát csak a kicsinyek részére fűtötték.

A káptalanok erősen kötötték magukat a megállapított magisteri fizetéshez és tandíjhoz. A melyik scolasticus ezeken túltette magát, hivatalát veszítette s helyét olyannak kellett átengednie, a ki a káptalani rendelethez alkalmazkodik.²

Tanulságos most már, hogy az 1397-iki canonica visitatio az esztergomi sublector ellátásáról miként gondoskodik.

Ebédet és vacsorát az érsek asztalánál eszik. Téli időben meg, midőn a vacsora késő időre esik,³ s így a sublector a várba már nem mehet föl, az iskolába viszik neki a húst, a kenyeret és a bort. A sublector Egerben a püspök udvarbírája asztalánál étkezett a XV. század végén.⁴ A káptalantól — Esztergomban — kijár neki az esztergomvárosi bortizedből, a két Szölgyén gabonájából és a kisbarsi, honti és nyitrai tizedkerületek adójából a második rész. A lectortól meg kap rendes fizetést, a melyben előzetesen megállapodnak.⁵ S ez egészen természetes. Mert a

¹ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 78.

² *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 78. — *Bunyitay*: A vár. kápt. legr. stat. 92.

³ *Kollányi F.*: Visitatio capituli Strig. (Tört. Tár 1901. 91, 92.)

⁴ „Mensa dominorum presbyterorum, scilicet quatuor Capellani domini praelati, Rector Scholae, Succustos, Organista et Succentor.“ (*Báró Nyári A.*: Registrum omnium rerum Episcopatus Agriensis. Archaeologiai Közlemények VII. 151—152.) — 1484. „Item sublector istius ecclesie similiter ex antiquis consuetudinibus, si quando idem iemali tempore cene iudicis curie domini et prelati nostri, quia tunc cena fuerit tarde et porta castris clauditur, interesse non potuerit, prebendam pro huiusmodi cena habuerit, cui iam eadem prebenda negatur“ (Papiro سرا irt eredetije: Egri káptalan magán levéltára: Num. 3. div. 2. fasc. 1. nr. 10.)

⁵ *Kollányi F.*: Visitatio capit. Strig. (Tört. Tár. 1901. 92.)

tanítás eredetileg a lector kötelessége volt, s ennek fejében tényleg szép jövedelem folyt be részére. A *sublector* évi jövedelme Pécssett 1332 és 1337 között 9 márka.¹

A *succentor* részére külön megjelölt javadalom nem volt; mert ha a kántor nem akart tartani succentort, nem tartott. Úgy látjuk azonban, hogy — legalább a XIV. században — rendszeren volt succentor is. Ez a kántorral — Váradon — mindabban osztozott, a mi a kántorság czímén járt, — leszámítva a kántori malmot, mely a Körös vizén Henczhida közelében volt; azonkívül Volf falut és egy szőlőt.² Természetesen a kántortól függött, hogy mennyit juttat a succentornak.³ A szokást legfőllebb csak irányadónak tartották.⁴

Mindemellett voltak a succentornak biztos jövedelmei is.

Így Zágrábban azok az iskolások, a kik a lectornak karácsonykor, husvétkor és Szent István napján 12, vagy több dénárt fizettek, a succentor részére — ugyanily alkalomkor — négy dénárt, vagy ezzel egyenlő értékű ajándékot adnak, ha a succentor úgy akarja. A succentoré az olyan áldozati adomány fele, a mely virágvasárnap és nagy-pénteken a feszületnél befolyik s ama élelmiszerek és egyéb tárgyak fele, melyeket az asszonyok a sírhoz vagy a halottak vigiliáin áldozati célból egybehordanak. Az új kanonokok, főesperesek és más méltóságban levők, a kiket a karba a succentor iktat be, kisebb-nagyobb értékű ruhát vesznek neki, méltóságuk fokának megfelelőleg.⁵

Hasonlólag van a dolog Váradon is. A nagykorú iskolások, ha nem koldulnak, 12, — a bennlakó és kívülről bejáró iskolásgyermek meg, a kiket a szülők, rokonok vagy jó barátok tartanak, négy dénárt kötelesek fizetni advent első vasárnapjára a succentornak, ha ez kívánja.⁶ E rendelkezés alá azonban nem esnek a „clericus“-ok.

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. I. 235.

² *Bunyitay*: A váradí kápt. legr. stat. 97.

³ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 83.

⁴ *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 94.)

⁵ *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zagrab. II. 82, 83.

⁶ *Bunyitay*: A váradí kápt. legrég. stat. 97.

A succentort megilletik azok a kisebb áldozati adományok, melyek olyan heteken folynak be, midőn ő végezi az istenítiszteletet. E hetek pedig: a nagy hét, a pünkösödöt megelőző és követő s a Szent László ünnepe előtti hét. Az az áldozati adomány is a succentoré, melyet a hívek valamely halott halála napján vagy évfordulóján a második halotti mise alatt felajánlanak. Váradon is megvolt, hogy a kanonokok vagy más méltóságban levők beiktatásukkor adtak ajándékot a succentornak, a ki a beiktatást végezte; de az ajándék nemét nem nevezik meg a statutumok.

A succentornak Váradon meghatározott lakása is volt. Ezen a czímen illette meg ama kőépületnek fele, mely a várban, Szűz-Mária kisebb egyháza mögött, az északi kapunál volt; a ház déli része azonban, mely a püspöki kúria mellett esik, a subcustos részére épült.¹

Esztergomban 1397 előtt a succentor az érsektől naponkint hat darab marhahúst, az érseki pinczéből meg két pint bort kapott. Ez az illeték azonban időközben elmaradt; miért is az egyházi látogatás alkalmával felújítását kérte.²

Egerben a sublector, succentor és subcustos fizetése nem volt határozottan megállapítva. Ebből sok súrlódás keletkezett a káptalanban. 1463-ban is az olvasó-, éneklő- és örkanonokok perben állanak a káptalan többi tagjaival. Ennek láttára Hédervári László egri püspök közbelép s létrejön az egyezés. E szerint a sublector, succentor és subcustos egyenkint huszonnégy arany forintot kap egy-egy évre az ung-megyei jövedelmekből. Az összeg felét február 9-én, a többit meg ápr. 24-én kapják kézhez. Ezenkívül borban és gabonában ezentúl is kijár nekik az eddigi rész. A sublectornak a lector, a succentornak a cantor, a subcustosnak a custos parancsol.³

¹ *Bunyitay*: A váradi kápt. legrég. stat. 83, 97 — 98.

² *Kollányi F.*: Visit. Capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 245.)

³ Oklevéltár LXIX. okl.

III. FEJEZET.

A papok szellemi műveltsége.

1. Scholarisok.

A „clericus“ és „scholaris“ értelme. — Scholarisok név szerint. — A világi deákok (litterati).

A középkorban a „clericus“ általában papi embert jelent, — és pedig vagy fölszentelt papot,¹ vagy kispapot. Különösen azonban a klerikusok írástudó emberek, a kik az egyházi rendek fölvételére részint a káptalanokban, részint a megyés egyházaknál készültek.² A klerikust a középkori magyar ember „diák“-nak nevezte.³ Tanulságos bizonyíték erre 1226-ból a „due ville clericorum“ is,⁴ melyek egyikét már 1237 táján *Diákinak* hívják.⁵

Eme értelmi fejtegetéseket szépen igazolja a váradi és zágrábi káptalan statútuma is. Mert ezek az egyház klerikusain nemcsak a kanonokokat, praebendásokat s az oltár-

¹ ... „ut tolleret filios eorum, quos litteris eruditos in clericos ordinaret.“ (Vita S. Gerardi 12. — *Endlicher*: Rer. Hung. Mon. Arpad. 219.) — 1396. ... „Andream clericum de Burcia et quidem presbyterum ...“ (Teleki Oklevéltár I. 254.)

² „Clerici fuerant viri literati, suscipiendis ordinibus sacris studentes, non solum in capitulis, sed etiam parochiis eformati.“ (Formulae Sol. Styli 33—34. és *Fejér*: VIII/VII. 164.)

³ 1407. ... „Gallum litteratum, chori nostri clericum.“ (*Fejér*: X/IV. 833.) — 1503. jún. 17. ... „dilecti filii Francisci de Zeniche litterati, clerici Vesprimiensis diocesis ...“ (Monum. Episcop. Vespri. IV. 131.)

⁴ *Erdélyi László*: Pannonhalma I. 681.

⁵ *Erdélyi László*: A tihanyi apátság kritikus oklevelei 9. (Akad. Értek. II. oszt. XXI. köt. 3. sz.)

és kápolna-igazgatókat értik, hanem saját unokaöccseiket és más iskolásokat (scholares) is, a kik a káptalan vagy valamelyik kanonok költségén vagy élelmezése révén tanulnak, csak az istenítiszteletre járjanak el.¹

Helyesen járt el tehát a Döbrentei codex írója, midőn a LXVII. zsoltár 14. versének ezt a helyét: „Si dormiatis inter medios *cleros*“ így fordította: „Ha *tanolt emberek* kőzött alandotok“.²

Ez a fordítás világosan elénk tárja a régi középkor felfogását. A középkor *első felében* ugyanis az írásmesterséghez, csekély kivétellel, csak a papok (clerici) értettek. Könyvműveltsége a világi embernek alig volt.³ Ezért az írástudó (litteratus) és a pap (clericus) fogalma egybeolvadt. A ki írni tudott, clericus számba ment; s az írást *clericusi hivatásnak*, *diáki mesterségnek* tekintették. Tanulságosan bizonyítja ezt a XII. századból ránk maradt két eset.

Fulco vendég (hospes) 1146-ban maga mondja, hogy az országba érkeztek Álmós hercegnél, később Szerafin esztergomi érseknél, majd meg Máté, Nána, Martyrius, Péter és Pál veszprémi püspöknél volt klerikusai, vagyis diáki, tehát írással járó szolgálatban.⁴

Benedek veszprémi ispán 1171-ben szabadon bocsátotta Pétert és Tamást, hogy a veszprémi Szent Mihály egyházat klerikusok, vagyis diákok módjára szolgálják.⁵

„*Scholaris*“ néven a középkorban általában tanulókat értettek, akármilyen iskolába járt is az illető. Ezért nevezik forrásaink a falusi,⁶ városi⁷ és egyetemi tanulókat egyformán

¹ *Bunyitay V.*: A váradi kápt. legrég. stat. 92. — *Thalčić*: Mon. Hist. Episc. Zag. II. 78.

² Nyelvemléktár XII. 127. (61. l.)

³ *Fr. A. Specht*: Geschichte des Unterrichtswesens in Deutschland 230—231.

⁴ ... „Almo duci studio *servitutis clericalis* adhesisse.“ (*Erdélyi László*: Pannonhalma I. 598.)

⁵ ... „manumisit quoque Petrum et Thomam supradicte ecclesie *clericaliter* servire...“ (*Fejér*: IX/VII. 632.)

⁶ *Békefi Remig*: A népoktatás tört. Magyarországon 1540-ig 228.

⁷ *U. az*: U. o. 264, 265, 277.

„scholaris“-nak.¹ Csak három oklevélben jelent a „scholaris“ iskolamestert.²

A váradi és zágrábi káptalan statumainak imént említett szavai szerint a „clericus“ és a „scholaris“ jelentése közel esik egymáshoz, sőt jórészen fedi egymást. A clericus ugyanis — leszámítva azt az esetet, midőn általános-ságban papi emberről vagy pedig íródiákról van szó — mai nyelven szólva *kispapot* jelentett, a ki vagy valamely megyés egyháznál, plebánián vagy káptalani iskolában tanult és készült a papságra. A clericus tehát valóságos tanuló, scholaris, a ki jár iskolába, magát a papi teendőiben gyakorolja, segítségére van a megyéspapnak és plébánosnak s ezek mellett és a káptalanban közreműködik az istenítisztelet, temetés, éneklés és zsoltározás alkalmával, a misénél meg ministrál. Más szóval a clericus azonos értelmű a papi scholarissal vagyis tanulóval. Megkapólag bizonyítja ezt két 1348-iki oklevél is. Ezek egyikében ezt olvassuk: ... „contra Johannem et Stephanum clericos, qui tunc temporis *parochiales clerici* fuerunt.“³ A másik oklevél pedig ugyanezekről ezt mondja: ... „contra Johannem et Stephanum *scolares*, nunc in choro et in scola Agriensi commorantes“.⁴

Viszont a „scholaris“ is, ha ez papi ember, de nem egyetemi hallgató, — clericust, vagyis kispapot jelent.⁵

Ilyen lehetett 1453-ban *Haraszti* (Pest megye) plébá-

¹ 1405. 12-a szeptembris. Dominus Paulus de Hungaria, episcopus Sirmiensis habitans Padue in contrata S. Blasii, constituit suos procuratores et magistrum Johannem Hungarium sartorem presentem ad exigendum a quocunque suo debitore et specialiter a Johanne de Hungaria stipendiario in Padua . . . Testes: . . . d. Simon de Matafaris de Jadra, *solaris decretalium*.“ (*Pór Antal*: Adatok a bolognai és pádovai jogi egyetemen a XIV. században tanult magyarokról. Századok 1897. 786.)

² *Békefi Remig*: A népoktatás tört. Magyarországon 1540-ig 37, 218, 260, 261.

³ *U. az*: U. o. 38.

⁴ Oklevéltár XXVIII. okl.

⁵ 1438. . . . „dass ein würdiger Erczbischoff bei Irer begir geweicht werde, der dy Schuler zu Brister weyhet . . .“ (*Fejér*: XI. 121.)

nosának két tanulója (scholares) is, a kiket hatalmaskodás alkalmával megsebesítettek.¹

Így most már egészen világos az az egyesség, melyet az egeresi (Kolozs vm.) plébános híveivel 1444-ben ily értelemben kötött: A plébános és minden hivatalbeli utóda tartson egy káplánt és iskolásokat (scholares) vagyis clericusokat (kispap), a kikkel vásár- és főbb ünnepnapokon s halottak napján a misét énekli; továbbá a vecsernyét és a halotti szertartásokat az ő közreműködésükkel végezi.² Annak a négy scholarisnak társadalmi helyzete is határozott vonásokban áll előttünk, a kiket Tarkövi Tárcaiz Tamás 1492-iki misealapítványa értelmében, Késmárk városa a hetenkinti négy énekes miséhez segédkezés végett küldeni köteles.³ Kétségtelen, hogy itt klerikusokról, kispapokról van szó. Ezt a tényt csak megerősíti az a körülmény, hogy Késmárk városa a négy iskolás helyett négy miséspapot is küldhet.

A clericust és scholarist ilyen értelmi közelségben emlegeti az 1382-, 1450-, 1489- és 1493-iki esztergomi, az 1494-iki nyitrai és 1515-iki veszprémi zsinat is, midőn egyértelműleg elrendelik, hogy egy pap se misézzon egyedül, hanem legyen mindegyiknek clericusa (kispap) vagy scholarisa (tanuló), a ki neki a misénél válaszol és a kívül, ha úgy akarja, a zsoltárokat elmondhatja.⁴

Scholarist vagyis clericust (diákot, kispapot) *névszerint* is többet ismertünk.

Gyulafehérvári Máté fia Miklós erdélyegyházmegyei tanuló 1390-ben, husz éves korában az egyházi rendek fölvételére készül.⁵

Eddei Bereczk fia Baláznak, úgy tíz éves korában, testvére csirkét dobott az arczához. Ez a karmával meg-

¹ Függelék. Oklevéltár XX. okl.

² *Békefi Remig*: A népoktatás tört. Magyarorsz. 1540-ig 38, 269.

³ *U. az*: U. o. 340.

⁴ *Batthyány*: Leges Eccl. III. 270, 476, 554. — *Péterffy*: Sacra Concilia I. 209, 230, 267.

⁵ Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 100—101.

sértette a balszemét, a melyre később hályog borult. Mivel Balázs, mint veszpréme gyházmegyei tanuló (scholaris), az egyházi rendeket fölvenni óhajtotta, 1426. márcz. 10-én a szabálytalanság alól való fölmentésért a római szentszékhez fordul.¹

Becsky Balázs fia László tanuló (scholaris) 1460-ban perbeli végrehajtó.²

Hagymási Mihály pécs egyházmegyei tanuló (scholaris) 1461-ben nem akarja tizenegy éves korában tett ama fogadalmát beváltani, hogy belép a ferenczesek rendjébe; miért is II. Pius pápától fölmentést kér.³

Rápolthi László fia László tanuló (scholaris) 1468-ban felperes.⁴

Péter fia Máté veszpréme gyházmegyei scholaris 1479 aug. 18-án Fontana Ferencz királyi követ udvari embere.⁵

Tasnádon Márton iskolamester mellett 1494. aug. 4-én *Imre* és *Mihály* tanulókkal (scholaris) találkozunk.⁶

Tamás fia István pécs egyházmegyei tanuló (scholaris) 1484 és 1492 között a szalatnaki (Baranya vm.) egyház Krisztus-teste oltárának káplánja.⁷

Tamás fia Tamás (de Gulges Sirolech) 1484 és 1492 között esztergome gyházmegyei és Kerékgyártó Péter eger egyházmegyei tanulók.⁸

György fia Tamás, erdély egyházmegyei tanuló, Virtán (így) a Szent-Péter egyház a Bold. Szűz oltárának örökös káplánja,⁹ *Alvinczi Jost Mihály* tanuló az alvinczi megyés egyház Szent János oltárának káplánja¹⁰ és *Kervendi János*

¹ Mon. Episcop. Vespr. III. 52. — Oklevéltár XLIX. okl.

² Oklevéltár LXVI. okl.

³ Supplic. Pii II. undecimo kal. Nov. anno quarto. (Fraknoi-gyűjtemény, Magy. Nemz. Múz.)

⁴ Oklevéltár LXX. okl.

⁵ Oklevéltár LXXIII. okl.

⁶ Függelék, Oklevéltár XLIV. okl.

⁷ Oklevéltár LXXXII. okl.

⁸ Oklevéltár LXXX. okl.

⁹ Oklevéltár LXXIX. okl.

¹⁰ Oklevéltár LXXIX. okl.

erdélyegyházmegyei tanuló, a salzburg-egyházmegyei Rakinsburg Szent-Rupert megyés egyházának igazgatója (rector), 1484 és 1492 között, az egyházi rendek föl vétel éért VIII. Incze pápához folyamodik.¹

Benedek fia Mihály veszprémegyházmegyei tanuló (scolaris) és acolytus 1493-ban a tabajdi (Fehér vm.) Szent Benedek egyház Bold. Szűz oltárának igazgatója.²

Szentgyörgyi Benedek fia Gál bácssegyházmegyei tanuló (scolaris) 1493 jan. 7-én fölmentését kéri a szabálytalanság alól. Ebbe már jóval ezelőtt úgy esett bele, hogy egy ízben, midőn a seregélyeket a szőlőből parittyájával el akarta űzni, háta mögött álló társát úgy megütötte, hogy ez belehalt. Ez nyomja most az ő lelkét, midőn az egyházi rendek föl vétele előtt áll.³

Iváncsi János gyermekkorában játék közben késsel véletlenül megszúrta Lukács társát, a ki rá három hónapra meghalt. János 1493 jan. 8-án, már mint bácssegyházmegyei tanuló, feloldozását kéri a szabálytalanság alól, mert az egyházi rendeket felvenni kívánta.⁴

Óbudai Damján fia János tanuló 1495-ben az óbudai Szent-Péter egyház Szent Katalin kápolnájának káplánja.⁵

Baksai Lukács tanuló a veszprémegyházmegyei Szent Adalbert egyház Bold. Szűz oltárának örökös káplánja.⁶

Podolini József 1496-ban esztergomegyházmegyei tanuló.⁷

Samarjai Salczer Márton esztergomegyházmegyei tanulót, a kinek ellátására Váry Pál, a budai Bold. Szűz egyház plébánosa vállalkozott, 1496-ban az összes egyházi rendek föl vételére bocsátják.⁸

¹ Oklevéltár LXXVIII. okl.

² Oklevéltár XCII. okl.

³ Tört. Tár 1904. 162. — Oklevéltár XC. okl.

⁴ Tört. Tár 1904. 162.

⁵ Oklevéltár CII. okl.

⁶ Oklevéltár CIV. okl.

⁷ Oklevéltár CVII. okl.

⁸ Oklevéltár CVI. okl.

Leudschit György 1497. jan. 10-iki végrendeletében Henckel Jánosnak tanulmányai végzésére évenként húsz forintot, *István* tanulónak (scholaris) meg a tunikáját és három forintot hagy.¹

Rusics Benedek zágrábi egyházmegyei tanuló 1497-ben belép a római Szent-Lélek társulatba.²

Gál fia János tanuló, 1497-ben, a rajki (Zala vm.) egyház Szent Katalin oltárának káplánja.³

Imre pécs egyházmegyei tanuló 1500. ápr. 1-én belép a római Szent-Lélek társulatba.⁴

Turcsi Mihály fia Lukács veszprém egyházmegyei tanuló (scholaris), 1500-ban, a Szent László egyház Bold. Szűz kápolnájának káplánja.⁵

VII. Kelemen pápa a Bold. Szűz tiszteletére avatott esztergomi kápolnát, melynek évi jövedelme 2000 forintra rúg, 1528. febr. 3-án *Sbardellati János Ágoston* esztergom egyházmegyei tanulónak (scholaris) adományozza.⁶ Ez 1529. febr. 4-én mint lateráni gróf és pápai követ szerepel; 1550. jún. 21-én meg váczai püspök letére az esztergomi érsekség kormányzását kapja meg.⁷

Közéjük sorozható *Balázs* (de Bechen) tanuló (scholaris), 1484 és 1492 között szent-mártoni⁸ (erdélyi egyházmegye) és *Csapó János fia Péter* scholaris, 1493. márcz. 19-én szőczi (Zala vm.) plébános.⁹ Hiszen éppen e műben mutattam ki, hogy e korban még a plébános sem mindig miséspap. Igaz, hogy egy év alatt köteles volt magát fölszenteltetni.

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 20515. — Oklevéltár CVIII. okl.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. V. 59. — Oklevéltár CIX. okl.

³ Oklevéltár CX. okl.

⁴ Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. V. 99.

⁵ Oklevéltár CXIII. okl.

⁶ *Kollányi Ferencz*: Regesták a római és párizsi levéltárakból. (Tört. Tár 1905. 315—316.)

⁷ U. o. 1905. 318. és 357.

⁸ Oklevéltár LXXXI. okl.

⁹ Oklevéltár XCIII. okl.

A középkor második felében, mikor a városok megalkulásával és kifejlődésével a világiak is sűrűbben keresték fel az iskolát, a pap (clericus) és az írástudó (litteratus) fogalma többé már nem fedi egymást. Az Anjoukortól kezdve gyakran előforduló „litteratus“-ok (diákok) java része már világi ember, a kikkel a királyi kancelláriában, a főpapok és világi urak udvarában és váraiban, a hiteleshelyi káptalanok és konventek, a vármegyék és városok, egyesek és testületek szolgálatában mint íródeákokkal, jegyzőkkel, gazdatisztekkel s más efféle minőségben találkozunk. Így a közélet terén nagy feladatot oldanak meg akkor, midőn a világi urak élete a hadviselésben merült ki.

2. A papok elméleti és gyakorlati tudása.

A fölszentelés előtti vizsgálat és ennek bizottsági tagjai. — A fölszentelést megelőzőleg vizsgálatot tett egyének név szerint. — A fölszentelés előtti vizsgálatnál megkövetelt ismeretek. — Az egyes papi hivataloknál megkövetelt ismeretek. — A kanonokok nem mind tudnak írni s ennek oka. — Az egyházmegyei zsinatok mint a papok műveltségének előmozdítói. — A papnál megkövetelt ismeretek részletesen. — A papsághoz szükséges gyakorlati ismeretek megszerzése. — A budai zsinat utasítása a pap gyakorlati teendőire nézve. — A papság tudásának mértéke a XIV., XV. és XVI. századi zsinatok szerint. — Különbség a városi és falusi papság műveltsége között. — A plébánosok anyakönyvet vezetnek. — Westfáliai István fia Henrik csukárdi és Nagyszombati Mihály pozsonyi plébános s Csáczy Miklós miséspap könyvet másolnak. — A nagyzebeni plébánia XIV. és XV. századi, Orbán soproni oltárospap 1400-iki, a csukárdi egyház 1437-iki, a császlóczyi egyház 1444-iki, a körmöczyi plébánia XIV. és XV. századi, a selmeczi plébánia 1501-iki, a kőszegi plébánia 1535-iki könyvtára, egyéb plébániai egyházak könyvtárának emlékei a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban, Henckel

János könyvei. — A magyar papság theologiai, jogi és egyéb tudása — Tanult magyar papok az egyetemek szervezése előtt és után.

A püspök vagy helytartója közhírré tette, hogy a föl-szentelést ki, hol és mikor végezi. Megjelölte az előzetes vizsgálat idejét és helyét is s megnevezte a vizsgálókat is.¹ Esztergomban, az 1397-iki canonica visitatio jegyzőkönyve szerint, a vizsgáló-bizottság tagjai: Az érseki helytartó, a lector, a kántor, a sublector, a succentor és esetleg a kit az érsek kirendel.² A vizsgálatot Egerben, 1425 decz. 19-én ezek tartják: Miklós egyházjogdoctor püspöki helytartó, az olvasókanonok, Várad András és Erdőteleki András kanonokok, a sublector és a succentor.³ Forrásainkból a papszentelésnek és az ezt megelőző vizsgálatnak több esetét hüvelyezhetjük ki. Így Gergely szörényi püspök *Kőröspataki Bálint fia János* acolythust, a kit alkalmasnak találtak és a kőröspataki ferenczes guardián írásban ajánlott, 1382 febr. 28-án Kimpolungon (Longus Campus, Romániában), alszerpappá szentelte.⁴

János kalocsai érsek segédpüspöke, Demeter Bácsón, a Szent-Pál székesegyházban, 1402 márcz. 11-én egyházi rendeket ad fel. Ekkor, előzetes vizsgálat után, Pál bácsi prépost ajánlatára, *Balázs fia Benedek* acolythust alszerpappá szenteli.⁵

Miklós, Rozgonyi Péter egri püspök segédpüspöke *Kászonyi Miklós fia Vincze* szerepapot 1428 decz. 18-án, előzetes vizsgálat után, Egerben miséspappá szentelte.⁶

Ágoston győri püspök 1455 márczius 1-én, papszentelés alkalmával, *Arnstaini Koch Konrád fia Henrik* acolythust a Szent László tiszteletére avatott caltensteini megyés

¹ Oklevéltár XLVIII. okl.

² *Kollányi Ferencz*: Canonica visitatio Strig. (Tört. Tár 1901. 92, 94.)

³ Oklevéltár XLVIII. okl.

⁴ Székely Oklevéltár I. 78. — Oklevéltár XXXIV. okl.

⁵ Oklevéltár XL. okl.

⁶ *Fejér*: X/VI. 621—622. — Oklevéltár LII. okl.

egyház címére alszerpappá szentelte. Ezt azonban a vizsgáló-bizottság előzetesen megvizsgálta tudománya, kora és erkölce szempontjából.¹

Péter nándorfehérvári püspök, Vetési Albert veszprémi püspök helytartója *Szakácsi Kacsó Péter fia Bálint* acolythusnak előzetes vizsgálat után, a veszprémi székesegyházban ily egymásutánban adta fel az egyházi rendeket: 1477 szept. 20-án az alszerpapságot, 1478 febr. 14-én a szerpapságot és 1478 márcz. 7-én a presbyterséget.²

Pál argyasi püspök, Geréb László erdélyi püspök helytartója, *Vulkáni Miklós fia Györgyöt*, a ki korát, tudományát és erkölceit tekintve a mértéket megütötte, 1484 márcz. 13-ika előtt először alszerpappá, majd szerpappá és végül miséspappá szentelte.³

Kalán Gergely ciszterczi szerzetes, epiphániai főlszentelt püspök és Báthori Miklós váci püspök segédpüspöke *Apostaghi Kele Benedek fia Imrét*, előzetes vizsgálat után, 1487 márcz. 10-én Szent-Pálfalván (Pest megye) a Szent-Lélek egyházban acolythusból alszerpappá, márcz. 31-én meg Kecskeméten a Szent-Miklós egyházban szerpappá szentelte.⁴

Pál argyasi püspök, mint László erdélyi püspök segédpüspöke, Gyulafehérvárott 1488-ban a papszentelést végzi. A nagyobb egyházi rendek fölvétele végett megjelent előtte *Torjavásárhelyi János deák fia Miklós* acolythus is, a ki az erre hivatott vizsgáló-bizottság előtt megfelelő tudományos készségét, erkölcsi arravalóságát és megkívánt korát igazolta. A püspök őt két kántorhét szombatján, vagyis 1488 szept. 20-án alszerpappá, decz. 20-án szerpappá, 1489 ápr. 18-án meg miséspappá szentelte.⁵

Frigyes gneznai primásérsek és krakkói püspök segédpüspöke, Pál laodiceai püspök *Okolicsnói Pál fia György*

¹ Oklevéltár LXII. okl.

² Oklevéltár LXXII. okl.

³ Tört. Tár 1907. 101. — Oklevéltár LXXVII. okl.

⁴ Oklevéltár LXXXIV. okl.

⁵ Oklevéltár LXXXVII. okl.

esztergomi klerikust, az esztergomi érsek mint megyés főpap engedélyével, sikeres előzetes vizsgálat után, 1494 február 16-án acolythussá,¹ február 22-én meg alszerpappá szentelte.²

Nagyrévi András thermopylai fölszentelt püspök, Estei Hyppolit esztergomi bíboros-érsek helytartója és a pesti Bold. Szűz egyház plébánosa *Gayr Ágoston fia Gáspárt*, a kit a vizsgálók tudomány és erkölcs dolgában alkalmasnak találtak, 1496 márcz. 19-én Budán a Bold. Szűz egyházában szerpappá, ápr. 2-án meg Esztergomban a székesegyház Bold. Szűz kápolnijában miséspappá szentelte.³

Pozsegavári Mátyás egri segédpüspök *Mellei Tamás fia Antal baccalaureus* Egerben, előzetes vizsgálat után, 1498 szept. 22-én alszerpappá, decz. 22-én szerpappá és 1499 febr. 23-án miséspappá szenteli.⁴

Erdődy Bakócz Tamás esztergomi primás-érsek helytartója, János oropiai püspök Esztergom várában, a Szent István első vértanúról nevezett egyházban, *Rózsahegyi Spetinger János fia István esztergom-egyházmegyei klerikust*, a kinek tudását a kiküldött vizsgáló-bizottság megfelelőnek találta, 1507 decz. 18-án alszerpappá, 1508 márcz. 18-án szerpappá, ápr. 8-án meg miséspappá szentelte.⁵

István zágrábi éneklőkanonok, a Bold. Szűz tiszteletére avatott zágrábi apátság kommandátora és Lukács zágrábi püspök segédpüspöke *Rapavczi Dragsics Márton alszerpapot*, a kit az erre hivatott egyének vizsgálat alapján alkalmasnak találtak, Zágrábban, 1507 máj. 29-én szerpappá szentelte.⁶

Nyási Demeter egyházjogdoctor, Bakócz Tamás esztergomi érsek helytartója *Bessenyei György fia Gáspár váczegyházmegyei szerpapot*, a Szent István vértanú tiszte-

¹ Oklevéltár XCVI. okl.

² Oklevéltár XCVII. okl.

³ Magyar Tört. Tár XII. 135. — Oklevéltár CV. okl.

⁴ Oklevéltár CXI. okl.

⁵ Oklevéltár CXX. okl.

⁶ Oklevéltár CXIX. okl.

letére avatott esztergomvári-egyházban, 1513 márcz. 26-án, előzetes vizsgálat után miséspappá szentelte.¹

Hámi Ákos nikomédiai püspök, Estei Hippolyt egri bíboros-püspök segédpüspöke és helytartója Egerben, a Szent István király tiszteletére avatott várbeli egyházban 1516-ban és a következő évben az egyházi rendeket osztotta ki. A fölszentelendők között volt néhai *Liszkaí Dombi Pál fia Miklós*. Ezt előbb tanultság szempontjából ketten megvizsgálták és tudását megfelelőnek találták. Erre azután Hámi Ákos őt 1516 decz. 20-án alszerpappá, 1517 márcz. 28-án szerpappá, jún. 6-án meg miséspappá szentelte.²

Miklós acolytust, a nagyobb egyházi rendek fölvétele előtt, kiküldött vizsgálók tudomány, erkölcs és életkor dolgában megvizsgálják és alkalmasnak találják. Alszerpappá szentelése 1534-ben csak ezután következett be.³

Ezek az esetek bizonyítják, hogy a nagyobb egyházi rendek fölvételét mindig megelőzi a vizsgálat, mely a fölszentelendő életkorára, erkölcsére és tudományára terjedt ki. S a fölszentelés mindig csak e vizsgálat sikeres bevégeződése után következett be. A nagyobb egyházi rendek feladása nagyobb időközökben, rendszeren az egymást követő kántor-hetek szombatján történt. A rendes eljárástól pápai fölmentés alapján azonban néha el is térnek. Ilyenkor a nagy egyházi rendeket három egymásután következő vasárnap vagy ünnepen adják fel.⁴ Bakócz Tamás esztergomi érsek, bíbornok és pápai követ megbízásából, Nyási Demeter sanctuariiai püspök és esztergomi érseki helytartó *Komári Kovács László fia Ferenczet* 1517. márcz. 5-én (csütörtökön)

¹ Oklevéltár CXXV. okl.

² Oklevéltár CXXX. okl.

³ Oklevéltár CXXXIX. okl.

⁴ 1489. máj. 18. ... „aliquibus tribus dominicis vel aliis festivis diebus etiam extra tempora a iure statuta ad dictos sacros etiam presbyteratus ordines se facere promoveri et in illis promotus etiam ministrare libere et licite possit ac valeat...” (Supplicatiók VIII. Incze pápához. Fraknoi-gyűjtemény. Magy. Nemz. Múz. Vatikáni magy. okirat. 1489. máj. 18-iki okl.)

acolytussá és alszerpappá, márcz. 7-én (szombaton) szerpappá, másnap meg miséspappá szentelte föl Budán, a Bold. Szűz egyházának a Három királyok tiszteletére avatott, jobb oldalt eső kápolnájában.¹

A fölszentelést megelőző vizsgálat az 1382-iki esztergomi zsinat szerint arra terjed ki, vajjon a fölszentelendő *tud-e jól olvasni és énekelni.*² Az 1450-, 1489- és 1493-iki esztergomi, az 1494-iki nyitrai és az 1515-iki veszprémi zsinat is megköveteli, hogy a fölszentelendő kispap jól tudjon olvasni és énekelni s az elemi ismeretekben valahogy otthon legyen.³ Nem helyes az a felfogás, mely a tudásnak ezt a mértékét, nem a nagyobb, hanem csak a kisebb egyházi rendek fölvételekor követeli meg.⁴

A lelkeszkedéssel járó javadalomnál föltétlenül megkövetelték, hogy a pap jól tudjon énekelni.⁵ Sőt még többet is megvártak tőle. IX. Bonifác pápa János fia László pécsi kanonokot szerette volna valamely káptalanban méltóságba (dignitas), vagy personatusba, vagy lelkeszkedéssel járó avagy e nélkül levő hivatalba juttatni. Miért is 1389. nov. 9-én megbizta a pécsi prépostot, hogy alaposan vizsgálja meg, vajjon János fia László *tud-e jól olvasni, fogalmazni és énekelni s megfelelően latinul beszélni;* s egyébként is alkalmas-e a kiszemelt hivatal viselésére. Ha a vizsgálat kideríti, hogy énekelni nem tud jól, de megígéri, hogy egy év alatt megtanul, akkor még lelkipásztorkodással egybekapcsolt javadalmat is kaphat. De ha ezt nem igéri meg, akkor csak olyan javadalomhoz juthat, a melylyel lelkipásztorkodás nem jár.⁶ Éppen ily föltétel mellett kapta meg

¹ Mon. Episcop. Vesp. IV. 248.

² *Batthyány*: Leges Eccl. III. 276.

³ *Péterffy*: Sacra Concilia Eccl. I. 214, 235, 273. — *Batthyány*: Leges Eccl. III. 483, 559.

⁴ *Békesi Emil*: A népiskola és a kath. papság a reformatiót közvetlenül megelőző időkben. (Kalauz 1888. 228—245.)

⁵ 1391. (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 132.) — 1402. (U. o. Ser. I. T. IV. 458.)

⁶ Oklevéltár XXXV. okl.

Pál fia Tamás a gömöri főesperességet és Csomai György 1394-ben a szépesi prépostságot.¹

Márton rezneki plébános a javadalmáról Ripak Péter zágrábi kanonok javára lemondott. A zágrábi káptalan ehhez 1517-ben hozzájárult, ha Ripak a plébánián alkalmas és latinul tudó káplánt tart s ha megígéri, hogy a plébánia tulajdonát és házát gondozza és visszaszerzi s itt gyanús személyt nem tart.²

Mikor a kegyúr a papot plébánossá vagy megyéspappá való kinevezésre a püspöknek bemutatja, ez a megerősítést csak akkor adja meg, ha az illető pap kor, erkölcs és tudomány dolgában nem esik kifogás alá.³ A plébánostól Budán a XV. században megvárják, hogy tanult és okos ember legyen.⁴

Mily ismeretet követeltek meg a XIII. század elején a főpaptól, útbaigazít bennünket Meráni Berthold esete.

Ez a fiatal ember pappá lön s összeköttetés révén, csakhamar a bambergi prépostságig fölvitte. Rohamos emelkedését újabb fokozattal akarta tetézni nővére, Meráni Gertrud magyar királyné útján. Kétségkívül ennek a keze nyúlt bele abba a választásba, melylyel a kalocsai káptalan Bertholdot szemelte ki érsekévé.

A dolog azonban nem ment oly könnyen. A pápai trónon az erélyes III. Incze ült.

Midőn II. Endre Rómában szorgalmazta Berthold megerősítését a kalocsai érseki székhelyen, III. Incze pápa 1206-ban ígígyen felelt: Azzal valljuk meg, a ki előtt nem tanácsos a hazugság, hogy a te személyedet tiszta szívből, jó lelkiismerettel és nem csinált hittel szeretjük s a tiszteletre és előhaladásra, a mennyire Istennel lehet, hathatósan igyekezzünk. Vedd biztosra, hogy semmit sem tagadunk

¹ Kollányi F.: Esztergomi Kanonokok 65, 77.

² ... „capellandum idoneum de littera latina in eadem plebania tenere.“ (Thalčić: III. 183.)

³ Blagay-család oklevéltára 181—182.

⁴ Ofner Stadtrecht IV. sz. — Relković Neda: Buda város jogkönyve 154.

meg tőled, a mire nézve bármely fejedelmet meghallgatnánk. De azt is tudd meg, hogy apostoli hivatásunkból következőleg úgy kell itélnünk, hogy lelkiismeretünk megbélyegzése és jó hírnevünk veszedelme nélkül sem jobbra, sem balra nem térhetünk ki; mivel a gyertyatartóra tett világot nem lehet elrejteni, szemünk előtt tartván, a mit rólunk az igazság mond: Ti vagytok a föld sava; hogyha a só megromlik, mivel sóznak? Semmire sem való többé, hanem, hogy kivetessék és eltapodtassék az emberektől. Jóllehet tehát te a kalocsai érsekké megválasztott prépost, a te feleséged fivére érdekében benső kérelmedet fejezted ki, hogy őt, a kit az érseki hivatalban mind rád, mind az országra hasznosnak és szükségesnek remélsz, az érsekségben erősítsük meg és a palliumot részére küldjük meg: mégis, mivel az apostol azt tanítja, hogy a kezünket hamar senkire se tegyük föl, tudniillik mielőtt kánoni vizsgálat útján róla teljes biztosságot nem szereztünk; s mivel mi a prépost tudományáról és életkoráról nem vagyunk biztosak, sőt erősen kételkedünk, királyi kérelmedet e tekintetben nem teljesíthettük azonnal, mivel az isteni törvény szerint szükséges nála a megfelelő tudomány és a törvényes kor.

Mivel azonban, a mennyire tisztességgel tehetjük, a te kívánságotat teljesíteni óhajtjuk, jelenleg megteszszük azt, a mit tehetünk. A salzburgi érseket és prépostot utasítjuk, hogy Berthold tudományát és életkorát szorgalmasan tudakolják meg és tapasztalataikat Rómába írásban küldjék meg. Annyit már most mondhatok, — írja a pápa — hogy ha tudását nem is kiválónak, de legalább megfelelőnek, s életkorát nem is teljesnek, de legalább megközelítőnek találják, akkor a te akaratodat és a szükségét tekintvén, a szigor mérséklésével mind a kettőre nézve fölmentést adunk. Ellenkező esetben ne a mi keménységünkre, hanem a saját elégtelen voltára vessen; mivel az egyházi fegyelem szálait néha ugyan megeresztjük, de sohasem tépjük szét.¹

A találkozás színhelye Magyarország határa. Ide jó

¹ *Fejér*: III/I. 29—31.

a salzburgi érsek, Berthold a kalocsai érsekség két „suffraganeus” püspökével, s más hivatott egyének, — többek között az érsek *nevelője* (paedagogus), bizonyos katona ember.

A vizsgálatból kiderül, hogy Berthold a szöveget ügyesen olvassa és saját nyelvén (németül) helyesen fordítja s tisztában van a grammatikai szerkezetekkel is. Életkorát tekintve — vallja eskü alatt a paedagogus — megvan 25 éves, sőt több is. Ennyit tényleg a külseje is elárul.

A válasz ily értelemben érkezik Rómába. A pápa ebből azt érti meg, hogy Berthold még sokkal fiatalabb kelleténél; az egyházjogban és egyházi szónoklatban meg teljesen járatlan, vagy nagyon gyöngye.

Ez a tapasztalat kényes helyzetbe sodorta III. Inczét. Egyfelől az egyház érdeke és törvényei, s hozzáadhatjuk: saját lelkiismerete; másfelől a hivatlan Berthold — háta mögött a magyar királylyal. A pápában előzetesen megvolt a hajlandóság a megerősítésre; hiszen kimondotta, hogy, ha Berthold életkora és tudománya csak közről is megüti a mértéket, ő nem tagadja meg hozzájárulását a választáshoz.¹ Most azonban úgy cselekedett, a mint méltósága és a közjó megkövetelte, — nem erősítette meg Bertholdot a kalocsai érsekségben. Hiszen a III. lateráni zsinat szerint a kellő életkor és a megfelelő tudomány az érseknél — a ki az atyák atyja és a mesterek mestere — annyira elengedhetetlen, hogy ha olyant választanak meg érsekké vagy püspökké, a kinél ezen két kellék valamelyike hiányzik, a választás semmis, a választók meg ez esetre elvesztik választójogukat s három évig javadalmuk jövedelmét nem élvezhetik. A remény szálait azonban nem vágta el a jövőt tekintve. Mert, míg II. Endrét kéri, hogy nyugodjék bele a határozatba: másrésről biztatja, hogy gondoskodjék Bertholdnak hittudományi és jogi kiképzéséről, a mely őt azután alkalmas egyénné teszi, hogy róla egykor majd közösen gondoskodhassanak.²

¹ *Fejér*: III/I. 30—31.

² U. o. III/I. 49—52.

Erdekes tehát, hogy a XIII. század elején nálunk sem elégedtek meg egy főpapnál az olvasás s a nyelvtan tudásával és a latin szöveg megértésével; hanem az egyházjog ismeretét s az egyházi szónoklathoz értést is megvárták tőle.

Volt egyházi méltóság, melynél külön szakismeretet követeltek. Így az *egri püspöknél* elengedhetetlen föltétel volt, hogy nemes származású és a jogban jártas legyen. Ennek az volt az oka, hogy ha zavargás esetén a királyi család veszélyben forgott, a király fiát — régente a negyedszülöttet — neki kellett őriznie és nevelnie.¹

A kanonok nem mindig fölszentelt pap, sőt sokszor kiskorú egyén, valóságos gyermek.² Az ilyennek azután természetesen nem volt meg a miséspaptól megkövetelt ismerete. Így azután nem is tűnik föl, hogy János vegliai prépost 1186-ban³ három traui kanonok meg 1286-ban nem tudja a nevét aláírni.⁴

A szepesi káptalan tizenhat tagja közül, Pál prépost megválasztásakor, 1301-ben csak nyolczan írják alá sajátkezüleg a nevöket; a többiek helyett kanonoktársaik és más papok írták alá a választásról szóló okiratot. Ebből azonban nem szabad következtetni, hogy e nyolcz kanonok közül egy sem tudott írni. Hiszen közülök csak kettőnek a nevénél van, hogy jelen volt; a többi hatnak a neve után csak az olvasható, hogy a választásba beleegyezett. E hat kanonok között ott van Pál, a budai káptalan olvasókanonokja is. Az ő távollétét tehát természetesnek látjuk; de meg így meg is értjük, hogy ő helyette is miért írta alá más a nevét. Hiszen olvasókanonokról, az ő fontos hivatásánál

¹ *Fejér*: V/I. 154. és 156.

² Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 458. — *Wagner*: *Analecta Scepus*. I. 348—349.

³ 1188. ... „S. Johannis Primicerii Vegliensis ecclesie nesciente scribere pro se rogavit scribere...” (*Farlati*: *Illyricum Sacr.* V. 642.)

⁴ „Ego Dragus canonicus consentio: *aliena manu me scripsi*. Ego Kasarezza canonicus consentio: *aliena manu me scripsi*. Ego Natalis *nesciens scribere* canonicus consentio et de voluntate mea Stephani canonici scripsi.” (*Cornides*: *Vindiciae Anonymi Belae regis notarii*. 139.)

és munkakörénél fogva, nem tételezhetjük föl, hogy nem tudott írni.

Másrészről azonban már jól tudjuk, hogy ekkor külföldön a kanonokoknak nem mindegyike tudott írni. Mindezek alapján tehát megállapíthatjuk, hogy ama nyolcz kanonok közül, a kik nem maguk írták alá a nevöket, egyikök-másikuk csakugyan nem tudott írni.¹

Egészen hasonló eset a következő:

Henrik szepesi prépostból 1323-ban veszprémi püspök lett. A szepesi káptalan ekkor János boszniai prépostot választotta meg prépostjának. A választást a tizenegy kanonok közül csak négyen — Bogomér éneklőkanonok, Göblinus, Tamás és Mátyás — írták alá sajátkezűleg. Károly örkanonok, Henrik, Jordán, Mátyás és Pál helyett Miklós scholasticus; Mátyás és Salamon helyett meg Beke kanonok írta alá a nevét.² E hét kanonok között is bizonyára volt, a ki nem értett az írás mesterségéhez s ezért nem írta alá maga a nevét.

Gondoskodott a katolikus egyház arról, hogy a papok, főleg a falusiak el ne durvuljanak. Kötelessége volt ugyanis a püspököknek az évenkénti *egyházmegyei zsinat* tartása. Erre a papok összejöttek; a püspök meg egyházi beszédet tartott nekik a vallás és erkölcs tanairól, s ha szükséges volt, meg is feddette őket.³

A vácsi egyházmegyében azonban a papok a XII. század vége felé nem jártak el a zsinatra. Így azután erkölcsi életök hanyatlott s a hívek kormányzásában egészen járatlanok és tanulatlanok lettek. Ekkor Boleszló vácsi püspök saját káptalanával és Jób esztergomi érsekkel tanácskozik s velök abban állapodik meg, hogy papjait ezentúl mindig Kisasszonynapkor összegyűjti zsinatra. S hogy ezek valamelyike esetleg anyagi akadályokkal se állhasson elő, a püspöki tizedek egy részét a zsinatra jövő papok költségeinek fede-

¹ Oklevéltár XIV. okl.

² *Wagner*: *Analecta Scepusii* I. 313—314. — Oklevéltár XVII. okl.

³ Haz. Okm. V. 34—35. — *Knauz*: *Monum. Eccl. Strig.* II. 216.

zésére köti le. E rendelkezéshez maga III. Incze pápa is hozzájárul.¹

A papság tanultságát irányítja a budai zsinat, midőn elrendeli, hogy a papok a jóirányú tanulmányokban szorgalmasan gyakorolják magukat.²

A katolikus egyház fölszentelt papjaitól a feddhetetlen életen kívül az állásuknak megfelelő tanultságot is mindig megkövetelte. Így már a IV. lateráni zsinat (1215) szigorúan meghagyta, hogy mivel a lelkek kormányzása a művészetek művészete, a püspökök a fölszentelendőket vagy maguk vagy más alkalmas egyének útján tanítsák meg az istenitiszteletre és a szentségek kiszolgáltatására. Inkább legyen kevés jó pap, mint sok rossz; mert ha vak vezet világtalant, mind a ketten a verembe esnek. A melyik püspök e rendelkezést figyelmen kívül hagyja, súlyos büntetés alá esik.³

Az 1382-iki esztergomi zsinat szerint is illik, hogy a papot tudomány ékesítse. S a kinél ez nincs meg a kellő mértékben, majd feléje hangzik a próféta szava: Te a tudományt megvetetted, én is megvetlek téged, papként ne szolgálj nekem. Semmit sem ér az, a ki nem válik ki tudományával, ha méltóságban nagyobb. S a próféta szerint is a pap ajkai őrzik a tudományt és a törvényt az ő szájából várják, mivel a seregek Urának angyala. A ki a szentírást nem tudja, főleg ha egyház szolgálja, — magáról Krisztusról nincs tudomása. Miért is helyesen mondja a biblia: A ki tanulatlan, maga is tudomáson kívül marad. Az evangélium szerint meg, ha vak vezet világtalant, mind a ketten verembe esnek. Nektek adatott az Isten igéjének megismerése; a többieknek csak példabeszédben szólt az Úr, — mert nektek

¹ *Wenzel*: I. 82. — Évenkinti egyházmegyei zsinatról szól még: *Mon. Episc. Vespri*. I. 386.

² *Synod. Bud.* a. 1279. cap. 9. (*Hube*: *Antiquiss. Constit. synod. provinciae Gneznensis*. 78.)

³ *Mansi*: *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio*. Tom. XXII. col. 1015.

mindenki előtt be kell számolnotok, a ki csak a hitről kérdez benneteket.¹

A papok a misézéshez és lelkipásztorkodáshoz szükséges tudást mint kispapok (clericus) szerezték meg. Ezek részint a káptalani iskolában, részint a plébániákon és megyés egyházaknál tanultak. Itt jártak iskolába s ezzel egyidejűleg lassankint megtanulták gyakorlatból, mi is a pap dolga. S erre volt idő bőven; mert a kispapság hosszú ideig eltartott és az egyes egyházi rendek fölvétele között is hosszabb idő telt el.

Az 1279-iki *budai zsinat* rendelkezéséből megtudjuk, hogy minő gyakorlati ismereteket kívánt a paptól.

A miséző pap ügyeljen arra, — mondja a zsinat — hogy az ostya ép-e? a kerülete nincs-e megsérülve? a bor nem eczetes-e? A vizet meg valahogy el ne felejtse. Ha meg elfelejtette volna, a mint ezt észreveszi, gondoskodjék vízről is, a mennyire lehet, botrány nélkül. Ha pedig hanyagságból megtörténnék az, hogy bor és víz még a „canon“ elolvasása és a „canonsecratio“ megtörténte után sincs a kehelyben: tüstént öntsön bele bort és vegyen új ostyát, ezt tegye a kehely elé és a misét kezdje újra a canonnál, a „Te igitur“-nál. Azután az új ostyát és a bort külön consecrálja s áldozáskor mind a két consecrált ostyát magához veszi. Arra is vigyázzon a pap, hogy mise alatt más kenyér és bor ne legyen az oltáron, mint a mi az ő miséjéhez szükséges.

Midőn a pap a canonban a „Qui pridie“-t mondja, kezében az ostyával, ezt ne emelje nagyon magasra, hanem csak hogy látható legyen.

A szent test és vér vétele után a pap ne köpjön; s ha már minden áron kell köpnie, tiszta helyre köpjön, a hol nem járnak.²

Ha a szent vér a corporaléra találna cseppenni, ezt a helyet a pap szopja ki; a corporalét meg valamely tiszta

¹ *Batthyány*: Leges Eccles. III. 260.

² Bud. zsin. 1279. CI. és CII. f. (*Hube*: 148—149.)

szövetbe göngyölgetik és ereklyeként őrzik. Ha pedig a szent vér a pallára vagy valamely szent ruhára hull, a benedvesített helyet a pap kiszopja, azután kivágja, tiszta szövetbe varrja, erre pedig egy czédulát varr e felírással: E szövetre az oltári szentség cseppje hullott.¹ Ha a szent vér valami közönséges ruhára cseppen, innét is ki kell szopni; a ruhát meg magát meggyújtják, elégetik és hamuját a sekrestyében elhelyezik. Ha pedig a szent vér kőre, fára vagy földre cseppen: ezt a helyet le kell nyalni, dörgölni és vakarni és az így keletkezett port a sekrestyében helyezik el. Ha a kehelybe — úrfelmutatás után — légy, pók vagy más efféle esik, a mit hányás vagy más testi veszedelem nélkül nem lehet lenyelni: legelőször a kehelybe esett tárgyat kell kidobni; azután a szent vért magához veszi; a kidobott tárgyat meg a víztartóban (piscina) elégeti. Ha pedig valakinek olyan erős a hite, hogy a kehelybe hullott tárgyat is le tudja nyelni, adjon hálát az Istennek.²

Husvét napján a gyermekeket nem szabad szentelt ostyával, vagy más tiltott tárgygyal áldoztatni, hanem csak közönséges megáldott kenyérrel.³

Az oltári szentséget minden nyolczad napon — még az egyházi tilalom idején is — meg kell újítani.⁴

A pap a Matutinum és a Prima elimádkozása előtt nem misézhet, a szükség esetét leszámítva.⁵

Misézés után a kelyhet igen tiszta szövetbe göngyölgetik. A kehely belsejét a minister nem ezzel, hanem egy másik szövettel törli ki, a melyet e célra tartanak. S ha

¹ Ezzel az intézkedéssel ellentétben áll az, a mit a zsinat pársorral alább így szövegez: Ha Krisztus vére a pallára vagy valamely egyházi ruhára esik: azt a helyet, a hová cseppent, lemossák; a mosdékot meg a pap vagy valamely jó lelkiismeretű ember magához veszi. A papot pedig, a kivel ez történt, a püspökhöz kell utasítani. (Bud. zsin. 1279. CII. f. *Hube*: 150.)

² Bud. zsin. 1279. CII. f. (*Hube*: 149—150.)

³ U. o. CIII. f. (*Hube*: 150.)

⁴ U. o. CIV. f. (*Hube*: 151.)

⁵ U. o.

már nem elég tisztességes, vagy az idő nagyon megviselte : a sekrestyében elégetik.¹

A pap, mielőtt a misézéshez felöltözködnék, a sekrestyében, vagy a templomban, vagy a hol öltözködni szokott, a kezeit megmossa. Az oltárnál is két függő kéztörölő van; az egyik az evangélium, a másik meg az áldozás utáni kézmosáshoz.²

A pap, karácsony napját leszámítva, napjában kétszer nem misézhet. De még karácsonykor is csak egy „Introitus“-t mondhat. A ki karácsonykor kétszer miséz, az első misében a bort, melylyel a kelyhet kiöblíti, nem issza meg, hanem vagy a jólelkű miniszternek adja, vagy pedig a víztartóba önti.³

A budai zsinat tíz praefatiót ír elő: Husvétkor „Te quidem omni tempore“; áldozócsüdtörtökön „Qui post resurrectionem“; pünkösdkor „Qui ascendens super“; szentháromságkor „Qui cum Unigenito“; a Bold. Szűz ünnepein „Et in veneratione beatae Mariae“; a Szent Kereszt ünnepein „Qui salutem“; az apostolok ünnepein: „Te quidem Domine suppliciter“; karácsonykor „Quia per Incarnati Verbi mysterium“; vízkeresztkor „Quia cum Unigenitus tuus“; nagybőjtben „Qui corporali ieiunio vitia comprimis“.⁴

A pap olyan oltárnál, a melynek a köve (tabula) nagyon el van törve, mindaddig ne misézzon, míg azt helyre nem állítják és újra föl nem szentelik. Oly oltárnál sem szabad misézni, a melynek kövében nincs erekle.

A bor- és víz-ámpolna legyen tiszta és ép; anyaga lehet üveg, ón vagy ezüst. A kézmosáshoz nagyobb edényt használnak.⁵

Az oltárok mellett legyen tisztességes víztartó, a melybe a kézmosásnál használt vizet öntik. Födő nélkül nem szabad hagyni.⁶

¹ Bud. zsin. 1279. CV. f. (Hube : 151.)

² U. o. CVI. f. (Hube : 151.)

³ U. o. CVII. f. (Hube : 151—152.)

⁴ U. o. CVIII. f. (Hube : 152.)

⁵ U. o. CIX. f. (Hube : 152.)

⁶ U. o. CX. f. (Hube : 153.)

A corporalékat miséspap vagy szerpap, rajta superpelliciummal, gyakran mossák ki, és pedig tiszta edényben, a melyet másra nem is használnak. A vizet, a melyben először mossák, — ha lehet — a víztartóba tegyék; a további öblítés vizét meg a keresztkútba.

A többi oltárneműt és egyházi ruhát miséspap, szerpap, valamely tisztességes vénasszony vagy leány mossák, mikor szükségesnek látszik; de más ruhát velök összekeverve nem szabad mosni. Így azután tartásuk őket tisztán és csinosan; mert nagy abszurdum, ha az egyházi ruha piszkos, mikor ez a közönséges ruhánál sem járja.¹

Az elviselt templomi fehérneműeket, a melyeket már használni nem lehet, tiszta helyen elégetik; a hamújukat meg a templom fala mellé ássák.²

Későbbi zsinatok, mint az 1382-, 1450-, 1489-³ és 1493-iki esztergomi, az 1494-iki nyitrai és az 1515-iki vespérmi zsinat⁴ teljes egyértelműséggel ebbe a négy csoportba foglalják össze a papság gyakorlati tudományát: A szentségek kiszolgáltatása; a szentségek gondos őrzése; az istenitisztelet végzése és az egyház kormányzása.

A részletekben is *szóról-szóra egyezően* hangsúlyozzák ezek a zsinatok, hogy értsék a papok és tudják fejből a mise oratióit, praefatióit és canonját, Szent Athanáz symbolumát (Quicumque vult), a hét bűnbánati zsoltárt, a só és víz exorcisálását, a feloldozás és az utolsó kenet formuláját és módját, a temetésre szóló oratiót és egyéb könyörgéseket. A híveknek vasár- és ünnepnapokon a szent leczkéből, vagy az evangéliumból, vagy a szentírás más helyéből egyet-mást okosan fejtegetessenek. A szent leczkét és az evangéliumot tudják jól olvasni és a népnek betűszerinti értelemben megmagyarázni. Gondjuk legyen arra is, hogy

¹ Bud. zsin. 1279. CXI. f. (Hube : 153.)

² U. o. CXII. f. (Hube : 153.)

³ *Balíhyány* : Leges Eccl. III. 259, 260, 467, 547.

⁴ *Péterffy* : Sacra Concilia Eccles. I. 203, 222, 254.

a zsoltárokat, verseket (versus), ezeknek változatait s a szokásos Canticumokat tudják.¹

Újkori íróink közül Bunyitay,² Fraknói és Molnár Aladár³ figyelmen kívül hagyták a zsinati határozatok teljes egyezését s éppen ezért a XVI. század kezdetén élt papság műveltségét helytelenül ítélik meg. Fraknói szerint a papság műveltségi állása „a XVI. század elején a hanyatlás szomorú jeleit tünteti föl“ . . . „az *alsó papság* nagy tömege kulturai tekintetben teljesen elhanyagoltatott. Bizonyítja ezt azon tény, hogy az egyházi pálya jelöltjei irányában emelt igényeket a legszerényebb mértékre látjuk leszállítva“.⁴

E sorokból az érzik ki, hogy a papságnak azelőtt többet kellett tudnia, s csak később — bizonyára a Hunyadi Mátyást követő korban — szállott le a tudás mértéke. De ez tévedés. Mert az említett zsinatok 1382-től kezdve 1515-ig mindig egyenlően, sőt szóról-szóra egyezőleg intézkednek a papságnál szükséges tudásra nézve. Nincs tehát se emelkedésről, se hanyatlásról szó a követelmény minimumát tekintve. Maga Paulsen sem ismeri el, hogy az egyházi oktatásügy a középkor végével hanyatlott volna.⁵

A kérdés helyes megoldásához egy dolognak megfigyelése és mérlegelése szükséges. A falusi és városi papság műveltsége között ugyanis nagy volt a különbség.

Találón világítja meg ezt az 1397-iki esztergomi canonica visitatio. Arról volt szó, hogy a plébánosokat a mise alatt végbemenő átlényegülés (transsubstantiatio) szavaiból ki kell kérdezni. A kanonokok kinyilvánítják, hogy ez

¹ *Batthyány*: Leges Eccl. III. 270—271, 476—477 és 554. — *Péterffy*: Sacr. Conc. Eccl. I. 210, 231 és 287.

² *Bunyitay Vincze*: A váradi püspökség tört. II. 17.

³ *Molnár Aladár*: A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században. 3.

⁴ *Frankl Vilmos*: A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században. 3—4.

⁵ „Es ist gewöhnlich, von dem Verfall des kirchlichen Schulwesens am Ausgang des Mittelalters zu reden. So viel ich sehe, geben die That-sachen hierzu keine Veranlassung.“ (*Friedrich Paulsen*: Geschichte des gelehrten Unterrichtes auf den deutschen Schulen und Universitäten. 15.)

az esztergomi plébánosra nézve egészen fölösleges, hiszen ez annyi tudós ember között él; a falusi plébánosoknál azonban elkel a kikérdezés.¹ E szerint maga a káptalan fölteszi, hogy a falusi plébánosok esetleg még az átlényegülés formuláját sem tudják vagy nem értik.

Hogy a falusi papság általában a latin nyelv beszélésében nem lehetett valami erős, az is mutatja, hogy a Bold. Margit szentté avatása ügyében tartott tanukihallgatások alkalmával, a latinul tudó bizottság előtt majdnem kivétel nélkül magyarul tanúskodott.²

A XVI. század elején arról az örvendetes dologról értesülünk, hogy mindegyik plébános anyakönyvet vezet. A veszprémi zsinat (1515) ugyanis elrendeli, hogy mindegyik plébános készítsen registrumot, vagyis könyvet, a melybe írja bele a megkereszteltet, a szülők és a keresztszülők nevét, a keresztelés évét és napját, oly czélból, hogy ha szükséges, meg lehessen találni a lelki rokonságot és hogy milyen idős valaki. Az anyakönyv meg maradjon az egyházban.³ Csejthe (Nyitra vm.) anyakönyvét 1519-ből ismerjük.⁴

A papság tudására nézve imént jelzett legcsekélyebb követelmény általános ugyan a papsággal szemben, de ezen színvonalon még a falusi papoknak is csak csekély része maradt meg.⁵ Hiszen ezek közül sokan még egyetemet is látogattak, tudományos fokozatot szereztek, könyvetket másoltak és könyvtárakat alapítottak.

A gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban levő „Missale Strigoniense“ 1377-ből való. Imre fia János pozsonyi kanonok megrendelésére készítette *Westfaliai István fia Henrik* csukárdi (Pozsony vm.) plébános. A könyv írása, miniálása és kötése mind az ő keze munkája. A kolofon így hangzik: Finitus est iste liber per manus Heinrici dicti Stephani

¹ Kollányi F.: Visitatio capituli Strig. 1397. (Tört. Tár 1901. 78, 253.)

² Mon. Episc. Vespri. I. k. CXXXI—CXXXII. 1.

³ Péterffy: Sacra Concilia I. 241.

⁴ Magyar Sion V. (1867.) 331.

⁵ Péterffy: Sacra Concilia I. 258.

de Westfalia, plebani in Schukaria, cum scriptura, illuminata, ligatura. Anno domini MCCCLXXVII.

A kézirat betűi gót minuszculák, erős töréssel. Kánonképe egész lap nagyságában készült; festett keretei és kezdőbetűi díszesek. „Annyit a hibátlanul lemásolt misekönyv elárul — mondja Varjú Elemér, — hogy (készítője) kitűnő iskolázásban részesülhetett. Ugyanez a kódex arra is bizonyosság, hogy mint másoló és miniátor is felül emelkedett a közepes mértéken, sőt ez utóbbi minőségben a korszak jobbjai közé tartozik.“¹

Nagyszombati Mihály pozsonyi plébános és kanonok készített 1403-ban egy misekönyvet, a melyet ma a pozsonyi káptalan könyvtára őriz. Az írása nagyon szép; az aranyos initialekat széles cifrázatok ékesítik. A 299-ik levélen ez olvasható: Iste liber est completus per manus domini *michaelis* de tyrnavia canonici Posoniensis ad laudem dei omnipotentis. Sub Anno domini 1403. Orate pro eo propter deum.²

Csáczy Miklós miséspap írta le és fejezte be 1428-ban Hieronymusnak a Bold. Szűz mennybemeneteléről szóló beszédét. A könyvet, mely ezt tartalmazza, Csáczy Miklós, mint pozsonyi kanonok a pozsonyi káptalannak hagyományozta s ma is ennek a tulajdona.

A könyv első lapján ez olvasható: Jeronimus de assumptione beate Virginis Marie... Finitus est suprascriptus sermo sub anno domini 1428 per Nicolaum presbiterum de czaacz in opido Jobrim (?) sic nuncupato.

A könyvhöz kötött hártylevél felső részén ez az írás van: Iste liber legatus est ecclesie Poson per quondam Nicolaum de Schaacz canonicum eiusdem ecclesie pro felici memoria.³

A *nagyszebeni plebániai könyvtárnak* a XIV. század végén 32, 1424 táján meg 40 darab könyve van. Ezek között szerkönyv 26, hittudományi mű 11, jogi meg 3.

¹ *Varjú Elemér*: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magyar Könyvszemle. 1900. 152—154.)

² *Knausz*: A pozsonyi káptalan kéziratai. 12.

³ U. o. 105—106.

A szerkönyvek így oszlanak meg: Misekönyv 8, breviarium 2, zsoltároskönyv 4, lectionale 1, agenda 3, matutinale 2, passionale 2, antiphonale 2, graduale 2.

A hittudományi művek között van szentírás, martyrologium, iskolai történet (scholastica historia), vasárnapi, ünnepi és a szentekről szóló egyházi beszédek.

1424-ben Sybenlynder Miklós plébános hagyatékából 54-re szaporodott a könyvek száma, a melyek között nem szerkönyv 32 mű, 35 kötetben.

1442-ben, tehát kevéssel a szebeni prépostság megszűnte (1426) után a könyvtár állománya 149 mű. Ezeknek egy része tényleg a nagyszebeni plebániai egyház könyvtárában áll; másik részét a plebános házában látjuk; a többi meg breviárium, melyeket a plebános és a többi pap használ.

A 149 mű legnagyobb része hit- és jogtudományi. De van közöttük Vergilius, Dares Phrygius „Historia Troiana“-ja, Gesta Romanorum és De exemplis et similitudinibus rerum is.¹

Orbán (von Weyten), a soproni plebánia egyház Krisztus-teste oltárának papja 1400. ápr. 21-iki végrendeletében 18 könyvről intézkedik. Ezek az istenitisztelethez és a papi hivatalhoz valók.²

A *csukárdi* templom fölszerelése között 1437-ben van 1 misekönyv, 1 graduale és 1 agenda. Egy misekönyvet Márton plebános János somorjai iskolamesternek küldött el eladás céljából; egy másikat meg ő maga adott el hét arany forintért. Volt ezenkívül a községnek még a bazini várban egy elég jó karban levő antiphonariuma.³

A szent Márton tiszteletére avatott *császlóczi* (Ung megye) egyháznak 1444-ben birtokában van 3 misekönyv, 2 zsoltárkönyv, 2 graduale, 1 capitulare, 1 manuale, 1 antiphonale és 1 légenda.⁴

¹ *Varjú Elemér*: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magyar Könyvszemle. 1900. 132—146.

² Magyar Könyvszemle. 1890. 49—50.

³ Magyar Sion I. 1863. 312—313.

⁴ Magyar Könyvszemle. 1887. 321.

A *körmöczi plebánia* XIV. és XV. századi könyvtárában megvan: a szentírás teljes és részleges szövege, szent Ágoston, szent Cyrill, szent Jeromos, szent Anzelm, Albertus Magnus, Hugo de S. Victore és mások művei, a liber Sententiarum, Miklós (de Lyra) postillái, szentírási és evangéliumi magyarázatok, szent beszédek és homiliák, szentmise-magyarázatok, dogmatikai és erkölcsstani művek, a physiologus és zsinati határozatok.¹

A *selmeczi plebánia* 1501-iki könyvtárában megvan a többek között Junianus Vocabulariusa, szent Gergely Dialogusa, Padovai Albertus evangélium-magyarázata, Bartholomaeus „De proprietatibus rerum“-ja, a szentírás és ennek magyarázata, a Historia Scholastica és több németnyelvű mű.²

A *kőszegi plebániának* 1535-ben van 9 hártýára írt és 5 papirosra nyomott misekönyve; 1 zsoltáros könyve hártýára írva és 1 papirosra nyomtatva; 2 hártýa graduálja; 2 hártýa és 1 papirosra nyomtatott antiphonaléja; 1 nagy ordinariuma, hártýára írva; 1 nyomtatott ó- és újszövetség; továbbá „Stephani Novi sermones und sententiarum“, hártýára írva.³

Csontos János megállapította, hogy a gyulafehérvári Batthyány-könyvtár codexei és nyomtatványai közül „a lőcsei sz. Jakab egyházra esik 6, a lőcsei sz. Györgyről nevezett kápolna könyvtárára 10, a lőcsei kórháztemplomra és ennek egyik oltárára 8, a lőcsei sz. Erzsébet városon kívüli egyházára 3, az iglói, ófalusi és menyhártfalvi egyházak mindenikére 1, a szepesi 24 lelkész társulati könyvtárára 8, Stock János szepesi prépostra 1, Leudeschit György szepesi kanonokra 1, Szepesszombati Bertalan szepesolaszi lelkészre 3, Késmárki János tanárra és menyhártfalvi lelkészre 2, János leibiczi lelkészre 1, Senftleben Zsigmond oltárnokra 3, a látókövi kartauziakra 6 és a lechniczi kartauziak könyvtárára 30 kézirat és ősnymtatvány.“⁴

¹ Magyar Könyvszemle. 1876. 229—241.

² Oklevéltár CXIV. okl.

³ Magy. Könyvszemle. 1894. 302.

⁴ Csontos János: Adalék a szepességi XV. századi könyvtárakhoz. (Magy. Könyvszemle. 1880. 332.)

Agyulafehérvári Batthyány-könyvtárkéziratainak „körülbelül *egy harmadrésze* magyarországi származású s mintegy nyolczvan XIV—XV. századi kéziratról egykorú följegyzések alapján ki lehet mutatni, hogy részint itt a hazában készültek, részint pedig XV. századi hazai könyvtáraknak voltak egykor alkatrészei.“¹

Ama könyvek közül, melyeket Henckel János plébános Leudeschit Györgytől örökölt, egy kézirat és egy ősnymomatvány megvan a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban. Henckel Thurzó Zsigmond váradi püspök után is örökölt könyveket. Ezekből is őriz a Batthyaneum 9 egyházjogi művet. Erasmus is több művét megküldötte Henckelnek, a ki Buda, Bécs, Krakkó, Pádúa és Velence könyvárúsaitól is vett könyveket. „Henckel könyveinek egy tekintélyes része lánczczaal van ellátva; a mi arra mutat, hogy könyves-stubája még egészen középkori módra volt berendezve; köteteinek legtöbbje nem polczokon, hanem olvasó-támlákon fektüdt s oda volt lánczolva. Valamennyin rajta van névalírása s a legtöbbször e mellett még a könyv megszerzésére, árára, kötésének költségeire s más effélékre vonatkozó jegyzetek is találhatók.“²

Henckel János, mint főesperes és váradi kanonok 1509-ben megszerzi „Raynaldus de Novimagio“ műveit, 1516-ban meg Alexander de Ales „Summa universae philosophiae“-jét.³

A kor irányát és divatját követvén, a magyar papság a XIV. század első felében a *felsőbb theologiai tanulmányokban* nem nagy kárt tett.

Nagy Lajos király és felesége, Erzsébet 1345-ben VI. Kelemen pápa előtt panaszosan mondják el, hogy Magyarország világi és szerzetes papsága között már régóta egyetlen egy hittudományi magister sincs.⁴ Rá nyolcz évre meg

¹ Csonotosi János: Adalék a szepességi XV. századi könyvtárakhoz. (Magy. Könyvszemle. 1880. 330.)

² Varjú Felmér: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magyar Könyvszemle. 1899. 217—218.)

³ Magy. Könyvszemle. 1899. 330, 331.

⁴ Denifle: Chartularium Univ. Paris. T. II. Sec. I. 570—571.

VI. Incze pápa előtt tárják fel azt a tényt, hogy Magyarországon sok a pogány és schismaticus; a hitetlenek megtérítésére, az eretnekek megczáfolására és a katolikus vallás terjesztésére hivatott tudományos és tanult — vagyis theologiai képzettségű — ember meg kevés van. Hittudományi magister *Szigeti* (Frankói)¹ István nyitrai püspökön kívül egyetlen egy sincs. Ez ugyan eleget serénykedik a katolikus vallás ügyében, de micsoda ő egymaga ily nagy feladat megoldására.²

Jogi tanulmányokat azonban a magyar papság már a XIII. században szívesen végzett. 1254-ben IV. Incze pápa panaszolja fel, hogy a papok Magyarországon is a theologiai és bölcséleti tanulmányokkal egészen felhagytak és a római jog tanulására adták magukat.³ Ebből érthető, hogy IV. Orbán pápa már 1263-ban az esztergomi érseknek olyan jogot adott, a melynek alapján azokat a papokat, a kik a római jogot vagy az orvosi tudományokat az egyház tilalma ellenére hallgatták, az egyházi kiközösítés alól föloldozhatta.⁴ Nem írom alá tehát *Pór Antal* eme véleményét: ... „hogy Erzsébet anyakirálynénak, Nagy Lajos anyjának, idegen papra esett választása, nemcsak midőn Lajos fia tanítóját kereste, hanem akkor is, midőn István fiának instructort választott, azt nem éppen vehetjük neki rossz néven, minthogy a magyar papság az időben a tudományval nem éppen remekelt.“⁵

Ez a felfogás hibás. Voltak bizony papjaink között

¹ *Wertner Mór* a „Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság“-nak 1909. febr. 25-iki ülésén felolvasott tanulmányában kimutatta, hogy *Szigeti István* családi neve *Frankói*. A „*Szigeti*“ nevet a Kehida (Zala vm.) melletti *Barátságigettől* kapta, a hol még mint Ágostonos szerzetes tartózkodott. E tanulmány „*Szigeti István kalocsai érsek származása*“ címmel a Turul 1910-iki évfolyamában jelenik meg.

² *Denifle*: Die Universitäten des Mittelalters. I. 415.

³ *Fejér*: IV/II. 254—256.

⁴ *Theiner*: Mon. Hist. Hung. I. 248.

⁵ *Pór Antal*: Neszmélyi Miklós, Nagy Lajos király tanítója. (Katholikus Szemle. 1907. 472.)

jogi tanultságú emberek, a kik egyetemet végeztek¹. Ő közülök Erzsébet királyné bizton-bátran választhatott volna fiai mellé tanítót. De az ő lengyel lelke inkább külföldihez vonzódott. Ez a nyitja annak, hogy Lajos fia mellé Henrik fia Miklóst, a boroszlói egyházmegye papját,² István fia vezetésére meg Vilemovi Ulrik fia László prága-egyházmegyei papot szemelte ki nevelőnek.³

Voltak ugyan még a magyar főpapság kebelében is egyesek, mint Bertalan pécsi püspök (1220),⁴ a váci püspök 1218,⁵ Gönczöspalatói érsek (1221)⁶ és Miklóserdélyi prépost (1278),⁷ a kiknek tanulatlanságán saját kortársaik is megütözköztek.

A papok tanultságát az egyházi szervezet mindegyik rétegében szemléletes tényekkel igazolhatjuk. Így legelőször is abból az időből, midőn az emberek tudásukat még nem egyetemen, hanem káptalani és kolostori iskolákban szerezték, ilyen érdekes jelenségek tárnak elénk:

Anasztáz esztergomi érsek tanultságára vall, hogy ő Szent Emmerán életrajzát nemcsak olvassa, hanem ki is javítja s kimondja róla a véleményét, a mely szerint az anyag jó, csak a sorrend esik kifogás alá.⁸ Salamon király idejében Géza vezér az ő *Ivánka* nevű tanult (litteratus) clericusát küldé Lambert öcscséhez követül.⁹ *Lőrincz* XI. századi esztergomi érsekről tudjuk, hogy a philosophiában erős volt.¹⁰ *Szeraphin* érsek mondja Kálmán királyról, hogy

¹ Az e korba eső néhány pádovai és bolognai egyetemi hallgató nevét éppen *Pór Antal* közölte. (Századok. 1897. 782.)

² Vatikáni levéltár: Reg. Suppl. Innocentii VI. ann. I. p. II. fol. 183b. (Magy. Nemz. Múz.: Fraknoi-gyűjtemény. Vatikáni Okirat.)

³ U. o. fol. 186a. (U. o.)

⁴ Mon. Episc. Vespr. I. 48. — *Wenzel*: VI. 405—406. — *Fejér*: III/I. 295—296. — *Koller*: Hist. Episc. Quinque-eccl. II. 7—9.

⁵ *Fejér*: III/I. 262.

⁶ *Knauz*: I. 225—226. — Mon. Episc. Vespr. I. 47—48, 55.

⁷ Monum. Episc. Vesprim. II. 2.

⁸ *Knauz*: I. 42.

⁹ Chron. Pict. Vindob. LVIII. cap. (*M. Flor.*: Font. Dom. II. 181.)

¹⁰ Laurencii viri opulentissimis philosophiae rivulis gratanter perfusi. (*Fejérpataky László*: Kálm. kir. oklev. 42.)

„a Szentlélek malasztja a te társalkodásod fényes házát oly sok jeles szavú és érdemes oktató mesterekkel, mint megannyi drágakővel ékesíti.“¹ Hartvik idejében, vagyis Kálmán király korában Magyarország sok bölcs embert táplált. Ezekre hagyta Hartvik, hogy írásba foglalják azt, a mit ő nem írt meg.² *Alberik*, a ki Kálmán király törvényeit összeírta, éppen e munkálatával adta tudományosságának a bizonyítékát. *Simon* pécsi püspök 1109-ben tud görögül. Ő olvasta át és vizsgálta meg a veszprémvölgyi apáczaak görög szövegű alapítólevelét.³

Az erősen színező Gerhoh szerint, II. Géza korában a magyar püspökök, „ámbar az ország barbár és oly fejdelmek alatt van, kik még csak névleg is alig tartoznak a kereszténységhez, *mint tanult emberek* tüzetes vizsgálat alá vették a háború okát.“⁴ III. Incze pápa *János* kalocsai érseket 1203-ban⁵ és *Kalán* pécsi püspököt 1206-ban tudományos embernek tartja.⁶

Már a XI. századi esztergomi zsinat elrendelte, hogy minden főesperesnek meglegyen a kánonok *breviariuma*;⁷ a kanonokok az ő regulájukat tudják és értsék⁸ s a kolostorban vagyis otthon és a káplánok a királyi udvarban latinul beszéljenek.⁹ A (székes)-fehérvári kanonokoknak azért kell az esztergomi érseki zsinatra, a dogmák fejtegetésének megértése végett, elmenniök, hogy a szabályszerű fegyelemtől el ne idegenedjenek.¹⁰

¹ Alberici decretum Colomanni regis. Praefatio. (Corpus iuris Hungarici. 1000—1526. 93.)

² ... „innumeris sapientibus, quos Hungaria fovet et amplectitur.“ (Hartvik: Vita S. Stephani, M. Florianus-nál Fon. Dom. I. 68.)

³ *Fejér*: II. 47—49.

⁴ *Pauler Gyula*: A magyar nemzet tört. I. 361.

⁵ *Fejér*: II. 418.

⁶ 1206. ... „vir preditus scientia litterarum.“ (*Fejér*: III/I. 38.)

⁷ Syn. Strig. pr. a. 62.

⁸ Syn. Strig. pr. a. 56.

⁹ Syn. Strig. pr. a. 5.

¹⁰ ... „ne tamen a *regulari disciplina* eiusdem loci *fratres* existerent alieni.“ (Hartvik: c. VI., M. Fl.: I. 48.)

Később is, teszem Pozsonyban, 1521-ben a káptalani statutum elvárja, hogy csak tanult, erkölcsös, tisztességes és jámbor ember legyen kanonok.¹ 1309-ben a tizenöt erdélyi kanonok mindegyike tud írni.² IX. Bonifác pápa György pécsi kanonokot, a ki miséspap és tudományos ember, 1402-ben argyasi püspökké nevezi ki.³ *Zelei Aczél Ferencz* pozsonyi kanonok (1514), majd később (1523) pozsonyi prépost, mint költő ismeretes.⁴ Gambacurta János traui kanonok 1536-ban a zenében kiválóan jártas. Javaldmát zágrábi kanonoksággal kívánta fölcserélni.⁵ XXII. János pápa András királyi alkancellárt és pécsi olvasókanonokot 1324-ben, Károly Róbert kérésére székesfehérvári préposttá nevezi ki.⁶ Bucsai Illés mester zágrábi kanonok 1515-ben a királyi kancellária levéltárnoka (conservator),⁷ 1517 nov. 22-én királyi titkár.⁸

¹ Magyar Sion IV. 247.

² Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 157—158.

³ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 410.

⁴ *Rímely*: Capitulum ecclesiae Posoniensis. 236. — *Ortvay*: Pozsony város tört. III. 228.

⁵ "...in arte musica egregie exercitatum..." (Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából. III. 94.)

⁶ „Literarum scientia, vite ac morum honestas aliaque probitatis merita dilecti filii Andree lectoris Quinqueecclesiensis...” (Mon. Episc. Vespri. II. 44.)

⁷ *Tkalčić*: III. 145.

⁸ U. o. III. 185.

3. A papok szellemi kiművelésének hátráltatása.

Kanonokság, plebánia és oltárigazgatóság szabályszerű betöltése. — Az egyházi javadalmak adományozásának fentartása és ennek következményei. — Bullás kanonokok. — Az 1387-, 1397- és 1498-iki országgyűlés határozata és Zsigmond király 1403. és 1404-iki rendelete. — A kanonoki állások betöltése a későbbi gyakorlatban. — A kanonokok, sőt még a plebánosok és püspökök sem mindig fölszentelt papok.

A prépostot maga a káptalan választja; az egyházmegye főpapja — az érsek vagy püspök — pedig a választást megerősíti.¹ A királyi prépostokat a káptalan választja; a választást a király helybenhagyja, az esztergomi érsek pedig megerősíti.²

A kanonokot a megyés érsek vagy püspök nevezi ki és mozdítja el.³ Plebániára és oltárigazgatóságra a kegyúr ajánl vagy választ papot; a püspök pedig megerősíti.⁴ Ramocsaházi Albert torontáli főesperes és csanádi kanonok 1486-ban ír Kállai Jánosnak és arra kéri, hogy mint kegyúr a Kazaperek birtokon levő plebániát adományozza Batonyai János csanádi oltárospapnak.⁵

A pápák azonban már a XIII. században megkezdették egyes egyházi javadalmak adományozásának fentartását a maguk részére. Így III. Honorius pápa minden székeskáptalanban két javadalmat tart fenn; IV. Kelemen meg azokat a javadalmakat, melyeknek birtokosai akkor hálnak meg vagy mondanak le javadalmukról, midőn a pápai udvarnál tartózkodnak. Így azután a XIII. században gyakran olaszok

¹ *Tkalčič*: Monum. Episcop. Zagr. I. 69. és 72. — Monum. Episcop. Vespr. II. 7.

² *Fejér*: II. 420—421.

³ *Tkalčič*: Mon. Episc. Zagr. I. 69.

⁴ *Kollányi Ferencz*: A magán kegyúri jog hazánkban 219—238. — Tört. Tár 1904. 512, 536.

⁵ Pécsi püspöki könyvtár. AA. III. 14.

jutnak az egyes káptalanok kanonoki állásaira. Sőt a pápák még azért is megkeresik az érsekeket és püspököket, hogy emez olasz kanonokok részére egyúttal még más javadalmakról is gondoskodjanak. Néha még azt is megjelölik, hogy az ilyen kanonok jövedelme negyven márkáig felrúgjon.¹

VIII. Bonifác meg már a javadalmas életében fentartja magának a jogot az utód kinevezésére.² Ez az eljárás a XIV. században valóságos rendszerré lőn s mind a nagyobb, mind a kisebb egyházi javadalmakra kiterjedt. A pápa a fentartott javadalmat vagy ennek tényleges megüresedésekor adományozta; vagy pedig csak arra az esetre, ha az a jövőben megüresedik. S mivel erről az adományról oklevelet, bullát állítottak ki, ennek a birtokosát „bullás“-nak³ nevezték el.⁴

Az ilyen reservatiók révén sok helytelen dolog történt. Egyesek több javadalomhoz is jutottak. Nem egyszer megesezt, hogy az egyházi javadalom kispap (clericus) kezébe került. Az meg már a nemzeti önérzetet sértette, de meg egyházi szempontból is káros volt, hogy a reservatio a külföldieket is gyakran hazai javadalmakhoz juttatta; jóllehet azok az ország határát sokszor át sem lépték, hanem csak a jövedelmet élvezték.

Ez a tapasztalat bírta rá az 1387-iki székesfehérvári országgyűlést, hogy a királyi hitlevélben az idegeneket egyenesen kizárta az egyházi javadalmakból.⁵ Az 1397-iki országgyűlés meg elrendelte, hogy a bullások egyházi javadalmat csak akkor fogadhatnak el, ha ezt az illető egyház kegyura

¹ 1253. (*Theiner* : I. 216.) — 1254. (*Fejér* : IV/II. 247—248.)

² Mon. Episc. Vespr. II. k. LIX. l.

³ 1378. ... „hominem nostrum magistrum Petrum, *Bullatum*, socium et concanonicum nostrum.“ (*Fejér* : IX/V. 297. és IX/VII. 608.) — 1397. ... „canonicatus et prebenda ecclesie Vesprimiensis, quos quondam Stephanus dictus *Bullatus* ipsius ecclesie canonicus ... obtinebat...“ (Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 12.)

⁴ Bullásnak hívták azt is, a ki a római bulla által mást Rómába idéztet, a hazai törvények mellőzésével. (*Knauz* : A bullások. Magyar Sion I. 412.)

⁵ *Fraknói Vilmos* : A magyar királyi kegyúri jog. 73.

adományozza.¹ Ezután pár évre, 1403. aug. 9-én megtörtént a szakítás, midőn Zsigmond király elrendelte, hogy az ő tudta nélkül elfogadott pápai oklevelek érvénytelenek.² 1404. ápr. 6-án meg a főpapok, főurak, nemesek és az ország közönségének tanácsa értelmében meghagyta Zsigmond, hogy a bullások pápai intézkedés alapján, a király beleegyezése nélkül, egyházi javadalmat el ne fogadjanak. Papok és kegyúri joggal bíró nemesek meg bullásoknak javadalmat ne adományozzanak.³

Így azután Zsigmond király lassankint biztosította maga részére az érsekek, püspökök, prépostok, apátok és kanonokok javadalmának adományozását.⁴ De ebben sem lett köszönet. Mert ő maga és utódai az egyházi javadalmakat részben idegeneknek, részben kiskorúaknak adományozták; majd meg a kegyuraságot püspökökre és főurakra ruházták, a kik azután az egyházi javadalmakat tetszésök szerint még világiaknak is osztogatták.⁵ Ez a tapasztalat az 1498-iki országgyűlést erőlyes határozatra bírta. Meghagyta, hogy világiak egyházi javakat ne bitoroljanak; két egyházi javadalmat senki sem élvezhet; az egyházi javadalmakat csakis felnőtt és érdemes, ne pedig fiatal és járatlan személyeknek adományozzák.⁶

Szokásba jött, hogy némelyek a királytól a később megüresedő kanonokságokra adománylevelet (litteras expectativas) szereztek magoknak. Az ilyenhez azután a püspök is megadta beleegyezését. Később a zágrábi püspöknek a király megadta a kegyúri jogot, a mely az ilyen királyi

¹ Knauz Nándor: Az 1397-iki országgyűlés. (Magyar Tört. Tár III. 230.)

² Fraknói Vilmos: A magyar királyi kegyúri jog. 90—91.

³ Fraknói Vilmos: Oklevéltár a magyar királyi kegyúri jog történetéhez. 8—10. — E rendelet szövegezője Uski János, a későbbi veszprémi püspök volt. (Lukcsics József: Uski János veszprémi püspök. Századok, 1908. 3.)

⁴ Kollányi Ferencz: A magánkegyúri jog hazánkban a középkorban. 105.

⁵ Karácsonyi János: Magyarország egyháztörténete. 35, 37, 40—42, 46, 76—77.

⁶ 1498. LV., LVI., LXVII. t.-cz.

adományleveleket lehetetlenítette. Ezért hagyja meg Lukács választott püspök 1500-ban a zágrábi káptalannak, hogy ha valaki ezentúl ilyen királyi adománylevéllel jelentkezik, ne fogadják el. Miért is Simon doctort, az ő megbízottját utasította is, hogy távollétében kinek adományozza az egyházi javakat. Ha pedig ő — a püspök — Zágrábba érkezik, a káptalan tanácsával tölti be a megüresedett állásokat.¹

Zsigmond király Stock János szepesi prépostot, a ki orvosdoctor létére a király orvosa volt, 1435-ben felhatalmazza, hogy a szepesi káptalanban megüresedő helyeket tetszése szerint betölthesse, de tekintettel legyen, hogy a kiszemelt egyén tudomány és erkölcs dolgában megállja a helyét.²

Hunyadi Mátyás király Karai László óbudai prépostra ruházta a jogot, hogy a káptalan javadalmait ő töltheti be.³

A pozsonyi káptalan tagjait majd a király, majd a pápai követ, majd az esztergomi érsek, majd a pozsonyi prépost, néha meg a két utolsó nevezte ki.⁴ Szerafin pozsonyi prépost Jakab pozsonyi polgárnak Miklós nevű kiskorú fiát, a káptalan hozzájárulásával, 1302-ben az ötödik esetben megürülő kanonokságra nevezi ki.⁵ Mihály pozsonyi prépost az ő egykori nevelőjének, János mesternek halálával megüresedett kanonokságot, 1339. jún. 24-én, a káptalan tagjainak tanácsára és beleegyeztével adományozza Somogyi Synke fia Mihálynak.⁶ Mihály pozsonyi prépost 1341. jan. 7-én visszavonja és megsemmisíti ama kanonoki javadalmak adományozását, melyeket a káptalan tagjainak hozzájárulása nélkül tett és utasítja egyetemes helytartóját, Tamás pozsonyi kanonokot, hogy az ő neve-

¹ *Tkalčić*: III. 5.

² *Fejér*: X/VII. 612—613.

³ *Fraknoi Vilmos*: Karai László budai prépost, a könyvnyomtatás meghonosítója Magyarországon. 6. (Akad. Értek. II. oszt. XVII. k. 7. sz.)

⁴ Magyar Sion I. 635.

⁵ Magyar. Sion I. 1863. 636.

⁶ Oklevéltár XXIV. okl.

lőjének, Szalay Miklósnak a káptalan beleegyeztével adományozzon kanonoki javadalmat.¹

Zsigmond király 1394-ben megparancsolja a pozsonyi káptalannak, hogy az ő különös engedélye nélkül ezentúl semmiféle idegent se fogadjon el kanonoktársul, bármily pápai vagy követi leveleket tud is felmutatni.² 1407-ben ismételtlen meghagyja, hogy semmiféle bullást se engedjenek be a káptalanba.³ A pozsonyi káptalan egykori prépostja, Balbus Jeromos gurki püspök ellen 1526 körül azt hozza fel, hogy a kanonokságokat és praebendákat nem hazafiaknak, hanem németországi embereknek adományozta, a kik tanult egyének ugyan, de magyarul nem tudnak, az egyház védelmére és az ügyek vitelére nem alkalmasak. Elmondhatják a mi honfiaink: „Örökségünk idegenekre szállott, házaink a külföldiekre.”⁴

S mindez megtörtént akkor, midőn az 1439-, 1453-, 1458-, 1495-, 1498- és 1536-iki törvények a külföldieket kizárták az egyházi javadalmakból.⁵

A kanonok vagy miséspap⁶ vagy csak klerikus.⁷ IV. Orbán pápa 1264. ápr. 30-án utasítja az esztergomi prépostot, gondoskodjék róla, hogy Endre kiskorú klerikus a (székes)-fehérvári káptalanban kanonoksághoz és praebendához jusson.⁸

1309-ben Szerafin pozsonyi prépost szerpap, Mihály esztergomi kanonok meg alszerpap.⁹

Szecsei (de Zeche) Péter ispán fia Péter 1345. aug. 27-ike előtt 14 éves korában székesfehérvári prépost lett.¹⁰

¹ Oklevéltár XXV. okl.

² Magyar Sion I. 1863. 414—415.

³ U. o. I. 1863. 416.

⁴ Magyar Sion I. 1863. 637.

⁵ 1439. V., 1453. III., 1458. VII., 1495. XXX. és XXXI., 1498. LVI., 1536. XLII.

⁶ 1292. ... „canonicum presbyterum.” (Fejér: VI/I. 222.)

⁷ 1420. ... „Pauli clerici, nati Benedicti de Tarkan, Agriensis dioecesis, canonici Albaerregalis.” (Fejér: X/VI. 262.)

⁸ ... „in tenera etate constituto.” (Mon. Episc. Vespri. I. 148.)

⁹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. II. 305.

¹⁰ Supplicatiók VI. Kelemenhez. (Fraknói-gyűjt. LII. okl. 1345. aug. 27., Magy. Nemz. Múz.)

Keszei Miklós választott és megerősített kalocsai érsek az ő kis öcscsét, Lévai Miklós fia Mihály zágrábi kanonokot 1357-ben huszonegy éves korában, pápai fölmentés nélkül, kamarczai főesperessé tette.¹

Pál fia György esztergomi egyházmegyei kispap (clericus) Keszei Miklós kalocsai érsek kamarása (cubicularius). Az érsek híve számára 1357-ben győri kanonokságot kér VI. Incze pápától.²

János fia Jakab klerikus 1393-ban tizenkét éves korában jut kanonoksághoz.³

István fia János egri klerikus 1398-ban tizenhét éves korában megkapta a jogot a boszniai éneklőkanonokságra.⁴

Az 1397-iki esztergomi statutum elvárja, hogy mindegyik kanonok fölszentelt pap legyen. De öten tényleg csak a kisebb rendeket vették föl. Sőt még az 1521-iki statutum is a káptalannak oly tagjairól is rendelkezik, a kik csak a kisebb rendeknek voltak birtokában.⁵ Az esztergomvárbeli Szent István első vértanúról nevezett prépostság kanonokjául az 1391-iki alapítólevél szerint, csak olyan volt választható, a kit egy év alatt miséspappá lehet szentelni.⁶

A ki nem volt fölszentelve, majorhoz nem juthatott. A melyik kanonok nem miséspap, rangban nem előzheti meg a miséspap-kanonokot, bármily fiatal legyen is ez. Éppen ezért a karban, körmeneten és másutt is mindig a nem miséspap-kanonok a miséspap után helyezkedik el.⁷

Midőn külföldiek, kiskorúak és világiak jutottak egy-

¹ *Pór Antal*: Újabb adatok Keszei Miklós életéhez. (Századok. 1906. 145.)

² *U. az*: U. o. 147.

³ 1393. máj. 12. „Nos, volentes dilectum filium Jacobum Johannis de Voychisli (sic), clericum Quinqueecclesiensis diocesis, qui, ut asserit, de nobili genere procreatus, et in duodecimo sue etatis anno constitutus existit...” (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. III. 215.)

⁴ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 68—69.

⁵ Magyar Sion IV. 256.

⁶ *Pór Antal*: Az esztergomvárbeli Szent István első vértanúról nevezett prépostság története. 98.

⁷ *Kollányi F.*: Visit. capit. Strig. (Tört. Tár 1901. 77, 257, 259, 266.)

házi javadalomhoz, megtörtént, hogy még a plebánosok, sőt a püspökök sem voltak miséspapok.

Így, a ki csak a kisebb rendeket vette föl, 1399-ben lehetett megyés egyház javadalmasa is.¹ IX. Bonifác pápa 1402-ben megadja a fölmentvényt, hogy Szebeni Werlin János fia Péter tizennégy éves létére akár lelkeszkedéssel járó javadalmat is kaphasson; de ez esetben gondoskodni kell, hogy a hívek lelki életét el ne hanyagolják.² Antal fia Miklós 1493 máj. 13-án Szent-Mártonban (Zala vm.), Hidvégi Miklós fia István 1493 máj. 14-én Szent-Mihályon (Zala vm.), György fia Simon 1497 márcz. 12-én Boldogasszonyfalván (Zala vm.) és Kapornaki János 1500 decz. 17-én Kaloson (Zala vm.) plebános; de mindegyikük még csak acolythus.³ Balázs fia Péter is, mint pacsai (Zala vm.) plebános kér a római szentszéknél engedélyt, 1504 márcz. 28-án, az egyházi rendek föl vételére.⁴

Ha a lelkeszkedéssel járó javadalom birtokosa nem volt felszentelve, helyettest kellett tartania.

Imre pataki plébános helytartója 1420-ban Miklós.⁵ Némely egyháznak örökös helytartója (vicarius) volt.⁶

A főpapoknál is hasonló jelenségekkel találkozunk.

Aragoniai János herczeg 17, *Estei Hippolyt* meg 7 éves korában nyeri el az esztergomi érsekséget.⁷

Szatmári György veszprémi választott püspök VI. Sándor pápának előadja, hogy ő eddig csak a kisebb rendeket vette föl; s mint az ország kancellára sok és kemény

¹ Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 157.

² U. o. 458—459.

³ Mon. Episc. Vespr. IV. 134, 137, 139.

⁴ U. o. 142.

⁵ 1420. jan. 26. „Nos Nicolaus vicarius honorabilis viri domini Emerici licentiat in decretis et plebani de Pathak.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 8826.)

⁶ 1245. ... „rectoribus ac perpetuis vicariis ecclesiarum.“ (Fejér: IV/I. 372.)

⁷ *Fraknói Vilmos*: Hunyadi Mátyás király 329—331. (Magy. Tört. Életrajzok. 1890.) — *Berzeviczy Albert*: Beatrix királyné 338—375. (Magy. Tört. Életrajzok. 1908.)

dologban állandóan el van foglalva a király körül, a kit mindenüvé el kell kísérnie. Miért is kéri, hogy a nagyobb rendek fölvételére még ne legyen köteles. A pápa a halasztást két évre 1500 jún. 27-én adja meg neki. Ez idő elteltével Szatmári 1502 jún. 4-én három évre, 1503 júl. 28-án és 1504 jún. 28-án meg hat-hat hónapra kér újból halasztást; s fölszenteléseért csak 1504 november 16-án folyamodik.¹

Frangepán Gergely mint szerpap (diaconus) lesz 1502 ápr. 18-án veszprémi püspökké.²

Szalkai László már esztergomi érsek volt, s még csak a kisebb rendeket vette föl. Campeggio bibornok és pápai követ 1524 decz. 29-én Rómából brevét kér, hogy Szalkait miséspappá, majd püspökké szentelhesse. Ez csak a következő év (1525) husvétján ment végbe.³

Hasonlóképen húzódott a *püspökké szentelés* is. *Frangepán Ferencz* egri püspök 1540. decz. 24-én jelenti I. Ferdinánd királynak, hogy harmadnap püspökké szentelteti magát.⁴ *Verancsics Antal* még 1558. decz. 5-én is kiemeli ama hátrányokat, melyek az ő és püspök társai püspökké szentelésének elmaradásából származnak. Hogy egyháznak és egyházmegyémnek új papokat adjak — úgymond — iskolát szerveztem és ennek élére két, a szabad mestersegekben, főleg a hittudományokban jártas tanárt állítottam. Van benne vagy húsz tanuló, a kiknek megvan a kellő koruk, érületük egyházas és az egyházi rendeket fel akarják venni. Én is, meg a többi választott püspökök többet tudnánk tenni, ha püspökké volnánk szentelve; de ezt nem lehet megvalósítani.⁵

¹ Mon. Episc. Vespr. IV. 95—96. — *Tóth-Szabó Pál*: Szatmári György primás. 38. (Magy. Tört. Életrajzok. XXII. évfoly. 1906.)

² Monum. Episcop. Vespr. IV. 118—119.

³ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. I. 186.

⁴ U. o. III. 516.

⁵ Oklevéltár CXLIII. okl.

4. Káptalani könyvtárak.

Muthmerius szepesi prépost 1273-iki, László esztergomi prépost 1277-iki, a pozsonyi káptalan 1406 előtti, a pozsonyi káptalan 1425-iki, a veszprémi káptalan 1276-iki és 1429—1437-iki s a zágrábi káptalan 1425-iki könyvtára.

A kanonokok szellemi műveltségének színvonaláról a káptalanok és egyes tagjainak könyvtárai kézzelfoghatóan beszélnek.

Muthmerius szepesi prépost 1273-ban a szepesi Szent Márton-egyháznak hagyja valamennyi könyveit, névszerint a szentírást, a decretumot, a decretalest, a sententiák könyvét (liber sententiarum), a passiókönyvet (passionale), a lelkipásztorkodás könyvét (pastoralis), a szent beszédek több könyvét (libros sermonum) és az iskolai történetet (storiam scholasticam). A ki e könyvek közül valamelyiket elidegeníti, kiközösítés alá esik s mint szentségtörőt mindenkinnek kerülnie kell.¹

László esztergomi prépost 1277-iki végrendeletében egy szentírást és a „Corpus iuris civilis“ ötödik kötetét, vagyis a „Volumen legum parvum“-ot, mely az Institutiókat, az Authenticumot és a „Tres libri“-t — a Codex Iustinianaeus három utolsó könyvét — tartalmazza,² a gyerki égett malom helyreállítására és a Szent Katalin kápolnának állatok vétele czéljából hagyományozza. A Decretumot Német János Apparatusával, a Decretalest Bernát Apparatusával, a Digestum vetust, az Infortiatumot és a Digestum novumot, Acho Summáját, a Codexet, Sevillai Izidor „Liber Sententiarum“-át, egy iskolai történetet és breviariumot adósságai kifizetésére s eladásra hagy oly kikötéssel, hogy a befolyó összeget a szegények között oszszák ki az ő lelki üdvösségeért.³

¹ *Knaus* : II. 27.

² ... „volumen meum institutum (igy) autenticum.“ (*Knaus* : II. 71.)

³ ... „Decretum cum apparatu Johannis Theutonici; Decretales cum apparatu Bernardij; Dygestum vetus, Infortiatum, Digestum novum

Szent Gergely „Moralia“-it egy teljes kötetben az esztergomi domokosok conventje; Szent Ágoston „Soliloquia“-it és több más művét egy kötetben Marczell fia Marczel szerzetes; Móricznak „Distinciones per alphabetum super dictionibus Theologicis“ és egy, glossákkal ellátott zsoltárkönyvet az esztergomi ferenczesek; Szent Pál leveleit a közbeszótt Apparatussal R. szent-tamási prépost, Gottfried Summáját meg Antal pozsonyi prépost öröklí.¹

A *váradi* székesegyházban Szent László király ereklyéjével és az egyházi kincsekkel együtt 1406-ban a könyvek is elégték.²

A *pozsonyi* káptalan könyvtára 1425-ben 82 művet számlál. Ezek között van: 2 „libri matutinales“, 3 zsoltáros könyv, 4 graduale, 3 antiphonale, 12 misekönyv, 1 teljes és 1 újszövetségi szentírás, 1 szentírásmagyarázat, Alexander Halensistől a bibliai kifejezések magyarázata, 1 „Scholastica historia“, 1 „liber sententiarum“, Nicolaus de Lyra zsoltármagyarázata, 1 „liber de proprietatibus rerum naturalium“, 2 passionale, szentbeszéddek, szent Ágoston homiliái és szent beszédei, az Üdvözlégy magyarázata, postillák, 2 Decretales, 1 Decretum, 1 liber Sextus, 1 esztergomi szerkönyv (librum de rubrica Strigoniensi, qui incipit ordo

Sumpma Achonis; Codex; Liber sentenciarum; Scolastica ystoria et Breviarium.“ (Knauz: II. 71.)

¹ Knauz: II. 72.

² 1406. okt. 19. . . . „cognitum, qualiter ante annos quosdam elapsos sacristia seu conservatorium eiusdem ecclesie Varadiensis, in qua venerabiles reliquie ipsius gloriosi regis Ladislai una cum thesauro, videlicet crucibus, calicibus, thecis aureis et argenteis, libris, imaginibus, gemmis et paramentis, ornatibus et vocalibus ipsius ecclesie recondita fuerunt, antiqua quoque privilegia pretacti capituli super donationibus, libertatibus, gratiis, immunitatibus et iuribus suis emanata, tanquam in loco tutissimo reposita servabantur, inopinati casus eventu, quadam candela ardente in eadem sacristia per oblivionem remanente et tandem inter vestimenta et asserias tabulas inflammata validus ignis exercuit et cum predictis universis thesauris, paramentis et bonis ecclesiasticis ibidem habitis etiam dicta privilegia et literalia monumenta, quod merito nec sine dolore in audientiam revolvitur, combusta et in cineres redacta fuere . . .“ (Fejér: X/IV. 522—523.)

Romanus), 1 római szerkönyv, János mester egyházjogi Summája, 1 agenda, 7 breviarium.¹

A pozsonyi káptalan középkori könyvtára később hatalmasan megnövekedett, a miről jelenlegi állománya hűségesen tanúskodik.²

Veszprémnek 1276-iki pusztulása alkalmával tönkrementek az egyház könyvei is, melyek az összes tudományok köréből oly nagy számmal voltak, hogy a sekrestyének egy kamaráját egészen megtöltötték.³ Csak az egyházi könyvek értéke felrúgott 3000 márkára. Ezen kívül Pál prépost könyvtára megért 1000 márkát; a káptalan 15 jogdoctorának meg egyházi és világi (római) jogi könyvei voltak.⁴

A veszprémi káptalan könyvtárában 1429—1437 rendkívül gazdag készlet volt az egyházi könyvekből. Volt benne 13 új és elég jó misekönyv. Ezek közül egyet a káptalan Báthwai Istvánnak adott, mert megígérte, hogy e helyett egy másikat csinál. De ő akadályozva volt és ígéretét nem tudta beváltani. Miért is az elkészítéshez szükséges dolgokat János örkanonoknak adta át. Ez hozzá is fogott a munkához, de még nem készült el vele.

1 új és jó misekönyv selyemzsinórral és ezüst kapcsokkal. 1 másik szintén új és jó misekönyv, drága kivitelben, ezüst kapcsokkal. A kapcsok az összeíráskor már le vannak szaggatva, de megvannak. Demeter püspök ajándékozta őket.

1 misekönyv zálogban volt János budai ferenczesnél egy főpapi süveg fejében, de elveszett.

1 új misekönyvet János felsőörsi prépost hagyott az egyházra.

1 új és nagyon hasznos misekönyvet Domokos (székes)-fehérvári főesperestől örökölt a templom.

¹ *Ipolyi Arnold*: A pozsonyi káptalan XIV. századi könyvtára. Új Magyar Múzeum VI. évfolyam (1856.), I. köt. 162—171.

² *Knauz*: A pozsonyi káptalannak kéziratai 1—324. — Magyar Sion IV—VII. évfolyamai.

³ ... „libris omnium scienciarum, ut fertur, quibus una conclavis sacristie camera plena erat.“ (*Fejér*: IX/VII. 693.)

⁴ *Fejér*: VII/II. 47.

1 új és elég értékes misekönyvet Gergely éneklőkano-
nok hagyott a templomnak. Rozgonyi Simon püspök ezt
szokta magával vinni.¹

1 új pergamen misekönyv, cseh módra írva. Liptai
Miklós ezt János örkanonok javaiból vásárolta, a melyeket
Báthwai István adott át, kárpótlásul ama misekönyvért,
a melyet János elvesztett.²

2 újszövetségi szentírás, díszítve ezüsttel és aranyozva.
A szélein hibás.

1 vastag, kisalakú, de a legjobb karban levő szentírás,
apró olasz betűkkel és aranyos capitalisokkal.

2 teljes és bekötött biblia; kettő meg nem teljes. Mind
régiek és jó nagyok.

1 meglehetősen értékes legenda, olasz betűkkel írva.

A magyar királyok családfája fakötésben, Szent Ger-
gely „Moralia”-jával.³

Az áldásokat tartalmazó 4 könyv. Ezek ketteje meg-
lehetősen jó karban; a másik kettő kicsiny és régi.

1 másik „liber benedictionalis” meglehetősen állapotban;
fakötésben, bevonva régi bőrrel. Írása régi.

1 új és értékes „liber benedictionalis”, három aranyos
csattal, de ezek le vannak szakadva. Vászonnkötéssel.

1 püspöki „Pontificale”, jó betűkkel írva. Nagyon
hasznos mű; vörös kötésben. A csattok aranyosak. Roz-
gonyi Simon püspöknél van.

1 másik elég értékes „Pontificale”, melyet előbb
Ferencz segédpüspök hordott magával.

3 kis énekeskönyv. Az egyik már nincs meg.

1 „liber manualis”, elég széles. Fekete kötésben; a
hátának egy kis részén bőr van.

1 új vastag breviarium szép írással, s ezüst kapcsok-
kal, de ezek már leszakadtak, János őrsi prépost a Szent-
Lélek kápolna költségeire hagyta.

¹ Tört. Tár 1886. 570.

² U. o. 1887. 191.

³ „Item moralia super Job cum ramusculis regum Hungarie.”
(Tört. Tár 1886. 571.)

1 elég nagy breviarium, ezüst csattal. Demeter püspök hagyománya.¹

2 nagy pergamen breviarium. Az egyik cseh jellegű, a másik új.²

Van még több oltárnak is breviariuma.³

1 meglehetősen nagy imádságos könyv (liber orationalis); régi, vastag és nagyon is olvasható írással. A szentekről sok könyörgés van benne.

1 nagyon régi collectarium. Már nincs meg.⁴

1 könyv, mely az ünnepélyes és az összes püspöki áldásokat tartalmazza. A betűi nagyon vastagok. A kötése finom vászon, rajta selyemből szőtt kereszttel. Meskó püspök (1334—1342) készítette.

5 Manuale; három nagyobb, kettő kisebb. Bennök vannak a consecratiók és sok más.

1 evangeliumos könyv, melyben csak az evangéliumok vannak. A vége felé néhány quaternio hibás.

1 epistolás könyv.

1 új evangeliumos és 1 epistolás könyv új kötésekkel. Köröshegyi László kanonok, egykor a veszprémi egyház succentora ajándéka.

3 collectás könyv (libri collectarum). Közülök egy új, Mihály püspök ajándéka; a másik kettő meglehetősen öreg.

2 régi és 2 új antiphonarium. Ez utóbbiakat Garai János veszprémi püspök ajándékozta.

3 nagyon régi és 2 szintén régi graduale. Ez utóbbiak egyike darabokban van; a másika pedig a Szent-Katalin kolostorban elégett.

1 új graduale a németek használatára. Kötése bőr; néhány quaternio kiszakadt belőle. Mihály püspök ajándéka.

4 lectiós könyv (libri matutinales seu lectionales). Kettő új, egy régi; a negyedik elégett Gergely éneklőkanonok házában. Ez utóbbit László zalai főesperes készít-

¹ Tört. Tár 1886. 567, 571—574.

² U. o. 1887. 192.

³ U. o. 175—177.

⁴ U. o. 1886. 567, 571—574.

tette. Mind a négyben benne van az egész évre — mind a szentekről, mind a „de Tempore“ — szóló anyag.

A zsoltáros könyvek (psalterium) közül kettő új; ezeket a karban használják. A másik kettő régi és jó; az ötödik nagyon régi; a hatodik aranyos és capitalis betűkkel van ékesítve. A hetedik, mely négyszögletű, kicsi s hangjegyek nincsenek benne, elveszett.¹

A *nem egyházi* használatra szánt könyvek között ott volt: 1 „liber divisionum Boetii“, 1 „liber de proprietatibus rerum“, 1 „expositio Tullii super libro rethoricorum“, 3 Decretalis, 2 liber Sextus, 1 Clementina, 1 Scholastica Historia, 1 „de disciplina astronomie“, 1 Josephus Flavius: Historiae Antiquitatum, 1 rhetorica, 2 „liber Isidori, qui dicitur Liber Ethycorum“, több Summa és szentírás-magyarázat.²

A *zágrábi* káptalannak már a XIV. század vége felé értékes könyvtára volt. 1425-ben meg 225 darabot számlált. Ezek között volt 5 antiphonarium, 7 graduale, 6 lectionale, 1 sermocinale, 23 misekönyv, szent Gergely homiliái, 1 passionale, 3 evangeliumos könyv, 2 collectarium, 1 manuale, 1 cantuale, 3 capitularium, 9 zsoltáros könyv, 9 breviarium, 2 rationale, 3 legendás könyv, 3 pontificale, 3 benedictionale, 5 szentírás, 1 „Archidiaconus“, 2 teljes és 1 részleges „Scholastica historia“, 3 liber Moraliū (beati Gregorii), Nicolaus de Lyra postillái, 1 „historia Troyanorum, Romanorum et Cesarum“, 29 Summa szöveg; a Decretum, Decretales, Liber Sextus, a codex Iustinianaeus, a liber Institutionum, a ius canonicum Summája, 10 liber sermocinalis; 1 „liber tertius Avicena“, 1 „liber Albumetri Rasys“, 1 „liber Serapionis“, 1 „phistica Avicene“, 1 „Avicena de regimine sanitatis“, 3 „liber Anpharismorum (így) Johannis Damasceni“, 1 „liber Raby Moisi“, 1 „Antidotarium Nicolai“, 1 „liber de

¹ Tört. Tár. 1886. 567, 569—574. — *Békefi R.*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. 43—45.

² *Fejérfataky László*: A veszprémi káptalan kincseinek összeírása 1429—1437. évekből. (Tört. Tár 1886. 571—574.)

simplicibus medicinis“, 1 „glose super librum Tegni“, 1 „liber artis medicine“, 1 „liber Ipocratis de natura fetus“, 1 „liber de ingenio sanitatis Galieni“, 1 „Cantica canticorum Avicene“, 1 „liber diffinitionum Isaak“, 1 „liber oculorum Aliabas“, 1 „liber in medicinis de naturis ciborum“ és még 8 „liber in medicinis; 1 „liber Ethicorum“, 4 „liber parvorum naturalium animalium“, 1 teljes szövegű logika és 1 astrologia.¹

5. Egyetemi fokozattal bíró papok.

Kanonokok, praeabendások, oltárospapok, káplánok, hitszónokok, plebánosok, érsek és püspök egyetemi gradusa.

A papok szellemi műveltségének legbeszédesebb bizonyítéka az ő egyetemi tanultságuk. Az egyetemi fokozattal (gradus) fölékesített *kanonokok* és *egyéb papok* százai közül, tanuságtételre csak a következőket idézem:

Antal sasvári főesperes 1272-ben,² *Gimesi János* budai prépost 1275-ben,³ *Antal* pozsonyi prépost 1277-ben,⁴ *Antal* székesfehérvári prépost 1279-ben,⁵ *András* esztergomi prépost 1283-ban,⁶ *Domokos* esztergomi szent-istváni prépost 1324-ben,⁷ *Pál* esztergomi nagyprépost 1327 előtt,⁸ *Kathó László* erdélyi prépost 1373-ban,⁹ *András* győri prépost 1392-ben,¹⁰ *Zudar János* székesfehérvári prépost 1395-ben,¹¹ *Domokos*

¹ *Tkalčić*: XI. 154—177.

² *Fejér*: V/I. 255.

³ *U. o.* V/II. 279.

⁴ *Wenzel*: IV. 82.

⁵ *Haz. Okm.* III. 31.

⁶ *U. o.* VI. 292. — *Haz. Okl.* 98.

⁷ *Fejér*: VIII/II. 37.

⁸ *Fejér*: VIII/III. 221.

⁹ *Magy. orsz. lev.* DI. 29179.

¹⁰ *U. o.* DI. 7758.

¹¹ *U. o.* DI. 7920.

őrkanonok Váradon 1406-ban,¹ *Tamás* esztergomi kanonok és nyitrai főesperes 1418-ban,² *Barnabás* budai őrkanonok 1423-ban,³ *Miklós* egri kanonok és püspöki helytartó 1425-ben,⁴ *János* zágrábi kanonok 1438-ban,⁵ *Bogyiszlai András* egri kanonok és váradi helytartó 1454-ben,⁶ *Dénes* pécsi kanonok és tolnai főesperes 1458-ban,⁷ *Lippai Mihály* esztergomi őrkanonok 1459-ben,⁸ *Egyed* csongrádi főesperes és váci kanonok 1470-ben,⁹ *Tamás* vasvári prépost 1471-ben,¹⁰ *Kopácsi Gergely* egri kanonok 1473-ban,¹¹ *Myley János* veszprémi kanonok és zalai főesperes 1476-ban,¹² *Angelus* zágrábi kanonok és vaskai főesperes 1488-ban,¹³ *András* császári prépost 1511-ben egyházjogdoctor.¹⁴

Cognoscens esztergomi kanonok 1233-ban,¹⁵ *Pál* veszprémi prépost 1275-ben,¹⁶ *Pál* esztergomi prépost 1287-ben¹⁷ római jogdoctorok.

Szentgyörgyi András veszprémi és győri kanonok, veszprémi püspöki helytartó 1484-ben a szabad mesterségek mestere és egyházjogi baccalaureus.¹⁸ *Keresztély* erdélyi kanonok 1487-ben a szabad mesterségek mestere és az

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 9157.

² U. o. Dl. 10685.

³ U. o. Dl. 11424.

⁴ U. o. Dl. 11627.

⁵ Zágr. orsz. lev. 1438. kel. okl.

⁶ Magy. orsz. lev. Dl. 26614.

⁷ Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 18. nr. 43.

⁸ Zichy Okm. X. 94.

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 16922.

¹⁰ U. o. Dl. 17230, 17239.

¹¹ U. o. Dl. 17440. — 1475-ben tornai főesperes és püspöki helytartó. (Magy. orsz. lev. Dl. 17712.)

¹² Magy. orsz. lev. Dl. 17835.

¹³ Zágrábi érseki lev. Juridica 5/15.

¹⁴ U. o.: Juridica. Vol. II. nr. 5/117.

¹⁵ *Wenzel* : VI. 539.

¹⁶ *Fejér*: IX/VII. 690. — Haz. Okm. V. 52, 66.

¹⁷ *Fejér*: V/III. 372. — Haz. Okm. VIII. 252.

¹⁸ Magy. orsz. lev. Dl. 18926.

egyházjog doctora.¹ *András* esztergomi kanonok s komáromi főesperes 1418-ban² és *Kálmán* egri kanonok s panotai főesperes mind a két jog doctora 1495 szept. 20-ika előtt.³

Jakab esztergomi szent-tamási kanonok 1230-ban.⁴ *Péter* zágrábi kanonok 1253-ban,⁵ *Bernát* budai kanonok 1256-ban,⁶ *János* kalocsai⁷ és *Pál* váradi kanonok 1332-ben,⁸ *Benedek* esztergomi kanonok 1418 előtt,⁹ *Muzarello János* esztergomi kanonok és a Krisztus szentteste kápolnának igazgatója 1527-ben orvos,¹⁰ *Mihály* zágrábi kanonok 1422-ben orvosdoctor,¹¹ *László* veszprémi prépost 1390-ben,¹² *Ameliai Tamás*, Kanizsai János primás orvosa, esztergomi kanonok, 1397-ben a szabad mesterségek és az orvosi tudományok doctora.¹³

János pécsi kanonok és valkői főesperes 1431-ben a hittudományok doctora,¹⁴ *András* zágrábi püspöki helytartó, kanonok és baksai főesperes, 1505-ben a szabad mesterségek mestere, az egyházjog és a hittudományok doctora.¹⁵

A *praebendások* tanult emberek; hiszen a feladatuk az, hogy a szent mise, zsoltosmázás s egyéb vallási cse-

¹ Magy. orsz. lev. Dl. 19327.

² U. o. Dl. 10685.

³ U. o. Dl. 20362.

⁴ *Knauz*: I. 272.

⁵ *Tkalčić*: Monum. Hist. Episcop. Zagrab. I. 98.

⁶ *Wenzel*: VII. 444.

⁷ 1332. ... „magister Johannes phisicus et canonicus...” (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. T. I. 175.)

⁸ *Bunyitay Vincze*: A váradi püsp. tört. II. 76.

⁹ *Kollányi Ferencz*: Esztergomi Kanonokok 87.

¹⁰ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. I. 313—314.

¹¹ 1422. ... „magistri Mychaelis doctoris artis medicine.” (Zágrábi érseki lev. Juridica. Vol. I. 5/19.)

¹² Magy. orsz. lev. Dl. 7560.

¹³ *Kollányi Ferencz*: Visitatio capituli Strig. 1397. (Tört. Tár 1901. 88.) — *Fejér*: X/II. 691.

¹⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 12411.

¹⁵ Zágr. kápt. mag. lev. fasc. 17. nr. 21.

lekmények és ájtatosságok alkalmával énekeljenek.¹ Ezért nem engedi meg a zágrábi prae bendások társasága 1466-ban, hogy közülök egyesek, midőn kellő ok nélkül távolmaradnak és az időt elcsavarogják, olyan helyettest állítsanak, a ki nemcsak énekelni, de még a száját felnyitani sem tudja.² Így azután természetes, hogy egyetlen prae bendás sem jött zavarba, ha — a zágrábi szokás módjára — társaságuk újonnan megválasztott dékánja felszólította, hogy az alapszabályokat olvassa fel.³

István Egerben a Szent-Dorottya oltár igazgatója 1492-ben⁴ és *Dénes*, Liszka városában oltárospap⁵ 1493-ban a szabad mesterségek baccalaureusa. II. Lajos király *Soproni János* lósi plébánost az ő emberséges volta, jámborsága és tudományának nem csekély terjedelme miatt, 1526-ban, Sopron városának a Szent-Mihály egyházban levő oltár-igazgatóságra ajánlja.⁶

Imre egri püspök, midőn *Péter fia Pál káplánt*, a kistályai Szent-Egyed oltár papját Egerbe teszi a Szent-Erzsébet egyház papjának, kiemeli erkölcsös életét és tanultságát.⁷ *Kaposi Benedek* káplán 1467 körül⁸ és *Máté*, az erdélyi püspök udvari káplánja, 1493-ban a szabad mesterségek baccalaureusa.⁹

„*Weydnawi*“-i *Tamás* lőcsei hitszónok 1440-ben az egyházzog.¹⁰ *Kevély Orbán* Kolozsvár város hitszónoka meg 1492-ben a szabad mesterségek baccalaureusa.¹¹

¹ *Tkalčić*: III. 308—309.

² U. o. III. 302. és 309.

³ U. o. III. 293.

⁴ Magy. orsz. lev. DI. 19889.

⁵ „Dyonisius artium baccalarius altaris in opido Lyzka ... feria quarta proxima post festum Visitationis sacratissime virginis 1493.“ (Kassa város levéltárában. 711. sz.)

⁶ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. I. 237—238.

⁷ 1382. ... „quia morum honestas, vite victus, conversationis sinceritas, necnon literarum scientia, quibus te dominus insignivit, nos propensius tangit et inducit...“ (Egri kápt. m. lev. div. 4. f. 1. nr. 3.)

⁸ Leleszi házi levéltár Jászón. XV. száz. nr. 390.

⁹ Magy. orsz. lev. DI. 30931.

¹⁰ Magy. Könyvszemle 1880. 333.

¹¹ *Jakab E.*: Kolozsvár története I. 301.

Pataki Tamás nagymihályi *plebános* és *esperes* 1464-ben¹ s *Mihály gálszécsi* *plebános* 1519-ben a szabad mesterségek *baccalaureusa*.²

Flaschner Farkas heltai *plebános* és a szebeni káptalan *dékánja* 1524-ben³ és *Szebeni Tonhäuser Péter*, szebeni *dékán* és *nagy-csüri* (Szeben vm.) *plebános* 1525-ben a szabad mesterségek *mestere*.⁴

Liptay Péter kassai *plebános* 1457-ben a szabad mesterségek *mestere* és a hittudomány *baccalaureusa*.⁵ *János* 1471-ben a brassai Bold. Szűz egyház *plebánosa*, a szabad mesterségek *mestere* és egyházjogi *baccalaureus*.⁶ *Jakab* 1481-ben a kolozsvári Szent Mihály egyház *plebánosa*, a szabad mesterségek *mestere* és az egyházjog *doctora*.⁷

Király Péter serichi *plebános* és egri püspöki helytartó 1381-ben⁸ és *Imre* pataki *plebános* 1420-ban egyházjogi *licentius*.⁹

Ferencz a budavári Szűz Mária egyház *plebánosa* 1435-ben,¹⁰ *Keresztély Nagy-Demeter* (Besztercze-Naszód vm.) *plebánosa* 1447-ben,¹¹ *Szász György* szászsebesi *plebános*

¹ 1464. „Nos Thomas de patak arcium liberalium Ba plebanus et Vicearchy (diaconus) de Nagymichael.“ (Haz. Okl. 429.)

² 1519. júl. 12. „venerabili domino Michaele, arcium liberalium baccalaureo plebano de Galzech.“ (Magy. orsz. lev. Dl. 23167.)

³ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. I. 153.

⁴ U. o. I. 224.

⁵ *Teleki*: Hunyadiak kora X. 556. — Magy. Tört. Tár IX. 160.

⁶ Magy. Nemz. Múzeum levélt. Törzsanyag. 1471. márcz. 11. kel. okl.

⁷ *Jakab E.*: Kolozsvár története I. 269.

⁸ 1381. „Nos Petrus Kiral Licenciatus in decretis, plebanus de Serich vicariusque venerabilis in Christo patris et domini domini Emerici, Dei et apostolice sedis gratia episcopi Agriensis.“ (Pécsi püsp. könyvtár AA. III. 13.)

⁹ Magy. orsz. lev. Dl. 8826.

¹⁰ Eszt. kápt. m. lev. Lad. 45. f. 3. nr. 8.

¹¹ 1447. ápr. 28. ... „dem Mettersdorfer Pleban Christianus decretorum doctor.“ (Alb. *Berger*: Urkunden-Regesten aus dem alten Bistritzer Archive von 1203 bis 1490, kiadva a Beszterczei ág. ev. főgymnasium 1893. évi Programjában 26. 118.)

1463.¹ és 1468-ban,² *Simon* igeni plebános és püspöki helytartó 1470-ben,³ *Pécsi Jakab* kolozsvári plebános 1482-ben,⁴ *Simon* plebános 1490-ben,⁵ *Marczell* brassai plebános 1523-ban,⁶ *Klein János* kolozsvári plebános 1524-ben,⁷ *Berethalmi Wol Péter* nagyszebeni plebános 1533-ban egyházjogdoctor.⁸ *Sándor* musnai plebános mind a két jogdoctora 1520-ban.⁹

András de Eugubio pataki plebános 1332-ben a király, 1345-ben a királyné orvosa.¹⁰

Pál pataki plebános meg 1338-ban¹¹ és 1339-ben a király orvosa.¹² *János* kolozsvári plebános 1428-ban az orvostudományok doctora.¹³ *Schüstel Farkas* bártfai plebánost 1528-ban tudós és jámbor embernek ismerik.¹⁴

¹ 1463. febr. 11. „Georgius Zaz decretorum doctor de nobili (genere) ex utroque parente procreatus ac plebanus parochialis ecclesie Sancte Marie in Exaszehbs (így) diocesis Transilvane...” Archiv. Vat. Pii II. Reg. suppl. cod. 865. fol. 55b. (Fraknói-gyűjtemény. Vatikáni magy. okirat. 1463. febr. 11-iki okl. Magy. Nemz. Múz. és Tört. Tár 1900. 8.)

² 1468. jún. 14. „Item domino Georgio decretorum doctori, plebano de Mülenbach.” (Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation. I. B. 20.)

³ Magy. orsz. lev. Dl. 30045.

⁴ 1482. jún. 21. ... „dominum Jacobum Pecy decretorum doctorem, plebanum de Koleswar.” (Mon. Vatic. Hung. Ser. I. Tom. V. 7.)

⁵ Magy. orsz. lev. Dl. 28349.

⁶ 1523. decz. 18. „Item doctori Marcello plebano nomine capellarii ad omnes sanctos flor. 4.” (Quellen zur Gesch. d. Stadt Kronstadt. Kronstadt, 1886. I. B. 500.)

⁷ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. I. 126.

⁸ *Gustav Seinert*: Das älteste Hermannstädter Kirchenbuch. (Archiv für Siebenbürg. Landeskunde. XI. 363.)

⁹ Egyháztört. Emlékek a magyarországi hitújítás korából. I. 12, 18—19.

¹⁰ *Theiner*: Monum. Hung. Hist. I, 547, 700.

¹¹ *Kárffy Ödön*: A csicserei csal. lev. (Tört. Tár 1900. 399.)

¹² 1339. ... „vir discretus magister Paulus noster plebanus ac phisicus domini regis.” (Zichy O. I. 564.)

¹³ Magy. Sion IV. 1866. 561.

¹⁴ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. I. 378.

Szigeti Frankói) István kalocsai érsek 1378-¹ és 1379-ben a hittudományok mestere.² *Deméndi László* váradi püspök 1378- és 1379-ben a király orvosa.³

¹ Haz. Okm. II. 134.

² 1379. ... „fratre Stephano Colocensi sacre pagine magistro.“
(Haz. Okm. V. 161.)

³ Urkundenbuch II. 495, 510.

IV. FEJEZET.

Középkori iskolázás Magyarországon.

A kereszténység és a királyság nemzet-fentartó mivolta. — A térítés munkásai. — A benedekrendiek érdeme. — A XI. századi főpapok. — A világi papság részvétele a magyar nemzet hitéletének szolgálatában. — A káptalani iskola és egyházmegye szervezése Csanádon és másutt. — A falusi papság nagy száma és nevelése a megyés egyháznál (plébánia) falun vagy városban. — Iskola mindegyik megyés egyháznál (plebániánál). — A falusi iskolák jelentősége. — Világi emberek mint litteratusok vagyis deákok. — A káptalani iskolák jelentősége. — A IV. lateráni zsinat fontossága. — A város és iskolájuk. — Az egyetem és káptalani iskola viszonya. — A magyar papság jogi műveltsége a XIII. század óta. — Az Anjouk és az egyetek. — A külföldi iskolázás. — A kolduló szerzetesrendek. — A világi emberek szellemi műveltsége. — Porpáczi Lukács iskolai könyvei. — A nemesi osztály könyvműveltségének hiánya. — Kont Miklós nádor és Zapolyai István Bécs kormányzójának nyelvi tudása. — Hunyadi János országhormányzó, Báthori István erdélyi vajda, Rozgonyi László és Gúthi László nem tudnak írni. — Ransanus, Werbőczy István és Heltai nyilatkozata a magyarok tanultságáról. — Káptalani iskolák időrendben és mivoltuk szerint csoportosítva. — Falusi és városi iskolák időrendben és földrajzi eloszlásuk szerint. — Az 1540 előtti iskolák összegezése.

A kereszténység beültetése magyar földre nem a véletlen dolga, hanem fejlett politikai érzék és államférfiúi éleslátás munkája. A kereszténységben és a királyságban a nemzeti

fenmaradás kettős sarokkövét ismerték föl. Innét az a lelkiismeretes gondosság és az a férfias munka, mely e kettőnek megszilárdításán, szervezésén és fentartásán szüntelenül fáradoz. A kereszténység fölvételének előmunkálatában kétségkívül részök van a foglyúl Magyarországra hurczolt német és olasz papoknak s még inkább az itthon meghódolt szlávok papjainak, a kik híveik lelki életének gondozásával a keresztény szellem beszédes jelenségeit tárták napról-napra új uraik elé. A keresztény vallás rendszeres elterjesztésének és meggyökereztetésének érdeme azonban hazánkban a benedekrendiek nevéhez fűződik. Ezek a clugnyek szellemében újjászervezve és belsejökben megerősödve lépik át hazánk határait s megújult erővel látnak hozzá nagy feladatuk megoldásához. Legrégibb monostoraik Pannonhalmán, Bakonybélben, Pécsváradon, Zalavárott és Zoboron első nevelőintézeteivé lesznek a magyar papságnak. A XI. század főpápjai jó részben innét kerülnek ki és jutnak a magyar egyházak kormányzásához. Az új munkatér, a kezdet buzgalma, a magyar nemzet fogékony lelke és a kereszténység éltető szelleme fényes eredménynyel koszorúzták fáradaimukat. Mellettük munkálkodnak és sikereik érdemén osztozkodnak azok az egyszerű világi papok, a kik mint főesperék, megyéspapok, plebánosok, káplánok és oltárospapok a hívek lelki üdvösségét szolgálták.

Az ekkori lelkészkedő papság megteremtése és sorainak kiegészítése szemléletes példaként a Szent Gellért-legendában tárul elénk. Itt észleljük, hogy miként alakul meg egy XI. századi káptalani iskola az ő tanáraival és tanítványaival; miként nevelődnek itt Magyarország ekkori papjai; s hogyan gyűjti össze Szent Gellért a már ekkor keresztény eszmék hatása alatt álló Dunántúlról a kispapokat, a kiket azután pappá szentel és a lelkészségek élére állít. Befogad ezenfölül még német, cseh, lengyel, francia és más nemzetiségű egyéneket is, a kik papi pályára akarnak lépni, s fölszentelésük után egyházi javadalmat adományoz nekik.

Így vagy ehhez hasonlóan mehetett végbe a többi

püspökség első szervezése is. Az első szükségletek kielégítése után a fentartás és fejlesztés gondja következett. Az érseki és püspöki székhelyeken az egyházi szervezet és az istenitisztelet sok papot követelt. Ezek nevelésére bizonyára mindegyik egyházmegye középpontján mindjárt kezdetben alapítottak káptalani (székesegyházi) iskolát, — a mint Esztergom és Pécs példája igazolja.

De ezen kívül gondoskodni kellett még a falusi papság sorainak kiegészítéséről is. A káptalani iskola növendékeinek egy része oda került ugyan, de ez távolról sem volt elég. Hiszen már Szent István elrendelte, hogy minden tíz falu építsen templomot;¹ a szabolcsi zsinat meg kimondotta, hogy azokat a templomokat, melyek a pogány lázadások idején elpusztultak vagy leégtek, a király parancsára a hívek, — a melyek meg régiség következtében mentek tönkre, a püspök építse újjá.² Templom tehát épült bőven. Magának a veszprémi egyházmegyének középkori topographiája meggyőző róla, hogy 1000—1540 „sok olyan helyen is látunk egyházat vagy kápolnát, a hol ma ezeknek csak az emléke maradt meg.“³ A megyés s plébániai egyházakhoz és kápolnákhöz meg papok kellettek, — és pedig nagy számmal, mert a középkori istenitiszteletnél szükség volt rájuk.

Azok, a kik papok akartak lenni, nem mind juthattak be a káptalani iskolába. A nagy távolság, az utak bizonytalansága, a szegénység, de meg a helyszűke is akadályai voltak a káptalani iskola egyetemleges látogatásának. Így azután a papnevelésnek a középkorban sajátos alakja fejlődött ki, a mely valóban felöltő az újkor gyermekének, a ki a trienti zsinat óta azt szokta meg, hogy a papok szemináriumban nevelődnek. A középkori falusi papság jó része a megyéspap (plebános) vezetése alatt nőtt fel. Ezek a megyéspapok (plebánosok) valósággal maguk neveltek maguknak segítséget, esetleg hivatali utódot. Tar-

¹ S. Steph. decr. lib. II. c. 1.

² S. Lad. decr. lib. I. c. 7. és 8.

³ *Békefi Remig*: A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban. 65.

tottak maguk mellett gyermekeket, a kiket olvasásra, éneklésre és az istentiszteleti cselekményekre vagy ők maguk, vagy más pap megtanítottak s így a papi pályára előkészítették. Már a Szent László korabeli esztergomi zsinat elrendelte, hogy tanulatlan embert ne szenteljenek pappá; vagy ha már fölszentelték, tanuljon, mert különben elmozdítják állásából.¹ De azért még a XII. század végén is megесik, hogy Boleszló váci püspök papjai a hívek lelki ügyeinek vezetésében avatatlanok;² az esztergomi falusi papságnál meg a káptalan véleménye szerint még 1397-ben is elkel, hogy az átlényegülés (transsubstantiatio) szavaiból kikérdezzék.³

A megyéspap vezetése vagy felügyelete alatt nevelődő egyéneket értik a XIV., XV. és XVI. századi zsinatok, midőn elrendelik, hogy egy pap se misézzen egyedül, hanem mindegyiknek legyen klerikusa vagy scholarisa, a ki neki a misénél válaszol és a kívül, ha akarja, a zsolnárokat imádkozhatja.⁴

A középkor vallásos emberében nagy volt a vonzalom a papi pályára iránt s föl is keresték sokan. De meg mivel sok papra volt szükség, az egyes megyés egyházaknál (plebánia) állandó gyakorlattá lőn a papság nevelése. Eleinte maga a megyéspap végezte az oktatás munkáját; később a nála levő papok egyikét bízta meg. Ez lett a „*scholasticus*“ vagy „*rector scholae*“ vagy „*magister scholae*“. Így fejezt ki még városokban is a szokás, hogy az iskolamester még a XV. században is a plebános asztalánál étkezett.

Így keletkeztek a megyésegyházak mellett a falvakban is iskolák. Az élet és maga az egyházi szervezet szülte és követelte őket. *Helyes tehát az a felfogás, mely ilyen falusi iskolát nemcsak a XIV. és XV. században, hanem már az Árpádok korában is lát a megyésegyházak (plebánia) szék-*

¹ Synod. Strig. prior a. 6.

² Wenzel: I. 82.

³ Kollányi F.: Visit. capit. Strig. 1397. (Tört. Tár 1901. 78, 253.)

⁴ Batthyány: Leges Eccl. III. 270, 446, 554. — Péterffy: Sacra Concil. Eccl. I. 209, 230, 267.

*helyein.*¹ Ilyen iskolák hiányában valóban érthetetlen volna, hol és miként nőtt föl az a sok pap, a ki a középkorban a nép körében művelte az Úr szöллеjét.

Ezeknek a falusi iskoláknak művelődéstörténeti jelentőségét növeli az a tény, hogy a kik itt eredetileg a papi pályára készültek, nem mind maradtak meg papnak, hanem visszatértek a világi életbe s tudásukat itt értékesítették. De meg bizonyára nem egy szülő akadt a faluban, a ki az iskolába nem kötelességből, hanem saját jószántából elküldte gyermekét. Így azután már ezen alapon is jócskán lehetnek olyanok, kik világi ember létökre is írástudó emberek voltak. Részben ilyenekből lettek a világi litteratusok vagyis a deákok, a kik tollal keresték kenyeröket. Főleg az Anjouk óta növekedik meg a számuk. A gyakorlati életnek, az írásbeli teendők végzésével, nagy hasznára voltak. Kezők munkájával lépten-nyomon találkozunk. A középkor intézményeinek és szellemének helyes ismeretével állítja Hajnik Imre, hogy „jegyzökre felsöbb hatóságoknak, a kuriának vagy a nádornak már korán lehetett szükségük, kik a parancsokat, rendeleteket, esetleg az ítéleteket is szerkeszték és kiadják. A XIII. század második felében a főbb országos hatóságok jegyzöi már annyira felszaporodtak, hogy azok egységes vezetésre szorultak. A nádor, az országbiró, a bán, a vajda és a tárnokmester jegyzöit ekkor már egy-egy fő, mint protonotarius igazgatja“.²

A papság fejlettebb művelődésének otthonai azonban a *káptalani* (székesegyházi) és *kolostori iskolák* voltak. Emezeket világi papnak készülő egyének is látogatták; a káptalani iskolákban meg a világi papságon kívül világi ifjak is tanultak. Az egyetemek szervezéséig a világi papság legfelsöbb rendes iskolája a káptalani iskola volt. Működésére és virágzására tehát a legalkalmasabb idő a XI. és XII. század volt. Munkálkodására jótékonyan hatott a III. lateráni zsinat (1179) intézkedése, midőn mindegyik

¹ *Békefi R.*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 24.

² *Hajnik J.*: A magyar bírósági szervezet és perjog. 163—164.

székesegyház mellé illően javadalmazott mestert rendel, a ki a klerikusokat és a szegény tanulókat ingyen tanítja.

A magyar papság szellemi és erkölcsi életét hatékonyan emelték a XII. században betelepedett ciszterciek és praemontreiek s előkészítették az útját annak a hatalmas átalakulásnak, mely a XIII. században következett be. Míg VII. Gergely reform-munkájának nyomait a karthauzi, ciszterci és praemontrei rend megszületése jelzi, a XIII. század nagy pápájának tevékenysége a kolduló rendek bölcsőjéig elhat. A IV. lateráni zsinat (1215), szervező ereje és nagy hatása címén, méltán a középkor trienti zsinatjának tekinthető. Mélyen belenyúlt a káptalani iskolák életébe is, midőn a székesegyházhoz s ha telik, máshová is olyan mestert rendelt, a ki a klerikusokat és másokat is ingyen tanít a grammatikai és egyéb tudományokra; az érseki székhelyre meg theologust szemel ki, hogy ez a papokat a szentírásra, de különösen a lelkipásztorkodás teendőire megtanítsa.¹ Ez a zsinat a többi egyházi intézmények mellett a káptalani iskolákba is akkora erőt öntött, hogy még olyan országos csapás, mint a tatárjárás sem tudta őket tönkre tenni. Hiszen ott van Veszprém híres káptalani (székesegyházi) iskolája, melynek 1276-ban kimúlt fényét és dicsőségét maga Kún László hirdeti.

A XIII. század elején a városok, egyetemek és kolduló rendek képében a művelődésnek új tényezői lépnek föl. A két első autonómikus szervezetben indul meg világtörténeti feladatának megoldására. A városok, különleges életcéljoknak megfelelően, új iskolát szerveznek maguknak, mely mint városi iskola, általános keresztény szellemének megőrzése mellett, a városi polgár igényei és érdekei szerint rendezkedik be. Hatását az ország általános műveltsége szempontjából alig lehet eléggé méltatni. Hiszen a városi lakosság kiművelésével, az értelmi színvonal emelése és a vallás-erkölcsi élet gondozása mellett, az ipar és kereskedelem fejlesztésének új erőforrásait nyitotta meg és olyan polgár-

¹ Mansi : Sacr. Conciliorum nov. et ampl. Collectio XXII. 228, 999.

ságot nevelt föl, mely tevékenységével az európai művelődés versenyében megállta a helyét.

Az *egyetemekkel* a tudomány csarnokai épülnek föl, a hol a tudományt önmagáért a tudományért művelik és az emberi szellem legértékesebb kincseinek gyarapításán fáradoznak. Tudományos színvonalukkal, hatalmas kerekteikkel, tartalmukkal és egész munkájokkal a káptalani iskolák fölött magasan helyezkednek el, de azért ezeket nem teszik fölöslegessé, mert az egyetem a kezdő oktatás munkájára nem vállalkozott. A káptalani iskola az egyetemek megalakulása után is szokásos iskolája maradt a papságnak és esetleg másoknak is. A ki nem ment egyetemre, az ezentúl is itt gyűjtötte össze az életfeladatához szükséges magasabb ismereteket. A ki meg egyetemre készült, annak a káptalani iskola bevezetőül szolgált. Nem lehet tehát szó a káptalani iskoláknak az egyetemek létrejövését követő hanyatlásáról sem. Hiszen mióta a káptalani iskolákban egyetemet végzett emberek tanítottak, azok színvonalának emelkedésére kell gondolnunk. Az egyházi javadalmak fentartásának (reservatio) rendszere azonban, midőn az egyházi javadalmakra idegenek és kiskorúak is jutottak, az egész egyházi életre és magukra a káptalani iskolákra is bénítólag hatott.

Az olasz egyetemek látogatása eredményezte, hogy a magyar papság a XIII. század óta különösen a jogi tudományokban művelődött ki. IV. Incze pápa 1254-ben egyenesen eltiltja az egyházi javadalmaktól az olyan papokat, a kik római jogot végeztek; IV. Orbán pápa meg kiközösíti őket.¹ A veszprémi káptalanban 1276-ban tizenöten mind a két jog doctorai.² Ezt az irányt istápolta az 1309-iki budai zsinat, midőn a IV. lateráni zsinat határozatának megváltoztatásával az érseki székhelyre egyházjogászt rendelt tanáru.³ Így azután nem is nagyon lep meg, midőn Nagy

¹ *Fejér*: IV/II. 254—256. — *Theiner*: Mon. Hist. Hung. I. 248.

² *Fejér*: VII/II. 47.

³ Oklevéltár XV. okl.

Lajos király feleségével egyetemben 1345-ben arról értesíti VI. Kelemen pápát, hogy Magyarország világi és szerzetes papsága között már régóta egyetlenegy hittudományi magister sincs.¹

Az Árpádok kihaltakor a magyar nemzet válságos helyzetben élt. VIII. Bonifác pápa már a szellemi és anyagi tönkrejutástól félti az országot. Az Anjouk széles látóköre, szervező tehetsége, művelt lelke és erélyes szelleme lassan ismét lábra állította a nemzetet. A belső viszály megszüntetésével a nemzet hadi, anyagi és szellemi erejének gyarapításán fáradoznak. Tervök a banderális rendszer megteremtésével, a városok felkarolásával és az egyetem megalapításával valósul meg. Jól esik látnunk, hogy míg IV. Károly császár a prágai egyetemet 1348-ban, Kázmér lengyel király a krakkait 1364-ben és IV. Rudolf osztrák herceg a bécsit 1365-ben alapítja meg, rá két évre, 1367-ben Nagy Lajos királyunk a pécsi egyetemnek veti meg alapját. A hittudomány innét is kiszorult. Mind a pécsi, mind a Zsigmond király alapította (1389) óbudai, mind a Hunyadi Mátyás jóvoltából 1465-ben keletkezett pozsonyi egyetemen a szabad mesterségeken kívül különösen a jogot tanították.²

Nemzetünk szellemi életének alakulására nagy hatással volt a *külföldi iskolázás*. Honfiaink Párisban már az egyetem megalapítása előtt megfordultak. Majd magát az egyetemet is többen fölkeresték hittudományi tanulmányok céljából. De midőn később Bécsben is szervezték utólag a hittudományi kart, nemzetünk fiai theologiai ismereteiket rendszerint itt és Rómában szerezték meg. A bölcsészeti és jogi tudományok leginkább Krakkóba és az olasz egyetemekre — Bologna, Ferrara, Padova — csalogatták a magyarokat. A renaissance hatalmas áramlata szinte csapattal sodorta ide őket. Az a sok scholaris, baccalaurens, licentiatius, magister és doctor, a kikkel forrásainkban lépten-nyomon, sokszor tömegesen találkozunk, itt művelte ki lelkét

¹ *Denifle* : Chartularium Univ. Paris. T. II. Sec. I. 85. és 287.

² *Békefi R.* : A pécsi egyetem. 5—62.

és készült elő itthon, a hazában rá várakozó feladatokra. A Vitéz Jánosok, Csezmicei Jánosok és Báthori Miklósok ebben a levegőben nőttek föl s lettek Hunyadi Mátyás oldalán a magyarországi művelődésnek elsőrangú képviselőivé. Báthori Miklós váci püspök udvarának méltósága és előkelősége nagyon megtetszett nekem — írja Galeotto Marzio; — mert ott akár társalognak, akár tanulmányoznak, akár koboz kíséretében verseket énekelnek, — ez mindig tisztességes. Henyélésnek, restségnek és időpazarlásnak ott nincs helye“.¹

Ezek a humanista szellemű főpapokon kívül Magyarország szellemi életében kiváló szerep jut a *kolduló szerzetesrendeknek*. Ezek, eltérőleg a régebbi idők benedekrendieitől, karthauziaitól, cisztercieitől és praemontreieitől nem a hegyek tetején, eldugott völgyekben vagy félreeső kis helyeken telepednek meg. A domokosok, ferenczesek és ágostonosok bevonulnak a népes falvakba és városokba. A néptől és a népnek akarnak élni. Kolostoraikban iskolát szerveznek. Itt, sőt sokan közülök külföldi egyetemen végzik tanulmányaikat s előkelő színvonalra emelkednek. Tudásuk iránya és tartalma a philosophiai és theologiai marad. Temesvári Pelbárt a tanu rá, hogy a scholasticus szellem a tudományban már csak náluk húzódott meg.

A világi és szerzetes papság iskolázottságán sarkall az, hogy legendáinkat és krónikáinkat ők írták; hiteles helyi feladatot oldottak meg, az okleveleket fogalmazták s kiállították, közjegyzőkként működtek; másolták és festették (miniator) azt a sok misekönyvet, szerkönyvet, breviariumot és kézikönyvet, a melyekre mulhatatlanul szükség volt az egyházi életben, az istenitiszteletnél és az iskolában.

A keresztény vallás fölvétele után a magyar társadalom papságra, nemességre és szolgákra tagolódott. Iskolai műveltségre eleinte — csekély kivétellel — úgyszólván csak a papok tettek szert. Ezért lett az írásmesterség papi

¹ Galeotto Marzio: De egregie, sapienter et iocose dictis ac factis Matthiae regis cap. XXXI.

(clericusi) dolog. A szolgák művelték a földet és végezték az ehhez tapadó kötelességek változatos sorozatát. A szabadok vagyis nemesek meg fegyverrel védelmezték a hazát. Ezek a tudományos ismeretek szükségét nem érezték s nem is törekedtek utánuk. A III. Béla korabeli nemzedékről mondja találóan *Pauler* Gyula: „Nálunk még azoknak, kiknek a magyar irodalom termékei kellettek volna, kik az ország ügyeit magyarul intézték, kormányozták, magyarul vitatkoztak és parancsoltak, pihenő óráikban pedig az igriczek, regösök magyar dallait hallgatták, hiába jegyezték volna fel magyarul a rendeleteket, az énekeket; azok sem magyarul, sem latinul nem tudtak olvasni.“¹ A nemesek gyermekei a városi iskolákat nem keresték föl, hiszen a nemesség és a városi polgárság mint két tábor állott egymással szemben. A falusi és a káptalani iskolákban azonban nemes fiúk is megfordultak. Általános iskolázásról, természetesen, szó sincs; de az sem áll, hogy tisztán csak a papi pályára készülők jártak iskolába. A házi nevelésen és oktatáson kívül² bizony nem egy szülő adta gyermekét iskolába, ha az nem pap akart is lenni. S ki tudná elgondolni azt, hogy abban a sok falusi és káptalani iskolában csupa papnak szánt gyermek tanult? De a tények is mást mutatnak. Ismerünk több tanult világi embert már a XIII. századtól kezdve.³ Porpáczi Lukács királyi íródeáknak meg 1441-ben tizenkét iskolai könyve volt, melyeket hirtelen elutazásakor egy jó törülközővel, s egy-egy réz- és üveggyertyatartóval együtt zsákba csomagolt, majd meg rokonaitól visszakért.⁴

De másrészről igaz, hogy a nemesség a maga egészében nem törődött a tudománnyal. Ezt hazánk politikai helyzete és a nemesség feladata megérteti velünk. Nemze-

¹ *Pauler Gyula*: A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt. I. 462—463.

² *Békefi R.*: A népoktatás tört. Magyarországon 1540-ig. 191—197.

³ *Békefi R.*: Árpád-kori közoktatásügyünk. 59—60.

⁴ ... „et, ut puto, XII. libri scolasticales ...“ (Magy. Könyvszemle. 1881. 87; 1888. 86.)

tünk a honalapítás óta örökös küzdelemre volt utalva politikai önállósága és területi épsége érdekében. Ebből a harczból az oroszlánrész a nemességnek jutott. Amióta meg a török Európába telepedett, állandóan fegyverben és tűzben kellett lennie a magyar nemesnek; betűvetésre és olvasásra nem jutott ideje. A főnemesség a hegytetőkön, várakban helyezkedett el és itt egész különleges életet folytatott, a mihez a tudománynak édes-kevés köze volt. A nemes ifjak egy része bejutott valamely főúr udvarába s életpályája innét indult ki. Jellemző példa erre Paczman Tamás esete 1458-ból. Ő már mint gyermek Ujlaki Miklós udvarába került, a szintén itt élő apródok és kamarások közé. Szolgálatát itt akkora buzgósággal és hűséggel végezte, hogy Ujlaki kincstartójává tette meg. S mikor e téren is kifogástalan megbízhatóságáról tett tanubizonyyságot, pohárnokává nevezte ki, hogy testi egészségének gondozásában még több alkalmra nyíljk hűségének igazolására.¹

Ilyfajta életpálya nem vezetett a könyvműveltség terére. S ennek tudatában a következő eseteken nem is csodálkozhattunk.

Kont Miklós nádor nem tudott latinul. Midőn a béketárgyalások Nagy Lajos és Velenceze követe, Ursio Bertalan között 1360-ban Visegrádon folytak, a nádor a királylyal több ízben magyarul váltott szót s ezt azután a király latinul közölte a velencezi követtel.²

Zapolyai István, Ausztria kormányzója sem latinul, sem németül nem tudott. A bécsi egyetem jegyzőkönyvei szerint, Zapolyai István Hunyadi Mátyás halála után felszólította a bécsi egyetemet, hogy minden tagja kötelezze magát hűségre a megválasztandó magyar király iránt. Az egyetem attól tartott, hogy ez a dolog sokakat elriaszt az egyetemtől. Miért is 1492. ápr. 22-én küldöttség útján kérte Zapolyait, álljon el követelésétől. Ekkor történt, hogy a

¹ Zichy Okm. X. 3.

² Tört. Tár 1888. 458.

kérelem előadójának szavait Zapolyainak tolmács magyarázta meg, mivel a latin és német nyelvet nem értette.¹

Hunyadi János országhormányzó 1450-ben,² *Báthori István* erdélyi vajda, *Rozgonyi László* és *Gúthi László* meg 1491-ben nem tudtak írni.³

Ransanust is az ilyen tapasztalatok készítették e kijelentésre: A magyar embernek éles és kitűnő esze van. De azért nagyobb a hajlandósága a fegyverekhez, mint a szabad mesterségek tudományához.⁴ *Werbőczy Istvánnak* is „úgy látszik, hogy nemzetünk a keletkező ország legelső eredete óta csakis hadi dolgokra adván magát, a többi tudományokkal nem törődött”.⁵

Heltai következő szavait is csak az ilyes jelenségek rajzául tekinthetjük: „Mátyás király . . . beküldte Francországba és Németországba és mindenütt megkeresteté az jeles tudós népeket és behozatá azokat nagy költséggel és bőv füzetésre Magyarországra; mert látja vala, hogy a magyarok barbarusok és csak bárdolatlan parasztok volnának, és semmi egyébire igen jelessek nem volnának, hanem csak az egy nagy vitézségre. Ennekokáért hozá be a sok tudós embereket Magyarországra. Ezek

¹ . . . „His itaque persuasionibus aliisque adiectis comes predictus (Stephanus de Zapolya) se ad partem cum sibi collateralibus convertit, tandem tamen per interpretem (nam et ipse Ungarus fuerat, experts lingve latine alemanniceque) . . .” (A bécsi egyetem jegyzőkönyvei után közli *Fraknói Vilmos*: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században. 21.)

² 1450. márcz. 3. . . . „Tamen ipse dominus gubernator illitteratus existens, huiusmodi consensum ex ignorantia et inadvertentia fecisset . . .” (*Teleki*: Hunyadiak kora. X. 253.)

³ 1491. . . . „Ego Georgius de Bathor, nomine patru mei domini Stephani de Bathor vajvode etc. *scribere ignorantis*, recognosco propria manu. Item Ego Thomas episcopus, qui supra, pro domino utroque Ladislao de Gwth et de Rozgony, *qui scribere ignorant*, propria manu me subscripsi.” (*Kaprinai*: Hungaria Diplomatica Pars I. 51.)

⁴ „Hominum ingenia acuta et excellentia; ceterum armis quam liberarum artium studiis propensiora.” (*Petri Ransani*: Epitome Rerum Hungaricarum Index II., közölve *M. Florianus*: Font. Dom. IV. k. 155.)

⁵ Werbőczy István Hármaskönyve. 12.

mellett egyébféle sok jeles műves mestereket külemb-külemb-
féle tudományokban és mesterségekben, hogy az magyarok
meglátnák azoknak szép tudományokat, nagy emberséges
voltokat és az ő bölcs mesterségeket: ők is megszeliúdnének
és a régi ostobaságból kitérnének és tanulnának naponként
szép emberséges és bölcs tudományokat és mesterségeket,
hogy az ő országa is megépülne és megékesülne“.¹

Ha a magyar papságra és városi polgárságra is gon-
dolunk, Heltai szavai a magyarok barbárságáról nem állhat-
nak meg. Erre művemnek főleg I. Rész. harmadik fejezete
a tanúm. De még a nemesi osztályra értve is erős a mon-
dása. Hiszen ebben is voltak tanult emberek, a kik tudá-
sukat részint magánoktatás útján, részint meg egyetemen
szerezték.² Szépen támogatja e nézetet az 1514-iki ország-
gyűlés, midőn kimondja, hogy a király az ő törvényes
vagy birói pecsétjét érdemes, a jogban és a tudományban
jártas világi emberre bizza; vagyis megköveteli, hogy a
személynök (personalis) világi ember legyen.³

Heltai szavainak mérlegelésénél nem szabad elfelejteni,
hogy szász származású és protestáns ember, a ki a katho-
likus egyházzal, a középkorral és a katolikus magyarsággal
szemben határozottan elfogult író; színezése tehát sötétebb
mint a valóság. De hogy is lehetne annak a nemzetnek
barbárságáról beszélni, melynek 1540 előtti iskoláiról —
az egyetemekről és kolostori iskolákról nem is szólva —
ígyen számolhatunk be.

Az eddig ismeretes források alapján a *káptalani iskolák*
ilyen egymásutánban jelennek meg előttünk: Székesfehérvár
1028 körül, Csanád 1028 körül, Esztergom 1030 táján,
Pécs Szent István korában, Nyitra 1111, Kalocsa 1251,
Zágráb 1269 előtt, Eger 1275 előtt, Veszprém 1276 előtt,

¹ *Heltai Gáspár* Magyar Krónikája. (Ujabb Nemzeti Könyvtár.
III. foly. 67.)

² A bécsi egyetem és a krakkai magyar bursa anyakönyvén kívül,
lásd *Békefi R.*: A népokt. tört. Magyarországon 1540-ig. 191—197.

³ 1514. LV. törvénycikk.

Pozsony 1302, Várad 1374, Szepes 1439 előtt, Buda 1482, Gyulafehérvár 1496, Bács 1518, Győr 1549.

Székeskáptalani iskolát említenek tehát a források Bács, Csanád, Eger, Esztergom, Győr, Gyulafehérvár, Kalocsa, Nyitra, Pécs, Várad, Veszprém és Zágráb városában; *társas-káptalani iskolát* meg Budán (Ó-Buda), Pozsonyban, Szepe- sen és Székesfehérvárt. De a dolog természetéből következik, hogy nemcsak itt, hanem mindegyik káptalani székhelyen volt iskola. Szépen bizonyítja ezt az egyes káptalanoknál felsorolt lectorok, cantorok, sublectorok, succentorok és scholasticusok névsora.

A *falusi és városi iskolák* meg ilyen időrendben tűn- nek elő: Pest 1238, Óbuda (Pilis) 1276, Pozsony 1302, Berény és Kásztó (Hunyad) 1334, Nagymihály (Zemplén) 1335, Szakol (Szabolcs vm.) 1345, Várad (Bihar) 1347 előtt, Szászsebes (Szeben) 1352, Zágráb 1360, Pápócz (Vas) 1367, Selmeczbánya (Hont) 1375 körül, Várad (Bars) 1378, Mező- somlyó (Nagysomlyó, Krassó) 1379—1380, Nagybánya (Szatmár) 1387, Brassó 1388 előtt, Besztercze (Besztercze- Naszód) 1388 júl. 26. előtt, Kassa (Abauj-Torna) és Sze- lindek (Szeben) 1394, Buda 1398, Sopron 1400, Nagyszeben és Ungvár (Ung) a XIV. század végén, Zólyom 1401, Teke (Kolozs) 1403, Kolozsvár 1405, Kisselyk (Nagyküüllő) 1414, Lucsivna (Szepes) 1417 előtt, Leszna (Zemplén) 1423, Bazin (Pozsony) 1425, Hétur (Kisküüllő), Hidvég (Háromszék) és Veresmart (Brassó) 1429, Felsőmeczenczéf (Abauj-Torna), Jánosfalva (Sáros) és Nagysink (Nagyküüllő) 1430, Bártfa (Sáros) 1434, Szeben (Sáros) 1435, Somorja (Pozsony) és Trencsén 1437, Dombró (Körös) 1438, Eperjes 1440, Iváncz (Körös) 1443, Gyöngyös (Heves) 1447. június 17. előtt, Szepesváralja (Szepes) 1450 körül, Győr és Késmárk (Sze- pes) 1451, Detreh (Torda-Aranyos), Haraszi (Pest) és Miskolcz (Borsod) 1453, Adony és Dada (Szabolcs) 1454, Dobra (Szatmár), Szomolnok (Szepes) és Telegd (Bihar) 1456, Prázsmár (Brassó) 1456 körül, Gyulafehérvár (Alsó-Fehér) 1457, Gresencze (Körös) és Szepsi (Abauj-Torna) 1458, Margitfalva (Szepes) és Tussa (Zemplén), Csütörtökhely

(Szepes) 1462, Fejérbánya (Hont) 1464, Körmöczbánya (Bars) 1465, Szamosfalva (Kolozs) 1466, Beregszász (Bereg) 1467, Bodola (Baranya) és Bodrogh (Bodrog) 1468, Torda (Torda-Aranyos) 1469, Liszka (Zemplén) 1472, Szaploncza (Körös) és Zombor (Zemplén vm.) 1474, Újhely (Zemplén) 1477, Beszterczebánya (Zólyom) 1478 körül, Toporcsa (Szeben) 1478, Ardó és Újhely (Ugocsa) 1479, Ludas (Szeben) 1480, Cséb (Zemplén) és Igló (Szepes) 1481, Keresztes (Sáros) 1482, Régen (Maros-Torda) 1483, Gyula (Baranya) 1484 előtt, Eör (Zemplén) és Kálmáncseh (Somogy) 1485, Kesztlöcz (Tolna) 1486 előtt, Almás és Romosz (Hunyad), Ápold, Boldogváros, Brulya, Dános, Felmér, Garád, Halmágy, Hégen, Holdvilág, Homoród, Jakabfalva, Kacza, Keresd, Kőhalom, Lemnek, Magaré, Mártonhegye, Mese, Miklóstelke, Mirkvásár, Morgonda, Nagy-Sáros, Nagy-Sink, Nagy-Szőllős, Néthus, Prázsmár, Prépostfalva, Réten, Rozsonda, Rudály, Segesd, Sövényység, Szász-Buda, Szász-Dálya, Szász-Fehéregyház, Szászkézd, Szász-Szent-László, Szász-Ugra, Százhalom, Szent-Ágota, Újváros, Volkány, Zsiberk (Nagykükküllő), Alczina, Bendorf, Doborka, Felek, Fenyőfalva, Hermány, Holczmány, Kakasfalva, Márpod, Nagypöld, Omlás, Péterfalva, Sellemberk, Szászorbó, Szász-újfalu, Szerdahely, Újgyház, Veresmart és Vurpod (Szeben), Erked, Homoródbene, Homoróddaróc (Udvarhely) 1488, Radvány (Zólyom) 1489, Székesfehérvár 1490 előtt, Kapos (Ung) és Mizsle (Abauj-Torna) 1493, Tasnád (Szilágy) 1494, Visegrád (Pilis) 1495 előtt, (Székely)-Vásárhely (Torda-Maros) 1495, Csütörtökhely (Körös), Felka (Szepes), Marczali (Somogy) és Újváros (Abauj-Torna) 1497, Kálló (Szabolcs) és Krompach (Szepes) 1501, Kamarja (Körös) 1502 előtt, Ajak (Szabolcs) és Szentmárton (Erdély) 1503, Besztercze (Trencsén), Borbánd (Alsó-Fehér) és Modor (Pozsony) 1506, Gyula (Békés), Kamoncz (Szerém) és Pápa (Veszprém) 1508, Pásztó (Heves) és Sáros (Sáros) 1509, Botfalu, Feketehalom, Földvár, Hőltövény, Keresztényfalu, Rozsnyó, Szászhermány, Szászmogyorós, Vidombák és Volkány (Brassó), Osgyán (Gömör), Nagyszombat (Pozsony), Pilis (Szabolcs) 1510,

Szepes 1513 előtt, Gicze (Gömör) 1513, Szentgyörgy (Pozsony) 1514 előtt, Sztropkó (Zemplén vm.) 1515, Szántó (Abauj-Torna), Bázna, Bogács, Körös és Völcz (Kisküküllő), Monoszló (Körös), Baráthely, Baromlak, Buzd, Eczel, Egerbegy, Kiskapus, Sály és Szászszevíván (Nagyküküllő) és Tárca (Sáros) 1516, Szikszó (Abauj-Torna) 1517, Homrogd (Abauj-Torna) és Sár (Vas) 1519, Lőcse (Szepes), Somogy (Somogy) és Varannó (Zemplén) 1520, Sárospatak (Zemplén) 1521, Szászváros (Hunyad) és Szeged (Csongrád) 1522, Kisbári (Zemplén) és Somodi (Abauj-Torna) 1524, Tarnócz (Liptó) 1526 előtt, Berethalom (Nagyküküllő) és Hunyad (Hunyad) 1526, Némethi (Hunyad?) és Szatmár 1528, Szentimre (Alsó-Fehér) és Tihany (Abauj-Torna) 1529, Budamér és Lapispatak (Sáros) 1531, Kovászi (Arad) és Sóvár (Sáros) 1532, Szerdahely (Pozsony) 1533, Újsziget (Sárvár, Vas vm.) 1535, Alsótorja (Háromszék) és Nemsova (Trencsén) 1536, Feketepatak (Bereg) és Tálja (Zemplén) 1539, Bodok (Háromszék vagy Kolozs) és Pécs (1540), Csáb (Honth), Brezó, Nyustya, Rimabánya, Rimaszombat és Tiszolcz (Gömör) 1542 előtt, Göncz (Abauj-Torna) és Siklós (Baranya) 1543 előtt, Farkasfalva és Horán (Szepes) 1551 előtt, Liptószentmiklós 1562 előtt, Hibbe (Liptó) jó huszonnégy évvel 1563 előtt.¹

A falusi, városi és káptalani iskolák *földrajzilag* így helyezkednek el:

A *Duna—Dráva* között: Buda, Ó-Buda,² Óbuda és Visegrád (Pilis), *Esztergom* (Esztergom), *Győr*, Győr (Győr), *Kalocsa* és *Székesfehérvár*,¹ Székesfehérvár (Fehér), Pápa, *Veszprém* (Veszprém), Sopron (Sopron), Sár, Pápócz és Újsziget vagyis Sárvár (Vas), Kálmáncseh, Marczali és Somogy (Somogy), Bodola, Gyula, Pécs, Pécs, Siklós (Baranya), Kesztlőcz (Tolna).

A *Dráva—Száva* között: *Zágráb*, Zágráb (Zágráb),

¹ Az iskolák évét igazoló okleveles adatokat lásd e műben: I. Rés. I. fejezet és Függelék II. fejezet. — *Békefi R.*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 52—175.

² A *dült betűkkel* szedett helyek a káptalani iskolák színhelyei.

Csütörtökhely, Dombró, Gresencze, Iváncz, Kamarja, Monoszló, Szaploneza, Vaska (Körös), Kamonc (Szerém).

A Duna—Tisza között: Bács (Bács), Bodrog (Bodrog), Szeged (Csongrád) Pest és Haraszi (Pest), Csáb, Fejérbánya és Selmeczbánya (Hont), Körmöczbánya és Várad (Bars), Nyitra (Nyitra), Bazin, Modor, Nagyszombat, Pozsony, Pozsony, Somorja, Szentgyörgy, Szerdahely (Pozsony), Besztercze, Nemsova, Trencsén (Trencsén), Hibbe, Liptószentmiklós, Tarnóc (Liptó), Beszterczébánya, Radvány és Zólyom (Zólyom), Csütörtökhely, Felka, Farkasfalva, Horán, Igló, Kézsmárk, Krompach, Lőcse, Lucsivna, Margitfalva, Szepes, Szepesváralja és Szomolnok (Szepes), Bártfa, Budamér, Eperjes, Jánosfalva, Keresztes, Kisszeben, Lapispatak, Sáros, Sóvár és Tárca (Sáros), Brezó, Gicze, Nyustya, Ogyán, Rimabánya, Rimaszombat és Tiszolc (Gömör), Eger, Gyöngyös és Pásztó (Heves), Miskolc (Borsod), Felsőmeczenzéf, Göncz, Homrogd, Kassa, Mízle, Somodi, Szántó, Szepsi, Szikszó, Tihany és Ujváros (Abaúj-Torna), Csép, Eőr, Kisbári, Leszna, Liszka, Nagymihály, Sárospatak, Sztropkó, Tálya, Tussa, Varannó és Zombor (Zemplén), Kapos és Ungvár (Ung), Beregszász és Feketepatak (Bereg).

A Tisza és Erdély között: Dobra, Nagybánya és Szatmár (Szatmár), Adony, Ajak, Dada, Kálló, Pilis és Szakol (Szabolcs), Ardó és Újhely (Ugocsa), Tasnád (Szilágy), Telegd, Várad, Várad (Bihar), Gyula (Békés), Kovászi (Arad), Mezősomlyó (Krassó).

Erdélyben: Gyalu, Kolozsvár, Szamosfalva, Teke (Kolozs), Besztercze (Besztercze-Naszód), Régen, (Székely)-Vásárhely (Torda-Maros), Detre és Torda (Torda-Aranyos), Szentmárton (Torda-Maros vagy Torda-Aranyos), Almás, Berény, Hunyad, Kásztó, Németi, Romosz, Szászváros (Hunyad), Borbánd, Gyulafehérvár, Gyulafehérvár, Szentimre (Alsó-Fehér), Bázna, Bogács, Hétur, Körös és Völcz (Kisküküllő), Ápold, Baráthely, Baromlak, Berethalom, Boldogváros, Brulya, Buzd, Dános, Eczel, Egerbegy, Felmér, Garád, Halmágy, Hégen, Holdvilág, Homoród, Jákabfalva, Kacza, Keresd, Kis-Kapos, Kis-Selyk, Kőhalom, Lemnek, Magaré,

Mártonhegye, Mese, Miklóstelke, Mirkvásár, Morgonda, Nagy-Sáros, Nagy-Sink, Nagy-Szöllős, Néthus, Prázsmár, Prépostfalva, Réten, Rozsonda, Rudály, Sály, Segesd, Sövényesség, Szász-Buda, Szász-Dálya, Szász-Fehéregyház, Szászkéz, Szász-Szent-Iván, Szász-Szent-László, Szász-Ugra, Százhalom, Szent-Ágota, Újváros, Volkány és Zsiberek (Nagyküküllő), Alczina, Bendorf, Doborka, Felek, Fenyőfalva, Hermány, Holczmány, Kakasfalva, Ludas, Márpod, Nagyápol, Omlás, Péterfalva, Sellemberk, Szászorbor, Szászsebes, Szászfűfalu, Szeben, Szelindek, Szerdahely, Toporcsa, Újegyház, Veresmart és Vurpod (Szeben), Botfalu, Brassó, Feketehalom, Földvár, Hőltövény, Keresztényfalu, Prázsmár, Rozsnyó, Szászhermány, Százmogyorós, Veresmart, Vidombák és Volkány (Brassó), Erked, Homoródbene és Homoróddaróc (Udvarhely), Alsótorja és Hidvég (Háromszék), Bodok (Háromszék vagy Kolozs).

Összegezve most már a megállapított tényeket, a XI. században van 4, a XII-ikben 1 káptalani iskola, a XIII-ikban 4 káptalani és 2 városi, a XIV-ikben 2 káptalani és 21 falusi s városi, a XV-ikben 3 káptalani és 142 falusi s városi és 1 zsidó, a XVI-ikban 1540-ig 1 káptalani és 110 falusi s városi iskola. E számításban benne van Budának 7, Szegednek 5, Pozsonynak 4 és Brassónak 3 iskolája is.¹

1540-ig tehát Magyarországon 15 káptalani, 275 falusi s városi és 1 zsidó iskolát ismerünk.

Ezekből az iskolákból a nagy magyar Alföldre nagyon kevés esik. Ennek az az egyedüli oka, hogy itt a török hódoltság idején a káptalanok, városok, falvak és családok levéltárai úgyszólván teljesen elpusztultak; s így édes-kevés forrás van, a honnét a nagy magyar Alföld egykori iskoláinak emlékét kiáshatjuk.

Ezeknek az iskoláknak sorsában a XVI. század első felében nagy változás áll be. A reformáció a katolikus iskolák egy részét elhódította. Pápán és Eperjesen 1531,

¹ V. ö. Erdélyi László bírálatát „A népoktatás története Magyarországon 1540-ig“ című munkámról. (Századok 1906. 166—168.)

Kassán 1533, Késmárkon 1536, Besztercebányán 1537, Selmeczbányán 1538, Bártfán 1539, Lőcsén 1542, Brassón és Nagyszébenben 1544 a protestáns iskolák megalakulásának éve. A protestantizmus a szentírás egyénenkinti olvastatásával és értelmezésével a nép iskoláztatását egyetemlegessé és szükségessé tette. A katolikus iskolákba meg, a mint az első megrázkódtatást kiheverték és a katolikus egyház újra szervezkedett, a kifejlett verseny következtében, elevebb élet vonult, a mennyire a politikai helyzet ezt megengedte. Mert a török terjeszkedő hatalma, a mohácsi csata és II. Szolimánnak nagy hadjáratai az ország egy részében a szellemi életet egy időre egészen megzsibbasztották. Tekintsünk csak egy pillanatra *Kalocsára* és *Székesfehérvárra*, hogy egész valójában lássuk a csapást, mely hazánkra hárult.

A *kalocsai káptalan* 1529 máj. 18-án megható dolgokról értesíti Székesfehérvári Mihály kalocsai prépostot. Elmondja, hogy a mit nyomorúságos állapotáról kevéssel előbb írt, ma még szomorúbb tényekkel egészítheti ki. Félelmünk és aggodalmunk nem kisebbedett, sőt napról-napra növekszik. Ha Isten a vizek segítségével meg nem védett volna bennünket, már régen elvesztünk vagy eltávoztunk volna s velünk együtt mentek volna a gyalogosok is. Ezek számát (20), míg mi itt vagyunk, kell növelni; mert ha mi elmegyünk, hasztalan lesz a létszámemelés. Minket immár nemcsak a félelem, hanem az éhség is elűz innen, hacsak segítséget nem kapunk. Már a kölcsön kért összeget is elfogyasztottuk s visszafizetni nem is tudjuk. Égető szükség van rá, hogy a király hadaival erre a vidékre eljöjjön és bennünket megszabadítson. A szegény keresztények innét feleségökkel, gyermekeikkel és kevés kis vagyonukkal a Dunán átkeltek. Egyik részök a parton húzódott meg, a többiek meg messzebbre távoztak; de még mindig reménykednek, hogy jönn szabadító, s ők a jövő aratásra visszatérhetnek régi otthonukba. S ha ez nem történik meg, éhen kell veszniök, mert már nem bíznak a vizek védelmében sem. Hiszen a ráczok és a törökök már készülődnek, hogy a termést, mielőtt valósággal megérik, hajókon elhordják,

miként a mult esztendőben megtették. Ha jönn szabadító, jöjjön még ebben a hónapban, vagy a jövő hó elején.¹

Mihály prépost nem maradt néma. Már 1529 máj. 23-án feltárja a káptalan jelentése alapján a király előtt a helyzetet és kéri a gyors segítséget.² Július 22-én meg már arról értesíti a királyt, hogy tegnap a kalocsai bíróval néhány káptalani tag érkezett Budára. Itt elő akarják adni a nádor és az esztergomi érsek előtt, hogy tovább már nem maradhattak aggodalom nélkül Kalocsán; hiszen a dunai naszádosok utolsói is már Budára mentek s a dunamelléki helyek — Báta, Keszthely, Szék, Ercsi, Ebes, Szekszárd, Tolna, Paks és mások — lakossága is elmene-kült, midőn értesült, hogy Eszék török kézre jutott. Ha a naszádosok megkapták volna a fizetésöket, ez a baj nem következett volna be. De most, mivel a Duna őrizetlen, az ellenség akár Bécsig fölhajózhat. Isten és az emberek előtt esküszöm, hogy Kalocsa nem a káptalan hanyagsága és gondatlansága következtében esik el.³

E szomorú kép szemlélete mellett is valósággal szív-facsaró az a hang, mely a kalocsai káptalan 1529 aug. 12-iki levelében megszólal. Három órán át tartott gyűlé-sünkben — úgymond a káptalan — megvizsgáltuk pénz-tárunkat s kisült, hogy nincs már egy fillérünk sem. A nemesek és nem-nemesek, a kik vagyonukkal ide Kalocsára menekültek, ijedtökben innét is távoztak és átkel-tek a Dunán. Míg ők itt voltak, Kalocsa népesnek látszott; most, hogy eltávoztak, pusztaság és ijesztő az egész. Maga a város lakossága is csekély holmiját már kocsira és hajóra rakta s útra készen áll vagy már el is távozott. Nincs elég tekintélyünk, hogy őket visszatartsuk; de még ha vissza tudnók is őket tartani, nem merjük, hogy szegények velünk együtt ne pusztuljanak el. *Mostani követünk és ez a siral-mas levelünk az utolsó*⁴.

¹ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. I. 453—455.

² U. o. I. 456.

³ U. o. I. 481—482.

⁴ U. o. I. 484.

Szaniszló székesfehérvári prépost meg 1531-ben az összegyűlő rendek elé ilyen képet tárt: Nagyon jól tudjátok, hogy a székesfehérvári egyházat Szent-István király, az ő utódai és a ti őseitek sok adománynyal halmozták el. Benne különböző helyekre függesztett lámpások szüntelenül világítottak; a templom hajnaltól tizenegy óráig hangzott; az oltárokon égő gyertyák füstölögtek; mind a papok, mind a hívek gyakran látogatták. Most meg a székesfehérvári egyháznak adományozott összes birtokokat eredeti rendeltetésüktől elvonták, pedig a küzködő szegények alamizsnában részesültek. Ezért az istenitisztelet egészen elnémul, hacsak nem segítetek a bajon; a gyertyák már majdnem kialudtak; az oltárigazgatóságok szinte elpusztultak; a papság pedig megrikkult. Miért is kérlek benneteket bensőséggel, tanácskozzatok ez egyház javainak visszaszerzéséről, hogy az apostoli Szent István király által istenitiszteletre szánt templom, melyben az ő és más magyar királyok hamvai pihennek, ne legyen a verebek fészkének tanyájává.¹

Rá tíz évre, 1541-ben Buda, az ország fővárosa elesett és a török hazánkba betelepedett.

E pillanattal a káptalani iskolák sorsa válságosra fordult; mert a töröknek meghódolt területről a káptalanok vagy egészen kivesztek, vagy a királyi Magyarországba menekültek. Velök együtt tönkrementek a káptalani iskolák és jó részben levéltáraik is. Így a csanádi, kalocsai, pécsi, székesfehérvári, váczai és váradi káptalan házi és országos s a veszprémi és egri káptalan országos levéltárának egészen nyoma veszett; a budaiból, győriből és vasváriból meg csak foszlányok maradtak ránk. Ez szolgáljon részben magyarázatul, hogy a káptalani iskolák sorsáról hézagos értesüléseink vannak.

¹ Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából. II. 124.

II. RÉSZ.

OKLEVÉLTÁR 1028—1558.

I.

1028 után.

A káptalani iskola megalapítása Szent Gellért által Csanádon és virágzása Székesfehérvárott.

Kiadva: Vita S. Gerardi cap. XII. (*Batthyány*: S. Ger. scripta et acta 328—331.)

II.

1030 táján.

Az Arnold bajor szerzetes készítette antiphonákat az esztergomi szerzetesek és kispapok betanulták és énekelték.

Kiadva *Knauz*: Monum. Eccles. Strig. I. 42.

III.

Nyitra 1111.

Vilmos a nyitrai káptalan grammaticusa.

... „Willermus gramaticus“ ...

Kiadva *Fejérfataky László*: Kálmán király oklevelei 43. (Akad. Értekezések II. oszt. XV. k. 5. szám.)

IV.

Róma 1179.

A harmadik lateráni zsinat elrendeli, hogy minden székesegyháznál el kell látni javadalommal azt a mestert, a ki az egyház kispapjait és a szegény tanulókat ingyen tanítja.

Kiadva *Mansi*: Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio XXII. 228.

V.

1205.

A. esztergomi iskolamester.

Kiadva *Knauz*: Monum. Eccles. Strig. I. 180. — *Fejér*: Codex Dipl. III/I. 26.

VI.

Róma 1215.

A negyedik lateráni zsinat meghagyja, hogy a székes-egyházaknál és másutt is, ha telik, olyan mestert alkalmaz-zanak, a ki az egyházak kispapjait és másokat is ingyen oktatja a grammatikai és egyéb tudományokra; az érseki székhelyeken meg egy-egy theologus legyen, a ki a papokat a szentírásra, de különösen a lelkipásztorkodásra megtanítsa.

Kiadva *Mansi*: Sacrorum Conciliorum nova et amplissima Collectio XXII. 999.

VII.

1251.

Babay Nemhisz fia Bódog hihetőleg a kalocsai káptalani iskolába járt.

Kiadva *Wenzel*: Árpádkori Új Okmánytár VIII. 332.

VIII.

Róma 1254.

IV. Incze pápa, hogy a magyar papságot a bölcsészeti- és hittudomány felé terelje, Angol-, Skót-, Spanyol- és Magyarországon s Walesben megtiltja az olyan papok előléptetését, a kik csak a római jogban jártasok.

Kiadva *Fejér*: Codex Diplomaticus IV/II. 254—256.

IX.

Zágráb 1269.

Pribiszló ispán özvegyének eleit a zágrábi egyház gondozta és nevelte.

... „Capitulum Zagrabiensis ecclesie pro eo, quod progenitores relicte Pribizlai ecclesie fideliter serviverint et

devote, et *ab eadem ecclesia enutriti fuerint et etiam educati*, nulla iuris necessitate coacti, sed dumtaxat sola pietate ducti, et ut vexationem redimere valeant, solverunt, numeraverunt et tradiderunt eidem relicte Pribizlai triginta quinque marcas, et suis generis prescriptis Egidio decem et octo marcas, Alexandro decem et octo marcas et Ivan totidem marcas, quas iidem confessi sunt se recepisse et etiam plenarie habuisse.“

Kiadva *Wenzel*: Árpádkori Új Okmánytár. XI. 589.

X.

1275.

Pál veszprémi püspököt gyermeksege óta az egri egyház nevelte.

Kiadva *Fejér*: Codex Dipl. V/II. 304.

XI.

1276. november 18.

Kún László megemlékezik a híres, de elpusztult veszprémi iskoláról és a (sió)-foki vámot a veszprémi székesegyháznak adományozza.

Kiadva *Katona*: Historia Critica Regum Hungariae stirpis mixtae. Tom. I. Ordine VIII. a praefatióban. — *Fejér*: Codex Diplomaticus V/II. 347—348.

XII.

1277.

Kún László király a fölperzselt veszprémi székesegyházat, melynek sekrestyéje tele volt könyvekkel, újabb adományban részesíti.

Kiadva *Fejér*: Codex Diplomaticus IX/VII. 692—696.

XIII.

1288. május 8.

Lodomér esztergomi érsek IV. Miklós pápához írt levelében említi, hogy iskolásgyermek korában a költői

olvasmányok közben megismerkedett az arczát változtató Proteussal; s Horatius nyomán megemlékezik Theon fogáról.

... „Olim puerulus ad addiscendas poeticas positus vanitates, quid sibi vellet, fuisse nullisque nodis potuisse teneri Proteum fabulosum, mutantem vultus vanas in figuras, puerili quadam curiositate queritare solebam. Et ecce iam vetulus et grandevus, huiuscemodi figmenti poetici quodam rugoso velatum cortice granum veritatis generali totius regni Ungarie periculoso dispendio et meo proprio et privato luctuoso periculo per notam celo et terris rerum evidentiam experior, velim nolim. Et nisi in hoc regno magno et spatioso multisque in longum et latum porrecto milliaribus per sua monstruosa flagitia Deo coeli, civibus et omni humane nihilominus creature semetipsum prodigiosus proderet Proteus iste novus, dominus scilicet Ladislaus, Dei gratia vel divina potius patientia, quantum est de dignitate regia, regni Hungarie rex illustris, lingve mee calamus a patefaciendis continue mutabilitatis sue sinistris mobilitatibus aut omnino quiesceret, aut refragante honesti pudoris obstaculo perpauca promeret, imposita modesti silentii sibi sera. Quis enim, nisi, ut vulgo dici solet, nimis attrite frontis et iuxta verbum etnici natus in triviis et pene forensis, quis, nisi nobilis verecundie, que natales prodit ingenuos, omnino irreverenter oblitus nedum virtuosam, sed et medio-criter et utcunque tolerabiliter vitiosam domini naturalis, regis et principis sui vitam *Theonino dente* dilanians, verbis exulceret virulentis? ...“

Kiadva *Karácsonyi János*: A mérges vipera és az antimonialis. (Századok 1910. évfoly. 2.)

XIV.

Szepes. 1301.

A szepesi káptalan tizenhat tagja közül nem mind-egyik maga írja alá a nevét.

(*A dextris*):

Ego Ipolitus lector ecclesie sancti Martini de Scepes

huic electioni interfui, consensi, subscripsi manu propria et sigillum meum apposui.

Ego Johannes custos ecclesie sancti Martini de Scepus huic electioni interfui, consensi, subscribique feci per manus Heinrici et sigillum meum apposui.

Ego magister Jacobus canonicus ecclesie sancti Martini de Scepes huic electioni interfui, consensi, per manus Marci presbiteri feci subscribi et sigillum meum apposui.

Ego Gobulinus canonicus ecclesie sancti Martini de Scepes supradictis omnibus consensi et per manus magistri Petri feci subscribi et sigillum meum apposui (igy).

Ego Herricus (igy) canonicus ecclesie sancti Martini de Scypis supradictis omnibus consensi et per manus magistri Salomonis subscribi feci et sigillum domini Goblini apposui.

Ego magister Jacobus canonicus ecclesie sancti Martini de Scepes supradictis omnibus consensi et propria manu scripsi et sigillum meum apposui.

Ego magister Jacobus latinus canonicus ecclesie Sciapiensis huic electioni consensi, sigillum meum apposui et per manus magistri Stephani, concanonici mei feci subscribi.

Ego magister Martinus canonicus Scepensie ecclesie huic electioni consensi, sigillum meum apposui et per manus proprias subscripsi.

Ego magister Paulus, lector Budensis, canonicus Scepensie, huic electioni consensi, sigillum meum apposui et per manus magistri Martini feci subscribi.

(*A sinistris*):

Ego Merclinus, cantor ecclesie sancti Martini de Scipus, huic electioni interfui, consensi, subscripsi manu propria et sigillum meum apposui.

Ego Marcus, canonicus ecclesie sancti Martini de Scepes huic electioni interfui, consensi manu propria subscripsi (igy) et sigillum meum apposui.

Ego Jordanus, canonicus ecclesie sancti Martini de Cyps, supradictis omnibus consensi et manu domini Benedicti feci subscribi et sigillum apposui.

Ego Salomon, canonicus ecclesie sancti Martini de Scypis supradictis omnibus consensi, manu propria subscripsi et sigillum meum apposui.

Ego Bernus canonicus ecclesie sancti Martini supradictis omnibus consensi et per manus magistri Petri feci subscribi et sigillum Salomonis apposui.

Ego magister Stephanus canonicus sub (igy) predictae ecclesie, huic electioni interfui, consensi, sigillum meum apposui et propria manu subscripsi.

Ego magister Johannes, canonicus ecclesie Scepesiensis, huic electioni consensi, sigillum meum apposui et per manus proprias subscripsi.

Kiadva Knauz: Monumenta Ecclesiae Strigoniensis II. 495—496.

XV.

Buda. 1309. május 8—július 14.

Az óbudai zsinat elhatározza, hogy az érseki székhelyeken egy-egy jogtanár, a püspökségek székhelyén meg egy-egy grammatikus legyen, a kik az egyház klerikusait, a szegény tanulókat és másokat tanítsanak.

„VIII. De magistris habendis in ecclesiis cathedralibus. Volentes animarum pericula, ecclesiarum quoque gravamina et multiplices lesiones, que ob defectum scientie, maxime iuris canonici, magistra rerum experientia docente, proveniunt, evitare, presenti constitutione sancimus, ut in qualibet metropolitana ecclesia nostre iurisdictioni subiecta constituatur aliquis in dicto iure peritus, in ceteris vero ecclesiis cathedralibus magister idoneus in grammatica seu logica facultate, qui clericos eiusdem ecclesie et scholares pauperes gratis, ac alios etiam instruat iuxta posse; et sic demum legendi et proficiendi opportunitate captata, fructum in Dei ecclesia afferre valeant opportunum. Quibus a prelato et capitulo, seu maiori et saniori parte capituli, iuxta formam concilii generalis assumptis, cuilibet eorum unius prebende proventus integri, sive alias salarium competens a prelato et capitulo, seu maiori parte ipsius, communiter assignentur, quos tamdiu

percipiat, quamdiu perstiterit in docendo. Publicata II. idus Julii.“

Közölve: Monumenta Vatic. Hung. Ser. I. Tom. II. 282.

XVI.

1318 körül.

Márton székesfehérvári főesperes végrendeletében a többek között Miklós tanulóinak a veszprémi várban házat hagy.

In nomine Sancte Trinitatis et individue Unitatis amen. Ego magister Martinus archidiaconus Albensis — vobis discretis et reverendis viris magistris Johanne archidiacono de Sancto Andrea, Cosma *succentore*, Mathia notario et Georgio decano, sociis et concanoniceis meis presbyteratus ordinis et Gregorio sacerdote ecclesie beati Nicolai de Wesprimio vocatis testibus ad infrascripta et aliis quampluribus, qui aderant, eger corpore, sanus mente de bonis a Domino mihi collatis ob remedium anime mee tale condo et facio testamentum: Quod Johannem fratrem meum mihi facio et constituo heredem. Possessiones vero meas in Olvis a religiosis dominabus abbatissa et sanctimonialibus ecclesie beate Virginis de Valle Wesprimiensi et a nobili viro Pethen, filio comitis Mauricii de Menchel ac comite Merse de Leurentem emptionis titulo comparatas do et lego venerabili capitulo Wesprimiensi ecclesie. Item sessionem Pauli, filii Zeben de Wesprimio similiter emptionis titulo comparatam lego Agustimo (így), filio Eguke, fratris mei. Item domos, cellarium lapideum et alia edificia mea in castro Wesprimiensi existentia lego *Nicolao scolari*, filio eiusdem Johannis fratris mei. Item sessionem meam, in qua residet Johannes sartor, cum terris ad eandem spectantibus lego eidem Johanni et filiis suis a domina Elena, sorore mea, procreatis. Item unam tabardam meam, quam dederat mihi episcopus Quinqueecclesiensis, sine farratura, lego dicto *magistro Cosme succentori*. Item unam tunicam meam strictam a parte anteriori scissam cum capucio bisso suffarrato lego dicto magistro

Mathie. Item tabardam meam albam lego prefato Gregorio sacerdoti. Item angistoriam meam magnam lego eidem ecclesie Wesprimiensi. Item tunicam meam latam Zebe, filie dicti Johannis fratris mei do et lego. Item tunicam meam latam diversi coloris lego Lodomerio sacerdoti Omnium Sanctorum de castro Wesprimiensi. Item Garnathiam meam antiquam cum pellibus vulpinis lego eidem Gregorio sacerdoti. Item decem sales abbatisse et sanctimonialibus ecclesie Beate Virginis et totidem sales priorisse et sororibus ecclesie beate Katherine de valle Wesprimiensi. Item sacerdotibus earundem dominarum et sacerdotibus ecclesie Beati Johannis Baptiste et ecclesie Sancte Margarethe, cuilibet eorum quinque sales do et lego. Item debitum, quo mihi Michael, filius comitis Mathie de Vrs tenetur, lego ad opus ecclesie Beati Michaelis, in qua per divinam gratiam canoniam primitus et postmodum archidiaconatum^o obtinui, do et lego. Item unum caputium de Ganti lego Thome presbytero altaris Beate Virginis de cripta Wesprimiensis ecclesie — — Item unum caputium varii coloris lego Petro sacerdoti de Ozoufeu. Item unum librum galadaris et ornamenta seu indumenta — — prefate ecclesie beati Nicolai parrochiali ecclesie mee. Datum et actum secundo die — Omnium Sanctorum. Anno Domini — — Nos vero prefati testes vocati ad petitionem eiusdem Martini archidiaconi eiusdem — fratris sui sigillis, presentes litterarum — — maiorem cautelam nostris sigillis fecimus sigillari et etiam communiri.

Hátyára írt s részben már hiányzó eredetije: Veszprémi kápt. országos levéltára. Testamenta Ecclesiasticorum 1.

XVII.

Szepes. 1323.

Tizenegy szepesi kanonok közül csak négy írja maga alá a nevét, a többi hét helyett Miklós scholasticus és Beke kanonok írja oda a nevét.

„Ego Bogomerius cantor huic electioni interfui, elegi, propria manu subscripsi, et sigillum meum apposui.

Ego *Carolus* custos huic electioni interfui, elegi, et per scholasticum subscribi feci, et sigillum meum apposui.

Ego *Jordanus* canonicus huic electioni interfui, elegi, et per scholasticum subscribi feci, et sigillum meum apposui.

Ego *Henricus* canonicus huic electioni interfui, consensi, per Nicolaum scholasticum nostrum subscribi feci, et quia sigillo careo ad presens, sigillum domini Thomae canonici apponi feci.

Ego *Salomon* canonicus huic electioni interfui, elegi, et per Bekem canonicum subscribi feci, et sigillum meum apposui.

Ego magister *Mathias* canonicus huic electioni interfui, consensi, per Bekem canonicum subscribi feci, et sigillum meum proprium apposui.

Ego *Goblinus* canonicus huic electioni interfui, consensi, propria manu subscripsi, et sigillum meum apposui.

Ego *Thomas* canonicus huic electioni interfui, consensi, propria manu subscripsi, et sigillum meum apposui.

Ego *Paulus* canonicus huic electioni consensi, et per Nicolaum scholasticum de S. Martino subscribi feci, et sigillum meum apposui.

Ego *Mathias* canonicus huic electioni interfui, consensi, per scholasticum nostrum subscribi feci, et sigillum meum apposui.

Ego *Beke* canonicus huic electioni interfui, consensi, propria manu subscripsi, et sigillum meum apposui.“

Kiadva *Wagner*: *Analecta Scepusii* I. 313—314. — *Hradszky J.* Initia, progressus ac praesens status capituli ad S. Martinum de Monte Scepusio 339—340. — *Fejér*: *Cod. Dipl. T. VIII. Vol. II.* 484—485.

XVIII.

Esztergom. 1327. június 11.

János veszprémi prépost Veszprémben járt iskolába.

... „discretus vir dominus Johannes prepositus Vesprimiensis iuratus dixit, quod decime trium villarum Kolon, Mogoroth et Stholch semper pertinuerunt ad capitulum Vesprimiense, prout ipse a tempore pueritiae sue *scholaris* et

postmodum canonicus et archidiaconus existens vidit et scivit eas ipsum capitulum percepisse“...

Kiadva: Zalai Oklevéltár I. 201.

XIX.

Zágráb. 1334.

A zágrábi káptalan statutumainak a káptalani iskolára vonatkozó részletei.

Kiadva Thalčić: Monumenta Historica episcopatus Zagrabiensis II. 77—83.

XX.

Esztergom. 1337. április 23.

Csanád esztergomi érsek a Szent Györgyről nevezett esztergomi prépostságot újjászervezi és iskolásokról gondoskodik.

Kiadva: Az esztergomi főkáptalan fekvő s egyéb birtokaira vonatkozó okmányok tára 83—86.

XXI.

Visegrád. 1338. február 5.

Mihály pozsonyi prépost Somogyi János fia Miklóst, karbeli iskolást pozsonyi kanonokká nevezi ki.

... „Nos magister Michael Posoniensis ecclesie prepositus... considerantes virtutum studia discreti iuvenis Nicolai filii Johannis de Symidio, scholaris chori nostri Posoniensis“...

Knauz kéziratai között, 1338. február 5-iki kelettel.

XXII.

Somogyvár. 1338. augusztus 23.

A somogyi Szent-Egyed monostor konventjének jelentése szerint, Miklós klerikus gyulai nemes és törvényes születésű.

... „quod Nicolaus clericus per discretum iuvenem, magistrum Michaellem prepositum Posoniensem ad prebendam canonicalem dicte ecclesie Posoniensis receptus, nobi-

lis de eadem Gulia esset et de legitimo thoro genitus seu procreatus, nullo rubigine illegitimi thori procreationis maculatus.“

Knausz kéziratai között, 1338. augusztus 23-iki kelettel.

XXIII.

Eger. 1339. márczius 19.

István scholaris Egerben a Szent Miklós-oltár mestere.

... „nostrum hominem virum idoneum, videlicet dominum *Stephanum scolarem*, magistrum altaris sancti Nicolai confessoris de choro nostro transmisimus pro testimonio ad premissa mandata vestra peragenda“...

Papirosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múzeumban, az Ibrányi család levéltárában.

XXIV.

Pozsony. 1339. június 24.

Mihály pozsonyi prépost János mesternek, az ő egykori nevelőjének elhunytával megüresedett kanonokságot a káptalan beleegyezésével adományozza Somogyi Synke fia Mihálynak.

Nos magister Michael prepositus ecclesie Posonien-sis significamus, quibus expedit, tenore presencium universis, quod nos intuentes servitia meritoria et virtutum merita clariora discreti iuvenis, magistri Michaelis filij Synke de Symigio, quibus idem nobis multipliciter voluit et meruit bene, digne conplacere, sperantesque per ipsius bonam industriam et discretam solertiam ipsam nostram ecclesiam utilitatem, commodum posse consequi et honorem, una cum fratribus nostris eiusdem ecclesie canonicis, deliberatione matura prehabita, de consilio etiam ac consensu eorundem, canoniam et prebendam canonicalem, nunc in ipsa ecclesia nostra, per mortem *magistri Johannis, quondam informatoris nostri*, bone memorie, de iure vacantem et de facto, plena prepositali potestate, qua potimur, ipsi magistro Michaeli filio Synke, ex nunc damus et conferimus, pleno sui iure, ipsum in plenam eiusdem canonie seu prebende canonica-

lis possessionem, per dominos Johannem Longum et Petrum Ruffum canonicos executores eiusdem induci et indutum ad percipiendum quoslibet proventus et obventiones canonicatus universos eiusdem defendentes et defendi facientes, eidem stallum in choro et vocem in capitulo assignantes. Credimus enim nos in eiusdem magistri Michaelis persona, plus ecclesie, quam persone in hac parte providisse. In cuius collationis testimonium presentes nostri appensione sigilli consignantes, eidem duximus concedendas, et nos eiusdem Poseniensis ecclesie capitulum, ad hoc pro nostri favoris seu consensus adhibitione, intersigno nostrum sigillum, una cum magistri Michaelis prepositi domini et prebendati nostri sigillum (sic) his duximus appendendum.

1339. Datum Posonii in die beati Johannis baptiste anno Domini
jún. 24. Millesimo tercentesimo trigesimo nono.

Knauz kéziratai között, 1339. jún. 24-iki kelettel.

XXV.

Pozsony. 1341. január 7.

Mihály pozsonyi prépost általános helytartóját utasítja, hogy nevelőjének, Szalay Miklósnak a káptalan beleegyezésével adományozzon kanonoki javadalmat.

Magister Michael prepositus ecclesie Poseniensis dilecto sibi domino Thome, eiusdem Poseniensis ecclesie canonico, in spiritualibus et temporalibus suo vicario generali dilectionis et promotionis favorabilem operam, cum salute. Quia per inopportunitatem petencium devicti, perquam sepius non concedenda conceduntur, presertim cum simus in annis minoribus constituti, quasdam provisiones et de vacaturis canonicatibus et prebendis ecclesie nostre supradicte, contra canonum instituta acceptavimus, consensum tamen et voluntatem fratrum nostrorum seu sociorum capituli ecclesie memorate adhoc non adhibito, sine quorum consensu vel voluntate, sicut ex nunc certius edocemur, provisionis huiusmodi nequivimus neque valuimus attemptare, imo eas universas, sique per nos hactenus attemptate fuerint, revocamus,

cassamus et penitus irritamus, dilectioni tue firmius dantes in mandatis, quatenus de canonicatu et prebenda, quamprimum ipsa in ecclesia nostra Posoniensi predicta vacare contigerit, consensu tamen fratrum nostrorum, de capitulo ad hoc diligentius vice nostra ad hoc requisito et etiam obtento, nihilominus ac impetrato, magistro *Nicolao de Zala informatori nostro et doctore dilecto*, auctoritate nostra, una cum predictis fratribus de capitulo, studeas liberaliter providere, stallum in choro et locum in capitulo cum plenitudine iuris canonici et integritate prebende eidem vel procuratori ipsius, non obstante contradictione cuiusquam, integraliter assignando. Datum in Wissegrad, in crastino Epiphanie Domini, anno domini Millesimo tercentesimo quadragésimo primo. 1341.
január 7.

Knauz kéziratai között 1341. jan. 7-iki kel.

XXVI.

Pozsony. 1341. február 19.

Mihály pozsonyi prépost Miklós székesfehérvári kánonokot volt tanítójának nevezi.

. „nos intuentes servitia meritoria et virtutum merita clariora discreti viri, magistri Nicolai, Albensis ecclesie canonici, *informatoris nostri seu magistri predilecti*, quibus nobis inde a nostro studio et eruditione studiosa voluit et meruit bene, digne complacere“. . . .

Knauz: A pozsonyi prépostság. 163.

XXVII.

1342. márczius 14.

Tanuk vallomása a pozsonyi káptalan tagjainak számáról és kiszemelések módjáról.

„Primus testis dominus Nicolaus, notarius capituli Posoniensis, sub iuramento prestito requisitus, quomodo sciat, quod non sit certus numerus canonicorum in ecclesia Posoniensi, respondit, quod sit ibi certus numerus canonicorum, videlicet quatuordecim canonici, excluso preposito, et quod temporibus suis nunquam fuerunt plures, et audierit, quod ex antiqua consuetudine nunquam fuerint plures. Item

interrogatus, utrum aliquis canonicus sit receptus nulla prebenda vacante, qui statim in sua creatione et receptione adeptus sit plenam ipsius prebende possessionem, et assignata sit totalis portio ipsius prebende, sicut ipsis canonicis fieri est consuetum? Respondit, quod nunquam temporibus suis aliquis talis sit taliter receptus. Item interrogatus super isto articulo, quomodo sciat, quod de consuetudine antiqua et approbata ad prepositum ecclesie Sancti Salvatoris Poseniensis, qui pro tempore fuit vel est, ratione prepositure pertinet receptio canonicorum solum et non cum consensu capituli? Respondit, quod receptio canonicorum ad prebendas vacantes vel vacaturas, prout ipse ab aliis suis concanonicis audierit, nunquam pertinuerit ad prepositum solum, nec adhuc pertineat ad eundem, sine consensu capituli Poseniensis. Item, utrum hoc aliquando sit factum sine consensu capituli? Respondit, quod temporibus suis nunquam, nec perceperit, quod unquam fuerit factum sine consensu capituli. Item interrogatus, utrum prepositus volens providere alicui persone, aliquo tempore requisierit consensum capituli? Respondit, quod temporibus suis semper requisiverit capituli (sic) in persona propria vel per litteras suas aut per interpositam personam. Item interrogatus, utrum capitulum in receptione canonicorum aliquando suum consensum adhibuerit? Respondit, quod sic. Item interrogatus, utrum aliquibus receptis in canonicos date sint littere prepositi et capituli, simul eorum sigillis sigillate. Respondit, quod prout ipse recordatur, omnibus dantur littere sigillis domini prepositi et capituli simul consignate. Item interrogatus, utrum in eisdem literis contineatur collatio prepositi facta cum consensu capituli? Respondit, quod sic.

...Item, quod ipse frequentavit scholas et chorum ecclesie predicte. Credo, quod ut scholaris, non ut canonicus. Item quod ipse fecit studiosam diligentiam circa officium divinum ibidem. Non credo...

Quartus testis dominus Michael canonicus Poseniensis iuratus, interrogatus, quomodo sibi constet, quod non sit certus numerus canonicorum in ecclesia Poseniensi, res-

pondit, quod sit ibi certus numerus canonicorum, videlicet quatuordecim canonici, preter prepositum, et quod audiverit, quod semper ex antiqua consuetudine non fuerunt plures; etiam quod temporibus suis nunquam fuerint plures...“

...„Quintus testis *Johannes scolaris Custodis* sub iuramento prestito requisitus, quomodo sibi constet, quod non sit certus numerus canonicorum, respondit, quod quamdiu servierit in Posonio, semper audiverit a canonicis, quod ibi esset certus numerus canonicorum, videlicet quatuordecim canonici preter prepositum. Item interrogatus, utrum aliquis sit receptus in canonicum, nulla prebenda vacante, respondit, quod dominus suus custos fuerit sic receptus, habendo locum in capitulo et stallum in choro; tamen nullam recepit prebende portionem, antequam vacavit...“

Knauz kéziratai között, 1342. márczius 14-iki kelettel.

XXVIII.

Eger. 1348. október 18.

János borsdi főesperes és püspöki helytartó János és István egri tanulókra nézve elrendeli, hogy tanúbizonnyítással élhetnek arra nézve, vajjon Semjéni György jobbágy-nak János nevű fiát késsel önvédelemből bántalmazták-e vagy nem.

Nos magister Johannes, archydiaconus Borsodiensis vicariusque venerabilis in Christo patris N(icolai), Dei ac apostolica gratia episcopi Agriensis in spiritualibus generalis, damus pro memoria, quod cum magister Johannes dictus Lengen nobilis de Semyen in quindenis festi sancti Mychaelis archangeli iam preteritis coram nobis exurgendo, contra *Johannem et Stephanum scolares, nunc in choro et in scola Agriensi commorantes*, nostra iudiciaria in figura super eo, quod iidem scolares feria secunda proxima ante festum sancte Elene regine iam preteritum Johannem filium Georgii iobagionis similiter de eadem Semyen tam per facies cum biccello graviter et enormiter vulnerassent, agere et

1348.
okt. 18.

1348.
febr. 4.

per hoc iniuria sibi irrogata requirere cepisset. Tandem prenominati scolares dixerunt, quod ipsi in dictis loco et termino annotatum Johannem tunc in ipsos hostiliter irruentem et in mortem eorum anhelantem sic vulnerassent in ipsorum defensione, propterque ipsi nullam iniuriam irrogassent magistro Johanni supradicto. Nos igitur, his auditis, unacum assessoribus nostris admissis interloquentes isto modo, quod preallegati scolares cum testibus, quibus evidenti-
tius potuerit et solempnius et quos ipsi iuxta formam nostram iudiciariam testando adducerent, contra eundem magistrum Johannem in cimiterio ecclesie de Zelemer et in domo sacerdotis de eadem, coram discreto viro domino Petro sacerdote de Bezermen et eodem parochiali sacerdote de eadem Zelemer hominibus nostris per nos nunc ad id deputatis in octavis festi sancti Martini confessoris deberent hoc probare, sicut sponte assumpserunt, quod ipsi in die et loco supradictis annotatum Johannem filium Petri non ex precogitata malitia, sed in ipsorum defensione in facie sua vulnerassent, et per hoc nullam iniuriam fecissent magistro Johanni supradicto, diem autem ipsius testimonialis productionis ad quindenae eiusdem festi sancti Martini confessoris cum nominibus attestantium et assertionibus eorundem in litteris pretaxati domini Petri sacerdotis de Bezermen nobis per partes commisimus debere reportari. Interrogata autem testium sic debent fieri, quod testes presentibus partibus iurabunt de dicenda veritate et tandem remotis dictis partibus requirentur de scientia rei, item de loco, de die, de hora et quomodo predicta causa se habuit et gesta extitit. Partes autem, si inter se concordare poterunt, liberam de nostra licentia concordandi habeant facultatem. Datum Agrie, in festo sancti Luce ewangeliste, anno Millesimo tercentesimo quadragésimo octavo.

1348.
nov. 18.

1348.
nov. 25.

1348.
okt. 18.

Hátára írva: Super productione quorundam testium in octavis sancti Martini confessoris in villa Zelemer vocata, coram dominis Petro de Bezermen et sacerdote de eadem Zelemer hominibus nostris facienda, pro magistro Johanne dicto Lenge contra Johannem et Stephanum scolares, in quindenae autem eiusdem festi iterato ad iudicem.

1348.
nov. 18.

1348.
nov. 25.

Zárlatán viaszba nyomott pecsét töredékeivel.

Papirosra írt eredetije: Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában.
Kállay család levéltára. 1348-ik év, 895. szám.

XXIX.

Veszprém. 1348. november 3.

János kanonok és az esztergomi szent-györgyi prépost helyettese, azelőtt a veszprémi káptalani iskola tanára hivatalos eljárásáról jelentést tesz.

„Nos Johannes canonicus et *quondam* Scolasticus ecclesie Wesprimiensis, vicesgerens discreti viri domini Ladislai prepositi ecclesie Sancti Georgii martyris de Strigonio, vicarii venerabilis viri domini Johannes, Dei et apostolice sedis gratia electi, confirmati ecclesie Wesprimiensis in spiritualibus generalis“ ...

Papirosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. Thaly család levé.

XXX.

Veszprém. 1352. január 31.

János veszprémi püspök László fia István tanuló részére VI. Kelemen pápától váci kanonokságot kér; ha az az egyházi rendet fölveszi.

„Item supplicat, quatenus mandare dignemini executoribus dilecto suo Stephano Ladislai scolari, nullo clericali caractere insignito, qui etiam clericali militie ascribi desiderat, ut cum ipse Stephanus in clericum promotus fuerit, de canonicatu ecclesie Vaciensis... provideant, prebendam vero... eidem conferendam... reservent... Fiat R.“

Kiadva : Monumenta Rom. Episcopatus Vesprimiensis II. 146.

XXXI.

Várad. 1357. október 13.

László váradi kanonok értesíti Orosi Simon fia Imre nevű rokonát, hogy a fiát küldje csak Váradra iskolába, a hol szívesen fogadják.

„Nobili viro et honesto magistro Emerico, filio Simo-

nis de Orus, proximo suo honorando vinculum proximitatis debito cum honore... nobis datur intelligi, ut filium vestrum causa studii literarum ad nos dirigere intendretis (igy). Unde rogamus vos ex affectu, quod eundem filium vestrum, ut premissum est, per portitorem presentium ad nos transmittere procuretis, quem nos bono modo acceptantes honorifice pertractabimus. Scripta Varadini feria sexta proxima aute festum beati Galli confessoris, anno Domini 1357.
okt. 13. Millesimo tercentesimo quinquagesimo septimo. Hec magister Ladislaus canonicus et decanus ecclesie Varadiensis et archidiaconus de Zeghalum."

Kiadva : Anjoukori Okmánytár VI. 612.

XXXII.

Visegrád. 1363. január 29.

Domokos deák, Semjéni Mihályné nevű rokonától kér segítséget, hogy a Bovetus „De disciplina scolarium“ művéről irt magyarázatot megszerezhesse.

Honoranda salutatione premissa ac orationum sufragia permissa non tot, quam plura, sed ut in arboribus continentur folia. Quam incepti operis perfectio spondeat adimpleri, ideo notifico consanguinee mee nobili domine Clare, uxori Michaelis nobili (igy) de Symyen, ut cum ego Dominicus literatus vester consubrymus (igy) causa studii augmentationis quendam librum, videlicet commentarium, seu (igy) expositionem super librum boueti de disciplina scolarium ac alios quamplures michi ad profectum valentes possem comparare, cum denariorum seu nummorum aliqua quantitas michi arrideret, quoniam dicit quidam poeta : Haurit aquam cribro, qui vult discere sine libro. Hinc est, quod intendimus, quod michi causa Dei ac fraternitatis aliquam quantitatem pecunie destinare velitis, scientes, quod si feceritis tempore opportuno, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Valete in eo, qui sub tipo Ysac est immolatus in cruce. Datum in Wysegrad, sabbato proximo ante septuagesimam. Anno Domini Millesimo tercentesimo sexagesimo 1363.
jan. 29. tertio. Hec Dominicus literatus frater vester.

Hátára írva: Nobili domine et honeste Clare uxori Michaelis, filii Ladislai nobili de Semyen hec litera presentetur.

Papirosra írt eredetije: Pécsi püspöki könyvtár. A. A. III. 13.

XXXIII.

Várad. 1374.

A váradai káptalan statutumainak a káptalani iskolára vonatkozó részletei.

Kiadva *Bunyilay Vincze*: A váradai káptalan legrégebbi statutumai. 20, 90—98.

XXXIV.

Kimpolung. 1382. február 28.

Gergely szőrényi püspök Köröspataki János acolythust, mivel alkalmasnak bizonyult, alszerpappá szenteli.

Kiadva: Székely Oklevéltár I. 78.

XXXV.

Róma. 1389. november 9.

IX. Bonifác pápa utasítja a pécsi prépostot, vizsgálja meg, vajjon János fia László pécsi kanonok tud-e jól olvasni, énekelni és fogalmazni s birtokában van-e az alapismereteknek; mert a káptalanban méltóságot és lelkészkedéssel járó javadalmat csak akkor kaphat, ha a vizsgálat kedvező eredményt állapít meg.

Bonifacius etc. Dilecto filio preposito ecclesie Quinqueecclesiensis salutem etc. Dignum etc. Volentes igitur dilectum filium Ladizlaum Johannis canonicum Quinqueecclesiensem, apud nos de vite ac morum honestate aliisque probitatis et virtutum meritis multipliciter commendatum, horum intuitu, nec non consideratione dilecti filii nostri Valentini tituli Sancte sabine presbyteri cardinalis, pro ipso Ladizlao nepote suo nobis humiliter super hoc supplicantis, favore prosequi gratioso, discretionis tue per apostolica scripta mandamus, quatenus *si per diligentem examinationem dictum Ladiz-*

laum bene legere, bene construere, et bene cantare ac congrue loqui latinis verbis et alias ydoneum ad obtinendum dignitatem vel personatum seu officium esse reppereris, vel etiam si idem Ladizlaus non bene cantaret, dummodo in tuis manibus iuret ad sancta Dei evangelia, quod infra annum a tempore examinationis huiusmodi computandum, bene cantare addiscet, dignitatem vel personatum seu officium cum cura vel sine cura Strigoniensis vel alicuius cathedralis seu collegiate ecclesie in provincia Strigoniensi consistens, etsi dignitas huiusmodi in Strigoniensi vel cathedrali maior post pontificalem seu principalis in collegiata, ecclesiis huiusmodi fuerit, et ad illam consueverit quis per electionem assumi; et si forsitan ita esse non inveneris, ipseque Ladizlaus non bene cantet et non iuraverit, ut prefertur, dummodo ipsum alias post eandem examinationem ad obtinendum officium sine cura ydoneum esse reppereris, super quibus tuam conscientiam oneramus, sine cura dumtaxat officium, si qua vel si quis aut si quod vacat ad presens, vel cum vacaverit, quam, vel quem seu quod dictus Ladizlaus, per se vel procuratorem suum ad hoc legitime constitutum, infra unius mensis spatium, postquam sibi vel eidem procuratori vacatio illius innotuerit, duxerit acceptandam vel acceptandum, conferendam seu conferendum eidem Ladizlao post acceptationem huiusmodi cum omnibus iuribus et pertinentiis suis donationi tue auctoritate nostra reserves . . .

Kiadva: Monumenta Vaticana Hung. Ser. I. Tom. III. 3—4.

XXXVI.

Esztergom. 1391. deczember 26.

A Szent-István első vértanúról nevezett esztergomi várbeli prépostság alapítása közben énekelni tudó klerikusról esik szó.

„Volumus insuper et tenore presencium ordinamus, quod prepositus, qui pro tempore fuerit, capellanum unum teneat et quilibet canonicus *clericum unum cantare scientem* suis expensis observare continue teneatur, qui i nipsa ecclesia

ad missam et vespervas quotidie convenire debeant et cantare, missamque et vespervas tali hora cantare teneantur, quod misse et vespervis qualibet die in ecclesia nostra maiori adesse valeant et possint, ad quam missam et vespervas in ecclesia nostra maiori sepedicta ipsos prepositum et canonicos convenire et ipsis interesse statuimus et ordinamus fore astrictos et obligatos“.

Papirosra írt hiteles másolatban: Esztergomi káptalani magán levéltár. Lad. 53. f. 1. nr. 1. — Hibásan kiadva az egész oklevél *Fejér*: Cod. Dipl. X/I. 695—703. — Pontos szövegét most legújabbán *Pór Antal* adta ki: Az esztergom-várbeli Szent István első vértanúról nevezett prépostság története 95—102.

XXXVII.

Esztergom. 1397. augusztus 25.

András esztergomi iskolamester az esztergom-várbeli Szent István első vértanúról nevezett káptalan kanonokja.

„Super decimo nono capitulo. Repertum est in ipsa ecclesia sancti Stephani esse sex canonicos prebendarios, ut supra; quorum nomina supra in principio expressa, videlicet: dominus Blasius parvus, Martinus Galli de Liphovia, Philippus de Tur, Paulus de Monte Regis sacerdotes, *magister Andreas rector scholarum* et Johannes Lorandi acolitus. Et omnes predicti sex canonici sunt residentes et nulli alii clerici sunt in ipsa ecclesia, quam prepositus et canonici, ut supra.“

Papirosra írt eredetije az esztergomi káptalan magán levéltárában Lad. 53., fasc. 1. nr. 7. — Kiadva *Pór Antal*: Az esztergom-várbeli Szent István első vértanúról nevezett prépostság története. II. Melléklet. 109.

XXXVIII.

Esztergom. 1397.

Az esztergomi egyházláogatási jegyzőkönyvnek a káptalani iskolára vonatkozó részei. 238044

Kiadva *Kollányi Ferencz*: Visitatio Capituli E. M. Strigoniensis anno 1397. (Történelmi Tár 1901. 91—95, 241—242, 247—248, 252.) — Hibásan kiadva *Batthyány*: Leges Ecclesiasticae III.

XXXIX.

Aelius Donatus latin grammatikájának töredéke a XIV. századból.

¹ Magister nomen appellativum, generis masculini,—
numeri singularis, figure simplicis casus nominativi et voca- |
tivi, quod declinabitur sic: Nominativo hic magister, genitivo
[huius |
magistri, dativo huic magistro, accusativo hunc magistrum, |
vocativo o magister, ablativo ab hoc magistro. Et pluraliter:
[nominativo |
hii magistri, genitivo horum magistrorum, dativo his magistris, |
accusativo hos magistros, vocativo o magistri, ablativo ab |

² Musa nomen appellativum, | his magistris. |
generis feminini, numeri singularis figure simplicis |
casus nominativi et vocativi et ablativi, quod declinabitur sic:
[Nominativo hec |
musa, genitivo huius muse, dativo huic muse, |
accusativo hanc musam, vocativo o musa, ablativo ab hac |
musa. Et pluraliter: nominativo hee muse, genitivo harum mu- |
sarum, dativo his musis, accusativo has musas, vocativo |
o muse, ablativo ab his musis.

³ Scamnum nomen appellativum generis neutri, |
numeri singularis figure simplicis casus nominativi, |
accusativi et vocativi, quod declinabitur sic: Nominativo hoc
[scamnum, |
genitivo huius scamni, dativo huic scamno, accusativo hoc |
scamnum, vocativo o scamnum, ablativo ab hoc scamno.⁴ |
ris figure simplicis casus nominativi et vocativi, quod decli-
[nabitur |
sic: Nominativo hic et hec sacerdos, genitivo huius sacerdotis, |

¹, ², ³ Piros initiale.

⁴ A hártya itt el van vágva. A levágott részen ez a szöveg volt:
„Et pluraliter: nominativo hec scamna, genitivo horum scamnorum,
dativo his scamnis, accusativo hec scamna, vocativo o scamna, ablativo
ab his scamnis. Sacerdos nomen appellativum generis communis, numeri
singula.“

dativo huic sacerdoti, accusativo hunc et hanc sacer- |
dotem, vocativo o sacerdos, ablativo ab hoc et ab hac |
sacerdote vel sacerdoti. Et pluraliter: nominativo hii et hee |
sacerdotes, genitivo horum et harum sacerdotum, dativo his |
sacerdotibus, accusativo hos et has sacerdotes, vocativo |
o sacerdotes, ablativo ab his sacerdotibus. |

¹ Felix nomen appellativum generis omnis, |
numeri singularis figure simplicis casus |
nominativi, accusativi et vocativi, quod declinabitur sic: nomi-
[nativo hic |

et hec et hoc felix, genitivo huius felicitis, dativo |
huic felici, accusativo hunc et hanc felicem et hoc |
felix, vocativo o felix, ablativo ab hoc et ab hac et |
ab hoc felice vel felici. Et pluraliter: nominativo hii et hee |
felices et hec felicia, genitivo horum et harum et |
horum felicitum, dativo his felicibus, accusativo hos et |
has felices et hec felicia, vocativo o felices |
et o felicia, ablativo ab his felicibus. | ²

— — — — —
-culini vester, vestri, vestro, vestrum, a vestro. Et plurali-
[ter: vestri, |
vestrorum, vestris, vestros, a vestris. Generis feminini vestra, |
vestre, vestre, vestram, a vestra. Et pluraliter vestre, vestra-
[rum, vestris, |
vestras, a vestris. Generis neutri vestrum, vestri, vestro, |
vestrum, a vestro. Et pluraliter: vestri (így), vestrorum,
[vestros (így), a |
vestris. Da horum composita: ut egomet, tuimet |
suimet, sibimet, illic, istic, hiccine, heccine, hoc- |
cine, ab hoccine. Idem in masculino genere pro- |
ductum in neutro incorruptum, ut quisquis |
quisnam, quispiam, aliquis et cetera. |

³ Verbum quid est? Pars orationis cum tempore et |

¹ Piros initiale.

² A hártya itt el van vágva.

³ Piros initiale.

persona, sine casu vel agere aliquid |
 vel pati vel neutrum significans. Verbo quot |
 accidunt? Septem; que: qualitas, con- |
 iugatio, genus, numerus, figura, casus (így), persona. |
 Qualitas verborum in quo est? In modis et |
 in formis. Modi qui sunt? Qui indicativus, |
 ut lego; imperativus, ut lege; optativus, ut uti- |
 nam legerem; coniunctivus, ut cum legam; infini- |
 tivus, ut legere; impersonalis, ut legitur. For- |¹
 calesco. Coniugationes verborum quot sunt? Tres. Quarum |
 prima in a, secunda in e, tertia in i. Prima que est? Que in |
 indicativo modo, tempore presenti, numero singulari, secunda
 [per- |
 sona verbo activo et neutrali a productam habet |
 ante novissimam litteram, passivo communi et de- |
 ponenti ante novissimam sillabam, ut amo, |
 amas, amor, amaris, et futurum tempus eiusdem mo- |
 di in bo et in bor sillabam mittit, ut amo, amabo, |
 amor, amabor. Secunda que est? Que in indicativo modo,
 [tempore |
 presenti, numero singulari, secunda persona verbo activo et |
 neutrali e productam habet ante novissimam litteram, |
 passivo communi et deponenti ante novissi- |
 mam sillabam, ut doceo, doces, doceor, doceris; |
 et futurum tempus eiusdem modi in bo et in bor sillabam |
 mittit, ut doceo, docebo, doceor, docebor. Ter- |
 tia que est? Que indicativo modo, tempore presenti numero
 [sin- |
 gulari, secunda persona verbo activo et neutrali i |
 correptam vel i productam habet ante novissimam litteram |
 passivo communi et deponenti pro i littera e cor- |²

¹ Itt a hártya le van vágva. A levágott részen ez a szöveg volt: „me verborum quot sunt? Quatvor. Que? Perfecta, ut lego; meditativa, ut lecturio, frequentativa, ut lectito, inchoativa, ut fervesco.“

² Itt a hártya el van vágva. A levágott részen a szöveg így folytatódott: „reptam vel i productam habet ante novissimam syllabam, ut lego, legis, legor, legeris, audio, audis, audior, audiris.“

-tivo modo sine numeris et personis tempore presenti et
[preterito imperfecto |
legi. Preterito perfecto et plusquamperfecto: lectum esse vel
[lectum fu- |
isse. Futuro: lectum iri. Gerundia vel participialia |
verba sunt hec: legendi, legendo, legendum. |
Supina: lectum, lectu. Duo participia trahuntur |
ab hoc verbo: presens et futurum. Presens: ut legens.
[Futurum: |

¹ Legor, legeris vel lege- | ut lecturus. |
re, legitur. Et pluraliter: legimur, legimi- |
ni, leguntur. Preterito imperfecto: legebar, legebaris vel lege- |
bare, legebatur. Et pluraliter: legebamur, legebamini |
legebantur. Preterito perfecto: lectus sum vel fui, es vel fuis- |
ti, est vel fuit. Et pluraliter: lecti sumus vel fuimus, estis
[vel fu- |
istis, sunt vel fuerunt. Preterito plusquamperfecto: lectus eram |
vel fueram, eras vel fueras, erat vel fuerat. Et pluraliter: lecti |
eramus vel fueramus, eratis vel fueratis erant vel fue- |
rant. Futuro: legar, legeris vel legere, legetur. Et pluraliter: |
legemur, legemini, legentur. Imperativo modo tempore
[presen- |
ti ad secundam et tertiam personam: legere vel legaris,
[legatur. |
Et pluraliter: legamur, legimini, legantur. Futuro: legitor |
vel legaris, legitor vel legatur. Et pluraliter: legamur, legi-
[mini vel | ²
utinam legeremur, legeremini, legerentur. Preterito perfecto
[et plusquam | ,
perfecto: utinam lectus essem vel fuisset, esses vel fuisses
[esset |
vel fuisset. Et pluraliter: utinam lecti essemus vel fuissetus,
[essetis |

¹ Piros initiale.

² Itt a hártya el van vágva. A levágott részen ez a szöveg volt:
„legiminor, legantur vel leguntur. Optativo modo, tempore presenti et
preterito imperfecto.“

vel fuissetis, essent vel fuissent. Futuro: utinam legar, |
 legaris vel legare, legatur. Et pluraliter: utinam legamur, |
 [lega- |
 mini, legantur. Coniunctivo modo, tempore presenti: cum |
 [legar, |
 legaris vel legare, legatur. Et pluraliter: cum legamur, |
 legamini, legantur. Preterito imperfecto: cum legerer, lege- |
 reris vel legerere, legeretur. Et pluraliter: cum legeremur, le- |
 geremini, legerentur. Preterito perfecto: cum lectus sim vel |
 [fuerim, sis |
 vel fueris, sit vel fuerit. Et pluraliter: cum lecti simus vel |
 [fuerimus, |
 sitis vel fueritis, sint vel fuerint. Preterito plusquamperfecto: |
 cum lectus essem vel fuissem, esses vel fuisses, esset vel |
 fuisset. Et pluraliter: cum lecti essemus vel fuissemus, |
 [essetis vel |
 fuissetis, essent vel fuissent. Futuro: cum lectus ero vel |
 fuero, eris vel fueris, erit vel fuerit. Et pluraliter: cum |
 [lecti erimus |
 vel fuerimus, eritis vel fueritis, erint vel fuerint. Infini- |
 tivo modo, sine numeris et personis, tempore presenti et |
 [preterito imperfecto: |
 legi. Preterito perfecto et plusquamperfecto: lectum esse |
 [vel lectum |
 fuisse. Futuro: lectum iri. Duo participia trahuntur | ¹
 vel ² fuissetis, essent vel fuissent. Futuro: cum auditus |
 ero vel fuero, eris vel fueris, erit vel fuerit. Et pluraliter: |
 [cum au- |
 diti erimus vel fuerimus, eritis vel fueritis, erunt |
 vel fuerunt. Infinitivo modo, sine numeris et personis, |

¹ Itt a szöveg megszakad, mert a hártját elvágták. A levágott részen ez a szöveg volt: „ab hoc verbo passivo: preteritum et futurum. Preteritum: lectus. Futurum: legendus.” — Az eddigi szövegkiegészítéseket *Donatus* „Ars Minor”-a alapján végeztem, mert az eddig közölt szöveg *Donatus*: „De partibus Orationis Ars Minor” című művéből való.

² Innét kezdve a szöveg *Donatus*: „Octo partium orationis Methodus”-ából való.

tempore presenti et preterito perfecto: audiri. Preterito

[perfecto et plus-

quamperfecto: auditum esse vel auditum fuisse. Futuro: |

auditum iri. Duo participia trahuntur a verbo |

passivo: preteritum et futurum preteritum: ut auditus. |

¹ Sum, es, est. Et | Futurum: ut audiendus. |

pluraliter: sumus, estis, sunt. Preterito imperfecto: eram, |

eras, erat. Et pluraliter: eramus, eratis, erant. Preterito

[perfecto: |

fui, fuisti fuit. Et pluraliter: fuimus, fuistis, fuerunt, |

vel fuere. Preterito plusquamperfecto: fuerim, fueris, fuerit. |

Et pluraliter: fuerimus, fueritis, fuerint. Futuro: ero, eris, erit. |

Et pluraliter: erimus, eritis, erunt. Imperativo modo, tem-

[pore presen-

ti ad secundam et tertiam personam: sis, sit. Et pluraliter: si-

mus, este, sint. Futuro: esto tu, esto ille. Et pluraliter: |

simus, estote, sumto (így) vel sumtote (így). Optativo |

modo, tempore presenti et preterito imperfecto: utinam

[essem, esses, esset. |

Et pluraliter: utinam essemus, essetis, essent. Preterito per-

[fecto et plusquam-

sim, sis, sit. Et pluraliter: utinam simus, sitis, sint. Coniunc-

tivo modo tempore presenti: cum sim, sis, sit. Et plurali-

[ter: cum |

simus, sitis, sint. Preterito imperfecto: cum essem, esses,

[esset. |

Et pluraliter: cum essemus, essetis, essent. Preterito per-

[fecto: cum |

fuerim, fueris, fuerit. Et pluraliter: cum fuerimus, fueritis,

[fuerint. |

¹ Piros initiale.

² Itt a szöveg megszakad, mert a hártya le van vágva. A levágott két sor szövege ez: „perfecto: utinam fuisset, fuisses, fuisset. Et pluraliter: utinam fuissetis, fuissetis, fuissetis. Futuro: utinam.“ — A hiányzó részt *Donatus: Octo partium orationis Methodus*“-a alapján egészítettem ki. 1553-iki kiadása: Magyar. Nemzeti Múzeum A. lat./1660. szám alatt.

Preterito plusquam perfecto : cum fuisset, fuisset. |
 Et pluraliter : cum fuissetis, fuissetis. Futuro : |
 cum fuero, fueris, fuerit. Et pluraliter : cum fuerimus
 [fueritis, fu- |
 erint. Infinitivo modo sine numeris et personis tempore |
 presenti et preterito imperfecto et preterito perfecto et
 [plusquam- |
 perfecto : fuisse. Futuro : caret. Gerundia vel |
 participialia verba sunt hec : Essendi, essendo, |
 essendum. Supinis : caret. Unum participium, quod |
¹ Volo, vis, vult. Et pluraliter : volu- | est ens, habet. |
 mus, vultis, volunt. Preterito imperfecto : volebam, |
 volebas, volebat. Et pluraliter : volebamus, voleba- |
 tis, volebant. Preterito perfecto : volui, voluisti, vo- |
 luit. Et pluraliter : voluimus, voluistis, voluerunt, |
 vel voluere. Preterito plusquam perfecto : volueram, volue- |
 ras, voluerat. Et pluraliter : volueramus, voluera- | ²

A szétvagdalt és újra összevarrt hártya jelenleg egy 1435-ből való
 dévényi bortized-lajstromnak a borítékául szolgál. Azelőtt a pozsonyi
 káptalan tulajdona volt, miként a későbbi kézzel ráírt: „*Posoniensis Capi-
 tuli*“ szavak is igazolják. Jelenleg található: Magyar Országos levéltár
 Dl. 35029. sz.

XL.

Bács. 1402. márczius 11.

*Demeter, a kalocsai érsek segédpüspöke Balázs fia
 Benedek acolythust, előzetes vizsgálat után, alszerpappá
 szenteli.*

... „quod cum nos in anno Domini Millesimo qua-
 dringentesimo secundo sabbato, quo cantatur officium Sicientes,
 ex mandato et speciali commissione dicti reverendissimi in
 Christo patris, in ecclesia kathedrali almissimi Pauli apostoli
 Bachiensis, invocata Spiritus Sancti gratia sacros clericorum
 ordines celebrassemus, Benedictum, natum Blasii de predicta

¹ Piros initiale.

² Itt a szöveg megszakad, mert a hártya el van vágva.

civitate Bachiensi de ordine acolitatus ad ordinem subdiaconatus, prius diligenti et matura examinatione habita, ad presentationem domini Pauli Ders prepositi Bachiensis, paternali cum favore digne duximus promovendum“. . .

Kiadva: Károlyi Oklevéltár I. 516.

XLI.

Róma. 1402. szeptember 28.

Mihály fia Eligius a csanádi iskola növendéke.

Kiadva: Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. IV. 464—465.

XLII.

1406. januárius 14.

Zsigmond király megerősíti négyszáz aranyforintos adományát, melyet tizenkét esztergomi pap nevelésére és ellátására tett.

... „de et super collatione et incorporatione et perpetuatione annui census seu collecte quadringentorum florenorum auri ad fiscum nostrum regium seu cameram regiam annis singulis a civitate nostra Strigoniensi suo tempore exigi, persolvi et administrari solitorum et provenire debentium eidem domino Joanni archiepiscopo et consequenter suis successoribus archiepiscopis Strigoniensibus, canonicis intrantibus, aut tempore vacantiae interveniente, honorabili capitulo ipsius ecclesie Strigoniensis *ad usum, educationem, nutrimentum et sustentationem duodecim sacerdotum*, pro felicibus nostris successibus in vita et post mortem, pro salute nostra et progenitorum nostrorum, in ecclesia ipsa Strigoniensi ministrantium et de novo ceteris ministris ecclesie ipsius iuvandorum, per nos pie ad laudem et gloriam divini nominis ac augmentum cultus divini collatorum et donatorum“... .

Kiadva *Fejér*: Cod. Dipl. X/IV. 531. és 532.

XLIII.

Esztergom. 1415. márczius 9.

Pál esztergomi tanuló a perben mint megbízott szerepel.

... „magistro Thoma, canonico ecclesie Sancti Georgii, pro parte prefatorum reverendi patris domini Johannis episcopi et gubernatoris ab una et magistro Paulo literato, *scolare Strigoniense*, similiter apud acta presentis cause constituto procuratore, coram nobis in iudicio comparentibus“...

Kiadva Sörös Pongrácz: A pannohalmi főapátság története III. 472.

XLIV.

Esztergom. 1418. április 8.

Fülöp mester az esztergomi iskola tanulója a peresfél képében megjelenik a bíróság előtt.

... „Quo instante termino, comparentibusque coram nobis in iudicio provido viro magistro Thoma notario civitatis Strigoniensis, procurator(e) et procuratorio nomine dicti fratris Petri cum sufficienti procurationis instrumento publico ab una, et circumspecto viro magistro *Philippo studente scholarum Strigoniensium* similiter cum sufficienti procurationis instrumento publico ex alia partibus“...

Kiadva Nagy Gyula: Sztáray Oklevéltár II. 196.

XLV.

Eger. 1418. május 29.

Alföldi Mihály tanuló a perben, mint az egyik fél képviselője szerepel.

Johannes archidiaconus de Zabolch etc. ac vicarius ecclesie Agriensis in spiritualibus generalis damus pro memoria, quod causam, quam nobilis vir Johannes, filius Jako de Zwaha, et domina Margareta, consors Johannis filii Benedicti de Feled, pro quibus *Michael scholaris Alfeldi dictus* cum litteris nostris procuratoriis astitit contra strenuum virum magistrum Benedictum Zudar dictum de Belch, pro quo Andreas filius Josephi de Byk cum litteris procu-

ratoriis capituli Agriensis comparuit, iuxta continentiam aliarum litterarumstrarum evocatoriarum et relatoriarum dominorum de Mohy et de Hydweg ecclesiarum plebanorum, in octavis festi Sancte Trinitatis proxime preteriti ^{1418.} máj. 29. tanquam causam declaratam super facto duarum dotum, unius nobilis domine Elene, relicte condam Nicolai dicti Zudar, matris ipsius Margarete, alterius vero domine Anne, sororis predictae Elene, relicte Stephani dicti Zwdar, de universis possessionibus et portionibus possessionariis prefatorum Nicolai et Stephani Zudar dictorum ipsis domine Margerete et Johanni, filio Jako de iure pertinentium movere habebat coram nobis, eandem pro plena responsione ad ^{1418.} aug. 1. octavas festi beati Jacobi apostoli nunc venturas duximus prorogandam. Datum Agrie, termino prenotato. Anno Domini ^{1418.} máj. 29. Millesimo quadringentesimo decimo octavo.

Hátára írva: Pro strenuo viro magistro Johanne, filio Jako de Zwha et domina Margareta, consorte Johannis, filii Benedicti de Feled, contra strenuum virum magistrum Benedictum Zudar de Belch ad octavas Sancti Jacobi apostoli nunc venturas prorogatoria.

Zárlátán pecsét nyomaival.

Papirosra írt eredetije: Magyar Országos levéltár Dl. 28169. sz.

XLVI.

Bécs. 1421. deczember 31.

A bécsi egyetem tanácsa elhatározza, hogy Tamás egri püspök kérésére küld Egerbe — bizonyára tanárnak — egy jog- és egy bölcsészettudóst.

„Ultima die mensis decembris congregata fuit universitas per iuramentum ad audiendum quasdam literas universitati directas a quodam episcopo, et ad deliberandum super contentis in eadem Et audita est litera, in qua dominus Thomas episcopus Agriensis petivit universitatem, ut dignaretur providere de duabus honestis personis, quorum una esset magister in artibus, reliqua vero iurista, quibus promisit se velle honeste providere in capitulo suo. Et commissum fuit domino rectori et suis, ut deberent habere scrutatum et inquisitionem de personis dirigendis, qui si non possent

iam ad statim haberi, tamen respondendum est per literas domino episcopo, suum sanctum desiderium recommendando, et quod universitas velit facere diligentiam de dirigendis, ut suum laudabile propositum effectum sortiatur.“ (Liber secundus actorum facultatis artium, f. 47.)

Kiadva *Fraknoi V.*: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században. 16.

XLVII.

Szepeshely. 1423. augusztus 1.

Keresztély dedék az esztergomi iskola növendéke.

... „venerabili viro domino Paulo preposito ecclesie beati Thome de Promontorio, Thome Tompa canonico ecclesie Strigoniensis, Valentino de Thwroch, Valentino Magno et Nicolao canonicis beati Thome de dicto Promontorio, Luce et Marco de Yzsa, Johanni Magno, Johanni de Aporhaza, Thome notario civitatis Strigoniensis, Paulo literato de Sala, Gallo literato de Strigonio, Martino pellifici de contrata sancte Anne, Nicolao presbytero dicto Bagos et *Cristano literato in scholis Strigoniensibus commoranti* ...“

Papirosra írt eredetije, hátán pecsét nyomaival: Magyar Nemzeti Múzeum. Berzeviczy család levéltárában.

XLVIII.

Eger. 1425. december 19.

Miklós egri püspöki helytartó közlése, hogy mikor lesz a papszentelés s az ezt megelőző vizsgálat s ennek kik a tagjai.

Nicolaus decretorum doctor, canonicus ecclesie Agriensis reverendique in Christo patris et domini domini Petri de Rozgon, Dei et apostolice sedis gratia eiusdem ecclesie episcopi vicarius in spiritualibus generalis, notificat omnibus, quos infrascriptum tangit negotium, quomodo sabbato
decz. 22. proxime affuturo in hac alma ecclesia per reverendum patrem dominum Nicolaum episcopum Dionysiensem, predicti

domini nostri episcopi suffraganeum sacri clericorum ordines celebrabuntur. Volentes igitur promoveri ad eosdem convenient hodie post pulsum magne campane ad capellam Sancti Michaelis archangeli et ibidem examinabuntur, prout dictant sanctorum patrum instituta. Datum Agrie predicta decimo nono die mensis decembris. Anno Domini Millesimo quadringentesimo vigesimo quinto.

1425.
decz. 18.

(L. S.)

Examinatores :

Dominus Nicolaus decretorum doctor.

Dominus lector.

Magister Andreas de Waradino.

Magister Andreas de Erdewtelek.

Sublector.

Succentor.

Papirosra írt eredetije viaszpecséttel : a bátfai városi levéltárba n

XLIX.

1426. márczius 10.

Eddei Bereczk fia Balázs veszprém-egyházmegyei tanuló (scholaris) a szabálytalanság alól való fölmentésért folyamodik.

Kiadva : Monum. Rom. Episcop. Vesprimiensis III. 52.

L.

Esztergom. 1426. márczius 22.

Ujfalusi Miklós fia Keresztély, az esztergomi iskola klerikusa perben mint megbízott szerepel.

Nos Matheus de Vicedominis de Placentia utriusque iuris doctor, lector et canonicus in ecclesia Strigoniensi, necnon reverendissimi in Christo patris et domini domini Georgii miseratione divina archiepiscopi Strigoniensis locique eiusdem comitis perpetui, primatis et apostolice sedis legati nati vicarius in spiritualibus et causarum auditor generalis memorie commendamus tenore presencium significamus, quibus expedit, universis, quod de anno domini infrascripto

1426.
márcz. 20.

nobis unacum venerabilibus viris dominis de capitulo Strigoniensi ad iura reddenda pro tribunali sedentibus et causas coram nobis causantium recto iuris tramite discutientibus, citatione legitima precedente, iuxta continentiam aliarum literarumstrarum profferia (így) quarta proxima post dominicam Judica *Cristanus (így) Nicolai de Wyfalu clericus de scola Strigoniensi* procurator et procuratorio nomine provide domine Scolastice, relictæ Andree dicti Baran de Wysegrad, nunc vero consortis Johannis filii Decani de eadem, cum literis procuratoriis nostris ad nostram iudiciariam accedens presentiam, actionem eiusdem per modum libelli in scriptis redactam contra providum virum Georgium Magnum, filium Johannis de eadem Wissegrad, pro quo Thomas notarius civitatis Strigoniensis similiter cum literis procuratoriis nostris astitit, in figura nostri iudicii exhibuit et produxit in effectu continentem: ... In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum presentes literas nostras sigilli nostri maioris appensione communitas eidem domine Scolastice duximus concedendas. Datum Strigonii, die tercio ultimi termini prenotati. Anno Domini Millesimo quadringentesimo vigesimo sexto.

1426.
márcz. 22.

Hártýára írt eredetije, selyem sodraton függő pecséttel, az esztergomi kápt. orsz. levéltárában: Caps. 2. Secul. fasc. 9. nr. 9.

LI.

1427—1448.

Vépi Péter váradi olvasókanonok a váradi iskola mellett ispotályt alapít.

... „honorabilis vir dominus Petrus de Wep (lector) et canonicus ecclesie Waradiensis ac fundator hospitalis Sancti Spiritus iuxta Scolas dicte civitatis Waradiensis fundati.“ ...

Kiadva *Bunyitay Vincze*: A váradi püspökség története I. 254. és II. 142.

LII.

Eger. 1428. deczember 18.

Miklós egri segédpüspök Kászonyi Miklós fia Vincze szerpapot előzetes vizsgálat után miséspappá szenteli.

Közölve *Fejér*: Codex Dipl. Tom. X. Vol. VI. 621—622.

LIII.

Eger. 1436. január 13.

Rozgonyi Péter a Szent-István magyar királyról nevezett egervári prépostságot megalapítja és a miséknél a tanulók közreműködését megszabja.

In nomine sancte et individue Trinitatis Amen. Nos Petrus de Rozgon, Dei et apostolice sedis gratia episcopus ecclesie Agriensis ad universorum notitiam in perpetuam rei memoriam harum serie volumus pervenire. Inter alias nostre mentis sollicitudinis curas ex iniuncto nobis officio mens nostra frequenter meditatur, ad hec precipua consideratione ut plurimum intendit, ut divini cultus officium sub tempore nostri felicitis regiminis possit atque valeat augmentari, nec in his nostre pie intentionis credimus propositum errare. Sane singularis ardoris et devotionis eximie affectus, quam ad nostram almam venerabilemque ecclesiam kathedralem beatissimi Joannis ewangeliste gloriosissim patroni, cuius venerationis nomine eadem ecclesia insignitur, semper habuimus et multiplicatis favoribus gerimus de presenti, cupientes eandem in divino cultu possetenus, prout ab antiquo fuit, restaurare, capellam sancti Stephani regis, in qua olim per divos regni Hungarie reges dignitas preposituralis fuerat cum certo numero canonicorum instituta, que hactenus post incursum Tartarorum, qui possessiones capelle preposituralis, sine quibus administratio spiritualis existere non potest, in predam converterent, ab obsequio cultus divini vacavit, reducere satagendo non per errorem aut improvide, sed sano venerabilium virorum dictorum fratrum nostrorum prepositi et capituli ecclesie Agriensis favore, consilio, assensu et consensu archidiaconatum Wywa-

riensem, inter alios archidiaconatus ecclesie nostre Agriensis predictæ plus opulenter in temporibus dotatum, per mortem honorabilis viri domini Pauli de Tharkan immediati eiusdem possessoris, qui extra curiam Romanam diem suum clausit extremum, vacantem dicte capelle sancti regis Stephani in castro nostro Agriensi situate auctoritate nostra ordinaria incorporamus, invisceramus et annectimus. Et cum res de facili in suam naturam revertitur, nomen archidiaconale supprimendo, in preposituram sancti regis Stephani creamus ita, quod in antea, futuris et perpetuis temporibus prefata capella sancti regis Stephani nuncupetur et habeatur pro ecclesia collegiata beati regis Stephani, prout hodie iam vocatur et nominatur ab omnibus pro eadem. Ita tamen, quod prepositus beati Stephani regis, qui erit vel pro tempore fuerit, debebit et tenebitur, debet et tenetur omnia iura et onera in ecclesia Agriensi tam in contributionibus, quam in horis canonicis et aliis divinis officiis, prout antea archidiaconus de Wywar supportabat et tenebatur supportare et absque omni contradictione exhibere; et quod idem prepositus sit actu ecclesie nostre Agriensis canonicus, quem etiam esse volumus dicte prepositure unitum et cum secundum iuris scripti ordinem episcopus beneficio vacanti congruum potest imponere onus, ideo de fratrum nostrorum consilio prepositi et canonicorum ecclesie nostre statuimus et ordinamus atque stabilimus, ut per prepositum pro tempore constitutum singulis diebus dominicis misse pro tempore occurrenti, uti in ecclesia nostra Agriensi cum officio proprio ipsius diei vesperis precedentibus, secunda feria pro requie omnium fidelium defunctorum, feria tertia de sanctis regibus Stephano, Ladislao, Emerico, predicti regni Hungarie patronis, quinta et sexta feriis misse de die occurrenti cum suis officiis, sabbato vero de gloriosissima virgine Maria Dei genitrice decantentur. Pro quarum quidem missarum executione diebus prescriptis suo ordine fienda prepositum sancti regis Stephani quatuor capellanis et *scolaribus* ad decantandum divina officia prescripta sufficientibus oneramus per eundem stipendiandis et alimentandis reverenter Preterea quicunque

beneficia ecclesiastica possidet, iure attestante ad tecta ecclesiarum et domuum ad eam spectantia reformanda debet anhelare. Statuimus igitur, ut prepositus sancti regis Stephani pro tempore existens prefatam ecclesiam sancti regis Stephani honorifice, decorose conservet, rupturas defectusque in tectis eiusdem provide et circumspecte reformando, tegendo et eandem iuxta suum posse decenter ornando et divina officia iuxta limitationem prescriptam diligenter in eadem peragendo. Si vero, quod absit, prefatus prepositus sua desidia fortasse in premissis interveniendo, tanquam inmemor sue salutis predictas missas, sic ut prefertur, salubriter institutas perficere et decantare et alia officia adimplere negligenter (így) aut non curaret, extunc talis negligens per capitulum ad id faciendum per gravamina opportuna, etiam si necesse fuerit, per privationem dicte prepositure modis omnibus compellatur et astringatur mōitione canonica legitima precedente. Ordinamus insuper et stabilimus, ut prepositus sancti regis Stephani canonicus ecclesie nostre Agriensis prebendatus existat ac de gremio fratrum nostrorum de capitulo dicte ecclesie Agriensis in eiusdem ecclesie beati regis Stephani prepositum toties, quoties eam vacari contigerit, canonicè iuxta iuris dispositionem eligatur sicque electus nobis aut nostris successoribus episcopis canonicè intrantibus presentetur confirmandus; tamen hac prima vice non carnalitatis affectu moti, sed potius laudabilium virtutum meritis persone ydoneitate, necnon litterature peritiis honorabilis viri Oswaldi, filii Johannis de Rozgon, tavernicorum regalium magistri inducti dictam preposituram beati regis Stephani cum omnibus suis connexiis et annexiis nostra ordinaria et iurispatronatus per serenissimum principem et dominum Sigismundum, Dei gratia romanorum imperatorem ac Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Croatie etc. regem, dominum nostrum naturalem nobis attributa auctoritatibus eidem Oswaldo nepoti nostro tenore presentium conferimus et etiam providemus de eadem investiendo eundem per bireti nostri capiti suo impositionem, ut moris est. Quapropter vobis honorabili viro domino *Johanni de Zyged succentori et cano-*

nico ecclesie nostre Agriensis predicte in virtute sancte obediencie, sub excommunicationis pena firmiter precipiendo committimus et mandamus, quatenus prefatum dominum Oswaldum in realem et corporalem possessionem dicte prepositure sancti regis Stephani recipiatis et admittatis, faciendo sibi per hos, quorum interest, de universis redditibus, obventionibus, emolumentis, fructibus et proventibus respondere locis, temporibus congruis et opportunis. In cuius rei memoriam perpetuamque stabilitatem presentes litteras nostras exinde privilegialiter confectas propter carentiam sigilli nostri pontificalis nostro annulari et fratrum nostrorum de capitulo predicte ecclesie nostre predicte (igy) sigillis fecimus in pendentem communiri. Et ego Jacobus prepositus capitulumque ecclesie Agriensis capitulariter congregatum ad omnia et ad quevis premissorum singula per prefatum dominum episcopum prelatum nostrum, sicut prefertus (igy), facta, disposita, ordinata atque stabilita nostrum capitularem consensum pariter et assensum damus, tribuimus et spontanee prebemus sigillumque nostrum maius penes sigillum ipsius domini nostri episcopi et prelati presentibus litteris in signum et robur consensus per nos ad predicta et singula omnia legitime prestiti duximus appendendum, iuribus tamen nostris capitularibus in omnibus semper salvis. Datum Agrie, octavo die Epiphaniarum Domini, anno eiusdem Millesimo quadringentesimo tricesimo sexto.

1436.
jan. 13.

Hartyára írva, a budai káptalannak 1484. április 28-iki átiratában, selyemsodraton függő pecséttel, az egri káptalan magánlevéltárában: Num. 1. Div. 3. fasc. 1. nr. 5.

LIV.

Flórencz. 1439. márczius 30.

A váradi Szent-Lélek ispotályt a betegek és szegények befogadása és nevelése végett építették.

„Beatissime Pater. Ut hospitale Sancti Spiritus Waradiense, quod pro receptione et educatione pauperum et infirmorum de novo constructum et edificatum existit, et ad cuius capellam singularis devotionis causa copiosa

Christi fidelium multitudo hactenus confluere consuevit, in suis edificiis et structuris conservetur ipsaque capella congruis honoribus frequentetur, necnon fideles ipsi eo libentius devotionis causa huiusmodi confluant ad eandem et ad sustentationem pauperum et infirmorum predictorum eo promptius manus porrigant adiutrices...”

Supplicationes Eugenii IV. A. IX. L. I. 189. (Fraknoi-gyűjtemény. Vatikáni magyar Okirattár. Magy. Nemz. Múz.)

LV.

Florencz. 1439. június 19.

Róbert ügyhallgató helyesli Stock János szepesi prépost eljárását, melyet Bregai Miklós iskolamesterrel szemben tanusított.

Kiadva *Fejér*: Codex Diplomaticus Tom. XI. 348—350. — A Bregai Miklósról vonatkozó rész közölve *Békefi*: A népoktatás története Magyarországon LXXXIV. sz. okl., 261. l.

LVI.

Várad. 1444. május 9.

Gordovai János, Váradon Szegedi László mester tanítványa, könyvet másol.

Az 1444. május 9-én befejezett folio-alakú codex tartalma a következő:

1—173. levél: Libri coelestes revelationum Dei beatae Brigittae principissae Veritiae de regno Sweciae.

173—178. levél: Epistola Solitarii ad reges.

178—181. levél: Vallásos jegyzetek.

A 178-ik levélen ez a colophon van: Explicit iste liber per manus Johannis de Gordowa sub anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto, *in scola Varadiensi* sub disciplina venerabilis magistri Ladislai de Segedino etc. Item finivi sabbato die ante dominicam, qua cantatur post resurrectionem videlicet: Cantate Domino canticum novum alleluia. Laudetur Deus omnipotens et pia mater eius et tota coelestis curia in saecula saeculorum amen.

1444.
máj. 9.

A kézirat tábláján XV. századi írással ez van: Iste liber est fratrum heremitarum videlicet Brigida.

XVI. századi kéz ezt írta rá: Iste liber pertinet ad Zalonok.

Közölve *Fejérfataky László*: A németújvári szentferenczrendi zárda könyvtára. (Magyar Könyvszemle 1883. 110—111.)

LVII.

Eger. 1444. július 4.

Az egri egyházmegyei zsinaton a kassai tizedek ügyében kifejezett tiltakozásnál a tanúk között megjelenik az egri iskolamester is.

„In Christi nomine Amen. Sub anno nativitatis eiusdem
1444. Millesimo quadringentesimo quadragesimo quarto, indictione
július 4. septime. Die vero quarta mensis iulii, hora debite meridiei
vel (így) quarta, die videlicet tertia et ultima sancte synodi
in alma ecclesia cathedrali Agriensi per reverendissimum
in Christo patrem ac dominum dominum Simonem de
Rozgon, Dei et apostolice sedis gratia episcopum eiusdem
ecclesie Agriensis regnique Hungarie supremum cancellarium
celebrate“ ... „Acta sunt hec et facta anno, indictione, die,
1444. mense, hora, loco et pontificatu, quibus supra. Presentibus
július 4. ibidem honorabilibus et discretis viris dominis et magistris
Nicolao Sancte Crucis et Ladislao Sacratissimi Corporis
Christi altarum rectoribus in ecclesia Agriensi fundatorum;
item Petro de Zabolcz, Stephano de Batian, Anthonió de
Zowath et Petro de Wngwar et Blasio de Loranthaza
plebanis et vicearchidiaconis presbyteris Agriensis diocesis,
necnon *Sigismundo de Thorda, arcium facultatis baccala-*
rius Wyennensis, rectore Scola Agriensis, clerico Trans-
silvanensis dyocesis, aliisque quampluribus idoneis et
fidedignis testibus ad premissa vocatis specialiter et
rogatis.“

Hátyára írt eredetije az egri káptalan magánlevéltárában: Num.
21. Div. 5. fasc. unic. nr. 6.

LVIII.

Kolosmonostor. 1446.

Vépi Péter váradi olvasókanonok a tanulók részére a Szent-Lélekről nevezett ispotályt alapítja.

... „capitulo Albensi Transylvanie seu domui Hospitali Sancti Spiritus, quam Petrus lector et canonicus ecclesie Varadiensis pro intertentione Scholarium ibidem construi fecerat, legat...“

Kiadva Fejér: Codex Dipl. T. XI. 495.

LIX.

Várad. 1448. május 26.

A váradi iskola Szent-Lélek kápolnájának igazgatója hiteleshelyi dologban jár el.

... „Nos igitur requisitionibus dicti domini gubernatoris gratum prebendo consensum, unacum prefato Ladislao de Hath homine eiusdem nostrum hominem, videlicet virum discretum magistrum Ladislaum, rectorem capelle Sancti Spiritus in Scola Waradiensi fundate ad premissa fideliter peragenda nostro pro testimonio transmisimus fidedignum...“

Papirosra irt eredetije, zárlatán pecsét nyomaival: Magy. orsz. lev. DL. 14161. sz.

LX.

Róma. 1451. április 29.

V. Miklós pápa megengedi Vitéz Jánosnak, hogy Francia Péter zenetanárt továbbra is Váradon tarthassa.

Nicolaus etc. venerabili fratri Joanni episcopo Varadiensi salutem et apostolicam benedictionem Personam tuam nobis et apostolice sedi devotam tuis exigentibus meritis eterna benevolentia prosequentes, illa tibi libenter concedimus, que tibi ac commisse tibi ecclesie Varadiensi et aliis tuis subditis fore conspicimus opportuna. Cum itaque sicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, tu prefate ecclesie cum omni cordis affectione deserviri facis laudabiliter divinis pro honorificentia maiestatis altissimi

ac divini cultus augmento, dilectum filium *Petrum dictum Gallicum, fratrem professum Hospitalis Sancti Joannis Hierosolimitani in musica expertum, qui chorum eiusdem ecclesie quandoque regit ac certos pueros tantum instruit, tecum una in domo retineas ac pro venustate et augmento, necnon instructione huiusmodi etiam ipsum in posterum retinere affectes*. Nos tuis in hac parte supplicationibus inclinati, tibi eundem Petrum tecum ad tua, ipsius ecclesie et puerorum obsequia, etiam superiorum suorum vel cuiuscunque alterius super hac licentia non obtenta retinendi plenam et liberam tenore presentium concedimus facultatem. Et nihilominus idem Petrus, quamdiu ad obsequia huiusmodi institerit, ab eisdem suis superioribus ad ipsum hospitale revocari, sive alia loca eiusdem destinari, aut invitus cogi abinde recedere nullatenus possit; quodque in eadem ecclesia unum sine cura, seu extra illam in dioecesi Varadiensi quodcunque beneficium ecclesiasticum curatum etiam per seculares clericos regi solitum, si sibi alias canonice conferatur aut commendetur, recipere et etiam in commendam retinere libere et licite valeat; constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac statutis stabili mentis et consuetudinibus dicti Hospitalis, necnon ecclesie, in qua huiusmodi beneficium forsitan fuerit, iuramento, confirmatione apostolica vel quacunque firmitate alia roboratis ceterisque contrariis nequaquam obstantibus, auctoritate apostolica tenore presentium de speciali gratia indulgemus, Nulli ergo etc. Si quis etc. Datum Rome, apud Sanctum Petrum, anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, tertio kalendas maii, pontificatus nostri anno quinto.

1451.

április 29.

Másolatban a budapesti tudományegyetem könyvtárában: *Kaprinai*
Collectaneorum Manuscripta A. Tom. XIII. fol. 123—124.

LXI.

Bécs. 1453. február 23.

A váradi iskola oldalán ispotály és kápolna áll, a melyek igazgatója Szegedi László.

... „fidelis noster magister Ladislaus de Zegedino rector capelle et hospitalis Sancti Spiritus ad latus scole Waradiensis fundate“...

Papirosra írt, 1493. aug. 23-iki és 1501. febr. 1-i átiratban: Magyar országos levéltár Dl. 26453. sz. és Dl. 27773. sz.

LXII.

Győr. 1455. márczius 1.

Ágoston győri püspök Arnsteini Koch Konrád fia Henrik acolythust előzetes vizsgálat után alszerpappá szentelte.

Nos Augustinus, Dei et apostolice sedis gratia episcopus ecclesie Jauriensis locique eiusdem perpetuus comes, notificamus tenore presentium, quibus expedit, universis, quod cum nos in anno Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo quinto, sabbato Quatuor Temporum, quo cantatur divinum officium Intret oratio mea, in ecclesia nostra cathedrali supradicta sacros clericorum ordines generaliter celebrassemus, inter alios promovendos dilectum nobis in Christo Henricum, natum Conradi Coch de Arnstain, accolitum Erbpolensis diocesis, ad presentationem sue littere dimissorialis per reverendum in Christo patrem dominum Gottfridum eiusdem diocesis episcopum sibi concessa, nichilominus ad titulum parrochialis ecclesie Sancti Ladislai regis in Caltenstain, nostre diocesis, per examinatores, per nos ad id specialiter deputatos, diligenter examinatum, in scientia, etate et moribus idoneum et sufficientem repertum, de gradu accolitatus ad ordinem subdiaconatus duximus promovendum, divina nobis gratia suffragante. In cuius rei testimonium presentes litteras nostras sigilli nostri appensione communitas eidem duximus concedendas. Datum et actum anno, die et loco, quibus supra.

1455.
márcz. 1

1455.
febr. 28.

Hártyára írt eredetije, lenmadzagon függő pecséttel: Magyar. orsz. levélt. Dl. 14927. sz.

LXIII.

Marczali. 1456. márczius 11.

A szakácsi melletti Szent Domokos pálos kolostor ügyében tett nyilatkozatnál a Marczaliban élő papok is tanúskodnak.

... „Presentibus ibidem honorabilibus et discretis dominis Blasio plebano et vicearchidiacono de Marczaly, Nicolao rectore altaris beati Ladislai regis de eadem, Gregorio presbytero de Marczaly plebano de Letha, Nicolao de Almania artium facultatis baccalaureo, Anyano et Nicolao clericis de Marczaly testibus fidedignis ad premissa vocatis specialiter et rogatis.“

Hátyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 15038. sz.

LXIV.

Bártfa. 1459. szeptember 18.

Lipniki Bernát tanuló Stock Györgyöt egy öv miatt perli.

... „Post que superveniens quidam Bernhardus Scholaris de Lipnicia nomine dictum Georgium Stock coram nobis traxit in causam, allegando, ipsum cingulum suum fore et prefato Servacio ad fideles manus ad differendum Poloniam dedisse. ... Datum in Bartffa feria tertia ante festum beati Mathei ewangeliste. Anno Millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono.“

1459.
szept. 18.

Eredetije Bártfa város levéltárában. Másolatban Ábel Jenőnek a Magy. Tud. Akadémia könyvtárában levő gyűjteményében.

LXV.

Lőcse. 1460.

A lőcsei zsinat meghagyja, hogy a tanulók hosszú ruhában és minden fényűzést mellőzve járjanak.

„Scolares longas vestes et decentes portant. Annulos aureos vel argentheos in manibus eorum non deferant; cingulos, peras, strepas, sellas deauratas publice non ferant,

neque de auricalco facto vel factas. Tonsuram congruentem habeant el clausa desuper ferant indumenta; caligas rubeas vel virides non portant. Et generaliter tam venuste, honeste et decenter se habeant, quod ex hoc ipsorum perfectus el laicorum oblocutio cesset et hereat.“

Egykorú kézírata : Budapesti tud. egyet. könyvtár. Cod. Lat. sec. XV. nr. 67. fol. 73. b. — Kiadva, de nagyon hibásan, Péterffy: Sacra Concilia I. 196.

LXVI.

Szalacs. 1460.

Becsky Balázs fia László tanuló mint perbeli végrehajtó szerepel.

...Idoneus Ladislaus scholaris filius Blasi (így) Pethcy (így) alias de Kecchi... inter Ladislaum scolarem... ipsum Ladislaum scolarem executorem cause mittatis...

Papirosra írt eredetije : Magy. Nemz. Múz. Becsky család levélt.

LXVII.

Lomnicza. 1461. április 4.

Lomniczai és Otoki Ferencz zágrábi kanonok végrendeletében a zágrábi káptalani iskoláról és ennek szegény tanulóiról is megemlékezik.

... „Item palium nigrum lego ecclesie sancti Francisci; item aliud palium flavei coloris lego domino Nicolao prebendario circa scolas manenti; et palium harnaac domino Brictio plebano; item *pulvinaria dentur quatuor scolari-bus infirmis ad eorum usum*; item unum pulvinar cum cussino et uno lintiamine lego Emerico litterato predicto“ ... „item omnes libros meos grammaticales, loycales, philosophiales et theologiales lego *scole* et usui eius, et non rectori appropriare, sed in custodiam perpetuam“ ... „item lego vineam meam, penes vineam Demetrii prebendarii, eidem prebende per me fundate, cum terra per me emptá, sub vinea Merwnyak et graviter extirpata ita, quod idem et alii ipsum sequaces quatuor plaustra lignorum singulis annis

dictis *scole capitulari* dare teneantur circa festum Nativitatis Ihesu Christi, ut calefiant tunc Deo servientes.“ ...

Kiadva Emil *Laszowszki*: Codex Turopoljensis I. 400—401.

LXVIII.

Esztergom. 1463.

Az esztergomi iskolában 1463-ban fejezi be egy tanuló a „decem praecepta domini“ másolását.

Közölve *Csontos János*: Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. (Magyar Könyvszemle 1881. 211.)

LXIX.

Eger. 1463. február 16.

Hédervári László egri püspök közvetítésével az egri káptalan a sublector, succentor és subcustus jóvedelmét és jogviszonyát megállapítja.

Nos Ladislaus de Hedrehwara, miseratione divina et apostolice sedis gratia episcopus ecclesie Agriensis omnibus Christi fidelibus presentibus et futuris presentem paginam inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod orta et suscitata nuperime coram nobis litis et controversionis (így) materia inter honorabiles dominos canonicos ecclesie nostre Agriensis predictae plenum capitulum representando ab una, ac Benedictum de Hethy decretorum doctorem lectorem, Andream de Nagmihal cantorem et Anthonium de Thymar custodem similiter canonicos prefate ecclesie nostre in personis trium servitorum dicte ecclesie nostre, videlicet sublectoris, succentoris et subcustodis parte ab altera pretextu proventuum trium servitorum predictorum eisdem e medio dictorum canonicorum fratrum videlicet nostrorum, iuxta antiquam consuetudinem dicte ecclesie nostre singulis annis provenire debentium; et licet ipsa causa inter eos diutius protracta et ventilata extitisset, tamen tum ad singularem requisitionem reverendissimi in Christo patris domini et domini Dyonisii cardinalis et archiepiscopi ecclesie

Strigoniensis etc. pro futura et perpetua pace inter eos fienda nobis factam, tum etiam ordinativa compositione et ordinatione nostris intervenientibus eosdem ad talem pacis et concordie deduximus unionem: Quod ex quo certa limitatio in solutione pecuniali, quantum videlicet ipsi tres servitores singulis annis a prefatis canonicis fratribus nostris habere debuissent, non fuisset, sed nunc minus, quandoque magis habuissent. Ut igitur talis dubietas a modo imposte-
rum de medio ipsorum fratrum nostrorum reiiciatur, et ne premissa occasione ultiores controversie inter dictos domi-
nos de capitulo dicte ecclesie nostre ac lectorem, cantorem et custodem oriantur, quinpotius hucusque orte differentie e medio ipsorum radicitus evellentur, prescripti nostri fratres domini de dicto capitulo dicte ecclesie nostre nullo ex ipsis in hac parte discordante aut contradicente, sed unico voto et pari consensu promiserunt singulis annis et perpetuis tem-
poribus ipsis tribus servitoribus, puta sublectori, succentori et subcustodi sexaginta sex florenos auri puri iusti et lega-
lis ponderis, videlicet cuilibet ipsorum viginti duos florenos auri duobus terminis infradeclarandis, videlicet equalem medietatem, puta triginta tres florenos auri octavo die festi Purificationis Virginis gloriose, aliam vero medietatem eorun-
dem, videlicet similiter triginta tres florenos auri in festo beati Georgii martiris terminis scilicet post sese occurren-
tibus, de comitatu seu districtu de Wngh dare, assignare et effective persolvere promiserunt, salvo aliis proventibus ipsorum trium servitorum in vino, frumento et singularibus hucusque eisdem per dictos fratres nostros dare consuetis remanentibus. Preterea ordinavimus, ut dicti tres servitores, videlicet sublector, succentor et subcustos predictis dominis lectori, cantori et custodi, tamquam maioribus et precepto-
ribus ipsorum subiecti existant et quemadmodum hactenus, ita et nunc sublector lectori, succentor cantori et subcus-
tos custodi pareat et subditiōe et potestate eorundem sint et existant; *hoc non pretermisso, quod quando Scola dicte ecclesie nostre rectori sive scolastico vacaverit, lector pro tempore constitutus scolasticum idoneum querere ipsum-*

február 9.

que nobis et predictis fratribus nostris presentare habebit. Similiter cantor et custos de suis succentore et subcustode facere habebunt. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras privilegiales pendentis et pontificalis sigilli nostri, necnon assensu et consensu subscriptioneque et appensione sigilli maioris prefatorum canonicorum ac capituli dicte ecclesie nostre munimine roboratas eisdem lectori, cantori, custodi ac per eosdem eisdem tribus servitoribus, videlicet sublectori, succentori et subcustodi duximus concedendas. Datum et actum in palatio nostro episcopali Agriensi, tertio die festi beati Valentini martyris. Anno Domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio.

1463.
febr. 16.

Et nos capitulum dicte ecclesie Agriensis prefatum predictas ordinationem, reformationem et compositionem per prefatum dominum nostrum Ladislaum episcopum, ut prefertur, inter nos ac memoratos dominos lectorem, cantorem, custodem ac ipsos tres servitores ecclesie nostre antedicte, videlicet sublectorem, succentorem et subcustodem factas et initas grato animo acceptamus, roboramus et plenum nostrum consensum et assensum premissis omnibus damus et impertimur ipsasque per singulos articulos et capitula ratum et firmum habendo. In cuius rei testimonium presentes sigilli nostri maioris pendentis et autentici unacum appensione sigilli pontificalis dicti domini nostri Ladislai episcopi fecimus communiri. Datum, ut supra.

1463.
febr. 16.

Hátyára írt eredetije selyemsodraton függő pecséttel az egri káptalan magánlevéltárában: Num. 1. Div. 3. fasc. 1. nr. 4. és Num. 1. Div. 4. fasc. 1. nr. 30.

LXX.

Tasnád. 1468. december 7.

Rápolthi László fia László tanuló mint egyik felperes jelenik meg a perben.

... „Ladislaum *Scolarem*, filium condam Ladislai de Rapolth“... „Ladislao *Scolari* de Rapolth“...

Papirosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. Becsky csal. levélt.

LXXI.

Várad. 1475.

Sztárai Máté, Egervári László, a váradi püspökség kormányzója megbízásából, Guido de Columna „Historia Trojana“-ját másolja.

Közölve Csontos János: Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. (Magyar Könyvszemle 1879. 302.) — Könyvkiállítási Kalauz 1882. 17.

LXXII.

Veszprém. 1478. márczius 7.

Péter nándorfehérvári püspök, Vethési Albert veszprémi püspök helytartója Szakácsi Kacsó Bálintnak, előzetes vizsgálat után, az egyházi rendeket fokozatosan feladja.

Nos Petrus, Dei et apostolice sedis gratia episcopus ecclesie Nandoralbensis, necnon reverendi in Christo patris et domini domini Alberti, eadem gratia episcopi ecclesie Wesprimiensis locique eiusdem comitis perpetui ac aule reginalis maiestatis supremi cancellarii, suffraganeus et vicarius in pontificalibus generalis, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod cum nos in anno Domini Millesimo quadringentesimo septvagesimo septimo, 1477.
sabbato Quatuor Temporum, quo cantatur divinum officium szept. 20.
Venite adoremus Deum etc., invocata prius Spiritus Sancti gratia, iuxta formam et ritum sancte romane ac universalis ecclesie sanctorumque patrum vestigia imitantes, ex commissione et mandato predicti reverendi domini Alberti, episcopi domini nostri gloriosissimi, in sua cathedrali ecclesia Wesprimiensi prefata sacros clericorum ordines generaliter celebrassemus, tunc dilectum nobis in Christo discretum Valentinum, natum Petri Kacho de Zakachy, dyocesis Wesprimiensis, de legitimo thoro procreatum ac per examinatores dicte Wesprimiensis ecclesie ad id specialiter deputatos in scientia, etate et moribus tanquam aptum, idoneum et sufficientem repertum nobisque presentatum, de gradu acolitatus ad gradum subdiaconatus; deinde in

1478.
febr. 14. eiusdem anno Domini Millesimo quadringentesimo septvagesimo octavo sabbato Quatuor Temporum, quo cantatur divinum officium Intret oratio mea etc., similiter dum invocata prius Spiritus Sancti gratia in dicta ecclesia Wesprimiensi sacros clericorum ordines generaliter celebrassemus, tunc eundem Valentinum de ordine subdyaconatus ad gradum dyaconatus; postremo nempe et ultimo in eodem anno Domini Millesimo quadringentesimo septvagesimo octavo sabbato Quatuor Temporum, quo cantatur divinum

1478.
márcz. 7. officium Sitientes venite ad aquas etc., modo simili dum invocata prius Spiritus Sancti gratia in sepedicta ecclesia Wesprimiensi sacros clericorum ordines generaliter celebrassemus, tunc eundem Valentinum de iamdicto gradu dyaconatus ad gradum presbiteratus digne duximus promovendum et promovimus, divina nobis gratia suffragante. In cuius rei memoriam et testimonium presentes litteras nostras sigilli nostri annularis impendentis et autentici munimine roboratas eidem Valentino presbitero duximus concedendas.

1478.
márcz. 7. Datum et actum annis, diebus et loco, quibus supra.

Hátyára írt eredetiye: Magy. orsz. levélt. Dl. 17935. sz.

LXXIII.

1479. augusztus 18.

Péter fia Máté scholaris Fontana Ferencz királyi követ udvari embere.

„1479. aug. 18. Matheus Petri, celnarius de Torpad, *solaris* Vesprimiensis diocesis, Francisci Fontana, regis Hungarie oratoris destinati familiaris, continuus commensalis. (RP. XV. kl. Sept. a. VIII. — S. 778, fol. 40.)“

Kiadva: Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis III. 291.

LXXIV.

Zágráb. 1481—1482.

Terjék Albert, Ozsvát zágrábi püspök személynöke a káptalani iskola szegény és recordáló tanulóinak ajánlédét ad.

1481. „Item scholaribus dedi... sol. II...“

...„Scholaribus mendicis... sol. III.

Scholaribus maioribus... sol. XII...“

...„Item in festo beati Nicolai dedi scholaribus recordantibus... sol. XVI.“

„Ibidem Zagrabiam tripartite venerant recordare ipsum dominum Waradiensem, videlicet procedens, scolares et succentor; et ne per eosdem ipse dominus impediretur, dedi in toto omnibus... sol. LVI.“

Kiadva *Thaláci*: Monumenta Historica lib. et reg. civit. Zagrab XI. 258., 268. és 280.

LXXV.

1482. május 11.

(Székes)-fehértvári Mátyás acolýthus a római szent-széket kéri, hogy oldozza fel azon szabálytalanság alól, a melybe István nevű iskolatársának megsebzése következében még mint tanuló esett.

Kiadva: Monum. Romana Episcopatus Vesprimiensis III. 278—279.

LXXVI.

Vasvár. 1483. deczember 11.

A vasvári káptalan belső életét saját jó szántából megreformálja.

Nos Ladislaus prepositus ac capitulum ecclesie Castri Ferrei memorie commendamus, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quod nos ob singularem spem et devotionem, quas in beato Michaeli archangelo hactenus gessimus gerimusque etiam in presentiarum, videlicet nos facere participes orationum et contemplationum sanctarum, que in ipsa ecclesia nostra in honore beati Michaelis archangeli iugiter peraguntur, et maxime propter reformationem nostri status, tum propter incrementum et augmentum honorum detrimentumque malorum, tum ideo, ut omnipotenti Deo et eius genitrici et omnibus sanctis orationes nostre et servitia clarius commemorentur et futura merces, quam pro iisdem

nobis speramus evenire, habundantius tribuatur, tales in medio nostri munivimus et fecimus ordinationes et constitutiones, non tamen vi, dolo, metu, fraude aut aliqua sinistra machinatione circumventa, sed animo deliberato et matura in nobis deliberatione prehabita, perpetuis futuris temporibus observando: Primo et principaliter statuimus et statui volumus, ut quilibet rector altarium sive canonicus, sive simplex suas missas in signaturis clarius expressas pro posse suo negligere non debeat, nisi rationabilis causa intervenerit, ut infra enodabitur expressius. Pene autem non observantis missas hee sunt: Ut si idem rector altaris in una ebdomada suas missas non perfecit, tunc die dominico immediate sequenti deponat de qualibet missa neglecta domino custodi in sacristia denarios Viennenses septem, si simplex presbiter sit; si autem canonicus fuerit, extunc dominus custos habeat recipere de proventibus suis, insuper in sequenti ebdomada ommissas (igy) et neglectas missas perficere et applicare debeat sub pena ieiunationis panis et aque. Hoc idem observari facere volumus de aliis missis privatis in ecclesia nostra celebrari consuetis, dempta missa ebdomadarum. Statuimus etiam et presentium serie, ut quicumque dominorum in aliis horis ecclesiasticis non interfuerint, puta si in matutinis absens esse cognoscitur, penam luat denarios Viennenses quatuordecim; deficiens lectioni solvat denarios Viennenses septem. Si autem exordiarum diaconus et subdiaconus presentes non fuerint, solvant singuli denarios Viennenses quatuordecim et insuper ieiunent cum aqua et pane. Illa die statuimus etiam presentium serie, ut si quis dominorum canonicorum in capitulo consistorio suo aliqua verba incuriosa, nobis scandalosa, que contra honorem ipsius venire dinoscitur (igy), dixerit vel protulerit, extunc infra unum mensem consistorium intrare non debeat privatus proventibus. Si id in habitationibus canonicorum, presentibus ibidem canonicis imo id fecerint, interim uno mense de capitulo exclusus maneat. Si autem alie persone seculares interessent, quibus secreta capituli revelari non deberent, et hoc idem egerit, duobus mensibus de capitulo excludatur.

Et si manus violentas canonicus in alterum miserit con-
canonicum, pro qua manumissione dominus imperaverit,
duodecim mensibus de capitulo excludatur, nisi favor aut
gratia dominorum prepositi et capituli ante tempus eiusdem
sufragetur. Si autem aliquis dominorum canonicorum ali-
quas mulieres publicas, quas non cedimus manifeste ad
visum hominum, in domum et curiam suam introduxerit,
uno mense de capitulo excludatur; et si sepius monitus
non desisterit, dominus prepositus et capitulum pariformiter
habeant cum maioribus et acerbissimis penis emendare.
Ne exinde oriatur aliis fratribus scandalum, statuimus etiam
et statui volumus, ut prescriptas penas exigere et ad se
recipere habeat dominus custos ecclesie nostre. Ex quibus
faciat lampadem coram Sacratissimo Corpore Christi, quam
singulis diebus et noctibus illuminare tenentur. Insuper
statuimus et contullimus (igy) unanimiter et pari voluntate,
quod singuli carnifices in civitate nostra capitulari et ex
Sidofewldh, si qui essent, quinquaginta libras sepum de
qualibet macello singulis annis secundo die festi beati Mi-
chaelis archangeli sub pena duppli restituere ipsi domino
custodi debeant et teneantur; si autem ipso die solvere
non posset aut non valeret, extunc ab ipso domino custode
vel homine eius ad hoc deputato petere habeant terminum
ulteriorem pro solutione fienda, ne incurrat (igy) penam
duppli. Rationabiles causas has esse cognovimus: quod si
quis infirmitatem deciderit; aliqua senectute premitur; aut sua
conscientia momorderit ipsum, pro quo merito ad celebratio-
nem prohibetur; aut si peregrinationes faciet de consensu
capituli, et non extra; vel si de mandato dominorum regis
et prelati, aut prepositi vel capituli extraneas partes iturus
foret et transmissus; vel si tempore vindemiorum labor
ipsarum vinearum eiusdem occuparet diebus sibi appropriatis:
extunc pena pèpercetur (igy) ei; et non tamen sic intelli-
gendum, ut prescriptas missas pro suprascriptis causis
omnino amitteret, sed sic, ut si in aliquibus istorum pre-
sentium negligens non voluntarius foret, sic eidem et sin-
gillatim per nosmetipsos et posteros nostros observare et

1483.
decz. 11.

observari facere promissum. Harum nostrarum vigore et testimonio mediante. Datum feria quarta proxima post festum Conceptionis Beate Marie Virginis. Anno Domini Millesimo quadringentesimo octvagesimo tertio.

Papirosra irt egyszerű, de közel egykorú másolatban: Magyar Országos levéltár. Dl. 29539. sz.

LXXVII.

1484. márczius 13.

Pál argyasi püspök, Geréb László erdélyi püspök helytartója Vulkáni Miklós fia Györgyöt, mivel koránál, erkölcsénél és tudományánál fogva alkalmasnak bizonyult, alszerpappá, majd szerpappá és végül misésppá szentelte.

Történelmi Tár 1907. 101.

LXXVIII.

Róma. 1484—1492.

Kerwendi János erdély-egyházmegyei tanuló és a salzburg-egyházmegyei Rakinsburg megyés egyház igazgatója (rector) az egyházi rendek fölvételéért folyamodik VIII. Incze pápához.

Cod. Suppl. Innoc. VIII. 1185. pag. 12. (Fraknoi-gyűjtemény a Magyar. Nemz. Múzeumban.)

LXXIX.

Róma. 1484—1492.

György fia Tamás erdélyegyházmegyei tanuló a virtai (így) Szent-Péter egyház Bold. Szűz oltárának örökös káplánja és Alvinczi Jost Mihály tanuló, Alvinczen a megyés egyház Szent János oltárának káplánja az egyházi rendek fölvételéért folyamodik.

Cod. Supplic. Innoc. VIII. 1129. pag. 268 és 1183. pag. 87. (Fraknoi-gyűjtemény a Magyar. Nemz. Múzeumban.)

LXXX.

Róma. 1484—1492.

Tamás fia Tamás és Kerékgyártó Péter tanulók VIII. Incze pápához az egyházi rendek fölveteléért folyamodnak.

Cod. Suppl. Innoc. VIII. 1182. pag. 125. (Fraknói-gyűjtemény a Magy. Nemz. Múzeumban.)

LXXXI.

Róma. 1484—1492.

Balázs (de Bechen) tanuló (scholaris) szent-mártoni (erdélyi egyházmegye) plébános.

Cod. suppl. Innoc. VIII. 1183. pag. 92. (Fraknói-gyűjtemény a Magy. Nemz. Múzeumban.)

LXXXII.

Róma. 1484—1492.

Tamás fia István pécsegyházmegyei tanuló a szalatkai egyház Krisztus-teste oltárának káplánja.

Codd. Suppl. Innoc. VIII. 1184. pag. 68^b. (Fraknói-gyűjtemény a Magy. Nemz. Múzeumban.)

LXXXIII.

(Székes)-Fehérvár. 1486. június 15.

A veszprémi iskola Bold. Szűzről nevezett kápolnája és a Szent-Margit egyház Jutason birtokos.

... „ab aquilonari capelle Beate Marie Virginis de Scolis, ab orientali ecclesie beate Margarethe de Wesprimio“...

Hártyára írt eredetije: Veszprémi kápt. házi lev. 1486. Jutas 34.

LXXXIV.

Kecskemét. 1487. márczius 31.

Kalán Gergely cisztertenci szerzetes, fölszentelt püspök és váci segédpüspök Apostaghi Kele Benedek fia Imrét előzetes vizsgálat után alszerpappá, majd szerpappá szenteli.

Nos frater Gregorius Kalanus ordinis Cisterciensis, Dei et apostolice sedis gratia episcopus Epiphaniensis,

necnon reverendissimi in Christo patris et domini domini Nicolai de Bathor, divina miseratione episcopi ecclesie (igy) Wacziensis surrogatus suffraganeus in pontificalibus generalis, memorie commendamus tenore presentium significando, quibus expedit, universis, quod cum nos in anno Domini Millesimo quadringentesimo octvagesimo septimo sabbatho

1487.
márcz. 10. adveniente Quatuor Temporum, quo cantatur divinum officium Intret in conspectu tuo, ex commissione dicti reverendissimi domini episcopi Wacziensis, sanctorum patrum vestigia imitantes, Spiritus Sancti gratia prius invocata, iuxta ritum et formam sacrosancte romane ac universalis ecclesie, sacros clericorum ordines in ecclesia Sancti Anthoni (igy) de Zenthphalwa, que est inhesum civitati Pestiensis, generaliter infra missarum solemnias celebrassemus, tunc inter promovendos dilectum nobis in Christo Emericum, natum Benedicti Kele de Apastagh, ad titulum sui patrimonii, diligenti ac matura examinatione prehabita, in scientia, etate et moribus per examinatores ad id deputatos idoneum et sufficientem fore repertum, in quibus dictorum examinatorum conscientiam oneramus, nullo canonico impedimento sibi in hac parte non obstante, de ordine acolitatus ad gradum subdiaconatus in ecclesia prefata de Zenthfalwa: demum vero eodem anno sabbatho adveniente Quatuor Temporum, quo cantatur divinum officium Sitientes venite

1487.
márcz. 31. ad aquas, ex commissione eiusdem prefati domini episcopi Wacziensis, in ecclesia Sancti Nicolai de Kechkemeth, dyocesis eiusdem ecclesie Wacziensis, sacros ordines celebrassemus, tunc inter alios promovendos dictum Emericum de Apastagh de ordine subdiaconatus ad gradum diaconatus ad laudem et gloriam et honorem omnipotentis Dei et eius genitricis, gloriosissime Virginis Marie duximus promovendum. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras pendentes et autentici sigilli nostri munimine roboratas et consignatas duximus concedendas.

1487.
márcz. 31. Datum annis, diebus et loco, quibus supra.

Hátyára írt eredetije, melyről a függő pecsét hiányzik: Magyar orsz. levélt. Dl. 19240. sz.

LXXXV.

1489.

Lukács, egykor veszprémi iskolamester, a veszprémi egyház részére egy misekönyvet írt, s ezt gyönyörűen díszítette.

... „Ego Lucas Rector scole, tum deinde Decretorum Doctor, prepositus ecclesie Omnium Sanctorum de Castro, archidiaconus Cathedralis et canonicus ecclesie tue Westprimiensis, nunc vero prepositus et canonicus ecclesie Agriensis etc...”

Kiadva Knauz: A pozsonyi káptalan kéziratai 10—11. 6. sz. —
Békefi Remig: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig 333.

LXXXVI.

Zágráb. 1489. január 3.

Tanulók jövedelme a köteleességek esetleg nem teljesítő kanonokok büntetéspénzéből.

Kiadva Tkalić: Monumenta Historica liberae reg. civ. Zágráb. II. 469—471.

LXXXVII.

Gyulafehérvár. 1489. április 18.

Torjavásárhelyi János deák fia Miklós acolythus a nagyobb egyházi rendek fölvétele előtt vizsgálaton igazolja tanultságát, erkölcsi minőségét és életkorát.

„Nos Paulus... episcopus Argensis... cum nos... sacros clericorum ordines celebrassemus, nobis in Christo dilectum Nicolaum, natum Johannis literati de Thorijavasárhely, dyocesis Albensis Transilvane, per examinatores ad id specialiter deputatos diligenter examinantibus, in scientia sufficientem moribusque et etate idoneum repertum, prius accolitum ad sacros clericorum ordines primo subdiaconatus, inde diaconatus, tandem presbiteratus, in nomine Domini digne duximus promovendum...”

Kiadva: Székely Oklevéltár III. 114.

LXXXVIII.

Pest. 1490. október 11.

Belléni László és Skárosi Sándor a többek között Mihály esztergomi scholasticust és sublectort is hivatalos képviselőjükül jelentik ki.

... „venerabiles et honorabiles Thomam et Valentinum canonicos Strigonienses, *Michaellem Scholasticum ac sublectorem Strigoniensem*“...

Hátyára írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. Hanvay csal. levélt.

LXXXIX.

Róma. 1492. július 7.

A szegény tanulók esztergomi Krisztus-collegiuma VIII. Incze pápától néhány conservator kinevezését kéri.

... „universi scolares collegii Christi pauperum nuncupati, in ecclesia Strigoniensi“...

Közölve *Beke Antal*: A magyar egyház XV. századi életéből. (Tört. Tár 1900. 15.)

XC.

Róma. 1493. január 7.

Szentgyörgyi Benedek fia Gál a szabálytalanság alóli fölmentésért folyamodik.

Közölve *Czaich Á. Gilbert*: Regesták VI. Sándor pápa korából. (Tört. Tár 1904. 162.)

XCI.

Róma. 1493. január 8.

Iváncsi János bácegyházmegyei tanuló fölmentését kéri a szabálytalanság alól.

Közölve *Czaich Á. Gilbert*: Regesták VI. Sándor pápa korából. (Tört. Tár 1904. 162.)

XCII.

Róma. 1493. január 11.

Benedek fia Mihály scholaris a tabajdi egyház Bold. Szűz oltárának papja.

„Michael Benedicti scholaris, accolitus Vesprimiensis diocesis ac rector altaris Beate Marie Virginis, siti in ecclesie Sancti Benedicti de Tobarda, dicte diocesis. RP. III. id. Jan. a. I.“

Kiadva: Monum. Rom. Episcop. Vespri. IV. 133.

XCIII.

Róma. 1493. márczius 19.

Csapó János fia Péter scholaris szőczi plebános.

„Petrus Johannis Chapo scholaris, plebanus ecclesie par. de Soch Vesprimiensis diocesis“ . . .

Kiadva: Monum. Rom. Episcop. Vespri. IV. 134.

XCIV.

Kolozsvár. 1493. augusztus 23.

A váradi iskola oldalán épült ispotály és kápolna igazgatója Ladányi Pál.

. . . „in persona honorabilis magistri Pauli de Ladan rectoris capelle et hospitalis Sancti Spiritus ad latus scole Waradiensis fundate“ . . .

Papirosra írt eredetije: Magyar Országos levéltár Dl. 26453. sz.
— 1501. febr. 1-i átiratban: Magy. Orsz. levélt. Dl. 27773. sz.

XCV.

Eger. 1493—1496.

Iskolaügyi mozzanatok Bakócz Tamás egri püspök számadáskönyvében.

Kiadva: Bakócs-codex vagy Bakócs Tamás egri püspök udvartartási számadó-könyve 1493—6. évekről, közli *Kandra* Kabos. Eger. 1888. (*Kandra* Kabos: Adatok az egri egyházmegye történelméhez. II. k. III. f. 332—458.). — *Békefi* Romig: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 342—344.

XCVI.

Krakkó. 1494. február 16.

Frigyes gnesnai primás-érsek és krakkói püspök segéd-püspöke, Pál laodiceai püspök Okolicsnói Pál fia György esztergom-egyházmegyei klerikust, a megyés főpap engedelmével, előzetes vizsgálat után, acolytussá szenteli.

1494.

febr. 16.

Paulus, Dei gratia episcopus Laodicensis, necnon illustrissimi principis domini et domini Ffrederici, miseratione divina sacrosancte romane ecclesie tituli sancte Lucie in septem foliis presbiteri cardinalis, archiepiscopi Gneznensis et primatis episcopique Cracoviensis sufraganeus, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, quomodo de anno Domini Milleimos quadringentesimo nonagesimo quarto, die dominico, quo decantatur introitus Invocavit, minores ordines in ecclesia Sancte Trinitatis solenniter celebrando, discretum Georgium Caspar de Okoliczna, clericum diocesis Strigoniensis, rite examinatum ydoneumque repertum, de licentia sui superioris, ad gradus acolitatus promovimus et ordinavimus divina nobis gratia ad id sufragante. Acta sunt hec die, loco, ubi supra. In cuius rei testimonium sigillum nostrum est sub apensum.

1494.

febr. 16.

Hártyára írt eredetije, hártyaszalagon függő kerek pecséttel: Zselnicze község levéltárában.

XCVII.

Krakkó. 1494. február 22.

Pál laodiceai püspök, Frigyes gnesnai primás-érsek és krakkói püspök segédpüspöke Okolicsnói Pál fia György esztergom-egyházmegyei klerikust előzetes vizsgálat után, az esztergomi érsek beleegyezésével, alszerpappá szenteli.

Paulus, Dei gratia episcopus Laodicensis, necnon illustrissimi principis domini et domini Ffrederici, miseratione divina sacrosancte romane ecclesie tituli sancte Lucie in septem foliis presbiteri cardinalis, archiepiscopi Gneznensis et primatis episcopique Cracoviensis sufraganeus significamus tenore presentium, quibus expedit, universis, quomodo

de anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo
quarto, sabbatho Quatuor temporum post Cinerum, quo in 1494.
febr. 22.
ecclesia Dei Intret misse introitus decantatur, sacros cler-
icorum ordines in ecclesia kathedrali Cracoviensi solenniter
celebrando, discretum Georgium de Okoliczna, filium Cas-
par, diocesis Strigoniensis, de licentia sui diocesani rite
examinatum et (így) ydoneumque repertum ad gradum sub-
diaconatus divina nobis ad id clementia suffragante promo-
vimus et ordinavimus. In cuius rei testimonium sigillum
nostrum presentibus est sub appensum. Actum et datum 1494.
febr. 22.
die et loco, quibus supra.

Hátyára írt eredetije, hátyaszalagon függő kerek pecséttel: Zsel-
nicze' község levéltárában.

XCVIII.

Esztergom. 1494.

*Az esztergomi Bold. Szűz kápolnában működő papok
száma, kötelessége és fizetése.*

... „Preterea principales servitores ad capellam omni
die constituti sunt octo, cum antea dumtaxat erant quatuor.
Ex quibus sex sunt presbyteri, duo vero alii cantantes
adiuncti, ita, quod singulis diebus septem cantare debent,
octavus vero missam officiare. Et istis capellanis ad tres
menses dant florenos 21, duobus vero cantantibus florenos
tres. Item organista omnibus festivitatis preter diem domi-
nicum in estate, nisi acciderit speciale festum, et similiter
quolibet die sabbati tangere debet in organo. Et habet per
annum pro salario florenos 8.“ ...

Papirosra írt eredetije: Primási egyházi levéltár Nr. 65.

XCIX.

Róma. 1495. január 31.

*Szentendrei Márton veszprém-egyházmegyei klerikus
és óbudai tanuló a szabálytalanság alól fölmentést kap.*

„Beatissime pater exponitur sanctitati vestre pro parte
devoti oratoris vestri Martini de Sancto Andrea acoliti

Vesprimiensis diocesis, quod cum in iuvenili etate constitutus et in quadam schola veteris Budensi eiusdem diocesis coram magistro schole illius constitutus esset, et dictus magister quoddam vinum de patria sua, quia forensis erat, deportari fecisset, nec donum locandum ad ponendum dictum vinum pro illa nocte inveniri posset, permisit dictum vinum ante fores domus una cum quibusdam custodibus pernoctare. Et parum post dictus magister audiens prefatos custodes ab aliquibus latronibus vulnerari et vinum suum furari, suos scholares una cum oratore, qui iam nudus in lecto erat, repentine vocavit, ut ad vinum conservandum cum eo venirent et querendo per plateam dictos latrones, prefati scholares se diviserunt et sic divisi unus in alium a casu inciderunt; dictus vero exponens repentino timore quemdam archum, quendam in manibus habebat, erexit et una cum sagitta credens ad latrones trahere, socium suum, quem carum habebat, etiam acolitum traxit unico ictu; ex quo illa nocte... exspiravit. Cum autem, pater sancte, dictus exponens in morte prefati socii preterquam, ut premititur, culpabilis non sit et ab intimis doleat de premissis, supplicat propterea sanctitati vestre dictus exponens, quatenus... eundem oratorem ab homicidio huiusmodi ac excommunicationis sententia... absolvere... secumque ut ad ultiores ordines et presbyteratus se rite promoveri facere... ac beneficium seu beneficia... retinere (possit), dispensare misericorditer dignemini... Concessum, ut petitur, in presentia domini nostri pape. Io. cardinalis Alexandrinus... Datum Rome apud sanctum Petrum, pridie kalendas februarii, anno tertio.“ (S. 993., fol. 238.)

Közölve: Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis IV. 38—39.

C.

1495. márczius 2.

A pécsi nagyobb iskola növendékei a királyi pénztárból három forintot kapnak.

Közölve *Békefi Remig*: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig. 346.

CI.

Róma. 1495. május 5.

Damján fia János óbudai tanuló.

... „Johannes Damiani de Veteribuda scholaris dicte diocesis (hibásan Strigoniensis) tunc in duodecimo vel circa sue etatis anno constitutus.“ ...

Kiadva: Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis IV. 48.

CII.

Róma. 1495. május 18.

Óbudai Damján fia János scholaris az óbudai Szent-Péter egyház Szent-Katalin kápolnájának káplánja.

„Johannes Damiani de Veteribuda scholaris, capellanus capellanie Sancte Katherine in ecclesia collegiata Sancti Petri de dicta Veteribuda, Strigoniensis diocesis site.“ ...

Kiadva: Monumenta Rom. Episcopatus Vespr. IV. 134.

CIII.

1496.

A tizedből a gyulafehérvári préposton, éneklő- és örkánonokon kívül a scholasticus is részesül.

Szeredai Antal: Notitia veteris et novi capituli ecclesiae Albensis Transilvaniae 110—115.

CIV.

Róma. 1496. január 14.

Baksai Lukács scholaris Szent-Albert egyháza Boldogságos Szűz oltárának örökös káplánja.

„Lucas de Baxna scholaris, perpetuus capellanus ad altare Beate Marie Virginis situm in ecclesia Sancti Alberti Vesprimiensis diocesis...“

Kiadva: Mon. Rom. Episcop. Vespr. IV. 135.

CV.

Esztergom. 1496. április 2.

Nagyrévi András thermopylaei fölszentelt püspök és esztergomi érseki helytartó Gayr Ágoston fia Gáspárt az előzetes vizsgálat megejtése után szerpappá, majd megmiséspappá szenteli.

Közölve: Magyar Tört. Tár XII. 135.

CVI.

Róma. 1496. augusztus 2.

Saineriai Salczer Márton esztergomegyházmegyei tanuló az összes egyházi rendek fölvételére engedelmet kap.

„Martinus Salczer de Saineria, *scolaris* Strigoniensis diocesis, qui ratione provisionis et tituli sufficientie generosi et nobilis viri domini Pauli wary artium professoris, ecclesie maioris Beate Marie Virginis de Buda plebani, ad omnes maiores et minores sacros et presbyteratus ordines suscipiendos astrictus est...”

Kiadva: Monum. Rom. Episcop. Vespri. IV. 136.

CVII.

Róma. 1496. augusztus 3.

Podolini József esztergomegyházmegyei tanuló.

„Joseph de Poddino(így) *scolaris* Strigoniensis diocesis...”

Kiadva: Monum. Rom. Episcop. Vespri. IV. 136.

CVIII.

Szepes. 1497. január 10.

Leudschit György szepesi éneklőkanonok végrendeletében Henckel Jánosnak tanulmányai végzésére évenként húsz forintot, István tanulónak meg a tunikáját és három forintot hagy.

... „Et per quinque annos dent Johanni Henckel ad studium quolibet anno viginti florenos...” ... „Item Stephano

Scolari tunicam meam, quam emi ab Achatio, et tres florenos...”

Hártyára írt eredetije : Magy. orsz. levélt. Dl. 20515. sz.

CIX.

Róma. 1497. márczius 14.

Rusich Benedek zágrábi egyházmegyei tanuló belép a római Szent-Lélek-társulatba.

Közölve : Monumenta Vaticana Hungariae. Ser. I. T. V. 59.

CX.

Róma. 1497. márczius 16.

Gál fia János scholaris a rajki egyház Szent-Katalin oltárának káplánja.

„Johannes Galli scholaris et capellanus Beate Catherine in parochiali ecclesia de Rayk, Vesprimiensis diocesis...”

Kiadva : Monum. Rom. Episcop. Vespr. IV. 137.

CXI.

Eger. 1499. február 23.

Pozsegavári Mátyás egri segédpüspök Melletei Tamás fia Antal baccalaureust előzetes vizsgálat után miséspappá szenteli.

Nos Mathias de Posegawar, Dei et apostolice sedis gratia episcopus Dagniensis, archidiaconus Hewesiensis canonicusque et suffraganeus ecclesie Agriensis in pontificalibus vicarius generalis, tenore presentium significamus, quibus expedit, universis, presentium notitiam habituris, quod cum nos in anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, sabbato Quatuor Temporum, in quo illud divinum cantatur officium Venite adoremus Deum etc., iuxta ritum et consuetudinem sacrosancte romane universalis ecclesie, sacros clericorum ordines in ecclesia Kathedrali Agriensi beati Johannis apostoli et ewangeliste, in castro Agriensi fundato, publice et generaliter celebrassemus.

1498.
szept. 22.

extunc inter ceteros promovendos nobis in Christo (így) dilectum Anthonium baccalarium, natum Thome de Mellethe, dyocesis Agriensis, per dominos examinatores ad id specialiter deputatos idoneum sufficientemque et legitimum reperi-
 tum nobisque presentatum, primitus Spiritus Sancti gratia invocata divinaque nobis favente clementia, de gradu accolitus (így) ad gradum subdiaconatus; tandem anno in
 eodem et loco suprascripto, sabbato Quatuor Temporum.
 1498. decz. 22. in quo illud divinum cantatur officium Veni et ostende nobis, de gradu subdiaconatus ad gradum diaconatus; postremo in anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, sabbato Quatuor Temporum, in quo illud divinum cantatur officium Intret oratio mea etc. prefatum Anthonium de gradu diaconatus ad gradum presbiteratus digne duximus promovendum, ymmo promovimus consecrando et consecravimus promovendo. In cuius rei memoriam et certiore evidentiam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras sigillo nostro pontificali, quo utimur, in appresso fecimus communiri prefatoque Anthonio presbitero duximus concedendas. Datum Agrie, in domo habitationis nostre; diebus, loco et annis, quibus supra.
 1499. febr. 23.

Hártyára írt eredetije, pecsét nyomaival: Magyar országos levéltár Dl. 20733. sz.

CXII.

Róma. 1500. április 1.

Imre pécsegyházmegyei tanuló belép a római Szent-Lélek-társulatba.

Közölve: Monum. Vatic. Hung. Ser. I. T. V. 99.

CXIII.

Róma. 1500. április 6.

Turcsi Mihály fia Lukács veszprémegyházmegyei scholaris a Szent-László egyház Bold. Szűz kápolnájának káplánja.

„Lucas filius Michaelis Turchi scholaris Vesprimiensis

diocesis, capellanus capellanie Sancte Marie Virginis site in ecclesia Sancti Wladislay regis, eiusdem diocesis“... .

Kiadva : Monumenta Episcop. Vespr. IV. 138.

CXIV.

Selmecz. 1501. augusztus 4.

A selmeczi plebánia könyvtára Keck Simon plebános hivatalának elfoglalásakor.

Anno domini 1501 (!) quarto die augusti post liberam, spontaneam ac puram resignationem D. Gregorii Sovariensis, in ingressu D. Simonis Keck plebani Schelmiczensis... . sequitur inventarium domus plebanie.

Primo signatura librorum.

Duo volumina Vincencii speculi historiarum.

Unum volumen victas (így) patrum.

Rationale divinorum.

Sermonis Hugonis de prata (így)

Vocabularius Juniani.

Due partes Panthologie.

Decalogus fratris Johannis Nide (Vide?)

Tractatus Johannis Piciani Moralis

Communiloquium seu summa collectionum.

Historia scholastica.

Dialogus Gregorii.

Bartholomeus de proprietatibus rerum.

Expositio Ewangeliorum Alberti Paduani.

Summa Wilhelmi Lugdunensis.

Liber tercius sententiarum Thome.

Summa angelica.

Decretum et Decretale in antiqua pressura.

Quidam liber sine titulo.

Nicolaus de Lyra in Moralibus.

Textus Clementini.

Biblia.

Summa confessorum.

Lumbardica historia.

Francisci Comestoris de Vycys.
Partes Gersonis.
Legenda Teuthonicalis Alexandri Magni.
Tres libri antiqui scripti sine titulo.
Parabole Salomonis Teuthonicalis.
Expositio misse Teuthonicalis.
Liber peregrinus.
Liber sapientie Teuthonicalis.
Belial Teuthonicalis.

Ábel Jenő gyűjteményében, a Magyar Tud. Akadémia kézirtatárában.

CXV.

1502. febr. 10.

*Máté lelesi plebános András és István nevű unoka-
öcscsére, tanulmányaik végzése céljából, pénzt hagyományoz.*

In nomine Domini Amen Ego Matheus
Pulchri Montis plebanus volens tale condere
testamentum Item pecuniam repositam in ladula apud
conventum Predicatorum in Cibinio, videlicet 24 florenos in
auro et in moneta pecuniam in numero — relinquo nepo-
tibus meis Stephano et Andree pro studio ipsorum lego et
non ut vanitatibus consumatur, sin alias dent eis nihil de
pecunia“.

Papirosra írt eredetije: Magyar orsz. lev. Dl. 21091. sz.

CXVI.

Székesfehérvár. 1504. július 2.

*Nagykai Demeter, a Szent-Miklósról nevezett székes-
fehérvári káptalan tanára egy nőt kardjával megsebesít
és két tanulóval a czinteremből eltávolíttat.*

„Beatissime pater, provolutus ad pedes vestre beati-
tudinis devotus orator vester Demetrius de Nathan, canonicus
et scholasticus ecclesie collegiate sancti Nicolai Albensis
Vesprimiensis diocesis humiliter exponit, quod cum alias

apud ecclesiam dicti sancti Nicolai de Alba extra muros civitatis Alberegalis certis ex causis personaliter resideret, quadam nocte ad ianuam ecclesie pulsari audivisset, cupiens hanc rem intelligere, cum armis ad intelligendum causam pulsationis huiusmodi exivit, et ad huiusmodi ianuam preter unam mulierem, cuius notitiam in verbis cognovit, cum alias propter obscuritatem cernere non posset; cui dixit: si diabolus illam hic adduxisset, et mox cum gladio, quem secum deferebat, evaginato, illam in femore non leviter percussit cum duobus scholaribus, qui cum ipso oratore erant, prefatamque mulierem ex cimiterio dicte ecclesie extrahi fecit et extra cimiterium et in terra prostratam cum clipeo ad partem posteriorem sui corporis pluribus ictibus verberavit“.

Kiadva: Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis IV. 143.

CXVII.

Gyulafehérvár. 1504.

A gyulafehérvári káptalan tizedjövedelmének összeírása.

„*Super decimis sedis Sebes.* . .

Item Scolasticus habet Malum Prandium . . .

Item Rector scole habet utramque Chergewd cum Kerezthyenfalva.

Super censu Sancti Georgii.

1504. sabbato proximo post festum Corporis Christi
cives opidi Enyediensis in censum sancti Georgii presen-
taverunt dominis de capitulo florenos auri centrum. In quibus
prepositus habet tertiam; item cantor, custos, decanus et
rector scole habent portiones, de quibus pro expensis in
Budam recepti sunt floreni octodecim. Item domino preposito
cesserunt floreni viginti septem, denarii triginta tres et
cesserunt cuilibet dominorum singuli floreni duo . . .

Divisio decimarum Hwnyad.

1504. feria sexta post Visitationis Marie divisio decimarum
sedis Hwnyadiensis, in quibus prepositus, cantor, custos,
1504.
júl. 5.

decanus et scolasticus habent portiones, facta est inter dominos tali modo . . .

Item Rector scole habet Hathzak cum Wamhel“ (igy).

Super censu Sancti Georgii . . .

Item rector scole per prepositum.

Divisio apum in possessionibus.

1504.
szept. 4. 1504. feria quarta proxima post festum Decollationis beati Johannis Baptiste divisio apum in possessionibus dominorum, in quibus prepositus, cantor, custos, decanus et Scolasticus habent portiones, facta est modo infrascripto. Sic igitur in nonnullis dominus prepositus habet ratione quinte sue et in nonnullis ratione curie . . .

Divisio vinorum decimalium in possessionibus.

1504.
szept. 16. In anno Domini 1504. feria secunda proxima post festum Exaltationis Sancte Crucis divisio vinorum decimalium in possessionibus dominorum, in quibus dominus prepositus habet tertiam, item cantor, custos, decanus et Scolasticus habent portiones, demptis utraque Enyed et Orbo, in quibus prepositus habet quintam, ac Bwzd, ubi habet nullam, facta est inter dominos isto modo . . .

Item Scolasticus in Chergewd 1 (urnam).

1504.
szept. 16. *Eodem die divisio nutrimentalium* in possessionibus, in quibus prepositus, cantor, custos, decanus et Scolasticus atque etiam illi, qui nondum in sacris sunt constituti, nullam habent portionem, facta est hoc modo . . .

Super argento Michaelis Archangeli.

1504.
szept. 28. 1504. Sabbato in profesto Michaelis Archangeli de decanatu Megyesiensi presentati sunt dominis de capitulo marce argenti duodecim, cum additione sex lothonum, in quibus prepositus, cantor, custos, decanus et scolasticus non habent portiones, quas marcas domini diviserunt per singulam marcam . . .

Super argento sancti Michaelis.

1504.
nov. 23. 1504. Sabbato proximo ante festum beate Katherine virginis et martiris de decanatu sedis Megyes presentate sunt dominis marce argenti duodecim cum additione sex lothonum, in quibus prepositus, cantor, custos, decanus et

scolasticus non habent portiones, quas marcas domini divisent (így) per singulas medias marcas.

Super argento conceptorum.

1504. In festo beati Nicolai episcopi et confessoris de decanatu Sebes presentate sunt dominis de capitulo marce argenti quadraginta octo ponderis terrestres, et has quidem in argento, sed in puro auro pro singulis marcis singulos quatuor et medium florenos deponendo; in quibus domini prepositus et decanus non habent portiones; cantor vero, custos et scolasticus habent portiones, quas domini dividerunt inter se per florenum.

1504.
decz. 6.

Papirosra írt eredetije, alsó részén nagyon szakadozott állapotban: Gyulafehérvári káptalan levéltára VIII. 1076. sz.

CXVIII.

Tihany. 1506. szeptember 1.

Kortó Mátyás succentor és Fülöp veszprémi iskola-mester mint tanuk szerepelnek.

... „Datum et actum Thykonii in monasterio Sancti Aniani sub anno a nativitate Domini Millesimo quingentesimo sexto, indictione nona, die vero Mercuri (így), prima Septembris, pontificatus eiusdem sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Julii, divina providentia pape secundi, anno eius tertio; presentibus ibidem venerabilibus et honorabilibus viris, dominis Mathie (így) Korto succentore, altero Mathie (így) Jenew decano, canonicis ecclesie Wesprimiensis, necnon Johanne plebano de Zentbalasalya ac *Philipo magistro scole Wesprimiensis* aliisque quampluribus testibus fidedignis ad premissa specialiter vocatis atque rogatis.“ ...

Kiadva Erdélyi László: A tihanyi apátság története I. 686—687.

CXIX.

Zágráb. 1507. május 29.

István segédpüspök és zágrábi éneklőkkanonok Rapavczi Dragsics Márton alszerpapot a vizsgálat megejtése után szerpappá szenteli.

Nos Stephanus... quum nos... invocata prius gratia

Sancti Spiritus s(acros cleri)corum ordines generaliter celebrassemus, tunc dilectum nobis in Christo Martinum, natum Mathei Dragsych de Hrapawch, cle(ricum Zagr)abiensis diocesis per examinatores dicte ecclesie Zagrabiensis specialiter deputatos sufficientem et idoneum repertum nobisque presentatum de gradibus acho(litatu)s et subdiaconatus ad gradum diaconatus, annuente nobis gratia Sancti Spiritus, digne et laudabiliter duximus promovendum et ordinandum... Datum Zagrabie, sabbato Quatvor temporum, quo Domini frequentatur officium: Charitas dei etc.“...

Kiadva: Blagay Oklevéltár 443.

CXX.

Esztergom. 1508. április 8.

János oropiai püspök, mint Bakócz Tamás esztergomi érsek helytartója bizonyítja, hogy Rózsahegyi Spetinger János fia István klerikust, előzetes vizsgálat után, alszerpappá, majd szerpappá és végül miséspappá szentelte.

- (N)os Johannes, Dei et apostolice sedis gratia episcopus Oropiensis ac reverendissimi in Christo patris et domini domini Thome, miseratione divina, tituli sancti Martini in montibus sancte romane ecclesie presbyteri cardinalis, archiepiscopi Strigoniensis locique eiusdem comitis perpetui, primatis Hungarie et dicte apostolice sedis legati nati, patriarche Constantinopolitani, necnon summi aule regie maiestatis cancellarii etc. in pontificalibus vicarius generalis memorie commendamus tenore presencium significantes, quibus expedit, universis: Quod cum nos in anno Domini
1507. Millesimo quingentesimo septimo in ecclesia collegiata sancti Stephani prothomartiris in castro Strigoniensi existenti, invocato (igy) prius Spiritus Sancti gratia, iuxta ritum et formam prefate sancte romane ecclesie, sabbato Quatvor
- decz. 18. Temporum, quo divinum canitur officium: Veni et ostende nobis faciem tuam etc. sacros clericorum publice et generaliter celebrassemus ordines, ex tunc inter ceteros nobis in Christo dilectum Stephanum, filium Joannis Spetinger de

Rosenberck, diocesis Strigoniensis, de legitimo thoro procreatum ac per dominos examinatores ad id deputatos ydoneum et sufficientem repertum, nobis presentatum, de gradu accolitus ad gradum subdyaconatus, tandem anno Domini Millesimo quingentesimo octavo in eadem ecclesia sancti Stephani prothomartiris sabbato Quatvor Temporum, quo ^{1508.} ^{márcz. 11.} divinum officium peragitur: Intret oratio mea etc. per reverendum dominum Paulum episcopum Milkoviensem de gradu subdyaconatus ad gradum dyaconatus, postremo vero eodem anno in eadem ecclesia sabbato, quo ^{ápr. 8.} divinum officium canitur: Sitientes venite ad aquas etc. per nos de gradu dyaconatus ad gradum prespiteratus (így) digne et laudabiliter duximus promovendum, ymmo promovimus et ordinavimus cum effectu. In quorum omnium fidem et testimonium presentes literas nostras sigilli nostri pontificali appensione munitas prefato Stephano presbytero duximus concedendas. Datum Strigonio (így), anno, die, loco, ^{1508.} ^{ápr. 8.} quibus supra.

Hártyára írt eredetije, zöld selyemsodraton függő, ép, czímeres gyűrűpecséttel: Rózsahegy város levéltárában. 51. sz.

CXXI.

Eger. 1508.

Az iskola rectora az egri püspök asztalánál kap élelmezést.

Kiadva Br. Nyáry Albert: A modenai Hyppolit-codexek. (Századok 1872. 297. 24. jegyz. és 1874. 79., 60. jegyz.)

CXXII.

Veszprém. 1508.

A veszprémi iskola Bold. Szűz kápolnájának van egy háza Veszprémbe, a vártól keletre, közel a Veszprém vizéhez.

... „ac quadam domo empticia canonicali quinquaginta florenis ab executore bone memorie condam honorabilis domini Johannis de Buda canonici Wesprimiensis, a parte

orientali castri Wesprimiensis prope fluvium Wesprimiensem, ex opposito domus capelle Beate Virginis in scola *Wesprimiensi* fundate...“

Hátyára írt eredetije, kék-sárga selyemsodraton függő pecséttel, a veszprémi kápt. házi levéltárában, 1508. Veszprém oppidum 73.

CXXIII.

Szepesvár. 1510. január 9.

*Zapolyai Istvánné, Hedvig tescheni hercegnő és fia, János és György a szepesi Szent-Márton egyház Krisztus-
teste kápolnája részére tett alapítványban négy iskolás
tartását is kiköti.*

Nos Hedvigis ducissa Thesseniensis relictā, necnon Johannes et Georgius filii condām spectabilis et magnifici domini Stephani de Zapolya, comitis perpetui terre Scepusiensis regniq̃ue Hungarie palatini et iudicis Comanorum etc., consimiliter comites perpetui dicte terre Scepusiensis, notificamus tenore presencium significantes, quibus expedit, universis: Quod cum nos opus existimemus saluberrimum ac Deo, hominibus acceptissimum pia vota fidelium defunctorum, quorum anime refrigerium a mortalibus, presertim his, quos aut coniugali federe, aut seminis propagatione seu geniture affectione persecuti sunt in terris, quotidianum exposcunt, non solum orationibus assiduis, sed et elemosinarum, quę animarum sunt refocillamina, largitionibus adimplere speremusque indubitanter quicquid de bonis nostris a Deo nobis collatis vita nobis comite in hoc seculo pro animarum salute largiti fuerimus, id totum ad nutum divine dispensationis congerere in celis terrestribusque bonis celestia, quę, testante sacro eloquio, et ab eruginis rubigine et a tine (igy) demolitione illesa semper et solida permanent, comitare, idque solum cedere nobis in premium salutis, quod longo peregrinationis tramite ad laudem et honorem omnipotentis Dei, imprimis deinde autem intemerate eiusdem genitricis Virginis Marie sanctorumque omnium, quorum precibus gloriosis nedum in terris, sed et in celesti hierarchia

pie speramus confoveri, fructibus bonorum operum reposuerimus in celis; hinc est quod nos sollicita mente atque cura et diligentia nostris, quibus a toto tempore obitus prefati condam domini Stephani comitis et palatini, domini scilicet et mariti nostre Hedwigis, charissimi genitorisque nostri, puta Johannis et Georgii, felicitis memorie, de quorum utrorumque coniugum felici propagatione divina volente clementia ad hanc lucem editi sumus, iuxta modulum nostrarum etatum vehementer incubuimus, cupientes votum et desiderium tum ipsius condam domini Stephani comitis et palatini, tum ettenim (igy) spectabilis et magnifici condam domini Emerici de dicta Zapolya, consimiliter comitis et palatini iudicisque comanorum etc., fratris scilicet eiusdem condam domini Stephani maioris natu, effectui mancipare capellamque Sacratissimi Corporis Christi, seipsum nobis in edulum rectificationemque spiritualem offerentis, ad latus ecclesie collegiate beati Martini de Scepus opera et impensis dicti condam domini Stephani comitis et palatini laudedignis edificiis de novo constructam et edificatam, quorum scilicet duorum fratrum comitum et palatinorum corpora unius, utputa ipsius condam domini Emerici inter stalla et choros maioris ecclesie, ubi divina ministeria quotidie perfici et decantare consueverunt, alterius autem, videlicet dicti condam domini Stephani in ipsa capella Sacratissimi Corporis Christi marmoreis in tumulis subtili arte et magisterio fabricatis existunt feliciter recondita, de bonis et hereditatibus nostris ab eisdem utrisque fratribus iam defunctis in nos optimo iure devolutis congruis dotationum largitionibus, quibus ministri eiusdem capelle in eadem pro tempore Deo iugiter famulantes se vitamque suam decenter valeant sustentare, condonare ipsamque capellam personis idoneis, que divinis officiis seditate insistant, insignire, pro prefatorum condam dominorum comitum et palatinorum defunctorum ac generose condam domine Dorothee, genitricis ipsorum pie recordationis, que modo simili in ipsa ede dicti divi Martini conquiescit; deinde nostra nostrorumque heredum et posteritatum utriusque

sexus animarum salute et refrigerio, ad laudem imprimis omnipotentis Dei eiusdemque genitricis virginis Marie ac beati Martini episcopi et confessoris dicte ecclesie specialis patroni, in quo post Deum et eiusdem genitricem virginem Mariam summam gerimus fidutiam, totale opidum nostrum Somogy nuncupatum in Abawywariensi, necnon totales portiones nostras possessionarias in possessionibus Kysfalw, Zegy vocatis in Zempliniensi, preterea possessionem nostram Kolbach nuncupatam in Scepusiensi comitatibus existentes, habitas, simul cum domo lapidea dudum per nos constructa ortisque inibi de novo construendis iuxta cimiterium dicte ecclesie collegiate beati Martini habitis; item tributo sew thelonio nostro in dicto opido Somogy exigi solito ac pariter cum cunctis eorundem oppidi et possessionis portionumque possessionariarum predictarum utilitatibus et pertinentiis quibuscumque, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, silvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis aquarumque decursibus, molendinis et molendinorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis et antiquis per nos hactenus tentis et possessis memorate capelle Sacratissimi Corporis Christi consequenterque rectori eiusdem pro tempore constituto, sub modis et conditionibus atque articulis infra limitatis duximus dandum, appropriandum, annectendum et conferendum, salvo iure patronatus dicte capelle Sacratissimi Corporis Christi, quantum ad collationem eiusdem capelle nobis semper reservato; immo damus, appropriamus, annectimusque et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendum, possidentum pariter et habendum; nullum ius nullamve iuris et dominii proprietatem per amplius in eisdem pro nobis reservatis, sed totum et omne ius nostrum omnemque iuris et dominii proprietatem, quod et quam in eisdem habuissemus, in dictam capellam Sacratissimi Corporis Christi et consequenter rectorem eiusdem prefatum in eisdem opido, possessione portionibusque pos-

sessionariis et cunctis suis pertinentiis et utilitatibus predictis intra et extra iudicium propriis nostris laboribus et expensis semper et in evum pacifice conservare. Tenor autem articulorum et conditionum supratactarum, quibus mediantibus ipsa capella deinceps regi gubernarique ac ipse rector capelle pro tempore constitutus cum ministris eiusdem capelle vivere debeat, sequitur et est talis: Item primum et ante omnia, quod nos quamdiu supervixerimus nobisque decedentibus heredes nostri predictam capellam Sacratissimi Corporis Christi personis, quibus maluerimus, idoneis et benemeritis simulcum predictis domo et curia aliisque suis utilitatibus conferendi habeamus et habeant potestatis facultatem. Si autem, quod Deus avertat, nos vel heredes nostros utriusque sexus solatio decedere contingeret, extunc prepositus dicte ecclesie beati Martini episcopi pro tempore constitutus, quemcunque maluerit, personam idoneam et benemeritam de membro ipsius capituli ad rectoratum ipsius capelle eligere liberam semper et omnimodam habeat eligendi et sibi de eodem pleno iure providendi facultatem. Item quod dictus rector capelle pro tempore constitutus sit immediate obligatus iurisdictioni prelibati (igy) huius ecclesie beati Martini pro tempore constituti. Idemque prelatus, instar aliorum subditorum suorum clericorum, tam eundem rectorem capelle, quam etiam suos capellanos pro tempore existentes, si fortassis moribus et vita dissoluti redderentur aut servitia divina, ad que tenerentur, adimplere negligerent, successivis semper temporibus iuxta excessum ipsorum demerita emendandi habeat plenariam auctoritatem. Item quod idem rector capelle, si fuerit de membro capituli, perpetuis temporibus de proventibus eiusdem capelle sibi, ut premissum est, deputatis et assignatis teneatur in propriis expensis ultra personam suam sex capellanos sacerdotes, alioquin tantum quinque pro peragendis divinis officiis fovere et conservare. Item quod idem rector capelle de consilio domini prepositi sit obligatus *quatuor Scholares pro decantandis singulis diebus per ebdomadam annuatim psalteriis conducere et appreciare*. Item quod predictus rec-

tor capelle unacum suis capellanis et *quatuor Scolaribus* singulis diebus depositionum corporum prefatorum condam dominorum Emerici et Stephani comitum et palatinorum solenniter cantabunt Placebo, Requiem et integras Vigiliis mortuorum. Item quod dictus rector capelle et singuli capellani diebus et temporibus prescriptis officiabunt Requiem. Item quod ipse rector capelle de ceris et candelis ac vinis atque aliis necessitatibus singulis temporibus ad ipsam capellam providebit. Item quod predicti rector capelle et capellani sui singulis diebus debebunt cantare unam missam per ebdomadam ordine infrascripto, videlicet die dominico de Sancta Trinitate et idem rector capelle per se ipsam missam officiabit cantando, ut moris est, cum suis capellanis. Ceteris autem diebus, in quibus festum non occurrit, soli capellani officiabunt et cantabunt hoc modo: Feria secunda Requiem pro famulis; feria tertia de Sancto Emerico cum collecta pro famulis; feria quarta pro peccatis cum collecta pro famulis; feria quinta de Corpore Christi cum collecta pro famulis; feria sexta de Passione Domini cum collecta pro famulis; sabbato de Beata Virgine cum collecta pro famulis. Si autem festum aliquod occurrit solenne per ebdomadam, tunc etiam rector capelle missam cantando aut saltem legendo officiabit. Item quod predictus rector capelle, si non fuerit de membro capituli, nichilominus instar aliorum dominorum de capitulo teneatur divinis officiis interesse; propter quod etiam dominus prepositus et capitulum sibi locum concedentem in stallo assignare habebunt. Item quod idem rector capelle diebus Rogationum et aliis diebus dominicis et festivis ac temporibus opportunis unacum suis capellanis processionibus publicis interesse debebit; et ob hoc talis semper debebit in rectoratum capelle eligi, qui continuam fecerit residentiam. Item quod singuli predictorum capellanorum per ebdomadam singulis diebus legent quatuor missas, excepto uno eorum, qui erit vacans, ex eo, quod si aliquis indispositus esset ad divina peragenda, extunc vacans eundem supportare debebit in missa. Item quod iidem capellani singulis diebus

decantabunt horas Beate Virginis et matutinas cum tribus lectionibus et laudibus et etiam Placebo. Item quod sepedicti capellani singulis diebus festivis missis processionibusque, primis et secundis vesperis maioris chori interesse tenebuntur. Item quod ipse rector capelle capellanos tales suscipere debeat, qui sunt moribus et vita redimiti et eos quidem, dum voluerit, licentiandi habeat potestatis facultatem; hoc tamen previsto, quod ipsi capellani per eundem electi vespervas, missas et alias horas canonicas in ipsa capella attente, cum omni devotione ac reverentia singulis temporibus peragant et ad ea perficienda idem rector capelle omnem curam et diligentiam suam apponat; alioquin si per ipsos capellanos ex improvisione dicti rectoris capelle aliqua negligentia sew defectus et enormitas committeretur, idem rector capelle per dominum prepositum aut suum vicarium pro tempore constitutum emendetur. Item quod idem rector capelle pro tempore constitutus de libris, calicibus, indumentis sacerdotalibus ceterisque rebus eiusdem capelle manibus suis assignandis semper inventarium habeat in eisdemque conservandis omnem curam et diligentiam apponat; cuius inventarii par apud dominos prepositum et capitulum supradicte ecclesie permaneat; aliud autem par pro seipso reservet. Item ut eadem capella in suis edificiis et structuris, puta fenestris, tectis et aliis attinentiis ruinam et desolationem non patiatur. Volumus, ut idem rector capelle a modo de cetero circa ea diligenter attendat et ea, que fuerint restauranda, de proventibus eiusdem capelle sibi modo premissis deputatis debito modo perficiat et restauret. Quod si in premissis tepidus et negligens foret, dominus prepositus pro tempore constitutus eundem ad id faciendum per omnia remedia opportuna et censuras ecclesiasticas cogendi et compellendi plenariam et omnimodam habeat potestatis facultatem. Ut autem presens dispositio sew ordinatio nostra cunctis pateat evidenter roburque optineat (igy) perpetue firmitatis, decrevimus, ut superinde tria paria litterarum nostrarum conficiantur; quorum unum apud nos ipsos reservabimus, aliud autem in sacristiam

predicte capelle Sacratissimi Corporis Christi reponemus et tertium par dictis dominis preposito et capitulo ad sacrificium eorum trademus et assignabimus. Quicumque autem presenti dispositioni et ordinationi nostris ausu temerario contravenire presumpserit, indignationem omnipotentis Dei eiusdemque illibate genitricis Virginis Marie ac Beati Martini et Omnium Sanctorum se noverit incursum. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras appensionibus sigillorum nostrorum iussimus et fecimus communiri. Datum in castro nostro Scepusiensi, feria quarta proxima post festum Epiphaniarum Domini. Anno eiusdem

1510.
jan. 9.

Millesimo quingentesimo decimo.

II. Ulászló királynak 1511. június 24-iki. hátyára írt és függő pecsétés átiratában: Magy. orsz. levélt. Dl. 22571. sz.

CXXIV.

1510. márczius 11.

Báthori Mihály, az esztergomi iskola sublectora a perben mint megbízott szerepel.

.... „magister Michael de Bathor sublector scole Strigoniensis“....

Eredetije Magy. Nemz. Múz. levéltára. Törzsanyag 1510. márczius 11-iki kel. okl.

CXXV.

Esztergom. 1513. április 2.

Nyási Demeter, Bakócz Tamás esztergomi érsek helytartója Bessenyei György fia Gáspár szerepapot előzetes vizsgálat után miséspappá szentelte.

Nos Demetrius de Nyas decretorum doctor, Dei et apostolice sedis gratia episcopus Sanctuariensis reverendissimique in Christo patris et domini domini Thome, miseratione divina tituli Sancti Martini in Montibus sacrosancte romane ecclesie presbiteri cardinalis Strigoniensis ac patriarche Constantinopolitani etc. vicarius in pontificalibus generalis, memorie commendamus tenore presencium significando,

quibus expedit, universis, quod cum nos de anno Domini
 infrascripto in ecclesia Sancti Stephani prothomartyris in
 castro Strigoniensi, invocata prius Spiritus Sancti gratia,
 sanctorumque patrum vestigiis inherendo, iuxta ritum sancte
 romane ac universalis ecclesie sacros clericorum ordines
 generaliter celebrassemus, dilectum nobis in Christo Gasparem
 de Bessenyw, natum Georgii de eadem Bessenyw, diocesis
 Waciensis, de legitimo thoro procreatum ac per examina-
 tores pro idoneo et sufficienti nobis presentatum, qui prius
 debitis temporibus ad minores ac alios ordines clericales
 extitit promotus, de quo nobis legitima facta fides extitit,
 sacro sabbato Quatuor Temporum, quo incipit divinum ^{1513.}
 officium Kyryeleyson paschale, etiam de gradu dyaconatus ^{márcz. 26.}
 ad gradum presbiteratus inclusive duximus promovendum
 et promovimus cum effectum. In cuius rei testimonium et
 vigorem presentes litteras nostras exinde fieri nostrique
 sigilli appensione communiri eidem Gaspari presbitero
 duximus concedendas. Dátum Strigonii, sabbato ante Domi-
 nicam, qua canitur divinum officium Quasi modo geniti ^{1513.}
 Anno domini Millesimo quingentesimo tredecimo. ^{ápr. 2.}

Hártyára írt eredetije, melyről a függő pecsét hiányzik: Magyar
 Országos levéltár. Dl. 25551. sz.

CXXVI.

Gyulafehérvár. 1513.

A gyulafehérvári káptalan tizedjövedelmének összeírása.

„Rector schole habet Zagor.

Divisio decimarum minorum inter Kykellen.

In anno domini 1513. feria sexta proxima ante festum ^{1513.}
 beati Georgii martiris divisio parvarum decimarum inter ^{ápr. 22.}
 Kykellew, que alias succultellorum dicebantur, facta est per
 dominos modo infrascripto . . .

Rector schole habet Wydradzegh cum Kerelyw . . .

Super divisione decimarum sedis Sebes.

In anno Domini 1513 feria sexta proxima ante festum ^{1513.}
 beati Georgii martiris divisio decimarum sedis Sebes, in ^{ápr. 22.}

quibus prepositus et decanus nullam, cantor tamen, custos et Rector Schole solitas habent portiones, facta est per dominos hoc modo . . .

Rector Schole habet Malum Prandium“.

Papirosra írt eredetije : Gyulafehérvári kápt. levélt. VIII. 1088.

CXXVII.

1516. szept. 5—15.

A Chesine András pápai közjegyző által kiadott oklevél bevezető sorai a káptalani iskola scolasticusáról vagyis az olvasókanonokról is megemlékeznek.

. . . „Universis et singulis dominis abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, archidiaconis, *scolasticis*, cantoribus, custodibus, thesaurariis, sacristis, succentoribus, tam cathedra-
lium, quam collegiatarum, etiam metropolitanarum canonicis, parochialiumque ecclesiarum rectoribus seu locatenentibus eorundem, plebanis, viceplebanis, capellanis curatis et non curatis, vicariis, perpetuis altaristis, ceterisque presbiteris, clericis, notariis et tabellionibus publicis quibuscumque per civitatem et dyocesim Zagradiensem ac alias ubilibet constitutis et eorum cuilibet in solidum, nec non illi vel illis, ad quem vel ad quos presentes nostre litere pervenerint, salutem in domino“.

Kiadva : *Thalčić* : Monum. Hist. lib. reg. civitatis Zagrab. III. 161—162.

CXXVIII.

Csanád. 1516. november 14.

A csanádi káptalan küldöttje Kovács Péter lippai bírónak és több polgártársának előszóval megmagyarázza az oklevelet, mivel nem írástudók.

. . . „ad civitatem Lippa accessisset ibique... Petro Kovach iudice moderno, unacum nonnullis suis concivibus, in teatro sive vico communi eiusdem civitatis personaliter repertis pretitulatas litteras vestre serenitatis... eisdem... exhibuisset continentiamque earundem ipsum nostrum testi-

monium verbali sermone, quanto melius potuit, *eo quod essent illiterati*, eisdem declarasset...“

Kiadva : Magyar Történelmi Tár XII. 86.

CXXIX.

Pozsony. 1517. január 3.

Rómer Gáspár pozsonyi kanonok végrendeletében a szentmisénél segédkező iskolamesterről és egy fölszentelés előtt álló szegény tanulóáról is megemlékezik.

... „Item pro missa de compassione Beate Virginis gloriose, diebus sabbatis cum duobus astantibus decantanda, lego et domino plebano prefate ecclesie sancti Martini pro tempore existenti ac suis successoribus florenos auri centum; tali tamen conditione, ut ipse idem plebanus pro tempore existens, seu ipsius successor habeat singulis diebus sabbatis pro eadem missa de prefata sumpma percipere denarios Wiennenses centum, de quibus astantibus predicatori et *scolastico*, unicuique seorsum satisfacere habebit; residuitatem pro se teneat plebanus. Sic et taliter de singulis diebus sabbatis per anni circulum agendum erit, donec et quousque memorata summa durabit seu expirabit...”

... „Item proposueram me velle visitare limina beatorum Petri et Pauli apostolorum; et ad hoc cumulavi in unum obulos hungaricales per florenos quatuor et medio (így) citra vel ultra. Et casu, quo morte preveniar, extunc omnes isti obuli dentur uni pauperi scolari, ad sacros ordines ibidem vel allibi (így) promoveri volenti; et super addantur eidem floreni in moneta tres...”

Kiadva : Magyar Sion IV. 332–334.

CXXX.

Eger. 1517. június 6.

Hámi Ákos egri püspöki helytartó és segédpüspök Liszakai Dombi Miklóst, előzetes vizsgálat után, pappá szenteli.

Nos Achacius de Ham, Dei et apostolice sedis gratia

- episcopus Nicomediensis, reverendissimique et illustrissimi domini et domini Ippoliti Estensis, Sancte Lucie in silice sacrosancte romane ecclesie dyachoni (így) cardinalis Agriensis suffraganeus, in pontificalibus vicarius generalis, tenore presencium significamus universis presens scriptum inspec-turis, quod cum nos anno Domini Millesimo quingentesimo
1516.
decz. 20. decimo sexto sabbato Quatuor Temporum, quo divinum illud cantatur officium: Veni et ostende etc., iuxta ritum et consuetudinem sacrosancte Romane ac universalis ecclesie, infra missarum solemnía in ecclesia Sancti Stephani regis et confessoris in castro Agriensi fundata sacros clericorum ordines publice et generaliter celebrassemus, extunc inter ceteros dilectum nobis in Christo discretum Nicolaum de Lyzka, natum condam Pauli Dombi de eadem Lyzka, dyo-cesis Agriensis, per duos examinatores ad id specialiter deputatos idoneum et sufficientem repertum nobisque com-mendatum, de gradu accolitatus ad gradum subdyachonatus
1517.
márcz. 28. (így), tandem vero anno Domini Millesimo quingentesimo septimo decimo sabbato Quatuor Temporum, quo divinum illud cantatur officium: Sicientes venite ad aquas etc. in prefata ecclesia Sancti Stephani regis et confessoris in castro iam dicto Agriensi fundata de gradu subdyachonatus ad gradum dyachonatus (így); demum vero anno in eodem
1517.
jún. 6. sabbato Quatuor Temporum, quo divinum illud cantatur officium: Charitas Dei etc. in prefata iam dicta ecclesia Sancti Stephani regis in castro predicto Agriensi fundata de gradu dyachonatus (így) ad gradum presbyteratus, pri-mitus invocata Spiritus Sancti gratia, ad laudem Salvatoris digne duximus promovendum, ordinandum et consecrandum, immo promovimus, ordinamus et consecramus pleno cum effectu. In cuius rei memoriam, fidem et testimonium pre-sentes litteras nostras sigilli nostri pontificalis, quo utimur, appensione signatas eidem duximus concedendas. Datum
1517.
jún. 6. anno, die et loco, quibus supra.

Hártyára írt eredetije, piros-zöld selyemsodraton függő pecséttel :
Magyar Nemzeti Múzeumban, a Máriássy család levéltárában.

CXXXI.

Bács. 1518. június 26.

László tanuló mint peres fél szerepel.

... „Blasius presbiter filius condam Blasii Dokay. civis Bachiensis, quadam vice fratres suos, videlicet *Ladislauum Scolarem* et Georgium germanos et sororem eorum, nomine Elenam, tempore iudicatus sui vocasset in sui (Stephani Zathay iudicis Bachiensis) presentiam“...

Papirosra írt egykorú másolatban: Magyar Országos levéltár. DL. 36814. sz.

CXXXII.

Róma. 1519. június 11.

Dobozy Mihály székesfehérvári lector a római Szent-Lélek-társulat tagjai közé lép.

„Die 11 Junii 1519. Ego Michael Dobozÿ *lector de Albaregali* die suprascripta intravi in hanc confraternitatem, contuli pro ingressu florenum unum largum et promisi, annuatim contribuam et habui litteras. Solvit aureum unum pro decem annis proxime futuris“.

Kiadva: Monumenta Vaticana Hung. Ser. I. Tom. V. 138.

CXXXIII.

Sopron. 1521. február 16.

Sopron város hatósága Piesth Márton fia Mátyás szegény tanuló részére leköti a balfi plebániát, hogy miséspappá szentelhető legyen.

Omnibus et singulis Dei et apostolice sedis gratia in Christo patribus et dominis dominis archiepiscopis, episcopis, eorundem in pontificalibus et spiritualibus vicariis generalibus, ad quos presentes litere pervenerint, magister civium, iudex iuratique cives civitatis Soproniensis, Jauriensis diocesis, reverentiam et honorem. Ad universorum notitiam deducimus per presentes, quod quia discretus vir lator presencium Mathias Piest *Scolaris*, filius quondam Martini Piesth concivis nostri septiformis inspirationis gratia sacros clericorum ordines

culmenque presbiterialis dignitatis desiderat, nec tanta sui patrimonii facultas existit, unde decenter, prout sacerdotii conditio postulat et requirit, honeste sustentari possit. Nos igitur divinum, uti tenemur, cultum ampliare volentes, attendentes nihilominus vite ac morum honestatem, literarum peritiam, aliaque virtutum et probitatis merita, quibus multipliciter coram nobis exstat recommendatus, ipsum Mathiam prefatum titulo provisioni nostre duximus ascribendum, ymo ascribimus per presentes, Domino disponente, sibi de competenti plebania ecclesia parochiali Beate ac gloriosissime Virginis Marie in Wolfs providere volentes. In cuius rei evidens testimonium has literas nostri iussimus appensione sigilli communiri. Actum Sopronii, in edibus pretorianis, die sabbati, sedecima februarii, anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo primo.

1521.
febr. 16.

Christophorus Schwartzentaler civis Soproniensis, apostolica ac imperiali auctoritatibus notarius publicus in fidem propria se manu subscripsit.

Hártyára írt eredetije: Magy. Nemz. Múzeum. Kisfaludy család levélt. 1521. febr. 16. kel. okl.

CXXXIV.

1524. július 29.

A váradi káptalan határozatai az egyházi rendről és a főlszentelendőknél megvárt tulajdonságokról.

„Incipiunt constitutiones nove alme ecclesie Waradiensis“.

„*Sequitur sextum sacramentum de ordine clericali.*

Ordo clericalis est sextum sacramentum, per quod ordinato traditur potestas spiritualis et officium. Septem igitur sunt gradus ecclesiastici, videlicet hostiarii, lectoris, exorchisthe (így), acoliti, subdiaconi, diaconi et sacerdotis, quibus canoniste adiciunt psalmistatum pro primo et episcopatum pro ultimo, quos duos etiam ipsi pro ordinibus ponunt; et dicuntur hec sacramenta, quia in eorum receptione res sacra, id est gratia confertur, quoniam figurant ea, que ibi geruntur. Tres tamen ultim

et quartus, scilicet episcopatus sacri ordines dicuntur, nam sunt sacra testimonia a castitate et continentia appellata. Tales enim ad ministerium spirituale eligenti sunt clerici, qui digne possunt tractare dominica sacramenta; per tales autem ministros Christi, qui Spiritus Sancti gratia sunt decori et per quos doctrina et conversationis forma verborum transfunditur in alios, ne celestes margarithe spiritualium verborum officiorumque divinorum sordide trite pedibus conculcentur. Inter alia autem sacramenta hoc sextum sacramentum sacerdotalis promotionis maiori auctoritate et dignitate accipiendum et dandum est, quia si non sic oblatum fuerit, Deo desinit esse gratum, ex quo non fuerit recte perfectum. Cetera autem sacramenta unicuique propter se dantur et unicuique talia sunt, quali corde vel conscientia accipiuntur. Illud solum non propter se tantum, sed etiam propter alios datur et ideo necesse est, ut quilibet vero corde mundaque conscientia, quantum ad se sacerdotem, accipiat; ad alios vero non solum sine omni culpa, sed etiam sine omni infamia sacerdos existat, ne aliis scandalum inferat. Nam sacerdotium ad aliorum utilitatem datur, non solum, ut presint, immo etiam, ut prosint; quia enim sacerdotes mediatores sunt inter Deum et hominem, dum precepta Dei populo deferunt predicando et vota populi Deo porrigunt supplicando; et ideo tales debent esse sacerdotes, ut Deo grati et hominibus sint accepti. Denique si mediator non est bonus, discordes reconciliare non potest, quia simul utrisque non sociatur, qui amicitie vinculo non est concors⁴.

„De promovendis ad sacros ordines.

Constituimus etiam, quod hi, qui sunt ad sacros ordines promovendi, nobis aut nostro in spiritualibus vicario ante diem sue ordinationis debeant per suos procuratores presentari examinandi, prout esse solet; et tales, qui sunt legitime etatis, ut non obstante impedimento canonico possint in decimo octavo ad subdiaconatus, in vigesimo ad diaconatus et in vigesimo quinto etatis sue anno ad presbyteratus ordines promoveri. Nec requiritur, quod sub-

diaconandus expleverit decem et octo annos, sed sufficit attigisse. Idem et de reliquis predictis. Honestè vite, ac de legitimo matrimonio nati, et qui bene sciant legere et cantare ac in primitivis scientiis sint alliquialiter (így) instructi, non irregulares, non coniugati, non bigami, non servi, nisi forte essent manumissi, non corpore vitiati; patientes autem morbum caducum seu demoniaci aut simoniaci vel furiosi aut homicide vel incestuosi, vel periuri, vel qui publice adulterium commiserunt vel qui solennem penitentiam peregerunt, aut in aliis criminibus facinorosis enormibus fuerunt reperti laborantes, aut aliud canonicum impedimentum habentes, quos omnes prohibemus ad ordines promoveri, nec ad aliquem titulum ecclesiasticum admitti: alioquin tam presentans, quam presentatus a beneficio ecclesiastico et executione sui beneficii noverint se suspensos“.

Papirosra írt egykorú másolatban: Magyar Országos levéltár Dl. 29416. sz. — Eme zsinati határozatok megvannak még a gyulafehérvári káptalan országos levéltárában is: Cista Bihar. 1. 2.

CXXXV.

1524. július 29.

A váradí zsinat határozata, hogy a misénél legyen klerikus vagy iskolás.

„Nullus sacerdos missam dicat, sed unusquisque clericum vel scolarem habeat, qui sibi ad missam respondeat, et cum quo, si voluerit, psalmos dicat...“

Egykorú másolatban: Magyar orsz. levélt. Dl. 29416. sz.

CXXXVI.

Adony. 1526 július 31.

II. Lajos király Batthyány Ferencz dalmát-horvát-szlavon bánt utasítja, hogy a zágrábi papokkal és tanulókkal saját és a püspök belátása szerint cselekedjék.

... „De presbiteris quoque et scholaribus remittimus nos ad iudicium vestrum et domini episcopi...“

Kiadva: Monum. Hung. Hist. I. oszt. XXXI. köt. 553.

CXXXVII.

Róma. 1528. február 3.

Sbardellati János Ágost esztergomegyházmegyei scholaris a Bold. Szűz tiszteletére avatott esztergomi kápolnát kapja javadalmúl VII. Kelemen pápától.

Közölve Kollányi Ferencz: Regesták a római és parmai levéltárakból. (Tört. Tár 1905. 315—316.)

CXXXVIII.

1532.

Ládi Demeter veszprémi olvasókanonok végrendeletének végrehajtói egyikéül Pál veszprémi iskolamestert nevezi meg.

... „Paulo magistro scole...”

Kiadva: Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából. II. 226. — Békefi Remig: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig 442.

CXXXIX.

Veszprém. 1534. április 4.

Miklóst, a nagyobb egyházi rendek fölvétele előtt, megbízott vizsgálók tudomány, életkor és erkölcs dolgában megvizsgálják.

1534. április 4. „Nicolaum... de legitimo thoro procreatum, in ordine acolitatus existentem ac per dominos examinatores dicte ecclesie ad id specialiter deputatos in scientia, etate et moribus aptum et sufficientem repertum nobisque presentatum ad titulum sui patrimonii ad gradum subdiaconatus... digne duximus promovendum et promovimus.”

Kiadva: *Károlyi Oklevéltár*. III. Budapest. 1885. 190—191.

CXL.

Brüsszel. 1535. január 30.

Oláh Miklós írja Gerendy Miklósnak, hogy midőn Váradon jártak iskolába, itt olvasta Aesopus Apologosát Cassiáról.

... „Dum una olim Varadini litteris operam daremus,

memini me legisse τὸν ἀπολογὸν τοῦ ἱεροποῦ de cassia, de qua et Aulus Gellius mentionem facit...“

Kiadva : Oláh Miklós levelezése 544. (Monum. Hung. Hist. I. oszt. XXV. köt.)

CXLI.

1543. körül.

Az esztergomi olvasó- és éneklőkanonok jövedelmei és kötelességei.

„Lector ex omnibus proventibus capituli, ubi prepositus habet quintam, percipit partem decimam.

In comitatu vero Kys Nyitra habet quartam et decimam partes.

Officium vero lectoris est universarum litterarum curam gerere et expedire, vel notarium idoneum et sufficientem tenere.

Idem habet predium in Damas, unde decimam et census cum munalibus percipit.

Cantor habet proventus ex comitatu maiori Honthensi, unde quartam ex decimis capituli percipit.

In minori comitatu... habere quartam. Capitulum...

Idem (Cantor) in comitatu Newg... dominus reverendissimus ab ipso...

Idem (Cantor) in Matthywsfewlde ex — archiepisc... de septem villis quartam.

Idem (Cantor) de proventibus archiepiscopatus singulis annis habet centum saponem tritici minus viginti, et debent mensurari cum sapone Sarlay. Que saponem per dominos camerarios Hungarie estimate sunt ad metretas Thyrnawienses centum et sexaginta; tamen reverendissimus informetur clarius per eundem cantorem.

Idem (Cantor) de eisdem proventibus archiepiscopatus habet centum Budenses cubulos vini, quod per eosdem dominos camerarios Hungarie estimatum est ad Akones viginti; et singulis annis tam Strigonii, quam Thyrnawie semper isti proventus integre sunt redditus et persoluti. De

isto etiam proventu dominus reverendissimus per solummet cantorem informetur.

Officium cantoris est installare ac omnia negotia chori providere, ut patet *in statutis*.

Si vero cantor ipse esset insufficiens, tenetur *precantorem* unum tenere, cui de competenti salario satisfacere debet.

Papirosra írt és nagyon rongált állapotban levő csonka eredetije: Primási egyh. lev. nr. 78.

CXLII.

Pozsony. 1549. május 25.

A m. kir. helytartótanács értesíti a királyt, hogy a győri püspök Olaszországból fogadott tudóst a gyermekek és ifjak tanítására; de mivel az a kiadásokat sokáig már nem tudja viselni, kéri a királyt, adományozza neki a Podmaniczky által elpusztított zirczi apátság javait, a pozsonyi országgyűlés határozata szellemében.

... „Cum igitur his diebus intelligamus virum ex Italia doctum Jaurinum conductum esse per dominum Jauriensem, qui pueros adolescentesque bonas artes docere iam inceperit adeo, ut magna discentium multitudo eo confluxerit, confluatque in dies; videatur autem diutius dominus Jauriensis sumptus hos ad *scolam* necessarios sustinere non posse, nisi aliunde adiuvetur...“

Kiadva R. Kiss István: A magyar helytartótanács I. Ferdinánd korában és 1549—1551. évi leveles könyve. 102.

CXLIII.

Bécs. 1558. december 5.

Verancsis Antal írja egy pap barátjának, hogy a papok számának növelése végett már szervezett iskolát, a melybe vagy húsz ifjú jár; többet is tehetne, ha ő és vüspöktársai püspökké volnának szentelve.

... „Ut autem veluti denuo pariam novos filios, ministros et sacerdotes ecclesiae ac dioecesi meae, scholam

institui et praefeci illud duos bonarum artium peritos, praecipue vero theologiae nostrae catholicae professores, habitoque viginti circiter (quantum pro hoc principio) iuvenum delectu, qui iam matura aetate sint et nobiscum de ecclesia romana ac suis ordinationibus sentientes, sacris etiam initiari velint. Plura id genus reponere suo loco possemus in ecclesia nostra, non tam nos soli, quam etiam domini electi alii, si essemus consecrati, sed hoc praestare nec scimus, nec possumus, uti deberemus et res postulare. Propterea iterum hortamur te in Domino, alioqui etiam committimus tibi, ne desis et tuo officio et huic nostro desiderio ac necessitati, quia nostri, imo Domini nostri greges magnopere periclitantur.“

Kiadva: Monumenta Hungariae Historica. II. oszt. X. (Verancsics Antal összes munkái VII.) 288—289.

FÜGGELÉK.

I. FEJEZET.

Falusi és városi iskolák Magyarországon 1540-ig.

*Adony. — Ajak. — Alczina. — Almás. — Alsó-Torja. —
Ardó. — Ápold. — Bazin. — Bendorf. — Beregszász. —
Bodok. — Bodola. — Bodrog. — Boldogváros. — Brassó. —
Brulya. — Buda. — Budamér. — Csáb. — Cséb. — Dános. —
Doborka. — Dobra. — Dombró. — Erked. — Felek. —
Felmér. — Felső-Meczenzéf. — Fenyőfalva. — Garád. —
Gresencze. — Gyalu. — Halmagy. — Haraszi. — Her-
mány. — Hégen. — Holczmány. — Holdvilág. — Homo-
ród. — Homoródbene. — Homoród-Daróc. — Hunyad. —
Jakabfalva. — Jánosfalva. — Kacza. — Kakasfalva. —
Kamarja. — Kapos. — Kálló. — Keresd. — Keresztes. —
Kézsmárk. — Köhalom. — Lapispatak. — Lemnek. —
Leszna. — Lőcse. — Lucsivna. — Magaré. — Margit-
falva. — Marpod. — Mártonhegye. — Mese. — Miklós-
telke. — Mirkvásár. — Miskolcz. — Morgonda. — Nagy-
ápold. — Nagysáros. — Nagysink. — Nagyszeben. —
Nagyszőlős. — Németi. — Néthus. — Nyustya. — Omlás. —
Osgyán. — Pápa. — Péterfalva. — Pilis. — Prázmér. —
Prépostfalva. — Réten. — Rimabánya. — Rimaszombat. —
Romosz. — Rozsonda. — Rudály. — Sár. — Sáros. —
Sárvár. — Segesd. — Sellemberk. — Somogy. — Sövény-
ség. — Szokol. — Szatmár. — Szász-Buda. — Szász-
Dálya. — Szász-Fehéregyház. — Szászkézd. — Szászorbo. —
Szász-Szent-László. — Szász-Ugra. — Szásznújfalu. — Száz-
halom. — Szeben. — Szelindek. — Szent-Ágota. — Szent-*

György. — *Szent-Márton.* — *Szerdahely.* — *Sztropkó.* —
Tasnád. — *Tiszolcz.* — *Tussa.* — *Ujegyház.* — *Ujhely.* —
Ujváros. — *Varannó.* — *Vaska.* — *Veresmart.* — *Vol-*
kány. — *Vurpod.* — *Zágráb.* — *Zombor.* — *Zsiberk.* —
Zsombor.

Adony.

Adony (Szabolcs vm.) *Máté* nevű tanulójjával (scholaris) 1454. júl. 13-án találkozunk.¹ Őt ugyanis Albert, a kis-gúthi plebános megverte és megsebesítette. Ebből azután per keletkezett.

Ajak.

Ajak (Szabolcs vm.) iskolamestere 1503. ápr. 6-án *Péter.*²

Alczina.

Alczina (Alzen, Szeben vm.) iskolamestere (scholasticus) 1488-ban fordul elő.³

Almás.

Almás (Hunyad vm.) iskolamestere 1488. márczius 28-án *Miklós.*⁴

Alsó-Torja.

Péter alsótorjai (Háromszék vm.) iskolamester 1536. ápr. 25-én közjegyzői oklevélben mint tanú szerepel.⁵

Ardó.

Ardó (talán Ugocsa vm.) iskolamestere 1479. júl. 27-én *János*, a ki mint tanú szerepel.⁶

¹ Függelék. Oklevéltár XXI. okl.

² Függelék. Oklevéltár XLVIII. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 56. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár XLI. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár LXVI. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár XXXV. okl.

Ápold.

Ápold (Trappold, Nagyküküllő vm.) iskolájával 1488-ban találkozunk.¹

Bazin.

Bazin (Pozsony vm.) iskolája osztzkodás alkalmával 1425. okt. 21-én fordul elő.²

Bendorf.

Bendorf (Bägendorf, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.³

Beregszász.

Márton miséspap, krakkai baccalaureus és 1467. okt. 19-én beregszászi (Bereg vm.) iskolamester folyamodik Balázs leleszi préposthoz, hogy a kaposi plébániát adományozza neki.⁴

Bodok.

Bodok (Háromszék vagy Kolozs vm.) iskolamestere 1540-ben *Márton* deák, a kinek a feleségét Margitnak hívják.⁵

Bodola.

Bodola (Baranya vm.) iskolamestere 1468. január 15-én *Tamás*.⁶

Bodrog.

Bodrogh (Bodrog vm.) iskolamestere 1468. január 14-én *István*.⁷

¹ Korrespondenzblatt XVII. 69. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Függelék. Oklevéltár VIII. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 57. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár XXIX. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár LXIX. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár XXXI. okl.

⁷ Függelék. Oklevéltár XXX. okl.

Boldogváros.

Boldogváros (Seligstadt, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.¹

Brezó.

Brezó (Gömör vm.) iskolamestere jövedelmének tized-része 1542-ben 30 denár.²

Brulya.

Brulya (Braller, Ballor, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.³

Buda.

Buda város Bold. Szűz plebániái egyházának iskolája 1398. nov. 29-én Wulfingus Péter szögletházának szomszéd-gában állott.⁴

Szondi Fábián 1480. júl. 20-án Buda várában a Mária Magdolna egyház iskolájában tanít.⁵

Lavai Rorbeck Pongrácz 1481. okt. 16 án és 1483. jún. 29-én a budai iskola jeles mestere.⁶

Budamér.

Budamér (Sáros vm.) iskolamestere 1531. szept. 9-én János deák, a ki azelőtt Lapispatakon tanítgatott. Kapy György Lucza nevű elhunyt feleségének végrendeleti tanúul Gergely egykori lapispataki plébánost és János lapispataki, majd budaméri iskolamestert küldi ki.⁷

¹ Korrespondenzblatt XVII. 67. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Függelék. Oklevéltár LXXI. okl. E helyütt megjegyzem, hogy Brezó, Csáb, Nyustya, Rimabánya, Rimaszombat és Tiszolcz iskolamesteréről a forrás csak 1542-ben emlékezik. De éppen a katolikus egyház ekkori állapotából következik, hogy e helyeken már 1542 előtt is volt iskola. Ezt a hat iskolát tehát éppen ezért vettem föl 1540-ig terjedő művembe.

³ Korrespondenzblatt XVII. 86. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár III. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár XXXVI. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár XXXVIII és XL. okl.

⁷ Függelék. Oklevéltár LXII. okl.

Csáb.

Csáb (Hont vm.) iskolamestere 1542-ben 15 denár adót fizet.¹

Cséb.

Cséb (Zemplén vm.) iskolamestere 1481. szept. 21-én *Márton*.²

Dános.

Dános (Dunesdorf, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban tűnik elő.³

Doborka.

Doborka (Dobring, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban jelenik meg.⁴

Dobra.

Dobra (Szatmár vm.) iskolamestere 1456. jan. 23-án *Tamás* deák. Ő és Lőrincz dobrai plebános a kiküldött bírák — Gyulai Miklós váradi kanonok és Forrai István tasnádi plebános — előtt azt állították, hogy Szántói Becsky László embereit bosszúból Dobrára küldötte, a hol ezek 1456. jan. 23-án Lőrincz plebános lakására törtek, az ajtókat összetörték és több tárgyat elraboltak; *Tamás* iskolamestert pedig ugyanekkor megverték és vele szemérmetlenül jártak el.

Becsky László erre úgy felelt, hogy ő ebben a dologban egészen ártatlan, sőt az emberei sem törtek a dobrai plebános lakására s még kevésbé verték meg Tamás iskolamestert.

Mivel a felperesek állításuk bizonyítására nem vállalkoztak, a bíróság Becsky Lászlónak ítélte meg az esküt.⁵ Ez azután az ártatlanságát bizonyító esküt 1456. máj. 31-én tényleg le is tette.⁶

¹ Függelék. Oklevéltár LXXI. okl.

² Függelék. Oklevéltár XXXVII. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 69. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 53. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár XXII. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár XXIII. okl.

Dombró.

Dombró (Körös megye) iskolamestere 1438. aug. 13-án *István*.¹

Erked.

Erked (Arkeden, Udvarhely vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.²

Felek.

Felek (Freck, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban tűnik elő.³

Felmér.

Felmér (Felmern, Volmor, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.⁴

Felső-Meczenczéf.

Alsó-Meczenczéf (Abaúj-Torna vm.) hatósága 1430. okt. 21-én évi nyolcz köből rozstot ajánl meg szerződésileg a felső-meczenczéfi iskolamester részére.⁵ Ezt az egyességet János jászai prépost és Dénes esztergomi érseki helytartó ugyanezen a napon helybenhagyta.⁶

Alsó- és Felső-Meczenczéf községe 1476 okt. 16-án megegyezett abban, hogy ha Felső-Meczenczéfen templomot vagy iskolát javítanak és egyházi szereket szereznek be, a költségek felét Alsó-Meczenczéf viseli.⁷

Fenyőfalva.

Fenyőfalva (Girelsau, Szeben vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁸

¹ Függelék. Oklevéltár XIII. okl.

² Korrespondenzblatt XVII. 67. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 55. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 57. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár X. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár XI. okl.

⁷ Függelék. Oklevéltár XXXIII. okl.

⁸ Korrespondenzblatt XVII. 55. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Garád.

Garád (Stein, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-fordul elő.¹

Gresencze.

Gresencze (Körös vm.) iskolamestere 1458. ápr. 12-én *Imre*.²

Gyalu.

Gyalu (Kolozs vm.) mezőváros iskolamestere 1466. aug. 13-án *Lőrincz* deák.³

Halmágy.

Halmágy (Halffenmegen, Nagyküküllő vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁴

Haraszi.

Haraszi (Pest vm.) plebánosának két tanulóját 1453-ban, hatalmaskodás alkalmával megsebesítették.⁵

Hermány.

Hermány (Kastenholz, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban jelenik meg.⁶

Hégen.

Hégen (Henndorf, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.⁷

Holczmány.

Holczmány (Holzmengen, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban jelenik meg.⁸

¹ Korrespondenzblatt XVII. 58. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Magy. orsz. lev. Dl. 35620. — Függelék. Oklevéltár XXIV. okl.

³ Függelék. Oklevéltár XXVIII. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 57. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár XX. okl.

⁶ Korrespondenzblatt XVII. 55. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁷ Korrespondenzblatt XVII. 69. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁸ Korrespondenzblatt XVII. 56. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Holdvilág.

Holdvilág (Halvelagen, Nagyküküllő vm.) iskolájával 1488-ban találkozunk.¹

Homoród.

Homoród (Hamruden, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban tűnik elő.²

Homoródbene.

Homoródbene (Meeburg, Udvarhely vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.³

Homoród-Darócz.

Homoród-Darócz (Draas, Udvarhely vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁴

Hunyad.

A *hunyadi* iskolamester emlékét 1526-ból sajátosságos eset őrizte meg. Scholcz György hunyadi várnagy lutheránus hírbe került. Gosztonyi János erdélyi püspök Máté alpestesi, István dévai és Imre hunyadi plebánosokat küldötte ki, hogy ez ügyben vizsgálatot tartsanak. Ez megtörtént; s egyebek között kiderült, hogy Scholcz György a szent kereszt tisztelete ellen is nyilatkozott. A hunyadi iskolamester ugyanis Ker. Szent-János napján, régi szokás szerint, fogta a Hunyad várában levő és Ker. Szent-János tiszteletére szentelt kápolnának nagy aranyozott ezüst keresztjét és ebéd idején a várbeli káplánok asztalához ment vele, hogy megcsókoltassa. Itt volt Scholcz is. A mint az iskolamester a feszületet neki csókra odanyújtotta, ő ellökte és azt mondta, hogy ez nem szükséges; másokat meg, a kik megcsókolták, megszidott, kinevetett és azt vágta a szemükbe, hogy ez rossz példa.⁵

¹ Korrespondenzblatt XVII. 69. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Korrespondenzblatt XVII. 58. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 67. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 59. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár LIX. okl.

Jakabfalva.

Jakabfalva (Jakobsdorf, Nagyküküllő vm.) iskolájáról 1488-ban olvasunk.¹

Jánosfalva.

Jánosfalva (Sáros vm.) iskolamestere 1430. márcz. 13-án *Márton*.²

Kacza.

Kacza (Katzendorf, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.³

Kakasfalva.

Kakasfalva (Hahnbach, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban tűnik elő.⁴

Kamarja.

Kamarja (Körös vármegyében, a Garity hegység keleti oldalán⁵) iskolamestere 1502 előtt Miklós baccalaureus, a ki feleséges ember volt.⁶

Kapos.

Kapos (Ung vm.) iskolamestere 1493. aug. 31-én *Péter*.⁷

Kálló.

Kálló (Szabolcs vm.) Szent Mihály egyházának iskolája 1501-ben a plebánia északi oldalán emelkedett. A teltet hozzá maga a kegyúr Kállai Lőkös János adta. Endesi György ez évben rárontott az iskolára s itt *János iskola-mester* testvérjét, László klerikust és a tanulás céljából egybesereglett gyermekeket bántalmazta s többeket kard-

¹ Korrespondenzblatt XVII. 65. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Magy. orsz. lev. DI. 12177. — Függelék. Oklevéltár IX. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 59. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 54. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ *Csánki Dezső*: Körösmegye a XV. században 30. és 75. (Akad. Értek. II. oszt. XV. köt. 12. sz.)

⁶ Függelék. Oklevéltár XLVI. okl.

⁷ Magy. orsz. lev. DI. 19750. — Függelék. Oklevéltár XLIII. okl.

dal megsebesített. Hatalmaskodása úgy ért véget, hogy Kállai Lőkös János az embereivel megérkezett, Endesi Györgyöt letartóztatta és a bíróság elé állította.¹

Keresd.

Keresd (Kreisch, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban tűnik elő.²

Keresztes.

Keresztes (Sáros vm.) tanulóinak (scholaribus) Liptai Benedek keresztesi főemberszolgája 1482-ben egy forintot hagy, hogy a Szent-Kereszt egyházban zsoltárt énekeljenek.³

Kézsmárk.

Kis-lipniki Heres László 1451. máj. 9-iki kilenczven magyar forintos alapítványából a kézsmárki iskolamester három arany forintot kap.⁴

Kőhalom.

Kőhalom (Reps, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.⁵

Lapispatak.

Lapispatak (Sáros vm.) iskolamestere 1531. szept. 9-ike előtt János deák, a ki később Budaméren működik e minőségben.⁶

Lemnek.

Lemnek (Leblang, Loffnicht, Nagyküküllő vm.) iskola-mestere 1488-ban fordul elő.⁷

¹ Függelék. Oklevéltár XLV. okl.

² Korrespondenzblatt XVII. 68. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

³ Függelék. Oklevéltár XXXIX. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár XVIII. okl.

⁵ Korrespondenzblatt XVII. 58. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár LXII. okl.

⁷ Korrespondenzblatt XVII. 57. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Leszna.

Miklós fia János 1423. ápr. 2-án Leszna (Zemplén vm.) falu iskolájára tört és az itt időző Márton főemberszolgát (familiaris) agyon akarta verni, de ez futással megmentette életét.¹

Lőcse.

Lőcsén 1521-ben az iskolamesteren kívül kántor is van, a ki Zapolyai Istvánné temetésekor egy forintot kapott.²

Lucsivna.

András lucsivnai (Leuchwa, Szepes vm.) iskolamester és Lucsivnai Hover István a szepesi káptalan előtt 1417-ben saját maguk és rokonaik nevében bevallják, hogy „Chetena“ birtokukat Poprád közönségének 300 arany forintért örökre eladták.³

Magaré.

Magaré (Magarei, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban tűnik elő.⁴

Margitfalva.

László tanuló (scholaris) 1460. jún 4-én *Margitfalván* (Szepes vm.) tartózkodik és a perben mint megbízott szerepel.⁵

Márpod.

Márpod (Marpod, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban tűnik elő.⁶

Mártonhegye.

Mártonhegye (Martinsberg, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.⁷

¹ Függelék. Oklevéltár VII. okl.

² Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából I. 34.

³ Függelék. Oklevéltár V. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 57. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár XXVI. okl.

⁶ Korrespondenzblatt XVII. 56. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁷ Korrespondenzblatt XVII. 66. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Mese.

Mese (Meschendorf, Nagyküküllő vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.¹

Miklóstelke.

Miklóstelke (Klosdorf, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.²

Mirkvásár.

Mirkvásár (Streitford, Nagyküküllő vm.) iskolamesteréről 1488-ban esik szó.³

Miskolcz.

Mihály, a szabadmesterségek baccalaureusa, 1453. ápr. 22-ike előtt Miskolcz (Borsod vm.) iskolamestere volt; de 1453. ápr. 22-én már a plebánosi hivatalt viseli Miskolczon.⁴

Morgonda.

Morgonda (Mergeln, Nagyküküllő vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁵

Nagyápold.

Nagyápold (Apoldt Superior, Grosspold, Szeben vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁶

Nagy-Sáros.

Nagy-Sáros (Scharosch, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.⁷

¹ Korrespondenzblatt XVII. 68. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Korrespondenzblatt XVII. 68. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 58. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Magy. orsz. lev. Dl. 14674. — Függelék. Oklevéltár XIX. okl.

— *Borovszky Samu*: Borsod vármegye története I. 104.

⁵ Korrespondenzblatt XVII. 66. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁶ Korrespondenzblatt XVII. 53. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁷ Korrespondenzblatt XVII. 67. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Nagy-Sink.

Nagy-Sink (Grosschenk, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.¹

Nagyszeben.

Nagyszeben iskolájáról már a XIV. század vége felé olvassuk, hogy 19¹/₄ forintot költöttek rá.²

Nagy-Szőllős.

Nagy-Szőllős (Gross-Alisch, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.³

Németi.

Bátyai János, Németi — talán Maros-Németi (Hunyad vm.) — plebánosa az ő *tanítványa*, Mohay Gergely részére, 1528-ban, „Expositio compendiosa et familiaris sensus literalum et mysticam complectens libri psalmodum“ című könyvet vett 25 denárért.

A mű címlapján fölül ugyanis ez olvasható: „Liber iste emptus est per me Johannem de Bathya, necnon plebanum | de Nemethy D(enariis) XXV. Gregorio discipulo suo Mohajjensi. | Anno Domini 1. 5. 20. 8.“⁴

Néthus.

Néthus (Neithausen, Nagyküküllő vm.) iskolájával 1488-ban találkozunk.⁵

Nyustya.

Nyustya (Gömör vm.) iskolamestere 1542-ben 20 denárral adózik.⁶

¹ Korrespondenzblatt XVII. 67. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Függelék. Oklevéltár IV. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 69. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ *Varjú Elemér*: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Magy Könyvszemle 1899. 340.) — Függelék. Oklevéltár LX. okl.

⁵ Korrespondenzblatt XVII. 69. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár LXXI. okl.

Omlás.

Omlás (Hamlesch, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban jelenik meg.¹

Osgyán.

Osgyán (Gömör vm.) iskolamesterét látjuk abban a János mesterben, a kinek Bakos István fia Mátyás végrendeletében 1510. okt. 23-án egy haczukát hagy.²

Pápa.

Gyzdawyth Péter pápai iskolamester 1534. április 11. és 15-én figyelmezteti Nádasdy Tamást, hogy ha majd birtokain jár, ne higgyen az embereknek, bármily nyájasak és előkelők legyenek is. Megemlíti, hogy ellene tervezett összeesküvésről is értesült; s ígéri, hogy a személye iránti hűséget mindig megőrzi.³

Péterfalva.

Péterfalva (Petersdorf, Szeben vm.) iskolamesteréről 1488-ban van szó.⁴

Pilis.

Pilis (talán Szabolcs vm.) iskolamestere részére Mátyás polgár 1510. febr. 5-én egy „holdas” nevű lovat hagy végrendeletében, hogy az ennek fejében érette zsoldárt énekeljen.⁵

Prázsmár.

Prázsmár (Tarteln, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.⁶

Prépostfalva.

Prépostfalva (Probstdorf, Nagyküküllő vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁷

¹ Korrespondenzblatt XVII. 54. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Függelék. Oklevéltár LI. okl.

³ Függelék. Oklevéltár LXIV. és LXV. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 52. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár L. okl.

⁶ Korrespondenzblatt XVII. 66. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁷ Korrespondenzblatt XVII. 65. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Réten.

Réten (Retersdorf, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban fordul elő.¹

Rimabánya.

Rimabánya (Gömör vm.) iskolamesterének adója 1542-ben 20 denár.²

Rimaszombat.

Rimaszombat (Gömör vm.) iskolamestere 1542-ben 30 denár adót fizet.³

Romosz.

Romosz (Rumes, Ramas, Hunyad vm.) iskolamestere (scholasticus) 1488-ban fordul elő.⁴

Rozsonda.

Rozsonda (Rozeln, Nagyküküllő vm.) iskolájával 1488-ban találkozunk.⁵

Rudály.

Rudály (Rauthal, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.⁶

Sár.

Sár (Vas vm.) iskolájának épülete fél telekkel 1519-ben fordul elő.⁷

Bizonyára ennek az iskolának a növendékei azok, a kíkről 1520-ban ilyeneket olvasunk: A tanulók ápr. 29-én kaptak 3 denárt. A pordányi pénzjövedelemből a szegény tanulók a nagyságos úr meghagyására, szept. 24-én 5 denárt; a tamásii jövedelemből márcz. 18-án 3 denárt; a sárvári

¹ Korrespondenzblatt XVII. 67. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Függelék. Oklevéltár LXXI. okl.

³ Függelék. Oklevéltár LXXI. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 51. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Korrespondenzblatt XVII. 65. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁶ Korrespondenzblatt XVII. 67. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁷ Függelék. Oklevéltár LIV. okl.

uradalom hízott disznainak és vágó-marháinak jövedelméből a köszöntő (recordáló) tanulók febr. 16-án 7, ápr. 20-án meg 3 denárt kaptak.¹

Sáros.

Sáros (Sáros vm.) város iskolamestere 1509. január 26-án György.²

Sárvár.

Erdősi Sylvester János sárvári iskolamester 1536. decz. 27-én írja Nádasdi Tamásnak, hogy nagyon megörült annak, a mit neki a könyvnyomtatóról írt; de mindaddig bizalmatlan a dolog iránt, míg a könyvnyomtatót nem látja. Legjobb volna, ha Nádasdy magával hozná őt; hiszen ez egyszerű ember s rossz célzatú emberek könnyen eltéríthetik szándékától. Az ilyeneket könnyű felültetni; s csodálatos, hogy a németek mennyire féltik a keresetüket. Pedig nincs, a mi nekik nagyobb jövedelmet hajtson, mint ez a foglalkozás. Az a szándékom, hogy ezt a keresetet legalább részben magunk részére megszerezzük. Miért is elhatároztam, hogy ha a könyvnyomtató megérkezik, magam is megtanulom a könyvnyomtatás mesterségét. Úgy érzem, hogy a különféle jellegű betűk készítésére megvan a rávalóságom; de meg még tanulmányaim megrövidülése árán is kész vagyok e feladatra. Nem sokára befejezem Szent Pál leveleinek fordítását. Hiszem, hogy erre fordított szorgalmamat a legjobbak helyeselni fogják; jóllehet sokan vannak, akik ily tanulmánnyal foglalkoznak.³

Erdősi Sylvester János még 1538. júl. 16-án is viseli az iskolamesteri tisztet Sárváron.⁴

Sárvár tanulói a XVI. század közepe táján oly kérelemmel fordulnak Nádasdy Tamáshoz, hogy élelmiszer adományozásával legyen segítségökre, mert ők, a kik Sárvárra

¹ Függelék. Oklevéltár LVII. okl.

² Függelék Oklevéltár XLIX. okl.

³ Egyháztört. Emlékek a magy. orsz. hitújítás korából III. 114—

115. — Függelék. Oklevéltár LXVII. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár LXVIII. okl.

eredményesebb tanulás végett jöttek, nagy szükségben vannak.¹

Segesd.

Segesd (Schaas, Nagyküküllő vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.²

Sellemberk.

Sellemberk (Schellenberg, Szeben vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.³

Somogy.

Somogy (Somogy vm.) iskolamestere 1520. ápr. 14-én *István*.⁴

Sövénység.

Sövénység (Schweischer, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban jelenik meg.⁵

Szakol.

Szakol (Szabolcs vm.) Jakab nevű tanulóját (scholaris) 1345. febr. 26-ról ismerjük. Neki, Dávid szabolcsi főesperes nevében, Mihály szakoli plebánossal szemben, Miklós kállai adminisztrátor bírósága előtt kellett volna megjelennie.⁶

Szatmár.

Szatmári tanulókról 1528. aug. 10-én esik szó, midőn Szalaházy Tamás egri püspököt a Szatmár melletti táborból arról értesítik, hogy Báthory András fivérének emberei a templomi pusztításokon kívül a papokat, szűzeket, özvegyeket, *tanulókat* és más városi lakókat meztelenre vetkőztették.⁷

¹ Függelék. Oklevéltár LXX. okl.

² Korrespondenzblatt XVII. 68. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 55. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár LV. okl.

⁵ Korrespondenzblatt XVII. 58. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár I. okl.

⁷ Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából I. 394—395. — Függelék. Oklevéltár LXI. okl.

Szász-Buda.

Szász-Buda (Bodendorf, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban jelenik meg.¹

Szász-Dálya.

Szász-Dálya (Denndorf, Nagyküküllő vm.) iskolájával 1488-ban találkozunk.²

Szász-Fehéregyház.

Szász-Fehéregyház (Deutsch-Weisskirch, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.³

Szászkézd.

Szászkézd (Keisd, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.⁴

Szászorbó.

Szászorbó (Urwegen, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban tűnik elő.⁵

Szász-Szent-László.

Szász-Szent-László (Gross-Lasslen, Nagyküküllő vm.) iskolája 1488-ban jelenik meg.⁶

Szász-Ugra.

Szász-Ugra (Galt, Nagyküküllő vm.) iskolájáról 1488-ban értesülünk.⁷

Szászujfalu.

Szászujfalu (Neudorf, Szeben vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁸

¹ Korrespondenzblatt XVII. 68. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Korrespondenzblatt XVII. 68. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 58. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 68. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Korrespondenzblatt XVII. 53. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁶ Korrespondenzblatt XVII. 69. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁷ Korrespondenzblatt XVII. 58. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁸ Korrespondenzblatt XVII. 55. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Százhalom.

Százhalom (Hundertbücheln, Nagyküküllő vm.) iskolájával 1488-ban találkozunk.¹

Szeben.

Szeben (Sáros vm.) iskolamestere 1446 előtt List Gergely.²

Szelindek.

Szelindek (Stolzenburg, Szeben vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.³

Szent-Ágota.

Szent-Ágota (Agnetheln, Nagyküküllő vm.) iskolamesteréről 1488-ban esik szó.⁴

Szent-György.

Szent-György (Pozsony vm.) iskolamestere 1514 előtt Pernheimer nevet viselt; 1514—1518 polgármester. A segéd-tanító (campanator) Pauer János, a ki előbb városi írnok volt.

Az iskolamester a plebános asztalánál étkezett s a tanulókkal egyetemben nagymise és Vesperas alatt énekelt.⁵

Szent-Márton.

Szent-Márton (Erdélyben; talán Torda-Maros vagy Torda-Aranyos megyében) iskolamestere 1503. márcz. 6-án *Mihály* deák, a ki mint tanu szerepel.⁶

Szerdahely.

Szerdahely (Pozsony vm.) iskolamestere Pókateleki Szomor Balázstól 1533. márcz. 21-én végrendeleti úton örököl. 1533. máj. 1-én *Fábián iskolamesternek* a zsoltár

¹ Korrespondenzblatt XVII. 66. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

² Függelék. Oklevéltár XVI. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 54. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Korrespondenzblatt XVII. 65. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár LII. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár XLVII. okl.

és a Paradicsomról szóló ének énekléseért, továbbá harangozásért 1 frt és 15 denár járt. S ezt az összeget, egykorú feljegyzés szerint, meg is kapta.¹

Szerdahely.

Szerdahely (Reussmarkt, Szeben vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.²

Sztropkó.

Sztropkó (Zemplén vm.) iskolamesterével 1515-ben találkozunk, midőn András brassai deák végrendeletében három codexről — a Gemma Gemmarum című szótár, Laurentius Valla és „Margareta poetica” — intézkedik, a melyek a sztropkói iskolamesternél vannak.³

Tasnád.

Tasnád (Szilágy vm.) iskolamestere 1494. aug. 4-én *Márton*. Ugyanekkor itt Mihály és Imre tanulókkal (scholaris) találkozunk.⁴

Tiszolcz.

Tiszolcz (Gömör vm.) iskolamesterének adója 1542-ben 32 denár.⁵

Tussa.

Tussa (Zemplén vm.) iskolamestere 1460. márcz. 10-én *Sebestyén*, a kivel a tanúk sorában találkozunk.⁶

Ujegyház.

Ujegyház (Leschkirch, Szeben vm.) iskolásával (scholaris) 1488-ban találkozunk.⁷

¹ Függelék. Oklevéltár LXIII. okl.

² Korrespondenzblatt XVII. 53. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

³ Függelék. Oklevéltár LIII. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár XLIV. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár LXXI. okl.

⁶ Függelék. Oklevéltár XXV. okl.

⁷ Korrespondenzblatt XVII. 56. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Ujhely.

Ujhely (hihetőleg Ugocsa vm.) új iskolamestere 1479. júl. 27-én *Benedek*.¹

Ujhely.

Ujhely (Zemplén vm.) iskolamestere 1477-ben Esztergomi Dénes a szabadmesterségek baccalaureusa.²

Ujváros.

Ujváros (Neustadt, Nagyküküllő vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.³

Varannó.

Varannó (Zemplén vm.) iskolamestere 1520. decz. 5-én *János* baccalaureus, a ki tanúként szerepel.⁴

Vaska.

Vaska (Körös vm.) iskolamestere 1466. május 9-én *Balázs*.⁵

Veresmart.

Veresmart (Rothberg, Szeben vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁶

Volkány.

Volkány (Wolkendorf, Nagyküküllő vm.) iskolájával 1488-ban találkozunk.⁷

Vurpod.

Vurpod (Burgberg, Szeben vm.) iskolamesterével 1488-ban találkozunk.⁸

¹ Függelék. Oklevéltár XXXV. okl.

² Függelék. Oklevéltár XXXIV. okl.

³ Korrespondenzblatt XVII. 66. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár LVI. okl.

⁵ Függelék. Oklevéltár XXVII. okl.

⁶ Korrespondenzblatt XVII. 55. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁷ Korrespondenzblatt XVII. 69. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁸ Korrespondenzblatt XVII. 55. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

Zágráb.

Zágráb város egy üres telket, mely a fazekasok utcájában volt, 1435. jan. 29-én Tamás fia Orbán segédtanítónak ad el.¹ Ez az Orbán 1438-ban már iskolamester, kinek a felesége Ágotha. A következő évben az esküdtek Orbánnak egy perben esküt ítélnék meg.²

A Zágráb melletti Grec-hegyen 1447. febr. 3-án János az iskolamester.³

Zombor.

Zombor (Zemplén vm.) iskolamestere 1474. decz. 20-án Ágoston.⁴

Zsiberk.

Zsiberk (Seiburg, Nagyküküllő vm.) iskolamestere 1488-ban fordul elő.⁵

Zsombor.

Zsombor (Sommerburg, Udvarhely vm.) iskolája 1488-ban kerül elő.⁶

¹ Függelék. Oklevéltár XII. okl.

² Függelék. Oklevéltár XIV. és XV. okl.

³ Magy. orsz. lev. Dl. 34721. — Függelék. Oklevéltár XVII. okl.

⁴ Függelék. Oklevéltár XXXII. okl.

⁵ Korrespondenzblatt XVII. 57. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

⁶ Korrespondenzblatt XVII. 58. — Függelék. Oklevéltár XLII. okl.

II. FEJEZET.

Oklevéltár 1347—1538.

I.

Kálló. 1345. február 26.

Jakab szakoli (Szabolcs vm.) tanuló mint perbeli megbízott szerepel.

„Nos Nicolaus sacerdos amministrator ecclesie de Kallo damus pro memoria, quod *Jacobus scollaris de Zacol* contra dominum Michaellem rectorem ecclesie de eadem, in persona magistri David archidiaconi de Zaboch, sabbato proximo ante dominicam, qua cantatur Oculi, in figura nostri iudici (így) comparere et respondere... debuisset...“

1345.
febr. 26.

Papirosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. Kállay család levéltára 1345. nr. 728.

II.

Várad. 1347. november 2.

Várad város hatósága felszólítja Kállai Simon fiát Imrét és Pétert, hogy fizessék ki azt az összeget, a melylyel Bölcsi Czudar Dénes fia Sándor váradi tanuló korában adós maradt a háziasszonyának.

Nobilibus viris et honestis magistris Emerico et Petro filiis Simonis de Callo, amicis suis reverendis Petrus et Jacobus iudices de Waradino ac iurati et universi cives de eadem sinceris (így) salutis affectum. Noveritis, quod domina relicta Pauli quondam sartoris de Waradino, nunc autem uxor Finthe corrigiatoris soci (így) et concivis nostri coram nobis personaliter proponendo dixit sana mente spontanea

voluntate, quod ipsa Alexandrum filium Dyonisii de Beulch tempore pueritiae suae *cum idem scolae Waradini frequentaret, per annum tribus marcis* fovisset et conservasset pactum habendo cum eodem; et ipso anno completo, absque aliqua solutione facta, idem furtive recessisset, cuius pecunie medietatem ad recipiendum et rehabendum Benedicto, filio predicti Pauli, filiolo suo, presentium exhibitori commisisset et commisit coram nobis. Quocirca petimus vos diligenter, quatenus cum idem Benedictus pro ipsa pecunia prohibitionem fecerit, eidem iustitiae facietis complementum, ut ipsam pecuniam rehabere posset ab eodem. Datum Waradini, feria sexta proxima post festum Omnium Sanctorum. Anno Domini Millesimo tercentesimo quadragesimo septimo.

1347.
nov. 2.

Hátára írva: Viris nobilibus et honestis magistris Emerico et Petro, filiis Simonis de Callo, amicis suis reverendis.

Zárlatán pecsét nyomaival.

Papirosra írt eredetije: Pécsi püspöki könyvtár AA. III. 13. — Híbasan kiadva *Fejér*: Cod. Dipl. IX/I. 555—556.

III.

Buda. 1398. november 29.

Buda város hatósága hivatalos nyilatkozatában a Bold. Szűz budai plébániai egyházának iskolájáról beszél.

Nos Marcus Stoyan, iudex castri Novimontis Pesthensis, iurati et universi cives de eodem damus pro memoria, quod cum nos ad instantiam ac petitionem honeste matrone domine Kunigundis, relicte quondam Petri Wulfini, comitis nostri providum virum Johannem Gleczel iuratum concivem nostrum, necnon virum honorabilem dominum Petrum rectorem capelle Sancti Ladislai regis, in cimiterio ecclesie Beate Marie virginis nostre parrochialis constructe de infrascriptis habuissimus requisitos, idem Johannes et Petrus nobis dictis colonis sub conscientie ac fidei ipsorum puritate Deo debitis retulerunt: Qualiter predictus Petrus Wulfinus de villacanis (igy) quandam domum suam acialem in predicto castro (Novimontis Pesthensis), in vicinitate domus

quondam Petri Rokenspwt et in contiguitate *Scole ecclesie Beate Virginis* supradicte habitam cum omnibus utilitatibus et pertinentiis universis domum spectantibus ad eandem, de consensu omnium proximorum suorum, supradicte domine Kunigundi, consorti sue supradicte contulisset, dedisset ac donasset in filios filiorum ac heredum per heredes perpetuo iure possidendum, tenendam et habendam in ususque suos placidos pro sue voluntatis libitu convertendam. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes litteras nostras sigilli nostri munimine roboratas memorate domine Kunigundi duximus concedendas, promittentes easdem nostris privilegialibus litteris confirmare, dum presentes nobis fuerint reportate. Datum in vigilia Beati Andree apostoli, anno Domini Millesimo trecentesimo nonagesimo octavo.

1398.
nov. 29.

Hátyára irt eredetije: Magyar Nemzeti Múzeum Máriássy család levéltárában.

IV.

Nagyszeben. XIV. század vége felé.

... „Item das man dey schole hat gemacht XIX. floren und I. ort.“

Kiadva *Gustav Seiwert*: Das älteste Hermannstädter Kirchenbuch. (Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, Neue Folge XI. B. 352.)

V.

Szepes. 1417. június 2.

András lucsiwnai iskolamester és Lőcsei Hover István a szepesi káptalan előtt saját maguk és rokonaik nevében bevallják, hogy „Chetena“ birtokukat Poprád közönségének 300 arany forintért örökre eladták.

Kiadva *Michael Schmauk*: Supplementum Analectorum Terrae Scepusiensis. Pars. II. CXX. sz. okl. 204. l.

VI.

Eger. 1424. november 3.

Miklós egri vicarius a dobai és szócsi (de Zeus, Sáros vm.) plébánosoknak meghagyja, hogy János scolasticust idézzék meg.

Papirosra irt eredetije, töredékes pecséttel, Bártfa város levéltárában.

VII.

Buda. 1425. június. 3.

Zsigmond király megparancsolja a leleszi konventnek, hogy tartson vizsgálatot Miklós fia János ellen, a ki Leszna falu iskolájában Márton főemberszolgát agyon akarta verni.

1423.
április 2. „Joannes filius Nicolai feria sexta ante festum Pasce Domini, cuius iam tertia preterivisset revolutio annu-
alis, *ad domum scole in villa Lezna vocata fundate et habite* irruisset, manibus armatis Martinum familiarem ipsorum in dicta Lezna commorantem in eadem scola repertum, culpis suis minime exigentibus, interimere voluisset.“ . . .

Hiteles szövegben: Leleszi orsz. levéltár. fasc. act. 1425. nr. 45. Protocoll. ab anno 1386—1428. 544—545.

VIII.

1425. október 21.

Bazin város iskolájáról osztzkodás közben esik szó.

. . . „Quod ipsi secundo die festi beati Michaelis archangeli proxime preteriti et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus ad facies castri Bozyn et opidi similiter Bozyn, item possessionum Swmberg, Lympah, Prathon, Czayel, Newfeld, Swaynspah, Aysgraw, alia Aysgraw, Wyfalu, Bel, Pomsa, Czetertek, Paka, Nemetsok, Eghazaskyrth, Bekenkyrth et Zemeth vocatarum, ipsarum partium hereditariorum, vicinis et commetaneis earundem illuc legitime convocatis et partibus predictis ac earum legitimis procuratoribus presentibus accedendo, eadem et easdem simulcum universis utilitatibus et pertinentiis hoc ordine in duas divisissent partes: Videlicet primo turrim lapideam supra portam castri Bozyn prenominati elevatam, simulcum eadem porta ac cunctis edificiis in ipsa turri habitis; capellam insuper et puteum in eodem castro fundatam et existentem communi partium usui, domos vero et edificia a dicta turri usque ad prescriptam capellam a plaga meridionali constructas et existentia memorato Nicolao; ab ipsa autem capella usque

ad aciem cuiusdam domus lapidee magne stube annexe easdem domum et stubam magnam includendo, a plaga scilicet septemtrionali situatas et habita iam dicto Georgio; et tandem ab ipsa acie domus prenominate usque ad cardinem hostii cuiusdam domus parve pistoribus apte antefato Nicolao; dehinc vero usque ad dictas turrim et portam memorato Georgio; antemurale quoque ipsius castri wlgō *parkan* vocatum similiter in duas partes dividendo, medietatem eiusdem a dicta plaga meridionali habitam dicto Nicolao, et aliam medietatem prenarrato Georgio Groff semper sorte posita dimisisset; pontes etiam castri, interiorem scilicet et exteriorem cum fossatis ac portam exteriorem cum propugnaculo seu ciborio et stuba parva portariorum supra et iuxta eandem portam existentibus, necnon stabula equorum cum toto vallo, wlgō *plank* appellato ac inter medium eiusdem valli partibus prescriptis communiter habendo et in locis necessariis reformandis commisissent. Predictum siquidem opidum Bozyn, demptis ecclesia parochiali in honore beate Marie Virginis gloriose et hospitali in honore Sancti Spiritus fundatis domibusque plebanie et rectoratus eiusdem hospitalis, prebendariorum, campanatorum et *Scola*, item vineis, molendinis et censibus seu redditibus a balneo vel aliunde eisdem ecclesie, hospitali et prebendis seu alteri earundem deputatis et proveniendis, quas et que partes statu, libertate et conditionibus sub prioribus permisissent, similiter in duas partes hoc modo sequestrassent: quod incepissent ab exteriori ponte prescripti castri et per medium platee, wlgō *Varucza* sive *Vasarucza* vocate, ad plagam meridionalem descendendo venissent ad circulum fori, ubi declinando versus plagam occidentalem, incidissent in quendam rivulum per ipsum opidum decurrentem et per decursum eiusdem descendendo pervenissent ad finem eiusdem opidi, et sic medietatem ipsius totius opidi a plaga occidentali existentem ab illo fine usque ad alium finem, demptis quibusdam duabus domibus, una scilicet parva in dicto fine opidi prescripti iuxta dictum rivulum a prescripta plaga occidentali immediate existente, quam partes pro utilitate

et commodo prenominati opidi civibus et hospitibus de eodem utendum annuissent; alia vero magna vulgo *Perghauz* vocata in superiori acie platee cerdonum constructa, quam alteri medietati ipsius opidi adiunxissent, iamfato Nicolao Groff dimisissent; reliquam vero medietatem ipsius totius opidi a plaga orientali habitam similiter ab uno fine usque ad alium una cum dicta magna domo aciali *Perghauz* nominata preallegato Georgio Groff reliquissent; linea insuper platee vulgo *Kertwacza* appellate a plaga septemtrionali adiacens iamfato Nicolao, altera autem linea eiusdem platee a parte dicti castri sita pretitulato Georgio Groff semper sorte posita cessisset et remansisset.“...

Hátyára írt eredetije, selyemsodraton függő pecséttel: Magyar Országos levéltár. Dl. 11726. sz.

IX.

Jánosfalva. 1430. márcz. 13.

Márton jánosfalvi iskolamester tanú.

„Presentibus honorabilibus viris et dominis Symone plebano de Lovilla et vicearchidiacono in districtu Bartphensi, domino Christiano plebano in villa Johannis prenotata, *Martino Scolastico ibidem*, item Nicolao concive de eadem, aliisque quampluribus testibus fidedignis ad premissa vocatis specialiter et rogatis“.

Hátyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 12177. sz.

X.

Jászó. 1430. október 21.

Alsó-Meczenczéf hatósága a felső-meczenczéfi iskola-mester részére szerződésileg évi nyolcz köből rozstot biztosít.

... „insuper semper et quolibet anno scolastico dicte superioris ville octo cubulos siliginis dare et amministrare deberent et tenerentur villani inferioris ville prenotate“... Datum in festo beatarum undecim millium virginum, anno Domini Millesimo quadringentesimo trigesimo.

Jászai prépostság házi levéltára, fasc. IX. no. 142; a hátyáról egykor kék-fehér zsinóron függött pecsét hiányzik.

XI.

Jászó. 1430. október 21.

Az egyességet, melyet a felsőmeczenczéfi iskolamester részére esedékes évi nyolcz köből rozs ügyében Felső- és Alsó-Meczenczéf hatósága kötött, János jászai prépost és Dénes esztergomi érseki helytartó helybenhagyja.

... „non pretermisso, quod villani inferioris ville promiserunt et promittunt, ut semper et in evum scolastico superioris ville singulis annis octo cubulos siliginis dare et amministrare deberent et tenerentur“...

Jászai prépostság házi levélt. fasc. IX. no. 143., hártya, fehér zsinórön függő pecsétteredékkel.

XII.

Zágráb. 1435. januárus 29.

Zágráb város egy üres telket, mely a fazekasok utcájában volt, Tamás fia Orbán segédtanítónak ad el.

... „Item communitas quendam fundum vacuum et hedificiis penitus destitutum Symonis, Martini et Thome, filiorum Andree et Margarethe de Grathsan, in vico ipsius civitatis exteriori lutifigulorum inter fundos Briccii iudicis et Stephani pellificis, unam quartam curie in se continentem, super communitatem pro non solutione datiorum devolutum, Urbano literato, filio Thome, *vicescolastico* et concivi nostro vendidit perpetuo possidendum“...

Kiadva *Thalčić*: Monum. Hist. libr. reg. civ. Zagrab. IX. 282.

XIII.

Remetincz. 1438. augusztus 13

István dombrói iskolamester tanúként szerepel.

... „Presentibus ibidem honorabilibus et discretis viris dominis Bartholomeo canonico ecclesie Chasmensis et plebano Sancti Martini de Dumbro, Nicolao capellano Sancte Margarethe de eadem Dumbro, *Stephano rectore scholarium de eadem*, Martiño Reparig et Georgio, Clemente Scansa dicto civibus de eadem Dumbro ac nobili viro Anthonio

de Vokovig et nobili viro Emerico dicto Fintig ac quampluribus aliis testibus ad hec specialiter vocatis et rogatis“...

Hártyára írt eredetije: Magyar Országos levéltár Dl. 34711. sz.

XIV.

Zágráb. 1438. november 7. és december 5.

Orbán zágrábi iskolamester felesége Ágotha.

... „contra dominam Agatham, uxorem magistri *Urbani scolastici nostri*“...

Kiadva *Tkalčić*: Monumenta Hist. lib. reg. civ. Zagrab VI. 293, 300.

XV.

Zágráb. 1439. május 29.

Orbán zágrábi iskolamesternek az esküdtek esküt ítélnék meg.

... „Item iurati adiudicaverunt in causa *Urbani scolastici*, ut in causam attracti, et Jacobi iurati, procuratoris Viti generi Petri Nowak eo modo, ut Urbanus scolasticus debet iurare octavo die super aram penes contenta sui registri in eadem causa habiti, quod ipse tantum expendit super domum et alia servitia de eadem domo rite provenientia, nullum penitus adiutorium ipsius domini Nowak Petri (így) ad ipsas expensas habens“...

Kiadva *Tkalčić*: Monumenta Historica lib. reg. civ. Zagrab. VI. 312.

XVI.

Szeben. 1446.

Szeben város jogkönyvének készítése idején List Gergely már nem volt iskolamester.

1446.

„Item notandum, quod sub anno Domini Millesimo quadringentesimo quadregesimo sexto, sub regimine et tempore iudicatus magne prudentie viri Gregorii Chrom, iudicis pro tunc civitatis Czebin ac suorum consulum, iuratorum videlicet Johannis Schonbisz, Michaelis Ekharth. Antonii Morsub, Nicolai Goldner, Anthonii Jung Merteris, Mathie Syndram, Johannis Syndram, Gabrielis Flisth, Pauli

Glocz, *Gregorii List condam magistri Scole*, Steffani sartoris ac Pauli pellificis ipso videlicet die sancti Andree apostoli eiusdem anni renovatus, compilatus, editus ac fundatus est liber presens nostre civitatis Czebin, in quo videlicet libro signanter et notanter continentur singula et universa secreta peracte civitatis Czebin pro tunc scripta aut in posterum scribenda, que a nobis iudici iuratisque civibus ac senioribus similiter et nostris successoribus, nomine et in persona totius communitatis, irrevocabiliter, nullo penitus contradicente, eternaliter, perpetuis temporibus, sub munimine uberioris ac firmioris confirmationis testimoniū, tanquam sub sigillo nostro proprio dicte civitatis Czebin privilegialiter essent conscripte, inviolabiliter sub iuramento nostro prestito roborari censeantur...“

1446.
nov. 30.

Egyszerű másolatban: Magyar Nemz. Múzeum könyvtára 1277
Fraknoi-gyűjtemény IX. Fol. Hung.

XVII.

Zágráb. 1447. febr. 3.

A Zágráb melletti Grec-hegy iskolamestere, János mint tanú.

...„Presentibus ibidem venerabili et discretis viris dominis Petro archidiacono Dubicensi, Fabiano de Roycha canonicis ecclesie Zagrabiensis, Georgio de Zerdahel presbiteris et Johanne Scolastico Scholarum Montis Grecensis de iuxta Zagrabiam et aliis quam pluribus testibus fidedignis ad premissa vocatis pariter et rogatis.“

Hártyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 34721. sz.

XVIII.

Kézsmárk. 1451. május 1.

Kis-lipniki Heres László nemesember kilenczven magyar forintot alapítványából, melyet Kézsmárk városának tett, az iskolamester évi három aranyforintot kap.

... de quibus (nonaginta florenis Ungaricalibus) annualis

satisfactio debet fieri, capellanis videlicet florenos duos in auro et rectori Scole florenos tres in auro...“

Hártyára írt eredetije függő pecséttel: Magyar országos levéltár Dl. 28988. sz.

XIX.

Miskolcz. 1453. április 22.

Mihály a szabad mesterségek baccalaureusa és miskolczy iskolamester végrendeleti tanú.

... Coram nonnullis hominibus et discretis viris, scilicet Vallentino decretorum doctore, pro tunc plebano de Miskolcz, *Michaelae artium facultatis baccalario, pro tunc rectore Scole de eadem, tempore autem emanationis huius litere plebano eiusdem Miskolcz...* Scriptum in Miskolcz, die dominico ante festum Sancti Georgii, anno incarnationis Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio.

1453.
ápr. 22.

Papirosra írt eredetije, pecsét nyomaival: Magyar orsz. levéltár Dl. 14674. sz.

XX.

Vác. 1453. augusztus 22.

Haraszti plébánosának két tanulóját hatalmaskodás alkalmával megsebesítik.

... „in Warsan residentibus iobagionibus dictarum dominarum Sanctimonialium ad possessionem ipsorum exponentium *Harazthy* vocatam, in comitatu Pestiensis habitam, penes curiam seu domum dicti Ladislai Magni de Naghgwthor, in eadem *Harazthy* habitam, sedecim iobagiones ipsorum exponentium in ipsa *Harazthy* commorantes ac *duos Scholares plebani ipsius possessionis* diris vulnerum et verberum plagis affici, alios vero ex eisdem dire et acriter verberari, sex autem ex eisdem iobagionibus captos abduci et quousque sue placuisset voluntati, in suis vinculis conservari ac deinde silvam dictorum exponentium, in quadam insula intra metas dicte possessionis *Harazthy* adiacentem, succidi et ligna succisa asportari fecisset, potentia mediante...“

Papirosra írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 14670. sz.

XXI.

Kálló. 1454. július 13.

János kállai esperes-plébános jelenti, hogy Máté adonyi (Szabolcs megye) tanuló Albert kis-gúthi plébánost, a ki őt megverte és megsebezte, perbe fogta; s mivel Albert megszökött, helyette Orsolya asszony, Kisgúthi János özvegye tette jóvá a sérelmet.

Johannes plebanus et vicearchidiaconus de Kallo damus pro memoria, quibus expedit, universis, quod *Matheus Scolaris in Adon commorans*, nobilem dominam Ursula vocatam, relictam nobilis viri Johannis de Kisguth, pro parte emendationis (így) sellarii viri discreti Alberti, alias plebani de habita Kysguth, coram nobis attraxit in causam. Qui quidem Albertus presbyter ipsum iamfatum Mathiam (így) dire et acriter, usque ad effusionem sanguinis verberasset. Pro qua verberatione ipsum prefatum Albertum in diversis terminis coram nobis attraxit in causam. Ipse vero antelatus Albertus sacerdos nunquam venit, neque quempiam pro se misit, sed semper contumaciter se convictum fore permisit. Et quia rebelles de suis bonis attrahere iure mediante consveverint, et ut modo meliori, quo valuit, idem *Matheus Scolarius* (így) bona ipsius Alberti non alias, nisi waga ipsam dominam Ursulam, relictam iam prenominati Johannis de ipsa Guth reperiendo, pro quibus, sicuti prius prehabitu est, ipsam in causam coram nobis attraxit et omnia, que habere potuit, omnia (így) extorquendo et coram nobis pro sua lesione diraque percussione ipsi *Matheo scolari* ipsa Ursula solvit et deposuit. Unde nos ipsam dominam Ursulam convitam (így) et absolutam commissimus (így) super bonis ipsius Alberti presbyteri tamquam clandestine (így) recessi; qui quidem iam sepius nominatus Albertus sacerdos alias plebanus de habita Kysguth etiam ante sanctam sinodum se absentavit, tam (így) filius inobediens, non formidans se vinculum excommunicationis incurrisse eo facto. Datum in Kallo, sabbato die ante festum Divisionis

1454. Apostolorum. Anno Domini Millesimo quadringentesimo
júl. 13. quinquagesimo quarto.

Papirosra irt eredetije, pecsét nyomaival: Eperjes sz. kir. város
levéltára 279. sz.

XXII.

Tasnád. 1456. május 22.

Gyulai Miklós váradi éneklőkanonok és Forrai István tasnádi plébános mint bírák jelentik, hogy Lőrincz dobrai plébános és Tamás dobrai iskolamester Becsky Lászlót hatalmaskodásról vádolták; de mivel bizonyítani nem akartak, az esküt az alperesnek ítélték meg.

Nicolaus de Gywla cantor et canonicus Waradiensis in causa partium infrascriptarum de mandato, ac Stephanus de Forro plebanus de Thasnad domini episcopi oretenus nobis facto iudices delegati damus pro memoria, quod discretus et idoneus viri Laurentius plebanus de Dobra et *Thomas literatus Scolasticus suus* ad nostram veniendo presentiam actionemque ipsorum contra egregium Ladislaum Beckh de Zantho, similiter personaliter comparentem proposuerunt eo modo: Quod prefatus Ladislaus, nescitur, quo ductus motivo, ex preconcepta sui rancoris malitia feria sexta proxima ante festum Conversionis beati Pauli apostoli proxime preterita noctis sub silentio, missis familiaribus et iobagionibus suis ad possessionem eandem, qua spoliata consequenterque ad curiam eiusdem irruí ac pretactos plebanum et *Scolasticum* nonnullis rebus in aliis literis nostris specificatis, confractis cellarii hostiis, privari et spoliari fecisset; insuper prefatum *Thomam Scolasticum* acre et acriter verberari permisisset et multiplices eiusdem verecundias inferri permisisset in ipsorum preiudicium et dampnum valdemagnum. Qua actione intellecta prefatus Ladislaus Bekch respondit ex adverso, quod ipse in totali acquisitione eorum penitus foret innocens, ut sui familiares nec in domum dicti plebani irruissent, nec eorundem res et bona abstulissent, sed nec ipsum *Scolasticum* verberassent. Et quia iidem actores intencionem ipsorum premissam nullo evidenti docu-

1456.
jan 23.

mento comprobabant, nec assumpmebant in futurum con-
probare: pro his igitur nos perceptis, iudicando commisi-
mus, ut antelatus Ladislaus Bekch feria secunda proxima
post festum Sacratissimi Corporis Christi super sua res-
ponsione modo premissa facta coram nobis sacramentum
deponere debeat et teneatur. Datum in predicta Thasnad,
sabbato proximo ante festum Sancte Trinitatis. Anno Domini
Millesimo quadringentesimo sexto.

1456.
máj. 31.

1456.
máj. 22.

Hátára írva: Pro egregio Ladislao Bekch de Zantho contra discre-
tum ac idoneum viros Laurentium plebanum et *Thomam Scolasticum de*
Dobra, sola sua in persona feria secunda proxima post festum Sacratissi-
mi Corporis Christi modo introscripto fienda super iuramento iuramentalis.

Papirosra írt eredetije, zárlatán pecsét nyomaival: Magy. Nemz.
Múz. Becsky család levéltára.

XXIII.

Tasnád. 1456. május 31.

Gyulai Miklós váradi éneklőkanonok és Forrai István
tasnádi plébános mint bírák jelentik, hogy Becsky László a
neki megajánlott esküt Lőrincz dobrai plébános és Tamás
dobrai iskolamester ellenében letette.

Nicolaus de Gyvla cantor et canonicus Waradiensis
in causa partium infrascriptarum de mandato, ac Stephanus
de Forro plebanus de Thasnad domini episcopi oretenus
nobis facto iudices delegati damus pro memoria, quod
cum intra nostram iudiciariam commissionem pridem feria
secunda proxima post festum Sacratissimi Corporis Christi
factam, nobilis vir Ladislaus Bekch de Zantho super eo,
quod ipse suos familiares et iobagiones noctis sub silentio
ad possessionem Dobra non destinasset et quod idem
Ladislaus Bekch in totali aquisitione et actione contra eum
motis penitus foret innocens et immunis, ut sui familiares
nec in domum plebani irruissent, nec eorundem res et bona
abstulissent, sed nec *Scolasticum* verberassent, termino
iudicarie nostre commissionis facte deponere habuisset sacra-
mentum. Ipso termino adveniente prefatus Ladislaus Bekch,
prout debebat, rite et legitime sacramentum et iuramentum
deposuit, ipso Laurentio plebano pro se et pro annominato

1456.
máj. 31.

1456.
máj. 31.

Thome (így) *Scolastico* personaliter adherendo. Unde nos presentes litteras eidem Ladislao Bekch sui iuris maioris ad cautelam duximus emanatas. Datum in Thasnad, in termino prefixo. Anno Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Pecsét nyomaival.

Papírosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. levélt. Becsky család levélt.

XXIV.

Gresencze 1458. április 12.

Imre gresenczei iskolamester tanúskodik.

... „Presentibus ibidem discretis et idoneis viris dominis Matheo et Fabiano capellanis predictae ecclesie beati Nicolai confessoris de dicta Gresencze, Emerico Scolastico loci eiusdem, Georgio literato filio nobilis viri Blasii de Hraztowycza et Mathia similiter literato, filio condam Clementis fabri de Alsogresencze, aliisque quampluribus idoneis et fidedignis personis et testibus ad premissa venire specialiter rogatis et vocatis“.

Hártyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 35620. sz.

XXV.

Gálszécs. 1460. márczius 10.

Sebestyén tussai iskolamester a tanúk sorában jelenik meg.

... „Presentibus ibidem honorabilibus viris Petro plebano de Lipocz, Andrea rectore capelle Beate Marie Magdalene de Zeech, Petro et Mathia capellanis de iamfata Zeech, *Sebastiano scolastico de Thusa*, aliisque quampluribus fidedignis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis“.

Hártyára írt eredetije: Magy. Nemz. Múz., Kende család levéltárában.

XXVI.

Margithafalva. 1460. június 4.

László tanuló, a ki Margithafalván tartózkodott, a perben mint megbízott szerepel.

... „*Ladislaus scholaris nunc in Margythafalwa com-morans*“...

Papirosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. Becsky csal. lev.

XXVII.

Vaska. 1466. május 9.

Balázs vaskai iskolamester tanú.

1466. „Presentibus ibidem honorabilibus et discretis Johanne presbytero capellano de Waska, Blasio literato de Zalathnok et altero *Blasio rectore scole de eadem Waska*, aliisque quampluribus testibus fidedignis ad premissa vocatis ac in fidem omnium et singulorum premissorum requisitis.“

Hártyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 35119. sz.

XXVIII.

Gyalu. 1466. augusztus 13.

Lörincz deák, Gyalu mezőváros iskolamestere mint tanú jelenik meg.

„Presentibus ibidem discretis, providis et honestis viris Johanne presbytero et capellano prefate Zazfenes, altero Johanne vicario de eadem Zazfenes, Petro Abel de dicta Koloswar et *Laurentio literato rectore Scole in dicto opido Gyalw*, aliisque quampluribus fidedignis testibus ad premissa rogatis, vocatis et legitime requisitis“.

Hártyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 29082. sz.

XXIX.

Szász. 1467. október 19.

Márton beregszászi iskolamester Balázs leleszi pré-posthoz a kaposi plébániáért folyamodik.

Orationum Deo devotarum suffragiis premissis. Religiose vir, domine mihi plurimum in Christo recolende.

Vestre per presentes insinuare non desisto dominationi. quomodo meis auribus per quorundam relationes veridicas insonuisse dinoscebatur, ut plebanatus possessionis vestre dominationis Kapus dicte rectore foret pro nunc viduatus. Quo audito ac percepto iter erga vestram dominationem per hunc meum fidelem nuncium arripere et facere non postposui pro impetranda ac urgenda eadem plebania ex beneplacito et voluntate eiusdem sepefate vestre dominationis. Igitur humiliter requirendo, dominationem (vestram hiányzik a papír sérült volta miatt) peto, quatenus si sic fore concernitur, ut michi audivisse contigit, extunc dignetur eiusdem prefate dominationis vestre paternitas eundem plebanatum michi conferre, quo habito continuas meas deprecationes ac orationes pro vestre dominationis paternitate, vitæque, precipue vero salute ad Deum, qui dat omnibus affluenter, fundere valeam. Ex Zaaz, feria secunda proxima post festum Luce ewangeliste, anno Domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo.

1467.
okt. 19.

Martinus baccalaureus Crachoviensis, presbyter rector scole Bereghzaaz, orator pro dominationis vestre paternitate.

Hátán: Religioso viro domino Blasio preposito ecclesie et conventus sancte crucis de Lelez domino et patri sibi plurimum in Christo recolendo.

Leleszi prépostság házi levéltára, anni 1467. fasc. X. no 330., jobb szélén és az alján sérült papír, pecsétnek semmi nyoma.

XXX.

Bodrogh. 1468. január 14.

István bodroghi iskolamester a tanuk sorában jelenik meg.

... „honorabiles et discreti viri Michael presbyter rector altaris sancti Johannis ewangeliste et Petrus presbyter rector altaris sancti Michaelis archangeli in parochiali ecclesia sancti Jacobi apostoli in opido Bodrogh fundata, et *Stephanus rector scole de eadem Bodrogh*... Presentibus ibidem honorabilibus et providis viris discreto viro Valentino plebano de prefata Bodrogh, Paulo presbytero capellano de eadem,

Emerico institore de eadem, Petro Thar, Ambrosio sottore de Zewlews, aliisque quam pluribus fidedignis personis ad premissa vocatis specialiter et rogatis in testimonium veritatis.“

Hártyára írt eredetije : Magy. orsz. lev. Dl. 16604. sz.

XXXI.

Wék. 1468. január 15.

Tamás bodolai iskolamester tanúskodik.

„Presentibus ibidem honorabili et discreto Blasio presbitero plebano de Bodola et magistro Thome (*így*) *rectore scole de eadem* et provido viro Stephano de Wek aliisque quampluribus fidedignis personis ad premissa vocatis specialiter et rogatis in testimonium veritatis.

Hártyára írt eredetije : Magy. orsz. lev. Dl. 16605. sz.

XXXII.

Zombor. 1474. december 20.

Ágoston zombori iskolamester közjegyzői oklevélben mint tanú szerepel.

... „Presentibus itaque discretis viris Alberto capellano de Zombor, Gallo similiter capellano de Kerestwr ac nobili Stephano Fyas dicto de Jekelffalwssy, *Augustino Scolastico pro tunc de prefata Zombor*, necnon Blassio (*így*) Biro et Stanizlao Laycos de iamfata Zombor, aliisque quampluribus ad premissa vocatis specialiter et rogatis...“

Hártyára írt eredetije : Magy. orsz. levéltár Dl. 17629. sz.

XXXIII.

1476. október 16.

Alsó- és Felső-Meczenczéf községe megállapodik, hogy az iskola és templom javítására és fölszerelésére szükséges kiadások felét Alsó-Meczenczéf viseli.

... megegyeztek „quod quandocunque ipsa communitas in superiore Meczensayff calices, cruces, libros, ornamenta quecunque emerent (sic) ad ecclesiam ipsorum, vel ecclesiam,

seu domum plebani, aut scolam repararent, ipsa communitas Inferioris Meczensayff in toto et in omnibus eiusmodi rebus medietatem solveret...“

Anno Nativitatis Millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto, die mensis octobris decima sexta...

Et ego Georgius Andree de Nowczow clericus Strigoniensi diocesis sacra imperiali auctoritate publicus notarius...

Jászai prépostság házi levéltára, fasc. XI. no. 211., hártya.

XXXIV.

Ujhely. 1477.

Esztergomi Dénes Ujhely város iskolamestere és a szépművészetek baccalaurensa jelenlétében jogügyletet kötnek.

... „Dyonisio de Strigonio artium liberalium baccalario, pro tunc rectore Scolariū in opido Wyhel.“...

Papirosra írt eredetije pecséttel: Magy. orsz. lev. Dl. 18005. sz.

XXXV.

Ujhely. 1479. júl. 27.

Péterfalvi Tamás közjegyző által Ujhelyen fölvetett ügyben Benedek, Ujhely új iskolamestere és János ardói iskolamester is tanúskodnak.

1479... „Benedicto novo rectore Scole de eadem (Vyhel), magistro Johanne rectore Scole de Ardo.“...

Hátyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 38412. sz.

XXXVI.

Ó-Buda. 1480. júl. 20.

Szondi Fábrián a budavári Mária Magdolna egyház iskolájának mestere.

„Presentibus ibidem honorabilibus dominis et discretis Benedicto de Wyfalw, Gregorio de Zempthe, Valentino de Kechkemeth canonicis ecclesie Sancti Petri Budensis, Matheo de Doman diocesis Waciensis, Michele de Albaregali literatis, Paulo notario de Castro Budensi, *Fabiano de Zond*

rectore scole ecclesie beate Marie Magdalene de dicto castro Budensi, aliisque quampluribus testibus fidedignis ad hoc specialiter rogatis et vocatis.“

Hártyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 18382. sz.

XXXVII.

Cséb. 1481. szeptember 21.

Csébi Mihály felesége, Margit végrendekezésénél Márton csébi iskolamester is jelen van.

... „coram vobis honorabilibus et discretis viris Johane (így) in Cheb confessore meo et Mathia in Bwthka ecclesiarum parochialium plebanis ac Martino in eadem Cheb scolastico aliisque quampluribus honestis utriusque sexus personis tale condo testamentum“ ...

Papírosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múzeum törzsanyag 1481. szept. 21-iki kel. okl.

XXXVIII.

Bécs. 1481. október 16.

Rorbeck Pongrácz jeles iskolamester Budán.

„Humanissimo viro liberalium artium professori, fundatissimo magistro Pangratio Rorbeck, ludi magistro benemerito Briccius Ciliensis ducalis collegii Wiennensis collegiatus.“ ...

Közölve: Magyar Sion III. 1865. 70.

XXXIX.

1482. július 21.

Eperjesi Márton, Liptai Benedek keresztesi (Sáros vm.) főember-szolgája végrendeletében a keresztesi tanulóknak egy forintot hagy, hogy a Szent-Kereszt egyházban zsoltárt énekeljenek.

... „Item etiam lego pro spalterio (így) ad Kerestes scolaribus florenum unum, ita, ut in ecclesia sancte Crucis cantare debent.“ ...

Papírosra írt eredetije: Eperjes város levéltárában 461. sz.

XL.

Bécs. 1483. június 29.

Czillei Bereczk Rorbeck Pongráczot jeles budai iskolamesternek tudja.

„Valentissimo viro bonarum artium magistro *Pangratio Rorbeck* Bude apud nostram dominam *ludi magistro*, suorum amicorum charissimo *Briccius Ciliensis* licentiatu theologie.“ ...

Közlöve: Magyar Sion III. 1865. 71.

XLI.

Hunyad. 1488. márczius 28.

Sombory Péter a perben ügyvédjéül többek között Miklós almási iskolamestert is megnevezi.

... „*Nicolam scolasticum de Almas*“ ...

Hártyára írt eredetije: Magyar Nemzeti Múzeumban, Sombory család levéltára.

XLII.

1488.

Az erdélyi hét székből tartott népszámláláskor följegyzett iskolamesterek és iskolák.

Kiadva *Alb. Berger*: Volkszählung in den 7 und 2 Stühlen, im Bistritzer und Kronstädter Distrikte vom Ende des XV. und Anfang des XVI. Jahrhunderts. (*Korrespondenzblatt* des Vereins für siebenbürgische Landeskunde XVII. 1894. 49—59., 65—69.)

XLIII.

Ruszka. 1493. aug. 31.

Péter kaposi iskolamester tanu.

... „Presentibus ibidem honorabili Petro plebano de Ruszka ac discretis viris Petro Scholastico de Capos, nobile Ladislao de Monyros, aliisque testibus fidedignis ad premissa vocatis specialiter et rogatis.“

Hártyára írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 19750. sz.

XLIV.

Tasnád. 1494. augusztus 4.

Márton tasnádi iskolamester, továbbá Mihály és Imre tanulók, mint tanúk szerepelnek.

... „Presentibus ibidem honorabilibus dominis Stephano viceplebano Tasnadiensi, Ladislao et Stephano presbyteris, Francisco capellano, *Martino rectori (így) Scholi (így)*, Michaelae et Emerico *Scholaribus*, Thoma scribe sedis ac providis Blasio Bewd et Petro Tanka de Tasnad prefata testibus fidedignis ad hoc specialiter rogatis et requisitis.“

Papírosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. Becsky család levéltárában.

XLV.

Apagy. 1501. július 5.

Szabolcs vármegye hatósága jelenti, hogy Kállai Lőkös János Endesi Györggyel ama hatalmaskodás ügyében kibékült, melyet ez a kállai iskolamesterrel és tanulókkal szemben elkövetett.

Nos Michael senior Ramocha de Ramochahaza et Benedictus de Megyer vicecomites egregiorum Joannis et Andree, filiorum generosi Zthanizlai de Bathor et quatuor iudices nobilium comitatus de Zabolch memorie commendamus per presentes, quod nobilis Georgius de Endes coram nobis personaliter constitutus, non compulsus, nec coactus, onera etiam et cuncta gravamina cunctorum dominorum fratrumque proximorumque et consangvineorum, presens negocium tangere dinoscendo, super se inviolabiliter et irrevocabiliter levando, et est sponte confessus in hunc modum: Quod quamvis idem pridem anno datarum scilicet huius, in festo videlicet Sacratissimi Corporis Christi proxime iam feliciter transacto, in quo cunctis christicolis Deo servire pacificeque moram trahere adeo iussum est et preceptum, tamen idem Georgius de predicta Endes, postposito Dei timore amoreque, successus sui honoris in nichilum convertens, cupiens ut curator inter dominos de Kalló lites

jún. 10.

et controversiones (igy) de novo, tanquam seminator zyzanie suscitare, manibus armatis et potentiariis *ad domum et curiam Scolæ alme ecclesie beatissimi Michaelis archangeli in dicto oppido Kallo, in contigua vicinitate domus plebanie de eadem a parte septemtrionali sita*, qui scilicet fundus scolæ de membro portionis possessionarie egregii Johannis Lewkes de dicta Kallo in eadem Kallo habite, tanquam patroni legitimi ad laudem sumpmi Salvatoris, sed et eius genitricis intacte sanctorumque eius omnium et pro cultu illius beatissimi Michaelis prepositi felicissimi paradisi pro salute suorum et sui excisa esse dinoscitur a certo, irruisset ibique quendam nobilem Ladislaum clericum, fratrem scilicet et germanum nobilis Johannis filii Laurentii, *scolastici, sed et alios pueros in illa scola pro studio visitatore (igy) repertos*, culpis eorum minime demeritis, alios verberibus, alios vero ictibus gladiatorum usque ad effusionem sanguinis afficiendo, quinque perturbati et lesi, clamantes magnis cum clamoribus protectionem cum suspiriis petendo, servientes habens ipse Joannes Lewkes de Kallo, legitimus patronus dicte ecclesie, sed et scolæ prenarrate, idem cum suis pro tunc secum existentibus ad explorandum huiusmodi actus potentiarios illicitos et potentiarios exeuntes ipsumque Georgium de Endes in dicta scola sic pugnantem, tanquam patratores actus potentiarios, sine omni via iuris et litigatione modis in omnibus, ut potuisset, ad interim detinuit huc ad sedem iudiciariam importaturus, prout importarat etiam coram nobis. Idem Joannes de Kallo de premissis contra pretitulatum Georgium protestando, iura reddi et administrari festinanter postulabat, prout ordo iuris intercedebat, sed et statuta decreti novissimi; agnoscendo ipse Georgius premissam suam causam esse ardentissimam, timendo etiam de sortitione communis iustitie, communis iuris, que nemini parcere solet, idem predictum Johannem de Kallo, tanquam dominum suum et ut reus primum de pro amore Christi, deinde pro honore bone nobilitatis, unacum petitionibus nostris ad veniam mitigavit, ipse quoque Georgius modo remisso eundem Johannem de Kallo, sed et cunctos suos

proles familiaresque et iobagiones eiusdem, qui pro tunc in huiusmodi negotio presentes fuissent, de et super huiusmodi captivatione, verberatione, actibus potentiariis, dampnis et servitiis rerumque ablatione et generaliter quibusvis malorum generibus per predictum Johannem de Kallo suosque modo premissis specificatos contra predictum Georgium de Endes usque ad diem datarum huius patratiss et commissis quittos misit et expeditos. Harumstrarum literarum vigore et testimonio presentium mediante. Datum in Apagh, feria 1501.
júl. 5. secunda proxima post festum Visitationis Beatissime Virginis Marie, quinto scilicet decimo die diei fassionis prenotate. Anno Domini Millesimo quingentesimo primo.

Pecsét nyomaival.

Papirosra irt eredetije: Magy. Nemz. Múzeum, Kállay család levéltára. Sec. XVI. nr. 10. 1501.

XLVI.

Kamarja. 1502. november 15.

Miklós kamarjai iskolamester feleséges ember.

... „Quas scilicet res apud relictam condam Nicolai baccalarii de prescripta Kamarya, nunc vero consortem cuiusdam Mathia vocati requirere habebunt...”

Kiadva *Tkalčić*: Monumenta Hist. lib. et reg. civ. Zagrab. III. 18.

XLVII.

Gyulafehérvár. 1503. márczius 6.

Mihály deák szentmártoni (Erdélyben) iskolamester a tanúk között szerepel.

„Presentibus ibidem honorabilibus magistris Mathia Beate Marie Virginis, Andrea sancte Dorothee similiter virginis, ac Georgio Beati Georgii martyris altarium in eadem ecclesia Albensi fundatorum rectoribus, necnon Blasio presbitero de Thorda et honesto Michaelae literato *Scolastico de Zenthmarthon* testibus ad premissa vocatis ac legitime requisitis.”

Hátyára irt eredetije: Gyulafehérvári kápt. levélt. VIII. 1075.

XLVIII.

Ajak. 1503. április 6.

Péter ajaki iskolamester tanúskodik.

... „Presentibus ibidem honesta domina Katherina matre plebani, discreto Demetrio Bartha, *Petro scholastico de Ayak*, aliisque compluribus testibus fidedignis ad premissa vocatis specialiter et rogatis...”

Hártyára írt eredetije: Magy. Nemz. Múzeum levéltára, törzsanyag 1503. ápr. 6-iki kel. okl.

XLIX.

1509. január 26.

Sáros város iskolamesterének, Györgynek a felesége, Erzsébet végrendelkezik.

„Testamentum honeste domine Elizabet, conthoralis discreti *Georgii, rectoris scholarum oppidi Saros.*”

Papirosra írt eredetije: Eperjes város levéltárában. 801. sz.

L.

Pilis. 1510. február 5.

Mátyás pilisi (talán Szabolcs vm.) polgár végrendeletében egy „Holdas” nevű lovat hagy az iskolamesternek, hogy érette zsoltárt énekeljen.

1510. „Item pro psalterio lego Magistro compatri meo unum equum wlgo *holdosth*...”

Papirosra írt eredetije: Erdélyi Múzeum. Kemény József gyűjt. 1510. febr. 5. kel. okl.

LI.

Osgyán. 1510. október 23.

Bakos István fia Mátyás végrendeletében János mesternek egy haczuhát hagy.

... „Item Magistro Johanni unam hazucam...”

Papirosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. Kapy család levélt.

LII.

1514—1518.

A szentgyörgyi iskolamester a plébános asztalánál étkezik és a tanulókkal nagymise és Vesperas alatt énekel.

„(Plebanus ecclesie S. Georgii) semper habuit predicatorum et *scholasticum* in mensa sua, qui singulis diebus summam missam et vespervas cantare cum suis scholasticis obligabatur... Dominus predicator habuit hospitium in curia domini plebani, mensam cum eodem; a domino plebano habuit florenos decem, sexagenam collecturarum vinorum, insuper stolam ipse unicus Joannes Grienauer. *Scholasticus tunc fuit Pernheimer, qui modo magister civium existit*, illius ignorabam pro tunc accidentalia. *Campanator Joan Paue* fuit scriba oppidi. Dabatur olim prebenda de castro succentori...”

Kiadva: Magyar Sion III. 1865. 714. és 715.

LIII.

1515. február 23.

András brassai deák végrendeletében codexekről rendelkezik, melyek a sztropkói iskolamesternél vannak.

... „Item vocabularius unus Gemma Gemmarum dictus Margaretam poeticam, Laurentium Valla, hii dicti codices aput (igy) *magistrum scolo* (igy) in Stropko habentes...”

Papirosra írt eredetije: Eperjes város levéltárában 895. sz.

LIV.

1519.

Sár (Vas vm.) iskolájának épületéről esik szó, a melyhez fél telek tartozik.

1519. Saar. Ordo sessionum:

... „Item domus plebani sessio 1....” Item domus Scole sessio $\frac{1}{2}$ “. (fol. 91.)...

Papirosra írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 37007. sz.

LV.

Pápa. 1520. április 14.

István somogyi iskolamester mint tanú szerepel.

In nomine Domini Amen. Anno nativitatis eiusdem Millesimo quingentesimo vigesimo indictione octava, decima ^{1520.} quarta die mensis ^{ápr. 14.} aprilis, hora decima vel quasi, in domo habitationis honorabilis domini Emerici presbiteri, magistri capelle Sancte Katherine virginis et martiris ad latus parochialis ecclesie beati Stephani prothomartiris in opido Papa, diocesis Jaurinensis, iurisdictionis vero Strigoniensis fundate... Presentibus ibidem honorabilibus et circumspectis viris Emerico plebano possessionis Thapolczafew, Laurentio presbitero de Tarnolcza rectore altaris Sancte Marie in dicta ecclesia beati Stephani prothomartiris in opido Papa fundati, Stephano presbitero, Johanne presbitero et Paulo similiter presbitero de eadem Papa, necnon circumspectis Thoma aurifice et *Stephano Scolastico Simigiensi* et aliis fidedignis hominibus testibusque ad hec specialiter rogatis et vocatis.

Hártyára írt eredetije: Magy. Nemzeti Múzeum levéltára. Törzsanyag. 1520. ápr. 14. kel.

LVI.

Varannó. 1520. deczember 5.

János baccalarus varannói iskolamester tanú minőségben szerepel.

... „Presentibus ibidem existentibus honorabilibus presbyteris Ambrosio, Michaele, Matthia, Georgio capellanis de Varano, nobili Thoma Crystal de Papfalwa, comite Sarosiensi, ac circumspectis Blasio de Pelechte, *Johanne baccalario rectore Scole Vranoniensis*, Martino Polkuerhemer cive Chassoviensi et aliorum quamplurium fidedignorum hominum procuratoribus (így) ad premissa vocatis pariter et rogatis“...

Hártyára írt eredetije: Magy. Nemz. Múz., Kende család levéltárában.

LVII.

1520.

A sári tanulók alamizsna és köszöntés (recordálás) fejében adományban részesülnek.

1520. ... „Item eodem die (die dominico ante Philippi ápr. 29. et Jacobi) Scolaribus denarios VIII.“ (Fol. 3.)

„*De peccuniis Pordan*...”

Item eodem die (feria secunda post festum Mathei szept. 24. apostoli) pauperis scholaribus elemosinam ex commissione Magnifici domini denarios V.“ (Fol. 16.)

„*De peccuniis Thamasi*...”

Item eodem die (die dominico post festum Gregorii márcz. 18. dedi pauperis Scolaribus denarios III.“ (Fol. 17.)

„Exitus peccunie pingvium porcorum et boum mactabilium anno Domini etc. vigesimo pertinentium *ad castrum Sarnar*...”

Item feria sexta post Valentini scholaribus recordantibus denarios VII.“ (Fol. 24.)

„Eodem die (feria sexta ante festum Sancti Georgii ápr. 20. Scolaribus recordantibus dedi denarios III.“ (Fol. 25.)

Papirosra írt eredetije: Magy. orsz. lev. Dl. 37327. sz.

LVIII.

1522. november 7.

Sebestyén iskolamester tanú.

„Item in nomine Domini amen. Anno nativitatis eiusdem Millesimo quingentesimo vigesimo secundo feria sexta proxima post festum beati Emerici ducis hora octava vel 1522.
nov. 7. quasi in cimiterio sew capella defunctorum ad latus ecclesie beatorum Cosme et Damiani martyrum fundate constructa ego magister Nicolaus Ollipar vulgo *gherencher*, presentibus domino Luca plebano et vicearchidiacono... Sebastiano tunc *Scolastico*.”...

Vasvári káptalan orsz. lev. fasc. f. nr. 8. Kiadva: Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából I. 74.

LIX.

Hunyad. 1526. október 13.

A hunyadi iskolamester a várbeli kápolna keresztjét bucsú napján csókoltatás céljából körülhordozza.

„Item, dicit non esse venerandam sanctam crucem et cum hoc approbavit, nam in festo nativitatis Beati Johannis Baptiste rector schole Hunyadiensis, iuxta consuetudinem diuturnam, cum cruce quadam magna de argento facta et deaurata eiusdem capelle, eo, quod capella predicta in castro Hunyad sit fundata in honore eiusdem Beati Johannis Baptiste, tempore prandii reliquiarum accesserat ad mensam eorumdem capellanorum, ubi ipse crucem eandem, ut sibi porrigebatur, detrussit et dixit: non esse necessariam, aliosque redarguit, quod osculabantur, et derisit et protulit, esse hoc exemplum malum.“

Kiadva: Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából I. 286.

LX.

1528.

Bátyai János, Némethi plébánosa az ő tanítványa, Mohay Gergely részére 25 denárért könyvet vásárol.

Varjú Elemér: A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár (Magyar Könyvszemle 1899. 340.)

LXI.

Szathmár. 1528. aug. 10.

Báthory András testvérének jobbágysai és emberei a papokat, tanulókat, szűzeket és özvegyeket meztelenre vetkőztették.

Kiadva: Egyháztört. Emlékek a magyarorsz. hitújítás korából I. 394—395.

LXII.

Kassa. 1531. szeptember 9.

Kapy György néhai Lucza nevű felesége végrendeleti tanúul Gergely lapispataki plébánost, a ki később a kassai

Szent-Mihály kápolna káplánja lett, továbbá János deákot, előbb lapispataki, majd budaméri iskolamestert nevezi meg.

... Egregius dominus Georgius de Kapi diocesis predictae (Agriensis) ... ordinavit atque statuit suos veros et legitimos testes, contra et adversus egregium Christophorum Szegnei de Lapispathak, ratione testamentalis legationis seu conditionis testamenti domine Lucie consortis sue felicitis memorie, honorabilem videlicet Gregorium presbyterum alias plebanum de dicta Lapispathak, nunc vero capellarium sacelli Sancti Michaelis in cimiterio parochialis ecclesie Cassovie fundati ac discretum Joannem literatum alias *rectorem schole de eadem Lapispathak*, ex nunc vero in *Budameer scholasticum*, viros probos et honestos et primus fassus est in hunc modum, citatus, iuratus et diligenter examinatus: Quod quum ipse circa annum Domini Mille-simum quingentesimum tricesimum plebanus esset in dicta Lapispathak, predicta homina Lucia egrotans, quodam vesperi causa sacramentorum administrandi fuisset vocatus in curiam simul cum predicto Joanne literato, tunc, ut premissum est, *rectore schole de eadem*." ...

1530.

Hártyára írt eredetije: Magy. Nemz. Múz., Kapy család levélt.

LXIII.

1533. márczius 21.

Pókateleki Szomor Balázs végrendeletében a szerdahelyi iskolamesterről is megemlékezik. Fábián iskolamesternek zoltáréneklés és harangozás fejében még később is adósak voltak; de aztán letörlesztették a hátralékot.

„Ego Blasius Zomor de Pokatheleke lego *magistro de Zerdahel*

1533. secunda die Maii ista calculatio extitit 1533.
Item *magistro Fabiano* pro psalterio cantatoque Paradiso máj. 2.
et pulsu tenemur floreno 1, denariis quindecim. Solvi“.

Papirosra írt eredetije: Magy. Nemz. Múz. Kisfaludy család levélt.

LXIV.

Pápa. 1534. április 11.

Gyzdavith Péter pápai iskolamester figyelmezteti Nádasy Tamást, hogy az embereknek ne higgyen, s igéri a tudósítást az ellene tervezett összeesküvésről.

Spectabilis ac Magnifice Domine, Domine michi Clementissime, post perpetue fidelitatis et fidelium servitiorum meorum humillimam perpetuamque commendationem. Nos audivimus Vestram Magnificam Dominationem hinc illinc in suis possessionibus recreative deambulari et possessiones Vestre Magnifice Dominationis, que sunt per turcas, hostes christianorum, desolate, restaurari et reedificari. Ista provisio licet sit boni, studiosi et vigilantissimi principis, sicut est Vestra Magnifica Dominatio, que solum spem posuit in Deo et in eius iustitia favetque glorioso Christi ewangelio, contra quod aput (igy) nos inpresentiarum dyabolus erexit cornu suum, sicut prius quoque rescripseram Vestre Magnifice Dominationi. Rogo Vestram Magnificam Dominationem ob amorem Dei gloriosi, ita deambuletur in extraneis suis possessionibus, ut non decipiamini, quia inter hos duos principes, precipue isto formiduloso tempore non est omni spiritui credendum, nec hominibus blandis, licet sint principes et magnates. Audivi aliquam conspirationem in Vestram Magnificam Dominationem ab aliquibus, quam non sum ausus rescribere Vestre Magnifice Dominationi presenti tempore, quia ego omne bonum prosperum optarem Vestre Magnifice Dominationi, in qua post Deum gloriosum omnem spem et fidutiam habeo; postquam exuero me a sordibus veteris Schole, id, quod audivi, ita sicuti fideliter rescripsi Vestre Magnifice Dominationi. Ceterum iste charissimus dominus frater noster Thwrkowÿth, speramus, in brevi litteras dabit ad Vestram Magnificam Dominationem. Alias plura. In reliquo valere feliciter optamus Vestram Magnificam Dominationem. Ex Papa, Sabbato Quasi modo.

1534.
Apr. 11. Anno Millesimo quingentesimo trigesimo quarto.

*Gyzdanyth Ma(gister) Petrus Rector
schole de Papa,*

frater domini Thwrkowÿth. Manu propria.

Kivül: Spectabili ac Magnifico domino meo, domino Thome de Nadasd, Consiliario Regie maiestatis, domino et patrono ac fautori sibi observandissimo atque gratiosissimo detur.

Papírosra írt eredetije: Magyar országos levéltár. Nádasdy levelek. V. csom. Vegyesek.

LXV.

Pápa. 1534. április 15.

Gyrdawyth Péter pápai iskolamester leveleiről értesíti és hűségéről biztosítja Nádasdy Tamást.

Spectabilis ac Magnifice Domine, Domine michi gratiosissime post fidele seruitium et mei humillimam perpetuamque commendationem. Hactenus nullas litteras accepi a charissimo homine nostro Thwrkowŷth. Et si quid litterarum ad Vestram Magnificam Dominationem miserit, que ad nos apportabuntur, illico ad Vestram Magnificam Dominationem perferri curabimus per fidelem nostrum hominem. Proximis diebus scripseram ad Vestram Magnificam Dominationem per Sthefanum seruitorem Vestre Magnifice Dominationis; sane audieram aliqua verba insidiosa, que rescripseram ad Vestram Magnificam Dominationem; ille nostre littere si sunt presentate Vestre Magnifice Dominationi, optarem ex animo. Quia ego omni et perpetua fidelitate, quoad vixero, astrictus ero vestre Magnifice Dominationi. Noster frater Thwrkwŷth non est Albe inpresentiarum, sed Bude; et quas litteras Vestra Magnifica Dominatio ad ipsum dare vult, saltem ad nos mittat Vestra Magnifica Dominatio. Nos ad ipsum fideliter perferri curabimus. Cui me meaueque fidelia servitia commendo. Altissimus Deus conservet Vestram Magnificam Dominationem, quia eandem specialiter vivere opto ad futuram nostram bonam promotionem. In reliquo valere felicissime optamus Vestram Magnificam Dominationem. Ex Papa decimaquinta aprilis, Anno Millesimo quingentesimo trigesimo quarto.

1534.
ápr. 15.

*Magister Petrus Gyrdawyth Rector
schole de Papa.*

Manu propria.

Hátára írva: Spectabili et Magnifico domino meo, domino Thomé de Nadasd, Consiliario Regie Maiestatis, domino et fautori sibi prestantissimo detur.

Papirosra írt eredetije: Magy. orsz. levéltár. Nádasdy-levelek. V. csomag. Vegyesek.

LXVI.

Alsó-Torja. 1536. április 25.

Péter alsótorjai iskolamester mint tanú szerepel.

... „Petro scolastico de also torya.“ ...

Kiadva: Hazai Oklevéltár 456.

LXVII.

Sárvár. 1536. december 27.

Erdősi Sylvester János sárvári iskolamester a könyvnyomtatás megtanulását tervezi.

Közölve: Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából III. 114—115.

LXVIII.

Pozsony. 1538. április 23., május 9. és júl. 16.

Erdősi Sylvester János sárvári iskolamester.

„Servitor Joannes Sylvester ludi magister.“

... „Egregio domino magistro Joanni Silvestro bonarum literarum professori in Saarwar agenti, nobis domino amico et uti fratri honorandissimo.“ ...

Közölve: Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából III. 246., 249. és 277.

LXIX.

1540. február 6.

Márton bodoki (Háromszék vagy Kolozs megye) iskolamester felesége Margit.

„Providus et honestus Nicolaus Dallos cum coniuge sua, Elena nomine, et filia sua, Elisabet nomine, Margaretha coniux *Martini litterati scholastici in Bodok* commorantes, alma Transsylvane dyocesi.“

Hátára írt eredetije: Gyulafehérvári káptalan levéltára III. 501.

LXX.

Sárvár. XVI. század közepe.

A sárvári iskola tanulói Nádasdy Tamástól élelmisszert kérnek, mert nagy szükségben vannak.

Spectabilis et Magnifice Domine, Domine semper gratiosissime. Precum nostrarum apud Dominum pro eadem perpetuam commendationem. Audita fama liberalitatis et munificentie Vestre Specialis et Magnifice Dominationis, confugimus in hanc scholam uberioris eruditionis consequende gratia, in qua nunc destituti ab omnibus egemus plurimum. Quare Vestre Speciali et Magnifice Dominationi supplicamus humillime, ut eadem dignetur rebus victualibus nostris studiis subvenire. A Deo eadem mercedem receptura. Deus servet Vestram Specialem et Magnificam Dominationem foelicissime.

Studiosi huius

Scholae Sarvariensis.

Magyar orsz. levélt.: Nádasdy levelek. V. csomag. Vegyesek. Kelet nélkül. A levél a XVI. század közepe tájáról való.

LXXI.

Beszterczebánya 1542.

Tiszolcz, Rimabrezó, Nyustya, Rimabánya, Rimaszombat és Csáb iskolamesterének adójáról esik szó.

Közölve: Egyháztörténelmi Emlékek a magyarországi hitújítás korából IV. 31—32.

A MŰBEN LEVŐ ÁBRÁK.

	Lap
1. Sükösd esztergomi iskolamester 1272-ből	241
2. Tanár és tanuló az iskolában 1517-ből	250
3. Az isteni Mester a katedrán 1517-ből	250
4. Tanulók 1517-ből	251
5. Tanuló 1517-ből	251
6. Donatus grammatikájának colophonja 1517. febr. 13-ról . . .	252
7. Iskola, tanárral és tanulókkal 1519-ből	257

I.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

A MŰ FELDOLGOZOTT RÉSZÉHEZ.

Acolythusok :

Apostaghy Kele Benedek fia Imre,
Balázs fia Benedek, Benedek fia
Mihály, Körmendi Rosos János,
Köröspataki Bálint fia János,
Miklós, Szakácsi Kacsó Péter fia
Bálint, Székesfehérvári Mátyás,
Torjavásárhelyi János deák fia
Miklós 142.

Adomány 12 esztergomi pap neve-
lésére és ellátására 93, 94.

Adonyi (Szabolcs vm.) iskola 357,
360, 461, 462.

tanuló : Máté.

Aesopus Apologusa Cassiaról 147.

Ajaki (Szabolcs vm.) iskola 358,
360, 461, 462.

iskolamester : Péter.

Alberik, Kálmán törvényeinek össze-
írója 321.

Albert 26.

budai olvasókanonok 201.

csanádi éneklőkanonok 77.

győri éneklőkanonok 113.

gyulafehérvári éneklőkanonok 115.

kisgúthi plébános 462.

kői olvasókanonok 124.

Nagy Lajos orvosa, váci olvasó-
kanonok 140.

Alcuin 249, 264, 265, 266, 268.

Alczinai (Alzen, Szeben vm.) iskola
358. 361, 461, 462.

Alczinai iskolamester 462.

Alexander de Ales 318.

„Summa universae philosophiae“
je 318.

Alexander de Villa Dei „Doctrinale“-ja
239, 255.

kéziratai 255—256.

Alexandria 4.

i Szent Kelemen Paidagogosa 4.

Alföldi Mihály egri tanuló 78, 79.

Alkincstartó 1. alór.

Almási (Hunyad vm.) iskola 358,
360, 461, 462.

iskolamester : Miklós.

Aloch István zágrábi olvasókanonok
186.

Alór 35, 43.

Alpernus (Harpernus, Habenus) sze-
pesi éneklőkanonok és szepes-
váraljai prépost 222.

Alpestesi plébános : Máté.

Alsáni Bálint bibornok, pécsi püspök
és győri olvasókanonok 107.

kánonjogdoctor, királyi alkanczel-
lár, esztergomi olvasókanonok 97.

Alsó-Meczenczéf 466.

Alsótorjai (Háromszék vm.) iskola
359, 361, 461, 462.

iskolamester : Péter.

Alvinczi Jost Mihály erdély-egyház-
megyei tanuló 294.

Alvinczi megyés egyház 294.

Alvinczi Szent-János oltár 294.
 Amade győri olvasókanonok 108.
 Amand esztergomi éneklőkanonok 100.
 szakácsii miséspap 57.
 Ambró budai lector és scholasticus 199, 210.
 szepesi olvasókanonok 221.
 Ameliei Tamás orvosdoctor, a szabad mesterségek mestere, esztergomi kanonok 339.
 Anasztáz esztergomi érsek 93, 320.
 András aradi olvasókanonok 191, 193.
 a szabad mesterségek mestere, a hittudományok és az egyházjog doctora, zágrábi püspöki helytartó, kanonok. baksai főesperes 339.
 bácsi olvasókanonok 66.
 brassai deák 480.
 budai sublector 211.
 csázmai prépost, egyházjogdoctor 338.
 de Eugubio pataki plébános, a király és királyné orvosa 342.
 egri éneklőkanonok 91.
 egri olvasókanonok 85.
 egri püspök 78.
 esztergomi iskolamester 93.
 esztergomi kanonok s komáromi főesperes, mindkét jog doctora 339.
 esztergomi prépost, egyházjogdoctor 337.
 fia István szepesi éneklőkanonok 222.
 fia János veszprémi olvasókanonok 176.
 gyarmati klerikus 56.
 győri éneklőkanonok 113.
 győri olvasókanonok 105.
 győri prépost, egyházjogdoctor 337.
 gyulafehérvári éneklőkanonok 117.

András kalocsai éneklőkanonok 123.
 királyi alkanczellár, pécsi olvasókanonok, székesfehérvári prépost 322.
 kői olvasókanonok 125.
 lucsivnai iskolamester 471.
 nyitrai olvasókanonok 127.
 nyitrai succentor 132.
 pécsi éneklőkanonok 138.
 pécsi olvasókanonok 134.
 szentistváni kanonok, esztergomi scholasticus 103.
 szepesi sublector 223.
 székesfehérvári éneklőkanonok 231.
 titeli éneklőkanonok 233.
 titeli olvasókanonok 232.
 vasvári éneklőkanonok 234.
 váczi éneklőkanonok 142.
 váczi olvasókanonok 139.
 váradi éneklőkanonok 157, 159.
 váradi olvasókanonok 153.
 zágrábi éneklőkanonok 187, 188.
 Angelus egyházjogdoctor, zágrábi kanonok, vaskai főesperes 338.
 Politianus könyvtárús 253.
 Angolország 170, 171, 172.
 Anjouk és az egyetemek 344, 351.
 Antal egri éneklőkanonok 87.
 egyházjogdoctor, pozsonyi prépost 337.
 egyházjogdoctor, székesfehérvári prépost 337.
 fia Miklós acolythus, szentmártoni (Zala vm.) plébános 329.
 győri éneklőkanonok 112.
 gyulafehérvári éneklőkanonok 117.
 kalocsai éneklőkanonok 122.
 kanonjogdoctor, gyulafehérvári éneklőkanonok 119.
 pozsonyi prépost 332.
 sasvári főesperes, egyházjogdoctor 337.
 székesfehérvári éneklőkanonok 229.

Antal székesfehérvári olvasókanonok 225.

váradí éneklókanonok 158.

váradí iskola deákja (klerikus) 147.

Antiochia 4.

Apostaghi Kele Benedek fia Imre 299.

Apostoli főjegyző: Illyei Dyenessy Tamás.

Arad 190—196.

i éneklókanonokok: Balázs, Barnabás, Csanádi Ambró, Csapó Márton, Demeter, István, János, László, Makófalvi György, Mohácsi István, Mátyás, Pál, Péter, Somlyai Mihály, Szabolcsi Balázs, Vid, Zubogyi Péter.

i olvasókanonokok: András, Aradi Pál, Bessenyi Ferencz, Fülöp, Gergely, György, Gyulay János, Gyulai Márton, Imre, Jakab, János, Kenderesi Pál, Kovászi István, Küküllői János, Mátyás, Mihály, Pál, Péter, Simándi Benedek, Somlyai László, Tolnai Péter, Turoni Kelemen, Vitus.

i Pál aradi olvasókanonok 193.

i (Orodiensis) Péter pozsegi olvasókanonok 215.

i sublector: Péter.

i succentorok: György, Jakab.

Aragoniai János esztergomi érsek 329.

Aranyasi Gellérti János 221.

István veszprémi éneklókanonok 181.

Aranyzászú Szent János 4.

Archidiaconus I. Főesperes.

Árdói (Ugocsa vm.) iskola 358, 360, 461, 462.

iskolamester: János.

Argyasi püspök: György, Pál.

Aristoteles 266.

kategóriái 266.

„De interpretatione“-ja 266.

Arithmetika (tantárgy) 239, 268.

Arithmetikai tankönyvek: Boethius, Magyarországi György.

Arnold énekettnit Esztergomban 93.

Arnstaini Koch Konrád fia Henrik acolythus 298.

Astronomia (tantárgy) 239, 269—271.

Aszottvári (de Ozotthwar) János fia Péter székesfehérvári olvasókanonok 225.

Atádi Márton kalocsai éneklókanonok 123.

Atyai Miklós esztergomi olvasókanonok 99.

Augustus római császár 11.

Aulus Gellius 147.

Avianus: Aesopus meséi 258.

Azariás hantai éneklókanonok 214.

Ábel cseléd 32.

Jenő 166.

Ábrahám győri éneklókanonok 110. váci éneklókanonok 142.

váci olvasókanonok 139.

Ágoston győri püspök 298.

kalocsai éneklókanonok 123.

zágrábi püspök 285.

zombori iskolamester 482.

Ágostonosok 352.

Ágotha, Tamás fia Orbán felesége 482.

Álmos herczeg 291.

Ányos marczalii klerikus 57.

váradí olvasókanonok, káptalani jegyző 149.

Ápoldi (Nagyküküllő vm.) iskola 358, 360, 461, 463.

Ármin veszprémi olvasókanonok 175.

Áron budai éneklókanonok 204.

Baáni Gáspár ' püspöki helytartó, nyitrai olvasókanonok 130.

Venczel nyitrai éneklókanonok 131.

Babay birtok 121.

Bódog 121.

Nemhisz 121.

Baccalaureus I. egyházjogi, hittudományi, római jogi és szabad mesterségek baccalaureusa.

Baccalaureus: Márton (krakkai), Miklós.

Bacsini (Bachyn) István zágrábi olvasókanonok 186.

Bagomér szepesi éneklőkanonok 222.

Bakócz Tamás egri püspök 80, 277. esztergomi érsek 94.

Bakonyból 345.

Bakos István fia Mátyás 474.

Baksai főesperes: András.

Lukács tanuló 295.

Balázs aradi éneklőkanonok 194. budai sublector 211.

csanádi éneklőkanonok 77.

csanádi olvasókanonok 74, 75.

császári succentor 214.

(de Bechen) tanuló, szent-mártoni (erdélyi egyházm.) plébános 296. fia Benedek acolythus 298.

fia Péter pacsai (Zala vm.) plébános 329.

kői olvasókanonok 125.

leleszi prépost 463.

marczalii plébános 57.

vaskai iskolamester 481.

székesfehérvári olvasókanonok 225.

váczi éneklőkanonok 144.

Balbus Jeromos pozsonyi prépost, gurki püspök 327.

Balduin (de Revellis) veszprémi prépost és beregszászi archipresbiter, egri olvasókanonok 86.

Balf (Wolfs) Boldogságos Szűz plébániája 54.

Bambergi prépostság 303.

Banus cseléd 32.

Baranus zágrábi olvasókanonok 184.

Baráthelyi (Nagyküüllő vm.) iskola 359, 360.

Barnabás aradi éneklőkanonok 195. budai éneklőkanonok 209.

Barnabás egyházjogdoctor, budai őrkanonok 338.

kánonjogdoctor, pécsi olvasókanonok 135.

váczi olvasókanonok 141.

Baromlaki (Nagyküüllő vm.) iskola 359, 360.

Batonyai János csanádi oltárospap 323.

Batthyány Ferencz horvát, szlaven és dalmát bán 184.

Miklós szepesi olvasókanonok 221.

Batti cseléd 32.

Bazin vár 316.

i (Pozsony vm.) iskola 357, 360, 461, 463.

Bács 66, 298.

egyházmegyei tanuló: Iváncsi János, Szentgyörgyi Benedek fia Gál.

Bácsi éneklőkanonokok: Bálint (de Van), Bereczk, Elek, Ezsau, Gergely, György, Gyulai Bereczk, Imre, István, Jakab, János, László, Lőrincz, Redemptus, Simon, Szondi Pál, Tholdi Gergely.

Gergely pécsi püspöki helytartó, székesfehérvári olvasókanonok 226.

iskola 357.

olvasókanonokok: András, Bácskai György, Benedek, Bernát, Fülöp, Gatalóczi Gergely fia Mátyás, Gergely, György, Iztrói István, Jakab, János, Kanizsay Lőrincz fia István, Lőrincz, Matucsinai Gábor, Mihály, Pápai Balázs, Saul, Sebestyén, Smaragd, Szent-Pál székesegyház 298. tanuló: Dakay László.

prépost: Pál.

sublectorok: Mihály, Pál.

succentorok: János, Kozma.

Szent-Pál székesegyház 298.

tanuló: Dakay László.

Bácskai György bácsi olvasókanonok 67.

Bálint budai olvasókanonok 202, 203.

(de Van) egyházjogdoctor, bácsi éneklőkanonok 68.

esztergomi éneklőkanonok 100.

fia Gál esztergomi éneklőkanonok 101.

fia Gál hájszentlőrinczi prépost, esztergomi olvasókanonok 97.

fia Gál váradi olvasókanonok 151. kői éneklőkanonok 125.

nyitrai olvasókanonok 128.

nyitrai succentor 132.

pozsegai olvasókanonok 215.

titeli olvasókanonok 233.

Bárczai János egri olvasókanonok 86.

Bártfai (Sáros vm.) iskola 357, 360. prot. iskola 362.

Báthory András 477.

András váradi éneklőkanonok 155.

András váradi püspök 148.

István erdélyi vajda írástudása 344, 355.

Mihály esztergomi sublector 103.

Miklós váczai püspök 299, 352.

Bátta község 363.

Bátwai István 333, 334.

Bátyai János németi plébános 473.

Báznai (Kisküküllő vm.) iskola 359, 360.

Becsky Balázs fia László tanuló 294.

Beda 264.

győri éneklőkanonok 109.

Venerabilis 249.

Bedennyiczai Dobrytel Máté (Mátyás) zágrábi olvasókanonok 186.

Beke szepesi kanonok 307.

Belső káptalani (székesegyházi) iskola 13.

Benczések (Benedekrendiek) 344, 345, 352.

Bendorfi (Bägendorf, Szeben vm.) iskola 358, 361, 461, 463.

iskolamester 463.

Bene boszniai olvasókanonok 69.

fia Péter budai éneklőkanonok 206.

Benedek bácsi olvasókanonok 67.

budai éneklőkanonok 207.

budai olvasókanonok 201.

budai succentor 211.

csanádi olvasókanonok 73.

csázmái éneklőkanonok 213.

fia Domokos esztergomi éneklőkanonok 101.

fia Mihály veszpréme gyház megyei tanuló 295.

esztergomi olvasókanonok 95.

gy.-fehérvári éneklőkanonok 117, 118.

kalocsai sublector 123.

kánonjogdoctor, győri olvasókanonok 109.

orvos, esztergomi kanonok 339.

turai plébános 94.

sz.-fehérvári olvasókanonok 225.

trinopolisi püspök, váradi éneklőkanonok 159.

újhelyi iskolamester 481.

váczi olvasókanonok 139.

veszprémi ispán 291.

zágrábi éneklőkanonok 189.

Benedekrendiek 1. benczések.

Bensa esztergomi éneklőkanonok 100.

Bereczk bácsi éneklőkanonok 68.

győri éneklőkanonok 112.

győri olvasókanonok 106.

győri succentor 114.

nyitrai sublector 132.

váradi éneklőkanonok 156.

veszprémi éneklőkanonok 179.

veszprémi olvasókanonok 175.

Beregszászi archipresbyter: Balduin (de Revellis)

(Bereg vm.) iskola 358, 360, 461, 463.

iskolamester: Márton.

Berendi György prabendás, zágrábi succentor 190.

- Berethalmi (Nagyküküllő vm.) iskola 359, 360.
- Wol Péter nagyszebeni plébános, egyházmegyei doktor 342.
- Berényi (Hunyad vm.) iskola 357, 360.
- Bernát bácsi olvasókanonok 67.
- orvos, budai kanonok 339.
- Bertalan gyulafehérvári éneklőkanonok 117, 120.
- nyitrai olvasókanonok 127.
- pécsi olvasókanonok 135.
- pécsi püspök 320.
- titeli éneklőkanonok 233.
- zágrábi olvasókanonok 186.
- zágrábi succentor 190.
- Bessenyei György fia Gáspár váczegyházmegyei szerpap 300.
- Bessenyődi Ferencz aradi olvasókanonok 193.
- Beszterczebányai (Zólyom vm.) iskola 358, 360.
- prot. iskola 362.
- Beszterczei (Besztercze-Naszód vm.) iskola 357, 358, 360.
- szószedet 262.
- tanító: Tótországi György.
- Bécs 318, 351, 363.
- i egyetem 78, 351, 354.
- Békássy Mihály szepesi olvasókanonok 220.
- II. Béla király 25.
- III. Béla 25, 353.
- Béla varasdi ispán 25.
- Béli János fia Miklós egri éneklőkanonok 90.
- Bibornok: Alsáni Bálint 107.
- Bodoki (Háromszék vagy Kolozs vm.) iskola 359, 361, 461, 463.
- iskolamester: Márton deák.
- Bodolai (Baranya vm.) iskola 358, 359, 461, 463.
- iskolamester: Tamás 463.
- Bodroghi (Bodrog vm.) iskola 358, 360, 461, 463.
- Bodroghi iskolamester: István.
- Bodrogi Fülöp egri éneklőkanonok 92.
- Boëthius 268, 272.
- „De Musica“-ja 272.
- „De Geometria“-ja 272.
- „Institutio arithmetica“-ja 268.
- logikai tanulmányai 266.
- Bogácsi (Kisküküllő vm.) iskola 359, 360.
- Bogáthi János fia András budai éneklőkanonok 207.
- Bogomér szepesi éneklőkanonok 307.
- Bogyiszlai András egyházmegyei doktor, egri kanonok és várad helytartó 338.
- Bogyiszló veszprémi olvasókanonok 175.
- Bolchárdi György esztergomi olvasókanonok 99.
- Boldizsár csanádi olvasókanonok 75.
- Boldogasszonyfalvi plébános:
- György fia Simon.
- Boldogságos Szűz egyháza Brassóban, Budán, Pesten.
- kápolnája 296, Egerben, Esztergomban, Pápán, Veszprémben.
- oltára 294, Esztergomban, Tabajdon, Veszprém egyházmegyében.
- plébániai egyház Budán.
- prépostsága Egerben.
- Boldogvárosi (Seligstadt, Nagy-küküllő vm.) iskola 358, 360, 461, 464.
- Boleszló váci püspök 307, 347.
- Bologna 172, 351.
- Bonifác (de Villanis) kalocsai éneklőkanonok 123.
- VIII. Bonifác pápa 324, 351.
- IX. Bonifác pápa 70, 73, 74, 220, 302, 322, 329.
- Bonipert pécsi püspök 133, 253.
- Borbándi (Alsó-Fehér vm.) iskola 358, 360.
- Borhi Benedek székesfehérvári olvasókanonok 226.

Borhi Mihály székesfehérvári éneklő-
kanonok 230.

Bors győri olvasókanonok 105.

Borsodi főesperes : János.

Bosznia 69.

Boszniai éneklőkanonokok :

Domokos, István, István fia János,
Jakab fia Miklós, Kozma fia Jó-
zsef, Lőrincz fia Miklós, Siklósi
(de Saklus) János.

Boszniai olvasókanonokok : Bene,
Gyulai Balázs, János, Kozma
fia István, Miklós, Miklós fia
Tamás, Péter, Znaimi Konrád
fia János.

prépost : János.

Botfalu (Brassó vm.) iskola 358, 361.

Bovetus 279.

„De disciplina scoliarum“-a 279.

Brassai Bold. Szűz egyház 341.

Brassai deák : András.

iskola 357, 361.

plébános : János, Marczell.

prot. iskola 362.

Bregai Miklós klerikus, szepesi
iskolamester 218.

Brezói (Gömör vm.) iskola 359,
360, 461, 464.

iskolamester jövedelme 464.

Brodarics István esztergomi éneklő-
kanonok 103.

Brulyai (Braller, Ballor, Nagyküküllő
vm.) iskola 358, 360, 461, 464.

Brumanus Mátyás zágrábi éneklő-
kanonok 189.

Bucsai Illés zágrábi kanonok, királyi
cancelláriai levéltárnok, királyi
titkár 322.

Buda 60, 196—211, 277, 303, 318,
363, 364.

i Bold. Szűz egyház 295, 300,
301, 364.

i Bold. Szűz plébániai egyház
iskolája 464.

Budai éneklőkanonokok : Áron, Bar-

nabás, Bene fia Péter, Benedek,
Bogáthi János fia András, Den-
gelegi Miklós, Dénes, Gál, Ger-
gely, György, Imre, Jakab, János,
Jónás, Karai Tamás, Kelemen,
László, Losonczi Mátyás, Mátyás,
Meszesi Demeter, Miklós, Pál,
Peleskei Mihály, Péter, Tamás,
Tatai Kelemen, Tétényi György,
Veszprémi Miklós, Vilmos.

Budai Három királyok tiszteletére
avatott kápolna 301.

iskola 357, 359, 461, 464.

iskolamesterok : Lavai Rorbeck
Pongrácz, Szondi Fábrián.

kanonok : Bernát.

Mária Magdolna egyház 464.

iskolája 464.

olvasókanonokok : Albert, Ambró,
Bálint, Benedek, Budavári György
fia János, Dénes, Domokos fia
Péter, Fülöp, György, Jakab fia
Máté, Laskai Miklós, Losonczi
Mátyás, László, Márton, Máté,
Pál, Péter, Székely Miklós, Ud-
vardi Lukács fia Miklós, Venczel,
Wrod János.

örkanonok : Barnabás.

plébános : Váry Pál.

prépost : Gimesi János, Kanizsai
Lőrincz fia István.

scholastikusok : Ambró, István,
János, Mátyás, Péter.

segédtanító : Solti Tamás.

sublectorok : András, Balázs,
János, Péter.

succentorok : Benedek, György,
László, Máté, Miklós, Tamás.

szent Katalin kápolna 295.

tanuló : István, Székesfehérvári
Mátyás.

zsinat 41, 276, 297, 309, 311.

rendelkezése egyházjogász és
grammatikus tartására vonatko-
zólag 276.

Budai zsinat utasítása a pap gyakorlati teendőire nézve 297, 309—312.
 Budamér (Sáros vm.) 461, 464, 471.
 i iskola 359, 360, 461, 464.
 i iskolamester: János deák.
 Budavári György fia János budai olvasókanonok 200.
 plébános: Ferencz.
 Szűz Mária egyház 341.
 Bullás kanonokok 323, 324.
 Bunyitay 148, 313.
 Buza zágrábi éneklőkanonok 188.
 Buzd (Alsó-Fehér vm.) 115.
 i (Nagyküküllő vm.) iskola 359, 360.
 Buzu személynév 26.
 Caesarea 4.
 Caltensteini Szent László székes-egyház 298.
 Campeggio bibornok pápai követ 330.
 Cantor 1. éneklőkanonok.
 Cantor iskolai szerepe 239, 244.
 Cassiodorus 3, 8, 266, 272.
 művei 3, 8—9.
 Cathedra 35, 41.
 Cato „Disticha moralia“-i 258—260.
 Chartresi püspök: Fulbert.
 Chetena birtok 471.
 Chlodvig frank király 11.
 Chrodegang 1. Szent Chrodegang.
 Chrog föld 22.
 Cicero beszédei 264.
 „De inventione“-je 264.
 „Rhetorica ad Herennium“-a 264.
 Circator 286.
 Cirkewczai Péter zágrábi olvasókanonok 185.
 Cisio Janus-féle naptár 269.
 Clericus értelmé 290.
 Cognoscens római jogdoctor, esztergomi kanonok 338.
 Collecta 1. királyi adó.

Comes, mindkét jog doctora, esztergomi éneklőkanonok 102.
 Commestor Péter a párisi egyetem cancellára 265.
 Compostellai zsinat 65.
 Computus 268, 269, 270—271.
 Corvey monostor 9.
 Custos 1. őrkanonok.
 Cyprián esztergomi olvasókanonok 96.
 Ciszterci apát: Schavnik.
 apátság: zirczi.
 Ciszterciek 349, 352.
 Családi Miklós egri éneklőkanonok 92.
 Csanád 70, 78, 277, 345.
 váradi éneklőkanonok 154.
 váradi olvasókanonok 149.
 város 224.
 i Ambró aradi éneklőkanonok 195.
 Csanádi éneklőkanonokok: Albert, Balázs, Henrik, Illés, István, Kemen, Lippai Péter, Máté, Mihály, Miklós, Péter, Széchy Máté.
 iskola 356, 357.
 iskolamester: Valter.
 kanonok: Ramocsaházi Albert.
 káptalan szegénysége 18, 26.
 oltárospap: Batonyai János.
 Csanádi olvasókanonokok: Balázs, Benedek, Boldizsár, Domokos fia Péter, Gilfréd, György fia András, Jakab fia Jakab, János, János fia Balázs, Iván fia Domokos, Márk fia Miklós, Mátyás, Nyiklai János, Orbán, Péter, Péter fia László, Szeraphin, Tamás fia Bálint, Ulrik fia Albert.
 prépost: Szerafin.
 succentorok: Ipót, Tamás.
 tanuló: Mihály fia Eligius.
 Csanádon a szabad mesterségeket tanítják 71.
 Csapó János fia Péter tanuló, szóczi (Zala vm.) plébános 296.

- Csapó Márton aradi éneklőkanonok 195.
- Csábi (Hont vm.) iskola, 359, 360, 461, 465.
iskolamester 465.
- Csácsi Miklós miséspap, pozsonyi kanonok 315.
- Csák Péter nádor 161.
i Balázs pécsi éneklőkanonok 138.
- Csákok 160.
- Csákvári Péter veszprémi éneklőkanonok 181.
- Császlóczi Szent Márton tiszteletére avatott egyház 297, 316.
könyvtára 297, 316.
- Csázma 211—214.
- Csázmai éneklőkanonokok: Benedek, Cseh Jakab, De-Surdis Domokos fia János, Fejérkövi Mátyás, Imre, Izdenczi Hielko fia Miklós, Jakab, János, Mihály fia Domokos, Miklós, Mikó fia András, Szent-Mártoni Péter fia Kelemen, Tamás. helytartó: Márton.
kanonokok 22, 32.
káptalan 32.
káptalan alapítása 27.
- Csázmai olvasókanonokok: Farkas fia Balázs, Gurliczi Theodorik fia Miklós, István, Ivanics Pál, János, János fia Balázs, Kelemen, Koschyth Márton, Márton, Márton fia Mátyás, Mihály, Miklós fia Balázs, Miklós fia Miklós, Pál, Péter, S.
prépost: András.
sublector: Mátyás.
succentorok: Balázs, György.
- Csebres Balázs sz.-fehérvári éneklőkanonok 229.
- Csébi (Zemplén vm.) iskola 358, 360, 461, 465.
iskolamester: Márton.
- Cseh Jakab csázmai éneklőkanonok 213.
- Csejthe (Nyitra vm.) 314.
anyakönyve 314.
- Csepeli Benedek kánonjogdoctor és püspöki helytartó, veszprémi olvasókanonok 177.
- Csépán győri olvasókanonok 104.
győri prépost 34.
győri szőlőműves 34.
- Cseregoni Mihály esztergomi éneklőkanonok 103.
- Csergőd 115.
- Csesius (Chesius) András a szép-művészetek, a kánonjog és hit-tudomány doctora s püspöki helytartó, zágrábi éneklőkanonok 189.
- Csezmiczei János 352.
- Csirke Miklós fia János győri succentor 113.
- Csobádi László szepesi éneklőkanonok 223.
László szepesi olvasókanonok 221.
- Csomány György szepesi prépost 303.
- Csongrádi főesperes: Egyed.
- Csontos János 317.
- Csukárdi plébános: Márton és Westfalai István fia Henrik.
templom könyvtára 297, 316.
- Csupor Demeter zágrábi olvasókanonok 185.
- Csütörtökhelyi (Körös vm.) iskola 358, 360.
(Szepes vm.) iskola 358, 360.
- Dabóczi Domokos, zágrábi olvasókanonok és scholasticus 185, 190.
- Dadai (Szabolcs vm.) iskola 357, 360.
- Dakay Balázs miséspap 66.
László bácsi tanuló 66.
- Dalmadi cselédnépek 32.
- Dalos Miklós vasvári éneklőkanonok 238.
- Damján fia János budai tanuló 196, 199.

- Darabos Tamás titeli olvasókanonok 232.
- Dánosi (Dunesdorf, Nagyöküllő vm.) iskola 358, 360, 461, 465.
- Dávid kalocsai sublector 123.
szabolcsi főesperes 477.
- Debreczeni Mihály váczy olvasókanonok 141.
- De Judicis Vilmos kalocsai olvasókanonok 122.
nyitrai éneklőkanonok 130.
- Demeter aradi éneklőkanonok 194, 195.
győri sublector 113.
kalocsai érsek segédpüspöke 298.
kői éneklőkanonok 125.
nyitrai éneklőkanonok 130.
nyitrai olvasókanonok 126, 129.
pécsi éneklőkanonok 136.
pozsegi éneklőkanonok 215.
pozsegi olvasókanonok 215.
váczi éneklőkanonok 142.
váczi olvasókanonok 141.
várad sublector 159.
veszprémi olvasókanonok 176.
veszprémi püspök 333, 335.
zágrábi prebendás 183.
- Deméndi László várad püspök a király orvosa 343.
- Dengelegi Miklós budai éneklőkanonok 209.
- Denifle 165.
- Dessyecz György székesfehérvári éneklőkanonok 231.
- De-Surdis Domokos fia János csázmái éneklőkanonok 213.
- Detrehi (Torda-Aranyos vm.) iskola 357, 360.
- Dékán 35, 42.
- Dénes bán a zágrábi egyház ügyvédje 25.
budai éneklőkanonok 204.
budai olvasókanonok 201.
egyházjogdoctor, pécsi kanonok, tolnai főesperes 338.
- Dénes esztergomi érsek 466.
fia Miklós zágrábi éneklőkanonok 188.
győri olvasókanonok 107.
pécsi olvasókanonok 133.
szabadmesterségek baccalaureusa, liszcai oltárospap 340.
váczi olvasókanonok 141.
várad éneklőkanonok 158.
- Dévai plébános: István.
- Dialectica (tantárgy) 239, 265, 266.
i tankönyvek: Boethius, Aristoteles, Porphyrius, Martianus Capella, Cassiodorus, Isidorus, Alcuin, Michael Vratislaviensis.
- Diáki község 290.
- Dictamen prosaicum l. írásbeli dolgozatok.
- Dicuil 273
„De mensura orbis terrae“-je 273.
- Ditmár váczy éneklőkanonok 142.
- Doborkai (Szeben vm.) iskola 358, 361, 461, 465.
iskolamester 465.
- Dobozi Mihály székesfehérvári olvasókanonok 227.
- Dobrai (Szatmár vm.) iskola 357, 360, 461, 465.
iskolamester: Tamás.
plébános: Lőrincz.
- Dombrói (Körös vm.) iskola 357, 360, 461, 466.
iskolamester: István.
- Domokos boszniai éneklőkanonok 70.
deák 279.
egri sublector 92.
egyházjogdoctor, esztergomi szent-istváni prépost 337.
egyházjogdoctor, várad örkanonok 338.
esztergomi éneklőkanonok 100.
fia Domokos győri succentor 114.
fia István egri olvasókanonok 84.
fia Márk szepesi olvasókanonok 220.

Domokos fia Péter budai olvasókanonok 201.

fia Péter csanádi olvasókanonok 74.

győri éneklőkanonok 110, 112.

győri olvasókanonok 105.

perjel (pataki).

(székes)fehértvári főesperes 333.

vasvári éneklőkanonok 235.

váczi éneklőkanonok 142, 143, 144.

váczi olvasókanonok 139, 140.

váradai éneklőkanonok 157.

veszprémi olvasókanonok 175.

zágrábi olvasókanonok 184.

Domokosok 352.

Esztergomban 1. esztergomi domokosok.

Donatus 239, 249, 261.

Ars grammatikája 249.

„Ars minor”-a 249.

művének kiadása 253.

Dorbes Tamás kalocsai olvasókanonok 122.

Döbrentei codex 291.

Dömösi éneklőkanonokok : Máté,

Péter (de Montilio).

iskola 214.

olvasókanonokok : Máté v. Mátyás, Pataki László.

prépostság 18, 32.

Drencina birtok 20.

Drisa zágrábi olvasókanonok 184.

Duna folyó 197, 198.

Durandus kalocsai éneklőkanonok 123.

Eberhard zágrábi olvasókanonok 185.

zágrábi püspök 45, 211.

Ebes község 363.

Eczei (Nagyküüllő vm.) iskola 359, 360.

Eddei Bereczk fia Balázs veszpréme egyházmegyei tanuló 294.

Edessa 4.

Eger 36, 39, 44, 240, 277, 289, 298, 300, 301, 340.

Egri biboros püspök, Estei Hippolyt helytartója : Hámi Ákos.

Boldogságos Szűz kápolnája 58.

Bold. Szűzről nevezett prépostság 58.

egyházmegyei tanuló : Kerégyártó Péter.

egyházmegyei zsinat 79.

éneklőkanonokok : András, Antal,

Béli János fia Miklós, Bodrogi

Fülöp, Családi Miklós, Elweth

János, Farkas, Felnémethi Bernát,

Gönczi Péter, György, Imre,

István fia György, Jakab, János

(de Suhta), Lőrincz, Lukácsi

István, Márk, Márton, Máté,

Mátyás, Miklós, Nagymihályi

András, Orbán, Pál, Péter, Sán-

dor, Simon, Székesfehértvári Bernát,

Szvatiszláv (Svecenzlaus,

Swatozlaus, Sveteszlaus).

iskola 78—92, 356, 357.

iskolamester élelmezése 78, 79.

iskolamester : Torday Zsigmond.

kanonok : Bogyiszlai András, Kál-

mán, Kopácsi Gergely, Miklós.

káptalan 28.

káptalan szegénysége 18, 20, 22.

káptalani aljegyző : Gotthard

mester.

klerikus : István fia János.

olvasókanonokok : András, Bal-

duin (de Revellis), Bárczai János,

Domokos fia István, Ferencz,

Héti (Heety) Benedek, István,

Jakab, János, Jenei Ambró, Ka-

kas Miklós, Kaplyon László,

Küküllei János, László, Máté,

Mihály fia István, Miklós, Orbán,

Pásztói István, Péter, Saul, Sán-

dor, Szili István, Tamás fia Imre,

Uzsai Domokos fia János.

prépost : Lukács.

püspök kellékei 306.

püspökök : András, Bakócz Tamás,

Frangepán Ferencz, Hédervári László, Estei Hippolyt, Katapán, Kilit, Rozgonyi Péter, Szalaházi Tamás, Tamás.

Egri püspök tanárokat kér a bécsi egyetemről 78.

püspöki helytartó: Héti Benedek, János, Király Péter, Miklós.

segédpüspök: Miklós.

sublector élelmezése 287.

sublectorok: Domokos, János és Mihály.

succentor jövedelme 289.

succentorok: Farkas, Gotthárd, Mihály és Szegedi (de Zyged) János.

szent-Dorottya oltár 340.

szent-Erzsébet egyház 340.

szent-István király tiszteletére avatott egyház 301.

szent-Miklós oltár 79.

tanuló 59.

tanulók recordálása 78, 80.

Egerbegyi (Nagyküüllő vm.) iskola 359, 360.

Egeresi (Kolozs vm.) plébános 293.

Egervári László a váradi püspökség kormányzója 147, 148.

Bold. Szűz prépostsága 58.

Szent István magyar királyról nevezett prépostság 58, 79.

Eggersdorfer szn. 12.

Eguke vasvári éneklőkanonok 234.

Egyed egyházjogdoctor, váci kánonok, csongrádi főesperes 238.

Egyetem neve és keletkezése 162.

Egyetemek 350.

i fokozattal bíró papok 337—343.

Egyház: budai, caltensteini, császlóci, esztergomi, hunyadi, iglói, kecskeméti, löcsei, menyhártfalvi, nagyszombati, ófalusi, pápai, pozsonyi, rajki, rakinsburgi, szentpálfalvi, szepesi, székesfehérvári, tabajdi, veszprémegegyházmegyei, veszprémi.

Egyházi javadalmak adományozásának fentartása és ennek következményei 323—324.

javadalmak betöltésére vonatkozó országgyűlési határozatok 325—326.

javadalmak külföldre való ruházása ellen szóló törvények 327.

Egyházjog baccalaureusai: Gáspár, János, Lewdeschit György, Szentgyörgyi András, Weydnawi Tamás.

Egyházjogdoctorok: Alsáni Bálint, András, Angelus, Antal, Barnabás, Bálint (de Van), Benedek, Berethalmi Wolff Péter, Bogyiszlai András, Comes, Csepeli Benedek, Csesius András, Domokos Dénes, Dénes, Egyed, Ferencz, Gimesi János, Héti Benedek, Jakab, János, Kathó László, Kálmán, Keresztély, Klein János, Kopácsi Gergely, Lippai Mihály, Marczell, Miklós, Myley János, Nyujtói Miklós, Pál, Pensaurói János, Pécsi Jakab, Rogerius, Sándor, Simon, Szász György, Szebeni János, Tamás, Temesvári Miklós, Trevisói Simon, Turoni Kelemen, Vicedominisi Máté, Wépi Péter, Zudar János.

Egyházjog licentiatukai: Imre, Király Péter.

Egyházmegye szervezése Csanádon és másutt 344, 345.

i zsinat: egri.

i zsinatok mint a papok műveltségének előmozdítói 297, 307—308.

Elefántesztergomi olvasókanonok 96.

Elek bácsi éneklőkanonok 68.

bán 25.

fia Lukács zágrábi olvasókanonok 185.

Elgot János 218.

Elméleti és gyakorlati tudás (a papoké) 297—322.

Előadások ideje 239, 278.

Elweth János egri éneklőkanonok 91.

Endesi György 469, 470.

II. Endre király 20, 53, 303, 305.

királyi alkanczellár, pécsi olvasókanonok 134.

klerikus 327.

Enusardus veszprémi éneklőkanonok 178.

Enyed (Alsó-Fehér vm.) 115.

Eőri (Zemplén vm.) iskola 358, 360.

Eperjes 57.

papjai 55, 57.

i iskola 357, 360, 361.

i káplán: János, Mihály, Miklós.

i magyar hitszónok: Lőrincz.

i német hitszónok: Péter.

i plébános: Gáspár.

i prot. iskola 361.

Epiphaniai felszentelt püspök: Kálán Gergely.

Erasmus 318.

Ercsi község 363.

Erdélyegyházmegyeitanuló: Alvinczi

Jost Mihály, György fia Tamás,

Gyulafehérvári Máté fia Miklós,

Kerwendi János.

Erdélyi kanonok: Keresztély.

káptalan szegénysége 18, 24.

prépóst: Kathó László, Miklós.

püspök 24. Gerendi Miklós, Ge-

réb László, Gosztonyi János.

helytartója: Losonczi Mátyás, Pál.

Erdődy Bakócz Tamás esztergomi érsek 300, 301.

Erdősi (Sylvester) János: „Grammatica Hungaro-latina“-ja 258.

sárvári iskolamester 476.

Erdőteleki András egri kanonok 298.

Erked (Arkenen, Udvarhely vm.) 461, 466.

i (Udvarhely vm.) iskola 358, 361, 466.

Erzsébet, Nagy Lajos anyja 319, 320.

Nagy Lajos felesége 318.

Estei Hyppolit egri biboros püspök 301.

esztergomi érsek 253, 300, 329. könyvtára 253.

Eszék város 363.

Esztergom 28, 29, 35, 36, 44, 50, 93, 104, 240, 249, 278, 279, 280, 289, 298, 300, 346.

egyházmegyei kispap: Pál fia György.

i klerikus: Rózsahegyi Spottinger János fia István.

i tanulók: Podolini József, Samarjai Salczér Márton, Sbardellati János Ágoston, Tamás fia Tamás (de Gulges Sirolech).

Esztergomi biboros érsek: Estei Hyppolit; helytartója: Nagyrévi András.

Bold. Szűz kápolnája 24, 57, 296, 300.

Boldogságos Szűz oltára 19.

canonica visitatio 244, 281, 287, 298, 313.

Dénes, a szabad mesterségek baccalaureusa, újhelyi iskolamester 481.

domokosok konventje 332.

éneklőkanonok jövedelme 254.

Esztergomi éneklőkanonokok:

Amand, Bálint, Bálint fia Gál, Benedek fia Domokos, Bensa, Brodaries István, Comes, Cseregoni Mihály, Domokos, Ferencz, Gaufridus, György, Hysi, István, Jakab, Kálmáncsehi György, Kövendi Székely János, Márk, Márton, Mátyás, Mihály, Ocskai György, Pápai Pál, Peleskei Mihály, Péter, Soóki Miklós, Szatmári Mihály, Telegdy Miklós, Temesvári Miklós, Urkundinus, Ürményi László fia Gergely.

Esztergomi érsekek: 27, 319. Anasztáz, Aragoniai János, Bakócz Tamás, Dénes, Estei Hyppolit, Fülöp, Jób, Kanizsai János, Lodomér, Lőrincz, Martirius, Oláh Miklós, Szalkai László, Szeraphin, Széchy Dénes, Telegdi Csanád; helytartói: János, Miklós, Vicedominisi Máté.

ferenczesek 332.

főegyházmegyei könyvtár 254, 255, 258, 269, 270, 271.

iskola 356, 357.

iskolamester: András, Mihály.

iskolában készült mű 93, 94.

iskolában orvosi szak 93.

kanonokok: Améliai Tamás, András, Benedek, Cognoscens, Muzarello János, Tamás; végrendelkezési joga 27.

káptalan 19, 34; **életmódja** 28, 34; **szegénysége** 18, 19, 23, 24; **statutum** 37; **visitatioja** 37.

klerikus: Okolicsnói Gáspár fia György.

Krisztus-teste kápolna 339.

lector jövedelme 281—282.

nagyprépost: Pál.

olvasókanonokok: Alsáni Bálint, Atyai Miklós, Bálint fia Gál, Benedek, Bolchárdi György, Cyprián, Elefánt, Farkasfalvi Frank Mihály fia István, Hagymási Kelemen, Ibrányi István, Imrefia Pál, István, Jakab, János, Josefít Ferencz, Kesztlőczy Mihály, Kis Demeter, Körmendi János, László, Miklós, Örmény Tamás, Pál, Rekcsi Pál, Rikárd, Sidonius Márton, Sükösd, Tamás, Thurzó Zsigmond, Trevisói Simon, Vicedominisi Máté.

örkanonok: Lippai Mihály.

prépost: András, László, Pál.

primás: Erdődy Bakócz Tamás;

helytartója: János oropiai püspök, Nyási Demeter.

Esztergomi scholasticusok: András, Jakab, Sükösd (lector).

segédtanítók 244.

statutum 328.

sublector: Báthori Mihály; **élelmezése** 95, 287; **jövedelme** 287.

succentor jövedelme 289.

succentorok: Madarasi Márton, Oberczel Imre, Pál, Péter, Tharóczai Tamás, Ürményi Gergely, Váczi Tamás.

Szent Adalbert egyház 59.

szent-györgyi prépost: László.

Szent-Györgyről nevezett prépostság 59.

Szent-István első vértanúról nevezett egyház 300.

Szent István első vértanúról nevezett prépostság 24, 50, 55, 59, 93.

szent-istváni prépost: Domokos, János.

Szent-Lucza oltár 23.

szent-tamási kanonok: Jakab.

székesegyház 19, 23, 24, 48.

szőlő 23.

tanulók: Fülöp mester, Keresztély deák, Markházi Bertalan, Pál, Vértesi István.

vár 300.

zöldmezei prépostság szervezése 55, 59.

zsinat 52, 56, 293, 302, 308, 312, 321, 347.

Euclides 272.

Ezsau bácsi éneklőkanonok 68.

székesfehérvári éneklőkanonok 228.

Éneklőkanonokok: aradi, bácsi, boszniai, budai, csanádi, csázmái, dömösi, egri, esztergomi, győri, gyulafehérvári, hantai, háj-szent-lőrinczi, kalocsai, kői, nyitrai, pécsi, pozsegi, pozsonyi, szépesi,

székesfehérvári, titeli, vasvári,
váczi, váradi, veszprémi, zágrábi.
Éneklőkanonokok rangja és feladata
35, 38, 39.

Énektanítás (elemi) 247—248.

Érsek: esztergomi, kalocsai, gneznai,
patrasi, salzburgi.

egyetemi gradusa 337, 343.

i helytartó: Késmárki Tamás.

Falusi iskolák földrajzi eloszlásuk
szerint 344, 359—361.

keletkezésök sorrendjében 344,
357—359.

Falusi papság nevelése 344, 346—
347.

Fancsi (Fancsi) család 146.

Farkas Bálint váradi éneklőkanonok
159; váradi püspök 80.

cseléd 32.

egri éneklőkanonok 87.

egri succentor 92.

fia Balázs császári olvasóka-
nok 211.

hantai olvasókanonok 214.

nyitrai olvasókanonok 127.

Farkasfalvi (Szepes vm.) iskola 359,
360.

Frank Mihály fia, István, eszter-
gomi olvasókanonok 98.

Fábián győri éneklőkanonok 110.
nyitrai olvasókanonok 126.

szerdahelyi iskolamester 479.

veszprémi olvasókanonok 175.

Fegyelem az iskolában 239, 279—
280.

Fehérvári kanonokok 15.

László veszprémi éneklőkanonok
181.

prépost: András.

Szent-Miklós egyház 23.

törvénytörvények 25.

Fejérbányai (Hont vm.) iskola 358,
360.

Fejérházi Salamon fia Mihály 145.

Fejérkövi Mátyás császári éneklő-
kanonok 213.

Feketepataki (Bereg vm.) iskola 358;
359, 360, 361.

Feleki (Szepes vm.) iskola 358,
361, 461, 466.

iskolamester 466.

Felicián székesfehérvári éneklőka-
nonok 227.

Felkai (Szepes vm.) iskola 358, 360.

Felméri (Felmern, Nagyküküllő vm.)
iskola 358, 360, 461, 466.

iskolamester 466.

Felnémethi Bernát egri éneklőka-
nonok 92.

Felső-Babindali János váradi olvasó-
kanonok 151.

Felső-Mecenzczéf hatósága 466.

mecenzczéfi (Abauj-Torna vm.)

iskola 357, 360, 461, 466.

mecenzczéfi iskolamester jöve-
delme 466.

örsi prépost: János.

Fenyőfalvi (Girelsau, Szepes vm.)

iskola 358, 361, 461, 466.

iskolamester 466.

Ferencz budavári plébános, egyház-
jogdoctor 341.

egri olvasókanonok 85.

esztergomi éneklőkanonok 101.

győri olvasókanonok 106.

nyitrai olvasókanonok 129.

segédpüspök 334.

(de Nesthke) székesfehérvári

éneklőkanonok 231.

székesfehérvári succentor 232.

tasnádi káplán 57.

zágrábi succentor 190.

Ferenczes: János.

Ferenczesek 352.

Esztergomban 1. esztergomi fe-
renczesek.

Ferrara 351.

Fili cseléd 32.

Flaschner Farkas helyi plébános

- és a szebeni káptalan dékánja, a szabad mesterségek mestere 341.
Fontana Ferencz királyi követ 294.
Forrai István tasnádi plébános 465.
Földrajz 1. geometria.
i tankönyvek 1. geometriai tankönyvek.
Földvári (Brassó vm.) iskola 358, 361.
Fölszentelés előtti vizsgálat és ennek bizottsági tagjai 297, 298.
t megelőző vizsgálatnál megkövetelt ismeretek 297, 302.
t megelőzőleg vizsgálatot tett egyének névszerint 298—302.
Főesperes (archidiaconus) jogköre 35, 40, 41.
Főesperesek: Henckel János, Jakab, Sándor.
Főpaptól megkivánt ismeretek 303—306.
Fraknoi szn. 313.
Franczia Péter jánosvitéz, váradi tanár 146.
ország 162, 170, 171, 172, 355.
Frangepán Ferencz egri püspök 330.
Gergely szerpap, veszprémi püspök 330.
Frank Tamás pozsonyi polgár 56.
Frankói (Szigeti) István kalocsai érsek, a hittudományok mestere 343; nyitrai püspök 319.
Frigyes gneznai primási érsek 299.
váci olvasókanonok 140.
Fulbert chartresi püspök 132.
Fulco vendég 291.
Fulda monostor 9.
Fülöp aradi olvasókanonok 190.
bácsi olvasókanonok 66.
budai olvasókanonok 204.
esztergomi érsek 54.
gyulafehérvári éneklőkanonok 116.
marsicói püspök (Sicilia) pályáz a szépei olvasókanonokságra 220.
mester esztergomi tanuló 93, 94.
Fülöp váradi éneklőkanonok 156.
veszprémi iskolamester 160, 174.
Galeotto Marzio 352.
Gambacurta János traui kanonok 322.
Garai János veszprémi püspök 335.
Garádi (Stein, Nagyküküllő vm.) iskola 358, 360, 461, 467.
iskolamester 467.
Garázda Péter pécsi olvasókanonok 135.
Gatalóczi Gergely fia Mátyás bécsi olvasókanonok 67.
Gaufridus esztergomi éneklőkanonok 100.
Gayr Ágoston fia Gáspár 300.
Gál budai éneklőkanonok 208.
fia János tanuló 296.
kalocsai éneklőkanonok 123.
pécsi olvasókanonok 133.
székesfehérvári succentor 232.
váradi éneklőkanonok 158.
Gálszécsi plébános: Mihály.
Gárdonyi Albert 50.
Gáspár eperjesi plébános, a szabad mesterségek és az egyházjog baccalaureusa 57.
fia György esztergomi klerikus 299.
kői éneklőkanonok 126.
Gellért zágrábi olvasókanonok 185.
Geometria (tantárgy) 272—275.
i tankönyvek: Boethius, Cassiodorus, Dicuil, Martianus Capella, Physiologus, Rhabanus Maurus, Sevilai Isidor, Solinus.
Gerbert 268, 272.
Geredey János ispán 53.
Gerendi Miklós erdélyi püspök a váradi iskola volt tanulója 147.
Geréb László erdélyi püspök 299.
Gergely aradi olvasókanonok 191.
bácsi éneklőkanonok 69.
bácsi olvasókanonok 67.
budai éneklőkanonok 208.

Gergely-féle dallam 55.

fia László váradi éneklőkanonok 155.

gyulafehérvári éneklőkanonok 115, 116, 120.

kalocsai succentor 124.

kői olvasókanonok 124.

lapispataki plébános 464.

nyitrai olvasókanonok 126.

pápa (VII.) 349.

pápa (IX.) 23.

pápa (XI.) 44.

székesfehérvári éneklőkanonok 227.

szőrényi püspök 298.

vasvári éneklőkanonok 236, 238.

váczi éneklőkanonok 142.

váczi olvasókanonok 139, 141.

váradi olvasókanonok 149.

veszprémi éneklőkanonok 180, 334, 335.

Gerhoh 321.

Géza vezér 320.

(II.) 321.

Giczei (Gömör vm.) iskola 359, 360.

Gilfréd csanádi olvasókanonok 73.

Gimesi János egyházjogdoctor, budai prépost 337.

Gneznai primásérsek : Frigyes.

segédpüspöke : Pál, laodiceai püspök.

Goblinus szepesi kanonok 307.

Gogan zágrábi olvasókanonok 184.

Gordinus veszprémi olvasókanonok 174.

Gordova (Körös vm.) 146.

i János váradi tanuló 145, 146.

i László 146.

i László fiai : Bertalan, Imre, János, László 146.

Gosztonyi János erdélyi püspök 468.

Gothói János kői olvasókanonok 125.

Gothard mester aljegyző, egri succentor 92.

Gömöri főesperes : Pál fia Tamás.

Gönczi (Abauj-Torna vm.) iskola 359, 360.

Péter egri éneklőkanonok 92.

Gönczöl pécsi olvasókanonok 138, spalatói érsek 320.

Görgey Benedek szepesi éneklőkanonok 223.

Grammatika (tantárgy) 248—264.

i tankönyvek : Alexander de Villa Dei, Avianus, Cato, Donatus, Erdősi (Sylvester) János, Priscianus, Wolfhard Adrián Transsylvanus.

Grammatikus : esztergomi, nyitrai.

Gublinus váci éneklőkanonok 142.

Guden Szent-László főemberszolgája 19.

Guido de Columna „Historia Trojana“-ja 147, 148.

Gurk cseléd 32.

váczi éneklőkanonok 142.

i püspök : Balbus Jeromos.

Gúthi László írástudása 344, 355.

Péter váradi olvasókanonok 153.

Gurliczi Theodorik fia Miklós czázmái olvasókanonok 211.

Grangya György zágrábi kanonok 186.

i Péter zágrábi olvasókanonok 186.

Gregoriancz Pál püspöki helytartó, zágrábi olvasókanonok 187.

Gresenczei (Körös vm.) iskola 357, 360, 461, 467.

iskolamester : Imre.

Grgyevacz helység 146.

Gyalui Dénes gyulafehérvári éneklőkanonok 120.

(Kolozs vm.) iskola 360, 461, 467.

iskolamester : Lőrincz deák.

Gyarmat (Esztergom-egyházmegye) 56.

i papjai 55, 56.

Gyarmati káplán : Márton.

klerikus : András.

plébános : Lőrincz.

Gyárfás pécsi éneklőkanonok 138.

Gyerki malom 331.

Gyöngyösi ferenczesek könyvtára
253, 256.

(Heves vm.) iskola 357. 360.

Győr 34, 104—114.

Győri éneklőkanonokok : Albert,
András, Antal, Ábrahám, Beda,
Bereczk, Domokos, Fábián,
György, Hector, István, Jakab fia
Mihály, János, Jónás, Jurko,
Ludányi Péter, Mátyás, Mihály,
Miklós, Oszvát, Pál, Sükösd,
Syke, Tamás.

iskola 357, 359.

kanonok : Szentgyörgyi András.
káptalan 33.

klerikus : Kanizsai Lőrincz fia
István.

olvasókanonokok : Alsáni Bálint,
Amade, András, Bereczk, Bene-
dek, Bors, Csépán, Dénes, Domo-
kos, Ferencz, György, Hector,
László, Lőrincz, Máté, Mátyás,
Mihály, Miklós, Nagylucsei Ist-
ván, Nagyváthi Pál, Nyuli János,
Sándor, Székesfehérvári Mihály,
Szelestei Tamás, Thakaró Ger-
gely, Tamás, Zempléni Marczell
fia Ferencz.

prépostok : András, Csépán.

püspökök : Ágoston, Ujlaki Fe-
rencz.

scholasticusok : Miklós, Zempléni
Marczell fia Ferencz.

sublector : Demeter.

succentorok : Bereczk, Csirke
Miklós fia János, Domokos fia
Domokos, János, János fia László,
Nórapi Sebestyén fia Tamás, Pál.
Tamás kői éneklőkanonok 126.

György aradi olvasókanonok 191,
192.

aradi succentor 196.

bácsi éneklőkanonok 68.

György bácsi olvasókanonok 67.

budai éneklőkanonok 207.

budai olvasókanonok 204.

budai succentor 211.

csázmái succentor 214.

egri éneklőkanonok 90, 91.

esztergomi éneklőkanonok 103.

esztergomi olvasókanonok 95.

fia András csanádi olvasókanonok
74.

fia János zágrábi éneklőkanonok
188.

fia Orbán kői olvasókanonok 124.

fia Simon acolythus, boldogasz-
szonyfalvi (Zala vm.) plébános
329.

fia Tamás erdélyegyházmegyei
tanuló 294.

győri éneklőkanonok 110.

győri olvasókanonok 107, 108.

gyulafehérvári éneklőkanonok 119.

kői éneklőkanonok 126.

nyitrai olvasókanonok 128.

pécsi éneklőkanonok 136.

pécsi kanonok, argyasi püspök 322.

pécsi sublector 138.

sárosi iskolamester 476.

szepesi prépost 218.

szepesi succentor 224.

székesfehérvári olvasókanonok
225.

vasvári éneklőkanonok 234.

váci éneklőkanonok 144.

váradai éneklőkanonok 156.

veszprémi éneklőkanonok 180.

veszprémi olvasókanonok 176.

zágrábi sublector 190.

i vagy Györki (de Gerky) Bodó
Mátyás székesfehérvári olvasó-
kanonok 226.

Gyula (II.) pápa 37.

Gyulafehérvár 36, 44, 299.

i Batthyaneum 253, 259.

Batthyányi-könyvtár 314, 317,
318.

Gyulafehérvári éneklőkanonokok :

Albert, András, Antal, Benedek,
Bertalan, Fülöp, Gergely, Gyalui
Dénes, György, Jakab, János,
Koppáni Gergely, Lőrincz fia
László, Lussonetói János, Már-
ton, Máté, Máté fia Tamás,
Megyericsey János, Mihály,
Modrusi Bertalan, Monich János,
Regulus, Róbert, Ródi György,
Salamon, Sántos, Szebeni János,
Tamás, Vajda Mihály.

(Alsó-Fehér vm.) iskola 357, 360.

iskolamester: István.

iskolamesterjavadalmi 114—115.

kanonok: Losonczy Mátyás.

káptalan 114—121.

Máté fia Miklós erdélyegyház-
megyei tanuló 293.

püspöki helytartó: Szebeni János.

sublector: Miklós.

succentorok: János, Pál.

Gyulai Balázs boszniai olvasóka-
nok 69.

Bereczk bécsi éneklőkanonok 68.

(Baranya vm.) iskola 358, 359.

(Békés vm.) iskola 358, 360.

Márton aradi olvasókanonok 193.

Miklós váradi kanonok 465.

Gyulay Balázs veszprémi olvasó-
kanonok 177.

János aradi olvasókanonok 192.

Miklós váradi éneklőkanonok 158.

Gyümölcsény (de Gymelchen) Elek
veszprémi éneklőkanonok 181.

Gyümölcsoltó Boldogasszonyról ne-
vezett ispotály-kápolna Vesz-
prémbe 173.

Gydzawyth Péter pápai iskolamester
474.

Hagymási Kelemen esztergomi ol-
vasókanonok 100.

Mihály pécsegyházmegyei tanuló
294.

Hajnali misének rektora 36, 47.

Hajnik Imre 348.

Halmágy (Halfenmegen, Nagy-
küküllő vm.) 461, 467.

i iskola 358, 360.

i iskolamester 467.

Hantai káptalan 214.

olvasókanonokok: Azariás, Far-
kas, Ipót.

Haraszti (Pest vm.) 461, 467.

iskola 357, 360.

plébános 467.

tanulók 293, 467.

Harsányi Illés pécsi éneklőkanonok
138.

Hartvik 253, 321.

Háj-Szent-Lőrinczi éneklőkanonok :
Lázár.

iskola 215.

prépost: Bálint fia Gál.

Hámi Ákos nikomédiai püspök, egri
segédpüspök és helytartó 301.

Három királyok tiszteletére avatott
kápolna Budán.

Hátszeg 114.

Hector győri éneklőkanonok 110.

győri olvasókanonok 105.

Hedvig tescheni hercegnő 1. Zapo-
lyai Istvánné 219.

Heltai 355, 356.

plébános: Flaschner Farkas.

Henckel János 255, 296.

könyvei 298, 318.

plébános, főesperes, váradi ka-
nonok 318.

szepesi éneklőkanonok 223.

váradi kanonok, lőcsei plébános 43.

Henrik csanádi éneklőkanonok 76.

fia János szepesi olvasókanonok
219.

fia Miklós, Nagy-Lajos nevelője,
boroszló-egyházmegyei pap 320.
meghívása tanárnak Székesfehé-
várról Csanádra 70, 72.

pécsi éneklőkanonok 136, 137, 138.

Henrik pécsi püspök 58.
 püspök (Sabinensis) zágrábi olvasókanonok 185.
 szepesi kanonok 307.
 szepesi prépost 307.
 székesfehérvári segédmester 224.
 váci olvasókanonok 139.
 veszprémi püspök 307.
 Henrikfiak 161.
 Hermány (Kastenholz, Szeben vm.)
 461, 467.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 467.
 Hertz, Priscianus kiadója 253.
 Hesendi cseléd 32.
 Hédervári László egri püspök 289.
 Hégen (Henndorf, Nagyküküllő vm.)
 461, 467.
 i iskola 358, 360, 467.
 Héti (Heethy) Benedek kánonjog-
 doctor, az egri püspök hely-
 tartója és egri olvasókanonok
 86.
 Hétközhely (vásártér) Váradon 148.
 Hét szabad mesterség 248.
 Héturi (Kisküküllő vm.) iskola 357,
 360.
 Hibbei (Liptó vm.) iskola 359, 360.
 Hidvégi (Háromszék vm.) iskola
 357, 361.
 Miklós fia István acolythus, szent-
 mihályi (Zala vm.) plébános 329.
 Hieronymus 315.
 beszéde a Bold. Szűz mennybe-
 meneteléről 315.
 Hilduin pécsi pap 132.
 Hippói monostor 5.
 püspök: Szent Ágoston.
 Historia Mystica Animalium I. Phy-
 siologus.
 scholastica 265.
 „Historiegraphus“ másolata és a
 benne levő jegyzetek 148.
 Hitszónok: eperjesi, kolozsvári,
 17csei, pécsi.

Hitszónokok egyetemi fokozata 337,
 340.
 Hittudomány tanítása 275.
 Hittudományok baccalaureusa: Lip-
 tai Péter.
 doctorai: Csesius András, János.
 mestere: Szigeti (Frankói) István.
 Hochpreth János pozsonyi iskola-
 mester 217.
 Hokmestere az egri püspöknek 80.
 Holczmány (Holzmengen, Szeben
 vm.) 461, 467.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 467.
 Holdvilág (Halvelagen, Nagyküküllő
 vm.) 461, 468.
 i iskola 358, 360, 468.
 Homoród (Hamruden, Nagyküküllő
 vm.) 461, 468.
 i iskola 358, 360.
 i iskolamester 468.
 Homoródbene (Meeburg, Udvarhely
 vm.) 461, 468.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 468.
 Homoród-Daróc (Draas, Udvarhely
 vm.) 461, 468.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 468.
 Homrogdi (Abauj-Torna vm.) iskola
 359, 360.
 Honorius (III.) pápa 20, 21, 22, 27,
 165, 323.
 Honterus 260.
 Horatius olvasása 261.
 Horáni (Szepes vm.) iskola 359, 360.
 Horváth András veszprémi éneklő-
 kanonok 182.
 Hosszúaszai (de Hozywazo) István
 váci éneklőkanonok 144.
 Hódosi cselédnépek 32.
 Höltövényi (Brassó vm.) iskola 358,
 361.
 Hrabanus Maurus 3, 12.
 Hunyad 461, 468.

Hunyadi iskola 359, 360.

iskolamester 468.

János országhormányzó írástudása 344, 355.

Ker. Szent-János kápolna 468.

Mátyás kir. 24, 253, 313, 326, 351, 352, 354, 355.

plébános: Imre.

szék tizedei 114.

Husz János 58.

Hysi: esztergomi éneklőkanonok 100.

Ibrányi István esztergomi olvasókanonok 100.

Igeni plébános: Simon.

Iglói egyház 317.

(Szepes vm.) iskola 358, 360.

Illés csanádi éneklőkanonok 77.

klerikus 60.

Illyei Dyenessy Tamás apostoli főjegyző, váradi olvasókanonok 153.
váradi kanonok, szőlősi plébános 43.

Ilosvay István váradi olvasókanonok 154.

Imre aradi olvasókanonok 191.

bácsi éneklőkanonok 68, 69.

budai éneklőkanonok 208.

csázmái éneklőkanonok 213.

egri éneklőkanonok 90.

egri püspök 340.

fia János pozsonyi kanonok 314.

fia Pál esztergomi olvasókanonok 99.

gresenczei iskolamester 467.

hunyadi plébános 468.

pataki plébános, egyházi jogi licentiat 329, 341.

pápai pap 57.

pápai Szent-Katalin kápolna papja 57.

pécsegyházmegyei tanuló 296.

pécsi éneklőkanonok 138.

pécsi olvasókanonok 135.

szepesi olvasókanonok 220.

Imre székesfehérvári éneklőkanonok 229.

székesfehérvári sublector 232.

tasnádi tanuló 57, 294, 480.

váradi olvasókanonok 149, 151.

veszprémi éneklőkanonok 180.

zágrábi éneklőkanonok 189.

Incze pápa (III.) 53, 285, 295, 303, 305, 308, 321.

(IV.) 23, 41, 170, 172, 173, 319, 350.

(VI.) 319, 328.

(VIII.) 36.

Ipoly szépesi olvasókanonok 219.

Ipót csanádi succentor 78.

cseléd 32.

hantai éneklőkanonok 214.

Írás tanítása 39, 246, 247.

Íródeák: Tamás.

Isidorus 266.

Iskola minden plébániánál (megyés egyház) 344, 347.

Iskolák összegezése 344, 361.

Iskolamesterek: ajaki, alczinai, almási, alsó-torjai, ardói, bendorfi, beregszászi, bodoki, bodolai, bodrogi, brezói, budai, buda-vári, budaméri, csábi, csébi, doborkai, dobrai, dombrói, egri, erkedi, esztergomi, feleki, felméri, felső-meczenczéfi, fenyőfalvai, garádi, gresenczei, gyalui, győri, gyulafehérvári, halmágyi, hermányi, holczmányi, homoródi, homoródbenei, hunyadi, jánosfalvai, kakasfalvai, kamarjai, kaposi, kállai, keresdi, kézsmárki, kőhalmi, lapispataki, lemneki, lőcsei, lucsivnai, magaréi, marczi, márpodi, mesei, mirkvásári, miskolci, morgondai, nagyárpoldi, nagysárosi, nyustyai, omlási, osgyáni, pápai, péterfalvai, pilisi, pozsonyi, prépostfalvai, rimabányai, rimaszombati, romoszi,

rudályi, sárosi, sárvári, segesdi, sellemberki, somogyi, sövény-
ségi, szász-budai, szász-fehé-
regyházi, szászkézdi, szászorbói,
szászujfalui, szebeni, szelindeki,
szent-ágotai, szent-györgyi, szent-
mártoni, szepesi, szerdahelyi,
sztropkói, tasnádi, tiszolczi, tus-
sai, ujhelyi, újvárosi, varannói,
vaskai, váradi, veresmarti, vur-
podi, zágrábi, zombori, zsiberki.

Iskolaszolga l. circator.

István aradi éneklőkanonok, 194,
195.

bácsi éneklőkanonok 68.

bodroghi iskolamester 463.

boszniai éneklőkanonok 70.

budai scholasticus 210.

budai tanuló 196—197, 198.

csanádi éneklőkanonok 76.

csázmái olvasókanonok 212.

dévai plébános 468.

dombrói iskolamester 466.

egri olvasókanonok 84, 85.

egri tanuló 78, 79.

esztergomi éneklőkanonok 101,
102.

esztergomi olvasókanonok 97.

fia Benedek szepesi olvasókano-
nok 220.

fia György egri éneklőkanonok 90.

fia János boszniai éneklőkano-
nok 70.

fia János egri klerikus 328.

győri éneklőkanonok 112, 113.

kalocsai éneklőkanonok 123.

kalocsai olvasókanonok 121, 122.

kemleki főesperes, Eberhard zá-
grábi püspök helyettese 211.

(V.) király 25.

kői olvasókanonok 124.

miséspap, szepesi succentor 224.

Nagy Lajos ölcse 320.

nevelője: Vilemovi Ulrik fia
László.

István nyitrai éneklőkanonok 130,
131.

nyitrai olvasókanonok 128.

pápai miséspap 58.

pécsi egyház kara halottainak
prebendása 45.

pécsi éneklőkanonok 136, 137,
138.

pécsi olvasókanonok 133, 135.

somogyi iskolamester 477.

szabadmesterségek baccalaureusa,
az egri Szent-Dorottya oltár
igazgatója 339.

szabadmesterségek baccalaureusa,
gyulafehérvári iskolamester 114.

szepesi olvasókanonok 219, 220.

szepesi tanuló 218.

székesfehérvári éneklőkanonok
229.

tanuló 296.

tasnádi helyettesplébános 57.

tasnádi miséspap 57.

titeli éneklőkanonok 233.

váczi éneklőkanonok 143.

váczi olvasókanonok 141.

váradi éneklőkanonok 156.

váradi olvasókanonok 149.

váradi succentor 160.

zágrábi éneklőkanonok 188, 189,
300.

zágrábi püspök 30, 35.

(I.) zágrábi püspök 19, 33.

(II.) zágrábi püspök 22, 25, 26, 33.

zágrábi sublector 109.

Iván fia Domonkos csanádi olvasó-
kanonok 74.

(néhány esetben János néven)
váradi éneklőkanonok 154.

Iváncsi János bácsegyházmegyei ta-
nuló 295.

Ivánczi (Körös vm.) iskola 357, 360.

Ivanics Pál csázmái olvasókanonok
212.

Ivánka litteratus, clericus 320.

pozsonyi éneklőkanonok 217.

Ivánka váradi olvasókanonok 149.
Ivánosi (Iuanusy) falu 45.
Izdenczi Hielko fia Miklós csázmái
éneklőkanonok 213.

Iztróti István bácsi olvasókanonok 67.

Jakab aradi olvasókanonok 191.
aradi succentor 196.
bácsi éneklőkanonok 68.
bácsi olvasókanonok 66.
budai éneklőkanonok 206.
csázmái éneklőkanonok 213.
cseléd 32.
egri éneklőkanonok 89.
egri olvasókanonok 85.
esztergomi éneklőkanonok 101.
esztergomi olvasókanonok 95, 96.
esztergomi scholasticus 103.
fia István kalocsai olvasókanonok
122.
fia Jakab csanádi olvasókanonok
74.
fia Jakab váradi éneklőkanonok
156.
fia Máté budai olvasókanonok 203.
fia Mihály győri éneklőkanonok
112.
fia Miklós 326.
fia Miklós boszniai éneklőkanonok
70.
főesperes 60.
gyulafehérvári éneklőkanonok 118.
kalocsai éneklőkanonok 122, 123.
kolozsvári plébános, a szabad-
mesterségek mestere, egyházjog-
doctor 341.
kői éneklőkanonok 125.
nyitrai sublector 132.
olaszi plébános, szepesi olvasó-
kanonok 219.
orvos, esztergomi szenttamási
kanonok 339.
palestrinai püspök, pápai követ 23.
pozsonyi éneklőkanonok 217.
pozsonyi polgár 326.

Jakab szakoli tanuló 477.

szepesi succentor 224.

székesfehérvári éneklőkanonok
227.

váczi éneklőkanonok 143.

váradi éneklőkanonok 155, 157

váradi succentor 160.

zágrábi olvasókanonok 185.

Jakabfalva (Jakobsdorf, Nagyküküllő
vm.) 358, 360, 461, 469.

Japudi cseléd 32.

János aradi éneklőkanonok 194.

aradi olvasókanonok 191.

ardói iskolamester 462.

baccalaureus, varannói iskola-
mester 481.

bácsi éneklőkanonok 68.

bácsi olvasókanonok 66.

bácsi succentor 69.

boszniai majd szepesi prépost 307.

boszniai olvasókanonok 69.

brassai plébános, a szabad mes-
terségek mestere és az egyházjog
baccalaureusa 341.

budai éneklőkanonok 204, 205.

budai ferenczes 333.

budai scholasticus 210.

budai sublector 210.

budaméri iskolamester 464.

csanádi olvasókanonok 73, 74, 75.

csázmái éneklőkanonok 213.

csázmái olvasókanonok a zágrábi
püspök helytartója 212.

deák, lapispataki iskolamester 464,
470.

(de Suhta) egri éneklőkanonok 91.

egri olvasókanonok 82, 83, 85.

egri püspöki helytartó, borsodi
főesperes 79.

egri sublector 92.

egri tanuló 78, 79.

egyházjogdoctor, zágrábi kanonok
338.

eperjesi káplán 57.

esztergomi érsek vicarius 284.

János esztergomi olvasókanonok 96, 97.
 esztergomi szentistváni prépost 284.
 felsőörsi prépost 333.
 fia Balázs csázmái olvasókanonok 211.
 fia Balázs pályázó a csanádi olvasókanonokságra 74.
 fia Jakab klerikus 328.
 fia László győri succentor 114.
 fia László pécsi kanonok 302.
 fia Miklós veszprémi tanuló 160, 174.
 győri éneklőkanonok 111, 113.
 győri olvasókanonok 107, 109.
 gyulafehérvári éneklőkanonok 119, 121.
 gyulafehérvári succentor 121.
 hittudományok doctora, pécsi kanonok, valkói főesperes 339.
 jászai prépost, az esztergomi érsek helytartója 466.
 kalocsai éneklőkanonok 123, 125.
 kalocsai érsek 298, 321.
 kalocsai olvasókanonok 122.
 kállai iskolamester 469.
 kolozsvári plébános, az orvostudományok doctora 342.
 kőí éneklőkanonok 125.
 kőí olvasókanonok 124.
 leibiczi lelkész 317.
 Mihály pozsonyi prépost nevelője 326.
 nyitrai éneklőkanonok 130.
 nyitrai olvasókanonok 128, 129.
 nyitrai scholasticus 131.
 oropiai püspök, az esztergomi érsek helytartója 300.
 orvos, kalocsai kanonok 339.
 oszgyáni iskolamester 474.
 őrsi prépost 334.
 (XXII.) pápa 322.
 pápai miséspap 58.
 pécsi éneklőkanonok 136, 137, 138.

János pécsi és székesfehérvári kanonok, korponai plébános 43.
 pécsi olvasókanonok 133, 134.
 pécsi prebendások dékánja 45.
 pozsegi olvasókanonok 215.
 pozsegi succentor 216.
 pozsonyi őrkanonok tanulója 277.
 pozsonyi tanuló 217.
 somorjai iskolamester 316.
 szepesi éneklőkanonok 222.
 szepesi olvasókanonok 219.
 szepesi prépost 45.
 szepesi succentor 224.
 székesfehérvári éneklőkanonok 228, 229.
 székesfehérvári sublector 232.
 titeli éneklőkanonok 233.
 titeli olvasókanonok 233.
 vasvári éneklőkanonok 233, 234, 238.
 váci éneklőkanonok 142, 143.
 váci kanonok, a Bold. Szűz hajnali miséjének rectora 47.
 váci olvasókanonok 139, 140.
 váradi éneklőkanonok 155, 158.
 váradi olvasókanonok 149.
 vegliai prépost 306.
 veszprémi éneklőkanonok 178, 180.
 veszprémi iskolamester 160, 173.
 veszprémi olvasókanonok 174, 175, 176.
 veszprémi őrkanonok 333, 334.
 veszprémi prépost 174.
 veszprémi püspök 174.
 veszprémi sublector 182.
 veszprémi succentor 182.
 veszprémi tanuló 160, 174.
 zágrábi éneklőkanonok 189.
 zágrábi iskolamester a Grechegyen 482.
 zágrábi olvasókanonok 184, 185.
 Jánosfalvi (Sáros vm.) iskola 357, 360, 461, 469.
 iskolamester: Márton.

Jászai prépost : János.

Jenei Ambró egri olvasókanonok 86.

Jenő (II.) pápa 65.

Jerusálem 4.

Jób esztergomi érsek 307.

váczi olvasókanonok 139.

Jónás budai éneklőkanonok 204.

győri éneklőkanonok 109.

váczi olvasókanonok 139.

Jordán szepesi kanonok 307.

Josefft Ferencz esztergomi olvasókanonok 100.

Jurco pécsi éneklőkanonok 136.

Jurko győri éneklőkanonok 109.

Juvenus olvasása 261.

Jutas birtok 173.

Kacza hn. (Katzendorf, Nagyküküllő vm.) 461, 469.

i iskola 358, 360, 469.

Kakas Miklós egri olvasókanonok 82.

Kakasfalva (Hahnbach, Szeben vm.) 461, 469.

i iskola 358, 361.

i iskolamester 469.

Kalán pécsi püspök 321.

Gergely epiphániai felszentelt püspök 299.

Kalocsa 36, 44, 121—124, 362, 363.

i éneklőkanonokok: András, Antal, Atádi Márton, Ágoston, Bonifác (de Villanis), Durandus, Gál, István, Jakab, János, Lázár, Lőrincz, Máté, Mike, Miklós, Péter, Tamás.

i érsek 27.

i érsekek : János, Keszei Miklós, Szigeti (Frankói) István, Váradi Péter.

i iskola 356, 357, 362.

i kanonok : János.

i káptalan 18, 27, 303.

i olvasókanonokok : De Judicis Vilmos, Dorbes Tamás, István, Jakab fia István, János, Lőrincz,

Miklós, Pál, Szemere János, Ugolin.

Kalocsai prépost : Székesfehérvári Mihály.

segédpüspök : Demeter.

sublectorok : Benedek, Dávid, Mihály, Péter.

succentor : Gergely.

Kalosi plébános : Kapornaki János.

Kamarczai főesperes : Lévai Miklós fia Mihály.

Kamarja hn. (Körös vm.) 461, 469. i iskola 358, 360.

i iskolamester : Miklós.

Kamonczi Demeter nyitrai olvasókanonok 130.

(Szerém vm.) iskola 358, 360.

Kanizsai János esztergomi érsek 55, 59, 335.

Lőrincz fia István győri klerikus, majd budai prépost, bácsi olvasókanonok 67.

Kanonokok : budai, csanádi, csázmái, egri, erdélyi, esztergomi, esztergomi szent-tamási, győri, kalocsai, pécsi, pozsonyi, váci, váradi, veszprémi, zágrábi. egyetemi gradusa 337—339.

életmódja 28—35.

nem mindig felszentelt papok 323, 327—328.

nem mind tudnak írni s ennek oka 297, 306—307.

ruházata 35.

száma : Egerben 36, 44. Esztergomban 35, 44. Gyulafehérvárott 36, 44. Kalocsán 36, 44. Pécsen 36, 44. Pozsonyban 36, 44. Szepesen 36, 44. Székesfehérvárott 36, 44. Váradon 36, 44. Veszprémében 36, 44. Zágrábban 36, 44. végrendelkező joga 10, 27.

Kanonokság betöltése 323—327.

Kapi András szepesi éneklőkanonok 223

Kaplyon László egri olvasókanonok 86.

Kapornaki János acolythus, kalosi (Zala vm.) plébános 329.

Kaposi Benedek káplán, a szabad mesterségek baccalaureusa 340. (Ung vm.) iskola 358, 360, 461, 469.

iskolamester: Péter.

plébánia 463.

Kapronczai Bálint zágrábi sublector 190.

György fia János zágrábi éneklőkanonok 188.

Kapy György 464.

Karai László óbudai prépost 326.

Tamás budai éneklőkanonok 209.

Karácson titeli olvasókanonok 232. zágrábi éneklőkanonok 188.

Karácsonmezey Benedek fia Miklós Tamás szepesi éneklőkanonok 223.

Karbeli papok 36, 46.

Karosi Péter veszprémi éneklőkanonok, székesfehérvári dékán s kanonok 181.

Karthauziak 349, 352 és 1. látókövi és lechniczi.

Kassai (Abauj-Torna vm.) iskola 357, 360.

Jakab szepesi olvasókanonok 219.

Péter fia Mátyás pozsegi éneklőkanonok 216.

plébános: Liptay Péter.

protestáns iskola 362.

tizedek 79.

Katalin özvegyasszony 56.

Katapán egri püspök 20.

Katechetikai iskolák 3.

Katechumen iskolák 3, 4.

Kathó László egyházjogdoctor, erdélyi prépost 337.

Katona István 161, 162.

Kazapereki plébánia 323.

Kállai administrator: Miklós.

Kállai iskola 358, 360.

iskolamester: János.

János 323.

Lőkös János 469, 470.

Szent-Mihály egyház 469; iskolája 469.

Kálló (Szabolcs vm.) 461, 469.

Kálmán mindkét jog doctora, egri kanonok, pankotai főesperes 339.

herczeg váradi éneklőkanonok 155.

király 320, 321.

Kálmáncsehi György esztergomi éneklőkanonok 102.

(Somogy vm.) iskola 358, 359.

Káplán 55, 56.

ok egyetemi fokozata 337, 390.

Kápolnai Bertalan zágrábi éneklőkanonok 189.

Kápolnaigazgató 1. kápolnamester.

Kápolnamester 36, 46.

Káptalan aljegyzői 36, 49.

mint hiteles hely 49—51.

i iskola és tanárának neve 239—240.

i iskolák 1. székeskáptalani és társaskáptalani iskolák.

i iskola és egyetem viszonya 344, 350.

i iskola szervezése Csanádon és másutt 344, 345.

i iskolák jelentősége 344, 348—349.

i iskolák keletkezésük időrendjében 355—356.

i iskolák szervezete 239—289.

i jegyző 36, 48. és Váradon.

i könyvtárak 331—334. László esztergomi préposté, Muthmerius szepesi préposté, pozsonyi, váradi, veszprémi és zágrábi.

i statutumok: esztergomi, olmtüzi, prágai, váradi és zágrábi.

i statutumok a trivium tárgyainak tanításáról 266—267.

ok birtokai 18—28; megalaku-

- lása 14—18; szegénysége 18—28; szervezete 35—49; története 14—51.
- Károly (IV.) császár 351.
- Róbert király 322.
- szepesi őrkánonok 307.
- Kászonyi Miklós fia Vincze szerep 298.
- Kásztói (Hunyad vm.) iskola 357, 360.
- Kázmér lengyel király 351.
- Kecskemét 299.
- i Szent-Miklós egyház 299.
- Kecskeméti Tamás veszprémi olvasókanonok 177.
- Keil, a „Grammatici Latini“ kiadója 253.
- Kelemen budai éneklőkánonok 207.
- csanádi éneklőkánonok 77.
- császári olvasókanonok 212.
- egri tanuló 78, 79.
- Mihály székesfehérvári olvasókanonok 227.
- nyitrai olvasókanonok 127.
- (IV.) pápa 323.
- (VI.) pápa 174, 318, 351.
- (VII.) pápa 296.
- veszprémi sublector 182.
- Kemleki főesperes: István.
- Kenderesi Pál aradi olvasókanonok 193.
- Kerellő (Kisküküllő vm.) 115.
- Keresd (Kreisch, Nagyküküllő vm.) 461, 470.
- i iskola 358, 360.
- i iskolamester 470.
- Keresztes (Sáros vm.) 461; 470.
- i iskola 358, 360.
- i Szent-Kereszt egyház 470.
- i tanulók 470.
- Ker. Szent János tiszteletére szentelt kápolna Hunyadon.
- Keresztély deák esztergomi tanuló 93, 94.
- nagy-demeteri (Besztercze-Naszód vm.) plébános, egyházjogdoctor 341.
- Keresztély a szabad mesterségek mestere és az egyházjog doctora, erdélyi kanonok 338.
- szepesi éneklőkánonok 223.
- Keresztényfalva (Brassó vm.) 114.
- i iskola 358, 361.
- Keresztúri Balázs nyitrai éneklőkánonok 131.
- Kérékgyártó Péter egri egyházmegyei tanuló 294.
- Kerwendi János erdély-egyházmegyei tanuló 295.
- Keszei Miklós választott és megerősített kalocsai érsek 328.
- Kesztölcz hn. 363.
- i (Tolna vm.) iskola 358, 359.
- i Mihály esztergomi olvasókanonok 99.
- Kevendi Székely Lukács 38.
- Kevély Orbán kolozsvári hitszónok, a szabad mesterségek baccalaureusa 340.
- Keym Orbán budai könyvtáros 249, 251, 256, 259, 266.
- Késmárk 461, 470.
- i (Szepes vm.) iskola 357, 360.
- i iskolamester 470.
- i János tanár és menyhártfalvi lelkész 317.
- i prot. iskola 362.
- i Tamás érseki helytartó, szepesi olvasókanonok 221.
- i Tamás szepesi éneklőkánonok 223.
- i tanulók 293.
- Kilit egri püspök 22.
- Kimpolung (Longus Campus, Romániában) 298.
- Király orvosa: András (de Eugubio), Deméni László, Pál, Stock János.
- Király Péter serichi plébános és egri püspöki helytartó, egyházjogi licentiat 341.

Királyi adó 25.

alkanczellár : András.

íródeák : Porpácz Lukács.

kanczellária levéltárnoka : Bucsai Illés.

követ : Fontana Ferencz.

titkár : Bucsai Illés.

Királyné orvosa : András de Eugubio.

Kisbári (Zemplén vm.) iskola 359, 360.

Kis-Csergőd (Alsó-Fehér vm.) 114.

Kis-Demeter esztergomi olvasókanonok 97.

Kisfalu (Zemplén vm.) 219.

Kisgúthi plébános : Albert.

Kiskapusi (Nagyküüllő vm.) iskola 359, 360.

Kislipniki Heres László 470.

Kissebes birtok 145.

Kisselyki (Nagyküüllő vm.) iskola 357, 360.

Kistályai Szent-Egyed oltár 340.

Kis-Tárkányi Fülöp váradi éneklőkanonok 155.

Klára asszony (Semjéni Mihály felesége) 280.

Klein János kolozsvári plébános, egyházbjogdoctor 342.

Klerikus vagy scholaris tartására vonatkozó zsinati határozatok 55, 56, 57.

Klerikusok : egri, Endre, esztergomegyházmegyei, esztergomi, gyarmati, győri, Illés, János fia Jakab, László, Lukács, marczalii, tasnádi.

Knauz Nándor 258.

Kolbach (Szepes vm.) 219.

Kolduló szerzetesrendek 344, 349, 352.

Kolosmonostori konvent 145.

Kolozsvár 340.

i hitszónok : Kevély Orbán.

i iskola 357, 360.

i plébánosok : Jakab, János, Klein János, Pécsi Jakab.

Kolozsvári Szent-Mihály egynáz 341.
Komári Kovács László fia Ferencz 301.

Komáromi főesperes : András.

Konrád (de Cardinis de Florentia) váradi olvasókanonok 152.

Kont Miklós nádor nyelvi tudása 344, 354.

Kopácsi Gergely egyházbjogdoctor, egri kanonok 338.

Koppáni Gergely gyulafehérvári éneklőkanonok 120.

Koppányi cselédnépek 32.

Korponai plébános : János.

Korthói Mátyás 183.

Koschyth Márton zágrábi püspöki helytartó 212.

Kozma bácsi succentor 69.

fia István boszniai olvasókanonok 69.

fia József boszniai éneklőkanonok 70.

nyitrai éneklőkanonok 130.

vasvári éneklőkanonok 234.

veszprémi olvasókanonok 175.

veszprémi succentor 182.

Kovácsi (Arad vm.) iskola 359, 360.
(de Kovázy) István aradi olvasókanonok 192.

Kő 124—126.

i éneklőkanonokok : Bálint, Demeter, Gáspár, György, Győri Tamás, Jakab, János, László, Máté, Miklós, Péter, S., Vaskapui György.

i olvasókanonokok : Albert, András, Balázs, Gergely, Gothói János, György fia Orbán, István, János, János fia András, László, Márk, Pádúai Péter, Péter, Simon, Tamás, Ujlaki Balázs.

i succentor : Máté.

Kőhalom (Reps, Nagyküüllő vm.) 461, 470.

i iskola 358, 360.

- Kőhalomi iskolamester 470.
 Könyvek 1 könyvtárak.
 Könyvtárak 1. káptalani könyvtárak, magánkönyvtárak, plébániai könyvtárak.
 Körmen di Rosos János acolythus 54.
 János esztergomi olvasókanonok 100.
 Kőrmöczbányai (Bars vm.) iskola 358, 360,
 plébániai levéltár 273.
 Kőrmöczi plébánia 297, 317.
 könyvtára 297, 317.
 Köröshegyi László veszprémi kanonok 335.
 veszprémi succentor 183.
 Körösi (Kisküküllő vm.) iskola 359, 360.
 Köröspataki Bálint fia János acolythus 298.
 ferenczes guardián 298.
 Kőszeghy (Németujvári) Péter veszprémi püspök 161.
 ek 160.
 Kőszegi plébánia 297, 317.
 könyvtára 297, 317.
 Kövendi Székely János esztergomi éneklőkanonok 103.
 Középkori iskolázás Magyarországon 344—364.
 papság száma 55—61.
 Krakkó 318, 351.
 i bírák 218.
 i egyetem 351.
 Krasznai főesperes : Sándor.
 Kristóf szepesi éneklőkanonok 222.
 szepesi olvasókanonok 219.
 Krisztina óbudai asszony 199.
 Krisztus-teste kápolna : Esztergomban, Szepesen.
 oltár: Szalatnakon (Baranya vm.), Sopronban.
 Krompachi (Szepes vm.) iskola 358, 360.
 Kún László 1. IV. László.
 Kutasi János veszprémi succentor 183.
 Küküllei János, családi néven Tóth-sólymosi Apród Miklós fia János aradi és egri olvasókanonok 84, 190.
 Külföldi iskolázás 344, 351—352.
 Különbség a városi és falusi papság műveltsége között 297, 313.
 Küngösi Pál veszprémi éneklőkanonok 179.
 Ladányi Pál a váradi ispotály igazgatója 145.
 Lajos (II.) király 184, 340.
 Lambert herczeg 320.
 Laodiceai püspök : Pál.
 Lapispatak (Sáros vm.) 461, 464, 470.
 i iskola 359, 360.
 i iskolamesterek : János, János deák.
 i plébános : Gergely.
 Laskai Miklós budai olvasókanonok 204.
 Laterani (III.) zsinat 65, 284.
 (III. és IV.) zsinat 165.
 (IV.) zsinat 18, 20, 22, 25, 65, 276, 285, 308, 350.
 (IV.) zsinat fontossága 344, 349.
 Latin írásbeli dolgozatok 264.
 nyelv tanítása (elemi) 248.
 olvasás tanulása 239, 246.
 Lavai Rorbeck Pongrácz budai iskolamester 464.
 Ládi Demeter veszprémi olvasókanonok, a káptalan-utczában, a Gyümölcsoltó Boldog-Asszonyról nevezett ispotálykápolna mestere 174, 178.
 László aradi éneklőkanonok 195.
 bácsi éneklőkanonok 68.
 budai éneklőkanonok 210.
 budai olvasókanonok 200, 204.
 budai succentor 211.

- László egri olvasókanonok 83.
 esztergomi olvasókanonok 97.
 esztergomi prépost 265, 331.;
 könyvtára 265.
 esztergomi szent-györgyi prépost
 173.
 fia István veszprémi tanuló, ké-
 sőbb váci kanonok 160, 174.
 győri olvasókanonok 106.
 (IV.) király 161, 163, 166, 167,
 168, 169.
 klerikus 469.
 kőí éneklőkanonok 125.
 kőí olvasókanonok 124.
 orvosdoctor, szabadmesterségek
 mestere, veszprémi prépost 339.
 pécsi éneklőkanonok 137.
 pozsonyi éneklőkanonok 217.
 székesfehérvári éneklőkanonok
 231.
 tanuló 471.
 tasnádi miséspap 57.
 váci olvasókanonok 140.
 váradi kanonok, dékán és szeg-
 halmi főesperes 147.
 váradi olvasókanonok 150, 152.
 váradi sublector 159.
 veszprémi succentor 182.
 zalai főesperes 335.
 zágrábi éneklőkanonok 189.
 zágrábi püspök 30.
 Látókövi karthauziak 317
 Lázár háj-szent-lőrinczi éneklőka-
 nok 215.
 kalocsai éneklőkanonok 122.
 titeli olvasókanonok 233.
 Lechniczki karthauziak 317.
 Lector elnevezés 1. olvasókanonok
 239, 240.
 szerepe a káptalani iskolánál 239,
 243.
 Lectoria 239, 240.
 Leébi Imre váci éneklőkanonok 144.
 Leibiczi lelkész : János
 Leleszi prépost : Balázs.
 Lelkészek : leibiczi, menyhártfalvi,
 szepesolaszi.
 Lelkészkedéssel járó javadalmakhoz
 megkívánt ismeretek 302–303.
 Lemnek (Leblang, Löffnicht, Nagy-
 küüllő vm.) 461, 470.
 i iskola 358, 360.
 i iskolamester 470.
 Lenge János semjéni nemes 79.
 Leszna (Zemplén vm.) 461, 471.
 i (Zemplén vm.) iskola 357, 360,
 471.
 Leudeschit György szabadmestersé-
 gek mestere és az egyházjog
 baccalaureusa, szepesi éneklő-
 kanonok 218, 223, 296, 317, 318.
 Lénárd zenggi püspök 284.
 Lévai Gábor 263.
 Miklós fia Mihály zágrábi kano-
 nok, kamarczai főesperes 328.
 Lindermann, a „Corpus grammatico-
 rum Latinorum” kiadója 253.
 Lipniki Bernát szepesi tanuló 218.
 Lippai Mihály egyházjogdoctor, esz-
 tergomi őrkanonok 338.
 Péter esanádi éneklőkanonok 76.
 Liptai Benedek 470.
 Miklós 334.
 Liptay Péter kassai plébános, a sza-
 badmesterségek mestere és a lit-
 tudományok baccalaureusa 341.
 Liptószentmiklósi (Liptó vm.) iskola
 359, 360.
 List Gergely szebeni iskolamester
 479.
 Liszka hn. 340.
 i (Zemplén vm.) iskola 358, 360.
 i Dombi Pál fia Miklós 301.
 Litterae expectativae 325.
 Litterati, 1. világi deákok.
 Lodomér esztergomi érsek 23, 261.
 veszprémi éneklőkanonok 179.
 Lomniczai és Otoki Ferencz zágrábi
 kanonok 183.
 könyvei 183

- Lósi plébános : Soproni János.
- Losonczi Mátyás budai éneklőkanonok 210.
- ugocsei főesperes, gyulafehérvári kanonok és az erdélyi püspök tasnádi helytartója, budai olvasókanonok 204.
- Lovászpatonai Mihály a halotti misék igazgatója 56.
- Lőcse 461, 471.
- i hitszónok: Weydnawi Tamás.
- i (Szepes vm.) iskola 359, 360.
- i iskolamester 471.
- i kántor 471.
- i. (Kirschner) Sándor szepesi éneklőkanonok 223.
- i Miklós (de Leucha) nyitrai éneklőkanonok 130.
- i plébános : Henckel János.
- i protestáns iskola 362.
- i Szent-Erzsébet egyház 317.
- i Szent-Györgyről nevezett kápolna 317.
- i Szent-Jakab egyház 221, 317.
- i zsinat rendelkezése a tanulók ruházatáról 277.
- Lőrincz bácsi éneklőkanonok 68.
- bácsi olvasókanonok 66, 67.
- cseléd 32
- deák, gyalui iskolamester 467.
- dobrai plébános 465.
- egri éneklőkanonok 87.
- eperjesi magyar hitszónok 57.
- esztergomi érsek 320.
- fia László gyulafehérvári éneklőkanonok 118.
- fia Miklós boszniai éneklőkanonok 70.
- gyarmati plébános 56.
- győri olvasókanonok 107.
- kalocsai éneklőkanonok 123.
- kalocsai olvasókanonok 122.
- magyarok hitszónoka Eperjesen 57.
- nyitrai olvasókanonok 129.
- Lőrincz pécsi éneklőkanonok 136.
- püspöki helytartó és a szabad művészetek mestere, csázmái olvasókanonok 212.
- váczi olvasókanonok 139.
- veszprémi éneklőkanonok 178, 179.
- Lucantonius de Giunta firenzei könyvkereskedő 187.
- Lucsivnai Hover István 471.
- iskola (Leuchwa, Szepes vm.) 357, 360, 461, 471.
- iskolamester : András.
- Lucza, Kapy György felesége 464.
- Ludasi (Szeben vm.) iskola 358, 361.
- Ludányi Péter győri éneklőkanonok 113.
- Ludbregi János zágrábi succentor 190.
- Ludovicus de Guastis a Doctrinale magyarázója 256.
- Lukács 295.
- klerikus 53.
- nyitrai éneklőkanonok 130.
- vasvári éneklőkanonok 236.
- váradi éneklőkanonok 157.
- veszprémi iskolamester, egyház-jogdoctor, a Mindenszentekről nevezett várbeli egyház prépostja, veszprémi székesegyházi főesperes és kanonok, egri prépost 160, 173.
- zágrábi olvasókanonok 187.
- zágrábi püspök 187, 189, 300, 326.
- zágrábi scholasticus 190.
- Lukács István egri éneklőkanonok 91.
- Lussonetói János gyulafehérvári éneklőkanonok 118.
- M. váradi éneklőkanonok 154.
- Macsalai Ompudinus 96.
- Madarasi Márton mesterkanonok, esztergomi succentor 104.

- Magaré (Magarei, Nagyöküllő vm.) 358, 360, 461, 471.
i iskolamester 471.
- Magánkönyvtárak: Estei Hippolyt, Lomniczai és Otoki Ferencz, Henckel János, László esztergomi prépost, Muthmerius szepesi prépost, Weyten Orbán könyvtára.
- Maghi Sebestyén váradi olvasókanonok 154.
- Magister 284.
jövedelme Váradon 286, Zágrábban 288.
- Magistratus 239. 240.
- Magyarország 58, 162, 166, 170, 171, 172, 173.
- Magyarországi György 268.
arithmetikája 268.
- Magyar papság jogi és theologiai tudása 298, 318, 319.
- Makófalvi (Makai) György aradi éneklőkanonok 196.
(Makai) Tamás szepesi éneklőkanonok 223.
- Manducator Petrus I. Commestor.
- Marczalii (Somogy vm.) iskola 57, 358, 359.
iskolamester: Miklós.
klerikusok: Ányos, Miklós.
papok 55, 57.
plébános: Balázs.
Szent-László oltár 57.
- Marczelházi László titeli olvasókanonok 233.
- Marczell brassai plébános, egyházjogdoctor 342.
- Margit, Frank Tamás felesége 56.
Márton bodoki iskolamester felesége 463.
Pesti Misér Gábor nővére 61.
- Margittfalva (Szepes vm.) 461, 471.
i iskola 357, 360.
- Márházi Bertalan felső-böki (Komárom vm.) birtokos nemes, esztergomi tanuló 95, 276.
- Maros folyó 20.
i cselédnépek 32.
- Marsicói püspök: Fülöp.
- Martianus Capella 264, 266, 272.
- Martinus zágrábi sublector 190.
- Martirius esztergomi érsek 19.
- Martyrius veszprémi püspök 291.
- Matucsinai Gábor bácsi olvasókanonok 67.
- Márk egri éneklőkanonok 87.
esztergomi éneklőkanonok 101.
fia Miklós csanádi olvasókanonok 74.
kői olvasókanonok 124.
nyitrai éneklőkanonok 130.
nyitrai olvasókanonok 126.
titeli sublector 233.
veszprémi éneklőkanonok 180.
- Márpod (Marpod, Szeben vm.) 358, 361, 461, 471.
iskolamester 471.
- Márton budai olvasókanonok 203, 204.
csázmai helytartó és olvasókanonok 212.
csébi iskolamester 465.
csukárdi plébános 316.
deák bodoki iskolamester 463.
egri éneklőkanonok 88.
esztergomi éneklőkanonok 101.
fia Mátyás csázmai olvasókanonok 211.
fia Miklós pécsi éneklőkanonok 137.
főmberszolga 471.
gyarmati káplán 56.
gyulafehérvári éneklőkanonok 119.
háj-szent-lőrinczi prépost, esztergomi éneklőkanonok 103.
jánosfalvai iskolamester 469.
miséspap, krakkai baccalaureus, beregszászi iskolamester 463.
(V.) pápa 58.
pozsegi olvasókanonok 215.
rezneki plébános 303.

Márton szepesi succentor 224.
székesfehérvári éneklőkanonok
227.
székesfehérvári főesperes 174.
tasnádi iskolamester 57, 294, 480.
váradai éneklőkanonok 159.
zágrábi éneklőkanonok 188.
Mártonhegye (Martinsberg, Nagy-
küküllő vm.) 461, 471.
i (Nagyküküllő vm.) iskola 358,
361, 471.
Máté adonyi tanuló 462.
alpestesi plébános 468.
budai olvasókanonok 203.
budai succentor 211.
csanádi éneklőkanonok 77.
dömösi éneklőkanonok 214.
(vagy Mátyás) dömösi olvasó-
kanonok 214.
egri éneklőkanonok 90.
egri olvasókanonok 84.
erdélyi püspöknek udvari káplánja,
a szabad mesterségek baccalau-
reusa 340.
győri olvasókanonok 106, 108.
gyulafehérvári éneklőkanonok
118, 120.
kalocsai éneklőkanonok 123.
kői éneklőkanonok 125.
kői succentor 126.
pécsi éneklőkanonok, egyházjog-
doctor 138.
(de Vmograd) pécsi éneklőka-
nok 138.
váczi éneklőkanonok 142.
veszprémi püspök 291.
veszprémi succentor 183.
zágrábi éneklőkanonok 189.
Mátyás aradi éneklőkanonok 194.
aradi olvasókanonok 191, 193.
budai éneklőkanonok 208.
budai scholasticus 210.
csanádi olvasókanonok 74.
császámai sublector 214.
egri éneklőkanonok 87.

Mátyás esztergomi éneklőkanonok
101.
győri éneklőkanonok 110.
győri olvasókanonok 105, 106.
polgár 474.
szakácsii plébános 57.
szepesi éneklőkanonok 222.
szepesi kanonok 307.
szepesi succentor 224.
székesfehérvári olvasókanonok
226.
vasvári éneklőkanonok 236.
váci olvasókanonok 140.
váradai éneklőkanonok 159.
veszprémi succentor 183.
Medgyesi dékánuság 115.
Megyericsey János gyulafehérvári
éneklőkanonok 120.
Megyész egyház Alvinczen.
Melletei Tamás fia Antal, bacca-
laureus 300.
Menyhártfalvi egyház 317.
lelkész : Késmárki János.
Meráni Berthold 303, 304, 305.
Gertrud magyar királyné 303.
Merclinus szepesi éneklőkanonok 222.
Mese (Meschendorf, Nagy-küküllő
vm.) 461, 472.
i iskola 358, 361.
i iskolamester 472.
Meskő veszprémi püspök 335.
Meszesi Demeter budai éneklőka-
nok 206.
Metz püspök : Chrodegang.
Mezősomlyai (Nagysomlyó, Krassó
vm.) iskola 357, 360.
Mihálovics János veszprémi éneklő-
kanonok 182.
Mihály aradi olvasókanonok 192.
bácsi olvasókanonok 67.
bácsi sublector 69.
csanádi éneklőkanonok 76.
császárai éneklőkanonok 213.
deák szent-mártoni iskolamester
479.

Mihály egri sublector 92.
egri succentor 92.
eperjesi káplán 57.
esztergomi éneklőkanonok 101, 102.
esztergomi iskola tanára 93.
fia Eligius csanádi tanuló 70, 73, 277.
gálszécsi plébános, a szabad mesterségek baccalaureusa 341.
győri éneklőkanonok 111, 113.
győri olvasókanonok 105, 107, 108.
gyulafehérvári éneklőkanonok 117.
kalocsai sublector 123.
nyitrai sublector 132.
orvosdoctor, zágrábi kanonok 339.
pécsi sublector 138.
pozsonyi prépost 217, 326.
püspöki helytartó, császári olvasókanonok 212.
szabad mesterségek baccalaureusa, miskolczi iskolamester, majd plébános 472.
szakoli plébános 477.
tasnádi tanuló (scholaris) 57, 294, 480.
vasvári éneklőkanonok 234, 235.
váczi olvasókanonok 140, 142.
váradi éneklőkanonok 154, 159.
váradi olvasókanonok 151.
veszprémi éneklőkanonok 178, 179.
veszprémi püspök 335.
zágrábi olvasókanonok 184, 185.
zágrábi succentor 190.
Mike kalocsai éneklőkanonok 123.
székesfehérvári éneklőkanonok 228.
Miklós acolytus 301.
almási iskolamester 462.
baccalaureus, kamarjai iskolamester 469.
bácsi olvasókanonok 67.

Miklós Beke, szepesi scholasticus 223.
boszniai olvasókanonok 69.
budai éneklőkanonok 205.
budai succentor 211.
csanádi éneklőkanonok 76.
császári éneklőkanonok 213.
cseléd 32.
(de Senatibus) pécsi kanonok, zágrábi olvasókanonok 185.
(dictus vicarius) pécsi olvasókanonok 135.
egri éneklőkanonok 91.
egri olvasókanonok 82, 84, 85.
egri segédpüspök 298.
egyházjogdoctor, egri püspöki helytartó 298, 338.
egyházjogdoctor, székesfehérvári éneklőkanonok 231.
erdélyi prépost 320.
eperjesi káplán 57.
fia János 471.
fia János szepesi éneklőkanonok 222.
fia Miklós császári olvasókanonok 211.
fia Tamás 135.
fia Tamás boszniai olvasókanonok 69.
győri éneklőkanonok 109, 110.
győri olvasókanonok 106, 107, 108.
gyulafehérvári sublector 121.
kalocsai éneklőkanonok 123.
kalocsai olvasókanonok 122.
kállai administrator 477.
kői éneklőkanonok 125.
marczalii klerikus 57.
marczalii szent-László oltár igazgatója 57.
mind a két jog doctora és érseki helytartója esztergomi olvasókanonok 99.
nyitrai olvasókanonok 129.
pataki plébános helytartója 329.

- Miklós (V.) pápa 146.
 pécsi éneklőkanonok 137, 138.
 pécsi olvasókanonok 134, 135.
 pozsegi éneklőkanonok 216.
 pozsegi scholasticus 216.
 szepesi scholasticus 307.
 szepesi succentor 224.
 székesfehérvári éneklőkanonok 228, 229.
 székesfehérvári succentor 232.
 vasvári éneklőkanonok 236, 237.
 váczi éneklőkanonok 143.
 váczi olvasókanonok 140, 141.
 váradi éneklőkanonok 154, 155,
 157, 158, 159.
 veszprémi éneklőkanonok 180.
 veszprémi olvasókanonok 176.
 veszprémi succentor 183.
 zágrábi éneklőkanonok 188.
 zágrábi olvasókanonok 186.
 zágrábi prebendás 183.
 Miklóstelke (Klosdorf, Nagyküküllő
 vm.) 461, 472.
 i iskola 358, 361, 472.
 Mikó fia András császári éneklő-
 kanonok 213.
 Miley Tamás veszprémi éneklő-
 kanonok 181.
 Mindenszentekről nevezett egyház
 Veszprémben 173.
 Mindszenty András váraditanár 147.
 Mirkvásár (Streitford, Nagyküküllő
 vm.) 461, 472.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 472.
 Miskolcz (Borsod vm.) 461, 472.
 i iskola 357, 360.
 i iskolamester: Mihály.
 i plébános: Mihály.
 Mízslai (Abauj-Torna vm.) 358, 360.
 Mocsolyai Arnold szepesi olvasó-
 kanonok 220.
 Modori (Pozsony vm.) iskola 358,
 360.
 Modrusi (de Modurissia) Bertalan
 gyulafehérvári éneklőkanonok
 120.
 Mohay Gergely németi tanuló 473.
 Mohácsi István aradi éneklőkanonok
 196.
 Molnár Aladár 313.
 Monay Gergely váradi olvasókanon-
 ok 153.
 Monich (Monch, Munich) János
 gyulafehérvári éneklőkanonok
 118.
 Monoszlói (Körös vm.) iskola 359,
 360.
 Mór szerzetes 72, 224.
 Moraviai (Moraviensis) Péter pozse-
 gai olvasókanonok 215.
 Morgonda (Mergeln, Nagyküküllő
 vm.) 461, 472.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 472.
 Morombai György (Gergely) fia
 András veszprémi olvasókanon-
 ok 176.
 Mürmelius latin-német-magyar szó-
 tára 262.
 Mursinay Gáspár váradi olvasó-
 kanonok 154.
 Musnai plébános: Sándor.
 Muthmer, Béla várasdi ispán örö-
 köse 25.
 Muthmerius szepesi prépost 265,
 331.
 könyvtára 265, 331.
 Muzarello János orvos, esztergomi
 kanonok 339.
 Myley János egyházbíró, vesz-
 prémi kanonok, zalai főesperes
 338.
 Myzoliai Péter zágrábi olvasókanon-
 ok 186.
 sirfelirata 186.
 Nagypöld (Apoldt Superior, Gross-
 pöld, Szeben vm.) 461, 472.
 i iskola 358, 361.

Nagyárpoldi iskolamester 472.
 Nagybánya (Szeben vm.) papjai 55,
 56.
 i iskola 357, 360.
 Csergöd (Alsó-Fehér vm.) 114.
 csüri (Szeben vm.) plébános: Sze-
 beni Tonhäuser Péter.
 demeteri (Besztercze-Naszód vm.)
 i plébános: Keresztély.
 enyedi polgárok Szent-György-
 napi tizede 114.
 Károly 11, 272.
 és a nevelés 11—13.
 körösi Ferencz szepesi olvasó-
 kanonok 221.
 Lajos kir. 318, 319, 351, 354.
 nevelője: Henrik fia Miklós.
 laki István székesfehérvári éneklő-
 kanonok 231.
 lucsei István győri olvasókano-
 nok 109.
 mihályi András egri éneklőkano-
 nok 91.
 mihályi (Zemplén vm.) iskola 357,
 360.
 mihályi plébános: Pataki Tamás.
 révi András thermopylaei felszen-
 telt püspök, esztergomi érseki
 helytartó 300.
 Sáros (Scharosch, Nagyküküllő
 vm.) 461, 472.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 472.
 Sink (Grosschenk, Nagyküküllő
 vm.) 461, 473.
 i iskola 357, 361, 473.
 szeben 461, 473.
 i iskola 357, 361, 473.
 i plébániai könyvtár 265, 297,
 315, 316.
 i plébános: Berethalmi Wolf Pé-
 ter, Sybenlynder Miklós.
 i prot. iskola 362.
 Szent Basilius 4.
 szombat 47.

Nagyszombati iskola 358, 360.
 Mihály pozsonyi plébános és
 kanonok 315.
 Szent-Miklós egyház papjai 48.
 Szent-Miklós egyház praebendá-
 sai 47.
 Nagyszöllös (Gross-Alisch, Nagy-
 küküllő vm.) 461, 473.
 i iskola 358, 361.
 Theodorik 8.
 váthi Pál győri olvasókanonok 109.
 vátyi (de Nagwach) Albert pécsi
 olvasókanonok 135.
 Nagykai (de Nathan) Demeter szé-
 kesfehérvári kanonok és a szé-
 kesfehérvári iskola tanára 224,
 225.
 Nádasdy Tamás 80, 474, 476.
 Nágocsi Gáspár veszprémi éneklő-
 kanonok 181.
 Nána veszprémi püspök 291.
 Nándorfehérvári püspök: Péter.
 Nemereat cseléd 32.
 Nemesi osztály könyvműveltségének
 hiánya 344, 353.
 Nemesovai (Trencsén vm.) iskola
 359, 360.
 Neszmélyi Antal pécsi olvasókano-
 nok 136.
 Nevelője (paedagogus) Meráni Ber-
 tholdnak 305.
 Németi (Maros-Németi, Hunyad vm.)
 461, 473.
 i iskola 359, 360.
 i plébános: Bányai János.
 i tanuló: Mohay Gergely.
 Németország 355.
 i Miklós a szabadmesterségek bac-
 calaureusa, marczaei iskolames-
 ter 57.
 Németújvári ferenczesek könyvtára
 146.
 Néthus (Neithausen, Nagyküküllő
 vm.) 461, 473.
 i iskola 358, 361, 473.

Nienhageni Sasse Keresztély pályázó
a szepesi olvasókanonokságra
220.

Nikomédiai püspök: Hámi Ákos.
Nisibis 4.

Nórápi Sebestyén fia Tamás győri
succentor 114.

Novai Péter veszprémi olvasókanonok 177.

Nyási Demeter egyházjogdoctor,
sanctuariai püspök 300, 301.

Nylkai János csanádi olvasókanonok 75.

Nyitra 126—132.

i éneklőkanonok: Baáni Venczel,
De Judicis Vilmos, Demeter,
István, János, Keresztúri Balázs,
Kozma, Lőcsei Miklós, Lukács,
Márk, Pathy Antal, Pécsi Basó
Pál, Pogrányi János, Tamás.

i főesperes: Tamás.

i grammatikus: Vilmos.

i György nyitrai succentor 132.

i iskola 356, 357.

i olvasókanonok: András, Baáni
Gáspár, Bálint, Bertalan, Demeter,
Farkas, Fábián, Ferencz,
Gergely, György, István, János,
Kamenczi Demeter, Kelemen,
Lőrincz, Márk, Miklós, Tamás.

i püspök: Szigeti (Frankói) István
319.

i scholasticus: János.

i sublectorok: Bereczk, Jakab,
Mihály.

i succentorok: András, Bálint, Nyitrai
György, Werebélyi György.

i zsinat 56, 293, 302, 312.

Nyujtódi Miklós kánonjogdoctor,
választott és megerősített knini
püspök, székesfehérvári éneklő-
kanonok 231.

Nyuli János győri olvasókanonok
108.

Nyustya (Gömör vm.) 461, 473.

Nyustyai iskola 359, 360.
iskolamester 473.

Oberczel Imre kanonok, esztergomi
succentor 104.

Óbudai Damján fia János tanuló 295.
egyetem 351.

(Pilis vm.) iskola 357, 359.

prépost: Karai László.

prépostság 18.

Szent Péter-egyház 295.

Ocskai György esztergomi éneklő-
kanonok 102.

Odorinói András szepesi olvasó-
kanonok 220.

Odra birtok 20.

Ófalusi egyház 317.

Okolicsnói Gáspár fia György esz-
tergomi klerikus 299.

Olasz egyetemek 350.

i plébános: Jakab.

ország 164, 246.

Oláh Miklós esztergomi primás, a
váradi iskola volt tanulója 147.

Olivér vasvári éneklőkanonok 234.

Olmützi káptalani statutum 37.

Oltár: alvinczi, egri, esztergomi,
marczalii, rajki, szalatnaki, ta-
bajdi, veszpréme gyházmegyei.
igazgató l. oltármester.

igazgatóság betöltése 323.

mester 36, 47.

Oltárospap l. oltármester.

ok egyetemi gradusa 340.

Olvasó(lector)kanonok joga és köte-
lessége 35, 38.

Olvasókanonokok: aradi, bácsi,
boszniai, budai, csanádi, csázmái,
egri, esztergomi, győri, hantai,
kalocsai, kői, nyitrai, pécsi, pozse-
gai, szepesi, székesfehérvári, titeli,
váczi, váradi, veszprémi, zágrábi.

Omlás (Hamlesch, Szeben vm.) 461,
474.

i iskola 358, 361.

Omlási iskolamester 474.
 Orbán csanádi olvasókanonok 75.
 egri éneklőkanonok 87.
 egri olvasókanonok 81.
 (IV.) pápa 319, 327, 350.
 (V.) pápa 176.
 (von Weyten) soproni oltárospap 297, 316; könyvtára 297, 316.
 Orbó (Alsó-Fehér vm.) 115.
 Orgonáló 35, 43.
 Oros pannonhalmi apát 17.
 Orosi Simon fia Imre 147.
 Orvosdoctorok : Ameliai Tamás, János, László, Mihály.
 Orvosi szak Esztergomban 93, 94.
 Orvosok : András de Eugubio, Benedek, Bernát, Jakab, László, Mihály, Muzarello János, Pál, Péter.
 Osgyán (Gömör vm.) 461, 474.
 i iskola 358, 360.
 i iskolamester : János.
 Ostffy Miklós váradi éneklőkanonok 159.
 Ovidius olvasása 261.
 Ozsvát győri éneklőkanonok 113.
 zágrábi olvasókanonok 185.
 Őlvedi Demeter fia János, veszprémi éneklőkanonok 181.
 Őrkanonok : Esztergomban, Székesfehérvárt.
 ok (custos) kötelessége és joga 35, 39.
 Örmény Tamás esztergomi olvasókanonok 99.
 Őrsi prépost : János.
 Pacsai plébános : Balázs fia Péter.
 Paczman Tamás 354.
 Padua 172, 318, 351.
 i egyetem 186.
 i Péter kőí olvasókanonok 124.
 Paks hn. 363.
 Palestrinai püspök : Jakab.
 Paloznak hn. 19, 26.
 i tized 26.

Pankotai főesperes : Kálmán.
 Pannonhorma 345.
 i apát : Oros.
 Pap ismeretei 297, 302—306, 308.
 Pap János budai könyvtárús 187, 258.
 Papnevelés a kereszténység megalapításától a magyarok megtéréseig 3.
 Papok könyveket másolnak 297, 314, 315.
 szellemi kiműveltetésének hátráltatása 323—330.
 szellemi működése 352.
 Papság kellékei és száma 52, 54, 61.
 tudásának mértéke a XIV., XV. és XVI. századi zsinatok szerint 297, 313.
 hoz szükséges gyakorlati ismeretek megszerzése 297, 309.
 Pataki domokos perjel 42.
 László dömösi olvasókanonok 214.
 plébánosi helytartó : Miklós.
 plébánosok : András de Eugubio, Imre, Pál.
 Tamás nagymihályi plébános és esperes, a szabad mesterségek baccalaureusa 341.
 Pathy Antal nyitrai éneklőkanonok 131.
 Pauer János szent-györgyi segéd-tanító, volt városi jegyző 479.
 Paulsen 313.
 Pál aradi éneklőkanonok 193, 194, 195.
 aradi olvasókanonok 191, 192.
 argyasi püspök 299.
 bácsi prépost 298.
 bácsi sublector 69.
 budai éneklőkanonok 204, 205.
 budai olvasókanonok 200, 306.
 császmái éneklőkanonok 213.
 császmái kanonok, István kemleki főesperes helyettese 211.
 császmái olvasókanonok 211.

Pál egri éneklőkanonok 88.
 egyházjogdoctor, esztergomi nagy-
 prépost 337.
 esztergomi olvasókanonok 95.
 esztergomi succentor 104.
 esztergomi tanuló 93, 94.
 fia Demeter váradi succentor 160.
 fia János zágrábi éneklőkanonok
 188.
 fia Tamás gömöri főesperes 303.
 fia György esztergom-egyházme-
 gyei kispap 328.
 győri éneklőkanonok 113.
 győri succentor 113.
 gyulafehérvári succentor 121.
 kalocsai olvasókanonok 122.
 laodiceai püspök, a gresnai primás
 segédpüspöke 299.
 orvos, váradi kanonok 339.
 pataki plébános, a király orvosa
 342.
 pápai miséspap 58.
 pécsi éneklőkanonok 136, 137.
 préposti helytartó, szepesi éneklő-
 kanonok 222.
 pozsonyi succentor 217.
 római jogdoctor, esztergomi pré-
 post 338.
 római jogdoctor, veszprémi pré-
 post 338.
 szepesi éneklőkanonok 222.
 szepesi kanonok 307.
 szepesi olvasókanonok 220.
 szepesi prépost választása 306.
 székesfehérvári olvasókanonok
 225.
 vasvári éneklőkanonok 237.
 váci olvasókanonok 139, 140.
 váci succentor 144.
 váradi éneklőkanonok 158.
 veszprémi éneklőkanonok 180.
 veszprémi iskolamester 160, 174.
 veszprémi olvasókanonok 175.
 veszprémi prépost 168, 333.
 veszprémi püspök 78, 291.

Pál zágrábi éneklőkanonok 188.
 Pápa (Veszprém vm.) 461, 474.
 i Balázs bácsi olvasókanonok 67.
 i Boldogságos Szűz kápolnája 57.
 i iskola 358, 359.
 i iskolamester: Gyzdawyth Péter.
 i követek: Campeggio, Jakab, Ja-
 kab palestrinai püspök, Tamás,
 Theobald.
 i miséspapok: István, János, Pál.
 i papok: 55, 57; Imre, Tarnóczi
 Lőrincz.
 i Pál esztergomi éneklőkanonok
 103.
 i protestáns iskola 361.
 i Szent-István első vértanú tisz-
 teletére avatott megyés egyház 57.
 i Szent-Katalin kápolna 57.
 Pápay Tamás váci olvasókanonok
 Pápák: VIII., IX. Bonifác, VII., IX.,
 XI. Gergely, II. Gyula, III. Hono-
 rius, III., IV., VI., VIII. Incze, XXII.
 János, II. Jenő IV., VI., VII. Kele-
 men, V. Márton, V. Miklós, IV.,
 V. Orbán, IV., VI. Sándor, IV.
 Sükösd.
 Pápóczi (Vas vm.) iskola 357, 359.
 Páris 162, 169, 351.
 i egyetem cancellára: Petrus Com-
 mestor.
 i iskola 169.
 Pásztói (Heves vm.) iskola 358, 360.
 István egri olvasókanonok 85.
 Peleskei Mihály budai éneklőkanonok
 209.
 esztergomi éneklőkanonok 103.
 Pensaurói János kánonjogdoctor,
 zágrábi olvasókanonok 185.
 Pereghy Albert pécsi prépost 60,
 263.
 Pernheimer szent-györgyi iskola-
 mester, később polgármester 479.
 Pesti Bold. Szűz egyház 300.
 iskola 357. 360.
 Misér Gábor 60; szótára 263.

Petthry Miklós veszprémi olvasókanonok 177.

Peurbach György bécsi egyetemi tanár 239, 271.

„Tabulae Varadienses“-e 271.

Pécs 36—44, 132—139, 288, 346.
egyházmegyei tanulók: Hagymási Mihály, Imre, Tamás fia István.
első püspöke 132.

i Basó Pál nyitrai éneklőkanonok 131.

i egyetem 351.

i egyház kara halottainak prebendása: István.

i éneklőkanonokok: András, Csáki Balázs fia János, Demeter, Gyárfás, György, Harsányi Illés, Henrik, István, János, Jurco, László, Lőrincz, Márton fia Miklós, Máté, Miklós, Pál, Rudolf, Szegedi Miklós, Szentgyörgyi István, Szigfrid, Terestyén, Zág-rábi Miklós.

i iskola 356, 357, 359.

i Jakab kolozsvári plébános, egyházjogdoctor 372.

i kanonokok: Dénes, János, János fia László, Miklós (de Senatibus).

i olvasókanonok jövedelme 283.

i olvasókanonokok: András, Barnabás, Bertalan, Dénes, Endre, Garázda Péter, Gál, Gönczöl, Imre, István, János, Miklós (dictus Vicarius), Miklós, Miklós fia Tamás, Nagyvátyi Albert, Neszmélyi Antal, Péter, Rendői Tamás, Sasvári Márton fia Péter, Simon fia Pál, Tamás, Turoni Kelemen, Vathi Miklós, Venczel.
i praebendarius: István.

i praebendáriusok dékánja: János.

i prépost: Pereghy Albert 263, 302.

Pécsi püspökök: Alsáni Bálint, Bertalan, Bonipert, Henrik, Kalán, Simon.

Pécsi püspöki helytartó: Albert.
sublector jövedelme 288.

sublectorok: György, Mihály.

succentorok: Péter, Tamás.

Szent-Móricz kápolna hitszónoka 58.

Pécsvárad 345.

Péter 291.

ajaki iskolamester 462.

alsótorjai iskolamester 462.

aradi éneklőkanonok 193.

aradi olvasókanonok 191.

aradi sublector 196.

boszniai olvasókanonok 69.

budai éneklőkanonok 205, 207.

budai olvasókanonok 200.

budai scholasticus 210.

budai sublector 210, 211.

csanádi éneklőkanonok 76, 77.

csanádi olvasókanonok 73.

csázmai olvasókanonok 211, 212.

(de Montilio) pozsegi prépost,
dömösi éneklőkanonok 214.

(de Podio Aniciensi) váczi éneklőkanonok 143.

egri éneklőkanonok 87, 90.

egri olvasókanonok 82, 85.

eperjesi német hitszónok 57.

esztergomi éneklőkanonok 100.
101, 103.

esztergomi succentor 104.

fia László csanádi olvasókanonok 74.

fia István székesfehérvári éneklőkanonok 229.

fia Máté veszprémegegyházmegyei tanuló 294.

fia Mátyás pozsonyi éneklőkanonok 217.

fia Pál káplán 340.

fia Péter pozsegi olvasókanonok 215.

fia Tamás székesfehérvári olvasókanonok 225.

Péterfia Tamás székesfehérvári scholasticus 232.
 kalocsai éneklőkanonok 123.
 kalocsai sublector 123.
 kanonok és kápolnaispán, esztergomi succentor 104.
 kaposi iskolamester 469.
 kői éneklőkanonok 125.
 kői olvasókanonok 124.
 nándorfehérvári püspök 299.
 németek hitszónoka Eperjesen 57.
 orvos, zágrábi kanonok 339.
 pécsi olvasókanonok 133, 135.
 pécsi succentor 139.
 pozsegi éneklőkanonok 216, 217.
 szepesi olvasókanonok 219, 220.
 székesfehérvári éneklőkanonok 227, 228.
 titeli olvasókanonok 232.
 vasvári éneklőkanonok 234, 235, 236.
 váczy olvasókanonok 140.
 váradi olvasókanonok 151.
 veszprémi éneklőkanonok 179, 180, 181.
 veszprémi püspök 291.
 zágrábi éneklőkanonok 187, 188.
 zágrábi olvasókanonok 185.
 Péterfalva (Petersdorf, Szeben vm.) 461, 474.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 474.
 Physiologus 239, 273—75.
 Pesth Márton soproni polgár 54.
 Mátyás tanuló 54.
 Pilis (Szabolcs vm.) 461, 474.
 i iskola 358, 360.
 i iskolamester 474.
 Pius (II.) pápa 294.
 Platon 267.
 Plébánia betöltése 323.
 egyház Sopronban 316.
 i iskola 344, 346—347.
 i könyvtárak: császlóczy, körmöczy

(körmöczbányai), kőszegi, nagy-szebeni, selmeczi.
 Plébániák : balfi (Wolfs), császlóczy, kaposi, körmöczy, kőszegi, nagy-szebeni, ripaki, selmeczi, szerezsi.
 Plébánosok : alpestesi, boldogaszszonyfalvai, brassai, budai, csukárdi, dévai, dobrai, egeresi, eperjesi, gálszécsi, gyarmati, haraszi, heltai, Henckel János, hunyadi, igeni, kalosi, kassai, kis-gúthi, kolozsvári, lapispataki, lőcsei, marczali, maros-németi, musnai, miskolczy, nagybányai, nagycsüri, nagydemeteri, nagymihályi, nagyszebeni, olaszi, pacsai, pataki, pesti, pozsonyi, rezneki, serichi, szakoli, szakácsii, szalatnaki, szászsebesi, szentmártoni, szent-mihályi, szőczi, szőlősi, tasnádi.
 anyakönyvet vezetnek 297, 314.
 nem mindig miséspapok 323, 329.
 egyetemi gradusa 337, 341—342,
 Podacataro Fülöp 146.
 Podgoria birtok 26.
 Podmaniczky 104.
 Podolini József esztergomegyházmegyei tanuló 295.
 Pogrányi János nyitrai éneklőkanon 131.
 Pókatelki Szomor Balázs 479.
 Pongrácz zágrábi éneklőkanonok 22, 187.
 Poóki Miklós székesfehérvári éneklőkanonok 229.
 Poprád 471.
 Pór Antal 319.
 Porpáczi Lukács királyi íródeák 344, 353.
 iskolai könyvei 344, 353.
 Porphyrius 266.
 „Isagoge“-ja 266.
 Pozsegi éneklőkanonok: Demeter,

- Miklós, Kassai Péter fia Mátyás, Péter, Róbert, Sebestyén, Sempiternus.
- Pozsegai iskola 215—216.
- olvasókanonokok: Aradi Péter, Bálint, Demeter, János, Márton, Moraviai Péter, Péter, Péter fia Péter, Theofil (dictus Puer), Vestfaliai Henrik.
- prépost: Péter (de Montilio).
- scholasticus: Miklós.
- succentor: János.
- Pozsegavári Mátyás egri segéd-püspök 300.
- Pozsony 36, 44, 322.
- i egyetem 351.
- i éneklőkanonokok: Ivánka, Jakab, László, Péter, Péter fia Mátyás.
- i iskola 216, 217, 357, 360.
- i iskolamester: Hochpreth János.
- i kanonokok: Csácsi Miklós, Nagyszombati Mihály, Rómer Gáspár, Tamás, Zelei Aczél Ferencz.
- i kanonokságok betöltése 326.
- i karbeli iskolás: Somogyi János fia Miklós.
- i káptalan 27.
- i káptalan könyvtára 265, 315, 331, 332—333.
- i káptalan statútuma 35, 37, 322.
- i káptalan szegénysége 27, 39.
- i örkanonok tanulója: János.
- i plébános: Nagyszombati Mihály.
- i prépostok: Antal, Balbus, Jeromos, Mihály, Sánkfalvai Antal, Szerafin, Zelei Aczél Ferencz.
- i prépostság 18.
- i succentor: Pál.
- i tanuló: János.
- i Szent-Lőrincz egyház 43, 56.
- i Szent-Lőrincz egyház plébánosa 43.
- i Szent-Márton egyház iskolája 216.
- Pozsonyi Szent-Márton egyház plébánosa 43.
- Szent-Mihály egyház plébánosa 43.
- Szent-Üdvözítő egyház plébánosa 43.
- Prágai egyetem 351.
- káptalani statútum 37.
- Prázsmár (Tarteln, Nagyküküllő vm.) 461, 474.
- i iskola 357, 358, 361, 474.
- Praebendások 36, 45, 46.
- egyetemi gradusa 339—340.
- Praemontreiek 349, 352.
- Prépost jogköre 35, 38.
- Prépostfalva (Probstdorf, Nagyküküllő vm.) 461, 474.
- i iskola 358, 361.
- i iskolamester 474.
- Prépostok: bácsi, boszniai, császnai, erdélyi, esztergomi, esztergom-szent-istváni, győri, háj-szent-lőrinczi, jászai, leleszi, óbudai, pécsi, pozsonyi, szepesi, székes-fehérvári, vasvári, veszprémi.
- Pribisseu birtok 20.
- Pribiszló ispán özvegye 183.
- Priolisi György 55.
- Priscianus 239, 253, 254, 261.
- Institutio de arte grammatica 253.
- művének kiadása 253.
- Magyarországban található példányai 253—254.
- Privigyei Mihály egyházjogi licenciatús, szepesi olvasókanonok 221.
- „Professor” értelme 239, 242.
- Prudentius olvasása 261.
- Pugrinus (talán Ugrinus) zágrábi éneklőkanonok 187.
- Püspök egyetemi gradusa 337, 343.
- i helytartó: Simon.
- Püspökök: argyasi, chartresi, csanádi, dionysisi, egri, epiphaniai, erdélyi, hippói, knini, krakkói, laodiceai, marsicói, metzi, nándor-

- fehértvári, nikomédiai, oropiai, palestrinai, sanctuarii, thermophylaei, trinopolisi, váci, váradi, veszprémi, zágrábi, zenggi.
nem mindig misés papok, 323, 329, 330.
Pythagoras 272.
Quadrivium 239, 267—275.
Quintilián 264.
R. szent-tamási prépost 332.
Radványi (Zólyom vm.) iskola 358, 360.
Rajki (Zala vm.) Szent-Katalin oltár 296.
Rakinsburg 295.
i Szent-Rupert megyés-egyház 295.
Ramocsaházi Albert torontáli főesperes, csanádi kanonok 323.
Ransanus 355.
Rapavczi Dragsics Márton alszerpap 300.
Rastpiczi (de Raspycz) Venczel vasvári éneklőkkanonok 238.
Raynaldus de Novimagio 318.
Rápolthi László fia László tanuló 294.
Rector Scholae: Egerben 240, Esztergomban 240, Gyulafehérvárott 240.
Redemptus bácsi éneklőkkanonok 68.
titeli éneklőkkanonok 233.
Regiomontanus János 271.
„Tabulae directionum“-a 239, 271.
Regulus gyulafehérvári éneklőkkanonok 115.
Reichenau monostor 9.
Rekcsi Pál esztergomi olvasókanonok 99.
Rendői Tamás pécsi olvasókanonok 135.
Rezneki plébános: Márton.
Régeni (Maros-Torda vm.) iskola 358, 360.
Réten (Retersdorf, Nagyküküllő vm.) 461, 475.
i iskola 358, 361, 461, 475.
Rhetorika (tantárgy) 239, 264—265.
i tankönyvek: Alcuin, Beda, Cicero, Historia scholastica, Martianus Capella, Quintilian.
Rhabanus Maurus 248, 249, 265, 268, 273.
„De universo“-ja 273.
Rikárd esztergomi olvasókanonok 95.
Rimabánya (Gömör vm.) 461, 475.
i iskola 359, 360.
i iskolamester 475.
Rimaszombat (Gömör vm.) 461, 475.
i iskola 359, 360.
i iskolamester 475.
Ripak Péter zágrábi kanonok 303.
i plébánia 303.
Róbert alszerpap, pozsegi éneklőkkanonok 215.
gyulafehérvári éneklőkkanonok 115.
(krakkai) ügyszallgató 218.
vasvári éneklőkkanonok 233.
veszprémi olvasókanonok 174.
veszprémi püspök 20.
Rogerius egyházi és római jogdoctor, székesfehértvári olvasókanonok 225.
Róma 20, 21, 23, 24, 26, 41, 53, 73, 272, 304, 351.
Római jogdoctorok: András, Cognoscens, Comes, Kálmán, Miklós, Pál, Rogerius, Sándor, Vice-dominisi Máté.
Szent-Lélek társulat 296.
zsinat 65.
Rómer Gáspár pozsonyi kanonok 54, 216.
Romosz (Rumes, Ramas, Hunyad vm.) 461, 475.
i iskola 358, 360.
i iskolamester (scholasticus) 475.
Rosz-Csür (Malum Prandium, Szében vm.) 114, 115.

- Rozgonyi László írástudása 344, 355.
 Péter egri püspök 58, 298.
 Simon szepesi olvasókanonok, veszprémi püspök 220, 334.
 Rózsahegyi Spetinger János fia István esztergom-egyházmegyei klerikus 300.
 Rozsonda (Rozeln, Nagyküküllő vm.) 461, 475.
 i iskola 358, 361, 475.
 Rozsnyói (Brassó vm.) iskola 358, 361.
 Ródi György gyulafehérvári éneklőkanonok 119.
 Rudály (Rauthal, Nagyküküllő vm.) 461, 475.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 475.
 Rudolf (IV.) osztrák herceg 351.
 pécsi éneklőkanonok 136.
 Rusics Benedek zágráb-egyházmegyei tanuló 296.
 S. császári olvasókanonok 211.
 kői éneklőkanonok 125.
 Saári György veszprémi olvasókanonok 177.
 Salamon, másként Simon fia Miklós gyulafehérvári éneklőkanonok 117.
 király 320.
 veszprémi éneklőkanonok 178.
 szepesi kanonok 307.
 Sali Jeromos 100.
 Salzburgi érsek 304.
 prépost 304.
 Samarjai Salczér Márton esztergom-egyházmegyei tanuló 295.
 Sanctuariai püspök: Nyási Demeter.
 Sanocki Gergely 146.
 Sasse (de Nienhagen) Keresztély Joachim szepesi éneklőkanonok 223.
 Sasvári főesperes: Antal
 Márton fia Péter pécsi olvasókanonok 136.
 Saul bácsi olvasókanonok 66.
 egri olvasókanonok 81.
 Sályai (Nagyküküllő vm.) iskola 359, 361.
 Sándor egri éneklőkanonok 89.
 fia Imre egri olvasókanonok 84.
 győri olvasókanonok 104.
 musnai plébános, mindkét jog doktora 342.
 (IV.) pápa 24.
 (VI.) pápa 24, 329.
 Sánkfalvi Antal pozsonyi prépost 48.
 Sántos (Sanctus) gyulafehérvári éneklőkanonok 116.
 krasznai főesperes 60.
 Sár (Vas vm.) 461, 475.
 i iskola 359, 475; tanuló 475.
 Sáros (Sáros vm.) 461, 476.
 i iskola 358, 360.
 i iskolamester: György.
 i János titeli éneklőkanonok 233.
 Sárospataki (Zemplén vm.) iskola 359, 360.
 Sárvár 461, 476.
 i iskolamester: Erdősi (Sylvester) János.
 i tanulók 476.
 Sárváry Bálint székesfehérvári olvasókanonok 226.
 Sbardellati János Ágoston esztergom-egyházmegyei tanuló 296.
 Schavnikai cziszterci apát 42.
 Schlägli magyar szójegyzék 262.
 Schola palatina 11.
 Scholaris értelme 290, 291—2.
 ok névszerint 290—297.
 Scholasteria 239, 240.
 Scholasticus I. tanár.
 elnevezés 239, 240.
 jelképe 239, 241.
 Scholcz György hunyadi várnagy 468.
 Schüstel Farkas bártfai plébános 342.
 Scholastica, Visegrádi Dékán fia János felesége 94.

Sebesi dékánáság 115.
szék tizedei 115.
Sebestyén bácsi olvasókanonok 66.
pozsegai éneklőkanonok 215.
tussai iskolamester 480.
veszprémi éneklőkanonok 180.
veszprémi olvasókanonok 176.
Sedulius író 261.
Segesd (Schaas, Nagyküküllő vm.)
461, 477.
i iskola 358, 361.
i iskolamester 477.
Segédpüspök (kalocsai): Demeter.
Segédtanítók: budai, esztergomi (244),
szentgyörgyi (campanator), zágrá-
bí.
Sekretyés I. alőr.
Sellemberk (Schellenberg, Szeben
vm.) 461, 477.
i iskola 358, 361.
i iskolamester 477.
Selmeczbányai (Hont vm.) iskola
357, 360.
i prot. iskola 362.
Selmeczi plébánia 297, 317.
könyvtára 297, 317.
Semjéni György jobbágy 79.
János jobbágy 79.
Mihály 280.
Sempiternus pozsegai éneklőkano-
nok 215.
Senftleben Zsigmond oltárospap
317.
Septem artes liberales I. hét szabad
mesterség.
Serichi plébános: Király Péter.
Sevillai Izidor 273.
Sidonius Márton esztergomi olvasó-
kanonok 100.
Siklósi (Baranya vm.) iskola 359.
(de Saklus) János boszniai éneklő-
kanonok 70.
Simándi Benedek aradi olvasókano-
nok 193.
Simon bácsi éneklőkanonok 68.

Simon doctor, a zágrábi püspök
megbizottja 326.
egri éneklőkanonok 88.
fia Jakab zágrábi olvasókanonok
185.
fia Miklós (másként Salamon)
gyulafehérvári éneklőkanonok
117.
fia Pál pécsi olvasókanonok 135.
igeni plébános és püspöki hely-
tartó, egyházjogdoctor 342.
kői olvasókanonok 124.
pécsi püspök 321.
szakácsii miséspap 57.
veszprémi éneklőkanonok 178.
(Sió)-foki vám 167.
Skótország 170, 171, 172.
Smaragd bácsi olvasókanonok 66.
Solinus író 273.
Solt falu 198.
i Tamás budai segédtanító 196,
197, 198.
Somlyai László aradi olvasókano-
nok 192.
Mihály aradi éneklőkanonok 195.
Somodi (Abauj-Torna vm.) iskola
359, 360.
Somogy (Somogy vm.) 461, 477.
i iskola 359.
i iskolamester: István.
Somogyi (Abauj vm.) mezőváros 219.
János fia Miklós pozsonyi kar-
beli iskolás 217.
Synke fia Mihály 326.
Somorjai (Pozsony vm.) iskola 357,
360.
iskolamester: János.
Soóki Miklós esztergomi éneklőka-
nonok 102.
Sopron város 340.
hatósága 54.
i iskola 357, 359.
i János lósi plébános 340.
i Krisztus-teste oltár 316.
i plébániai egyház 316.

- Sopron Szent-Mihály egyház 340.
 Sónvári (Sáros vm.) iskola 359, 360.
 Sövényesség (Schweischer, Nagykü-
 küllő vm.) 461, 477.
 i iskola 358, 361.
 i iskolamester 477.
 Spalatói érsek: Gönczöl.
 Spanyolország 170, 171, 172.
 Spring birtok 145.
 Staini Alok János zágrábi olvasó-
 kanonok 186.
 (de Stein) Bertalan zágrábi éneklő-
 kanonok 189.
 Statilius Miklós veszprémi éneklő-
 kanonok 182.
 Stock György 218.
 János szepesi prépost, orvosdoc-
 tor 218, 317, 326.
 Stolbiczi György varasdi főesperes,
 zágrábi sublector 190.
 Strelny Miklós szepesi olvasókanon-
 nok 220.
 Sublector 35, 43.
 élelmezése: Egerben, Esztergom-
 ban.
 jövedelme: Esztergomban és Pé-
 csett.
 mint tanár 239, 243.
 Sublectorok: aradi, bácsi, budai,
 csázmái, egri, esztergomi, győri,
 gyulafehérvári, kalocsai, nyitrai,
 pécsi, szepesi, székesfehérvári,
 titeli, váradi, veszprémi, zágrábi.
 Succentor 35, 43.
 iskolai szerepe 239, 244.
 jövedelme: Egerben, Esztergom-
 ban, Váradon, Zágrábban.
 Succentorok: aradi, bácsi, budai,
 csanádi, csázmái, egri, eszter-
 gomi, győri, gyulafehérvári, ka-
 locsai, kő, nyitrai, pécsi, pozse-
 gai, pozsonyi, szepesi, székes-
 fehérvári, váci, váradi, veszprémi,
 zágrábi.
 Surányi cselédnépek 32.
 Surdis (de) Domokos fia János
 csázmái éneklőkanonok 213.
 Sükösd esztergomi olvasókanonok 95.
 esztergomi (lector) scholasticus
 163, 241.
 győri éneklőkanonok 109.
 (IV.) pápa 29, 30.
 Sybenlynder Miklós nagyszebeni
 plébános 316.
 Syke győri éneklőkanonok 109.
 Szabad mesterségek (artium libera-
 lium) baccalaureusai: Dénes,
 Esztergomi Dénes, Gáspár, Ist-
 ván, János, Kaposi Benedek,
 Kevély Orbán, Máté, Mihály,
 Németországi Miklós, Pataki Ta-
 más, Waechlinger István.
 doctorai: Ameliei Tamás, András,
 Csesius András, László, Szebeni
 János, Szemercsényi Kristóf.
 mesterei: András, Flaschner Far-
 kas, Jakab, János, Keresztély,
 Lewdeschit György, Liptai Péter,
 Lőrincz, Szebeni Tönhäuser Pé-
 ter, Szentgyörgyi András.
 Szabadi Tamás veszprémi éneklő-
 kanonok 181.
 Szabolcsi Balázs aradi éneklőkanon-
 nok 196.
 főesperes: Dávid.
 zsinat 346.
 Szakácsi (Somogy vm.) 57.
 Kacsó Péter fia Bálint acolythus
 299.
 i miséspapok: Amand, Simon,
 Tamás.
 i papok 55, 57.
 i plébános: Mátyás.
 Szakol (Szabolcs vm.) 461, 477.
 i iskola 357, 360.
 i plébános: Mihály.
 i tanuló: Jakab.
 Szalaházy Tamás egri püspök 477.
 Szalai Mihály veszprémi succentor
 183.

Szalatnak (Baranya vm.) 57.
 i Krisztus-teste oltár 294; ennek
 káplánja Tamás fia István 294.
 i plébános 57.
 i prebendások 57.
 papjai 55, 57.
 Szalay Miklós, Mihály pozsonyi
 prépost nevelője 327.
 Szalánkeméni Mihály veszprémi
 succentor 183.
 Szalkai László esztergomi érsek
 330.
 Szamosfalvi (Kolozs vm.) iskola
 358, 360.
 Szaniszló székesfehérvári prépost
 364.
 Szaploneczai (Körös vm.) iskola 358,
 360.
 Szathai (de Zatha) Mátyás székes-
 fehérvári éneklőkanonok 230.
 Szatmár 461, 477.
 i György veszprémi választott
 püspök 329, 330.
 i iskola (Szatmár vm.) 359, 360.
 i Mihály esztergomi éneklőka-
 nok 103.
 i tanulók 477.
 Szádélói Ambró szepesi olvasóka-
 nok 221.
 Számolás tanítása (elemi) 247.
 Szántói (Abauj-Torna vm.) iskola
 359, 360.
 Becsky László 465.
 Szász-Buda (Bodendorf, Nagyküküllő
 vm.) 461, 478.
 budai (Nagyküküllő vm.) iskola
 358, 361.
 budai iskolamester 478.
 Dálya (Denndorf, Nagyküküllő
 vm.) 461, 478.
 dályai iskola 358, 361, 478.
 Fehéregyház (Deutsch-Weisskirch,
 Nagyküküllő vm.) 461, 478.
 fehéregyházi iskola 358, 361.
 fehéregyházi iskolamester 478.

Szász György szászsebesi plébános,
 egyházjogdoctor 341.
 hermányi (Brassó vm.) iskola 358,
 361.
 kézd (Keisd, Nagyküküllő vm.)
 461, 478.
 kézdi iskola 358, 361.
 kézdi iskolamester 478.
 mogyorósi (Brassó vm.) iskola
 358, 361.
 orbó (Urwegen, Szeben vm.) 461,
 478.
 orbói iskola 358, 361.
 orbói iskolamester 478.
 sebesi (Szeben vm.) iskola 357,
 360.
 sebesi plébános: Szász György.
 szentiváni (Nagyküküllő vm.)
 iskola 359, 361.
 Szent-László (Gross-Lasslen,
 Nagyküküllő vm.) 461, 478.
 szent-lászlói iskola 358, 361, 478.
 Ugra (Galt, Nagyküküllő vm.) 461,
 478.
 ugrai iskola 358, 361, 478.
 ujfalu (Neudorf, Szeben vm.) 461,
 478.
 ujfalusi iskola 358, 361.
 ujfalusi iskolamester 461, 478.
 városi (Hunyad vm.) iskola 359,
 360.
 városi Miklós váradi éneklőka-
 nok 159.
 Száva folyó 26.
 Százhalom (Hundertbücheln, Nagy-
 küküllő vm.) 461, 479.
 i iskola 358, 361, 479.
 Szeben (Sáros vm.) 461, 479.
 i dékán: Szebeni Tonhäuser Péter.
 i iskola 357, 360.
 i iskolamester: List Gergely.
 i János, a szabad mesterségek és
 a kánonjog doctora, püspöki
 helytartó, gyulafehérvári éneklő-
 kanonok 120.

Szebeni káptalan dékánja : Flaschner Farkas.
 prépostság 18.
 Tonhäuser Péter szebeni dékán, nagy-csüri (Szeben vm.) plébános, a szabad mesterségek mestere 341.
 Werlin János fia Péter 329.
 Szecsei (de Zeche) Péter ispán 327.
 fia Péter, székesfehérvári prépost 327.
 Szeged (Csongrád vm.) 20.
 i András szepesi succentor 224.
 i iskola 359.
 i (de Zyged) János egri succentor 92.
 i László a váradi ispotály igazgatója, váradi tanár 145, 146.
 i Miklós pécsi éneklőkanonok 138.
 Szegedy Miklós fia János titeli éneklőkanonok 233.
 Szeghalmi főesperes : László.
 Szegi hn. (Zemplén vm.) 219.
 Szekszárd város 363.
 Szelestei Tamás győri olvasókanonok 109.
 Szelindek (Stolzenburg, Szeben vm.) 461, 479.
 i iskola 357, 361.
 i iskolamester 479.
 Szemere János kalocsai olvasókanonok 122.
 Szemercsényi (Szmrecsányi) Kristóf a szabad mesterségek doctora, szepesi olvasókanonok 221.
 Szent-Adalbert egyháza Esztergomban és Veszprém-egyházme gyében.
 András kápolna Váradon.
 Ágoston hippói püspök 4 ; művei 4—8 ; seminariuma 3, 4—8.
 Ágota (Agnetheln, Nagyöküllő vm.) 461, 479 ; iskolája 358, 361 ; iskolamestere 479.
 Benedek 8 ; egyház Tabajdon.

Szent-Chrodegang metzi püspök 3, 10, 17, 18 ; regulája 3, 10, 14.
 Dorottya-oltár Egerben.
 Egyed-oltár : Kistályán.
 endrei Márton veszprém-egyházme gyei acolythus, budai tanuló 196, 198, 199.
 Erzsébet egyház Egerben, Lőcsén.
 Gallen monostor 9.
 Gellért 28, 35, 224, 345 ; csanádi püspök 14, 15 ; felfogása a triumvról, a magyar tanulókról és a külföldről 70, 71, 72.
 Szent-György helynév (Pozsony vm.) 462, 479.
 esztergomi zöldmezei prépostsága. kápolna Lőcsén.
 monostor első kanonokjai 15.
 Szentgyörgyi András, a szabad mesterségek és az egyházjog baccalaureusa, veszprémi és győri kanonok, veszprémi püspöki helytartó 338.
 Benedek fia Gál bácsse gyházme gyei tanuló 295.
 iskola 359, 360.
 iskolamester : Pernheimer.
 István pécsi éneklőkanonok 138.
 Mihály zágrábi olvasókanonok 186.
 polgármester : Pernheimer.
 segédtanító : Pauer János.
 Szent-imrei (Alsó-Fehér vm.) iskola 359, 360.
 Szent-István 14, 15, 18, 346, 356, 364.
 István első vértanúról nevezett egyház Esztergomban ; róla nevezett prépostság Esztergomban ; tiszteletére avatott me gyés egyház Pápán.
 István király tiszteletére alapított egyház Egerben ; róla nevezett prépostság Eger várában.
 István nagy legendája 14.
 Izidor 245.

Szent-Jakab-egyház Lőcsén.

János-oltár Alvinczen.

Jeromos és művei 4.

Katalin kápolnája 331; Óbudán,

Pápán; oltára: Rajkon.

Keresztegyház Keresztesen.

Királyszabadjai Albert veszprémi olvasókanonok.

László 19, 347; egyháza 296;

ereklyéje 332; megyés egyháza

Caltensteinban; oltára Marczaliban.

Lélekegyház Szent-Pálfalván; ispotálya Váradon; kápolnája 334.

Lőrincz egyháza Pozsonyban.

Lőrinczi Bálint székesfehérvári olvasókanonok 226.

Lucza-oltár 23. Esztergomban.

Márton (Torda-Maros, vagy Torda-Aranyos vm.) 462, 479.

Márton egyház: Császlóczon, Pozsonyban, Szepesen.

mártoni iskola 358, 360; iskolamester: Mihály deák; Péter fia, Kelemen, császmái éneklőkanonok 213; plébánosok: Antal fia Miklós, Balázs (de Bechen).

Mihály egyház: Kállón, Kolozsvárott, Pozsonyban, Sopronban, Veszprémben.

mihályi plébános: Hidvégi Miklós fia István.

Miklós egyháza: Fehérvárott, Keskemetén, Nagy-Szombatban, Székesfehérvárott; oltára Egerben. Miklósi Miklós szepesi olvasókanonok 221.

Móricz-kápolna Pécssett.

Pál székesegyház Bácsban.

Pálfalva (Pest vm.) 299.

pálfalvai Szentlélek-egyház 299.

Péter egyház: Erdélyben, Óbudán, Virtán.

Rupert megyés egyház a salzburgi egyházmegyében.

Szent-tamási prépost: R.

Üdvözítő egyháza: Pozsonyban.

Szenyéri Lukács bácsi olvasókanonok 67.

Szepesi cziszterczi apát, I. Schawniki.

éneklőkanonokok: Alpernus, András fia: István, Bagomér, Csobádi László, Görgey Benedek, Henckel János, János, Kapi András, Karácsonmezey Benedek fia Miklós Tamás, Keresztély, Késmárki Tamás, Kristóf, Lewdeschit György, Lőcsei (Kirschner) Sándor, Makófalvi Tamás, Mátyás, Merclínus, Miklós fia János, Pál, Sasse (de Nienhagen) Keresztély Joachim, Zágrábi Bálint, Znoyma Pál.

24 lelkészársulati könyvtár 317. iskola 218, 224, 357, 359, 360. iskolamester: Bregai Miklós.

kanonokok: Beke, Goblinus, Henrik, Jordán, Mátyás, Pál, Salamon, Tamás.

kanonokok irástudása 306—307. kanonok száma 36, 44.

kanonokságok betöltése 326.

káptalan 306, 471.

Krisztus-teste kápolna 219.

olvasókanonokok: Ambró. Bathyány Miklós, Békassy Mihály, Csobádi László, Domokos fia Márk, Fülöp, Henrik fia János, Imre, Ipoly, István, István fia Benedek, Jakab, János, Kassai Jakab, Késmárki Tamás, Kristóf, Mocsolyai Arnold, Nagykőrösi Ferencz, Nienhageni Sasse Keresztély, Odorinói András, Pál, Péter, Privigyei Mihály, Rozgonyi Simon, Strelny Miklós, Szádelői Ambró, Szemercsényi Kristóf, Szentmiklósi Miklós, Uszfalvy János, Zana Gergely.

Szepesi őrkanonok: Károly.
 préposti helytartó: Pál.
 prépostok: Csomai György,
 György, Henrik, János, Muth-
 merius, Pál, Stock János.
 prépostság 54.
 scholasticus: Miklós, Miklós Beke.
 sublector: András.
 succentorok: György, István, Ja-
 kab, János, Márton, Mátyás,
 Miklós, Szegedi András, Tar-
 nóczi Simon.
 Szent Márton-egyház 219, 221,
 331.
 tanulók: István, Lipniki Bernát.
 Szepesolaszii lelkész: Szepesszom-
 bati Bertalan.
 szombati Bertalan: szepesolaszii
 lelkész 317.
 váraljai (Szepes vm.) iskola 357,
 360.
 váraljai prépost: Alpernus.
 Szepsi (Abauj-Torna vm.) iskola
 357, 360.
 Szepsy Bálint veszprémi éneklő-
 kanonok 182.
 Szeraphin csanádi olvasókanonok 75.
 csanádi prépost, zágrábi éneklő-
 kanonok 189.
 esztergomi érsek 320.
 pozsonyi prépost 326, 327.
 Szerdahely (Pozsony vm.) 462, 479.
 (Reussmarkt, Szeben vm.) 462, 479.
 i iskola (Pozsony vm.) 359, 360.
 i iskola (Szeben vm.) 358, 361.
 i iskolamester (Pozsony vm.):
 Fábán.
 i iskolamester (Szeben vm.): 480.
 Szerencs 20.
 i plébánia tizede 20.
 Szerető rabszolgáló 32.
 Szerémi Imre székesfehérvári éneklő-
 kanonok 230.
 Széchy Dénes esztergomi érsek 23.
 Máté csanádi éneklőkanonok 77.

Szék hn. 363.
 Székely Miklós budai olvasókanon-
 nok 202.
 vásárhelyi (Maros-Torda vm.) is-
 kola 358, 360.
 Székesegyházi főesperes: Veszprém-
 ben.
 Székesfehérvár 23, 36—44, 198,
 224—232.
 i Bernát egri éneklőkanonok 92.
 i dékán: Karosi Péter.
 i éneklőkanonokok: András, An-
 tal, Borhi Mihály, Csebres Ba-
 lázs, Dessycz György, Ezsau,
 Felicián, Ferencz (de Nesthke),
 Gergely, Imre, István, Jakab,
 János, László, Márton, Mike,
 Miklós, Nagylaki István, Nyuj-
 tódi Miklós, Péter, Péter fia Ist-
 ván, Poóki Miklós, Szathai Má-
 tyás, Szerémi Imre, Tólszéki
 Péter.
 i főesperesek: Domokos, Márton,
 i iskola 72, 356—359.
 i kanonokok: János, Nagykai De-
 meter.
 i káptalan 30, életmódja 28, 29,
 pusztulása 364, szegénysége
 18, 23.
 i Mátyás budai acolythus, tanuló
 196, 198.
 i Mihály győri olvasókanonok 108.
 i Mihály kalocsai prépost 362..
 i Miklós székesfehérvári olvasó-
 kanonok 225.
 i olvasókanonokok: Albert, Antal,
 Aszottvári János fia Péter, Balázs,
 Bácsi Gergely, Benedek, Borhi
 Benedek, Dobozi Mihály, György,
 Györgyi Bodó Mátyás, Kelemen
 Mihály, Mátyás, Pál, Péter, Péter
 fia Tamás, Rogérius, Sárváry
 Bálint, Szentlőrinczi Bálint, Szé-
 kesfehérvári Miklós, Tamás,
 Temesvári András, Tivadar fia

- Miklós, Ujlaki Gergely, Vasvári Mihály fia Zlandus.
- Székesfehérvári érkanonok tiszte 39.
prépostok : Antal, Szaniszló, Sze-
csei Péter fia Péter, Zudar János.
prépostság 18.
scholasticusok : Nagykai Deme-
ter, Péter fia Tamás.
segédiskolamester : Henrik.
sublectorok : Imre, János.
succentorok : Ferencz, Gál, Miklós.
Szent-Miklós egyház 224.
tanár : Nagykai Demeter.
- Székeskáptalani iskolák : bácsi,
boszniai, csanádi, egri, esztergomi,
győri, gyulafehérvári, kalocsai,
kői, nyitrai, pécsi, váci, váradi,
veszprémi, zágrábi.
- Székeskáptalanok 14, 18.
név szerint: Bács, Bosznia, Csanád,
Eger, Esztergom, Győr, Gyula-
fehérvár, Kalocsa, Kő, Nyitra,
Pécs, Vác, Váradi, Veszprém,
Zágráb.
- Szigeti (Frankói) István, kalocsai
érsek, a hittudományok mestere
343; nyitrai püspök, a hittudo-
mányok magistere 319.
- Szigfrid pécsi éneklőkanonok 138.
- Szikszói (Abauj-Torna vm.) iskola
359, 360.
- Szili István egri olvasókanonok 84.
- Szily Kálmán 269.
- Sziszek birtok 20.
- II. Szolimán 362.
- Szombathelyi György vasvári éneklő-
kanonok 238.
- Szomolnoki (Szepes vm.) iskola 357,
360.
- Szondi Fábián budai iskolamester
464.
- Pál bácsi éneklőkanonok 69.
- Szótárak : Besztercei szószeret,
Schlägl magyar szójegyzék, Vo-
cubularium latino-germanicum,
- Murmeliuss latin-német-magyar
szótára, Pesti (Misér) Gábor szó-
tára.
- Szóczi plébános : Csapó János fia
Péter.
- Szöllősi plébános : Illyei Dyenessy
Tamás.
- Szörényi püspök : Gergely.
- Sztárai Máté 147, 148.
- Sztropkó (Zemplén vm.) 462, 480.
i iskola 359, 360.
i iskolamester 480.
- Szűz-Mária egyház Budavárban.
- Szvatiszláv (Svecenzlaus, Swatoz-
laus, Svetezlaus) egri éneklőka-
nonok 91.
- Tabajdi Bold. Szűz oltár 295.
(Fehér vm.) Szent-Benedek egy-
ház 295.
- Tamás 291.
- bácsi olvasókanonok 60.
bodolai iskolamester 463.
budai éneklőkanonok 209, 210.
budai succentor 211.
csanádi succentor 78.
csázmái éneklőkanonok 213.
dobrai iskolamester 465.
egri olvasókanonok 81, 85.
egri püspök 78.
egyházjogdoctor, vasvári prépost
338.
egyházjogdoctor, esztergomi ka-
nonok, nyitrai főesperes 338.
esztergomi olvasókanonok 97, 99.
fia Bálint csanádi olvasókanonok
74.
fia István pécs-egyházmegyei ta-
nuló 294.
fia Miklós 135.
fia Orbán zágrábi segédtanító 482.
fia Tamás (de Gulges Sirolech)
esztergomegyházmegyei tanuló
294.
győri éneklőkanonok 112.

- Tamás győri olvasókanonok 107.
gyulafehérvári éneklókanonok 116.
kalocsai éneklókanonok 122.
kői olvasókanonok 124.
nyitrai éneklókanonok 130.
nyitrai olvasókanonok 127, 129.
pápai követ 55.
pécsi olvasókanonok 133.
pécsi succentor 139.
pozsonyi kanonok 326.
szakácsi miséspap 57.
szent-györgyi (esztergomi) kanonok 99.
szepesi kanonok 307.
székesfehérvári olvasókanonok 225.
tasnádi íródeák 57.
vasvári éneklókanonok 234, 237.
veszprémi succentor 182.
- Tanár (scholasticus): budai, esztergomi, győri, Késmárki János, nyitrai, pozsegai, szepesi, székesfehérvári, váci, váradi, zágrábi.
- Tandj 284—289.
- Tanfériak ellátása 280—289.
- Tanító, informator néven 198.
- Tankönyvek: Arithmetikai, astronomiai, dialectikai, földrajzi, geometriai, grammatikai, retorikai.
- Tanulók: adonyi, bácsai, borbélyházmegyei, borbélyi, budai, csanádi, egeregyházmegyei, egervári, egri, erdélyegyházmegyei, esztergom-egyházmegyei, esztergomi, haraszti, keresztési, margitfalvai, (maros-) németi, pécs-egyházmegyei, pozsonyi, sári, sárvári, soproni, szakoli, szatmári, szepesi, tasnádi, újgyházi, váradi, veszprémegeyházmegyei, veszprémi, zágráb-egyházmegyei.
- helyzete 239, 276—278.
recordálása 80, 277.
- Tanult magyar papok az egyetemek szervezése előtt és után 298, 320—322.
- Tarkóvi Tárcaai Tamás 293.
- Tarnóczi (Liptó vm.) iskola 359, 360.
- Tarnóczy Andrásné (özvegy) 80.
Lőrincz, a pápai Boldogságos Szűz kápolnájának papja 57.
Simon szepesi succentor 224.
- Tasnád (Szilágy vm.) 57, 462, 480.
papjai 55, 57.
i helyettes-plébános: István.
i íródeák: Tamás.
i iskola 358, 360.
i iskolamester: Márton.
i káplán: Ferencz.
i miséspapok: István, László.
i plébános: Forrai István.
i tanulók: Imre, Mihály.
- Tatai Kelemen budai éneklókanonok 210.
- Tályai (Zemplén vm.) iskola 359, 360.
- Tárcaai (Sáros vm.) iskola 359, 360.
- Társaskáptalan 14, 18. Név szerint: Arad, Buda, Csázma, Dömös, egervári, esztergomi zöldmezei, esztergomi szent-tamási, Hanta, Háj-Szent-Lőrincz, Pozsega, Pozsony, Szeben, Szepes, Székesfehérvár, Titel, Vasvár.
i iskolák: aradi, budai, csásmai, dömösi, hantai, háj-szent-lőrinczi, pozsegai, pozsonyi, szepesi, székesfehérvári, titeli, vasvári.
- Thakaró Gergely győri olvasókanonok 109.
- Tharnóczyai Tamás esztergomi succentor 104.
- Theobald pápai követ 17.
- Theofil (dictus Puer) pozsegai olvasókanonok 215.
- Theon foga 261.
- Thermopylaei püspök: Nagyrévi András.

Tholdi Gergely bácsi éneklőkanonok 69.

Thurzó Zsigmond esztergomi olvasókanonok, váradi püspök 99, 147, 318.

Tekei (Kolozs vm.) iskola 357, 360.

Telegdi Csanád esztergomi érsek 59.
Miklós esztergomi éneklőkanonok 101.

(Bihar vm.) iskola 357, 360.

Temesvári András székesfehérvári olvasókanonok 226.

Miklós kánonjogdoctor és esztergomi érseki helytartó 102.

Pelbárt 352.

Tengöldi cselédnépek 32.

Terestyén pécsi éneklőkanonok 136.

Tétényi György budai éneklőkanonok 210.

Tiba váczi kanonok 32.

Tihanyi (Abauj-Torna vm.) iskola 359, 360.

Tiszolcz (Gömör vm.) 462, 480.

i iskola 359, 360.

i iskolamester 480.

Titeli éneklőkanonokok: András, Bertalan, István, János, Redemptus, Sárosi János, Szegedy Miklós fia János.

olvasókanonokok: András, Bálint, Darabos Tamás, Jakab, János, Karácson, Lázár, Marczelházi László, Péter.

prépostság 18.

sublector: Márk.

Tivadar fia Miklós székesfehérvári olvasókanonok 225.

Tolna hn. 363.

i főesperes: Dénes.

i Péter aradi olvasókanonok 193.

Toplicza pusztá 25.

Toporcsai (Szeben vm.) iskola 358, 361.

Tordai sóbánya 25.

Tordai iskola (Torda-Aranyos vm.) 358, 360.

Zsigmond pap, egri iskolamester 78, 79.

Torjvásárhelyi János deák fia Miklós acolythus 299.

Torontáli főesperes: Ramocsaházi Albert.

Tóthsolymosi Apród Miklós 84.

Tótországi György beszercei tanító 262.

Tours monostor 9.

Tólszéki Péter (de Theultzek) székesfehérvári éneklőkanonok 230.

Traui kanonok: Gambacurta János. kanonokok írástudása 306.

Trencsényi iskola 357, 360.

Trevisói Simon egyházjogdoctor, patrasi érsek, esztergomi olvasókanonok 99.

Trienti zsinat 346.

Trivium 239, 248.

Turai plébános: Benedek.

Turcsi Mihály fia Lukács veszprémi egyházmegyei tanuló 296.

Turoni Kelemen egyházjogdoctor, aradi olvasókanonok, pécsi olvasókanonok 135, 193.

Tussa (Zemplén vm.) 462, 480.

i iskola 357, 360.

i iskolamester: Sebestyén.

Udvardi Lukács fia Miklós budai olvasókanonok 201.

Ugocsai főesperes: Losonczy Mátvás.

Ugolin kalocsai olvasókanonok 121.

Ugra birtok 25.

Ujgyház (Leschkirch, Szeben vm.) 462, 480.

i iskola 358, 361.

i tanuló 480.

Ujfalusi Miklós fia Keresztély az esztergomi iskola klerikusa 94.

Ujhely (Ugocsa vm.) 462, 481.

i iskola 358, 360.

- Ujhelyi iskolamester : Benedek.
Ujhely (Zemplén vm.) 462, 481.
i iskola 358.
i iskolamester: Esztergomi Dénes.
Ujlaki Balázs kőí olvasókanonok 124.
Ferencz győri püspök 104, 263.
Gergely székesfehérvári olvasókanonok 226.
Miklós 354.
Ujszigeti (Sárvár, Vas vm.) iskola 359.
Ujvári főesperesség jövedelme 58.
Ujváros (Neustadt, Nagyküküllő vm.) 462, 481.
i (Abauj-Torna vm.) iskola 358, 360.
i (Nagyküküllő vm.) iskola 358, 361.
i iskolamester 481.
Ulászló (II.) király 24, 27.
Ulrik fia Albert bácsi olvasókanonok 67.
csanádi olvasókanonok 74.
Ungvári (Ung vm.) iskola 357, 360.
Upori Imre fia István váradi éneklőkanonok 156.
Urkundinus esztergomi éneklőkanonok 101.
Urkut föld 23.
Ursio Bertalan velencei követ 354.
Uszfalvy János szepesi olvasókanonok 221.
Uzsai Domokos fia János a bolognai egyetem volt rectora, egri olvasókanonok 83.
Ürményi Gergely esztergomi succentor 104.
László fia Gergely esztergomi éneklőkanonok 102.
Vaechlinger István a bécsi egyetemen a szabad mesterségek baccalaureusa 256.
Vajda Mihály gyulafehérvári éneklőkanonok 119.
Valerián váradi éneklőkanonok 154.
Valkói főesperes : János.
Vallástan alapelemeinek tanítása 239, 246.
Valter a csanádi iskola tanára 70, 71, 72, 224.
Varannó (Zemplén vm.) 462, 481.
i iskola 359, 360.
i iskolamester : János.
Varjú Elemér 315.
Vaska (Kőrös vm.) 462, 481.
i főesperes : Angelus.
i iskola 360.
i iskolamester : Balázs.
Vaskapui György kőí éneklőkanonok 126.
Vasvári éneklőkanonokok : András, Dalos Miklós, Domokos, Eguke, Gergely, György, János, Kozma, Lukács, Mátyás, Mihály, Olivér, Pál, Péter, Rastpiczi Venczel, Róbert, Szombathelyi György, Tamás.
iskola 233—238.
káptalan rendelkezése az istenitiszteleten való részvétetről és életmódja 28, 30, 34.
káptalan statútuma 34.
Márton fia Zlandus székesfehérvári olvasókanonok 225.
prépost : Tamás.
Vathi Miklós pécsi olvasókanonok 134.
Vác 139—144.
i egyházmegyei szerpap : Besse-nyei György fia Gáspár.
i egyházmegyei zsinat 307.
i éneklőkanonokok : András, Ábrahám, Balázs, Demeter, Ditmár, Domokos, Gergely, Gublinus, Gurk, György, Hosszúaszai István, István, Jakab, János, Leéb, Imre, Máté, Miklós, Péter (de Podio Aniciensi).
i kanonokok : Egyed, Tiba.

Vácsi olvasókanonokok: Albert, András, Ábrahám, Barnabás, Benedek, Debreczeni Mihály, Demeter, Dénes, Domokos, Frigyes, Gergely, Henrik, István, János, Jób, Jónás, László, Lőrincz, Mátyás, Mihály, Miklós, Pál, Pápay Tamás, Péter, Vidfi Miklós, Wajai Ibrányi Pál.

püspök 53.

püspökök: Báthori Miklós, Boleszló.

scholasticus 128, 144.

segédpüspök: Kalán Gergely.

succentor: Pál.

Tamás esztergomi succentor 104.

Várad 36, 44, 46, 60, 145—160, 288, 289.

i András egri kanonok 298.

i éneklőkanonokok: András, Antal, Báthori András, Benedek, Bereczk, Csanád, Dénes, Domokos, Farkas Bálint, Fülöp, Gál, Gergely fia László, György, Gyulai Miklós, István, Iván (néha János néven), Jakab fia Jakab, János, Kálmán herceg, Kis-Tárkányi Fülöp, Lukács, Márton, Mátyás, Mihály, Miklós, Ostfy Miklós, Pál, Szászvárosi Miklós, Upori Imre fia István, Valerián, Verbai Callixtus.

i helytartó: Bogyiszlai András.

i iskola 354, 357, 360; helye 148; ispotály 145.

i (Bars vm.) iskola 357, 360.

i István, a váradi ispotály igazgatója 145.

i kanonok: Dyenessy Tamás, Gyulai Miklós, Henckel János, Pál.

i karbeli papok száma 46.

i kántor jövedelme 283, 284.

i káptalan statutumai 37, 243, 267, 281, 286, 292.

Váradi káptalani jegyző: Ányos.

lector jövedelme 281.

olvasókanonokok: András, Ányos, Bálint fia Gál, Csanád, Felső-Babindali János, Gergely, Gúthi Péter, Illosvay István, Illyei Dyenessy Tamás, Imre, István, Ivánka, János, Konrád (de Cardinis de Florentia), László, Maghi Sebestyén, Mihály, Monay Gergely, Mursinay Gáspár, Péter, Vigánti Benedek, Wépi Péter.

örkanonok: Domokos.

Péter kalocsai érsek, a váradi iskola volt tanulója 147.

püspöki helytartó 152.

püspökök: Báthori András, Deméni László, Farkas Bálint, Thurzó Zsigmond, Vitéz János. püspökség kormányzója: Egervári László.

registrum 16, 50.

sublectorok: Demeter, László.

succentor jövedelme 288—289.

succentorok: István, Jakab, Pál fia Demeter.

Szent-András kápolna 148.

Szent-Lélek ispotály 277.

székesegyház 332; könyvei 332.

tanuló: Gordovai János.

Várhely 114.

Város és iskolája 344, 349.

i iskolák keletkezésök és földrajzi eloszlásuk szerint 344, 357—361.

Váry Pál a budai Bold. Szűz egyház plébánosa 295.

Vegliai prépost: János.

Velence 186, 258, 318, 354.

Velikai György deák 38.

Venczel budai olvasókanonok 204.

Vendég cseléd 32.

Verancsics Antal 330.

Verbai Callixtus váradi éneklőkanonok 159.

Verbőczy István 355.

Veresmarty (Brassó vm.) iskola 357, 361.

(Rothberg, Szeben vm.) iskola 358, 361, 462, 481.
iskolamester 481.

Vergerio Péter Pál 146.

Vergilius olvasása 261.

Verőcze 146.

Vestfáliai Henrik pozsegai olvasó-
kanonok 215.

István fia Henrik csukárdi (Po-
zsony vm.) plébános 314.

Veszprém 36—44, 160—183.

egyházmegyei Bold. Szűz oltár 295.
káptalani (székesegyházi) iskolája
160, 161, 162—173, 349, 356.
357; ennek Bold. Szűz kápol-
nája 173, iskolamesterei: Fülöp,
János és Lukács.

Szent Adalbert-egyháza 295.

i egyház könyvei 333.

i éneklőkanonok jövedelme 284.

i éneklőkanonokok: Aranyasi Ist-
ván, Bereczk, Csákvári Péter,
Enusardus, Fehérvári Péter, Ger-
gely, György, Gyümölcsényi Elek,
Hédervári László, Horváth And-
rás, Imre, János, Karosi Péter,
Küngösi Pál, Lodomér, Lőrincz,
Márk, Mihálovics János, Mihály,
Miklós, Miley Tamás, Nágocsi
Gáspár, Ölvédi Demeter fia János,
Pál, Péter, Salamon, Sebestyén,
Simon, Statilius Miklós, Szabadi
Tamás, Szepsy Bálint.

i Gyümölcsöltő Boldogasszonyról
nevezett ispótálykápolna 173.

i kanonokok: Köröshegyi László,
Miley János, Szentgyörgyi And-
rás.

i káptalan 350.

i káptalani könyvtár 265, 331,
333—336.

i káptalan szegénysége 18, 19,
20, 26.

Veszprémi Miklós budai éneklőka-
nok 207.

Mindenszentekről nevezett egy-
ház (prépostja) 173.

olvasókanonokok: András fia Já-
nos, Ármin, Bereczk, Bogysizló,
Csepeli Benedek, Demeter, Do-
mokos, Fábíán, Gordinus, György,
Gyulay Balázs, János, Kecse-
méthi Tamás, Kozma Ládi De-
meter, Miklós, Morombai György,
Novai Péter, Pál, Petthry Miklós,
Róbert, Saári György, Sebestyén,
Szentkirályszabadjai Albert, Za-
lai János fia Bereczk.

őrkanonok: János.

prépostok: Balduin (de Revellis),
János, László, Pál.

püspöki helytartók: Csepeli Bene-
dek, Szentgyörgyi András.

püspökök: Demeter, Frangepán
Gergely, Garai János, Henrik,
János. Kőszeghy Péter, Martyrius,
Máté, Meskó, Mihály, Nána, Pál,
Péter, Rozgonyi Simon, Róbert,
Vetési Albert.

segédpüspök: Ferencz.

sublectorok: János, Kelemen,
Vincze.

succentorok: János. Korthói Má-
tyás, Kozma, Köröshegyi László,
Kutasi János, László, Máté, Má-
tyás, Miklós, Szalai Mihály, Sza-
lánkemeni Mihály, Tamás, Zá-
kányi Máté.

Szent Mihály-egyház 19.

székesegyház 299.

székesegyházi főesperes: Lukács.
választott püspök: Szatmári
György.

zsínat 56, 293, 302, 312, 314.

tanulók: Benedek fia Mihály,
Eddei Bereczk fia Balázs, Péter
fia Máté, Turcsi Mihály fia Lukács.
várban levő házak 174.

- Vetési Albert veszprémi püspök 299.
helytartója: Pál nándorfehérvári püspök.
- Vértesi István komárommegye főbirája, esztergomi tanuló 94, 276.
- Vicedominisi Máté mind a két jog doctora, esztergomi érseki helytartó, esztergomi olvasókanonok 94, 98.
- Vid aradi éneklőkanonok 194.
- Vidfy Miklós váci olvasókanonok 141.
- Vidombáki (Brassó vm.) iskola 358, 361.
- Vidrászeg (Kisküküllő vm.) 115.
- Vigánti Benedek váradi olvasókanonok 150.
- Világiak szellemi műveltsége 344, 352—353.
- Világi deákok 290, 297.
emberek mint litteratusok 344, 347.
- Vilemóvi Ulrik fia László prágai egyházmegyei pap, István kir. herczeg nevelője 320.
- Vilmos budai éneklőkanonok 206.
nyitrai grammatikus 126.
- Vincze veszprémi sublector 182.
- Vingárti Geréb János 145.
Bold. Szűz oltár 294.
- Virtai Szent-Péter egyház 294.
- Visegrad 354.
i (Pilis vm.) iskola 358, 359.
i Dékán fia János 94.
- Vitakozások 266.
- Vitéz János 146, 271, 272, 352.
- Vitus aradi olvasókanonok 191.
- Vivariumi monostor 8.
- Vocabularium latino-germanicum 262.
- Volkány (Wolkendorf, Nagyküküllő vm.) 462, 481.
i iskola 358, 361, 481.
- Völcei (Kisküküllő vm.) iskola 359, 360.
- Vratislaviensis Michael író 266.
- Vrbovai Miklós zágrábi olvasókanonok 185.
- Vulfinus Péter 464.
- Vulkáni Miklós fia György 299.
- Vurpod (Burgberg, Szeben vm.) 462, 481.
i iskola 358, 361.
i iskolamester 481.
- Wajai Ibrányi Pál váci olvasókanonok 142.
- Wales 170, 171, 172.
- Weitek cseléd 32.
- Weydnawi Tamás lőcsei hitszónok, az egyházjog baccalaureusa 340.
- Werebélyi György nyitrai succentor 132.
- Wépi Péter kánonjogdoctor, váradi olvasókanonok 145, 152.
- Wolfhard (Adrianus) Transsylvanus „Grammatica opus novum“-a. 258.
- Wrod(Wroda, Wrode, Wrede) János budai olvasókanonok 202.
- Zagor (Kis-Küküllő vm.) 115.
- Zalai főesperes: László, Myley János. János fia Bereczk veszprémi olvasókanonok 176.
- Zalavár 345.
- Zana Gergely szepesi olvasókanonok 220.
- Zapolyai György 219.
Imre 219.
István, Bécs kormányzójának nyelv tudása 344, 354; özvegye Hedvig tescheni herczegnő 219.
Istvánné 471; temetése 58.
János 219.
- Zágráb 20, 33, 36, 42, 44, 45, 183, 190, 285, 288, 289, 300, 326, 462, 482.
- egyházmegyei tanuló: Ruis Bene-
dek 296.

Zágrábi Bálint szepesi éneklőkanonok 223.

Bold. Szűz tiszteletére avatott apátság 300 ; kommandátora : István zágrábi éneklőkanonok egyházmegye 41.

éneklőkanonokok : András, Benedek, Brumanus Mátyás, Buza, Csesius András, Dénes fia Miklós, György fia János, Imre, István, János, Kapronczai György fia János, Karácson, Kápolnai Bertalan, László, Márton, Máté, Mátyás, Miklós, Pál, Pál fia János, Péter, Pongrácz, Pugrinus, Stani Bertalan, Szerafin.

iskola 356, 357, 359.

iskolamester : János.

kanonokok 33 ; névszerint : András, Angelus, Bucsai Illés, János, Lévai Miklós fia Mihály, Lomniczai és Otoki Ferencz, Mihály Péter és Ripak Péter.

kántor jövedelme 283.

káptalan életmódja 34 ; könyvtára 265, 331, 336—337 ; közös asztala 33 ; megjelenése az istenitiszteleten 28, 30, 33 ; szegénysége 18, 20, 22, 25.

lector 38 ; jövedelme 280—281. magister jövedelme 285.

Miklós pécsi éneklőkanonok 137.

olvasókanonokok : Aloh István, Bacsini István, Baranus, Bedenyczai Dobrytel Máté, Bertalan, Cirkewczai Péter, Csupor Demeter, Dabóczi Domokos, Domokos, Drisa, Eberhard, Elek fia Lukács, Gellért, Gogan, Grangyai Péter, Gregoriancz Pál, Henrik, Jakab, János, Lukács, Mihály, Miklós (de Senatibus), Myzoliái Péter, Osvát, Pensaurói János, Péter, Simon fia Jakab, Staini Alok János, Szentgyörgyi Mihály, Vrbovai Miklós.

Zágrábi prebendás : Demeter, Miklós. prebendások szabályzata 46.

püspökök : Ágoston, Eberhard, István (I. és II.), László, Lukács. püspöki helytartók : András, Csesius András, Gregoriancz Pál, István kemleki főesperes, János, Koschyth Márton, Lőrincz, Mihály.

püspök kegyúri joga 325.

püspök megbízottja : Simon doctor.

scholasticusok : Dabóczi Domokos, Lukács.

segédtanító : Tamás fia Orbán statutumok 30, 36, 243, 280, 285, 288, 292.

sublectorok : György, István, Kapronczai Bálint, Martinus, Stoliczai György.

succentorok : Berendi György, Bertalan, Ferencz, Ludbregi János, Mihály.

székesegyház ünnepei 31.

tized 35.

Zákáni Máté veszprémi succentor 183.

Zelei Aczél Ferencz pozsonyi kanonok, később prépost 322.

Zelina birtok 25.

Zempléni Marcell fia Ferencz győri olvasókanonok 106 ; scholasticus 113.

Zene (a quadriviumban) 272, i tankönyv : Boethius.

Zenggi püspök : Lénárd.

Zeno bácsi olvasókanonok 66.

Zirczi czisztercei apátság 104.

Znaimi Konrád fia János boszniai olvasókanonok 69.

Znoyma Pál szepesi éneklőkanonok 223.

Zobor 345.

Zólyomi (Zólyom vm.) iskola 357, 360.

Zombor (Zemplén vm.) 462, 482.

Zombori (Zemplén vm.) iskola 358,
360.

i iskolamester: Ágoston.

Zubogyi Péter aradi éneklőkanonok
194.

Zudar János egyházjogdoctor, szé-
kesfehérvári prépost 337.

Zsiberk (Seiburg, Nagyküküllő vm.)
462, 482.

i (Nagyküküllő vm.) iskola 358,
361.

i iskolamester 482.

Zsigmond király 146, 325, 326, 327.
351.

halotti miséje 59.

orvosa: Stock János 326.

rendeletei az egyházi javadalmak
betöltéséről 325.

Zsinat acheni, budai, compostellai,
esztergomi, III. és IV. lateráni,
lőcsei, nyitrai, római, veszprémi.

Zsombor (Sommerburg, Udvarhely
vm.) 462, 482.

i iskolamester 482.

II.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ A KÉT OKLEVÉLTÁRHOZ.

- Acolythusok : Arnsteini Koch Konrád fia Henrik, Balázs fia Benedek, Köröspataki János.
 Adony hn. 454.
 i (in Adon) tanuló : Máté.
 Aelius Donatus grammatikájának töredéke 388—394.
 Aesopus Apologosa Cassiáról 455, 456.
 Ajak (de Ayak) hn. 506.
 i iskolamester : Péter.
 Albert kiscuthi (de Kysguth) plébános 1454. 493.
 zombori (de Zombor) káplán 1474. 499.
 Alföldi (Alfeldi) Mihály tanuló 1418. 396.
 Almási (de Almas) iskolamester : Miklós.
 Alsó-Meczenczéf (Inferior Meczen-sayff) hn. 500.
 hatósága 488, 489.
 Alsó-Torja (Also Torya) hn. 514.
 i iskolamester : Péter.
 Alvincz hn. 420.
 i Yost Mihály erdély-egyházmegyei tanuló, alvinczi káplán 1484—1492. 420.
 i megyés egyház 420.
 i Szent-János oltár 420.
 Ambrus szőlősi (de Zewlews) varga 1468. 499.
 Ambrus varannói (de Varano) káplán 1520. 508.
 Angolország 368.
 András 1435. 489. 1502. 434.
 brassai deák 1515. 507 ; végrendelete 507.
 Büki (de Byk) József fia 1418. 396.
 esztergomi iskolamester, szent-istváni kanonok 1397. 387.
 gyulafehérvári (Albensis) oltár-igazgató 1503. 505.
 lucsivnai iskolamester 1417. 485.
 szécsi (de Zeech) kápolnaigazgató 1460. 496.
 Anna, Zudar (Zudar, Zwdar) István özvegye 1418. 397.
 Antal, Melleitei (de Mellethe) Tamás fia baccalaureus 1499. 432.
 szovátai (de Zowath) plébános 1444. 406.
 Apagy (Apagh) hn. 503.
 Apátság : Zircz.
 Aporházi (de Aporhaza) János 1423. 398.
 Apostaghi (de Apastagh) Kele Benedek 1487. 421, 422.
 Ardói (de Ardo) iskolamester : János.
 Argyasi (Argensis) püspök : Pál.
 Arnold bajor szerzetes 1030 táján 367.
 Arnsteini Koch (de Arnstain) Konrád 1455. 409.

Artium professor 430.
 Aszófői (de Ozoufeu) miséspap :
 Péter.
 Aysgraw birtok 486.
 Ágoston, Eguke fia 1318. 373.
 győri püspök 1455. 409.
 zombori (de Zombor) iskolames-
 1474. 499.
 Ágota 1438. 490.
 Ákos 1497. 431.
 Ányos marczalii klerikus 1456.
 410.
 Babay Nemhisz fia Bódog kalocsai
 tanuló 1251. 368.
 Baccalaureus I. szabad mesterségek
 és krakkai.
 Miklós.
 Bagomér (Bogomerius) szepesi ének-
 lókanonok 1323 374.
 Bagos Miklós miséspap 1423. 398.
 Bakócz Tamás esztergomi érsek,
 királyi kanczellár, konstantiná-
 polyi patriarcha 1493. 425; 1508.
 438; 1513. 446.
 Bakos István 1510. 506.
 Baksai (de Baxna) Lukács tanuló és
 káplán 1496. 429.
 Balázs (de Bechen) tanuló, szent-
 mártoni (Erdély-egyházmegye)
 plébános 1484—1492. 421.
 bodolai (de Bodola) plébános 1468.
 499.
 Eddei Bereczk fia veszprém-egy-
 házmegyei tanuló 1426. 399.
 esztergomi szent-istváni kanonok
 1397. 387.
 fia Benedek acolythus 1402. 394.
 leleszi (de Lelez) prépost 1467.
 498.
 lorántházi (de Loranthaza) plébá-
 nos 1444. 406.
 marczalii plébános és esperes 1456.
 410.
 miséspap 1518. 451.

Balázs tordai (de Thorda) miséspap
 1503. 505.
 vaskai (de Waska) iskolamester
 1466. 497.
 Balfi (in Wolfs) Bold. Szűz plébánia
 452.
 Bartha Péter 1503. 506.
 Batthyány Ferencz horvát-szlavon-
 dalmát bán 1526. 454.
 Battyáni (de Batian) plébános : Ist-
 ván.
 Bazin (Bozyn) város 486, 487.
 i (de Bozyn) Bold. Szűz egyház
 487.
 i iskola 486, 487.
 i Szent-Lélek ispotály 487.
 Bács 394, 395, 451.
 egyházmegyei tanuló : Iváncsi
 János.
 i prépost : Ders Pál.
 i Szent-Pál székesegyház 394.
 Bálint bibornok 1389. 385.
 bodroghi (de Bodrogh) plébános
 1468. 498.
 egyházjogdoctor, miskolczy (de
 Miskolcz) plébános 1453. 492.
 Szakácsi (de Zakachy) Kacsó Péter
 fia veszprémi acolythus 1478.
 415, 416.
 Bártfa 410.
 i főesperes : Simon.
 Báthori (de Bathor) Mihály az esz-
 tergomi iskola sublectora 1510.
 446.
 Miklós váci püspök 1487. 422.
 Szaniszló 1501. 503.
 Báthory András 1528. 510.
 Bányai János Némethi plébánosa 1528.
 510; tanítványa: Mohay Gergely.
 Becsky (Pethcy, Kecchy) Balázs 1460.
 411.
 Beke szepesi kanonok 1323. 374,
 375.
 Bekenkyrth birtok 486.
 Belléni László 1490. 424.

- Benedek 1301. 371; 1347. 484;
1493. 425.
ujhelyi (de Vyhel) iskolamester
1479. 500.
- Bereczk plébános 1461. 411.
zágrábi bíró 1435. 489.
- Beregszászi (Bereghzaaz) iskola-
mester: Márton.
- Bernus szepesi kanonok 1301. 372.
- Bertalan csázmái (Chasmensis) kano-
nok, dombrói (de Dumbro) plébá-
nos 1438. 489.
- Bessenyei (de Bessenyaw) György
1513. 447.
- Bécs 397, 409, 457, 501, 502.
i egyetem tanácsa 397.
- Bél (Bel) birtok 486.
- Biró Balázs 1474. 499.
- Bibornokok: Bálint, Dénes.
- Bódog, Babay Nemhiz fia.
- Bodok (Háromszék vagy Kolozs vm.)
hn. 514.
i iskolamester: Márton.
- Bodolai (de Bodola) iskolamester:
Tamás.
plébános: Balázs.
- Bodrogh (Bodrogh) 498.
i iskolamester: István.
i káplán: Pál.
i oltárigazgató: Mihály, Péter.
i plébános: Bálint.
i Szent-Jakab egyház 498.
i Szent-János oltár 498.
i Szent-Mihály oltár 498.
- Bold. Szűz egyház Bazinban, Budán,
Veszprémvölgyben.
- Bold. Szűz kápolnája Esztergomban,
Veszprémben.
- Bold. Szűz oltár Gyulafehérvá-
rott, Veszpréme gyházmegyében,
Veszprémben, Virtán.
- Bold. Szűz plébániája Balfon (in
Wolfs).
- Bonarum litterarum professor 514.
- Bonifác (IX.) pápa 1389. 385.
- Borsodi főesperes: János.
- Bovetus „De disciplina scoliarum“-a
384.
- Bölesi Zudar (de Belch Zudar) Bene-
dek 1418. 396, 397; (de Beulch)
Dénes 1397. 484.
- Böszörményi (de Bezermen) misés-
pap: Péter.
- Bőd (Bewd) Balázs 1494. 503.
- Bregai Miklós szepesi iskolamester
1439. 405.
- Brüsszel 455.
- Buda 372, 484, 486, 513.
hatósága 484.
i Bold. Szűz egyház 430, 484.
i iskola 485.
i iskolamester: Rorbeck Pongrácz.
i (de Buda) János veszprémi kano-
nok 1508. 439.
i kanonokok: Kecskeméti (de
Kechkemeti) Bálint, Semptei (de
Zempthe) Gergely, Ujfalusi (de
Wyfalw) Benedek.
i olvasókanonok: Pál.
i plébános: Váry Pál.
i Szent-László kápolna 484.
- Budaméri (in Budameer) iskolames-
ter: János deák.
- Budavári (de Castro Budensi) iskola-
mester: Szondi (de Zond) Fábán.
Mária-Magdolna egyház 501.
- Butkai (in Bwthka) plébános: Márton.
- Büki József 1418. 396.
- Caltensteini (Caltenstain) Szent-
László egyház 409.
- Chesine András pápai közjegyző
1516. 448.
- Chetena birtok 485.
- Chrom (Chrom) Gergely szebeni
(Czebin) bíró 1446. 490.
- Csanád hn. 367, 448.
esztergomi érsek 1337. 376.
i tanuló: Mihály fia Eligius.
- Csapó (Chapo) János 1493. 425.

Csábi iskolamester 515.
 Csázmai (Chasmensis) kanonok:
 Bertalan.
 Cseb (Cheb) hn. 501.
 i iskolamester: Márton.
 i Mihály felesége 1481. 501.
 i plébános: János.
 Csütörtök (Czetertek) birtok 486.
 Czayel birtok 486.
 Cziliei (Ciliensis) Bereczk, a theologia licentiatusa 1481. 501; 1483. 502.
 Csiszterczy szerzetes: Kalán Gergely.

 Dagniai püspök: Pozsegavári Mátyás.
 Dakay (Dokay) Balázs bácsi polgár 1518. 451.
 Dalios Miklós 1540. 514.
 Damján 1495. 429.
 Dávid szabolcsi (de Zaboch) főesperes 1345. 483.
 Deák: Domokos.
 Demeter, a kalocsai érsek segéd-püspöke 1402. 394.
 prebendás 1461. 411.
 Ders Pál bácsi prépost 1402. 395.
 Dékán 1426. 400.
 Dénes bibornok, esztergomi érsek 1463. 412.
 esztergomi érseki helytartó 1430. 489.
 Dionysi püspök: Miklós.
 Dobai (Sáros vm.) plébános 485.
 Dubiczai (Dubicensis) főesperes: Péter.
 Dobozy (Dobozý) Mihály székesfehérvári olvasókanonok 1519. 451.
 Dobrai (de Dobra) iskolamester: Tamás.
 plébános: Lőrincz.
 Dománi (de Doman) Máté deák 1480. 500.
 Dombrói (de Dumbro) iskolamester: István.

Dombrói káplán: Miklós.
 plébános: Bertalan.
 Szent-Márton egyház 489.
 Domokos deák 1363. 384.
 Domokosok I. Szeben.
 Dorottya, Zapolyai István anyja 1510. 441.

 Eddei Bereczk 1426. 399.
 Eger 377, 381, 396, 397, 398, 399, 401, 404, 406, 412, 425, 431, 432, 439, 449, 485.
 egyházmegyei acolythus: Miklós.
 Egervári László, a váradi püspökség kormányzója 1475. 415.
 prépost: Ozsvát.
 Szent-István egyház 431, 450; kápolna 401, 402; prépost 402, 403; prépostság 402, 403, 404. tanulók (scholares) 402.
 Egri egyház 369, 406; zsinatja 406.
 éneklőkanonok: Nagymihályi András.
 helytartó: János.
 iskola 381, 406, 413.
 iskolamester 413; értelmezése 439; névszerint: Tordai Zsigmond.
 kanonok: Miklós.
 káptalan rendelkezése az iskolamester felvételéről 412; subcustus kinevezéséről 415; succentor kinevezéséről 415.
 Krisztus-teste kápolna 406; rec-tora: László.
 olvasókanonok: Héti Benedek.
 őrkanonok: Timár Antal.
 papvizsgáló bizottság 450; tagjai: 399; tagjai névszerint: Erdőtelki András, Miklós, Váradi András.
 prépostok: Jakab, Lukács egyházjogdoctor.
 püspökök: Estei Hippolyt, Hérvári László, Miklós, Rozgonyi Péter, Tamás.

Egri püspöki helytartók: Hámi Ákos,
János, Miklós.
segédpüspökök: Miklós, Pozsega-
vári Mátyás.
subcustos jövedelme 413.
sublector jövedelme 413.
succentor: Szegedi János; jöve-
delme 413.
Szent-Kereszt oltár 406; rectora:
Miklós.
Szent-Miklós oltár 377; mestere:
István 377.
székesegyház 406.
tanulók: János, István.
vicarius: Miklós.
Eguke 1318. 373.
Egyed 1269. 369.
Egyházak: alvinczi, bazini, bodroghi,
budai, egervári, egri, gresenczei,
Ker. Sz.-János, pozsonyi, szakoli,
Szent-Ferencz, Szent-Háromság,
Szent-Kozma-Damján, szentfal-
vai, Szent-Margit, Szent-Mihály,
Szent-Miklós, szepesi, tabajdi,
váradi, veszprém-egyházmezei,
veszprémi, veszprémvölgyi, vir-
tai, zágrábi, zeleméri.
Egyházaskürt (Eghazaskyrth) birtok
486.
Egyházjogdoctorok: Bálint, Hédi Be-
nedek, Miklós, Nyási Demeter,
Vicedominisi Máté.
Egyházmezei zsinat: egri.
Ekharth Mihály szebeni (Czebin)
esküdt 1446 490.
Endesi (de Endes) György 1501.
503, 504, 505.
Eperjesi Márton keresztesi (Sáros
vm.) főemberszolga 1482. 501.
Epiphaniai püspök: Kalán Gergely.
Erdélyegyházmezei klerikus: Tor-
dai Zsigmond.
tanuló: Kerwendi János.
Erdélyi hét székben összeírt iskola-
mesterek és iskolák 502.

Erdélyi papvizsgáló bizottság 423.
püspök: Geréb László.
püspöki helytartó: Pál.
Erdősi (Sylvester) János sárvári is-
kolamester 1536. 514.
Erdőtelki András, egri papvizsgáló
bizottsági tag 1425. 399.
Erzsébet 1503. 506. 1540. 514.
Estei (Estensis) Hippolyt egri püspök
1517. 450.
Esztergom 375, 376, 386, 387, 395,
396, 398, 399, 400, 412, 430,
438, 439, 446, 447.
egyházmezei klerikusok: György,
János, Szentendrei Márton.
egyházmezei tanulók: Podolini
József, Saineriai Salczér Márton,
Sbardellatti János Ágost.
Esztergomi Bold. Szűz kápolna 427,
455; papjai 427.
deák: Gál.
(de Strigonio) Dénes, ujhelyi (de
Wyhel) iskolamester, a szabad
mesterségek baccalaureusa 1477.
500.
egyház 395; egyházlátogatási
jegyzőkönyv 387; egyházmezei
386.
énekelni tudó klerikus 386.
éneklókanonok jövedelme és kö-
telességei 456—457.
érsekek: Bakócz Tamás, Csanád
Dénes, Gergely, János, Lodomér.
érseki helytartók: Dénes, János,
Nagyrévi András, Nyási Deme-
ter, Vicedominisi Máté.
iskola 396, 398, 400, 412; sub-
lectora 446.
iskolamester 368; András.
kanonok: Tompa Tamás.
Krisztus collegium 424.
olvasókanonok: Vicedominisi Máté.
olvasókanonok jövedelmei és kö-
telességei 456—457.
scholasticus: Mihály.

Esztergomi sublector: Mihály.
szegény tanulók 424.
szent-györgyi kanonok: Tamás;
prépost: László; prépost helyettese: János; prépostság 376.
szent-istváni kanonokok: András, Balázs, János, Márton, Turi Fülöp; prépostság 386.
szent-tamási kanonokok: Miklós, Túróczi Bálint; prépost: Pál.
székesegyház 386.
tanuló 412; tanulók névszerint: Fülöp, Keresztély, Pál.
városi jegyző: Tamás.
Esztergomvári Szent-István egyház 438, 447.
Éneklőkanonokok: egri, esztergomi, gyulafehérvári, szepesi, váradi, zágrábi.
Fazekasok utcája (vicus lutifigulorum) Zágrábban 489.
Fábián gresenczei (de Gresencze) káplán 1458. 496.
iskolamester 1533. 511.
(de Roycha) zágrábi kanonok 1447. 491.
Feledi (de Feled) Benedek 1418. 396.
Felső-Meczenczéf hn. (Meczensaiff Superior) 499.
i iskolamester 488, 489.
Felszentelendők kellékei Váradon.
Ferencz tasnádi (Tasnadiensis) káplán 1494. 503.
Finthe (Finthe) váradi szijgyártó 1347. 483.
Fintig I. Imre.
Flish Gábor szebeni (Czebin) esküdt 1446. 490.
Flórencz hn. 404, 405.
Fontana Ferencz királyi követ 1479. 416.
Forrai (de Forro) István tasnádi (de Thasnád) plébános 1456. 494, 495.

Francia (Gallicus) Péter jánosvitéz, váradi zenetanár 1451. 407, 408.
Frigyes gneznai (gneznensis) primás érsek és krakkói püspök 1494. 426.
Fülöp esztergomi tanuló 1418. 396.
veszprémi iskolamester 1506. 437.
Gayr Ágoston 1496. 430.
Gál 1497. 431.
esztergomi deák 1423. 398.
kereszturi (de Kerestwr) káplán 1474. 499.
Szentgyörgyi Benedek fia 1493. 424.
Gálszécs, hn. 496.
Gáspár, Bessenyei (de Bessenyew) György fia vácz-egyházmegye. acolythus 1513. 447.
Gayr Ágoston fia 1496. 430.
Gellius 456.
Gerencsér (Gherencher) 1522. 509.
Gerendy Miklós 1535. 455.
Geréb László erdélyi püspök 1484. 420.
Gergely esztergomi érsek 1426. 399.
marczalii miséspap, létai (de Letha) plébános 1456. 410.
pap 1318. 373.
szörényi püspök 1382. 385.
Gleczel (Gleczel) János budai esküdt 1398. 484.
Glocz Pál szebeni (Czebin) esküdt 1446. 491.
Gnesnai (Gnesnensis) primásérsek: Frigyes.
Gobulinus v. Goblinus szepesi kanonok 1301. 371. 1323. 375.
Goldner Miklós szebeni (Czebin) esküdt 1446. 490.
Gordovai (de Gordowa) János váradi tanuló 1444. 405.
Gottfried würzburgi püspök 1455. 409.

Grathsani (de Grathsan) Margit 1435.
489.
Gresencze 496.
i iskolamester : Imre.
i káplán : Fábián, Máté.
Grienauer János 1514. 507.
Gróf György 1425. 487, 488.
Miklós 1425. 487, 488.
Guido de Columna 415.
„Historia Troianá“-ja 415.
Gyalu (Gyalw) hn. 497.
i (in Gyalw) iskolamester: Lőrincz
deák.
Győr 409.
i iskola 457.
i papvizsgáló bizottság 409.
i püspök 457 ; névszerint : Ágoston.
György 1484—1492. 420 ; 1518.
451.
deák, Hraztowyczai (de Hrazto-
wycza) Balázs fia 1458. 496.
gyulafehérvári (Albensis) oltár-
igazgató 1503. 505.
lapispataki (de Lapispathak) plé-
bános, majd kassai (Cassovie)
káplán 1531. 511.
Novczovi (de Nowczow) András fia,
esztergomi klerikus, közjegyző
1476. 500.
Okolicsnói (de Okoliczna) Gáspár
fia, esztergom-egyházmegyei kle-
rikus 1494. 426.
sárosi iskolamester.
semjéni jobbágys 1348. 381.
varannói (de Varano) káplán 1520.
508.
Vulkáni Miklós fia 1484. 420.
Gyula (Gulia) hn 377.
pápa (II.) 1506. 437.
Gyulafehérvár (Alba Julia) 423, 505.
i Bold. Szűz oltár 505.
i éneklőkanonok 429.
i iskolamester 435, 436, 447, 448.
i káptalan 407.

Gyulafehérvári káptalan tizedjöve-
delmének szétosztása 435, 447.
oltárigazgatók: András, György,
Mátyás.
örkanonok 429.
prépost 429.
scholasticus jövedelme a tized-
ből 429.
Szent-Dorottya oltár 505.
Szent-György oltár 505.
tanár 436.
Gyulay (de Gywla) Miklós várad
éneklőkanonok 1456. 494, 495.
Gyzdavith (Gyzdawyth) Péter pápai
iskolamester 1534. 512, 513.

Haczuka (Hazuca) ruha 506.
Haraszi (Harazthy, Pest vm.) bir-
tok 492.
plébános tanulói 492.
Hámi (de Ham) Ákos nikomédiai
püspök, egri püspöki helytartó
1517. 449.
Háti (de Hath) László 1448. 407.
Hedvig tescheni hercegnő, Zapolyai
István özvegye 1510. 440, 441.
Henckel János 1497. 430.
Henrik 1301. 371.
Arnsteini Koch (de Arnstain Coch)
Konrád fia : Acolythus 1455.
409.
szepesi kanonok 1301. 371 ; 1323.
375.
Hevesi főesperes: Pozsegavári Má-
tyás.
Hédervári (de Hédrehwara) László
egri püspök 1463. 412, 414.
Héti (Hethy) Benedek egyházjog-
doktor, egri olvasókanonok 1463.
412.
Hidvégi (de Hydweg) plébános 397.
Historia Trojana I. Guido de Co-
lumna.
Holdas nevű (holdosth) ló 506.
Horatius 370.

Hosszú (Longus) János kanonok
1339. 378.

Hrasztowycza (de Hrastowycza)
Balázs 1458. 496.

Hunyad 502, 510.
i iskola 510.
i ker. Szent-János egyház 510.

Ilona 1518. 451. 1540. 514.
Márton főesperes testvére 1318.
373.

Zudar (Zwdar) Miklós özvegye
1418. 397.

Imre, Apostaghi (de Apastagh) Kele
Benedek fia : acolythus 1487.
421, 422.

Báthori (de Bathor) Szaniszló fia
1501. 503.

deák 1461. 411.

(dictus Fintig) 1438. 490.

gresenczei (de Gresencze) iskola-
mester 1458. 496.

Kállai (de Callo) Simon fia 1347.
483.

Orosi (de Orus) Simon fia 1357.
384.

pápai kápolnamester 1520. 508.
pécs-egyházmegyei tanuló 1500.
432.

tapolczafői (de Thapolczafew)
plébános 1520. 508.

tasnádi (de Tasnad) tanuló 1494.
503.

Incze pápa (IV.) 1254. 368.

(VIII.) 1484—1492. 420. 424.

Informátor (nevelő) 377, 379.

Ipoly szepesi olvasókanonok 1301.
370.

Íródeák: Tamás.

Iskolamesterek hely szerint: ajaki,
almási, alsó-torjai, ardói, bereg-
szászi, bodoki, bodolai, bodroghi,
budai, budaméri, budavári, csábi,
csébi, dobrai, dombrói, egri, esz-
tergomi, felső-meczenzéfi, gre-

senczei, gyalui, gyulafehérvári, já-
nosfalvai, kamarjai, kaposi, kállai,
kézsmárki, lapispataki, lucsvnai,
nyustyai, óbudai, pápai, pilisi,
pozsonyi, rimabányai, rimabré-
zói, rimaszombati, sárosi, so-
mogyi, szebeni, szentgyörgyi,
szentmártoni, szepesi, szerda-
helyi, székesfehérvári, szent-
miklósi, sztrópkói, tasnádi, ti-
szolci, tussai, ujhelyi, varannói,
vaskai, váradi, veszprémi, zágrá-
bi, Zágráb melletti Grec-hegyi,
zombori

Iskolamesterek névszerint: András,
Ágoston, Balázs, Benedek, Bre-
gai Miklós, Esztergomi Dénes,
Fábián, Fülöp, György, Gyzda-
vith Péter, Imre, István, Iváncsi
János, List Gergely, Lőrincz,
Márton, Mihály, Miklós, Nagy-
kai Demeter, Orbán, Pál, Pern-
heimer, Péter, Rorbeck Pongrácz,
Sebestyén, Szegedi László, Szon-
di Fábián, Tamás

Iskolák: bazini, budai, egri, eszter-
gomi, hunyadi, lesznai, nagy-
szebeni, óbudai, sári, sárvári,
váradi, veszprémi, zágrábi.

István 1502. 434.

battyáni (de Batian) plébános
1444. 406.

bodroghi (de Bodrogh) iskola-
mester 1468. 498.

dombrói (de Dumbro) iskolames-
ter 1438. 489.

egri tanuló 1339. 377. 1348. 381.
pápai (de Papa) miséspap 1520.
508.

Rózsahegyi (de Rosenberck) Spe-
tinger János fia, esztergom-egy-
házmegyei klerikus 1508. 438,
439.

somogyi (Simigiensis) iskolames-
ter 1520. 508.

István szabó, szebeni (Czebin) esküdt
1446. 491.

szepesi kanonok 1301. 371, 372.

Tamás fia, pécs-egyházmegyei tanuló, szalatnaki káplán 1484—
1492. 421.

tanuló 1482. 417. 1497. 430.

tasnádi (Tasnadiensis) miséspap
1494. 503.

tasnádi (Tasnadiensis) plébános-
helyettes 1494. 503.

zágrábi segédpüspök és éneklő-
kanonok 1507. 437.

zágrábi szücs 1435. 489.

Iván 1269. 369.

Iváncsi János bács-egyházmegyei
tanuló 1493. 424.

Izsai (de Yzsa) Lukács 1423. 398.

Márk 1423. 398.

Jakab egri prépost 1436. 404.

szakoli (de Zacol) tanuló 1395.
483.

szepesi kanonok 1301. 371.

váradi (de Waradino) bíró 1347.
483.

zágrábi esküdt 1439. 490.

Javadalmas pap vizsgálata 386.

János 1318. 373.

árdói (de Ardo) iskolamester 1479.
500.

baccalaureus, varannói (vranoni-
ensis) iskolamester 1520. 508.

Báthory (de Bathor) Szaniszló fia
1501. 503.

borsodi főesperes, egri püspöki
helytartó 1348. 381.

csébi (in Cheb) plébános 1481. 501.

Damján fia óbudai tanuló 1495.
429.

deák lapispataki (de Lapispathak),
majd budaméri (in Budameer)
iskolamester 1531. 511.

Dékán fia 1426. 400.

egri tanuló 1348. 381.

János esztergomi érsek 1402. 395.

Feledi (de Feled) Benedek fia 1418.
396, 397.

fia László pécsi kanonok 1389.
385, 386.

Gál fia tanuló, rajki (de Rayk)
káplán 1497. 431.

György jobbágy fia 1348. 381.
jászai prépost 1430. 489.

kanonok, esztergomi szentgyörgyi
prépost helyettese, a veszprémi
káptalani iskola tanára 1348. 383.
kállai (de Kallo) esperes 1454.
493.

Loránd fia acolythus, esztergomi
szent-istváni kanonok 1397. 387.

Lőrincz fia, kállai (de Kallo) iskola-
mester 1501. 504.

mester 1510. 506.

mester, Mihály pozsonyi prépost
nevelője 1339. 377.

Miklós fia 1425. 486.

oropiai (oropiensis) püspök, esz-
tergomi érseki helytartó 1508.
438.

pápai (de Papa) miséspap 1520.
508.

Péter fia 1348. 382.

pozsonyi őrkanonok tanulója 1342.
381.

scholasticus 1424. 485.

szabó 1318. 373.

szabolcsi (de Zabolch) főesperes,
egri helytartó 1418. 396.

szászfenesi (de Zazfenes) hely-
tartó 1466. 497.

szászfenesi (de Zazfenes) káplán
1466. 497.

szentbalázsaljai (de Zentbalasalya)
plébános 1506. 437.

szent-endrei főesperes 1318. 373.

szepesi kanonok 1301. 372.

szepesi őrkanonok 1301. 371.

Szuhai (de Zwha) Jákó fia 1418.
396, 397.

János vaskai (de Waska) káplán
1466. 497.

veszprémi prépost, volt veszprémi
tanuló 1327. 375.

veszprémi püspök 1352. 383.

Zágráb melletti Grec-hegy (Mons
Grecensis de Juxta Zagrabiam)
iskolamestere 1447. 491.

Jánosfalva (villa Johannis) 488.

i iskolamester: Márton.

i plébános: Keresztély.

Jánosvitéz: Franczia (Gallicus) Péter.
Jászó 488.

i prépost: János.

Jekelfalussy Fijas István (Steph.
Fyas de Jekelfalwsy) 1474. 499.

Jenő (Jenew) Mátyás veszprémi
dékán 1506. 437.

Jordán szepesi kanonok 1301. 371.
1323. 375, 371.

Jung Antal szebeni (Czebin) esküdt
1446. 490.

Jutas falu 421.

Kalán (Kalanus) Gergely cisztercei
szerzetes, epiphániai püspök,
váczi segédpüspök 1487. 421.

Kalocsai érsek segédpüspöke: De-
meter.

tanuló: Babay Nemhisz fia Bódog.
Kamarja (Kamarya) hn. 505.

i iskolamester: Miklós.

Kanonokok: budai, csázmai, esz-
tergomi, pozsonyi, szepesi, szé-
kesfehérvári, váradi, veszprémi,
zágrábi.

Kaposi (de Capos) iskolamester:
Péter.

Kapusi (de Kapus) plébánia 498.

Kapy György 1531. 510, 511.

Kassa hn. 510, 511.

i káplán: György.

i Szent-Mihály kápolna 511.

i tizedek 406.

Katalin 1503. 506.

Kállai (de Kallo) esperes: János.
iskola 504.

iskolamester: János.

Lőkös (Lewkes de Kallo) János
1501. 503, 504, 505.

Simon 1347. 483.

Szent-Mihály egyház 504.

Kálló hn. 483, 493.

Kápolna: budai, esztergomi, kassai,
őbudai, pápai, szepesi, szécsi,
váradi, veszprémi.

Károly szepesi őrkanonok 1323. 375.

Kászonyi Miklós 1428. 401.

Keck Simon selmeczi plébános 1501.
433.

Kecskemét 421, 422.

i (de Kechkemeth) Bálint budai
kanonok 1480. 500.

i Szent-Miklós egyház 422.

Kelemen alsógresenczei (de Also-
gresencze) kovács 1458. 496.

(VI.) pápa 1352. 383.

Ker.-Szent-János egyháza 374; Hu-
nyadon.

Keresztési (ad Kerestes) tanulók 501.
Szent-Kereszt (Ecc. Sancte Crucis)
egyház 501.

Keresztély deák, esztergomi tanuló
1423. 398.

jánosfalvi (de villa Johannis) plé-
bános 1430. 488.

ujfalusi (de Wyfalu) Miklós fia
esztergomi tanuló 1426. 399, 400.

Kereszturi (de Kerestwr) káplán: Gál.

Kerékgyártó Péter tanuló 1484—
1492. 421.

Kertwca (Bazinban) 488.

Kerwendi János erdély-egyházme-
gyei tanuló, a rakinsburgi egy-
ház rectora 1484—1492. 420.

Kézsmárk 491.

i iskolamester 491, 492.

Kimpolung hn. 385.

Királyi helytartótanács 457.

kanczellár: Bakócz Tamás.

- Királyi követ: Fontana Ferencz.
 Királyhegyi (de Monte Regis) Pál
 miséspap 1397. 387.
 Kisfalu (Kysfalw, Zemplén vm.) birtok
 442.
 Kisguthi (de Kisguth, Kysguth) János
 1454. 493.
 plébános: Albert.
 Kislipniki Heres László 1451. 491.
 Klára, Domokos deák rokona 1363.
 384.
 Klerikusok: erdély-egyházmegyei,
 esztergom-egyházmegyei, eszter-
 gomi, László, marczalii, pozsonyi,
 veszprém-egyházmegyei, zágráb-
 egyházmegyei
 Kolbach (Szepes vm.) birtok 442.
 Kolon falu 375.
 Kolosmonostor 407.
 Kolozsvár 425.
 i Ábel Péter (de Koloswar) 1466.
 497.
 Konstantinápolyi patriarcha: Bakócz
 Tamás.
 Kortó Mátyás veszprémi succentor
 1506. 437.
 Kovács (Kovach) Péter lippai bíró
 nem tud írni 1516. 448.
 Kozma succentor 1318. 373.
 Könyvek 433—434, 507, 510.
 Könyvmásolás 405, 412, 415.
 Könyvnyomtatás 514.
 Köröspataki János acolythus 1382.
 385.
 Közjegyzők: György, Schwartzent-
 aler Kristóf.
 Krakkó 426.
 i (crachoviensis) baccalaureus:
 Márton.
 i püspök: Frigyes.
 i székesegyház 427.
 Krisztus-teste kápolna Egerben, Sza-
 latnakon, Szepesen.
 Kún László 1276. 1277. 369.
 Kunigunda 1398. 484, 485.
 Ladányi (de Ladan) Pál a váradi
 iskola Szent-Lélek ispotályának
 igazgatója 1493. 425.
 Lajos király (II.) 1526. 454.
 Lapispatak (Lapispathak) hn. 511.
 i iskolamester: János deák.
 i plébános: György.
 i Szegnei Kristóf 1531. 511.
 Lateráni zsinat (III.) 1179. 367.
 (IV.) 1215. 368.
 Latinus Jakab szepesi kanonok 1301.
 371.
 Ládi Demeter veszprémi olvasó-
 kanonok 1532. 455; végrende-
 lete 455.
 László Beesky (Petchy v. de Cecchi)
 Balázs fia tanuló 1460. 411.
 egri Krisztus-teste kápolna rectora
 1444. 406.
 esztergomi szent-györgyi prépost,
 veszprémi püspöki helytartó 1348.
 383.
 fia István tanuló 1352. 383.
 klerikus 1501. 504.
 marczalii Szent-László oltár rec-
 tora 1456. 40.
 Rápolthi (de Rapolth) László fia
 tanuló 1468. 414.
 Szent-Lélek kápolna igazgatója
 1448. 407.
 tanuló 1460. 497. 1518. 451.
 tasnádi miséspap 1494. 503.
 vasvári prépost 1483. 417.
 váradi kanonok, szeghalmi (de
 Zeghalum) főesperes 1357. 383.
 384.
 Leleszi konvent 486.
 prépost: Balázs.
 Lenge (Lengen) János semjéni nemes
 1342. 381.
 Leszna falu 486.
 i (in villa Lezna) iskola 486.
 Leudschit György szepesi éneklő-
 kanonok 1497. 430; végrende-
 lete 430.

Létai (de Letha) plébános: Gergely.
Lipniki (de Lipnicia) Bernát tanuló
1459. 410.

Lipóczi (de Lipocz) plébános: Péter.
Liptai Benedek 1482. 501.

Liptai (de Liptovia) Gál 1397. 387.

List Gergely szebeni (Czebin) esküdt,
volt iskolamester 1446. 491.

Liszikai (de Lyzka) Dombi Pál 1517.
450.

Lodomér esztergomi érsek 1288. 369.
veszprémi miséspap 1318. 374.
Lomnicza hn. 411.

i és Otoki Ferencz zágrábi kano-
nok 1401. 411.
végrendelete 411.

Lorántházai (de Loranthaza) plébá-
nos: Balázs.

Lovillai (de Lovilla) plébános: Simon.
Lőcse 410.

i Hover István 1417. 485.

i zsinat 410.

Lőrentei (de Leurente) Merse ispán
1318. 373.

Lőrincz 1501. 504.

deák gyalui (in Gyalw) iskola-
mester 1466. 497.

dobrai plébános 1456. 494, 495.

Lucsivnai iskolamester: András.

Luczka Kapy (de Kapy) György fele-
sége 1531. 510, 511.

Ludi magister 501, 502, 514.

Lukács egyházjogdoctor, volt vesz-
prémi iskolamester 1489. 423.
plébános 1520. 509.

Turcsi (Turchi) Mihály fia, vesz-
préme gyházmegyei tanuló, káp-
lán 1500. 432.

Lympah birtok 486.

Magister scole 428, 437, 455, 491.
Magyarország 368.

Marczali (Marczaly) hn. 410.

i esperes: Balázs.

i klerikusok: Ányos, Miklós.

Marczalii miséspap: Gergely.

plébános: Balázs.

Szent-László oltár 410; rectora:
László.

Margit 1481. 501.

Feledi Benedek fia János felesége
1418. 396. 397.

Márton iskolamester felesége 1540.
514.

Margitfalva 497.

Mária-Magdolna egyház Buda várá-
ban, Szécsen (de Zeech).

Márk szepesi kanonok 1301. 371.
szepesi miséspap 1301. 371.

Márton 1301. 371. 1435. 489.
csébi (in Cheb) iskolamester 1481.
501.

deák bodoki (in Bodok) iskola-
mester 1540. 514.

esztergomi szűcs 1423. 398.

főemberszolga 1425. 486.

jánosfalvi iskolamester 1430. 488.
krakkai baccalaureus, beregszászi
(Bereghzaaz) iskolamester 1467.
498.

Liptai (de Liptovia) Gál fia, esz-
tergomi szent-istváni kanonok
1397. 387.

Rapavczi Dragsics (de Hrabawch
Dragsych) Máté fia zágráb-egy-
házmegyei klerikus 1507. 437,
438.

szepesi kanonok 1301. 371.

székesfehérvári főesperes 1318.
373, 374.; végrendelete 373.

tasnádi iskolamester 1494. 503.
Máté 1479. 416.

adonyi (in Adon) tanuló 1454.
493

gresenczei (de Gresencze) káplán
1458. 496.

lesesi (Pulchri Montis) plébános
1502. 434.; végrendelete 434.

Mátyás, Bakos István fia 1510. 506;
végrendelete 506.

Mátyás butkai (in Bwthka) plébános
1481. 501.

deák, Kelemen fia 1458. 496.
gyulafehérvári (Albensis) oltár-
igazgató 1503. 505.

jegyző 1318. 373.

Piesth Márton fia soproni tanuló
1521. 451, 452.

pilisi polgár 506; végrendelete
506.

szepesi kanonok 1323. 375.

szécsi (de Zeech) káplán 1460. 496.
varannói (de Varano) káplán 1520.
508.

Megyeri (de Megyer) Benedek sza-
bolcsi alispán 1501. 503.

Mellei (de Mellethe) Tamás 1499.
432.

Mencseli (de Menchel) Móricz ispán
1318. 373.

Merclinus szepesi éneklőkanonok
1301. 371.

Merwnyak szőlő 411.

Mihály, Benedek fia tanuló, tabajdi
(de Tobarda) oltárospap és aco-
lythus 1493. 425.

bodroghi (Bodrogh) oltárigazgató
1468. 498.

deák, szent-mártoni (de Zenth-
marthon) iskolamester 1503. 505.

esztergomi scholasticus és sub-
lector 1490. 424.

fia Eligius csanádi tanuló 1402.
395.

örsi (de Vrs) Mátyás ispán fia
1318. 374.

pozsonyi kanonok 1342. 380.

pozsonyi prépost 1338. 376. 1339.

1341. 377, 378, 379; nevelője:
János, Szalay Miklós; tanítója:
Miklós.

szabadmesterségek baccalaureusa,
miskolci (de Miskolcz) iskola-
master, később plébános 1453.
492.

Mihály szakoli (de Zacol) egyház
rectora 1345. 483.

tasnádi (de Tasnad) tanuló 1494.
503.

varannói (de Varano) káplán 1520.
508.

Miklós 1425. 486.

almási (de Almas) iskolamester
1488. 502.

baccalaureus, kamarjai (de Ka-
marya) iskolamester 1502. 505.

dionysi püspök 1425. 398.

dombrói (de Dumbro) káplán 1438.
489.

egri püspök 1348. 381.

egri segédpüspök 1428. 401.

egri vicarius 1424. 485.

egyházjogdoctor, egri kanonok és
püspöki helytartó 1425. 398.

egyházjogdoctor, egri papvizsgáló
bizottsági tag 1425. 399.

esztergomi szent-tamási kanonok
1423. 398.

jánosfalvi (de villa Johannis) pol-
gár 488.

kállai (de Kallo) administrator
1345. 483.

Liszcai Dombi Pál fia, eger-egy-
házmegyei acolythus 1517. 449,
450.

marczalii klerikus 1456. 410.

ollipar vulgo gherencher 1522. 509.

(IV.) pápa 1288. 369.

(V.) pápa 1451. 407.

pozsonyi káptalani jegyző, volt
pozsonyi tanuló 1342. 379.

pozsonyi klerikus, gyulai nemes
1338. 376.

prebendás 1461. 411.

Somogyi János fia, pozsonyi kar-
beli tanuló 1338. 376.

szent-kereszt oltárigazgatója 1444.
406.

szepesi iskolamester 1323. 374,
375.

Miklós székesfehérvári kanonok,
Mihály pozsonyi prépost tanít-
ója 1341. 379.

tanuló 1318. 373.

Torjavásárhelyi (de Thorijavasár-
hel) János deák fia acolythus
1489. 423.

veszprémi acolythus 1534. 455.

Milkói (Milkoviensis) püspök Pál.

Miskolczi (de Miskolcz) iskolames-
ter: Mihály.

plébánosok: Bálint, Mihály.

Mohay Gergely, Bátyai János ta-
nítványa 1528. 510.

Mohii (de Mohy) plébános 397.

Monyorósi (de Monyros) László
1493. 502.

Morsub Antal szebeni (Czebin) es-
küdt 1446. 490.

Nagy (Magnus) János 1423. 398.

Márton esztergomi szent-tamási
kanonok 1423. 393.

Nagygutori Nagy László 1453. 492.

Nagykai (de Nathan) Demeter szé-
kesfehérvári szent-miklósi káp-
talan tanára 1504. 434.

Nagymihályi (de Nagmihal) András
egri éneklőkanonok 1463. 412.

Nagyrévi András thermopylaei püs-
pök, esztergomi érseki helytartó
1496. 430.

Nagyszében 485.

i iskola 485.

Nádasdy Tamás 1534. 512, 513,
515.

Nándorfehérvári püspök: Péter.

Németsok-birtok 486.

Nevelő: János, Szalay Miklós.

Newfeld-birtok 486.

Németországi (de Almania) Miklós
a szabad mesterségek baccalau-
reusa 1456. 410.

Nikomédiai püspök: Hámi (de Ham)
Ákos.

Novák Péter 1439. 490.

Novczovi (de Nowczow) András
1476. 500.

Nyási (de Nyas) Demeter egyház-
jogdoktor, sanctuarii püspök,
esztergomi érseki helytartó 1513.
446.

Nyitra 367.

i grammaticus: Vilmos.

Nyustyai iskolamester 515.

Óbuda 500.

i Damján 1495. 429.

i iskola 428.

i iskolamester 428.

i János, Damján fia, tanuló, óbu-
dai káplán 1495.

i káplán: János.

i Szent-Katalin kápolna 429.

i Szent-Péter egyház 429.

i tanulók: Damján fia János,
Szentendrei Márton.

i zsinat 372, 373.

Okolicsnói (de Okoliczna) Gáspár
1494. 426.

Olaszország 457.

Oláh Miklós 1535. 455.

Oltárok: alvinczi, bodroghi, egri,
gyulafehérvári, marczaíi, rajki,
szalatnaki, tabajdi, veszprém-
egyházmegyei, veszprémi, virtai.

Olvasókanonokok: budai, egri, esz-
tergomi, székesfehérvári, váradi,
veszprémi.

Olvis helynév 373.

Orbán, Tamás fia, zágrábi segéd-
tanító 1435. 489.

zágrábi iskolamester 1438. 490.

Oropiai (Oropiensis) püspök: János.

Orosi (de Orus) Simon 1357. 384.

Orsolya 1454. 493.

Osgyán hn. 506.

Osvald, Rozgonyi (de Rozgon) János
fia, egervári prépost 1436. 403,
404.

Ozsvát zágrábi püspök 1481. 416.
 Őrkanonokok: egri, gyulafehérvári,
 pozsonyi.

Őrsi (de Vrs) Mátyás ispán 1318,
 374.

Paka birtok 486.

Papfalvai Kristály Tamás (Crystal
 de Papfalwa) sárosi főispán 1520.
 508.

Parkan (antemurale 487.

Parochialis (megyés) pap 381.

Pauer János szent-györgyi jegyző,
 campanator 1514. 507.

Pál argyasi (Argensis) püspök, erdélyi
 püspöki helytartó 1484. 420, 423.
 bodroghi (de Bodrogh) káplán
 1468. 498.

budavári (de Castro Budensi)
 jegyző 1480. 500.

esztergomi szent-tamási prépost
 1423. 398.

esztergomi tanuló 1415. 396.

laodiceai püspök 1494. 426.

mlkói püspök 1508. 439.

pápai (de Papa) miséspap 1520.
 508.

salai (de Sala) deák 1423. 398.
 szepesi kanonok 1323. 375.

szepesi kanonok, budai olvasó-
 kanonok 1301, 371.

szűcs, szebeni (Czebin) esküdt
 1446. 491.

váradai szabó 1347. 483.

veszprémi iskolamester 1532. 455.

veszprémi püspök 1275. 369.

Veszprémi Szeben (Zeben de
 Vesprimio) fia 1318. 373.

Pálos kolostor Szakácsi mellett 410.

Pápa hn. 508—512, 513.

Pápák: Bonifác (IX.), Gyula (II.),
 Incze (IV., VIII.), Kelemen (VI.,
 VII.), Miklós (IV., V.).

Pápai (de Papa) iskolamester: Gyz-
 davith (Gyzdawayth) Péter.

Pápai kápolnamester: Imre.

közjegyző: Chesine András.

miséspapok: István, János, Pál.

oltárigazgató: Lőrincz.

Szent-István egyház 508.

Szent-Katalin kápolna 508.

Szűz-Mária oltár 508.

Pelechtei (de Pelechthe) Balázs 1520.
 508.

Perghauz 488.

Pernheimer szentgyörgyi iskolame-
 ster 1514. 507.

Pest 424.

Pethlen Mencseli (de Menchel) Mórincz
 ispán fia 1318. 373.

Pécsegyházmegyei tanulók: Imre,
 István Tamás fia.

Pécsi kanonok: János fia László.
 nagyobb iskola 428; növendékei
 428.

prépost 385.

püspök 373.

Péter 1301. 371; 1418. 396.

ajaki (de Ayak) iskolamester 1503.
 506.

alsó-torjai (de Also-Torya) iskola-
 master 1536. 514.

aszófői (de Ozoufeu) miséspap
 1318. 374.

bodroghi (de Bodrogh) oltárigaz-
 gató 1468. 498.

böszörményi (de Bezermen) misés-
 pap 1348. 382.

budai Szent-László kápolna rectóra
 1398. 484.

Csapó János fia tanuló, szócsi
 (de Soch) plébános 1493. 425.
 dubiczai főesperes 1447. 491.

kaposi (de Capos) iskolamester
 1493. 502.

Kállai (de Callo) Simon 1347.
 483.

lipóczi (de Lipocz) plébános 1460.
 496.

Máté fia scholaris 1479. 416.

Péter nándorfehérvári püspök, veszprémi püspöki helytartó 1478. 415.
 ruszkai (de Ruzka) plébános 1493. 502.
 szabolcsi (de Zabolcz) plébános 1444. 406.
 szécsi (de Zeech) káplán 1460. 496.
 ungvári (de Wngwar) plébános 1444. 406.
 váradi bíró 1347. 483.
 Piesth Márton soproni polgár 1521. 451.
 Pilis (Szabolcs vm.) hn. 506.
 i iskolamester 506.
 Plank (vallum) 487.
 Plébániák: balfi, caltensteini, kapusi.
 Plébánosok: Bereczk, bodolai, bodroghi, butkai, csébi, dobai, dobrai, dombrói, haraszti, hidvégi, lapispataki, lesesi, létai, lorántházi, Lukács, marczalii, miskolci, mohi, selmeczi, szabolcsi, szentbalázsaljai, szovátai, szócsi, szőczi, tapolczafői, tasnádi, ungvári, zeleméri.
 Podmaniczky 457.
 Podolini (de Poddino) József esztergomegyházmegyei tanuló 1496. 430.
 Pókatelki Szomor (Zomor de Pokatheleke) Balázs 1533. 511; végrendelete 511.
 Polkuerhemer Márton kassai (Chasso-viensis) polgár 1520. 508.
 Pomsa birtok 486.
 Poprád közönsége 485.
 Pozsegavári (de Posegawar) Mátyás dagniai püspök és egri segéd-püspök 1499. 431.
 Pozsony 377, 378, 457, 514.
 i kanonokok: Mihály, Rómer Gáspár.
 i karbeli tanuló: Mihály.

Pozsonyi káptalan 378, 379, 380.
 káptalani jegyző: Miklós.
 klerikus: Miklós.
 órkanonok tanulója: János.
 prépost: Mihály; vicarius: Tamás.
 szegény tanuló részére adomány 449.
 Szent-Márton egyház és plébánosa 449.
 Szent-Üdvözítő egyház 380.
 tanár 449.
 tanuló: Miklós.
 Prathon birtok 486.
 Precentor 457.
 Prépostok: bács, egervári, egri, esztergomi, gyulafehérvári, leleszi, pozsonyi, szepesi, veszprémi.
 Pribiszló ispán özvegye 1269. 368, 369.
 Proteus 370.
 Püspökök: argyasi, dionysi, egri, erdélyi, győri, laodiceai, milkói, nándorfehérvári, nikomédiai, oropiai, pécsi, sanctuarii, szőrényi, thermopylaei, váradi, veszprémi.
 Rajki (de Rayk) káplán: János, Gál fia.
 Szent-Katalin egyház 431.
 Rakinsburg, salzburg-egyházmegyei megyés egyház 420; rectora: Kerwendi János.
 Ramocsaházi Ramocha Mihály szabolcsi alispán 1501. 503.
 Rapavczi Dragsics (Dragsyh de Hrapwch) Máté 1507. 438.
 Rápolthi (de Rapolth) László 1468. 414.
 Rector 413.
 scholarium 489, 500
 scholarum 387, l. András esztergomi iskolamester.
 scole 423, 435, 436, 447, 448, 492, 497, 498, 499, 501, 508, 510, 511, 512, 513; névszerint: Tordai (de Thorda) Zsigmond.

- Remeték 406.
Remetincz 489.
Reparig (Reparig) György és Márton dombrói (de Dumbro) polgárok 1438. 489.
Rimabányai iskolamester 515.
Rimabrézói iskolamester 515.
Rimaszombati iskolamester 515.
Róbert ügyhallyató 1439. 406.
Rokensput Péter 1398. 485.
Róma 367, 368, 385, 395, 407, 408, 420, 421, 424, 425, 427, 429, 430, 431, 432, 451, 455.
i jog doctora: Vicedominisi Máté.
i Szent-Lélek társulat 431, 432, 451.
Rómer Gáspár pozsonyi kanonok és végrendelete 1517. 449.
Rorbeck Pongrácz budai iskolamester 1481. 501. 1483. 502.
Rozgonyi (de Rozgon) János tárnokmester 1436. 403.
Péter egri püspök 1425. 398. 1436. 401.
Rózsahegy (de Rosenberck) Spetinger János 1508. 438, 439.
Ruhák 373, 374. 411.
Rusich Benedek zágrábegyházmegyei tanuló 1497. 431.
Ruszka (Ruzka) hn. 502.
i plébános: Péter.
Saineriai (de Saineria) Salczér Márton, esztergom-egyházmegyei tanuló 1496. 430.
Salai (de Sala) Pál deák.
Salamon 1301. 371, 372
szepesi kanonok 1301. 372. 1323. 375.
Sanctuariai püspök: Nyási (de Nyas) Demeter.
Sándor 1269. 369.
Bölcsi (de Beulch) Zudar Dénes fia, váradi tanuló 1347. 484.
Sár (Saar, Vas vm.) hn. 507.
Sári iskola 507.
tanulók 509.
Sárosi (Saros) iskolamester: György. Sárvár (Saarwar) hn. 514, 515.
i tanulók 514.
i iskolamester: Erdősi (Sylvester) János.
Sbardellati János Ágoston esztergom-egyházmegyei tanuló 1528. 455.
Scansa (Scansa) Kelemen dombrói (de Dumbro) polgár 1438. 489.
Scola capitularis (zágrábi) 411.
Scolaris 376, 380, 381, 383, 396, 399, 410, 411, 414, 416, 417, 421, 425, 429, 430, 431, 432, 443, 444, 449, 451, 454, 483, 488—496, 509.
Scolastica 1426. 400.
Scholasticus 375, 383, 413, 429, 434, 435, 436, 448, 449, 485, 488, 489, 490, 491, 494, 495, 496, 499, 501, 505, 506, 507, 508, 509, 514.
scholarum 491.
Schonbisz János szebeni (Czebin) esküdt 1446. 490.
Schwartzentaler Kristóf soproni polgár, közjegyző 1521. 452.
Sebestyén iskolamester. 1522. 509.
tussai (de Thusa) iskolamester 1460. 496.
Selmecz 433.
i (Schelmiczensis) plébánia könyvtára 433—434.
i plébánosok: Keck Simon, Sővári Gergely.
Semjén (Semyen) 381.
i Mihály 1363. 384.
Simon 1435. 489.
lovillai (de Lovilla) plébános, bártfai főesperes 488.
(Sió)-foki vám 369.
Skárosi Sándor 1490. 424.
Skótország 368.
Sombory Péter 1488. 502.

Somogy (Abauj vm.) mezőváros 442.

i iskolamester: István.

i János 1338. 376.

i Mihály, Synke fia 1339. 377.

i Synke 1339. 377.

i szent-Egyed monostor 376;
konventje 376.

Somogyvár 376.

Sopron város 451, 452; hatósága 451.

i tanuló: Mátyás.

Sóvári (Sovariensis) Gergely selmeczi
plébános 1501. 433.

Spanyolország 368.

Stock György 1459. 410.

János szépesi prépost 1439. 405.

Stoyan Márk budai bíró 1398. 484.

Studens scholarum 396. 1. Fülöp
esztergomi tanuló 1418.

Studiosi schole 515.

Sublector: esztergomi.
scole 446.

Suçcentor: Kozma.

Swaynspah birtok 486.

Swmberg birtok 486.

Syndram János szebeni (Czebin)
esküdt 1446. 490.

Mátyás szebeni esküdt 1446. 490.

Szabad mesterségek baccalaureusai:
Németországi Miklós, Tordai (de
Thorda) Zsigmond.

doktora: Váry Pál.

Szabolcs vármegye hatósága 503.

i (de Zabocho) főesperesek: Dávid,
János.

i (de Zabolcz) plébános: Péter.

Szakácsi Kacsó Bálint (Kacho de
Zakachy) 1478. 415.

i pálos kolostor 410.

Szakoli egyház 483; rectora: Mihály.

Szakoli (de Zacol, Szabolcs vm.)
tanuló: Jakab.

Szalacs 411.

Szalatnaki (de Zalathnok) Balázs
deák 1466. 497.

egyház 421.

Szalatnaki káplán: István, Tamás
fia.

Krisztus-teste kápolna 421.

Szalay Miklós, Mihály pozsonyi pré-
post nevelője 1341. 378.

Szalonak (Zalonok) hn. 406.

Szathmár 510.

Számadáskönyv 425.

Szánthói Becsky (Beckh de Zantho
Balázs 1456. 494, 495, 496.

Szász (Zaaz) 497, 498.

Szászfenesi (de Zazfenes) vicarius:
János.

káplán: János.

Szebe (Zebe) Márton főesperes
unokahuga 1318. 374.

Szeben város 490, 491; jogkönyve
490, 491.

i domonkos konvent 434.

i (Czeben) iskolamester: List
Gergely.

Szegedi (de Zyged) János egri suc-
centor 1436. 403.

(de Segedino) László váradi iskola-
mester 1444. 405.

(de Zegedino) László váradi Szent-
Lélek ispótyál és kápolna rec-
tora 1453. 409.

Szeghalmi (de Zeghalum) főesperes:
László.

Szegy (Zegy, Zemplén vm.) birtok
442.

Semptei (de Zempthe) Gergely bu-
dai kanonok 1480. 500.

Szent-Adalbert egyház Veszprém-
egyházmegyében.

Antal egyháza Szentfalván.

balázssaljai plébános: János.

Benedek egyház Tabajdon.

Dorottya-oltár Gyulafehérvárott.

Egyed monostor Somogyvárott.

endrei főesperes: János.

endrei Márton veszprém-egyház-
megyei klerikus és óbudai tanuló
1495. 427.

Szent-Adalbert falva 422; Szent-Antal egyháza 422.
 Ferencz egyháza 411.
 Gellért 1028. után, 367.
 György oltár Gyulafehérvárott. györgyi Benedek 1493. 424.
 györgyi iskolamester: Pernheimer; ellátása 507.
 Háromság egyház 426.
 István egyház Egervárban, Pápan; prépostság Egervárott.
 István első vértanu egyháza Esztergomvárbán.
 Jakab egyház Bodroghon.
 János egyház Egervárban; oltára Alvinczen, Bodroghon.
 Katalin egyház Rajkon, Veszprém-völgyben; kápolna: Óbudán, Pápan.
 Kereszt egyház Keresztesen; oltár Egerben.
 Kozma-Damján egyház 509.
 László egyház Caltensteinban, Veszprém-egyházmegyében; kápolna Budán; oltár Marczaliban.
 Lélek ispotály Bazinban, Váradon; kápolna Váradon.
 társulat Rómában.
 Margit egyház 374; Veszprém-ben.
 Márton egyház Dombrón, Pozsonyban, Szepesen.
 mártoni (de Zenthmarton) iskolamester: Mihály deák.
 mártoni (erdélyi egyházmegye) plébános: Balázs (de Bechen).
 Mihály egyháza 374 és Kállón; kápolnája Kassán; oltára Bodroghon.
 Miklós egyháza 374 és Kecskeméten, Veszprém-ben; oltára Egerben; róla nevezett káptalan Székesfehérvárott.
 Pál székesegyház Bácsan.
 Péter egyház Óbudán, Virtán.
 Űdvözítő egyház Pozsonyban.

Szepes 370, 374, 430, 485; itt tartandó négy tanuló részére alapítvány 443.
 hely 398.
 vár 440, 446.
 i éneklőkanonokok: Bagomér, Leudschit György, Merclinus.
 i iskolamesterek: Bregai Miklós, Miklós.
 i kanonokok 370—372, 374—375; névszerint: Beke, Bernus, Gobulinus, Henrik, István, Jakab, János, Jordán, Latinus, Jakab, Márk, Márton, Mátyas, Pál, Salamon, Tamás.
 i káptalan 485.
 i Krisztus-teste kápolna 440, 441, 442, 443; rectorának kötelességei 444—445.
 i miséspap: Márk.
 i olvasókanonok: Ipoly.
 i örkanonok: Károly.
 i prépost: Stock János.
 i Szent-Márton egyház 370, 371, 372, 440, 442, 443.
 Szerdahelyi (de Zerdahel) György zágrábi miséspap 1447. 491.
 iskolamester 511.
 Szerpap: Kászonyi Miklós fia Vincze.
 Szécsi (de Zeech) káplánok: Mátyás, Péter.
 Mária Magdolna kápolna 496.
 Székesfehérvár (Alba) 367, 421, 434, 513.
 i főesperes: Márton.
 i kanonok: Miklós.
 i Mátyás acolythus volt tanuló 1482. 417.
 i Mihály deák 1480. 500.
 i olvasókanonok: Dobozy Mihály.
 i Szent-Miklósról nevezett káptalan 434; ennek tanára: Nagyкаи (de Nathan) Demeter.
 Szócsi (de Zeus) (Sáros vm.) plébános 485.

Szondi (de Zond) Fábián budavári
iskolamester 1480. 500.

Szovátai (de Zowath) plébános: Antal.

Szőczi plébános: Péter.

Szörényi püspök: Gergely.

Sztárai Máté 1475. 415.

Sztropkói (in Stropko) iskolamester
507.

Szuhai (de Zwha) Jákó 1418. 396.

Szűz-Mária oltár Pápán.

Tabajdi (de Tobarda) Bold. Szűz
oltár 425.

pap: Mihály.

Szent-Benedek egyház 425.

Tamás 1435. 489. 1484—1492. 421.

bodolai (de Bodola) iskolamester
1468. 499.

dobrai (de Dobra) iskolamester
494, 495, 496.

egri püspök 1421. 397.

esztergomi szent-györgyi kanonok
1415. 396.

esztergomi városi jegyző 1418.
396. 1423. 398. 1426. 400.

György fia, erdély-egyházmegyei
tanuló, virtai káplán 1484—1492.
420.

ötvös 1520. 508.

pozsonyi kanonok, a pozsonyi
prépost vicarius 1341. 378.

szepesi kanonok 1323. 375.

Tamás fia, tanuló 1484—1492.
421.

tasnádi (de Tasnad) íródeák 1494.
503.

veszprémi miséspap 1318. 374.

veszprémi oltárigazgató 1318. 374.

Tanító: Miklós.

Tanulók hely szerint: adonyi, bács-
egyházmegyei, csanádi, egri, esz-
tergom-egyházmegyei, eszter-
gomi, haraszi, kalocsai, óbudai,
pécs-egyházmegyei, pozsonyi,
sári, sárvári, soproni, szepesi,

tasnádi, váradi, veszprém-egy-
házmegyei, veszprémi, zágráb-
egyházmegyei, zágrábi.

Tanulók névszerint: Alföldi Mihály,
Alvinczi Jost Mihály, Babay
Nemhisz fia Bódog, Baksai Lu-
kács, Balázs (de Bechen), Becsky
Balázs fia László, Benedek fia
Mihály, Bölcsi Czudar Dénes fia
Sándor, Csapó János fia Péter,
Damján fia János, Eddei Bereczk
fia Balázs, Fülöp, Gál fia János,
György fia Tamás, Imre, István,
János, Keresztély, Kerékgyártó
Péter, Kerwendi János, László,
László fia István, Lipniki Ber-
nát, Máté, Mihály, Mihály fia
Elegius, Miklós, Óbudai Damján
fia János, Pál, Péter fia Máté,
Piesth Mátyás, Podolini József,
Rusich Benedek, Sbardellati János
Ágost, Saineriai Salczér Márton,
Somogyi János fia Mihály, Szent-
endrei Márton, Székesfehérvári
Mátyás, Tamás, Tamás fia Ist-
ván, Ujfalusi Miklós fia Keresz-
tély.

Tapolczafői (de Tapolczafew) plé-
bános: Imre.

Tar (Thar) Péter 1468. 499.

Tarnóczi (de Tarnolcza) Lőrincz
papai oltárigazgató 1520. 508.

Tasnád (Thasnad, Tasnad) 414, 494,
495, 496, 503.

i iskolamester: Márton.

i káplán: Ferencz.

i miséspapok: István, László.

i plébános: Forrai (de Forro)
István.

i plébánoshelyettes: István.

i Tanka Péter 1494. 503.

i tanulók: Imre, Mihály.

Tárkányi (de Tharkan) Pál ujbári
főesperes 1436 előtt, 402.

Templomi felszerelés 499.

Terjék Albert a zágrábi püspök
személynöke 1481—1482. 416.
Theologia licentiatusa Cillei (Cilien-
sis) Bereczk.

Theon foga 370.

Thermopylai püspök: Nagyrévi
András.

Tihany (Thykonium) 437.

Timár (Thymar) Antal egri örkanok
nok 1463. 412.

Tiszolczy iskolamester 515.

Tompa Tamás esztergomi kanonok
1423. 398.

Tordai (de Thorda) miséspap Balázs.
(de Thorda) Zsigmond a szabad
mesterségek bécsi doctora, egri
iskolamester, erdély-egyházme-
gyei klerikus 1444. 406.

Torjavásárhelyi (de Torijavasarhel)
János deák 1489. 423.

Torpad, helynév 416.

Turcsi (Turchi) Mihály 1500. 432.

Turi (de Tur) Fülöp esztergomi
szent-istváni kanonok 1397. 387.

Turóczi (de Thwroch) Bálint eszter-
gomi szent-tamási kanonok 1423.
398.

Turkovics (Thwrkowyth) Gyzdavith
Péter testvére 1534. 512, 513.

Tussai (de Thusa) iskolamester:
Sebestyén.

Ujfalú (Wyfalú) birtok 486.

Ujfalusi (de Wyfalw) Benedek budai
kanonok 1480. 500.

Miklós 1426. 400.

Ujhely (Wyhel) 500.

i iskolamester: Benedek, Eszter-
gomi (de Strigonio) Dénes.

Ujvári főesperes: Tárkányi Pál (de
Tharkan).

főesperesség 402.

Ungmegye 413.

Ungvári (de Wngwar) plébános:
Péter.

Utcza: Kertwczá, Varuczá, Vasar-
uczá (Bazinban).

Ügyhallgató: Róbert.

Varannó (Varano) hn. 508.

i (Vranoniensis) iskolamester: Já-
nos.

i káplánok: Ambrus, György,
Mátyás, Mihály.

Varsány (Warsan) birtok 492.

Varuczá vagy Vasaruczá (Bazinban)
487.

Vaska (Waska) 497.

i iskolamester: Balázs.

i káplán: János.

Vasvár 417.

i káptalan 417; reformja 417.

Vasvári prépost: László.

Vác 492.

i kanonokság 383.

i papvizsgáló-bizottság 422.

i püspök: Báthory (de Bathor)
Miklós.

i segédpüspök: Kalán (Kalanus)
Gergely.

Vánkosok 411.

Várad 383, 385, 400, 405, 407,
415, 483, 484.

hatósága 483.

i András, egri papvizsgáló-bizott-
sági tag 1425. 399.

i egyház 407.

i éneklőkanonok: Gyulai (de
Gywla) Miklós.

i iskola 383, 400, 405, 407, 409,
455, 484; Szent-Lélek ispotálya
425.

i iskolamester: Szegedi (de Se-
gedino) László.

i kanonok: László.

i káptalan határozatai a felszen-
telendők kellékeiről 452.

i olvasókanonok: Vépi Péter.

i püspök: Vitéz János.

Váradi püspökség kormányzója :

Egervári László.

statutum 385.

Szent-Lélek ispotály 400, 404, 407, 409; igazgatói: Ladányi (de Ladan) Pál, Szegedi László.

Szent-Lélek kápolna 407, 409; igazgatója : László.

tanulók: Gordovai (de Gordowa) János, Sándor.

zenetanár: Franczia (Gallicus) Péter.

zsinat 454.

Váry (wary) Pál budai plébános, a szabadmesterségek doctora 1496. 430.

Verancsics Antal 1558. 457; iskolát szervez 457.

Veszprém 375, 383, 415, 439, 455. egyházmegyei Bold. Szűz oltár 429, 432, 433.

egyházmegyei Szent-Adalbert egyház 429.

egyházmegyei Szent-László egyház 432, 433.

egyházmegyei tanulók : Balázs, Eddei Bereczk fia Lukács, Turcsi (Turchi) Mihály fia.

folyó 440.

i acolythusok : Bálint, Miklós.

i Bold. Szűz kápolna 421.

i Bold. Szűz oltára 374.

i egyház alttemploma (cripta) 374; ennek Bold. Szűz oltára 374.

i iskola 369, 421, 439, 440; Bold. Szűz kápolnája 439, 440; ennek háza 439.

i iskolamesterek: Fülöp, Lukács, Pál.

i kanonok: Budai János.

i káptalan 373, 375.

i káptalani iskola tanára: János.

i miséspapok: Gergely, Lodomér, Tamás.

i olvasókanonok : Ládi Demeter.

Veszprémi papvizsgáló bizottság 415, 455.

prépost: János.

püspöki helytartó: László, Péter. püspökök: János, Pál, Vethési Albert.

succentor: Kortó Mátyás.

Szeben 1318. 373.

Szent-Margit egyház 421.

Szent-Miklós egyház 373.

székesegyház 369, 415.

székesegyházi főesperes: Lukács egyházjogdoctor.

i tanuló: János.

i vár 373.

Veszprémvári Mindenszentek prépostja: Lukács egyházjogdoctor.

Veszprémvölgyi apácák 373, 374.

Bold. Szűz egyház 373, 374.

Szent-Katalin egyház 374.

Vethési Albert veszprémi püspök 1478. 415.

Vicedominisi Máté, mindkét jog doctora, esztorgomi olvasókanonok, érseki helytartó 1426. 399.

Vicescholasticus 489.

Vilmos nyitrai grammaticus 1111. 367.

Vincze, Kászonyi Miklós fia szerpap 1428. 401.

Virtai Bold. Szűz oltára 420.

Szent-Péter egyház 420.

Visegrád 376, 384.

i Bárány (Baran de Wysegrad) András 1426. 400.

i Nagy (Magnus) György 1426. 400.

i Nagy (Magnus) János 1426. 400.

Vitéz János váradi püspök 1451. 407.

Vitus 1439. 490.

Végrendeletek: András brassai deák, Bakos István fia Mátyás, Ládi Demeter, Leudschit György, Lomniczai Ferencz, Márton, Máté, Römer Gáspár.

- Vépi Péter váradi olvasókanonok 1427—1448. 400. 1446. 407.
- Vokovigi (de Vokovig) Antal 1438. 490.
- Vörös (Ruffus) Péter kanonok 1339. 378.
- Vulkáni Miklós 420.
- Wales 368.
- Wék (Wek) 499.
i (de Wék) István 1468. 499.
- Wulfingus Péter 1398. 484.
- Würzburgi egyházmegye 409.
püspök: Gottfried.
- Zapolyai (de Zapolya) György 1510. 440, 441.
Imre 1510. 441, 444.
István 1510. 440, 441, 444.
János 1510. 440, 441.
- Zathay István bácsi bíró 1518, 451.
- Zágráb 368, 376, 416, 417, 423, 437, 438, 489, 491.
egyházmegyei klerikus: Márton.
egyházmegyei tanárok 448.
egyházmegyei tanuló: Rusich Benedek.
melletti Grec-hegyi iskolamester: János.
i egyház 368.
i éneklőkanonok: István.
i iskola 411, 412.
i iskolamester: Orbán.
i kanonok: Fábián (de Roycha), Lomniczai és Otoki Ferencz.
- Zágrábi káptalan statútumai 1334. 376.
miséspap Szerdahelyi (de Zerdahel) György.
papvizsgáló-bizottság 438.
püspökök: Ozsvát, Terjék Albert.
prebendás: Miklós.
segédpüspök: István.
segédtanító: Orbán.
szegény tanulók 416, 417.
tanulók 411, 454; jövedelme 423
recordálása 416, 417.
- Zeleméri (de Zelemer) egyház 382.
megyéspap (parochialis sacerdos) 382.
- Zemeth birtok 486.
- Zenetanár Váradon.
- Zirczi apátság 457.
- Zombor hn. 499.
i iskolamester: Ágoston.
i káplán: Albert.
i Lajkos Szaniszló (Laycos de Zombor) 1474. 499.
- Zsigmond király 1402. 395, 1425. 486. 1436. 403; adománya tizenkét esztergomi pap nevelésére 395.
- Zsinatok: III. lateráni, IV. lateráni, lőcsei, óbudai, váradi.
- Zudar (Zudar, Zwdar) István 1418. 397.
Miklós 1418. 397.

SAJTÓHIBÁK.

20.	1. fölül	12. sor	Kataptán helyett kell	Katapán.
299.	» alul	6. »	Pál » »	Gáspár.
338.	» fölül	8. »	préspost » »	prépost.
360.	» »	19. »	Csép » »	Cséb.
362.	» alul	5. »	jönn » »	jön.
370.	» »	4. »	szepsi » »	szepesi.
426.	» fölül	4. »	Pál » »	Gáspár.
426.	» alul	9. »	Pál » »	Gáspár.
461.	» fölül	6. »	Brassó » »	Brezó.
483.	» »	2. »	1347 » »	1345.
506.	» alul	3. »	haczuhát » »	haczukát.
